

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PRINS CHRISTIAN (V.)s BREVE

I. BIND

KANCELLIBREVE I UDDRAG 1626–1642

UDGIVNE VED

E. MARQUARD

AF

SELSKABET FOR UDGIVELSE AF KILDER
TIL DANSK HISTORIE

KØBENHAVN

I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD
NIELSEN & LYDICHE (M. SIMMELKJER)

1952

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie har den 7. marts 1945 besluttet at udgive Prins Christian (V.)s Breve ved arkivar, cand. mag. *E. Marquard* under tilsyn af overarkivar, dr. phil. *Holger Hjelholt* og arkivar, cand. mag. *Johanne Skovgaard*.

Svend Aakjær   Emilie Andersen   Poul Bagge
J. O. Bro-Jørgensen   Johs. Brøndum-Nielsen
C. O. Bøggild-Andersen   Aksel E. Christensen
C. A. Christensen   Sune Dalgård
Knud Fabricius   Troels Fink   Astrid Friis
Georg Galster   Carl Rise Hansen
Holger Hjelholt   Stig Juul   Bjørn Kornerup
Erik Kroman   Axel Linwald   M. Mackeprang
Georg Norregård   Carl S. Petersen
Johanne Skovgaard

FORORD

Udgaven »Prins Christian (V.)s Breve«, hvis første bind hermed forelægges offentligheden, omfatter efter den 1944—45 lagte plan alle i kongehusets arkiv (i rigsarkivet) bevarede breve fra den »udvalgte« prins, Christian IV.s ældste søn (†1647), alene undtaget pakken »Koncepter til (og kopier af) danske og tyske obligationer, udstedt af Christian (V) 1637—47«. Brevene falder i to grupper:

1. Prinsens kancellibreve 1626—47, der udgør langt den største gruppe, og som gengives i sammentrængt refererende form efter de ved »Kancelliets Brevbøger« fulgte principer på grundlag af de i prinsens arkiv bevarede koncepter fra årene 1631—39, 1641—47 (9 pkr.) og en lille pakke sammesteds henlagte »Originale breve, åbne og lukkede, 1626—47«. K. efter brevet betyder dansk koncept, T. K. tysk og L. K. latinsk koncept. Breve på fremmede sprog er gengivet på dansk. Citerede indkomne breve må, hvor intet andet anføres, søges i prinsens arkiv.

2. Prinsens mere personligt prægede egenhændige breve, der bringes som »tillæg« i 2. bind, gengivet in extenso efter originalerne i pakkerne »Prins Christian (V.)s egenhændige breve 1627, 1629—30, 1640—47« og »Christian (V.)s breve til Corfits Ulfeldt 1640—45«, den sidste erhvervet ved køb af grev Alexander Kálnoky 1921 og begge henlagt i prinsens arkiv.

Herudover er kun medtaget ganske enkelte i kongehusets arkiv og andetsteds i rigsarkivet samt i Malmø stadsarkiv fore-

fundne breve, mens det — for ikke at sprænge den én gang lagte plan — har måttet opgives at gengive de ganske talrige, ofte ikke uvigtige åbne og lukkede breve, som findes spredt blandt bilagene til Nykøbing, Ålholm og Halsted kloster lens og Haderslev amts regnskaber samt i andre arkivfunds.

Indholdsmæssigt omhandler brevene i første række forholdene ved og omkring prinsens hofstat. Men derved, at prinsen i nov. 1631 fik overdraget regeringen i Hertugdømmerne og fra da af indtil 1634 jævnlige opholdt sig i disse, hyppigst i Haderslev, bringer brevene fra dette tidsrum ofte stof af interesse for Slesvigs og Holstens historie. Langt mere indgående belyses dog i prinsens korrespondance forhold og tilstande i Lolland og Falster, hvor han efter sit bryllup i okt. 1634 med prinsesse Magdalena Sibylla af Sachsen tog fast ophold på Nykøbing slot, og i hvis styrelse han og hans kancelli tog virksomt del. Allerede tidligere, i nov. 1631, kort efter prinsens farmor, enkedronning Sophies død, var lensindtægterne af de to øer blevet henlagt til hans underhold, således at hans styre må betragtes som en umiddelbar fortsættelse af hendes, og udgaven af hans breve så at sige optager tråden fra »Dronning Sophies Kopibøger 1588—1617«, udgivet af Kildeskriftselskabet ved Svend Thomsen 1937.

Forslaget om brevenes udgivelse skyldes arkivar *E. Marquard*, som i 1944 forelagde planen for selskabet, tilskyndet hertil af overarkivar, dr. Hjelholt, der ved udarbejdelsen af 1. del af sin »Falsters Historie« (1934) havde gjort brug af stoffet. Efter at selskabet i 1945 havde overdraget Marquard arbejdet, lykkedes det ham inden sin død i juli 1950 at færdiggøre manuskriptet til udgaven af de åbne og lukkede breve indtil udgangen af 1645 og at afskrive samtlige prinsens egenhændige breve, således at disse dele stort set forelå trykfærdige. Arbejdet med manuskriptets fuldførelse, korrekturlæsningen og udarbejdelsen af person- og sagregistre blev derefter overdraget undertegnede, som desuden i det mon, tvivl om tekstens rigtighed har gjort det påkrævet, har eftergået og revideret Marquards manuskript og søgt at tilvejebringe større konsekvens i gengivelsen bl. a. af navne-

formerne, såvidt muligt i overensstemmelse med de for »Kancelliets Brevbøger« gældende regler. For den hjælp, jeg herved har modtaget af de tilsynsførende, overarkivar, dr. *Holger Hjelholt*, der sammen med mig har læst 1. korrekturen og derhos hjulpet mig ved tydningen af vanskelige passager i brevene, og arkivar *Johanne Skovgaard*, bringer jeg dem en varm tak.

En særlig tak rettes på selskabets vegne til direktionen for den grevelige Hielmstjerne-Rosencroneske stiftelse, der har ydet tilskud til det forberedende arbejde, til undervisningsministeriet for dets understøttelse samt til direktionen for Carlsbergfondet, der har bekostet værkets trykning.

København, oktober 1952.

J. O. Bro-Jørgensen

1626

25. febr. (Kbhvn.). Miss. til prælater, kanniker og menige kapitel i Ribe domkirke. Hans Krabbe til Søgaard har begæret at tilskifte sig nogen jord fra en af kapitlets bønder, som bor i en gård, kaldet Bredemose. Da prinsen befinder, at samme skifte vil være til gavn og bedste for såvel bonden som Hans Krabbe, anmoder han kapitlet om at give Hans Krabbe skiftebrev på forskrevne jord. Bagpå er skrevet: Præsentedatæ in cap. Rip. 5. aprilis 1626. Orig. i Hans Krabbes priv. ark. i RA.

10. marts (—). Pas for kongens renteskriver Jens Jacobsen fra København til Kolding med penge og klæder til soldaterne, som skal mønstres dér, og tilbage igen. Der skal skaffes ham 62 vogne med heste til Kolding og 3 vogne med heste tilbage igen samt fri færge over færgstederne. Orig. i orig. breve, åbne og lukkede, 1626—47.

18. juni (Kolding). Miss. til Povl de Villum, kongens faktor i Amsterdam. Da Christian Thomesen til Tanderup, rigsråd og prinsens hofmester, af kongen er affærdiget til Haag, skal adressaten skaffe ham de penge, som han anmoder ham om til sin rejses fornødenhed, mod hans kvittering. Pengene vil blive tilbagebetalt af tolderen i Helsingør. Orig. i orig. breve, åbne og lukkede, 1626—47.

15. sept. (Kbhvn.). Pas for Jens Jacobsen, kongens renteskriver, til alle embedsmænd i Bremen, Verden, Schauenburg og andre dele af den nedersachsiske kreds gen-

nem det tyske riges og dets fyrstendømmers område til kongen på 6 vogne med gode heste og 2 vogne tilbage samt fri færger over floder og færgesteder iligen og ufortøvet ved dag og ved nat. Officererne anmodes om at lade hans gods, vogne og heste ledsage af en god konvoj fra kvarter til kvarter. T. orig. i orig. breve, åbne og lukkede, 1626—47.

1627

12. aug. (Rendsborg). Pas for Matthias Zimmermann, amtsskriver i Rendsborg, der er bemyndiget til at modtage kongens her opbevarede sølvtøj og bringe det til Glückstadt, hvor han mod kvittering skal aflevere det til den, der er forordnet til at modtage det, hvorefter han skal bringe noget salt med tilbage hertil. T. orig. i orig. breve, åbne og lukkede, 1626—47.

1630

31. maj (Kbhvn.). Latinsk rejsepas for Christen Skeel og Otte Krag, sønner af Otte Skeel til Hammelse, lensmand på Dueholm, og Niels Krag til Trudsholm, landsdommer i Nørrejylland, som agter at sende fornævnte deres sønner til Belgien, Frankrig og andre steder udenlands, for at de kan udvide deres studier og øve sig i sprog. Otte Krag's priv. ark. RA.

1631

2. jan. (Haderslev). Åb. brev om, at kongen to gange har henvist denne brevviser Joachimus Radebant til den udvalgte prins med 2 supplikationer, for at denne skal yde ham hjælp efter retten. Den ene sag drejer sig om børnene og

arvingerne efter de afdøde Ditlev, Henrik, Kaj og Henneke Rumohr contra fru Magdalene Ahlefeldts¹ formyndere og sønner Asmus og Jørgen Ahlefeldt, den anden om de samme, ovennævnte Rumohr contra Gregorius og fru Ida Rathlou til Lensahn. Men da råderne endnu ikke er samlede, er ovennævnte supplikationer midlertidig taget i forvaring af prinsens kancelli, hvorefter parterne så snart som muligt kan vente retten. T. K.

27. marts (Lichtenburg). Miss. til administratoren af Magdeburgs gemalinde². Da prinsen for få dage siden er vel ankommet til fru Hedvig, født af kgl. stamme i Danmark, hertuginde og kurfyrstinde af Sachsen, Jülich, Kleve og Berg, landgrevinde i Thüringen, markgrevinde i Meissen etc., enke, ønsker han på grund af det nære slægtskab at benytte denne gode lejlighed til at gøre sig bekendt med adressaten og personlig bevidne sin særlige affection. Derfor har prinsen besluttet næste dag med et lille følge at besøge hende på hendes residenshus og håber, at hun vil optage den tagne beslutning venligt. T. K.

30. marts (Haderslev). Miss. til hertug Philip af Glücksborg om, at kongen sammen med hertug Frederik til Slesvig, Holsten etc. af landsfaderlig omsorg har ansat en almindelig landdag for hertugdømmerne i april i byen Rendsborg, hvilket notificeres ham med anmodning om at udpege sine råder dertil, for at de kan møde i rette tid på nævnte sted. T. K.

6. april (Lichtenburg). Miss. til administratoren af Magdeburgs gemalinde med tak for den ham givne modtagelse. T. K.

— (—). Miss. til frk. Augusta³ til Braunschweig og Lüneburg. På grund af det nære slægtskab sender prinsen hende

---

¹ Magdalene Rumohr, enke efter Wolf Ahlefeldt († 1619), søster til ovennævnte 4 brødre og til Ida Rumohr, g. m. Gregers Rathlou til Lensahn. ² Dorothea af Braunschweig-Wolfenbüttel, g. m. Christian Wilhelm af Brandenburg, administrator af Magdeburg. ³ Efter miss. af 25. april s. å. ndfr. hed hun Anna Augusta.

dette brev i håb om, at det må træffe hende ved godt helbred, og med ønsket om stadig godt helbred. T. K.

6. april (Lichtenburg). Lignende miss. til frk. Sophia, f. markgrevinde af Brandenburg, frk. Augusta, f. hertuginde af Braunschweig og Lüneburg, og frk. Sophia¹, f. markgrevinde til Brandenburg, i Preussen, i Stettin, Pommern, de Cassubers og Venders, hertuginde i Schlesien til Crossen og Jagerndorf, borggrevinde til Nürnberg og fyrstinde til Rügen. T. K.

15. april (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Prinsen har af hans skrivelse og af den mundtlige meddelelse fra enkekurfyrstinden fru Hedvig erfaret, at svære og uomgængelige forretninger forhindrer ham i at træffe prinsen, og at han derfor beder denne have tålmodighed og endnu nogle få dage afvente kurfyrstens ankomst. Skønt prinsen ikke uden stor ulæmpe kan udsætte sin tilbagerejse, navnlig under de nuværende vanskelige forhold, da faren og usikkerheden på de veje, som prinsen skal passere, daglig tiltager, og der ikke er noget, hvoraf man kan få håb om nogen bedring, så er dog prinsens ønske om at gøre hans bekendtskab så stor, at prinsen vil sætte alt dette til side og vil afvente hans ankomst til den bestemte tid i tillid til, at kurfyrsten ikke vil blive yderligere opholdt. T. K.

18. april (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Prinsen har modtaget hans svarskrivelse af 17. ds. og deraf set, at han ved de næsten daglig ved hans grænser foregående forandringer i krigsforholdene er blevet forhindret i sammenkomsten, hvorfor han anmoder prinsen om endnu at slå sig lidt til tåls, da han jo under den nuværende farlige tilstand alligevel ikke kan rejse tilbage, og være overbevist om, at kurfyrsten, hvis det værk, som han nu er optaget af, ikke vedrørte hans lands og undersåtters velfærd, ikke ville have opholdt prinsen så længe, men at han håbede snart at kunne notificere prinsen dagen for sin ankomst til Lichtenburg. Det har været prinsen til særligt

---

¹ Efter miss. af 25. april s. å. ndfr. hed hun Sophia Elisabeth.

behag, at kurfyrsten ikke mindre end prinsen ønsker denne sammenkomst og tilbyder at meddele ham dagen for sin ankomst til Lichtenburg, hvorfor han takker, men det bedrøver ham meget, at han er ankommet hertil netop i disse tider, da kurfyrsten er belæst med de omhandlede svære forretninger, da det ikke ville være passende og heller aldrig har været hans mening at begære noget, der på nogen måde kunne være til hinder for gennemførelsen af den af kurfyrsten til bevarelse og beskyttelse af hans land og folk tagne beslutning. Prinsen vil derfor gerne rette sig efter ham og endnu have nogen tålmodighed, men prinsen drives af allehånde svære og vigtige motiver til at fremskynde sin tilbagerejse, og omendskønt kurfyrsten er af den mening, at den ikke kan ske under de nuværende forhold, så finder prinsen alligevel, at forholdene er således beskafne, at han med Guds hjælp nok mener at kunne komme frem, medens han nærer bekymring for, at, hvis han bliver her længere, krigsbølgen kan udgyde sig således over alle de steder, gennem hvilke han skal passere, at det ikke vil være muligt at komme igennem uden stor og øjensynlig fare. Prinsen tvinges derfor så meget mere til at anmode kurfyrsten om hurtig fremme af dette møde og har derfor afsendt sin sekretær Fridericus Günther for at forhandle med kurfyrsten og yderligere meddele ham prinsens planer. Han beder kurfyrsten venligt høre ham og fæste tillid til, hvad han forebringer. T. K.

25. april (Lichtenburg). Miss. til administratoren [af Magdeburg]s gemalinde. Prinsen ville før sin afrejse fra disse steder gerne have talt med hende og personlig taget afsked med hende, men det har på grund af forskellige vanskeligheder ikke kunnet lade sig gøre. Han anbefaler sig derfor til hendes vedvarende gode affection. T. K.

— (—). Lignende miss. til frk. Anna Augusta af Braunschweig og frk. Sophia Elisabeth af Brandenburg. T. K.

7. maj (Leipzig). Miss. til administratoren [af Magde-

burgs]s gemalinde. Han takker for hendes venlige svarskrivelse og anbefaler sig til hende. T. K.

7. maj (Leipzig). Miss. til grev Philip Reinhart von Solms. Prinsen takker for hans skrivelse og de medfølgende chifre. Han vil være glad, hvis greven vil fortsætte den således påbegyndte korrespondance og meddele ham, hvad der på de steder måtte passere og være omtale værd. T. K.

9. maj (Armsleben). Miss. til kurfyrsten af Sachsen¹. Prinsen har modtaget hans håndskrivelse, der er overleveret ham af greven af Mansfeld sammen med hesten. Han takker for de ham på rejsen viste tjenester. Rejsen er hidtil gået godt. T. K.

— (—). Miss. til N. N.². Min hjærtens allerkæreste. Min bestandige og tro kærlighed og affection til eders kærlighed forbinder mig til at tilsende Eder dette lille brev for derved at minde Eder om altid at holde i venlig ihukommelse det, som er aftalt mellem os, og altid at lade det være Eder rekommenderet og anbefalet. Eders til døden trofaste tjener³. T. K.

12. maj (Lüneburg). Miss. til [kurfyrsten af Sachsen]⁴. Prinsen fortrøster sig til, at han har fået overrakt det forrige brev, i hvilket meddeltes det gode resultat af rejsen indtil det daværende tidspunkt. Da han nu gennem alle kvarterer er kommet hertil, ikke blot uden fare, men også uden nogen hindring eller efterspørgsel om hans person og dermed har tilbagelagt den farligste del af sin rejse, har han anset sig for forpligtet til at give adressaten meddelelse om rejsens lykkelige fremgang. T. K.

---

¹ Bagpå er skrevet: Er ganske vist dateret Armsleben, men er først afgivet til greven i Quedelburg [Quedlinburg]. ² Brevet har først været stilet til Hochgebörne Fürstin, freundliche hertz viellgeliebte Muhme undt... Dette er slettet, og i stedet er sat meine hertzallerliebste. Brevet er til prinsesse Magdalena Sibylla, prinsens senere gemalinde. ³ Underskriften har først været Eders trofaste fætter og tjener, men er rettet til ovenstående. ⁴ Adressaten mangler på K., men brevet må være stilet til kurfyrsten af Sachsen, dels efter indholdet, dels fordi prinsen tiltaler ham som Vetter undt Vatter, en tiltale han kun anvender overfor denne.

12. maj (Lüneburg). Miss. til enkekurfyrstinden¹ med beretning om rejsens hidtidige heldige forløb. T. K.

— (—). Miss. til kurfyrstinden af Sachsen om rejsens hidtidige heldige forløb. T. K.

U. år, d. og st.². Miss. til kurfyrstinden af Sachsen. Den elskværdighed, hun har vist ham, forpligter ham til ved dette lille brev at bringe hende sin sønlige tak og meddele hende, at han har tilbagelagt en del af sin rejse og er heldig ankommet hertil. T. K.

— Miss. til N. N.³ Min hjærtens allerkæreste. Da prinsen nu med Guds bistand har tilbagelagt den farligste del af sin rejse og er vel ankommet hertil, har han ikke villet undlade at berette hende dette i den sikre forvisning om, at hun efter hendes ham lovede bestandige affection vil glæde sig derover, ligesom han ikke kan få noget kærere budskab, end at hun er ved godt legemligt helbred og lykkeligt velgående, hvormed han beder hende glæde sig. Hendes indtil døden trofaste tjener. T. K.

23. juni (Kbhvn.). Miss. til Jørgen Ahlefeldt. Denne brevviser Hans Vildtskytte er nylig af hertug Frederik til Holsten blevet anbefalet til prinsen, men denne var allerede før hans ankomst forsynet med de fornødne jagtbetjente og kan derfor ikke anvende ham i sin tjeneste. Men da Prinsen ikke ønsker at vide ham uden herre, vil han efter hans anmodning anbefale ham på det bedste til befordring. T. K. 1.

29. juni (—). Pas for denne brevviser Johan Faber i prinsens anliggender til Tyskland til Wolf Baudissin, svensk general af kavalleriet⁴, og tilbage. T. K. 2.

---

¹ Hedvig, datter af kong Frederik II af Danmark, enke efter Christian II, kurfyrste af Sachsen († 1611), der var broder til den regerende kurfyrste Johan Georg I. ² Brevet er skrevet på prinsens tilbagerejse fra besøget i Sachsen, antagelig i maj måned 1631. ³ Brevet er skrevet på prinsens tilbagerejse fra Sachsen til hans senere gemalinde Magdalena Sibylla, måske fra Lüneburg og i så fald sandsynligvis den 12. maj, da prinsen skrev til kurfyrsten, kurfyrstinden og enkekurfyrstinden af Sachsen. ⁴ K. har først haft oberst.

4. juli (Kbhvn.). Miss. til David Lucht [tolder i Øresund]. Violist Jacob Foucart har berettet, at han for nogen tid siden i Frankrig har ladet købe en særlig god violin, som senere er medgivet sønnen af en fransk kaptejn, ved navn du Quesne, for at han skulle bringe den hertil. Nu beretter nævnte du Quesnes søn, at den undervejs er frataget ham af duynkirkerne, hvad der dog ikke i særlig grad synes at fremgå af Foucarts beretning. Sidstnævnte har nu ansøgt prinsen om at ville hjælpe ham til at få violinen igen, da han havde bestemt den til prinsens tjeneste. Prinsen anmoder derfor nu David Lucht om at henstille til forbemeldte unge du Quesne på hans tilbagerejse gennem Helsingørs sund at stille en kavtion på 400 rdlr. dér, som vil blive frigivet, når han skaffer den omhandlede violin (som er anslået til denne værdi) tilveje igen. T. K. 3.

5. juli (—). Pas for mester Jacob Roan, barber i København, til en rejse til Anklam i Pommern og tilbage. T. K. 4.

— (—). Lignende pas for Hartman Schweitzer, under den sidste krigsekspedition kaptejn i kongens tjeneste, til kurfyrstendømmet Sachsen. Udt. i T. K. 4.

— (—). Lignende pas for Michael Sommerweis til Pommern og, efter hans videre lejlighed, til kurfyrstendømmet Sachsen. Udt. i T. K. 4.

6. juli (—). Miss. til hertug Bugislav i Stettin. Denne brevviser Michael Sommerweis, tysk skoleholder i København, har berettet, at der er tilfaldet ham en arveandel efter hans broder, der er død i Belgard i hertugens land, men at han frygter for, at han af sine medarvinger skal blive opholdt ved en lang proces. Han har derfor ansøgt om denne anbefaling, for at han kan blive hjulpet til sit uden vidtløftighed ved hurtige midler. T. K. 5.

— (—). Miss. til ritmester Augustus Hanow. Da prinsen ved sit sidste ophold hos adressaten har lovet denne en af sine

trompetere, affærdiger han hermed denne trompeter Laurentz Christian Witt til ham. T. K. 6.

6. juli (Kbhvn.). Pas for prinsens trompeter Laurentz Christian Witt til Tyskland og tilbage på 1 vogn med tilhørende gode heste, også over floder og færgesteder. T. K. 2.

— (—). Pas for prinsens trompeter Laurentz Christian Witt til kurfyrstendømmet Sachsen. T. K. 7.

24. juli (—¹). Pas for Hans Kael, borger i Malmø, der har fået ordre af prinsen til at bringe en ladning rostøcker øl til Malmø til prinsens hofholdning. Han skal med sin ladning passere frit og uhindret frem og tilbage. (Bilag:) Skrivelse, dat. Malmø den 21. juli 1631, fra Hans Wiltfang til monsieur Leibzeller² om efter prinsens befaling at udfærdige pas for skipper Hans Kael fra Rostock, nu bosat i Malmø, til frit at passere med sin skude, der er lastet med øl fra Rostock til prinsens hofholdning, og oversende samme pas næste dag til Malmø. T. K. 8.

26. juli (—). Fuldmagt, udstedt af kong Christian IV for Henrik Thott til Boltinggaard, kgl. agent, i sagen mod Otto Ludwig, rhingreve. Kongen af Sverrig har efter kongens anmodning indvilget i, at der efter forudgående stævning ved kongens dertil forordnede befuldmægtigede må rejses rets-sag mod Otto Ludwig, som kalder sig vild- og rhingreve, for kongen af Sverrig eller dennes kommissarier for de af nævnte Otto Ludwig mod kongens søn, prinsen til Danmark-Norge, udstødte grove injurier og efter moden overvejelse af omstændighederne afsiges retmæssig dom derom. Forrige år er der derfor til kongens agent i Sverrig Pros Knudsen til Nørholm udstedt kongens fuldmagt til at forfølge denne sag tilbørligt og at kræve en endelig dom i denne sag. Men da han på grund af forskellige hindringer hidtil ikke har formået at ud-

¹ K. har på bagsiden som dateringssted København, men under teksten slettet Malmø. ² Christoffer Lebzelter, sekretær.

føre kongens hensigt, overdrager kongen hermed sin agent Henrik Thott til Boltinggaard fuldmagten til at gennemføre denne sag, hvorledes det kan ske. T. K. 9.

27. okt. (Kbhvn.). Miss. til borgemestre og råd i Malmø. Deres sognepræst m. Jørgen Brødt har supplicando berettet, at han efter prinsens forordning nu på en 6 års tid har betjent prædikestolen i Malmø, og endskønt han ikke kan beklage sig, idet de såvel som alle sognemænd og tilhørere godvillig har givet og meddelt ham samme løn og besolding, som hans formand har haft før ham, så har han dog i denne dyre tid ikke kunnet underholde sig af denne besolding, men har hvert år måttet sætte til af det, som han havde prosperet i sin forrige vakance, som de videre kan se af medfølgende supplication. Da prinsen tilforn selv har anbefalet ham til dem, fordi han gerne så hans stilling forbedret, vil han hermed endnu have ham anbefalet til dem og anmoder dem om at tage de bedste sognemænd til sig og overveje, med hvilke gode midler og råd han kan få sin nødtørft og underholdning forbedret, for at hans hustru og børn efter hans død ikke skal geråde i elendighed. Prinsen har også skrevet herom til slotsherren Sigvort Urne, som efter prinsens vilje skal tale med dem herom. (Bagpå er skrevet:) IHM. Læst på Malmøs rådhus for b. og råd og 12 borgerskabs nærværelse. Orig. i Malmø stadsark. A. 293.

— (—). Miss. til Sigvort Urne til Raarup, befalingsmand på Malmøhus. M. Jørgen Brødt, sognepræst i Malmø, har klaget over, at han i denne dyre tid med hustru og børn ikke kan have sit underhold af den for sognepræsten fastsatte besolding, men årlig må sætte til af det, som han tilforn har fortjent på andre steder. Han har derfor begæret, at prinsen ville betænke ham med nogle midler, så at han hæderlig og vel kan have sit underhold, og prinsen har derom tilskrevet borgemestre og råd i Malmø. Prinsen anmoder Sigvort Urne om at anmode borgemestre, råd og de ældste og bedste sognemænd om at betænke og bevilge nogle gode midler til forbedring af hans

underhold og desuden altid lade ham være sig angelegen. (Bagpå er skrevet:) JHM. Læst på Malmøs rådhus for b. og råd og disse efterskrevne borgere deres nærværelse den 14. februar 1632. G. Cort Walchling, Lydder Otsen, Anders Hansen, Cristoffer Buntmager, Laurs Nielsen Møller, Tomis Bøllingh, Hans Madsen, Tering Hansen, Peder Ipsen, Jørgen Holt, Tidemand Krutmeier, Peder Rasmussen kleboemand. Er bevilget forbedring på 2 eller 3 års tid. Orig. i stadsark. i Malmø. A. 294¹.

1. nov. (Glückstadt). Pas for denne brevviser, Hofjunkker Claus von Voss, som skal overbringe nogle dyr herfra til kurfyrsten af Sachsen, for sig selv og de medhavende dyr og det fornødne tjenerpersonale frem og tilbage, indenfor kongens område med 4 vogne med tilhørende gode heste og fri fæрге over færgestederne samt med foder og mål. T. K. 10.

2. nov. (Kbhvn.). Miss. til Walter Roy². Efter den med ham nylig trufne aftale om undervisning af prinsens tidligere kapelknaabe Alexander Lafrentz³ sender prinsen denne hermed til adressaten. De forlangte 5 rdlr. i kostpenge om måneden bevilger prinsen, ligesom udgifterne til klæder og andre livsfornødenheder, som adressaten måtte lægge ud, altid uforløvet skal blive erstattet ham. T. K. 11.

---

¹ Disse 2 breve er i formen affattet som de gennem Danske Kancelli udstedte missiver, af hvilke prinsen i årenes løb udsendte et stort antal i kongens navn (F. eks. af 20. nov. 1625 til lensmanden på Malmøhus Sivert Grubbe om faren fra dynkercker skibe på søen og miss. af 29. nov. 1625 om besættelsen af et præstekald i Malmø med m. Jørgen Madsen). Men medens der i disse sædvanligvis i indledningsformlen står, at prinsen udsteder brevene i kongens fraværelse og på dennes vegne, hvorfor de også findes optaget i Kanc. Brevbøger (skånske registre eller tegnelse) findes en sådan bemærkning ikke i indledningen til disse 2 breve, som heller ikke findes optaget i Kancelliets Brevbøger. De kan derfor betragtes som udsendt af prinsen selv og er altså medtaget her. Brevene er velvilligst meddelt og udlånt til brug for mig af hr. stadsarkivar Leif Ljungberg, Malmø stadsarkiv. ² I 2 breve til prinsen underskriver han sig Walter Rowe. Han var en berlinsk violist. ³ I en skrivelse af 1645 u. d. underskriver han sig Alexander Leverentz violdigambista. (D. Kanc. indl. til registr. og henlagte sager 1645 III).

2. nov. (Kbhvn.). Miss. til Poul Bosen. Prinsen har afsendt sin hofjunker Claus von Voss herfra til kurfyrsten af Sachsen. Da det ikke kan vides, hvad der kan tilstøde ham i disse farlige tider, og som kan medføre, at han kan få brug for penge, anmoder prinsen adressaten om, hvis han skulle komme i sådan nød, da efter hans anmodning og mod hans kvittering at udbetale ham indtil 100 rdlr. Efter indsendelse af denne kvittering kan han være forvisset om snarest at få udlægget betalt. T. K. 12.

— (—). Pas for denne breviser falkonér Bartholomæus Jespersen på rejse herfra til kurfyrsten af Sachsen med nogle falke frem og tilbage, frit og uhindret til lands og til vands. T. K. 13.

27. nov. (—). Miss. til Johan Georg, kurfyrste af Sachsen. Prinsen takker for meddelelsen i hans sidste brev om hans gode tilstand, som har glædet ham ganske særlig, og meddeler, at han hidtil har haft det tåleligt. T. K.

— (—). Miss. til kurfyrstinden af Sachsen. Prinsen har af hendes skrivelse af 12. oktbr., som er overbragt ham af oberstløjtnant Oinhausen, erfaret om hendes gode helbreds-tilstand og takker for denne kære meddelelse. Han beder Gud bevare hende og hele det kurfyrstelige hus ved gode kræfter og godt helbred i disse alvorlige tider. Om tilstanden her vil sekretær Friderich Günther berette udførligt, ved hvem han håber på et gensvar fra hende. T. K.

29. nov. (—). Pas for Georg Bøcker von Delden, borger i København, som har fået befaling af prinsen om til dennes hofholdning at købe en god del rhinskvin, hvor denne er at få renest og bedst ved Rhinstrømmen, og snarest at føre den til prinsens hofstat. Han skal passere frit og uhindret med vinen og uden at betale licens, told eller andre afgifter. T. K. 14.

29. nov. (Kbhvn). Miss.¹ til de 5 kurfyrster². Da kongen, hans fader, har overdraget ham regeringen i fyrstendømmerne Slesvig Holsten, vil han oprette sin egen særlige hofstat og har derfor bl. a. givet i kommission til Georg Bøcker von Delden, borger i København, til brug for denne hofstat at indkøbe en god del rhinskvin ved Rhinstrømmen, hvor den måtte vokse bedst, og snarest aflevere den ved hofstaten. Da nævnte von Delden på sin rejse skal berøre adressaternes toldsteder³, andrager prinsen dem om at gøre den anordning, at nævnte Georg von Delden eller hans fuldmægtig ved forevisning af det ham af prinsen i den anledning tildelte pas ikke alene kan passere frit og uden ophold, men også (efter den gamle sædvane, som observeres ved nødvendige varer, der af høje potentater indkøbes andetsteds)⁴ må blive forskånet for licenser og andre afgifter. T. K. 15.

— (—). Miss. til lensmændene i Lolland og Falster Palle Rosenkrantz og Lavrids Grubbe. Da kongen har overdraget indtægterne af deres len Lolland og Falster til indtægter og underholdning af prinsens hofstat, og da han derfor må have officiel meddelelse om nævnte indtægter, skal de snarest muligt sende ham nøjagtig designation over disse til hans hofstat i Haderslev og ligeledes samtidig fremsende de kontante penge, som måtte findes i deres len. T. K. 16.

14. dec. (Haderslev). Pas for factor Gøttard Braem til en rejse til Holland i hans egne anliggender. T. K. 17.

— (—). Lignende pas for Johan Steinkuhl til en rejse gennem Holland til Frankrig i forretningsanliggender. T. K. 17.

¹ Der findes to koncepter til dette brev. I den øjensynlig først udfærdigede er der foretaget en del rettelser, hvorefter den er omskrevet. Også i den ny er der foretaget rettelser. Her er den sidste benyttet, dog med angivelse af de væsentlige afvigelser i den første. ² Kurfyrsterne af Mainz, Köln, Trier, Pfalz og Bajern. ³ Den første K. har her: . . . skal angive den [vinen] ved adressaternes toldsteder. ⁴ Første K. har her: men også efter den mellem høje potentater gældende gamle, fortrolige observans.

16. dec. (Haderslev). Miss. til dr. Johan Schönbach. Hvad kongens statholder i København Frans Rantzau og prinsens marskal Dionys von Podewils nylig har meddelt prinsen, vil være i hans erindring. Men da han endnu ikke er kommet til prinsen, som behøver ham, anmoder denne ham om, så snart de traktater, som han for øjeblikket overværer, og som upåtvivlelig har holdt ham borte fra prinsen, er afsluttet, at begive sig til ham og i mellemtiden underrette denne om, hvad der foregår dér eller forhindrer ham i at indfinde sig. T. K. 18.

—(—). Recepisse, udstedt af det for tiden i Haderslev værende kancelli, på det af Otto Røden Clausen indgivne andragende om mandat mod arvingerne efter afdøde Sivert von der Wisch til Binnenbecke. Da de til regeringen forordnede råder for tiden endnu ikke befinder sig her, meddeles herved bevis for modtagelsen af ovennævnte andragende. T. K. 19.

—(—). Lignende receptisse til advokat Conradt Balthasar Pichtel på andragende om mandat, event. tilladelse til arrestation mod Albrecht Garve. Udt. i T. K. 19.

—(—). Lignende receptisse til Henrik Heesten i Lolland på protestation, reservation og andragende om mandat mod Georg Rantzaus døtre og deres kuratorer. Udt. i T. K. 19.

18. dec. (—). Miss. til Henrik Rantzau, lensmand på Rendsborg slot. Prinsen har modtaget hans skrivelse af 14. decbr., i hvilken han anbefaler sin tjener¹ til ansættelse i prinsens kancelli. Men da kancelliet endnu ikke har fået nogen bestemt forfatning, og prinsen derfor ikke kan vide, hvor mange han behøver til det, må han udsætte at tage bestemmelse derom indtil videre. Prinsen har meget ugerne hørt om hans vedvarende sygdom og håber på bedring for ham. P. S. Prinsen husker, at der forrige år hos adressaten efter kongens be-

---

¹ Henrik Rantzaus skriver.

faling af dennes kancelliforvalter Christian Weiner blev udvekslet en kiste og i stedet for denne indsat en anden, der tilhørte prinsen. Denne anmoder nu adressaten om snarest at få denne tilsendt velforvaret. T. K. 20.

19. dec. (Haderslev). Miss. til enkefyrstinden af Holsten¹. Prinsen forsikrer hende om sin fætterlige affection og beder om jævnlig at få efterretning om hende. T. K. 21.

— (—). Miss. til hertug Frederik af Holsten². Prinsen erkyndiger sig om hans tilstand med gode ønsker for ham. T. K. 22.

— (—). Miss. til hertuginde af Holsten³. Prinsen håber, at hun har genvundet sit gode helbred, og udtaler gode ønsker for hende. T. K. 23.

— (—). Miss. til den holstenske frøken⁴ med gode ønsker for hende. T. K. 24.

— (—). Miss. til hertug Johannes af Holsten med forespørgsel til hans befindende og med gode ønsker for ham. T. K. 25.

20. dec. (—). Miss. til Henrik Rantzau til Schmool, kgl. holstensk råd og amtmand i Rendsborg. Prinsen har tilskrevet kgl. råd, amtmand på Segeberg Jasper v. Buchwald om ufortøvet til adressaten at sende nogle skrivelser og skrifter⁵, som hver uge kommer fra Lübeck, for at de så kan blive sendt til prinsens residens. Adressaten skal ligeledes, så snart ovennævnte skrifter er kommet ham i hænde, ufortøvet ved undersåtterne i lenet sende dem til Kaj Ahlefeldt, lensmand i Flensborg. T. K. 26.

— (—). Miss. til Kaj Ahlefeldt til N., kgl. holstensk råd og lensmand i Flensborg. Prinsen har til hensigt at tilskrive Hen-

---

¹ Augusta, enke efter hertug Johan Adolf af Holsten-Gottorp († 1616). ² Frederik III, hertug af Holsten-Gottorp. ³ Maria Elisabeth, g. m. hertug Frederik III af Holsten-Gottorp. ⁴ Dorothea Augusta, datter af hertug Frederik III af Holsten-Gottorp. ⁵ K. har først haft »die wöchentliche Avisen«.

rik Rantzau til Schmool om uopholdeligt at tilsende adressaten nogle skrivelser og skrifter¹, som hver uge indløber til ham fra Segeberg. Adressaten anmodes ligeledes om at fremsende nævnte skrifter til residensen, så at de hurtigst muligt, dag og nat, kan blive afleveret dér. T. K. 27.

20. dec. (Haderslev). Miss. til Jasper v. Buchwald, lensmand i Segeberg². Da prinsen gerne hver uge vil have noget læseværdigt ved sin hofholdning, har han hos en god mand i Lübeck, som Jørgen Ahlefeldt, lensmand på Haderslev, vil nævne for ham, bestilt det således, at det hver uge skal afhentes ved et særligt bud. Han skal derfor ordne det således, ikke alene at der, forsåvidt som det ikke kan ske ved tilfældige bud, ugentlig sendes et bud til den til ham nævnte mand i Lübeck for at hente de nævnte skrifter, men at disse ved lensundersætter bringes videre til Henrik Rantzau, lensmand i Rendsborg, til videre forsendelse, og at dette i fremtiden fortsættes uden forsømmelse. På omkostningerne ved budet til Lübeck skal han sende en regning til prinsen, som vil lade ham få dem erstattet. T. K. 28.

23. dec. (—). Pas for prinsens broder hertug Ulriks livknægt Henrik Olufsen på fri rejse fra Haderslev til Segeberg med medhavende heste, tjenerskab og bagage, på frit foder og mål med 14 vogne og tilhørende heste. T. K. 29.

— (—). Pas for hidtilværende hofjunker hos prinsen Eduard von Lech på fri rejse fra Haderslev til Hamburg med 3 vogne og tilhørende heste. T. K. 29.

— (—). Anbefaling og pas for Eduard von Lech, der i rum tid har opvartet prinsen som hofjunker, og som vil forsøge sig andetsteds. Prinsen bevidner hans tro flid og eragter ham ikke uværdig til forfremmelse. T. K. 30.

---

¹ K. har først haft: »die ordinarie furfallende neue Zeittungen, so bald dieselbe ihme abgefolget werden«. ² Brevet har først været stilet til Ditlev Rantzau til Pancker, lensmand i Steinburg.

24. dec. (Haderslev). Miss. til Kaj Ahlefeldt til Mehlbeck. Hvorfor denne brevviser, efter at han på grund af travlheden ved sørgenhøjtidelighederne¹ ikke har kunnet opnå nogen besked hos kongen, atter har henvendt sig til prinsen, kan adressaten se af hans vedføjede bønsskrift. Såfremt det af ham i bønsskriftet anførte er rigtigt, synes hans ansøgning rimelig, hvorfor prinsen anmoder adressaten om at undersøge sagen og hurtigst muligt lade ham vederfares ret. T. K. 31.

25. dec. (—). Pas for Zacharias N., tjener hos prinsens hofmarskal og kammerherre Dionis von Podewils, der er sendt fra Haderslev til Kiel for at transportere hofmarskallens gods, frit og sikkert på henrejsen med én vogn og på tilbagerejsen med så mange vogne, som han behøver til transporten. T. K. 32.

— (—). Pas for prinsens tjener N. N. med 2 heste til Ditlev Rantzau til Panker, lensmand på Steinburg, fra Haderslev til Drage frit og uhindret frem og tilbage med frit foder og mål på en vogn med tilhørende heste. T. K. 33.

27. dec. (—). Miss. til lensmændene i Rendsborg [Henrik Rantzau], Flensborg [Kaj Ahlefeldt], Steinburg [Ditlev Rantzau] og Segeberg [Caspar v. Buchwald]. Da prinsen ønsker at få et godt antal levende agerhøns til anvendelse andetsteds, skal de i deres len lade et betydeligt antal fange levende og snarest sende dem til Haderslev. T. K. 34.

29. dec. (—). Miss. til provsten i Haderslev [Johannes Schrøder]². Det berettes, at prinsens hofpræst m. Jens Rabe³ besværes alt for meget med almindelige prædikener ved prinsens hofstat og med opvartning ved den herværende byskole og navnlig med ugeprædikener, hvorfor prinsen har til hensigt undertiden at fritage ham for disse prædikener. Provsten skal derfor træffe den anordning, at hans undergivne præster, så tit der tilskrives dem af provsten

¹ I anledning af kongens moder dronning Sophies død og begravelse, se kgl. miss. 1631 ⁴/₁₀ i K. Brb. 1630—32, s. 574—84. ² Johannes Schrøder var 1. slotspræst og provst i Haderslev provsti. ³ Jens Ravn, rektor og 2. slotspræst.

eller nævnte hofpræst, møder til den sædvanlige tidlige tid om morgenen og forretter gudstjenesten med sang og prædiken, som brugeligt, og således hjælper hofpræsten. T. K. 35.

U. d. og st. Miss. til kurfyrstinden af Sachsen. Prinsen bringer i et lille brev, da anden lejlighed mangler, sin fætter- og sønlige tak for den mangfoldigt udviste velvilje, bevidner sit sønlige hjerte og beder hende vedblivende at bevise ham sin moderlige affection. T. K. ¹.

1632

1. jan. (Haderslev). Fuldmagt for prinsens kammertjener Hans Wiltfang til på forestående Kieler omslag 1632 at optage 2000 rdlr. in specie, kvittere for dem og foretage alt, hvad der i den anledning er nødvendigt. T. K. 1.

— (—). Bestalling for Rudolf Vospoll som prinsens kancellist. Han skal til de sædvanlige timer om formiddagen og eftermiddagen flittigt gøre tjeneste i kancelliet, efter bedste evne udføre alt, hvad der befales ham af prinsens råder og sekretærer på prinsens vegne, udføre de ham pålagte sager med trofast flid ordentligt og i det hele forholde sig, som det anstår en tro og flittig kancellist. Hvad der på prinsens vegne betros ham, eller hvad han ellers måtte erfare af prinsens gehejme sager, må han ikke åbenbare for nogen, men skal holde det hemmeligt indtil sin grav. Om alt dette har han aflagt sin korporlige ed til prinsen. For denne hans tro tjeneste lover prinsen ham 7 kurantdlr. om måneden og 30 kurantdlr. om året og, så længe han er ugift, bord og fri kost ved hoffet. T. K. 2.

— (—). Til alle holstenske landråder. I længere tid har forskellige parter andraget prinsen om at blive hjulpet til deres ret, men der har hidtil ikke været nogen råder hos ham. Da det imidlertid er hans hensigt at lade enhver hurtigt vederfares

---

¹ Brevet lå tidligere under 1632, men hører formentlig hjemme i 1631.

ret, så at ingen kan have grund til at beklage sig, anmoder han herved adressaterne om ved deres ankomst til Kieler omslag at samles for at behandle de sager, som har været for ved den sidste landret, og hvori der er summum periculum in mora, og afgøre, hvad der er ret i dem. De andre sager forbeholder prinsen sig selv. T. K.

3. jan. (Haderslev). Anbefaling for denne brevviser Martin Hoffman, der hidtil i rum tid har tjent prinsen som lakaj, og som har været ærlig, tro og flittig, så at prinsen har været helt vel tilfreds med ham. Han har tilkendegivet prinsen, at han agter at forsøge sig andetsteds, og har bedt om orlov og vidnesbyrd om, at han har søgt sin afsked. T. K. 3.

— (—). Miss. til kurfyrst Georg Wilhelm, markgreve af Brandenburg, med anbefaling for denne Martin Hoffman, der i nogen tid har været prinsens lakaj, men nu har søgt om orlov og anbefaling. T. K. 4.

— (—). Pas for prinsens fodermarskal Johan Faber på rejse herfra til Kursachsen. T. K. 5.

4. jan. (—). Miss. til hertuginde¹ i Husum. Prinsen takker for hendes brev af 29. decbr. og medfølgende vel indpakede æske, der efter hendes ønske hurtigt skal blive vidersendt, og gengælder hendes nytårønsker. T. K. 6.

— (—). Vognpas for fru Mette Ahlefeldt herfra til Kiel og tilbage på 2 vogne og tilhørende heste. T. K. 7.

— (—). Vognpas for Jacob Foucart, prinsens bestaltede musicus, herfra til Kiel og Hamburg og tilbage på 4 vogne med tilhørende heste ved dag og ved nat. T. K. 8.

— (**Kbhvn.**²) Miss. til hofmarskal Podewils. Da prinsen har lovet at kreditere brevviseren Adolf Frederik Bøttiger 2000 rdlr. på indeværende Kieler omslag, anmodes

---

¹ Enkehertuginde Augusta af Holsten-Gottorp. ² Da brevet er dateret Kbhvn., skønt prinsen i januar 1632 befandt sig i Haderslev, er det muligt, at brevet skal henføres til januar 1633.

adressaten om enten at forstrække ham med så meget af sit eget eller også at lade beløbet tilvejebringe hos andre. Imidlertid forbliver prinsen, som har modtaget Bøttigers obligation for de 2000 rdlr., selvskyldner for dette beløb overfor adressaten eller den, som vil forstrække det.

(Bilag:) Udat. koncept til obligation, hvorved udstederen (Bøttiger?) sætter alle sine ejendele, rørlige og urørlige, i pant for de 2000 rdlr. in specie, som prinsen på Podewils' anbefaling har ladet denne betale ham i hans høje nød.

5. jan. (Haderslev). Miss. til frøken Dorothea¹ til Holsten. Prinsen takker for hendes svar på hans skrivelse og udtaler gode ønsker for hende. T. K. 10.

— (—). Miss. til hertuginde af Gottorp². Prinsen takker for hendes brev af 31. decbr. sidstforleden med de deri udtalte gode nytårsønsker og udtaler gode ønsker for hende. T. K. 11.

— (—). Miss. til hertug Frederik af Gottorp. Prinsen takker for hans skrivelse af 29. decbr. med nytårsønskerne, som han gengælder. T. K. 12.

— (—). Miss. til hertug Hans til Slesvig, Holsten. Prinsen takker for hans skrivelse, dateret Husum den 25. decbr., med de gode efterretninger om hans befindende og svarer med gode ønsker. T. K. 13.

7. jan. (—). Miss. til alle holstenske råder. Ved skrivelse, dat. Haderslev den [1.] jan. 1632, har prinsen pålagt dem ved deres sammenkomst i Kiel at afgøre nogle trætter. Da prinsen anser det for nødvendigt, at en bestemt person på hans og hans kancellis vegne af hensyn til ekspeditionen af sagerne opholder sig hos dem, har han affærdiget denne Rudolf Vospoll³ for at de kan benytte ham ved alle ekspeditioner

¹ Dorothea Augusta til Holsten-Gottorp. ² Maria Elisabeth, g. m. Frederik III af Holsten-Gottorp. ³ Kancellisekretær hos prinsen. K. har først haft: Ancardus Schröder, dernæst Christoff Vospoll, hvilket er rettet til Rudolf.

i stedet for prinsens sekretær og meddele ham alle indkomne ansøgninger med bilag og de derpå faldne afgørelser og svar, for at disse til underretning for enhver kan blive opbevaret i prinsens kancelli. T. K. 14.

7. jan. (Haderslev). Pas for Rudolf Vospoll til Kiel og tilbage på en vogn med tilhørende heste ved nat og dag. T. K. 15.

— (—). Miss. til hertugen af Gottorp. Prinsen takker for hans skrivelse af 4. januar og har påhørt artilleriløjtnant Bartolomæus Nassers ansøgning og bevilget den. T. K. 16.

8. jan. (—). Vognpas for denne Martin Hoffman, prinsens forhenværende lakaj, herfra til Hamburg på en vogn med tilhørende gode heste. T. K. 17.

9. jan. (Frederiksborg)¹. Miss. til hertug Adolf Frederik af Mecklenburg. Af hans skrivelse af 26. novbr. f. å. har prinsen erfaret om de vanskeligheder, som han dels har haft, dels endnu har med hensyn til betalingen af den havre, som han har modtaget fra prinsens amter, og som gør det næsten umuligt for ham at betale den. Prinsen vil ikke i denne sag gå skarpt frem, men venter, at han uden prinsens påkrav vil huske hans tilgodehavende. T. K. 18.

— (**Haderslev**). Anbefalingskrivelse til kursachsisk feltmarskal Hans Georg von Arnheim for denne Claus Lütken, som prinsen har ladet uddanne i fyrværkerikunsten og som nu for sin videre uddannelses skyld har søgt orlov. Adressaten bedes anvende ham ved fyrværkeriet. T. K. 19.

14. jan. (—). Miss. til Jacob Moretsen. Prinsen har befalet den kursachsiske oberstløjtnant Moritz Herman von Oinhausen at give ham oplysning i en sag vedrørende en af prinsens tjenere og beder ham påhøre ham. T. K. 20.

¹ Det ses ikke, hvorledes brevet har kunnet dateres Frederiksborg, da prinsen var i Haderslev. Det er nummereret fortløbende mellem K. af 8. og 9. jan. Hånden er dog ikke den sædvanlige.

14. jan. (Haderslev). Miss. til dronningen af Bøhmen¹. Prinsen takker for hendes ved hr. Berca² overbragte kondolencebrev i anledning af hans bedstemoders³ død. Fransk K. 21.

— (—). Miss. til kongen af Bøhmen. Prinsen takker for hans kondolencebrev og den på kongens vegne ved Christian Aderspachs Berka friherre von der Daube und Lippe ved overrækkelsen af samme mundtligt udtalte kondolence. T. K. 22.

— (—). Miss. til fogden i Bramstedt. Da det er prinsens hensigt hver uge at sende bud fra Bramstedt til Hamburg for at få de breve, som altid vil findes dér, bragt så hurtigt som muligt frem, skal han fra nu af indtil nærmere besked hver uge sende en ridende bonde til Hamburg. Han skal hver onsdag være i Hamburg og melde sig hos en mand, ved navn Alberto Dionys i . . . gade, modtage de breve, der overleveres ham, og overbringe dem dag og nat. Da fogden utvivlsomt vil kunne regne ud, hvornår nævnte sendebud fra Hamburg vil kunne være i Bramstedt, skal han henimod denne tid holde en anden i beredskab, og denne skal så ufortøvet bringe brevene videre til Vedsted. For at prinsen kan se, hvem der er skyld i mulige mangler i transporten af disse breve, skal fogden altid på dem skrive tid og time for deres ankomst og afsendelse fra Bramstedt. T. K. 23.

15. jan⁴. (—). Vognpas for prinsens fyrbøder Peter Wiederpenning herfra til Kiel og tilbage i prinsens anliggender i hast. T. K. 24.

16. jan. (—). Vognpas for Hyeronimus Pfahl med følge og heste herfra til hertug Ulrik, hvor denne er at træffe, på 2 vogne med tilhørende heste, frit foder og mål. T. K. 25.

---

¹ Eleonora, datter af hertug Vincentius af Mantua, g. m. Ferdinand II, konge af Bøhmen, 1637 tysk kejser. ² Se næste brev. ³ Kong Frederik II.s enke, dronning Sophie († ⁴/₁₀ 1631). ⁴ Det kan ikke med sikkerhed afgøres, om der er ment den 15. eller den 18.

18. jan. (Haderslev). Miss. til priorinden og samtlige konventualinder i St. Johannesklostret i Slesvig. Paul Meckelburg, herredsfoged i Svavsted amt, har berettet, at han i året 1626 af afdøde statholder hr. Gert Rantzau har fået befaling til foruden andre også at øve og afrette de til deres kloster hørende bønder i krigseksercitier, af hvilken befaling han har forelæst en kopi for prinsen, hvorefter han også efter en i kopi fremlagt skrivelse fra adressaterne ikke blot denne gang, men adskillige gange forgæves har givet møde i Slesvig, men at han efter lang forsinkelse og venten kun har opnået at fortære sit eget, og at han ikke har kunnet få nogen erstatning herfor. Han har derfor bedt prinsen om med en skrivelse at være ham behjælpelig med at opnå bemeldte hans fortæring og omkostninger. Prinsen anmoder dem om efter billighed at tilfredsstille fornævnte Paul Meckelburg for de af ham anvendte og af dem selv foranledigede omkostninger ved fortæring, så at prinsen kan blive fri for hans henvendelser. T. K. 26.

19. jan. (—). Til hofmatskal og kammerråd Dionysius Podelwils. Da prinsen ønsker at se et hos ham beroende klenodie, en med ædelsten besat æske, der kan anvendes til anbringelse af et kontrafej, har han sendt sin fyrbøder ekspres til ham, for at denne snarest kan overbringe prinsen det. Han anmodes derfor om at overlevere dette klenodie velforvaret til nævnte fyrbøder, for at han kan bringe det herhen. T. K. 27.

21. jan. (—). Pas for prinsens falkoner Antonius Mutzhart herfra til Braband og tilbage. T. K. 28.

— (—). Vognpas for samme prinsens falkoner Antonius Mutzhart til Glückstadt og tilbage med en vogn og tilhørende heste. T. K. 29.

— (—). Anbefalingsbrev til hertug Ulrik, administrator for Schwerin stift, for Johan Wittmacker fra Flensborg, der ansøger om optagelse i hertugens tjeneste som oppasser, og som har købt nogle heste for at præsentere sig dermed. T. K. 30.

22. jan. (Haderslev). Vognpas for Volrath Lampe herfra til Ejdersted på 2 vogne med tilhørende heste ved dag og nat og, da han agter at føre nogle heste med tilbage, på personer til at føre disse og på foder og mål til ovennævnte heste. T. K. 31.

— (—). Miss. til hr. Ditlev Rantzau, amtmand i Steinburg. Af hoslagte patent kan han se, at kongen har overdraget prinsen forvaltningen af justitsen i fyrstendømmerne og de inkorporerede lande. Da kongen desuden har givet befaling til, at patentet skal publiceres i nævnte fyrstendømmer og lande, tilsendes der ham en med originalen kollationeret afskrift, som han på sædvanlig måde skal lade læse og forkynde overalt i amtet. T. K. 32.

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til amtmændene i Haderslev [Jørgen Ahlefeldt], Flensborg [Kaj Ahlefeldt], Rendsborg [Henrik Rantzau] og Segeberg [Caspar v. Buchwald]. Påskrift på bagsiden af T. K. 32.

24. jan. (—). Vognpas for hertug Frederiks¹ fyrbøder herfra til Segeberg på 2 vogne med tilhørende heste. T. K. 33.

31. jan. (—). Vognpas for prinsens kancellist Rudolf Vospoll herfra til Wandsbeck og tilbage med 1 vogn og tilhørende heste. T. K. 34.

1. febr. (—). Vognpas for oberst Jacob Scharlen (Scharlenn) med tjenere og bagage herfra til København med .. vogne og tilhørende heste og fri overfart og færger. T. K. 35.

2. febr. (—). Latinsk pas for Nicolaus Eggers, lakaj hos hr. Ditlev Rantzau til Panker, på rejse med breve til Frankrig. L. K. 36.

— (—). Miss. til lensmanden i Kolding Ernst Normand. Prinsen har nylig befalet ham at forlove den nuværende

¹ K. har først haft: vor broder hertug Ulriks fyrbøder.

portner i Kolding og i hans sted ansætte en anden, som prinsen dengang anbefalede. Da prinsen imidlertid har forandret mening, skal han lade førstnævnte portner forblive i sit embede og ansætte den anden i den første ledige passende stilling. T. K. 37.

3. febr. (Haderslev). Miss. til Kaj Ahlefeldt, amtmand på Flensborghus. Da prinsen har truffet aftale med borger og handelsmand i Flensborg Didrik Kløcker om, at han i fremtiden skal forsyne prinsens hofstat med silkevarer, og har lovet ham fri kørsel til transporten af disse, skal adressaten fremtidigt efter hans anmodning skaffe ham de dertil fornødne vogne, dog skal han særlig lade påse, at der ikke sker misbrug, men at vognene kun anvendes til transport af varer, der bevisligt tilhører prinsens hofstat. T. K. 38.

— (—). Miss. til Jørgen Ahlefeldt. Da prinsen har erfaret, at der sker stort misbrug med tildeling af fri kørsel, og det påhviler ham at forhindre dette, skal adressaten fremtidig ikke lade nogen, hvem det end måtte være, få nogen vogn, med mindre han kan forevise pas med prinsens underskrift og segl. Han skal lade sin husfoged føre fortegnelse over alle sådanne pas, for at han altid kan gøre prinsen rede for dem. T. K. 39.

— (—). Miss. til hertugen af Holsten. Anbefalingskrivelse for Gertrud Brandts, der ønsker at optages i St. Johanneskloster i Slesvig, om at hun må blive optaget i klosteret og holdes som de andre konventualinder. T. K. 40.

6. febr. (—). Miss. til Ernst Normand, lensmand i Kolding. Da det berettes at der næste uge skal holdes et almindeligt hestemarked i Kolding, og prinsen gerne vil have forkøb af heste dér, skal Ernst Normand hurtigst muligt sende meddelelse til ham om, hvornår dette kan ske, for at prinsen kan sende en af sine folk dertil. Såfremt tiden skulle være for kort, skal han alligevel have prinsens bedste i agt, for at det nævnte forkøb kan forbeholdes ham. T. K. 41.

10. febr. (Haderslev). Bestalling for Frederik Jacobsen som prinsens drejer med en årlig løn af 40 rdlr. og 4 rdlr. om måneden¹. Han skal udføre det arbejde, der overdrages ham, så godt og omhyggeligt, som han kan, for hvilket prinsen ikke skal være forpligtet til at betale ham noget. Han skal endvidere holde de ham betroede instrumenter til drejeriet i god forvaring og orden, så at han altid kan gøre rede for dem. T. K. 42. Orig. (benyttet som K. 11. maj 1647).

11. febr. (—). Miss. til Breide Rantzau til Bothkamp, Christoff Pogwisch til Hagen, Ditlev Ahlefeldt til Lindau og Rudolf Fuest,² forordnede opkrævere ved den holstenske landkasse. Prinsen har i året 1627 henstillet til borgemestre og råd i Rendsborg at fremsende den kontribution, som dengang skulle indbetales i landkassen, til betaling af de soldater, som dengang lå i Rendsborg, hvilket også skete. Det berettes nu, at samme råd forrige år 1631, trods den tidligere betaling, atter har måttet erlægge disse penge og altså har måttet yde dobbelt betaling. Adressaterne skal derfor ved næste kontribution tilbagelevere til nævnte råd så meget, som det i året 1627 har betalt. T. K. 43.

— (—). T. K., se 12. aug.

12. febr. (—). Miss. til hertug Frederik til Slesvig, Holsten etc. Hertugen husker utvivlsomt endnu, hvad kongen af Sverrig ved sin råd, dr. Johannes Salvius, for nogle få måneder siden har henstillet til de af nogle af den nedersachsiske kreds's fyrster og stænder til Hamburg delegerede råder, ambassadører og gesandter om en sammenslutning, og hvad kongen af Danmark og Norges og hertugens adelige og lærde råder, der var sammenkaldt i Kiel, forhandlede og besluttede. Men kongen nærer stor betænkelighed ved at indvilge i de dér til ratifikation forfattede betingelser og har i de til prinsen herom afsendte skrivelser anført forskellige vigtige motiver, hvorfor han ikke har kunnet afsende

---

¹ Formentlig i kostpenge. ² Rudolf Faust.

sine sendebud til Hamburg for at slutte med nævnte dr. Johannes Salvius, bl. a. særlig i betragtning af, at han ikke kan se, hvorledes en sådan sendelse kan bringes i overensstemmelse med Leipziger beslutningen¹, og at folket kun har indvilget i forsvaret af kredsen. Prinsen henstiller derfor til hertugen, om denne har andre tanker derom og vil levere sin andel soldater til den svenske general Thott, idet kongen vil stille hertugen frit med hensyn til, hvad han vil gøre, og meddele prinsen det. Prinsen vil da være villig til at høre kongen om dennes mening. Da også kongen anser det for rigtigt, at den for begges fyrstendømmer så vigtige grænsefæstning forvares således, at der ikke bliver foretaget noget farligt indbrud mod den, anmodes hertugen om at meddele, om den til afholdelse den 11. marts førstkommende i Rendsborg berammede landdag skal afholdes, og om kongens og hertugens råder skal mødes en dag eller 2 eller 3 i forvejen og rådslå om de spørgsmål, der skal behandles. Prinsen venter hertugens svar herpå ved overbringelsen af dette brev. T. K. 44.

15. febr. (Haderslev). Miss. til kongen af Sverrig. Anton Günther, greve af Oldenborg, har skrevet til prinsen og i høj grad berømmet, at dennes intercession hos kongen af Sverrig er blevet modtaget således, at den straks har medført den virkning, man havde håbet på, hvorfor prinsen takker ham og altid vil være beflittet på at gøre gengæld. Han beder yderligere kongen at lade det forblive ved den af ham udstedte salvaguardia og exemption og i kraft af sin første befaling pålægge sine generaler, at der trods de opståede rygter og bekymringen over begivenhederne ikke foretages noget. Thi prinsen tvivler slet ikke om, at man fra grevens side vil handle således, at en oprigtig tysk fremgangsmåde og bestandig troskab og kærlighed overfor det nødlidende evangeliske væsen og den tyske libertet vil være at spore håndgribe-

¹ K. har her først haft: hvorledes man uden forudgående kommunikation med kurfyrsten af Sachsen som director for Leipziger beslutningen kan indlade sig på andre veje.

ligt i kendsgerningerne. Beviset herfor ligger allerede klart for dagen, idet grev Anton Günther på sin egen bekostning har hvervet 800 mand, som er af ikke ringe betydning og gavn til sikring af fronterne ved søen, hvorfor man også på grund af andre højvigtige medfølgende motiver og betragtninger snarere bør lade disse steder¹ forblive i en sådan rolig tilstand end nu for tiden skabe forviklinger ved at tage parti, ligesom man da også fra denne side, før man var i stand til at opnå at få den kejserlige soldateska bort, højtideligt har måttet love og tilsige den samme iagttagelse af nevtraliteten. Ligesom tilståelsen heraf vil være et særligt bevis såvel for prinsens fætter som ham selv på særligt venskab og imødekommenhed, således vil prinsen ikke lade nogen lejlighed slippe sig af hænderne til at vise særlig taknemmelighed herfor. T. K. 45.

17. febr. (Haderslev). Miss. til greven af Oldenburg. Prinsen har modtaget hans skrivelse af 30. jan. og har deraf set, at som følge af prinsens sidste intercessionsskrivelse til kongen af Sverrig den ansøgte salvaguardia er blevet bevilget og udfærdiget, og at greven ved samme lejlighed anmoder prinsen om atter at skrive til kongen og anmode denne om, at det udstedte salvaguardia også må blive tilbørligt respekteret af den nu fremrykkende hær. Som han kan se af vedlagte kopi, har prinsen atter sendt en intercessionsskrivelse til kongen. Prinsen ønsker, at den må komme ham til nytte. T. K. 47.

— (—). Vognpas for denne Johan N., grev Anton Günther af Oldenburgs trompeter, herfra til Elben med 1 vogn og tilhørende heste. T. K. 46.

18. febr. (—). Pas for Hans Bartram, prinsens rytter, herfra til Anton Günther, greve til Oldenburg, frem og tilbage, på tilbagevejen tillige for hans medhavende heste. T. K. 48.

¹ Ordet forskrevet, men et bevaret forlæg (i TKUA. Oldenburg A II. 8) har »Örtter«.

18.¹ febr. (Haderslev). Pas for prinsens rytter Johan Bartram herfra til Elben på en vogn med tilhørende heste indenfor kongen af Danmarks område. T. K. 50.

— (—). Miss. til kongen af Sverrig. Kongens bestalter generalløjtnant af kavalleriet Wolf Henrik von Baudissin har givet prinsen udførlig beretning om hans lykkelige fremgang og tillige forsikret ham om hans gode affection for prinsen. Prinsen takker og ønsker, at den almægtige Gud vil unde kongen yderligere fremgang, for at det nødlidende evangeliske væsen og den kristelige kirke atter må blive ophjulpet, mange tusind sjæle glædet, og endelig den tabte fred må blive sikkert genoprettet. T. K. 49.

— (—). Miss. til Tage Thott [Ottesen], lensmand på Sølvitsborg². Denne Ebhart³ Wiltfang, der har tjent i nogen tid både hos prinsen og hos dennes broder hertug Frederik, er på grund af sin gode opførsel ved dennes sidste ophold i Skåne af prinsen blevet udnævnt til ridefoged i N⁴. herred, der ligger under Malmøhus len. Da prinsen nu har erfaret, at kongen har overdraget adressaten nævnte len, beder han ham ikke blot lade Ebhart Wiltfang beholde sin nuværende stilling, men også forfremme ham, dersom han ansøger herom. T. K. 51.

19. febr. (—). Pas for Vogn Vognsen på en rejse ind i det romerske rige og tilbage. T. K. 52.

— (—). Vognpas for denne Vogn Vognsen herfra til N. på 1 vogn med tilhørende heste. T. K. 52.

— (—). Rejse- og vognpas for Ove Skade i prinsens ærinder til Dresden frem og tilbage med tjenere, hest og hvad han ellers har med sig. T. K. 53.

¹ Brevet er under teksten dateret: 17. februar, på bagsiden: 18. februar.

² Han blev udnævnt til lensmand på Malmøhus fra 1. maj 1632. ³ Han kaldes 10. dec. nr. 170 ndfr.: Erhard og ³¹/₁₂, nr. 180: Eberhard. ⁴ Åben plads til navnet.

20. febr. (Haderslev). Miss. til Povl Boesen, juvelerer og handelsmand i Dresden. Da kurfyrsten af Sachsens kammerjunker Heinrich Taube har bedt prinsen stå fadder til hans nyfødte lille barn, har prinsen bestemt at give ham en pokal på 200 lod i faddergave. Han anmoder derfor Povl Boesen om at overrække ham en sådan. Pengene for denne skal sammen med de andre blive betalt ham efter anmodning.

(Bilag:) Brev fra J. F. von Pappenheim til secretarius N. N. om, at prinsen har befalet ham at bestille hos ham en skrivelse i prinsens navn til hr. Povl Boesen, nu bosat i Dresden, om, at han i anledning af, at Heinrich Taube, kurfyrstens kammerjunker, har bedt prinsen om at stå fadder, vil overrække kammerjunkereren en pokal på 200 lod og sætte den på prinsens regning. Når skrivelsen er færdig, skal han sende den op, for at den kan blive underskrevet. T. K. 54.

—¹(—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Prinsen har modtaget hans fornyede skrivelse om de af rhingreven mod prinsens fyrstelige reputation begåede uforsvarlige ekscesser og takker for, at han ikke har villet opfordre prinsen til noget besværligt, men tværtimod billiger, at prinsen tilbørligt ivrer mod de ham tilføjede diffamationer og lægger sig dem på sinde. Dersom kurfyrsten til sin underretning skulle ønske at få akterne, er prinsen ikke uvillig til at meddele ham disse. T. K. 55.

— (—). Latinsk pas for Peter Gagelman, kongens hofapoteker, som prinsen har afsendt til England for at indkøbe visse varer til hans brug, frem og tilbage til lands og til vands. L. K. 56.

21. febr. (—). Vognpas for Peter Gagelman herfra til Hamburg på 2 vogne med tilhørende heste. T. K. 58.

— (—). Miss. til Anton Bilderbeck og Christoffer Vogt. Da Peter Gagelman skal indkøbe forskellige ting til prinsen, og

---

¹ Konc. er under teksten dateret: 18. febr., men på bagsiden: 20. febr.

denne har lovet ham 300 rdlr. til at begynde med i Hamburg, eller hvor han behøver dem, anmodes de om, når han begærer det, at udbetale ham bemeldte 300 rdlr. kontant eller i vekslers. T. K. 59.

21. febr. (Haderslev). Miss. til Wolf von Buchwald. Af vedlagte til prinsen indgivne bønsskrift kan han se, hvad de her i lenet [Haderslevhus] boende underskrevne undersåtter har klaget over og ansøgt om. Da det nu er rimeligt, at deres krav, da det forholder sig som i andragendet opgivet, bliver opfyldt, skal adressaten betale dem de til ham solgte okser og tilfredsstille klagerne. T. K. 57.

— (—). Miss. til Didrik von Ahlefeldt og dr. Dorn. Af vedlagte kan de se, at der i den forløbne tid har vist sig nogle mangler og vanskeligheder ved kirken i Svavsted, og at kongen til bilæggelse af disse har forordnet visse kommissarier. Efter landkanslerens død er denne kommission blevet siddende, og da der nu er andraget om fornyelse af den, har prinsen udvalgt adressaterne dertil og befaler dem i kongens navn snarest at udføre den i bilaget indeholdte kongelige befaling og nøje og ufortøvet indsende beretning om deres virksomhed. T. K.

22. febr. (—). Miss. til Kaj Ahlefeldt til Mehlbeck [amtmand over Flensborg amt], i amtmandens fraværelse at åbne af husfogden. Da prinsen til brug ved Haderslevhus har bestilt og købt nogle tylder fyrrebræder i Flensborg, skal han straks ved de fornødne vogne ved overbringeren heraf lade dem skaffe til Bollerslev. T. K. 60.

23. febr. (—). Miss. til Rudolf Faust. Da prinsen har ladet hosliggende patent om den resterende kontribution udfærdige, og det er meningen at få det offentliggjort snarest, tilsendes der ham hermed 50 eksemplarer af samme, som prinsen mener er fornødne dertil, for at han kan offentliggøre dem som sædvanlig og lade dem aflevere på de behørigte steder. Såfremt han behøver flere, vil de efter hans anmodning blive sendt ham fra prinsens kancelli. T. K.

24. febr. (Haderslev). Miss. til hertug Frederik af Holsten. Af hans skrivelse af 21. ds. har prinsen set, at hertugen havde foresat sig at tale med prinsen her, er blevet forhindret deri, men at han nu vil komme hertil førstkommende lørdag. Prinsen imødeser hans ankomst med glæde. T. K. 61.

— (—). Miss. til Frederik Ahlefeldt på Søgård. Da hertug Frederik af Holsten har meldt sin ankomst hertil til førstkommende lørdag den 25. ds., anmodes han, for at hertugen kan blive tilbørlig betjent med opvarthning, da prinsen har udset ham dertil, om den nævnte dag at give møde her tidligt og forrette den nævnte tjeneste. T. K. 62.

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til Ditlev Buchwald på Nybøl og Hans Ahlefeldt på Gråsten. T. K. 62.

— (—). Miss. til Ditlev Rantzau [amtmand på Steinburg] og, mutatis mutandis, til de andre amtmænd. Vedlagte patenter, et om udskrivning af en landdag og et med bekendtgørelse om prinsens regering, som fremsendes i det til deres amt nødvendige antal eksemplarer, skal de fordele og lade dem læse og forkynde snarest på de tilbørlige steder. T. K. 63.

— (—). Miss. til Ditlev Rantzau. Det berettes, at landskriveren i Kremper marsken Johan Bieber er død for få dage siden. Da prinsen har lovet en af sine unge svende, der har giftet sig med en af hans kammerpiger, forfremmelse og derfor gerne vil se ham hjulpet til dette embede, skal adressaten indtil videre meddelelse lade embedet være vakant og ikke besætte det. T. K. 64.

28. febr. (—). Miss. til hertug Bugislav af Stettin, Pommern. Prinsens kammerråd og hofmarskal Dionys von Podewils har berettet, at han på sine egne og sine brøders vegne efter det mangfoldige krigstryk til genrejsning af sine stamhuse og lensgodser i fyrstendømmet Pommern behøver adressatens velvilje. Da han for sine mangfoldige langvarige tjenester, som han har ydet fyrsterne hr. Johan Adolf, hr. Frede-

rik og hr. Hans, alle hertuger til Slesvig, Holsten etc., og nu en tid lang kongen af Danmark og prinsen, og tillige på grund af det bedrøvelige krigsvæsen ikke har kunnet passe sine lensgodser og hvad dertil hører således, som han gerne ville, beder prinsen hertugen om at vise ham og hans brødre imødekommenhed i alt, hvad der kan bidrage til opretholdelse af deres familier.

(Efterskrift): Kursachsen har tilbudt landgreve Ludwig af Hessen alle sine venskabelige tjenester og Kurhajern ligeledes landgreve Moritz, men da prinsen har mærket, at man i kancelliet i København med hensyn til prinsens person retter sig efter, hvorledes det observeres overfor kongen, vil prinsen lade ordet venskab behage sig. T. K. 65.

28. febr. (Haderslev). Kvittering for modtagelsen af en skrivelse fra den adelige priorinde og de adelige konventualinder i St. Johannesklostret i Slesvig til overbringeren af samme. Brevet vil med det første blive besvaret. T. K. 66.

4. marts (—). Miss. til hertug Ulrik. Denne Jacob Lucmau, der har ansøgt kongen af Danmark om sin afsked, ønsker at træde i hertugens tjeneste og har bedt prinsen om ved denne skrivelse at skaffe ham foretræde hos ham. Prinsen beder ham derfor om, såfremt han skulle hverve noget fodfolk, da af hensyn til hans lange tjeneste hos kongen og til denne anbefaling at antage ham eller, hvis dette ikke kan lade sig gøre, da at forlove ham i nåde, så at han kan søge befordring andetsteds. T. K. 67.

— (—). Rejsepas for Jacob Lucmau¹ med hans folk, og hvad han ellers har hos sig. Efter at have opnået afsked hos kongen af Danmark agter han at begive sig til prinsens broder hertug Ulrik. T. K. 68.

10. marts (—). Skibs- eller søpas for denne Søren Nielsen, skipper på Rømø under Haderslev len, som med sin skude på omtrent 30 læster denne sommer og påfølgende

¹ Under navnet har der stået: Fændrik, hvilket atter er slettet.

efterår agter at sejle såvel i Østersøen som i Vesterhavet på Norge, Holland og andetsteds for at erhverve sin redelige næring. T. K. 69.

12. marts (Haderslev). Miss. til Christian Pentz, guvernør i Glückstadt. Prinsen har modtaget hans skrivelse af 7. marts sammen med de andre fremsendte sager og har heraf, skønt ugerne, fået oplysning om forløbet af den freiburgske sag, som prinsen nok kunne lide, var forløbet bedre. Han anmodes om også fremtidig at meddele, hvad der måtte ske heri. Han takker for den fremsendte kårde og stok og venter de i hans skrivelse omtalte pistoler. T. K. 70.

14. marts (—). Miss. til dronningen af Sverrig [Maria Eleonora] med anbefaling for brevviseren Alexander Gabriel, som nylig har tilbudt prinsen sin tjeneste. Prinsen har følt sig så tiltalt af hans egenskaber og kunst, at han gerne ville have antaget ham, men da han på grund af den nuværende sørgetid ikke har kunnet det, har han dimitteret ham og anbefaler ham nu til dronningen. T. K. 71.

— (—). Rejsepas for Alexander [Gabriel]¹ til en rejse til kongen af Sverrig for at opvarte denne med sin musikalske kunst. T. K. 72.

— (—). Vognpas for samme Alexander N. herfra til Glückstadt eller Wilster på 2 vogne med tilhørende heste. T. K. 72.

16. marts (—). Miss. til hertug August af Sachsen. Christoffer Voigt og Antoni Billerbeck, indvånere i Hamburg, har berettet, at de i sidste omslag i 1632 har kavtioneret for Helmodt Schack for 600 rdlr., hvilket beløb de som følge af deres principals sendrægtighed skal betale i næste Kieler omslag 1633. For så meget desto hurtigere at kunne få deres betaling har de ladet fornævnte Schack indmane til indlager (hvortil han skriftligt har forpligtet sig) i Kiel, og han

¹ Dette navn mangler i K.

har også holdt dette en tid lang, men derefter har han under flere rene påskud begivet sig fra indlageret. Da ovennævnte Voigt og Billerbeck derved lider betydelig skade, har de anmodet prinsen om en anbefalingskrivelse til hertugen, for at de, som det er billigt, kan få, hvad der tilkommer dem. Hertugen anmodes om af hensyn til ret og billighed at anordne, at de snarest og uden udflugter bliver betalt af deres debitor, eller at denne (da han i den af ham udstedte obligation har givet afkald på de ham tilkommende beneficier) på tilbørlig måde atter indfinder sig til indlageret og forbliver dér, indtil den endelige betaling har fundet sted. T. K. 73.

16. marts (Haderslev). Kommissorium til Heinrich Brammer og Johan Teschman, husfogder i Flensborg og Rendsborg, efter andragende fra Didrik Ahlefeldt, amtmand i Svavsted, om at optage syn over skovene i amtet. Han har berettet, at de under krigen er blevet ret ødelagt, og vil derfor gerne have optaget et syn over deres tilstand og afgivet en skriftlig attest herfor til hans fremtidige brug, og han har derfor anmodet om at få kommitteret nogle personer dertil. Det befales dem derfor snarest at aftale en bestemt dag, begive sig til Svavsted, optage syn over de nævnte skove og give ham det beskrevet under deres hånd og segl. T. K.

17. marts (—). Miss. til hertugen af Holsten. Denne Herman Tiegel, som i nogle år har tjent i prinsens skrædderi, har berettet, at hertugens hofskrædder er død, og at denne stilling nu er ledig, hvorfor han har ansøgt prinsen om at anbefale ham til denne stilling. Prinsen anbefaler ham til den. T. K. 74.

— (—). Miss. til Caspar von Buchwald. Enken og børnene efter afdøde Caspar Vogt i Koldenkerke¹ har klaget over, at han har villet fratage dem det dem den 1. juni 1627 af prinsen tildelte privilegium på glashytten dér, og at han har befalet dem at overlade ham det. Prinsen stoler på, at han vil

¹ Kaltenkirchen, Kappel h.

støtte dem, der har hans brev og segl, og ikke vil forstyrre dem, men ellers i modsat fald vil yde dem godtgørelse på anden måde, så at prinsen kan blive fri for deres overløb. T. K. 75.

18. marts (Haderslev). Generalvognpas for Didrik Kløcker, indvåner i Flensborg, som er udnævnt til prinsens faktor, og som skal levere prinsens hofstat silke- og andre varer samt viktualier, hvorfor prinsen har til sagt ham fri kørsel fra Flensborg hertil og tilbage igen. Amtmændene og navnlig fogderne i Flensborg, Bollerslev og Haderslev skal på forlangende forsyne ham med så mange vogne, som han behøver til transporten af de nævnte varer, dog kun til prinsens hofstat. T. K. 76.

19. marts (—). Pas for denne Didrik Kløcker, prinsens faktor i Flensborg, som har fået befaling til på den forestående påskemesse i Leipzig at indkøbe en del silke- og andre varer og levere dem videre til prinsens hofstat her, med gyldighed til Leipzig og tilbage med, hvad han har med sig. T. K. 77.

— (—). Vognpas for Christian Ulrik Gyldenløves tjener med 2 heste herfra til Segeberg. Der skal skaffes ham folk til at føre hestene, frit foder til hestene og en vogn med tilhørende heste til ham selv. T. K. 78.

23. marts (—). Søpas for Johan Holste, indvåner i Flensborg, som har fragtet sin medborger skipper Peter Jørgensens skib, som han med indladte varer vil sende til London, for dette og hans tjener Johan Wilde, som han har forordnet til købmand. T. K. 79.

— (—). Vognpas for denne Christoff Schwichow¹, kongens rytter, herfra til Segeberg² med 10 heste og 2

¹ Læsningen af efternavnet er tvivlsom. I påtegningen på bagsiden, i teksten ovfr. og K. af 14. april ndfr. (T. K. 90) kaldes han Schwicharen(?) eller Schwichowen, i to tilfælde her, hvor navnet er overstreget, har der stået Zwichowen. Muligvis kan bynavnet Zwickau skjule sig i dette navn. ² K. har først haft: Lübeck.

drenge på folk til at føre hestene, frit foder og mål og 4 vogne med tilhørende heste. T. K. 81.

23. marts (Haderslev). Åb. brev, hvorved Nicolaus Andreae, præst i Okholm, får bevilling til ved kirkerne i Flensborg og Haderslev amter at foretage en kollekt til fordel for sig selv, da han er i den yderste nød. Ved en oversvømmelse af saltvandet er hans sognebørn blevet nødt til at forlade deres jorder og søge andetsteds hen, og kun han er blevet tilbage i den største fattigdom. Provsterne, præsterne og de kirkeforordnede anmodes om at yde ham hjælp af deres kirke. T. K. 80.

— (—). Miss. til hertug Frederik af Slesvig, Holsten etc. De kongelige undersåtter i Gammel Langenhorn kog i Flensborg amt har berettet, at hertugens undersåtter i Sønder- og Nørre-Vejgaard, Boeken og Kiargarde¹, Ny- og Gammelkog, såvidt som saltvandet er strømmet ind og har oversvømmet jorderne, vægrer sig ved at være med til at istandsætte Okholm-diget, skønt de ligeså vel som kongens undersåtter kan vente at drage nytte deraf. Sidstnævnte har derfor ansøgt prinsen om at tilskrive hertugen herom. Da prinsen af de ham forelagte kort har set, at de hertugelige undersåtters jorder i ikke ringere grad end de kongelige undersåtters er blevet oversvømmet af saltvand, så tvivler han ikke på, at hertugen også uden hans henvendelse vil anordne, hvad der er ret og billigt, da prinsen er bekymret for, at kongen ellers efter sine undersåtters ansøgning vil tillade dem at istandsætte Langenhorn-diget og lade Okholm-diget fare. I så tilfælde må hertugens undersåtter enten istandsætte Okholm-diget alene eller lade jorderne blive under vand, hvorved der vil opstå ikke ringe skade såvel for hertugen som for hans undersåtter. Men såfremt hertugen mener, at det vil være nødvendigt at udnævne kommissarier til sammen med upartiske

¹ Navnet har ikke kunnet stedfæstes. I forbindelse med Boeken (Bøkingherred) ligger det nær at antage, at det drejer sig om en fejlskrivning for Kiardharde (Kærherred).

kogsfolk at afgøre, hvad der skal gøres herved, vil prinsen efter forudgående antydning herom udpege bestemte personer dertil blandt de kongelige råder og undersætter. T. K. 82.

23. marts¹ (Haderslev). Åb. brev, hvorved prinsen konfirmerer et mellem Jürgen Andresen, regnskabsmand² i Stenbjerg, Flensborg amt, og hertug Philip til Slesvig, Holsten etc. afsluttet køb af et under dennes jurisdiktion liggende bol i Gintoft med hertugen som sælger og ham [Jürgen Andresen] som køber, med alle dertil hørende friheder og retigheder og med de det påhvilende byrder, og hvad han skal yde til Flensborg amtsregister efter overenskomst med den nuværende amtmand Kaj Ahlefeldt. Skødet har følgende ordlyd³: . . . Som bevis på denne konfirmation har prinsen underskrevet den og besejlet den med det kongelige, til regeringen forordnede segl. T. K. 83.

27. marts (—). Vognpas for Christian Ulrik Gyldenløves tjener herfra til Hamburg på folk til at føre de med ham følgende 2 heste, frit foder og mål og 1 vogn med tilhørende heste. T. K. 84.

28. marts (—). Pas for Christian Ofvesen på en rejse i hans egne anliggender til Kursachsen. T. K. 85.

— (—). Miss. til hertug Frederik af Nordborg. Af vedlagte ansøgning kan han se, at Moritz Hock har klaget til prinsen over, at adressaten har til hensigt at hindre ham i den rolige besiddelse af hans kirkestol i Oldorf⁴ og helt fordrive ham fra den, og at han derfor har andraget prinsen om at udstede et mandatum de non turbando til ham. Da prinsen imidlertid føler sig overbevist om, at fyrsten ikke har til hensigt imod retten at forstyrre nogen i besiddelsen af, hvad der er hans eget, endsige fratage ham det, har prinsen taget afstand fra det ansøgte mandat og beder adressaten lade

¹ Brevet er i teksten dateret 18. marts, på bagsiden 23. marts og er altså formentlig først udfærdiget sidstnævnte dag. ² K. har: Rechensmahn, hvis stilling var en lignende som sognefogdens i Nordslesvig. ³ Skødet er ikke indført i K. ⁴ Ulderup.

ham forblive roligt i uforstyrret besiddelse eller, hvis han mener at være berettiget til nævnte kirkestol, til prinsens regering indsende en redegørelse, for at den og hvad der ellers måtte passere i sagen efter anmodning kan blive kommunikeret modparten. T. K.

28. marts (Haderslev). Lignende miss., mutatis mutandis, til enkefyrstinden af Sønderborg¹. T. K.

— (—). Åb. brev, hvorved prinsen stadfæster det af Bartolt Bremer, guldsmed og borger i Haderslev, og hans hustru Anna Schäfers oprettede gensidige testamente. T. K.

1. april (—). Pas for kaptajn, hofjunker Gabriel Rensberger von Arnstorffs bud Jeremias Hartvig, som han i sine egne anliggender sender til sit fædreland Schlesien. T. K. 86.

— (—). Miss. til hertug Johan Christian af Sønderborg. Prinsen har modtaget hans skrivelse af 30. marts, der er overbragt ham af hertugens berider sammen med den fremsendte hingst. Han takker for gaven, som han håber ved lejlighed at kunne gengælde. T. K. 87.

3. april (—). Miss. til Kaj Ahlefeldt. Prinsen agter at begive sig til Rendsborg for personlig at bivåne landdagen og vil førstkommende fredag den 6. ds. aften holde sit nattekvarter sammen med sin hofstat i Flensborg. Han fremsender vedlagt en furérseddel, efter hvilken adressaten skal indrette hans kvarter. T. K. 88.

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til Henrik Rantzau om, at prinsen agter personlig at bivåne den forestående landdag og vil ankomme med sin hofstat til Rendsborg tirsdag den 10. ds. T. K. 88.

— (—). Miss. til hertug Frederik af Holsten. Prinsen husker, at han for nylig har lovet hertugen, dersom lejligheden

---

¹ Dorothea, enke efter hertug Aleksander af Sønderborg († 1627).

skulle vise sig, at besøge denne på Gottorp. Da prinsen nu agter personlig at bivåne den forestående landdag, vil han opfylde sit løfte og førstkommende lørdag aften den 7. ds. indfinde sig hos hertugen. T. K. 89.

14. april (Rendsborg). Vognpas for Christoff Schwichow, kongens rytter, med medfølgende 7 heste og 2 drenge herfra til Haderslev på de nødvendige folk til førelse af hestene, 2 vogne med de nødvendige heste samt fri kost, foder og mål til personerne og hestene, ufortøvet ved dag og nat. T. K. 90.

— (—). Miss. til hertug Frederik af Holsten. Hertugen vil sikkert huske, hvad prinsen ved hertugens sidste besøg i Haderslev anmodede ham om vedrørende beskatningen i hertugens [del af] Åbenrå amt af den haderslevske undersåt Mads Povlsen i Fladtstädt¹, og at hertugen dengang erklærede, at denne beskatning skulle ophæves i endnu et helt år. Da vedkommende, der er prinsens undersåt, har berettet, at der ikke desto mindre fortsættes med denne beskatning, anmoder prinsen hertugen under henvisning til dennes løfte om at træffe den anordning, at denne beskatning må blive standset indtil det lovede tidspunkt. T. K. 91.

15. april (—). Miss. til samme på Gottorp. Efter sin lykkelige ankomst til Rendsborg sender prinsen ham en tak for hans venlighed og statelige, gode traktement under hans ophold hos denne, som han, når lejlighed gives, ønsker at gengælde. Da han har hørt, at hertugen befinder sig noget ilde, ønsker han denne snarlig helbredelse. T. K. 92.

16. april²(—). Miss. tilsamme. Oluf Da a har meddelt prinsen, at Kursachsen har betroet ham at hverve et kompagni ryttere og føre dem til kurfyrsten, og at kongen allerede har givet ham tilladelse dertil og orlov. Såfremt han, for at samle disse folk, med 40 ryttere skulle komme til hertugens land

¹ Der ses ikke at være noget sted af dette navn. Måske er det en fejlskrift for Fladsten, Løjt s., Ris h. ² Datoen har først været 17. april, hvilket er rettet til 16. april.

og nogle få gange skulle ønske natkvarter dér, beder prinsen hertugen om at tilstå ham dette. T. K. 93.

18. april (Rendsborg). Miss. til kurfyrsten [Johan Georg] af Sachsen. Prinsen har den 17. april modtaget hans skrivelse, dateret Dresden den 22. marts, takker for den og ønsker ham, hans gemalinde og familie alt godt. T. K. 94.

— (—). Miss. til hertug Frederik af Slesvig, Holsten etc. Da prinsen agter at sende skriftligt budskab til Dresden, tilbyder han, såfremt hertugen og hans gemalinde ønsker at sende breve dertil, at lade disse følge med; dog må disse breve fremsendes snarest og inden 2 dage. T. K. 95.

19. april (—). Åb. brev om, at Henrik Ahlefeldt til Lehmkulen og Glasau har meddelt, at han retmæssigt har købt godset Glasau, og at han på grund af den til godset hørende lensrettighed skulle andrage om overdragelsen af denne, men da prinsen af afgørende årsager for tiden ikke kan overdrage ham dette len, har han anmodet om at få meddelt bevis (Mutzetel) på, at han indenfor den tilbørlige frist har ansøgt om den til Glasau hørende lensret, og at den omstændighed, at den ikke overdrages ham nu, ikke i fremtiden skal komme ham til skade, som om han havde fortiet sin ret. Dette bevis meddeles ham herved ved dette brev. T. K.

27. april (Haderslev). Vognpas for Hans Jensen, stald-dreng, med 2 af prinsens heste herfra til Nykøbing. Der skal skaffes ham folk til at føre hestene frem og frit foder og mål frem og tilbage samt 1 vogn med tilhørende heste og fri overførsel over strømme og færgsteder. T. K. 96.

— (—). Miss. til Ernst Normand, [lensmand på Koldinghus]. Af hoslagte supplikation fra prinsens borgere og slotstjenere kan han se, hvad de klager over og ansøger om. Da kongen har anmodet prinsen om at fremskaffe yderligere oplysninger og at skrive til Ernst Normand derom, gives der denne befaling til snarest at lade prinsen vide, om de i suppli-

kationen omstridte jorder hører til dyrehaven¹ eller ikke. T. K. 97.

27. april (Haderslev). Pas for Catarine Jürgensen på en vogn fra Haderslev til Itzehoe. Udt. i T. K.².

— (—). Pas for Caspar Schueman på en vogn til Nykøbing. Udt. i T. K.

30. april (—). Miss. til enken efter afdøde landkansler dr. Bussy. Da det er prinsen bekendt, at der i hendes afdøde ægtefælles efterladenskaber findes alle slags dokumenter, der tilhører disse fyrstendømmers kancelli og regering, og som er samlet op i hans tjenestetid som landkansler, anmoder prinsen hende om med al flid at samle alt, hvad der er fremkommet ved kvartalslandretter, landdage eller på anden måde, og som findes dér, og sende det velforvaret til prinsens kancelli. T. K. 98.

— (—)³. Vognpas for prinsens kancellist Rudolf Vospoll herfra til Hamburg⁴ og tilbage på en god, velforspændt vogn ufortøvet ved dag og ved nat. T. K. 99.

— (—). Miss. til Jørgen Ahlefeldt, amtmand i Haderslev. Prinsens hofmarskal, kammerherre Dyonis von Podewils har andraget kongen om tømmer til bygning af en hestestald. Da kongen har bevilget, at han dertil må få 2 gode egetræer, anmoder prinsen Jørgen Ahlefeldt om snarest på hans begæring at anvise ham sådanne og lade dem udlevere til ham. T. K. 100.

— (—). Miss. til Ditlev Rantzau som kgl. til kvartalsretten forordnet landråd. Da kongen og hertug Frederik til Slesvig, Holsten etc. til fremme af retten har udskrevet en almindelig kvartalsret til den 25. juni i Rendsborg og vil tilsige ham til af de adelige kongelige råder efter ordenen at deltage i

---

¹ K. har først haft: Vildtbanen. ² Fortegnelserne over disse pas af $\frac{27}{4}$ og $\frac{1}{6}$ — $\frac{28}{6}$ ligger sidst i lægget for 1632. ³ Dateringsstedet er glemt i K. ⁴ K. har først haft Wandsbeck.

denne, anmodes han om at rette sin lejlighed efter at give møde til nævnte tid og forhandle og træffe afgørelse om de forefaldende sager. T. K.

30. april (Haderslev). Lignende miss., mutatis mutandis, til Henrik Rantzau og dr. Reimarus Dorn. T. K.

— (—). Miss. til hertug Frederik af Slesvig, Holsten etc. Da prinsen i kongens som den dette år regerende herres og i hertugens navn vil udskrive en almindelig kvartalsret og har fastsat dens afholdelse til den 25. juni i Rendsborg, anmodes adressaten om at medbesegle de i den anledning udstedte 25 patenter og efter landretsordenen til denne ret at deputere en af sine adelige og en af sine lærde råder, som skal give møde dagen før. T. K.

1. maj (—). Miss. til Jørgen Ahlefeldt. Kongen har befalet prinsen at give ham ordre til snarest at mønstre det udskrevne mandskab fra amtet [Haderslev] og at henstille til ham personlig at overvære mønstringen og vise sin sædvanlige flid og dygtighed derved, hvilket han anmodes om at efterkomme. Da amtets kirker skal yde bidrag til opførelsen af kirken i Haderslev, skal han være betænkt på snarest at få bidragene indsendt og på, at ingen besværes utilbørligt dermed. T. K. 101.

— (—). Åb. brev om, at denne N. N.¹, borger i Haderslev, har berettet, at han har købt et hus på den herværende slotsgrund, liggende mellem provstens og en barbers, ved navn N. N., og da alt dette ligger på prinsens grund og derfor er pligtig til at yde daglig tjeneste og arbejde til slottet, har han andraget om at blive fritaget for nævnte arbejde og slots-tjeneste. Da prinsen har bevilget dette, skal amtmanden beskytte ham i denne frihed, såvidt det er muligt, men dette privilegium skal kun gælde for impetrantens levetid og skal være ophævet med hans død. T. K. 102.

---

¹ På bagsiden er skrevet: Dette har måttet udfærdiges således uden navn.

1. maj (Haderslev). Miss. til Christoffer Vogt og Antoni Bilderbeck om at skaffe prinsen 10 alen plys, 100 alen guld- og sølvsnore, 15 dusin knapper, alt efter medfølgende prøver, og et sølvforgylt vaskefad med tilhørende kande, som skal veje omkring 100 mark, så snart som muligt. Betalingen skal følge på første anfordring.

Efterskrift: Da prinsen har lovet at skænke den kurfyrstelig brandenborgske musikus Walter Rowe 100 rdlr. in specie til underhold af en dreng, som han har undervist for prinsen, anmodes de om ufortøvet at betale Gilbert Marschalek, engelsk købmand og borger i Hamburg, som har fået kommission desangående af Walter Rowe, disse 100 rdlr., mod hans kvittering, hvori han forpligter sig til at sende bl. a. disse penge til Walter Rowe i Berlin, og beholde hans attestation så længe, til han kan sende dem Walter Rowes egenhændige kvittans, hvorefter de uopholdelig vil blive betalt. T. K. 103¹.

— (—). Miss. til hertug Christian på Ærø. Berent Petersen har berettet, at han til adressaten har solgt sit tidligere hus i Pfaffenstrasse her [i Haderslev], men skønt han både personlig og ved kongen af Danmarks intercessions-skrivelser gentagne gange har søgt derom, har han dog ikke kunnet få sin betaling, hvorfor han har set sig forårsaget til at anmode prinsen om et mandat med tilhørende stævning. Da prinsen af denne skrivelse venter et gavnligt resultat med hensyn til, hvad der er ret, anmoder han adressaten om snarest at betale nævnte prinsens undersåt, som har erklæret sig villig til at modtage ethvert rimeligt tilbud, for at prinsen ikke efter en yderligere rimelig ansøgning fra ham skal blive nødsaget til at tage sig af ham som sin undersåt og hjælpe ham til, hvad der er hans, såvidt som retten gør det muligt. T. K.

2. maj (—). Søpas for Hans Christensen, borger i Haderslev, på en rejse til Trondhjem eller andre steder i

---

¹ Nr. 104 mangler.

Norge med hans skude på omkring 20 læster og med tilhørende folk. T. K. 105.

2. maj (Haderslev). Seddel til Johan Rehling i København om til indehaveren af sedlen at levere til prinsens reisigestald¹ følgende sager: for 6 rdlr. hvide bændler, 5 dusin trinde² børster, 7 dusin hårdug, 8 dusin svampe, 8 dusin kradsbørster³, 8 dusin smittbørster⁴, 5 store sakse, 4 knibtænger, 3 hængelåse, hver for 1 sletdlr., 1 klædebørste til 1 rdlr., 1 rasber⁵ samt wörtzer⁶ (krydderier) til omtrent 5 rdlr. og 1 par lysestager til 6 rdlr. parret. T. orig. i orig. breve, åbne og lukkede, 1626—47.

15. maj (—). Miss. til Henricus Wasmer⁷. Af vedlagte supplikation kan han se, hvad Drewes Macken har andraget prinsen om. Da denne gerne ser, at supplikanten ikke overiles af sine kreditorer og muligvis derved kunne blive fuldstændig ruineret, skal adressaten kalde hans kreditorer til sig og formane dem til efter forslaget i supplikationen at vente med betalingen af renterne indtil førstkommende Mortensdag og også lade det stå hen i nogen tid med kapitalen (tilmed da de har tilstrækkelig sikkerhed for denne) og fremme oprejsningen af deres nabo og medkristne, så meget mere som han beklager sig over, at sognet Barelt har frataget ham nogle køer. Adressaten skal indsende erklæring herom til prinsen og sørge for, at han kan få sin ejendom tilbage. T. K. 106.

— (—). Til afdøde Caspar Vogts enke. Prinsen erindrer, at han forrige år på en vis måde har benådet⁸ hendes afdøde husbonde med glashytten i sognet Koldenkerken⁹. Da kongen af afgørende og kendte grunde, om hvilke prinsen senere er blevet underrettet, har disponeret på anden måde

---

¹ Rytterstald, hestestald. ² Runde. ³ Hestestrigler. ⁴ Smidebørster, d. v. s. kalkkoste. ⁵ Formentlig rasp (jvfr. nedertysk: Raspel), fil til afpudding af hestehoven, når hesten er beslæt. ⁶ Måske = nedertysk Wört, wurt = krydderier. ⁷ K. har ved en fejlskrift: Wasner. ⁸ K. har først haft: benådet med et privilegium på; dette er rettet til ovenstående. ⁹ Kaltenkirchen, Segeberg amt.

over nævnte glashytte, lader prinsen det bero derved og vil hermed i henhold til nævnte kongelige befaling have kasseret og ophævet det hende tidligere meddelte privilegium, som hun snarest skal indsende til prinsens kancelli. T. K. 107¹.

15. maj² (Haderslev). Miss. til hertug Christian af Slesvig, Holsten etc. At provsterne, ridderne og landskabet i fyrstendømmerne Slesvig, Holsten etc. samt de inkorporerede lande på den sidste i Rendsborg afholdte almindelige landdag til deres forsvar har vedtaget en bevilling til at underholde 2400 mand til fods indtil november måned, kan han se af vedlagte patenter. Indbetalingen af denne bevilgede kontribution er fastsat til den 11., 12. og 13. juni førstkommende i Kiel. T. K.

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til hertug Philip, hertug Frederik, hertug Joachim Ernst og enkehertuginde i Sønderborg. T. K.

— (—). Miss. til Ditlev Rantzau, amtmænd i Steinburg, og, mutatis mutandis, til alle kongelige amtmænd. Der tilsendes dem patenterne til landretten om den på den sidste i Rendsborg afholdte landdag bevilgede kontribution med anmodning om snarest at fremsende den til de behørigte steder. T. K.

23. maj (—). Miss. til hertug Frederik af Slesvig, Holsten etc. Prinsen takker hertugen, fordi denne har givet Oluf Daa med hans ryttere kvarter i hans amter Tønder og Åbenrå, men da den bevilgede tid nu er ved at udløbe, og Oluf Daa, før han bryder op, endnu venter nogle ryttere fra Skåne og fra andre steder, beder prinsen hertugen om at forlænge terminen 6-7 dage og lade ham have kvarter så meget længere. T. K. 109.

¹ Nr. 108 mangler. ² Både dette og miss. til amtmændene er under teksten dateret 15. maj, men på bagsiden, formentlig ved en fejlskrift: 16. maj.

24. maj (Haderslev). Bestalling for Gabriel von der Sonnen som prinsens perle- og sidenstikker med en årlig løn af 80 mark lybsk og betaling for det arbejde, der overdrages ham, efter rimelighed efter forhandling med ham om dets værdi, at betale af prinsens kammer. Han skal være forpligtet til uvægerligt at give møde på egen kost, når prinsen tilsiger ham, udføre det ham pålagte arbejde fremfor alt andet flittigt og tro efter sin bedste viden og evne, holde i god forvaring, hvad han måtte få udleveret dertil og altid gøre rede og regnskab for det. Prinsen forbeholder sig ret til fremtidigt at ændre, forbedre eller efter given lejlighed ganske at ophæve denne bestalling, som iøvrigt skal gælde fra brevetts datum at regne. T. K. 110.

(Bilag:) Seddel uden underskrift, dateret 1. juni 1632, om udfærdigelse af ovennævnte bestalling, af væsentlig samme ordlyd som denne.

27. maj (—). Pas for prinsens fodermarskal Johan Faber fra Haderslev til prinsens broder hertug Ulrik og tilbage. T. K. 111.

— (—). Vognpas¹ for samme fra Haderslev til Lübeck på 1 vogn. Udt. på T. K. 111.

28. maj. (—). Miss. til dr. Johan Schönbach. Prinsen har givet sin kammer- og regeringssekretær Christ. Lebzelter tilladelse til i sine egne forretninger at foretage en rejse til Leipzig. Da prinsen i den tid behøver adressatens råd og opvartning, skal han snarest begive sig til denne. T. K.

1. juni (—). Miss. til hertug Hans Albrecht af Mecklenburg. Prinsen har modtaget hans brev med anmodning om i prinsens amter at måtte købe nogle køer til genindretning af en mejerigård. Prinsen ville gerne være ham til vilje

---

¹ Teksten findes ikke, men kun en påtegning på bagsiden af K.

heri, men har af sine amtmænd fået at vide, at det kvæg, der i indeværende år kan undværes, allerede er solgt og ført bort. Prinsen havde gerne set, at hertugen havde givet ham underretning herom noget før, og beder undskyldt, at han nu ikke kan opfylde hans ønske. T. K. 112.

1. juni (Haderslev). Miss. til Palle Rosenkrantz. Da den tidligere husfoged på Nykøbing slot Christoffer Cramer har besluttet at begive sig til Rostock, har han andraget om at måtte låne nogle vogne, der kan bringe hans husgeråd til færgen, og få dette og 3 personer overført til Rostock. Da prinsen har bevilget hans ansøgning, skal Palle Rosenkrantz lade ham få de nødvendige vogne og 3 færges, og hvad han ellers behøver. T. K. 113.

⁻¹ (—). Søpas for denne Christoffer Cramer, husfoged på Nykøbing slot, som prinsen har afskediget i nåde, og som med sin familie agter at begive sig til Rostock, på 3 pramme med tilhørende skibsfolk fra Nykøbing til Rostock, med hvad han fører med sig, og for de 3 pramme og skibsfolkene tilbage igen. T. K. 114.

— (—). Søpas² for Christoffer Cramer, slotsfoged på Nykøbing, fra Nykøbing til Rostock på de fornødne vogne fra byen til færgen og på 3 færges. Udt. i T. K.

8. juni (—). Pas for Adolf Frederik Bötticher på 2 vogne til Hamburg og tilbage. Udt. i. T. K.

10. juni (—). Pas for Ambrosius Gøye til Gottorp på én vogn. Udt. i T. K.

---

¹ Såvel dette som det foregående brev har først været dateret 1. maj, hvilket begge steder er rettet til juni. I teksten er denne rettelse dog ikke sket. ² Dette og en del andre pas fra tiden 1.—21. juni, formentlig fra 1632, er opført på en »Verzeichnus gegebenener Pas«. Der er indlagt en lignende fortegnelse på pas, der er udstedt i Haderslev den 27. april [1632]. De må formodes også at være udstedt i Haderslev. De er her anbragt under hver sit datum.

10. juni (Haderslev). Åb. pas, hvori er indbefattet et vognpas, for kancellibetjent m^r. Christoffer til grevskabet Oldenburg. Udt. i T. K.

— (—). Miss. til hertug Frederik af Slesvig, Holsten etc. Prinsen har modtaget hans skrivelser af 29. maj og 3. juni. I den første anbefaler hertugen Frederik Zabel og de kemiske sager, som han medfører. Prinsen har beset disse, men ikke fundet noget, der behager ham. Dernæst takker prinsen hertugen, fordi denne ikke alene efter prinsens henvendelse har bevilget kvarter for de af Oluf Daa hvervede ryttere i amterne Tønder, Åbenrå og Løgumkloster, men efter prinsens anmodning yderligere har forlænget denne frist med 6—7 dage. T. K. 115.

— (—). Miss. til samme. Af vedføjede supplikation ses det, at Peter Bertelsen, præst i Hygum, har ansøgt om prinsens intercession i anledning af, at han og hans forgængere siden reformationen har nydt fjerdedelen af korntienden af hertugens derværende 7 bol, men at hertugen nu har anordnet, at præsten og hans efterfølgere kun må få den mod en rimelig betaling. Prinsen anser det for givet, at denne anordning kun er sket, fordi han ikke har fået tilstrækkelig underretning i sagen, og at han ikke vil fratage præsten, hvad hans forfædre har tildelt denne. Prinsen beder ham derfor om at forunde præsten denne korntiende på samme måde, som hans forgængere har haft den, og konfirmere ham den. T. K. 116.

12. juni (—). Miss. til hertug Frederik af Slesvig, Holsten etc. Prinsen sender ham en gennem Ditlev Rantzau til Panker fremsendt ansøgning fra Jørgen Mewes, indvåner i Steinburg amt, om hans ved overretten i Gottorp verserende sag. Han forsikrer om sin uskyldighed, og prinsen beder hertugen høre ham. T. K. 118.

— (—). Miss. til prinsen af Oranien. Prinsen takker for hans skrivelse af 10. maj om hans falkefænger Jean Verbrügge. Prinsen tvivler ikke på, at kongen vil bevilge dennes

ansøgning, men da adressaten ønsker det, skal han gerne henvende sig til kongen derom. T. K. 117.

12. juni (Haderslev). Miss. til rigshofmester Frans Rantzau. Prinsen af Oranien har berettet, at kongen for nogen tid siden¹ ved en skriftlig koncession har givet hans falkefænger Jean Verbrügge bevilling, som han vil fremlægge i original, til at fange unge og gamle falke til prinsen, men at denne bevilling senere² er blevet indskrænket således, at de steder, på hvilke prinsens falkefænger Antonio Myrsar³ har fået bevilling, ikke skal være indbefattet derunder, og at Jean Verbrügge ikke på de øvrige steder kan fange så mange falke, som prinsen af Oranien behøver. Denne har derfor ansøgt om, at der må blive bevilget hans falkefænger tilladelse til også at fange falke på de steder, der er assigneret prins Christians falkefænger. Da prins Christians falkefænger efter hans mening vel er i stand til at udfinde andre steder, har prinsen bevilget hans ønske og tilladt, såfremt kongen vil tillade det, at hans falkefænger Jean Verbrügge også må sejle til de steder, der er forbeholdt prinsens falkefænger. Adressaten anmodes om at aflægge beretning herom til kongen og hos denne dirigere det således, at kongen atter giver Jean Verbrügge den forrige bevilling⁴ for et tidsrum efter hans skøn. T. K. 119.

— (—). Pas til København på 2 vogne for afsendingene fra Verden. Udt. i T. K.

U. d. [mellem 12. og 21. juni] (—). Pas for Niels Vinskænk på 2 vogne til København. Udt. i T. K.

— (—). Vognpas for Rudolf kancellitjener til kvartalsretten. Udt. i T. K.

13. juni (—). Miss. til frøkenen af Sachsen⁵, hjærtens allerkæreste. Prinsen benytter lejligheden til at meddele hende, at han befinder sig godt, håber det samme om hende og venter skriftligt svar fra hende. T. K. 120.

---

¹ 2. jan. 1624, se K. Brb. ² 10. jan. 1632. ³ Antonius Muzhart, se 21. jæn. ovfr. ⁴ Se 25. juni 1632 i K. Brb. ⁵ Prinsesse Magdalena Sibylla.

13. juni (Haderslev). Miss. til kurfyrstinden af Sachsen¹. Prinsen benytter lejligheden til at skrive til hende. Han ved ikke, hvorfor hun i så lang tid ikke har skrevet til ham, men håber, at hun har det godt, og håber oftere at få brev fra hende. T. K. 121.

— (—). Miss til hertuginde af Braunschweig-Lüneburg². Prinsen håber, at hun befinder sig vel; han har det selv godt. T. K. 122.

— (—). Miss. til den ældste herre af Sachsen³. Prinsen håber at høre, at han befinder sig vel ligesom han selv. T. K. 123.

18. juni (—). Miss. til hertug Frederik af Slesvig, sønderborgske linje, hvori prinsen beder ham om at betale den fordring, som Peter Bötticher har til gode hos ham. T. K. 124.

— (—). Miss. til Caspar von Buchwald, amtmand i Segeberg. Af vedlagte supplikation fra nogle undersætter i Segeberg amt kan han se, hvad de har ansøgt om vedrørende forskellige pengebeløb, som de har forstrakt Arent Steding i Bremen med. Da deres ansøgning, såfremt det forholder sig som angivet, ikke er urimelig, skal adressaten erkyndige sig om, hvorvidt den opgivne gæld kan bevises med beseglede breve. I så tilfælde skal han indtil videre tilbageholde så meget af købesummen, som de kan bevise tilkommer dem. T. K.

21. juni (—). Miss. til dr. Johan Schönbach. Da prinsen i disse dage agter at begive sig til Lolland og blive dér i nogle uger, anmodes han om efter afslutningen af den rendsborgske kvartalsret og forhandlingerne mellem kongen af Danmarks og hertug Frederik af Slesvig og Holstens råder om visse regeringssager at give møde i Haderslev og tage sig af de muligt foreliggende retssager, så at

¹ Kurfyrstinde Magdalena Sibylla. ² Anna Eleonora, f. prinsesse af Hessen-Darmstadt. ³ Formentlig Johan Georg, ældste søn af kurfyrst Johan Georg I og senere kurfyrste, broder til prinsesse Magdalena Sibylla.

ingen, der har noget at søge, skal blive utilbørlig opholdt. T. K. 125.

21. juni (Haderslev). Latinsk anbefalingsskrivelse til kong Carl af England for prinsens hofkok Johannes Algejer¹, der ønsker at uddanne sig videre i andre lande og navnlig i kongens lande, og som derfor ønsker adgang til at gøre tjeneste i kongens køkken. L. K. 126.

— (—). Miss. til rigshofmester Frans Rantzau. Da kongen har anordnet, at det nye stakit omkring slottet her skal males, og der dertil behøves 5 tdr. tran, 2 tdr. brunrød farve, 50 pd. blyhvidt og 1 fjerding linolie, anmodes han om snarest at sende disse sager til Haderslev, hvilket efter prinsens mening kan ske, når vinene sendes over. T. K. 127.

— (—). Miss. til alle kongelige holstenske råder, forsamlede på kvartalsretten i Rendsborg den 25. juni. Hertug Frederik af Slesvig, Holsten etc. har skriftlig anmodet prinsen om, såfremt der skulle forefalde fælles regeringssager, der kræver snarlig forhandling mellem hertugens og kongens råder, da i kongens navn at pålægge dem efter afslutningen af kvartalsretten i Rendsborg at deltage i en sådan fælles forhandling. De skal efter afslutningen af landdagen mødes med hertugens råder, påhøre de punkter, som hertugen måtte fremsætte, forhandle om, hvad der kan tjene til håndhævelse af landretsordenen, og siden indsende beretning derom. T. K.

— (—). Miss. til hertugen af Holsten om, at prinsen dagen før har modtaget hans skrivelse, dateret Gottorp den 28. maj, med anmodning om forhandling mellem begge parters råder om almindelige regeringssager umiddelbart efter den til den 25. ds. ansatte kvartalsret i Rendsborg. Prinsen har på kongens vegne befalet de til kvartalsretten beordrede råder efter dennes afslutning, der også synes prinsen det mest bekvemme tidspunkt, at deltage i en sådan forhandling med hertugens råder. T. K.

---

¹ I påskriften kaldes han: Johan Kok.

21. juni (Haderslev). Vognpas på de fornødne vogne til Nykøbing for Joachim Hageman, tidligere livknægt, nu husfoged på Nykøbing. Udt. i T. K.

U. d. [ca. 21. juni?] (—). Pas til Preetz på en vogn for Dorothea. Udt. i T. K.

— (—). Åb. latinsk pas for m^r. John Algeier kok til Holland og England. Udt. i T. K.

29. juni (—). Miss. til grev Anton Günther af Oldenburg. Han vil sikkert erindre, at prinsen i en skrivelse, dateret Segeberg den 15. juni 1627, har henvendt sig til ham og bedt ham bevilge prinsens nuværende kancellist Christof Jüchter, grevens undersåt (som dengang var i tjeneste hos amtmanden i Rendsborg Henrik Rantzau) en gårds jord af det ved Ellens inddigede land og tillige fritage ham for at yde det sædvanlige fæste af den. Kancellisten har berettet, at greven har erklæret, at han vil blive benådet med en sådan jord, og at der vil blive taget bestemmelse om eftergivelsen af fæstet ved udmålingen af jorden, og prinsen er overbevist om, at dette løfte vil blive indfriet, så snart det er muligt. Imidlertid har Christof Jüchter atter henvendt sig til prinsen, fordi han ved grevens underret i Övelgönne har en retssag løbende (som ganske vist har løbet i en række år, men endnu ikke er ført til ende) og, for at kunne fremme sagen, har bedt prinsen om orlov til at rejse, men tillige om en skrivelse til greven om, at sagen må blive ført hurtigt til ende. Prinsen beder ham derfor hjælpe kancellisten til hans ret og lade sagen blive påkendt hurtigt, så at han snarest kan komme tilbage hertil. T. K. 128.

6. aug. (—). Vognpas for Petrus Singketius fra Haderslev til Glückstadt og tilbage på en vogn med tilhørende heste. T. K. 129.

7. aug. (—). Miss. til rådet i Lübeck. Prinsens faktor Severin Severinsen og konsorter har berettet, at de til en borger i Lübeck, ved navn Povl Ravert, for omtrent et år siden har

solgt noget korn, for hvilket han efter den af ham udstedte håndskrift blev dem 1210 rdlr. skyldig. For at undgå vidtløftighed har de bedt prinsen om at intervenere, og denne anmoder derfor rådet om at sørge for, at Severin Severinsen og konsorter uden vidtløftighed får deres tilgodehavende. T. K. 130.

7. aug. (Haderslev). Miss. til hertugen af Holsten. Skønt hertugen af sine til sidste kvartalsret deputerede råder og af de hans kancelli tilstillede åbne breve vil have erfaret, at der efter gensidig overenskomst er fastsat en almindelig slesvigsk og holstensk landretsdag til den 17. september i Rendsborg, har prinsen ikke villet undlade endnu en gang at notificere ham dette og bede ham forordne sine råder dertil, så at de sammen med kongens råder kan afsige retskendelser, og der må vederfares enhver upartisk ret. T. K. 131.

9. aug. (—). Miss. til hertuginde¹ i Husum. Da prinsens hofmarskal, kammerråd Dionys von Podewils, for sine forretningers skyld har fået prinsens tilladelse til at foretage en rejse til hendes residens, benytter prinsen denne lejlighed til at give udtryk for sin hengivenhed for hende. T. K. 132.

— (—). Miss. til greven af Oldenburg. Denne Hans Philip von Pentz er af sine nærmeste slægtninge bleven foreslået prinsen til opvartning; men da denne tjeneste allerede var besat hos prinsen, har de anmodet denne om at anbefale drengen til greven. Prinsen beder derfor denne om at optage ham i sin tjeneste. T. K. 133.

10. aug. (—). Vognpas for prinsens trompeter Mathias Zachau² fra Haderslev til Bützow og tilbage på en vogn med tilhørende heste. T. K. 134.

---

¹ Christian IV.s søster Augusta, enke efter hertug Johan Adolf af Holsten-Gottorp. ² Navnet er senere tilføjet med anden hånd i det tilsyneladende renskrevne pas, der er benyttet som koncept. I teksten er der åben plads til datoen, der på bagsiden er 10. aug.

12. aug. (Haderslev). Miss til borgemestre og råd i Bützow. Da prinsens trompeter Martin¹ Zachau har fået orlov for at rejse til deres by i anledning af forskellige ham tilkommende fordringer, anmodes de om at hjælpe ham til disse uden vidtløftig proces og snarest muligt. T. K. 135.

— (—). Miss. til Kaj Ahlefeldt. Prinsen har modtaget hans brev, dateret Flensborg den 10. aug., om den for tyveri arresterede søn² af Claus Jessen i Store Solt, men da supplikanten har andraget hos prinsen om benådning for hans søn, har denne i betragtning af sønnens styrke og arbejdsduelighed, og for at han kan blive anvendt ved arbejde på Holmen i København, benådet ham for dødsstraffen. Kaj Ahlefeldt skal ved første lejlighed sende bemeldte fange velforvaret til København. T. K. 136.

— (—). Fransk kondolencebrev til grevinden af Nassau³ i anledning af prinsens svoger greven af Nassaus død. Fransk K. 137.

— (—). Miss.⁴ til Breide Rantzau til Bothkamp, Otto Rantzau til Rathmanstorf og Rudolf Faust, landretsnotarius, opkrævere til den holstenske landskasse. Efter prinsens anmodning har borgemestre og råd i Rendsborg i året 1627 af den kontribution, der skulle indbetales til landskassen, forskudsvis til den dengang i Rendsborg liggende soldateske betalt 400 rdlr., men har derefter i afvigte år 1631, skønt de tidligere havde betalt dem, måttet erlægge dem en gang til. Prinsen anmoder derfor adressaterne om af den nu bevilgede kontribution at tilbagebetale de 400 rdlr. til dem. T.K.

¹ I vognpasset af 10. s. m. kaldes han Mathias. ² Jes Clausen, se 23. aug. ndfr.

³ Formentlig Sophie Hedvig af Braunschweig-Wolfenbüttel, søster til Christian IV, g. m. Ernst Casimir, greve af Nassau-Dietz, statholder i Friesland, som faldt 5. juni 1632 ved Roermond. ⁴ Brevet, der er en som koncept benyttet renskrift, har først været dateret 11. febr. 1632 og var stilet til Breide Rantzau, Christof Pogwisch, Ditlev Ahlefeldt til henholdsvis Bothkamp, Hagen og Lindau, og Rudolf Faust, landretsnotarius. Der er foretaget nogle mindre rettelser i brevet, som var underskrevet af prinsen og besejlet.

23. aug. (Haderslev). Miss. til Kaj Ahlefeldt. Prinsen erindrer, at han under 12. aug. sidstforleden som følge af mange ansøgninger og andre betragtninger har benådet den hos adressaten fængslede Jes Clausen med livet og til at sendes til Holmen i København. Da kongen er af en anden mening herom, og han ved de igen indsendte dokumenter er blevet tilstrækkelig informeret om, at hans straf er velfortjent, vil prinsen lade det bero ved den over ham afsagte dødsstraf, hvorfor Kaj Ahlefeldt skal lade eksekutionen foretage. T. K. 138.

— (—). Miss. til samme. Hans skrivelse af 6. aug.¹, der er modtaget i dag², om forhandlingerne mellem Jens Simensen og hans kreditorer og hans betænkning derom har prinsen ladet sig referere. Da også prinsen mener, at debtors datters fremtidige mand Jacob Didriksen bør overtage de omhandlede fæstejorder for de tilbudte 3000 mark lybsk mod, at han tilfredsstillter kreditorerne, henstiller han til Kaj Ahlefeldt at træffe en fornuftig afgørelse om ansøgningen om yderligere lempelse, således som det efter landets skik vil være tilbørligt under hensyn til kongens interesser. T. K. 139.

24. aug. (—). Miss. til Rudolf Fuest³, landretsnotarius. Da tiden for den ansatte landret nærmer sig, skal han snarest tilsende prinsen akterne i de sager, i hvilke der fra begge sider er udloddet, og som er sat til doms, for at de i rette tid kan tilstilles de kongelige og fyrstelige råder ad referendum. T. K.

26. aug. (—). Afskedspas for prinsens forhenværende falkonér Bartolome Jespersen, som i nogle år har tjent prinsen på tilfredsstillende måde, og som prinsen nu har afskediget i nåde. T. K. 140.

27. aug. (—). Åb. brev, hvorved prinsen efter anmodning fra Benedict von Ahlefeldt til Lehmkulen stadfæster en mellem

---

¹ K. har først haft: dateret Flensborg den 7. aug. i år. ² K. har: heut dato. Der synes at mangle: empfangenen. ³ Rudolf Faust.

ham og klosteret Preetz den 12. decbr. 1605 i Preetz afsluttet kontrakt, hvorefter han årlig af landsbyen Breideneck skal give noget, men dog kun noget lidet, til underholdning af kapellanen ved klostret Preetz. T. K.

29. aug. (Haderslev). Miss. til hertug Frederik af Holsten. Denne Jørgen Schwartzrock, bud og borger i Itzehoe, har berettet, at han har anmeldt sig som broder til afdøde kaptejn Schwartzrock hos dennes enke og har anmodet om at få skiftet hans efterladenskaber, men da hun ikke har villet vide noget heraf, har han ansøgt prinsen om dennes mellemkomst. Prinsen anmoder derfor om at forhjælpe ham til, hvad der retmæssigt måtte tilkomme ham. T. K. 141.

— (—). Miss. til Henrik Rantzau. Da tiden for landretsdagens afholdelse i Rendsborg nu nærmer sig, og prinsen agter personlig at overvære den, har han anset det for fornødent at tilsende ham vedlagte furérseddel, idet han anmoder ham om i tide at træffe de fornødne foranstaltninger for bekvemme kvarterer til prinsens heste. Prinsen venter, at han til den tid vil give møde i Rendsborg og forhandle med de kongelige råder om, hvad der tjener til rettens fremme. T. K. 142.

12. sept. (—). Miss. til hertug Frederik af Holsten. Indvåner i Haderslev amt Evert Busch, smed i Sillerup, har berettet, at der er tilfaldet ham en vis arvedel efter hans faders søsterdatter, afdøde Elisabeth Müllers i Slesvig, at han på tilbørlig måde har søgt at få denne, men at han hidtil hverken har fået den eller noget inventarium over hendes efterladenskaber. Da han ikke kan være fraværende fra sit arbejde og forsømme det, og da han heller ikke har midler til at føre en sag herom, har han ansøgt prinsen om støtte, hvorfor denne anmoder hertugen om at træffe den anordning, at hvad der retmæssigt tilkommer supplikanten af arven, må blive udleveret til ham uden vidtløftig rettergang sammen med et inventarium over den afdødes efterladenskaber. T. K. 143.

16. sept. (Rendsborg). Stikbrev efter Søren Nielsen, en ugeringsmand og morder, der har været fængslet på Flensborg slot, men som nylig er brudt ud af fængslet dér og har reddet sig ved flugt og efter troværdige beretninger over Als skal være nået ind i Danmark til Faaborg. T. K.

18. sept. (—). Miss. til hertug Hans af Holsten. Skønt hertugen sikkert ved prinsens sidste besøg i Dannevirke har fået vidnesbyrd om dennes venlige indstilling overfor hertugen, ønsker han dog at benytte lejligheden til atter at udtale de bedste ønsker for denne. T. K. 144.

— (—). Miss. til hertug Frederik af Holsten. Skønt han af hertugens broder nylig har fået at vide, at han befinder sig vel, vil han benytte lejligheden til at udtale sine venlige ønsker for ham. T. K. 145.

— (—). Miss. til Didrik Ahlefeldt, hvormed der fremsendes et bønsskrift fra Poul Meckelburg. Såfremt det forholder sig som angivet i bønsskriftet, kan prinsen ikke se, hvorfor forvaltningen af hans forrige embede kan fratages ham. Da han, som han anfører i supplicationen, hidtil endnu ikke er blevet overbevist om noget utilbørligt, og der er grund til at antage, at han er uskyldig, skal adressaten igen indsætte ham i hans embede indtil sagens endelige afgørelse. I mellemtiden skal han til prinsens kancelli indsende en udførlig beretning om sagen, for at prinsen kan bestemme, hvad der videre skal gøres. Han skal endvidere anvise præsten i Svavsted, at han i fremtiden skal afholde sig fra alle fornærmelser mod Poul Meckelburg. Dersom han mener at have grund til påtale, skal han lade sig nøje med de ordentlige retsmidler og prinsens videre anordning. T. K.

22. sept. (—). Miss. til Otto Termo¹, kongens jægermester. Da prinsen af kongen har fået tilladelse til at låne nogle garn til vildsvinejagten fra København, har prinsen sendt

---

¹ I påskriften kaldes han fejlagtigt: Termont.

denne Claus Boss for at afhente dem og beder Otto Termo levere ham, hvad han opgiver, og hvad der ellers måtte være fornødent for prinsen. T. K. 146.

22. sept. (Rendsborg). Miss. til hertug Frederik af Gottorp. Prinsen har modtaget hans brev, dat. Gottorp den 19. sept., hvori han udtaler sin glæde over prinsens ankomst til Rendsborg, undskylder sig, fordi han ikke personligt har indfundet sig ved prinsens forbirejse og indbyder prinsen til at besøge sig på tilbagerejsen. Hertugen har allerede tidligere undskyldt sig, og prinsen må tværtimod bede ham undskylde, at han ikke har kunnet besøge ham på henvejen. Hans indbydelse til at besøge ham på Gottorp tager han gerne imod, hvis der ikke kommer forhindringer, men vil i forvejen underrette ham derom. T. K. 147.

23. sept. (—). Miss. til hr. Frans Rantzau. Da kongen har bevilget prinsen, at han må få 30 falke, har prinsen afsendt denne Claus Boss, som han for tiden benytter til jagtvæsenet, med vedlagte anmodning til adressaten om at være ham behjælpelig med snarest i Sundet at få de nævnte falke og betale, hvad de koster. T. K. 148.

— (—). Miss. til hertug Joachim Ernst af Holsten, til hvem han anbefaler denne Jacob Mors, som har ønsket at tilbyde hertugen nogle af sine juveler. T. K. 149.

25. sept. (—). Miss. til hertug Frederik af Holsten. Denne Margrete Karstens har berettet, at hun for nogen tid siden har indladt sig ægteskabeligt¹ med en ugift svend Peter Ottensen, men at denne alligevel senere har lovet en anden person i Flensborg ægteskab. Hun har derfor anlagt sag mod ham ved det gejstlige konsistorium i Tønder, som har afsagt den dom, at hvis fornævnte Peter Ottensen ikke kunne afsvække det af hende førte bevis, skulle hans ægteskabsløfte anses for rigtigt. Den indstævnedede har imidlertid ikke villet

¹ D. v. s.: under ægteskabsløfte.

slå sig til tåls hermed, men har appelleret sagen til hertugen af Gottorp, hvor den sidste forlovelse er blevet kendt ved magt¹, og han er blevet dømt i hertugens straf og til betaling af sagsomkostningerne. Da andragerinden mener at være overilet ved denne proces, og at denne sag ikke er behandlet i forsamlingen af alle hertugens råder, og da hun mener ved ny vidneførsel at kunne bevise, at der er givet hende ægteskabsløfte, har hun andraget prinsen om hans støtte, og denne henstiller derfor til hertugen, at hendes sag må blive genoptaget. T. K. 150.

25. sept. (Rendsborg). Mandatum poenale, udstedt i kongens og hertug Frederiks navn, til Claus von Buchwald i Kiel efter andragende af Drude Rantzau, bosiddende i Kiel. Hun har berettet, at hun har lånt afdøde Heinrich von der Wisch til Glasow 3000 rdlr. kontant, for hvilke Claus von Buchwald har kavtioneret, men at hun siden hverken har kunnet få kapital eller renter af denne, og at han heller ikke har villet indlade sig på efter sin forpligtelse at holde indlager, og hun har derfor anmodet om øvrighedens hjælp til ved mandat at holde ham til at gøre sin skyldighed. Da hendes ansøgning er befundet rimelig og mandatet derfor bevilget hende, pålægges det ham herved alvorligt under en straf af 500 rdlr., halvt til udstederne og halvt til modparten, indenfor sachsisk frist² næst efter overrækkelsen af dette brev at betale hende hovedstol og renter fuldtud eller, hvis han ikke gør det, at indfinde sig tilbørligt til nævnte indlager, med mindre han til regeringen opgiver vægtige grunde for, at han ikke adlyder dette mandat. T. K.

27. sept. (—). Miss. til Albert D̄bnys. Af vedlagte fortegnelse kan han se, hvad der behøves til prinsens hofapotek i Nykøbing. Da prinsen kender hans troskab og oprigtighed i handelen, anmoder han ham herved om at fremskaffe de på fortegnelsen specificerede varer, de allerbedst mulige, til

¹ K. har først haft: den indstævnte er kendt fri for det første ægteskabsløfte.

² Den i den nedersachsiske lov fastsatte frist.

den billigste pris. Betalingen for dem skal han få snarest hos dem, der står for prinsens udbetalinger. T. K.

(Bilag:) Designation over allehånde varer og specerier, som prinsen mangler i sit apotek i Nykøbing¹.

Weissen Puderzucker (hvidt puddersukker)	400 pd.
Gemein Refinado (almindelig raffinade)	300 pd.
Fein Refinado (fin raffinade)	200 pd.
Mascabada (moscovade, puddersukker)	100 pd.
Weissen Zucker Candy (hvid sukkerkandis)	40 pd.
Braun Zucker Candy (brun sukkerkandis)	20 pd.
Penid Zucker	10 pd.
Chinischen Engewer (kinesisk ingefær)	10 pd.
Indianischen engewer (indisk ingefær)	15 pd.
Brudillischen engewer	20 pd.
Lange Rosein (lange rosiner)	100 pd.
Korb Rosein (kurverosiner)	nr. 2
Corinthen (korender)	60 pd.
Schwetzken (svedsker)	200 pd.
Feigen (figner)	40 pd.
Dadelen (dadler)	10 pd.
Prunellen (bruneller, en slags blommer)	10 pd.
Allerley eingemachte Sachenn und Pasten von ieglicher Art (allehånde syltede sager og paster af enhver slags)	6 pd.
Allerley Confecten und Candisaten von ieglicher Artt (allehånde konfekt og kandiserede sager af enhver slags)	16 pd.
Von gewürzten (krydderier):	
Langen Cannell (lang kanel)	10 pd.
Kurzen Cannell (kort kanel)	10 pd.
Neglein (kryddernellicker)	6 pd.
Fusti von Neglein (nellickestilke)	6 pd.

¹ Da betegnelserne kan have en vis interesse som fagudtryk, og da det ikke altid har været muligt at finde den tilsvarende danske betegnelse, gengives her både den originale tekst og oversættelsen.

Grosse Muschatenblumen (store muskatblommer) .	3 pd.
Kleine Muschatenblumen (små muskatblommer) .	3 pd.
Englischen Saffran (engelsk safran)	1/2 pd.
Orientalischen Saffran (orientalsk safran)	1/2 pd.
Ganze Muschaten (hele muskatnødder)	4 pd.
Muschaten Rümpfe (tarveligere muskatnødder) . .	6 pd.
Engewer, vom besten (ingefær af bedste slags) . . .	30 pd.
Engewer, vom geringsten (ingefær af ringeste slags)	20 pd.
Peper (peber)	30 pd.
Paradiskörner (frø af amomum melegueta)	10 pd.
Cardemomen (kardemomme)	3 pd.
Mandelen (mandler)	60 pd.
Reis (ris)	60 pd.
Geschelte Gerstenn (afskallet byg)	20 pd.
Zettwer (ormefrø)	3 pd.
Cubeben (piper cubeba, cubeber)	1 pd.
Galgan (galgantrod)	2 pd.
Pineen	1 pd.
Drögen Succat (tør sukat)	10 pd.
Eingemacht Succat (syltet sukat)	15 pd.
Baumolie (bomolie)	1 ame
Spise Kümmel (spisekommen)	20 pd.
Annis (anis)	40 pd.
Coriander (koriander)	10 pd.
Von Materialien undt andere Wahren:	
Sylbergleet (silberglätte, sølverglød)	10 pd.
Zinober (zinnober)	10 pd.
Venedischen terpentin (venetiansk Terpentin)	10 pd.
Gemein Terpentin (almindelig terpentin)	40 pd.
Blutstein (blodsten)	2 pd.
Spanische Fliegen (spanske fluer)	1/2 pd.
Krebsaugen (krebseøjne)	2 pd.
Bibergelb (bævergeil)	1 pd.
Husblasen (husblas)	8 pd.
Weiswachs (hvidt voks)	10 pd.
Gelb Wachs (gult voks)	40 pd.

Peoniensaamen (pæonfrø)	1 pd.
Runde Hollwurz, vom besten (o: runde Hohlwurz, fumaria, jordrøg, af valmuefamilien)	1 pd.
Entianwurz (entianrod)	4 pd.
Baldrianwurz (Baldrianrod)	1 pd.
Cardebenedictensaamen (frø af cardo benedictus, benedictinertidse)	1/2 pd.
Scamonea (scammonium, indtørret sekret af convolvulus scammonia)	2 pd.
Rhabarbara (rabarber)	2 pd.
Rad: Turpethi	1 pd.
Mirr hæ (myrrha)	2 pd.
Ol: lini (linolie)	1/2 ame
Ol: Nucis (nødolie)	3 pd.
Ol: Cannabis (hampefrøolie)	3 pd.
Ol: Raparum (rapsolie?)	10 pd.
Ol: Juniperi (enebærolie)	4 pd.
Cerusæ (cerussa, blyhvidt)	60 pd.
Nihil alb	2 pd.
Tutia (zinkkalk)	3 pd.
Colophonia (Colofonium)	10 pd.
Resinæ (formentlig harpiks)	40 pd.
Moschus (moskus)	1 lod
Ambra (ambra)	1/2 lod
Zibeth (desmer)	1 lod
Bezoar orientalis (orientalsk Bezoar)	1 lod
Bezoar occidentalis (occidentalsk Bezoar)	1 lod
Margaritarum (perler)	4 unser
Ambra Nigra (sort ambra)	1 lod

29. sept. (Rendsborg). Dom¹ i appelsagen Claus Laucken og konsorter som afdøde Johan Nagel i St. Margarets yngre kreditorer, klagere og appellanter på den ene side mod Christoff Vortmeier, fhv. amtsskriver i Steinburg,

¹ Dommen er afsagt i kongens navn.

indklaget og modappellant på den anden side vedrørende nogle til amtsregistret hørende herrepenge¹, som anklagede har betroet fornævnte Johan Nagel som foged at opkræve, men som denne har anvendt til sit private brug. I kongens navn og med hans bisiddere efter påhørt beretning og modberetning fra de to parter kendes herved for ret, at klagerne og appellanterne overfor indklagede og modappellanten i alle deres fordringer skal gå forud som privilegerede kreditorer hos oftnævnte Johan Nagel, uanset det anførte jus fisci. T. K.

30. sept. (Rendsborg)². Miss. til hospitalsforstanderne i Flensborg. Denne Henrik Wesling, perlestikker, har berettet, at han af dem som forstandere for hospitalet i Flensborg har lejet og fæstet en grund og har begyndt at bygge en mølle derpå, men dels på grund af det fjendtlige indfald, dels på foranledning af hans konsorter er han blevet forhindret i at fuldføre den, hvilket altsammen fremgår af hans vedføjede bønsskrift. Men da han ville genoptage opbygningen, blev dette forment ham af hospitalsforstanderne, fordi han var i restance med lejen, og han har nu ansøgt om prinsens mellemkomst. Denne har indvilget deri af hensyn til den nytte, som såvel hospitalet som de fattige vil have deraf, og henstiller derfor til dem af de anførte grunde at tillade ham at fortsætte bygningen og yderligere i overensstemmelse med deres løfte at udleje til ham den i hans ansøgning nævnte have. T. K. 151.

— (—). Miss. til borgemestre og råd i Flensborg. Af vedlagte ansøgning fra Heinrich Wesling, perlestikker, kan de se, hvad han har andraget om vedrørende betaling af nogen ham hos nogle af deres medborgere tilkommende bjærgeløn. For så meget hurtigere at få denne udbetalt har han henvendt sig til prinsen om dennes mellemkomst, og såfremt sagen forholder sig som angivet, finder prinsen hans ansøgning rimelig. Prinsen anmoder derfor adressaterne om at

---

¹ Afgift til herskabet. ² K. har først været dateret Haderslev, den 13. sept.

anvise de medborgere, hvis gods andrageren i disse fjendtlige og farlige tider har reddet, om snarest at yde ham tilbørlig betaling. T. K.

1. okt. (Rendsborg). Dom i appelsagen mellem Andreas Hoik og Johan Malt som formyndere for den yngste datter af afdøde Andreas Brant i Meldorf og Jacobus Schorer som værge for sin hustru om indløsningsretten til et i Meldorf liggende hus med tilbehør, der anslås til en værdi af 3500 mark. Den appellerede dom ændres således, at det skal tillades formynderne for den yngste datter at foretage valg og election m. h. t. det omstridte hus, men hvad Jacobus Schorer bevisligt har forbedret ved huset, skal han have erstatning for. T. K.

2. okt. (—). Miss. til borgemester i Flensborg Carsten Beyer. Af vedføjede andragende fra Hans Wiltfang ses det, at renterne for 6 år af de penge, som er blevet skænket de fattige i St. Mariæ sogn, hidtil ikke er blevet udbetalt af adressaten, hos hvem kapitalen skulle stå. Det pålægges ham derfor alvorligt snarest at aflægge tilbørligt regnskab til rådet i Flensborg for, hvem disse 6 års renter efter den afdødes vilje er udbetalt til, og i fremtiden, så længe fordelingen af renterne påhviler ham, altid, når der aflægges kirkeregnskab i St. Mariæ sogn, i nærværelse af de kirkeældste at gøre regnskab for renterne og lade tilføre kirkebogen, til hvem de er uddelt. Endelig skal han til supplikanten udlevere det af den afdøde oprettede dokument i original. T. K. 152.

— (—). Miss. til hertug Frederik af Gottorp. Prinsen har igår aftes modtaget hans skrivelse med den længe ventede meddelelse om, at hans gemalinde fru Maria Elisabeth, født prinsesse af Kursachsen, hertuginde til Slesvig, Holsten etc., er nedkommet med en søn, og at moder og barn befinder sig vel. Prinsen takker for meddelelsen og udtaler sine lykønskninger. T. K. 153.

2. okt. (Rendsborg). Miss. til Jost Frederik Pappenheim. Prinsen har modtaget hans indbydelse til hans bryllup¹ og ville gerne være kommet personlig eller have sendt en stedfortræder, men da han for tiden er optaget af landretten og på den anden side ikke kender nogen, som han kan sende, må han bede sig undskyldt. T. K. 154.

— (—). Miss. til det juridiske fakultet i Helmstädt. Af vedlagte andragende fra børnene og arvingerne efter afdøde Henrik Jacobsen, borger og rådmand i Flensborg, kan de se, at hine har henvendt sig til prinsen for at få meddelt en dom, som er afsagt af adressaterne i en sag mellem andragerne og Adolph Viet om købet af et stykke jord. Da kongen har betroet prinsen regeringen, og han derfor skal fremme undersåtternes bedste, anmoder han adressaterne om at lade dem få en bekræftet afskrift af dommen. T. K.

— (—). Miss. til borgemestre og råd i Flensborg. Deres medborger Hans Wiltfang har klaget over, at hans hustru af hensyn til en under det sidste krigsuvæsen foretaget, ugyldig arrest i hans fraværelse har ladet sig overtale til uden hans vidende og vilje at udfærdige og udlevere til en af deres medborgere Johan Bockhorst en obligation over nogle ikke likviderede og ikke anerkendte gældsposter, hvorefter nævnte Bockhorst på grundlag af denne af hans hustru udstedte ugrundede obligation andetsteds har fået tilstået arrest på nogle andrageren tilkommende penge, og denne har derfor bedt prinsen om at være ham behjælpelig med at få denne trætte rigtigt bilagt. Da prinsen finder hans andragende rimeligt, anmoder han adressaterne om at tilholde nævnte Bockhorst alvorligt snarest at gøre afregning med supplikanten og tilvejebringe en rigtig likvidation med ham. De skal give agt på, hvad der med rette tilkommer ham af omkostninger og ellers i andre måder. T. K.

---

¹ Han blev 30. okt. 1632 g. m. Regitse Urne Knudsdatter til Søholt.

4. okt. (Rendsborg). Miss. til Christian Pentz. Af vedlagte ansøgning fremgår det, at Ditlev Vanrow, borger i Lütjenburg, har andraget om en lille nedsættelse af det, som Christian Pentz har at fordre hos ham. Prinsen henstiller til ham ligesom til de andre kreditorer af hensyn til hans fattigdom at eftergive ham noget af kapitalen og renterne. T. K. 155.

6. okt. (—). Miss. til hertug August af Sachsen. Faktorerne Christoffer Vogt og Antoni Bilderbeck har berettet, at prinsens henvendelse til hertugen i marts måned¹ har bevirket, at de efter mange gentagne mandater også har fået eventuel eksekution mod den anklagede Helmuth Schack, men at de nu fra hertugen har fået en skrivelse, i hvilken de henvises til en gammel gældsfordring i Hamburg eller, i tilfælde af at de nægter at gå ind herpå, henvises til hertugens hofret for at opnå deres betaling. Alt dette har den anklagede kun iværksat for at forhale sagen eller tilføje dem stor skade, og de har derfor ansøgt om prinsens intercession. Prinsen beder hertugen yde dem yderligere støtte, så at de kan få deres retmæssige tilgodehavende betalt kontant, da der findes rigelige midler dertil. T. K. 156.

—² (—). Gælds brev, udstedt af prins Christian (V), til Christoffer Vogt og Anthoni Bilderbeck, borgemestre i Hamburg, for de af dem købte silkevarer på 1940 rdlr. in specie, som prinsen lover at lade betale snarest efter lejlighed. T. K. 157.

8. okt. (—). Latinsk miss. til kong Carl af England, hvori prinsen takker for kongens brev, der er overleveret ham ved kong Carls gesandt Robert Sydney, greve af Leicester. L. K. 158.

— (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Han benytter lejligheden til at sende kurfyrsten en sønlig hilsen. T. K. 159.

---

¹ 16. marts 1632, se T. K. 73 ovfr. ² Under teksten er det dateret 3. okt.

10. okt. (Rendsborg). Åb. brev til undersåtterne i Haderslev amt¹ om, at de, der vil appellere de ved underretterne afsagte domme, kan indstævne dem til den ordentlige amtsretsdag, som ansættes til mandag efter mortensdag, som er den 12. novbr. førstkommende, på Haderslevhus. T. K.

11. okt. (—). Miss. til prinsen af Oranien. Kongens råd og stiftskansler Martinus von der Meden har berettet, at han i året 1628 har forstrakt generalstaternes kommissarius Philip Hartman efter dennes indtrængende anmodning til lønninger i fæstningen Glückstadt med 500 rdlr. i Cornelius Hoegenhucks fraværelse i tillid til, at Hartman ville tilbagebetale ham, von der Meden, denne sum inden de lovede 14 dage. Under hensyn til denne korte frist havde han heller ikke forlangt nogen kvittering af ham. Nævnte kommissarius Hartman lod til von der Meden betale 200 rdlr. i 2 terminer i Hamburg som afdrag og henviste ham med hensyn til betalingen af restbeløbet til Foppius von Aisema, generalstaternes resident ved Hansestæderne, som imidlertid hidtil ikke har villet betale noget eller i nogen måde hjælpe von der Meden, der således i nogle år uden egen skyld har måttet undvære pengene. Prinsen beder adressaten være ham behjælpelig med at få dette tilgodehavende betalt uden vidtløftighed. T. K. 160.

— (—). Pas for Hans Kündig, indvåner i Haderslev, som har fået befaling til at indkøbe nogle læster rostockerøl til prinsen. T. K. 161.

— (—). Åb. brev² om, at prinsen har truffet aftale med Albertus Dionys, kongens møntmester i fæstningen Glückstadt, om, at han skal anvende sin største flid på en gang om ugen at sende til Bramstedt meddelelse om

¹ Udenfor er skrevet: NB. Flensborg, Schwabstäde. For disse amter er der således udfærdiget tilsvarende åb. breve. ² I påskriften på K. kaldes det bestalling.

alt, hvad der passerer i og uden for riget, og såfremt der sker noget af betydning, da at sende det ved et særligt bud og videre ved den forordnede post så hurtigt som muligt. Til budløn og andre omkostninger og for hans ulejlighed skal han have en årlig betaling af 400 rdlr.¹, halvdelen at betale til St. Hans og halvdelen til nytår eller næstfølgende omslag, og da denne bestalling begynder at løbe fra 1. jan. i indeværende år 1632, og terminen for den første betaling således er forbi, lover prinsen ham, at de 400 rdlr. skal blive betalt ham fuldtud til førstkommende omslag 1633. T. K. 162.²

11. okt. (Rendsborg). Åb. brev, hvorved Peter Simensen skrædder, indvåner i Haderslev, får bevilling til at udøve sit skrædderhåndværk ligesom de andre af samme lav. T. K. 163.

(Bilag): Brev fra Philip Julius Bremer (?) til Christof Lebzelter om, at fru Wybeke (?) har anmodet ham om at skrive et brev til prinsen om at give skrædder Peter Simensen i Haderslev tilladelse til frit at udøve sit håndværk dér.

12. okt. (—). Miss. til hertug Frederik af Holsten. Prinsen har ikke glemt, at han efter hertugens opfordring har lovet³, hvis ikke der stødte andre forhindringer til, at besøge ham på vejen til Haderslev. Men da prinsen er nødsaget til fra Rendsborg at rejse til Heiligenhafen og derfra til Nykøbing, må hertugen have ham undskyldt. T. K. 164.

— (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Denne Johannes Kühn har berettet, at han tidligere for større sikkerheds skyld har anbragt sine møbler og navnlig også nogle beseglede breve på penge, som han havde anbragt i kurfyrstendømmet Sachsen, i byen Magdeburg, men ved den sidste ødelæggelse af denne by, der er lagt helt i aske, er alt dette gået til grunde. Da han engang agter at rejse dertil og, for at skaffe

¹ Det første K. har 350 speciedlr. ; dette er i det andet rettet til 400 rdlr. ² Ved det første koncept ligger der en renskrift, i hvilken der atter er foretaget rettelser. ³ 22. sept. nr. 147.

sig hjælp, agter at indkræve sine udlånte penge, men da han som følge af de nævnte forhold, og da han har mistet dokumenterne, ikke venter at kunne opnå noget uden rettergang, har han bedt prinsen om at hjælpe ham, så at han kan blive fri for unødigt vidtløftighed fra sine kreditorers side. Prinsen beder derfor kurfyrsten træffe den anordning, at nævnte Johannes Kühn bliver hjulpet hurtigt til rette uden vidtløftighed. T. K. 165.

12. okt. (Rendsborg). Åb. brev, hvorved Hermannus Gabrielis, præst i Svavsted, af Poul Mecklenburg, herredsfoged, stævnes til at give møde for den forestående amtsret i Svavsted, fordi han fra prædikestolen offentligt har krænket herredsfogdens gode navn og rygte. Han skal give møde ved amtsretten, når og hvor den udskrives. Han skal møde enten personlig eller ved en befuldmægtiget advokat for at svare til de af ham udtalte injurier, hvor der da skal gå, hvad der er ret, uanset om indstævnte møder eller ikke. T. K.

— (—). Lignende åb. brev, hvorved borgemestre og råd i Flensborg i henhold til vedføjede supplikation fra Johan Kampferbeeck, rådmænd i Lübeck, stævnes til at give møde ved førstkommende flensborgske amtsret, når og hvor den holdes, enten i egen person eller ved en befuldmægtiget sagfører. Johan Kampferbeeck har berettet, at han i året 1627 har sendt noget korn til Flensborg ved sin tjener for at sælge det til borgerne dér, men da det ikke kunne ske uden følelig skade, har han villet lade det afhente igen, hvorfor han fragtede et skib fra Lübeck dertil. Han har hverken kunnet få kornet eller en rimelig betaling derfor, men begge dele blev nægtet ham, og han blev afvist. T. K.

— (—). Åb. brev, hvorved Marquart Marcussen og Claus Hengst, herredsfoged i Ugleherred, stævnes til at give møde ved førstkommende Haderslev amtsret, når den holdes, i den af Jens Simonsen i Hurupholm i Angel appellerede sag om den af herredsfoged Claus Hengst og

det ham tilforordnede stokkenævn afsagte dom mod Marquart Marcussen som klagerens hustrus broder om deres fædrene og mødrene arv, hvilken dom han føler sig forurettet ved. T. K.

12. okt. (Rendsborg). Åb. brev til Christof Vortmeier. Da det berettes, at han ved allehånde betydningsløse protester og påstande om appel søger at hindre eksekutionen af den mellem ham og Claus Laucken og konsorter på Mortensdag her afsagte dom om prioriteten over afdøde Johan Nagels ejendele, og da sådanne fremgangsmåder ikke kan tåles, og da en appel i henhold til den offentliggjorte landretsdom er utilstedelig, og den afsagte dom derfor kan eksekveres, befales det ham under trussel om straf på 500 rdlr. at opgive en så uberettiget handlemåde og ikke længer at forhindre fordelingen af ejendele efter enhvers prioritet. Det befales amtssekretæren i Steinburg Jacobus Steinman uanset denne og lignende protester og appel at foretage fordelingen af ejendele. T. K.

3. dec. (Nykøbing). Miss.¹ til nedenstående fyrster m. fl. Da prinsen har overdraget Christine, enke efter Henrik Fuiren i København, at købe en del rhinskvin til prinsens hofholdning og snarest fremskaffe den, anmodes adressaterne om at lade hendes fuldmægtig Peter Hasert frit og uhindret købe sådan vin overalt i deres områder og lade ham passere gennem deres højhedsområder og deres toldsteder efter gammel sædvane frit og uden at skulle betale afgifter eller akcise. [For den sidste halvdel af brevet er tilføjet koncept efter en anden formular, gældende for de 3 kurfyrster, med rettelser for generalstaterne]. Næmlig²: [Kurfyrsterne af] Mainz, Trier, Köln, Mähren³ og Brandenburg, infantinden, pfalzgreve Wolfgang Wilhelm, landgreve Georg, landgreve Wilhelm, Gene-

---

¹ De kaldes »fribreve på rhinskvin«. ² Adressaterne er nummereret fra 1—22, hvoraf dog Trier har været opført 2 gange og den ene atter slettet. Udfor de enkelte navne er opført oplysninger om titulaturer o. lign. På højre side af bladet er skrevet: »Efterfølgende skr. har jeg ladet underskr. den 28. nov. 1631«, jvfr. miss. af 29. nov. 1631 ovfr. til de 5 kurfyrster. ³ Der har først stået: Bayern.

ralstaterne, staterne i Gelderland, regeringsråderne i Jülich, regnskabskamret i Geldern, admiralitetet i Holland, admiralitetet i Zeeland, grev Henrik af Berg, kontoret i Amsterdam, pas¹, domkapitlet i Køln, Palle Rosenkrantz og Laurids Grubbe². T. K. 166.

3. dec. (Nykøbing³). Pas for denne Peter Hasert som fuldmægtig for Christine, Henrik Fuirens enke i København, på en rejse til indkøb til prinsens hofstat i Haderslev⁴ af rhinskvin ved Rhinstrømmen og tilbage med anmodning om at tillade ham frit indkøb og frihed for told og andre afgifter af vinen. [På en vedlagt seddel er skrevet en ændret slutning af ovenstående pas med bemærkning om, at den er indsat i skrivelsen til general Baudissin:] Han anmodes om ikke alene at lade prinsens vin passere frit, sikkert og uhindret, men også at det samme sker for den ham undergivne soldateskas vedkommende. T. K. 166.

— (—). Pas for denne Bernhard⁵ Morman på en rejse til prinsens broder hertug Ulrik, hvor han kan træffe ham, og tilbage. T. K. 167.

— (—). Miss. til hertug Ulrik, hvori prinsen anbefaler denne Bjørn Mormand, der ønsker at gøre tjeneste i et kompagni under hertugens kommando. T. K. 168.

---

¹Som nr. 18 er opført: Pas, altså det følgende brev. ²Udfør disse står: med hvem skal de afsendes? Blandt de ovenfor gengivne breve findes der intet, der kan være stilet til disse to lensmænd, men da der efter miss. af 29. nov. 1631 findes et sådant til dem om overdragelsen af indtægterne af deres len Lolland og Falster til prinsen, er det sandsynligt, at ovenstående liste over adressater i virkeligheden hører hjemme ved miss. af 29. nov. 1631 (jvfr. påtegningen om underskrivelse af breve den 28. nov. 1631), og at den er benyttet her ved udfærdigelsen af disse nye breve om indkøb af rhinskvin. ³Nedenunder er skrevet: Haderslev, 23. jan. a^o 1634. Mainz, Trier, Køln. ⁴Denne by nævnes ikke i de foregående breve. ⁵Teksten har: Bernhard, på bagsiden i påskriften kaldes han: Bernt, men i det næste brev er navnet rettet til: Bjørn. Der må være næste Bjørn Mormand Klavsen til Vandsted.

3. dec. (Nykøbing). Miss. til Mogens Kaas, lensmand på Nyborg slot. Det berettes, at prinsens kammertjener Hans Wiltfang er omkommet mellem Nyborg og Korsør, og at nogle af prinsens sager, som det var betroet ham at overføre, er nået ind til Fyn. Prinsen har derfor givet sin kammerråd, hofmarskal Dionys von Podewils befaling og fuldmagt til at tage til sig alle de sager, som er indkommet til og er drevet i land i adressatens len, og forholde sig med dem efter ordre. Mogens Kaas anmodes om at være ham behjælpelig, så at alt, hvad der driver i land, bliver udleveret til ham med en rigtig fortegnelse. T. K. 169.

9. dec. (Kbhvn.). Miss. til de holstenske amtmænd og de adelige og lærde landråder. I henhold til kongens befaling til prinsen om i fyrstendømmerne at lade afholde de sædvanlige amtsretter til afgørelse af de dertil appellerede sager har prinsen til afgørelse af de haderslevske, flensborgske og svavstedske retssager fastsat den 25. febr. 1633 i Haderslev og for sagerne fra Steinburg og den dertil hørende marsk samt for de Rendsborgske og segeberg-ske retssager den 26. marts nævnte år og for større bekvemmeligheds skyld valgt Rendsborg slot. De anmodes om at give møde de nævnte steder til den bestemte tid, være til stede de følgende retsdage, forhøre sagerne og hjælpe med til at forrette, hvad der efter retten er tilbørligt. T. K.

— (—). Lignende miss. til hr. Ditlev Rantzau [Steinburg amt] med tilføjelse af, at han skal træffe den anordning, at der i god tid før disse udskrevne amtsretter bliver afholdt »Göding und Löding«¹ i det ham overdragne amt, for at retten kan få sin hurtige gang, og stridighederne kan afhjælpes på én gang. T. K.

¹ Göding, en bondedomstol, var en appeldomstol af mellemste instans, hvortil sager fra Lodding (underretten) kunne appelleres. Se Zeitschr. der Gesellsch. für Schlesw.-Holst. Gesch. bd. 43, 88 ff.

9. dec. (Kbhvn.). Miss. til Didrik Ahlefeldt [Svavsted amt]. Da terminen for de svavstedske retslige amtssager er fastsat til den 25. febr. 1633, i Haderslev, skal han offentliggøre dette patent og lade det opslå i sit amt, ligesom han selv skal give møde i Haderslev til den fastsatte tid og forrette, hvad det på embeds vegne tilkommer ham at forrette. T. K.

10. dec. (—). Pas for denne Erhard Wiltfang fra København til Haderslev og tilbage på 1 vogn med tilhørende heste ved dag og ved nat, til vands og til lands. Dersom han skulle få nogen oplysning om liget af hans afdøde broder, prinsens kammertjener [Hans Wiltfang], anmodes man om at være ham behjælpelig med at få det bragt i land og jordfæstet snarest. T. K. 170.

— (—). Miss. til alle holstenske landråder. Denne kaptejn Johan Stenshorn har berettet, at han endnu har noget af sin løn tilgode for sin tjeneste i Holsten i den forløbne krigstid, og har bedt prinsen være ham behjælpelig med at få det udbetalt. Prinsen beder dem hjælpe ham med at få sit tilgodehavende betalt. T. K. 171.

15. dec. (—). Miss. til enkefyrstinden i Husum [Augusta af Holsten-Gottorp], hvorved prinsen fremsender en dagen før modtaget skrivelse til hende fra enkekurfyrstinden af Sachsen [Hedvig] med hilsen og de bedste ønsker. T. K. 172.

— (—). Anbefalingssskrivelse for denne Povl Woldenbergk, tidligere kammer- og regeringssekretær hos prinsen, hvem han i henhold til den ham af kongen tildelte bestalling har tjent fra begyndelsen af året 1630 til Mikkelsdag s. å. T. K. 173.

16. dec. (—). Miss. til hofmarskal Podewils. Da denne kunstige Gabriel Voigtländer har opvartet prinsen ikke alene i Nykøbing, men også forskellige gange i København, og da prinsen har forlovet ham til at vende hjem til sine slægtninge, men ikke vil lade ham drage uden belønning, skal adressaten på

prinsens vegne udbetale ham 100 rdlr. og dimittere ham i nåde. T. K. 174.

16. dec. (Kbhvn.). Miss. til hertugen af Holsten. Prinsen har den 12. dec. modtaget hans skrivelser af 25. og 26. novbr. og har givet kongen meddelelse om deres indhold. Kongen har derefter straks beordret Kaj Ahlefeldt til Mehlbeck og hofmønsterskriver Hans Boysen til at modtage toldregnskabet og givet toldereren i Rendsborg den ønskede befaling, men til betaling af det, som måtte mangle af forskuds- penge og af soldateskens månedsløn, har kongen givet ordre til hr. Ditlev Rantzau til Panker. Om slutningen af landdagen vil kongen lade ham få nærmere meddelelse. T. K. 175.

17. dec. (—). Miss. til rådet i Flensborg. En af deres medborgere Lucas Luierman har berettet, at der er opstået retstrætte mellem ham og hans medborger Mathias Meinecken, som har lagt arrest på de penge, der tilkom ham for salget af hans hus, og derved har skadet ham meget i hans næring, og han har meddelt, at han er beredt til at yde kavtion for dennes fordring, for at han kan få denne arrest ophævet og kan genoptage sin næring. Det henstilles til rådet, såfremt han stiller tilstrækkelig kavtion eller yder sin modpart sikker borgen, at frigive fornævnte købesum og lade den udbetale til ham fuldtud og uden vidtløftighed. T. K. 176.

— (—). Miss. til hertug Frederik af Nordborg. Prinsen har modtaget hans skrivelse af 23. oktbr. vedrørende striden med Moritz Hoick om en kirkestol. Så længe sagen står på, har prinsen ikke ret til at lade klageren, eller hvem det end er, være uhørt med hans klage eller henstille til ham at standse den, langt mindre at afvise hans formentlig funderede krav uhørt. Prinsen henstiller derfor til ham at henvise sagen til prinsens afgørelse. I så tilfælde vil denne efter forudgående stævning af parterne tiltage nogle af kongens råder og, efter at sagen er påhørt, afgive sin kendelse i sagen. T. K.

27. dec. (Kbhvn.¹). Miss. til Ditlev Rantzau. Da denne vel-lærde Christoffer Vortmeyer har fremsat betydningsfulde og vigtige grunde til at beklage sig over den nylig i Rendsborg mellem ham og nogle marskfolk afsagte dom og derfor har ansøgt prinsen om at udsætte eksekutionen af dommen til efter yderligere forhandling, og da prinsen også mener, at ingen med grund skal kunne beklage sig over forhastet administration af retten, har prinsen bevilget hans ansøgning og anmoder derfor adressaten om at udsætte gennemførelsen af dommen, indtil prinsen på sin næste rejse til Rendsborg har konfereret med ham derom. T. K. 177.

29. dec. (—). Miss. til marskal Podewils. Da prinsen skylder Kaj Ahlefeldt til Mehlbeck 2000 rdlr. og ønsker at betale ham dem til forestående Kieler omslag, skal Podewils betale dem til ham; han kan få nærmere underretning herom hos hofmønsterskriver Hans Boysen. Prinsen har nylig i Rendsborg af en hamburgsk juvelér købt nogle ringe og underskrevet med sit navn en af ham dengang til prinsen indleveret seddel. Da prinsen derfor ikke tvivler på, at han på nævnte omslag vil stille krav hos Podewils, skal denne denne gang betale ham, dog ikke mere end halvdelen deraf. Ellers har brødrene Caspar og Paul Boese², juvelé-
rer i Leipzig, ansøgt prinsen om på deres vegne at betale et restbeløb på 280¹/₂ rdlr., som prinsen skylder dem, til Antoni Vuys i Hamburg. Podewils skal træffe den fornødne anordning herom. T. K. 178.

— (—). Bestalling for Peter Vibe³ som prinsens agent i Frankrig med en årlig løn af 200 rdlr. in specie. Han skal særlig være forpligtet til til enhver tid ufortøvet at underrette prinsen om alt nyt, der passerer dér, og i alt, være sig indkøb eller andet, handle som prinsens agent. T. K. 179.

¹ K. har først været dateret Frederiksborg den 26. dec. ² I brev af ¹/₁₂ 1632 til prinsen underskriver de sig: Caspar und Paul Bose Gebrüder. ³ Peter Vibe var i forvejen kgl. agent i Paris.

31. dec. (Kbhvn.). Miss. til marskal Podewils. Af hans skrivelse, som Eberhard Wiltfang har overbragt, har prinsen set, at ikke alene prinsens ringe, men også de andre sager, som prinsen havde betroet sin forhenværende kammertjener¹, befinder sig i god forvaring, og da det, for at få disse sager, vel vil være nødvendigt at lade lave en udførlig specificeret fortegnelse over alle de sager, som er fundet hos ham, skal Podewils efter omslaget snarest lade tage fat på en sådan. Hvad angår de ting, som prinsen er forpligtet til at yde på det forestående omslag, overlader prinsen dem til hans gode forstand og diskretion og er forvisset om, at han vil ordne det med enhver således, som prinsens bedste og reputation kræver det.

Efterskrift: Da prinsen også har lovet sin faktor i Hamburg Albert Dionys 400 rdlr. til forestående omslag i henhold til hans bestalling, skal Podewils efter hans begæring betale ham disse 400 rdlr. T. K. 180.

— (—). Miss. til alle kongelige råder og amtmænd i fyrstendømmerne, hvorved prinsen til dem anbefaler denne Hans Petersen, kongelig kaptajn, som er indforskrevet her til riget for at kommandere landfolk og gøre tjeneste ved dette, og henstiller til dem at hjælpe ham, så at der ud over hans bestalling i Holsten tillægges ham noget mere, og hans underholdning forbedres. T. K. 181.

U. d. og st. [1632?]. Åb. brev, hvorved det alvorligt påbydes alle de parter, der skal møde i retssager for den slesvigske og holstenske landret, at give møde med deres advokater for retten, under trussel om, at der vil blive gået frem in contumaciam mod de udeblivende, som vil blive straffet tilbørligt. T. K.

¹ Hans Wiltfang; se ovfr. ³/₁₂ nr. 169.

1633

1. jan. (Kbhvn.). Miss. til kurfyrsten af Sachsen i anledning af årsskiftet. T. K. 1.

3. jan. (Haderslev¹). Miss. til dr. Johan Schönbach. I anledning af den af kongen befalede indkaldelse af amtsretterne anmoder prinsen ham om, hvis der bliver brug for hans råd ved retten i Haderslev, da snarest at ville begive sig til prinsen for at afgive råd. T. K. 2.

— (**Kbhvn.**). Miss. til borgemestre og råd i København. Joachim Casimir har berettet, at Johan Schwabe, indvåner i København, for kort tid siden har lånt 300 rdlr. af ham, som det kan ses af Schwabes hosføjede obligation, og har bedt prinsen om at hjælpe ham med snarest at få disse penge igen, da han skal bruge dem til sine foretagender. Såfremt vedlagte kopi af obligationen stemmer overens med originalen, er det rimeligt, at han får sine penge, hvorfor prinsen beder dem sørge for, at Joachim Casimir snarest får sin betaling. T. K. 3.

— (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Denne Adam Kohlhase, kaptejn, har meddelt prinsen, at han under de nuværende krigsekspeditioner kunne ønske at modtage en kommando i kurfyrstens tjeneste, og har bedt prinsen om at hjælpe ham med at få adgang til ham. Prinsen anbefaler hans ansøgning om antagelse. T. K. 4.

13. jan. (—). Miss. til hertug Frederik af Gottorp. Prinsen har modtaget hans skrivelse, dateret Gottorp den 2. jan. 1633, om den i Lüneburg afholdte nedresachsiske kredsfor-samling. Prinsen takker for meddelelsen, som han straks i dag har ladet gå videre til kongen af Danmark. Denne har resolveret, at han skal overveje sagen og snarest vil træffe anordning om den. T. K. 5.

---

¹ Formentlig fejlskrift for Kbhvn.

13. jan. (Kbhvn.). Miss. til samme. Prinsen har den 12. jan. 1633 modtaget hans skrivelse af 24. dec. 1632 og har af denne set, at hertugen mener at have til gode 1 ørte pligtrug af det til Gonderup liggende bol, som ikke er blevet ydet ham siden 1624. Da Jørgen Ahlefeldt, amtmanden over Haderslev amt, for tiden er fraværende, kan prinsen ikke svare på hertugens krav, men han tilbyder, når han kommer til Haderslev, da at tale med amtmanden om sagen og give hertugen svar. T. K. 6.

2. febr. (—). Miss. til Caspar og Wolf v. Buchwald. I deres skrivelse, dateret Kiel den 20. jan., har de ansøgt om, at prinsen vil fritage kongens råd dr. Reimarus for at deltage i de forestående haderslevske, flensborgske og svavstedske amtsretter, for at de kan bruge ham til fremme af deres egen retfærdiggørelse. Skønt prinsen forsåvidt godt kunne bruge ham her, vil han dog for ovennævnte amtsretters vedkommende bevilge deres ansøgning. T. K. 7.

6. febr. (Haderslev). Miss. til Wolf v. Buchwald. Henrik Rantzau til Schmool har hos prinsen undskyldt sig med, at han på grund af den ham pålagte, vedføjede kommission ikke kan overvære de forestående amtsretter, og da det tillige berettes prinsen, at adressaten af lovlig grund ligeledes er forhindret i at møde her, vil prinsen vise ham den imødekommenhed (for at der ikke fra nogen af siderne skal blive forsømt noget, og der vises retten den tilbørlige respekt) at henstille til ham at påtage sig den Henrik Rantzau pålagte kommission (af hvilken der vedlægges en af ham til prinsen fremsendt kopi) og til rette tid give møde i Kiel, indtræde i hans sted og forrette, hvad kommissionen kræver. T. K. 8.

— (—). Miss. til Henrik Rantzau. Prinsen har modtaget hans skrivelse af 4. febr., i hvilken han undskylder sig, fordi han ikke kan komme til den forestående amtsret, men da en del andre kongelige landråder også har undskyldt sig, og amtsretten derfor ville være svagt besat, og da desuden Wolf von Buchwald til Pronstorf ligeledes ved lovlig undskyld-

ning er forhindret i at møde her, har prinsen sendt ham kopien af den Henrik Rantzau pålagte kommission og anmodet ham om at påtage sig denne for ham og udføre, hvad den medfører. Prinsen imødeser derfor bestemt Henrik Rantzaus ankomst hertil. T. K. 10.

6. febr. (Haderslev). Miss. til Kaj Ahlefeldt. Denne Johan Utrecht er blevet anbefalet prinsen som en kunstrig, god organist, og da prinsen gerne ser ham forfremmet, anmoder han Kaj Ahlefeldt om at hjælpe ham til en stilling i Flensborg by, såfremt denne har brug for ham, og den anstår ham, eller forfremme ham til en anden stilling, hvis han ved om en sådan. T. K. 9.

7. febr. (—¹). Miss. til rigsråd Tage Thott [Ottesen]. Prinsens hof- og livskrædder Frans Hohendorf har berettet, at han i anledning af et tilgodehavende hos prinsen på 1000 rdlr. af afdøde Frans Rantzau, rigshofmester og rigsråd, er blevet henvist til tolderen i Malmø Cort Valcking den Yngre, som også havde fået ordre til at betale ham af de først indkommende toldafgifter. Denne betalte ham også 500 rdlr. kontant, men siden har nævnte tolder (som om han allerede havde betalt hele beløbet, og kongens rentekammer havde kvitteret derfor) til stor skade for andrageren betalt andre af toldafgifterne og ladet dem gå forud for ham, skønt ordren for hans vedkommende var den ældste. Denne har derfor henvendt sig til prinsen om at være ham behjælpelig med hans tilgodehavende hos prinsen med en henvendelse til Tage Thott. Prinsen anmoder denne om alvorligt at pålægge tolderen af de først indgående toldindtægter at betale fornævnte mester Frans Hohendorf. T. K. 11.

— (—). Miss. til Walter Rowe. Drengen Aleksander Lafrentz, som er overgivet ham til undervisning, har andraget om at blive forsynet med en nødvendig vinterdragt, og prinsen har bevilget ham, at han må få 30—36 rdlr. dertil. Walter Rowe skal købe ham en dragt med tilbehør til denne

---

¹ Dette og de 2 følgende breve har først været dateret København.

pris og sætte den på regning, hvorefter han efter påkrav vil få det betalt sammen med det andet. Da drengen desuden har stor lyst til at lære viola, vil prinsen sætte pris på, at han underviser drengen deri. T. K. 12.

8. febr. (Haderslev). Åb. brev om, at prinsen har modtaget en af de to ældste i rådet i Flensborg indsendt intercessions-skrivelse fra amtmanden og et andragende fra borgemestrene, rådet og borgerne i Flensborg, hvori de andrager om, at den af deres medborgemester Carsten Bayer begærede afsked fra hans embede ikke må blive bevilget, men at han tværtimod må blive formanet til fremdeles at forestå samme embede. Prinsen erklærer i den anledning, at ansøgerne på den forestående amtsretssamling kan indhente og vil få svar herpå. T. K. 13.

10. febr. (—). Kvittring til foreviseren heraf for en til prinsens kancelli i København overleveret skrivelse fra Philip, hertug af Slesvig¹, som med det første vil få svar herpå. T. K. 14.

— (—). Fransk miss. til dronningen af Bøhmen². Prinsen har modtaget hendes brev, dateret Haag den 7/17 decbr., hvori hun meddeler, at hendes ægtefælle kongen af Bøhmen³ er død. Prinsen kondolerer hende i den anledning. Fr. K. 15.

12. febr. (—). Miss. til Gabriel Kruse [lensmand på Mariager kloster]. Vinskænk i Haderslev Hans Kündig har berettet, at han for nogen tid siden har sluttet en kontrakt med Johan Kall, nu borger i hans len Mariager kloster, om levering af en vis mængde kalk, men at nævnte Johan

---

¹ K. har først haft: Hertug Philip af Glücksborg. På bagsiden står der: til et glücksborgsk bud. ² Elisabeth, datter af kong Jacob I af England, g. 1613 med Frederik V, kurfyrste af Pfalz, som 1619 blev valgt til konge i Bøhmen, men blev slået i slaget på det hvide bjærg ved Prag 1619. Han døde 19. nov. 1632 i landflygtighed. ³ K. har først haft: Monsieur vostre mary, hvilket er rettet til: le roy de Boeme.

Kall nu vil fravige denne kontrakt og navnlig vil forhøje den aftalte pris, hvorfor Kündig har ansøgt prinsen om hjælp. Prinsen er tilbøjelig til at hjælpe ham i denne sag, da han har lidt stor skade ved, at den anden ikke har overholdt kontrakten, så meget mere som kalken skal bruges til reparation af det kongelige hus og byens kirke her, og sagen således også berører kongens interesser, og han henstiller derfor til Gabriel Kruse alvorligt at tilholde denne Kall¹ nøje at overholde den pris, som han én gang er gået ind på, og fortsætte leveringen til den aftalte pris. T. K. 16.

15. febr. (Haderslev). Miss. til hertuginde af Sønderborg. Denne Petrus Fabritius, provst i Sundeved og præst i Broager, har berettet, at han efter befaling af afdøde hertug Hans til Slesvig, Holsten etc. har leveret rådet og borgerne i Sønderborg en anselig alle kirkerne i Sundeved tilhørende sum penge til betaling af deres kirkegæld, men da han nu henvendte sig til nævnte råd og borgere om tilbagebetaling af disse penge, hævdede de, at det var en donation fra afdøde hertug Hans. Trods andragerens indstændige anmodning er dette dokument ikke hidtil blevet fremlagt for ham, så at kirken² derved har lidt temmelig stor skade og forgæves omkostninger, og han selv er bragt i stor ulejlighed, hvorfor han har bedt om prinsens intercession for at få afværget al uberettiget mistanke, vidtløftighed og strid. Prinsen beder hende derfor alvorligt at tilholde fornævnte råd og borgere at fremlægge dokumentet om denne donation i original med den fyrstelige hånd og segl eller i mangel deraf dømme dem til at betale og afdrage disse kirkepenge. T. K. 17.

— (—). Miss. til hertugen af Holsten. Prinsens bestaltede guldsmed Hieronymus Kale³ har meddelt, at han har sikker underretning om, at hertugens bestaltede hofguldsmed for kort tid siden er død, hvorfor han har andraget prin-

---

¹ Han kaldes her: Kaal. ² K. har kun enkelttal her. ³ Han kaldes længere nede: Kaal.

sen om at måtte søge denne vakante stilling og om prinsens anbefaling dertil. Prinsen anbefaler ham på det bedste til stillingen. T. K. 18.

24. febr. (Haderslev). Miss. til den kgl. overskænk Niels Krabbe. Denne brevviser Jonas Pauler, kursachsisk bestalter musikus, som har fået orlov en tid for at forsøge sig andetsteds, og som har ladet sig høre som altist hos prinsen, har tilbudt denne sin tjeneste, men da prinsen ikke nu har brug for ham, har han ansøgt om dennes anbefaling til kongen til at gøre tjeneste i kapellet. Prinsen anmoder adressaten om at skaffe ham lejlighed til at lade sig høre med sin stemme eller som musikanter og, dersom han befindes kvalificeret, da at lade ham få forfremmelse. T. K. 19.

— (—). Miss. til Caspar v. Buchwald. Af vedlagte ansøgning kan han se, hvad hr. Nicolaus Gritzert¹ har andraget om vedrørende den løn og det korn, som han har til gode, og som han har bedt prinsen om at hjælpe ham til at få. Prinsen anmoder adressaten om alvorligt at henstille til hans skyldnere² at betale ham, hvad de bevisligt skylder ham, og han er berettiget til at få. T. K. 20.

25. febr. (—). Miss. til Wulf Blome, amtmand i Tønder. Mads Christensen, indvåner i Haderslev, har berettet, at han forrige år 1632 hos den kgl. tolder Gotfred Schrøder har kavtioneret for 127 rdlr. for Thomes Hansen, rådmand i Tønder, og også senere efter tolderens påkrav har måttet betale dette beløb. Da han hidtil ikke har kunnet få noget hos nævnte Thomes Hansen, der skyder sig ind under en kgl. skrivelse, har han ansøgt prinsen om at være ham behjælpelig med en skriftlig henvendelse om sagen. Prinsen anmoder Wulf Blome om at tilholde Thomes Hansen uden vidtløftighed snarest at betale ham disse penge tilbage. T. K. 21.

---

¹ Han kaldes ellers: Gritzner. Han var 1619—1630 præst i Leezen, Segeberg amt, Holsten. ² K. har, sikkert ved en fejlskrift: Creditorn.

1. marts (Haderslev). Åb. brev om, at da denne Jacob Pietersen Zimmermann, borger i Helsingør, har tilbudt at forsyne prinsens hofstat med allehånde vin og specerier efter prinsens behag, har prinsen bevilget, at han i fremtiden fremfor alle andre skal bruges til sådanne leverancer. Prinsens hofmarskal og kammerråd¹ samt alle andre, som har dermed at gøre, skal i tilfælde af, at det begynder at knibe med vin og specerier, anvende Jacob Pietersen fremfor alle andre til sådanne leverancer, dog at de varer, som han leverer, skal være gode og ikke gamle og leveres til den nærmeste og billigste pris, som de kan fås for hos nogen anden. T. K. 23.

— (—). Miss. til Frederik Lebzelter. Hans skrivelse, dateret Hamburg den 15. jan.², om orlov for den kursachsiske kapelmester [Heinrich Schütz] har prinsen med tak modtaget. Da prinsen først og fremmest ønsker at efterkomme sin fader kongens ønsker, har han sendt kurfyrsten af Sachsen vedlagte skrivelse og fremsender herved et pas og anmoder Frederik Lebzelter om at gøre sit til, at nævnte kapelmester så snart som muligt begiver sig hertil. T. K. 22.

— (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Hans bestalte kapelmester Heinrich Schütz er altid af kongen og prinsen blevet fremhævet som en særlig dygtig musiker, der næsten ikke har sin lige, hvormed prinsen altid kan give ham vidnesbyrd. Da kongen nu er meget tilbøjelig til ikke alene at høre nævnte kapelmester, men også til at bruge ham i sin tjeneste i nogen tid, og da prinsen finder, at der næppe kunne findes nogen mere belejlig tid, da kurfyrsten bruger ham mindre nu end før, anmoder han denne om at tillade nævnte kapelmester snarest at begive sig til Danmark og at opvarte kongen og prinsen samt give ham orlov for højst et år. T. K. 24.

---

¹ Dionys von Podewils. ² Formentlig fejlskrift for 15. febr. I denne skrivelse citeres et øjensynlig ikke bevaret brev fra prinsen, dateret Frederiksborg den 7. jan., om ansættelse af Heinrich Schütz hos sig.

2. marts (Haderslev). Pas og beskyttelsesbrev for den kursachsiske kapelmester Heinrich Schütz, hvem kurfyrsten af Sachsen har givet tilladelse til at opholde sig en tid lang hos prinsen, på fri og uhindret passage for sig og medfølgende personer og bagage til prinsen. T. K. 25.

— (—). Miss. til enkekurfyrstinden i Lichtenburg. Hertug og kurfyrst Johan Georg af Sachsens bestaltede kapelmester Heinrich Schütz er bekendt som en særlig dygtig musiker, og kongen har derfor ikke blot ønsket at høre ham, men er, dersom han kan få et års orlov, også tilbøjelig til at bruge ham i sin tjeneste, og prinsen har derfor skrevet herom til kurfyrsten. Men da prinsen mener, at sagen kan fremmes ganske særlig ved hendes mellemkomst, beder prinsen hende skrive til kurfyrsten for at bevæge ham til at give kapelmesteren orlov i et år. T. K. 26.

4. marts (—). Miss. til staden Emden. Paul Diriksen, borger i fæstningen Glückstadt, har berettet, at han for nogen tid siden i Emden har ladet bygge et skib, der blev kaldt »Den hvide Vindhund«, på hvilket Gert Cornelis Tincker var skipper, og som derefter i året 1627 blev solgt i Hamburg. Da han i høj grad behøver en attestation herom, har han ansøgt prinsen om en intercessionsskrivelse for så meget lettere at opnå en sådan hos dem. Prinsen beder dem udstede en attestation under deres bys segl om, at kølen til nævnte skib er lagt i deres by, og at et sådant i deres by udført arbejde i Spanien regnes lig med et i Nederlandene udført arbejde, og iøvrigt yde ham al god hjælp og befordring. T. K. 27.

— (—). Miss. til rådet i Helsingør. Denne Hans Wiltfang er for nogen tid siden gerådet i ulykke med en af sine medborgere i Flensborg således, at denne bagefter døde. Derefter blev hans ejendele af hensyn til kongens interesse taget i arrest indtil den retslige afgørelse, og ved det sidste kejserlige indfald fik han tilladelse til at sende sine mobilier til skibs til Helsingør, hvor de skulle blive som pant. Han

har nu berettet, at ovennævnte mobilier er af en sådan beskaffenhed, at de ved stadig at ligge og ikke blive brugt snarere bliver ødelagt end forbedret, så meget mere som han opholder sig langt borte fra dem. Han har derfor ansøgt om tilladelse til at føre disse mobilier bort fra Helsingør til et andet nærmere liggende sted under kongens retsområde. Prinsen har indvilget heri, efter at han til prinsen har udstedt en tilbørlig revers herom, og anmoder derfor rådet om at udlevere disse mobilier til Hans Wiltfang mod forevisning af dette brev og uden hindring lade ham udføre dem, hvorhen han vil, i kongens riger eller fyrstendømmer, dog at der først bliver optaget et register over dem, og dette derefter bliver indsendt til prinsens kancelli. T. K. 28.

4. marts (Haderslev). Miss. til Jost Høcken¹. Af vedlagte ansøgning fra Hans Wiltfang kan han se, hvad denne har meddelt om et tilgodehavende, han har i Allstedte², en by, der ligger under hans lensforvaltning. Da prinsen finder hans ansøgning rimelig og har bevilget den, anmodes adressaten om at yde hans sag hurtig fremme, så at supplikanten snarest kan få sin betaling, tilmed da gælden er anerkendt, hvilket medfører paratam executionem. T. K. 29.

5. marts (—). Miss. til Ditlev Rantzau. Af vedlagte ansøgning med bilag kan han se, hvad Christoff Vortmeyer har berettet vedrørende den af kongen i sagen mellem ham og rådet i Itzehoe nedsatte kommission, som Ditlev Rantzau har standset. Såfremt det forholder sig, som i andragendet anført, og det altså vil være rimeligt at efterkomme kongens brev om kommissionen med den tilbørlige respekt, skal Ditlev Rantzau ufortøvet anordne, at de forordnede kommissarier snarest udfører den dem pålagte kommission og ikke hindres deri af nogen, dog at der ikke trædes nogens ret for nær. T. K. 30.

---

¹ Der må være ment forstanderen for Sorø Akademi Just Høg til Gjorslev.

² Alsted s. og h.

6. marts (Haderslev). Miss. til hertugen af Württemberg. Hans skrivelse af 24. decbr. forrige år med nytårslykønskning er kommet prinsen i hænde den 4. marts d. å. 1633. Prinsen takker for de gode ønsker, som han gengælder. T. K. 31.

8. marts (—). Miss. til hertug Frederik af Slesvig, Holsten etc. De kongelige råder og kanniker ved domkirken i Slesvig, som har bivånet den af prinsen holdte amsret, har forebragt ham, at de nok af hertugen har fået det sædvanlige *proclama mod arvingerne* efter deres forhenværende kollega Ludwig Heitman for adskillige gældsposter, som denne skyldte domkirken, kapitlet og dr. jur. Johan Schönbach, men at arvingerne har opholdt dem med gode ord, så at effektueringen af det er blevet hæmmet, og de har derfor ansøgt prinsen om hans intercession. Skønt prinsen ikke tvivler på, at hertugen også uden prinsens skrivelse vil lade retten have frit løb, har han ikke villet undlade at bede ham fremme denne sag. T. K. 32.

9. marts (—). Åb. brev, hvorved prinsen anbefaler denne Marten Riger, bøssesmed, som en tid lang har arbejdet ved prinsens hofstat og nu agter at begive sig til Jylland for at vælge et sted, hvor han kan nedsætte sig og få mesterskab. Prinsen anmoder alle lavsmedlemmer og borgere i byerne og andre, som han måtte henvende sig til med dette brev, om ikke alene at tillade ham at nedsætte sig og arbejde frit og uhindret hos dem, men også, hvis han ønsker at blive på et bestemt sted, på grund af hans slette formuesforhold og de prinsen ydede tjenester, at tillade ham at holde en svend, så at han så meget hurtigere kan få mesterskabet. T. K. 33.

— (—). Miss. til hertug Frederik af Gottorp. Kongens undersætter i Haderslev amt Niels Trulsen og Jens Andersen i Astrup i Hvidding herred har berettet, at de er kommet i trætte med indbyggerne i Bircklau¹ om markskellet² mellem Bircklau og Vragard³, og at 7 sandemænd har af-

¹ Birkelev, Vodder s., Hvidding h.   ² K. har først haft: etlicher Hölzungen.

³ Vrå gårde, Vodder s., Hvidding h.

sagt kendelse mod dem og 1 sandemand for dem. Da de følte sig forurettet herved, fik de i 1630 nedsat en kommission, bestående dels af nogle kongelige råder, dels af nogle af hertugen forordnede råder til påkendelse af sagen, men den har hidtil været uden resultat, fordi de kongelige råder gav andragerne ret og hertugens modparten. De har derfor, da sagen er dem meget magtpåliggende, ansøgt prinsen om hans mellemkomst for at få udnævnt 6 andre kommissarier af den nærmest boende landadel, som skulle udpeges af dem i overensstemmelse med landretsordenen (da modparten ikke har villet udpege nogen) og skulle kommitteres af hertugdømmets regering (som dette år beror hos hertugen) for at få disse stridigheder afhjulpet. Prinsen anbefaler dette og henstiller til hertugen hos sine råder at anordne, at de af klagerne udpegede adelsmænd får tildelt denne kommission således, at den omstridte sag, der er trukket i langdrag, bliver optaget inden 14 dage efter dens insinuation, og kommissarierne tager det omstridte sted i øjesyn og forpligtes til at meddele parterne den afgørelse, som de finder rimelig. (På K. 3. side er der opført følgende navne:) Jasper¹ v. Buchwald til Schübelgård², Frederik og Hans v. Ahlefeldt til Søgaard, brødre, Daniel Rantzau til Trøjborg, Ditlev v. Buchwald til Gram og Ditlev v. Buchwald til Nybøl. T. K. 34.

10. marts (—). Miss. til hertug Hans Albrecht af Mecklenburg. Prinsen har den 4. marts d. å. 1633 modtaget hans skrivelse, dateret Stargart den 26. decbr. f. å. 1632, med meddelelse om, at han og hans nærmeste har været sunde og raske i disse farlige tider, og med nytårsønsker til prinsen. Denne ønsker ham sundhed og alt godt i dette og mange følgende år. T. K. 36.

— (—). Pas for Jeremias Hartvig, der som bud for Gabriel Reinsperger von Arnstorp, hofjunkere³, af denne

---

¹ D. v. s.: Caspar. ² Skovbølgaard. ³ K. har først haft: Oberstløjtnant, hvilket atter er slettet. Han var blevet udnævnt til oberstløjtnant i decbr. 1632.

skal sendes til hans fædreland Schlesien i hans anliggender. T. K. 35.

14. marts (Haderslev). Miss. til Frederik Urne [lensmand over Kronborg len]. Prinsens livbarber Jacob Hogenwald har klaget over, at der af en mand, ved navn Michael Fürstenberger, gøres ham betydeligt afbræk i det ham af prinsen tildelte privilegium for hans apotek i Helsingør. Da prinsen har forundt ham dette privilegium for hans tro tjeneste og derfor vil støtte ham, anmoder han Frederik Urne om ikke alene for sin egen person at støtte ham, men også alvorligt at henstille til borgemestre og råd i Helsingør ikke i mindste måde at foretage noget imod ovennævnte prinsens privilegium og heller ikke at tillade nævnte Fürstenberger at oprette et andet apotek, men respektere det af prinsen engang forundte privilegium tilbørligt. T. K. 37.

17. marts (—). Miss. til foged ved det slesvigske domkapitel Henricus Stanovius. Samtlige kapitularer ved det slesvigske domkapitel har anmodet prinsen om på den forestående rejse til den berammede amtsretssession i Rendsborg at lade dem forsyne prinsen med de nødvendige vogne til ham og hans følge, hvortil de har erklæret sig villige. Prinsen anmoder ham derfor om at træffe sikker foranstaltning til, at der den 25. ds., på Marie bebudelsesdag, om aftenen i Flensborg møder 30 vogne med tilhørende gode heste fra kapitelsfolkene og den næste morgen, den 26. s. m., andre 30 i Dannevirke og hjælper med til kørslen til Rendsborg. T. K. 38.

— (—). Miss. til Kaj Ahlefeldt. Da prinsen har besluttet at afrejse herfra til amtsretten i Rendsborg den 24. ds., og der behøves en del vogne til prinsens følge, skal han sørge for, at der den nævnte dag, den 25. ds.¹, møder 20 gode flensborgske vognmænd, som skal fordeles blandt følget, der i den anledning skal fremvise sedler fra prinsens kammerråd eller hofmarskal, og som skal føres til Stenderup å eller efter

---

¹ K. har først haft: den 24. ds., søndagen oculi.

lejlighed videre. Men hver af vognmændene, som skal køre videre end til Stenderup å, skal være forpligtet til for hofmarskallen at fremlægge skriftligt bevis derfor. T. K. 39.

17. marts (Haderslev). Pas for Didrik Kløcker, prinsens faktor og indvåner i Flensborg, som agter at lade drive et større antal stude til lands til Holland, på fri og uhindret passage for denne drift med dertil hørende folk. T. K. 40.

— (—). Pas for samme, som på den forestående midfastemesse i Frankfurt am Main skal indkøbe adskillige kramvarer til prinsens hofstat, føre dem derfra til Leipzig og derfra ned ad Elben, for faktoren selv eller for hans befuldmægtigede tjener med medhavende varer. T. K. 41.

19. marts (—). Miss. til Ditlev Rantzau [amtmand i Steinburg amt]. Clas Carsten, Matez Harder, Krues Jürgen, Sickes Peters, husfrue Grete, Wilkens Marten og hans broder Hans Johans Hans, alle indvånere i Barelte¹ sogn, har berettet, at de tilforn har indladt sig i kavtion for nogle personer, og at kreditorerne nu, med forbigåelse af principalerne, som dog vel er solvente, har krævet betaling af dem. Da dette er ganske lovstridigt, har de ansøgt prinsen om hans beskyttelse. Prinsen anmoder ham derfor om, såfremt ovenomtalte supplikanter i fremtiden skulle blive molesteret af deres kreditorer, at hjælpe dem, henvise disse til de principale debitorer og ikke tillade, at supplikanterne besværes mod lov og ret, men at enhver lader sig nøje med, hvad der, excusa prius principali, endelig måtte tilkomme ham hos supplikanterne. Han skal ligeledes efter deres ansøgning for mane deres egne kreditorer, som for tiden, sætter hårdt ind mod dem, til at have tålmodighed med dem og se tiden an og, da de er sikre på kapitalen, lade denne blive stående endnu i nogen

---

¹ Barlt i Sydditmarsken.

tid og så længe nøjes med betalingen af renten, for at supplikanterne kan forblive ved deres ejendom og ikke skal blive helt ruineret. T. K. 42.

19. marts (Haderslev). Miss. til Caspar von Buchwald, amtmand i Segeberg¹. Da prinsens broder Ulrik har ladet en af sine officerer her i riget købe nogle heste, og der nu er ankommet 3 heste og 2 knægte hertil, hvorfra de agter at begive sig videre, skal han lade nævnte heste og knægte forpleje i Segeberg² og give dem frit foder og mål, til de beordres videre³. T. K. 43.

20. marts (—). Miss. til oberst Rosenkrantz. Denne unge Peter Martensen har gennem sine slægtninge ladet meddele, at han ønsker at forsøge sig i fremmed tjeneste og ved opvartning hos en fornem person lære så meget, at han, når han bliver ældre, kan ernære sig derved, men da han og hans venner særlig ønsker, at han må komme i tjeneste og til opvartning hos adressaten fremfor hos nogen anden, anbefaler prinsen ham til denne og beder ham tage ham i sin tjeneste, holde ham i god disciplin og lade ham lære alt, hvad der kan være til gavn for ham i fremtiden. T. K. 44.

23. marts (—). Miss. til hertug Christian af Holsten. Hans tjener er vel ankommet og har overrakt hertugens brev af 15. marts med forespørgsel om prinsens befindende. Prinsen takker for gaven, som har glædet ham så meget mere, som han sætter pris på jagten. Prinsen ville gerne vide, hvad hertugen ville sætte pris på, for at kunne vise ham sin taknemmelighed. T. K. 45.

— (—). Miss. til Eddelke Michelsen. Prinsen har modtaget hendes brev, men må lade den deri omtalte sag vente, indtil han er kommet til Rendsborg. T. K. 46.

---

¹ K. har først været stilet til Kaj Ahlefeldt, amtmand i Flensborg. ² K. har først haft: Flensborg. ³ K. har først haft: indtil den dertil forordnede officer Joachim Casimir ankommer dertil med resten.

27. marts (Haderslev). Miss. til Peter Vibe. Denne Abraham Jacob von Platte¹ har i nogle år opvartet prinsen som kammerpage, og prinsen har som belønning herfor lovet at underholde ham i Frankrig og bevilget ham 500 rdlr. in specie årlig dertil. Peter Vibe anmodes derfor om mod behørig kvittering at udbetale ham 125 rdlr. hvert fjerdingår og altså 500 rdlr. årlig indtil videre på prinsens vegne. Disse penge skal Peter Vibe på anfordring i København få udbetalt årlig af prinsen. Iøvrigt anmodes han om at tage sig af ovennævnte Platten. T. K. 47.

— (**Rendsborg**). Miss. til rigsadmiral Claus Daa². Denne Jacob Balseliel fra Skotland (som i nogle år har tjent såvel kongen som hertug Frederik af Holsten i krigsvæsnet som fændrik) har berettet, at han (da han nu er forlovet fra tjenesten hos hertug Frederik af Holsten) agter at præsentere sig hos kongen for at ansøge om nogen ham hos denne resterende løn, og har anmodet prinsen om dennes støtte. Prinsen beder Claus Daa være ham behjælpelig med at få disse penge, såfremt hans krav er berettiget. T. K. 49.

— (—). Miss. til hertugen af Holsten. De af kongen og hertugen udnævnte kommissarier i Kiel til inddrivning af den resterende kontribution har indsendt hosføjede relation om deres virksomhed og samtidig vedlagt en fortegnelse over dem, der er i restance med den sidste kontribution. Da regeringen for tiden er hos hertugen, anmodes han om med de tilbørlige tvangsmidler alvorligt at pålægge de på kommissariernes fortegnelse opførte restanter at betale deres restancer indenfor en vis tidsfrist. T. K. 48.

28. marts (—). Miss. til Caspar von Buchwald. Da de af kongen og hertug Frederik af Holsten til modtagelse af den sidst bevilgede kontribution og tilhørende regnskab forordnede kommissarier, Wolf von Buchwald, Jürgen von der Wisch, Didrik Blome, Jørgen Ahlefeldt og Rudolf

¹ v. Platen (eller Platow?). ² K. har først været adresseret til rigsmarskallen.

Faust, i den kommende uge vil mødes i Kiel, og prinsen har anset det for rigtig, at Caspar v. Buchwald og kongens råd Kaj Ahlefeldt til Mehlbeck også skal møde ved den lejlighed, anmoder prinsen ham om førstkommande søndag den 31. marts at møde i Kiel og de følgende dage sammen med Kaj Ahlefeldt og ovennævnte kommissarier at gøre regnskab for den hidtil holdte soldateska og snarest sende prinsen relation om, hvad der måtte mangle kongen i det af denne stillede forslag. (Vedlagt en seddel med kort udkast til denne skrivelse¹). T. K. 53.

28. marts (Rendsborg). Pas for Henrik Rosenmeyer, borger i København, der vil lade en del stude drive til Holland eller Tyskland, til at lade de omhandlede stude passere frit og uhindret til vands eller til lands. T. K. 51.

— (—). Miss. til Didrik Ahlefeldt [Svavsted amt]. Da prinsen til sin hofstat her behøver noget vildt, anmodes han om straks at anordne, at noget sådant snarest sendes hertil, og at der, så længe prinsen opholder sig her, hver uge sendes et stordyr og 2 rådyr til prinsens køkken. T. K. 52.

— (—). Fransk miss. til greven af Soissons² og, mutatis mutandis, til en marskal af Frankrig, uden opgivelse af navn. Denne Jonas de Maluits³, af en gammel og meget fornem familie, har tjent prinsen i nogle år som kammerpage, og prinsen har været meget tilfreds med hans tjeneste. Han har nu ønsket at træde i fremmede fyrsters tjeneste og navnlig i adressatens tjeneste, hvorfor prinsen på det varmeste anbefaler ham hertil. Fr. K. 50.

29. marts (—). Miss. til Peter Vibe. Da denne Jonas Malwitz, som har været prinsens kammerpage, har fået orlov

---

¹ Sådanne korte notater om skrivelsens adressat og indhold som vejledning ved udarbejdelsen af koncepten findes i det følgende jævnlig ved K. De er skrevet med en anden hånd end konceptens, dog ikke altid med den samme. De betegnes fremtidig ved: (Udkast). ² Greve Louis af Soissons (1604—1641). ³ I K. 54 ndfr. kaldes han Malwitz.

for at træde i tjeneste hos greven af Soissons eller en anden fornem herre, anmoder prinsen Peter Vibe om at være ham behjælpelig med at blive taget i tjeneste hos greven. Og for at han skal nå til Paris og dér kan optræde i en dragt (der svarer til den stand og tjeneste, som han skal indtræde i) og desuden kan have nogle rede penge til sit nødtørftige ophold dér, har prinsen til tæring på rejsen til Paris, til en klædning for denne gang og til underhold bevilget ham . . . rdlr.¹ og anmoder Peter Vibe om at forstrække ham med, hvad han behøver til tæring fra Hamburg til Paris, og når han er ankommet til Paris, lade ham forsyne med den nævnte dragt, forsyne ham med det nødtørftige efter denne ordre og føre det på regning. Denne vil efter anfordring blive betalt af prinsen. T. K. 54.

29. marts (Rendsborg). Miss. til Christof Vogt og Anton Bilderbeck. Da prinsen skal betale denne Peter Gagelman 526 rdlr., og han skal bruge dem på sin forestående rejse til England, anmoder prinsen dem om på sine vegne at betale ham disse penge, som prinsen så igen på deres anfordring vil betale dem. T. K. 55.

— (—). Miss. til Didrik Blome til Obbentorf og Jørgen Ahlefeldt i Kiel. Da prinsen agter at lade optage regnskab over de hidtidige udgifter til soldatesken, og hvad kongen har til gode dertil, og da kongens råder og amtmænd på Flensborg og Segeberg Kaj Ahlefeldt til Mehlbeck og Caspar von Buchwald til Pronstorf er kommitteret dertil, og da prinsen gerne så adressaterne være til stede ved optagelsen af dette regnskab, anmoder prinsen dem om førstkommende søndag lætare [31. marts] om aftenen at give møde i Kiel for næste dag at samles med de ovennævnte for sammen med dem at gøre regnskab for soldatesken og for, hvad der endnu måtte tilkomme kongen dertil, og indsende deres relation derom. (Udkast). T. K. 56.

---

¹ Åben plads til beløbet.

29. marts (Rendsborg). Miss. til Caspar von Buchwald [Segeberg amt]. Da der hersker betydelig mangel på vildt i prinsens køkken her, og prinsen ikke kan skaffe det fra andre steder end fra det ham betroede amt, skal han, så længe prinsen bliver her, hver uge sende nogle harer og bjærgghøns og hvad der ellers er at få hos ham af småvildt til prinsens køkken. T. K. 57.

— (—). Miss. til greven af Oldenburg¹. Da denne kongens enspænder har henvendt sig til prinsen² og har meddelt, at han er afsendt til greven, benytter prinsen denne lejlighed til at sende denne skriftlige hilsen til ham. T. K. 58.

30. marts (—). Miss. til hr. Ditlev Rantzau [Steinburg amt]. Alle digegreverne og befuldmægtigede for Wilstermarsken har andraget om en lille udsættelse af arbejdet på diget ved St. Margareten, som han kan se af deres hoslagte andragende. Da prinsen er klar over (såfremt deres oplysninger er rigtige), at hverken kongen eller hans undersætter kan være tjent med en overilet opførelse af diget, anmoder prinsen ham om nøje at overveje de af supplikanterne anførte motiver, og om det vil være forsvarligt at se tiden an fra nu af og i en 5 uger og i denne tid lade dem være forskånet for dette digearbejde, for at dette derefter kan blive fortsat desto flittigere og hurtigere og med mindre ulæmpe for dem. T. K. 59.

— (—). Miss. til Caspar von Buchwald. Der er forelagt prinsen en af kongen udstedt forordning, hvorved den sædvanlige høje øksentold i Kolding eftergives kongens undersætter³, medens der hverken til prinsen eller til kongens amtmænd her er udstedt nogen ordinans derom, hvorfor prinsen er i usikkerhed om, hvorvidt hans folk, som driver

---

¹ Anton Günther. ² K. har haft: på gennemrejsen har anmeldt sig hos prinsen. ³ Formentlig forordningen af 22. novbr. 1632, hvorefter kongen »den i vore førstendomme Slesvig och Holstein på øxen, som her ud af riget drifvis, opsatte dalers told hafver ladet falde och bevilget her efter ei videre at skulle igien paa-sættis«, hvorimod øksentolden i riget af kvæg, der udførtes derfra, blev forhøjet med 1 rigsort. Se CCD. IV, 580 f. (nr. 441).

deres øksne gennem hertugdømmerne, skal betale den sædvanlige høje told her eller ikke. Til afgørelse af denne tvivl og for at de skal blive opholdt mindre og fremmet mere, har prinsen indvilget i, at følgende borgere i København, nemlig: Thomas Lorck, Johan Bötger van Delden, Steffen Rhode, Herman Hübers, Johan Braem, Henrik Rosenmeyer og Knud Ottensen og Lucas Villemssen i Odense, må drive deres øksne gennem det ham betroede amt [Segeberg] frit og uhindret, dog således at hver især af dem, som kommer dér igennem, udsteder en revers, hvori de med alle deres ejendele som pant forpligter sig på det alvorligste til, såfremt de ikke omfattes af det nævnte kongelige mandat, da uden udflugt at betale, hvad der måtte blive forlangt. T. K. 60.

3. april (Rendsborg). Miss. til borgemestre og råd i Glückstadt. Af vedlagte supplikation kan de se, hvad Carsten Drewesen har klaget over vedrørende hans hus i Glückstadt, som hans creditrice til stor skade for ham har frasolgt ham for halvdelen [af dets værdi]. De skal snarest stævne begge parter for sig, forhøre dem og nøje sørge for, at supplikanten ikke mod billighed drives fra sit hus, men bliver beskyttet og bevaret ved det. (Kort udkast). T. K. 61.

— (—). Miss. til Jørgen Ahlefeldt. Hvad prinsen nylig¹ har tilskrevet hr. Frederik af Holsten om nedsættelsen af en kommission til påkendelse af striden om markskellet mellem Vragard² og Bircklaue³ og om de af kongen dertil udnævnte kommissarier, ved han besked med. Hertugen har nu godkendt nedsættelsen af denne kommission, men ønsker, at der fra denne side må blive udnævnt andre kommissarier. Prinsen anmoder ham derfor om snarest at indsende meddelelse om, hvilke andre nærboende upartiske adelsmænd der kunne bruges dertil, for at denne trætte hurtigt kan føres til ende. T. K. 62.

---

¹ 9. marts 1633. ² Vrå gårde. ³ Birkelev.

4. april (Rendsborg). Miss. til Henrik Wasmer, landfoged i Sydditmarsken. M. Joannes Nifanius har berettet, at han i anledning af betalingen af nogen landsgæld er blevet ansat til kontribution af det jordegods, der er tilfaldet ham ved hans sidste ægteskab. Da dette er ham til ikke ringe besvær, og prinsen desuden ønsker, at den tro tjeneste, som han i sidste krig har gjort kongen, skal komme ham til nytte, skal Henrik Wasmer rette en henvendelse til de befuldmægtigede om at lade nævnte m. Nifanius, uden konsekvenser for andre, være forskånet for sådanne ekstraordinære kontributioner af de ham tilbragte få, fattige jorder. T. K. 63.

5. april (—). Miss. til Palle Rosenkrantz. Da prinsen agter straks efter amtsrettens afslutning at begive sig til Nykøbing, skal han sørge for, at to gode skuder, den ene til prinsen, den anden til hans heste, afsejler fra Robuy¹ til Heiligenhafen og dér afventer prinsens ankomst. T. K. 64.

6. april (—). Miss. til Wolf v. Buchwald. Prinsen har besluttet førstkommende torsdag [11. april] at bryde op fra Rendsborg og rejse til Heiligenhafen, således at han samme aften holder sit nattekvarter i Garten². Da prinsen til fortsættelse af sin rejse skal bruge en del vogne, anmodes han om at sørge for, at der fredag morgen den 12. ds. dér møder 10 til 14 gode vogne med tilhørende heste til at befordre prinsen og hans følge. T. K. 68.

— (—). Miss. til hertug Frederik af Slesvig, Holsten etc. Prinsen har fået tilstillet vedlagte fortegnelse over restanter af estomihi [3. marts] d. å. og fremsender den til hertugen, da denne har regeringen i indeværende år, for at han kan udstede alvorlige mandater til restanterne om snarest at betale deres restancer. (Udkast). T. K. 65.

— (—). Søpas for denne af kgl. bestalter overdigegreve Mattias Tipotius og Albert Schütz og konsorter, alle borgere i

---

¹ Rødby. ² Gaarden ved Kieler fjord.

Glückstadt, udrustede bojert, kaldet Jonas, omtrent 30 læster stor, som under skipper Egger Hardorp skal sejle til Bergen i Norge for at drive handel, med indehavende last og bådsfolk frem og tilbage til fæstningen Glückstadt, hvor varerne skal forhandles. T. K. 66.

6. april (Rendsborg). Generalpas for Albert Dionys, prinsens faktor [i Hamburg], som adskillige gange om året enten selv skal rejse til prinsen eller sende sine tjenere med alle slags varer, gældende såvel for Hamburg som i hertugdømmerne, hvor han skal passere frit og uhindret. T. K. 67.

U. d.¹ (—). Pas for prinsens hofjunker Gerart Meidell på en rejse til sin slægt i Kurland, med tjenere og bagage frem og tilbage. T. K. 69.

— (—). Pas for denne Meinhard Winter fra Rendsborg til grevskabet Oldenborg frem og tilbage for sig selv og for nogle heste, såfremt han skulle føre sådanne med tilbage. T. K. 70.

7. april (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Kongens og prinsens faktor Albert Dionys har på egne vegne og for alle indvånerne af den portugisiske nation i fæstningen Glückstadt berettet, at de til fremme af deres handel har besluttet at besøge de årlige faste messer og markeder i Leipzig og Naumburg, og for at dette kan ske så meget sikrere, og de kan handle friere, har de ansøgt prinsen om hans anbefaling. Prinsen beder derfor kurfyrsten om at tillade, at alle de portugisere eller deres tjenere, som fremlægger tilbørlig attest og bevis for, at principalerne er bosat i Glückstadt og er kongens edsvorne undersåtter, med samt deres gods og varer ikke blot frit, sikkert og uhindret må rejse til og fra nævnte markeder og drive deres erhverv og handel frit og offentlig dér, men også må behandles som andre kristne købmænd, ikke

---

¹ Da dette og det følgende brev har numrene 69 og 70, må de formentlig være udstedt den 6.—7. april.

må blive besværet med større skatter og pålæg, men som kongelige undersåtter må nyde al gunst og nåde. T. K. 71.

7. april (Rendsborg). Ekspektancebrev for fodermarskal Johannes Faber på stillingen som sognefoged i Nordtorp i Rendsborg amt. Såsnart den nuværende sognefoged dér Hans Køssler dør, og såfremt kongen ikke på anden måde disponerer over denne tjeneste, skal fodermarskallen indtræde i hans stilling, forvalte denne tjeneste og have tillagt, hvad den nuværende sognefoged har nydt i denne bestilling. Amtmanden i Rendsborg Henrik Rantzau til Schmool skal i påkommende tilfælde være fodermarskallen til hjælp og støtte. T. K. 73.

— (—). Miss. til hertug Frederik af Holsten. Hans råd og kammerjunker Claus von Qualen har overrakt prinsen hans skrivelse, dateret Gottorp den 4. ds., i hvilken hertugen udtaler ønsket om at mødes med prinsen på dennes tilbagerejse. Skønt prinsen gerne ville opfylde dette ønske, er han dog forhindret heri ved andre forretninger og ved, at han allerede på anden måde har disponeret over sin rejse, og han må derfor bede sig undskyldt. T. K. 72.

— (—). Miss. til hertuginde af Gottorp. Prinsen har erfaret, at hun har været syg, men at hun nu er i bedring, og ønsker hende varig bedring. T. K. 74.

8. april. (—). Miss. til hertugen af Holsten. Borgemestre og råd i Rendsborg har klaget meget over, at hertugens undersåtter og råd i Eckernførde har gjort indgreb i deres kongelige privilegier og i gammel brug, som han kan se af deres hosføjede bønsskrift til prinsen. Denne beder hertugen træffe den anordning, at fornævnte borgemestre og råd, kongens undersåtter, ikke forulempes i deres dem af dronning Dorothea tildelte privilegier, at borgemestre og råd i Eckernførde får anvisning på at overholde disse privilegier, og at nævnte kongens undersåtter ikke besværes ud over gammel sæd og skik. T. K. 75.

8. april (Rendsborg). Miss. til samme. Hvilke nye forholdsregler hertugens tolder og kommandant i Ejdersted har truffet mod de varer, der dels fra Vesterhavet over Ejderen, dels købt i selve Ejdersted føres til Rendsborg, og hvilke utilbørlige pålæg landskriveren i Süderstapel har lagt på dem imod byens gamle friheder og mod hidtidig iagttaget skik og brug, kan han se af den af borgemestre, råd og hele borgerskabet indgivne klage og bønsskrift. Skønt prinsen ikke vil tro, at hertugen kender noget til disse vanskeligheder og nye byrder og fremgangsmåder mod kongens undersåtter, har han ikke kunnet undlade efter de nævnte kongelige undersåtters ansøgning at give ham meddelelse derom og bede ham ikke tillade slige nye pålæg, men lade det have sit forblivende ved den sædvanlige gamle told i henhold til landsprivilegierne og alvorligt indskærpe sin tolder at rette sig efter bemeldte privilegier og ikke besvære byen ud over det fra arilds tid brugelige. T. K. 77.

— (—). Miss. til samme. Denne Matthes Puls har berettet, at hans stifmoder Anna Puls efter hans faders, forhenværende møntmester hos hertugen Matthes Puls's død har hensiddet i uskiftet bo efter denne, har åbnet de af notarierne og vidnerne forseglede kister og kasser, og at hun indtil nu mod den oprettede ægteskabspagt har skaltet og valt med arven efter eget tykke, samt at hun desuden har fået underhold af arven. Supplikanten har hverken med ret eller i mindelighed kunnet få en afgørelse med hende og har derfor ansøgt prinsen om hans intercession hos hertugen, for at han enten med det gode eller ved hurtig rettergang kan få, hvad der tilkommer ham. Prinsen beder derfor hertugen hjælpe ham, så at sagen enten ordnes i mindelighed eller afgøres ved hurtig rettergang, så at han uopholdelig kan få, hvad der tilkommer ham, og dette kan blive udskilt fra hans stifmoders. T. K. 78.

— (—). Miss. til samme. Las Marckesen og brødre i Tved og Grumby i Angel har berettet, at deres brøder

Detlev Marckesen, der var hertugens undersåt, nylig er død uden at efterlade sig børn, og at en søn af en anden af deres brødre søger at overtage og beholde arven efter nævnte Detlev og mod al ret vil udelukke hans fuldbløder fra arven, hvorfor de har bedt prinsen om at intercedere for dem hos hertugen. Prinsen beder denne give befaling til, at arven efter supplikanternes broder efter ret og gammel sædvane i fyrstendømmet Slesvig må blive overladt dem uden vidtløftighed fra denne anmassende arving, og de ikke mod lands lov og ret må blive besværet af deres modpart. T. K. 79.

8. april (Rendsborg). Miss. til Didrik Ahlefeldt, amtmand i Svavsted. Denne Casper Nickel, forhen tjener hos prinsens broder hertug Ulrik, har fremvist en anbefalingskrivelse fra hertugen til adressaten, hvori han beder denne om at udnævne Casper Nickel til husfoged i Svavsted, og da dette endnu ikke er sket, har han bedt prinsen om at hjælpe ham med en skrivelse til Didrik Ahlefeldt. Prinsen beder denne udnævne ham til den omtalte stilling. T. K. 76.

— (—). Miss. til priorinden i Slesvig. Da prinsen ved afslutningen af amtsretten har befalet størstedelen af sit følge at afrejse fra Rendsborg til Haderslev, og der dertil behøves 25 gode klostervogne, anmoder prinsen hende om at anordne, at der førstkommende fredag morgen den 12. april møder 25 gode vogne i Dannevirke, som transporterer prinsens følge derfra til Stenderup å og hjælper med til at køre vognlasterne. T. K. 80.

— (—). Miss. til hertug Johan. Prinsen har til sin beklagelse hørt, at han har været upasselig, og til sin glæde, at han atter er bedre. Han ønsker ham snarlig fuldstændig helbredelse. T. K. 81.

U. d. og st.¹. Pas for denne Boye von der Wettering, indfødt i Flensborg, som har berettet, at han altid har stude-

---

¹ I nummerrækken anbragt mellem 8. og 10. april 1633.

ret kirurgi og hidtil har foretaget mange og kostbare rejser for at få ganske særlig erfaring og dygtighed. Han agter nu, for at opnå yderligere dygtighed og for at opvarte fornemme personer, at lade sig bruge, medens den tyske krigsekspedition endnu varer, og har derfor bedt om prinsens anbefaling. Prinsen anmoder alle om ikke blot at lade nævnte Wetering som udøver af denne frie kunst passere og repassere gennem deres landområder, frit og uhindret, til lands og til vands, men også hjælpe ham, hvor det kan være til fremme af hans kunst. T. K. 82.

10. april (Rendsborg). Pas for prinsens falkonér Christian Heinrichs fra Rendsborg til Norge, særlig til »Normer«¹ og til Trondhjem og tilbage med de falke, han måtte bringe med tilbage. T. K. 83.

— (—). Miss. til Didrik Ahlefeldt. Da prinsen har lovet kongens husfoged Johan Lestmann 1 stk. vildt til hans bryllup, skal Didrik Ahlefeldt lade sin skytte skyde et dyr og tilstille husfogden det. T. K. 84.

13. maj (Nykøbing). Miss. til greven af Oldenburg. Prinsen har modtaget hans sidste skrivelse med meddelelsen om, at den langvarige arvesag mellem ham og grev Christian af Oldenburg ved hertug August af Braunschweig-Lüneburgs mægling nu er helt forliget. Prinsen udtaler de bedste ønsker i den anledning. T. K. 85.

— (—). Miss. til samme. Anbefalingssskrivelse for Christof Jüchter, som har været hos greven med prinsens intercessionsskrivelse, og som nu atter har bedt om orlov for at begive sig til greven og ikke blot vil henvende sig til denne om sin retfærdiggørelse og den ham lovede jord, men som tillige vil tilbyde sin tjeneste. T. K. 86.

— (—). Tysk pas for brødrene Johan og Daniel Origanus, som en tid lang har opholdt sig i disse riger for at drive

¹ Måske: Nordmeer?

studier, og som nu agter at rejse til Nederlandene og kongeriget Frankrig for at fortsætte disse studier.

Latinsk pas for samme brødre in Belgiam et Galliam, overensstemmende med ovenstående. T. K. 88.

14. maj (Nykøbing). Miss. til Christoffer Vogt og Antoni Bilderbeck. Da denne Johannes Huthbeck¹ ønsker at begynde handel og dertil at forsynes med de nødtørftige varer af gode fornemme folk, anmoder prinsen dem om at lade ham få de varer, som han måtte begære af dem, indtil et beløb af 2000 rdlr. og kreditere ham dem samt yde ham al god støtte til fortsættelse af hans handel. Hvad de lader ham få for af ovennævnte beløb, vil prinsen i alle tilfælde svare dem for. T. K. 87.

20. maj (—). Åb. brev, hvorved prinsen bevilger, at denne Steffan Lips og hans hustru, der i mange år har været henholdsvis mundkok og kammerfrue hos prinsens moder dronning Sophie, må få følgende benådninger: 1. De må hvert år lade 2 køer græsse frit sammen med prinsens kvæg, 2. de skal, så længe de lever, årlig have det fornødne brændsel af vindfælder og andet brænde, og 3. prinsens amtskriver skal årlig levere dem 2 pund rug, hvert pund på 8 tdr., dog at de årlig for hvert pund rug betaler amtsskriveren 6 dlr., regnet til 4 mark dansk, uanset om rugen stiger eller falder i pris. T. K. 89.

— (—). Miss. til Thomes Lorck. Da prinsen er blevet Henrik Fuirens enke Christine omkring 300 rdlr. skyldig for leveret vin², har han henvist hende til adressaten med hendes fordring og anmoder ham om at betale hende efter det af prinsen underskrevne bevis, i hvilket summen er angivet. Han skal ufortøvet betale hende og sætte beløbet på prinsens regning. T. K. 90.

¹ Navnet er utydeligt. Der har først stået: Vterberger eller Vsterberger, men dette er slettet og det nye navn skrevet ovenover. Navnet er delvis klattet ud.
² Hun havde efter manden 10. febr. 1632 fået privilegium på en vinkælder med rhinskvin i Nykøbing og 17. juni 1632 tillige på anden vin; se K. Brb.

5. juni (Nykøbing). Miss. til hertug Hans Albrecht af Mecklenburg. Maria Hasenbalch har berettet, at hun efter sin søster Dorothea Hasenbalchs død i året 1629 har truffet en aftale med hendes nærmeste om den hende tilkommende arvepart, og at dette er sat skriftligt op på papir, som det ses af vedlagte kopi. Nu er der imod denne overenskomst, som kun gælder hende og lyder alene på hendes person, rettet krav for barnet af hendes afdøde søster Agetas enkemand Peter Lange om hendes mødrearv til andragerinden, som derved hindres i at få de hende i aftalen lovede penge, og hun har derfor ansøgt om prinsens mellemkomst, for at hun kan blive forskånet for utilbørlige krav og uden vidtløftighed kan få, hvad der i ovenomtalte overenskomst er tilskrevet og lovet hende. Prinsen anbefaler hendes ansøgning på det bedste til hertugen og beder ham træffe anordning til, at hun ikke besværes med utilbørlige krav, men forskånes for unødige proces og må få udbetalt, hvad der så tydeligt og klart er tilskrevet hende. T. K. 91.

11. juni (Kbhvn.). Miss. til hofmarskal Podewils. Prinsen har for kort tid siden meddelt ham, at han ville forlægge sin hofstat til et andet sted, men har nu ved sin sammenkomst med kongen fået besked på, at han i fremtiden atter skal residere i Haderslev. Prinsen lader ham dette vide med anmodning om at give staldmesteren underretning derom. T. K. 92.

20. juni (—). Miss. til lensmanden i Silkeborg Christen Holck til Bustrup. Det berettes, at kromanden i Silkeborg er død. Overbringeren heraf, prinsens skytte Marx Lanken¹, har indtrængende ansøgt prinsen om at blive fremmet til denne kro. Såfremt kroen ikke er overdraget til nogen anden, og det overhovedet er gør ligt, anbefaler prinsen, at kroen overdrages til nævnte hans skytte fremfor til nogen anden. T. K. 93.

---

¹ Han kaldes i K. Brb. kun Marcus, se miss. af 31. decbr. 1633 til Christen Holck, jvfr. 13. novbr. 1633.

25. juni (Kbhvn.). Miss. til tolderne i Øresund. Prinsen har overdraget denne Baltasar Schnuck at skaffe prinsen nogle varer til klædninger fra Frankrig og bringe dem med sig. Da han nu har berettet, at de er ankommet til Øresund, anmoder prinsen dem om at lade nævnte varer, forsåvidt de er bestemt til prinsen, passere toldfrit og uden afgifter. T. K. 94.

6. juli (—). Miss. til hertugerne Frederik og Philip af Holsten. Prinsen har modtaget deres skrivelse, hvori de meddeler, at deres broder Christian, hertug til Slesvig, Holsten etc., er død. Prinsen udtaler sin medfølelse i den anledning. T.K. 95.

9. juli (—). Miss. til hertug Bugislav af Pommern. Hans skrivelse, dateret Alt Stettin den 11. juni, er blevet tilstillet prinsen af hans udsending Marx von Eichstedt til Roten Klempenow, hvem prinsen derpå efter hans begæring har modtaget i audiens. Prinsen tvivler ikke på, at han med samme dexteritet, med hvilken han har overbragt hertugens ærinde, vil aflægge beretning til denne om prinsens resolution. T. K. 96.

10. juli (—). Miss. til Kaj Ahlefeldt. Af vedlagte obligation, der er udstedt af Dietrich Eickhelt, og af hvilken der vedlægges en kopi, kan han se, at dens retmæssige indehaver er fru Helvig Marsvin, som dermed har prioritet i bemeldte Eickhelts ejendele. Hun beretter, at hun også har prioritatem temporis, men at denne søges frakendt hende, hvorfor hun har ansøgt prinsen om hans støtte. Prinsen anmoder Kaj Ahlefeldt om at undersøge sagen og, såfremt der tilkommer hende nogen prioritet fremfor andre kreditorer, støtte hende, så at hun ikke forurettes af nogen deri. T. K. 97.

13. juli (—). Miss. til provsten i Flensborg [Frederik Dame]. Af vedlagte ansøgning kan han se, at Johannes Erasmus, nu organist i Kolding, har ansøgt om at blive forfremmet til en stilling i sit fædreland. Da prinsen på grund af hans gode vidnesbyrd og som erstatning for den af ham lidte skade under

ham alt godt, anmoder han provsten om at forfremme ham til den tjeneste i Angel, som han ansøger om, såfremt han egner sig til den, men hvis den skulle være besat, anbefaler prinsen ham til den første stilling, der ellers måtte blive ledig. T. K. 98.

15. juli (Kbhvn.). Åb. brev, hvorved prinsen attesterer, at Christine, Henrik Fuirens enke, indvånerske i København, nylig af prinsen har fået befaling til ved Rhinen at indkøbe vin til hans hofstat, at han har ladet udstede et pas til hende derom, og at hun nu har leveret disse vine. T. K. 99.

— (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Da prinsen i nogen tid ikke har hørt noget om hans befindende og gerne ønsker at få underretning herom, benytter han denne lejlighed til at skrive til kurfyrsten og bede ham om meddelelse derom. T. K. 100.

— (—). Miss. til Christian Pentz. Af vedlagte ansøgning kan han se, at Silcke Rowedders, undersåt i Rendsborg amt, har ansøgt om beskyttelse mod hendes mands forfølgelse. Da prinsen ikke kender videre til sagen, skal Christian Pentz snarest indsende beretning om den, for at der kan blive gået tilbørligt frem; imidlertid skal han beskytte hende ved den af hende hævdede ret og påse, at kongens højhed ikke bliver gået for nær. T. K. 101.

16. juli (—). Åb. brev, hvorved Jacob Foucart, som i nogle år flittigt har opvartet prinsen i sin profession, og som nu har fået ansættelse hos kongen, for den hidtil ydede tjeneste og for de tjenester, han fremtidig skal yde prinsen, såsnart han har lejlighed dertil, får bevilget en årlig løn af 200 kurantdlr. fra . . . at regne¹. Han² skal bl. a. for dette beløb fortsat undervise den dreng, som prinsen har sat

---

¹ Åben plads til datoen. ² K. findes i 2 eksemplarer, en almindelig K. og en renskrift, i hvilken slutningen af den oprindelige tekst er strøget og i stedet derfor det følgende afsnit indsat.

i lære hos ham, på sin egen bekostning, dog klæderne undtaget. Det øvrige skal være erstatning for det frie bord, som han hidtil har haft ved prinsens hof. T. K. 102.

22. juli (Kbhvn.). Åb. brev om, at prinsen, i forening med sin fader kongen, til hertug Hans Georg af Sachsen, Jülich, Cleve etc. har afsendt Jørgen Urne til Alslev, rigens marsk, rigsråd og lensmand på Vestervig kloster, Dionys von Podewils til Podewils, prinsens kammerråd og hofmarskal, og Ditlev Reventlow til Reedtz, med fuldmagt til at forhandle og slutte om ægteskab mellem prinsen og frøken Magdalena Sibylla, født hertuginde af Sachsen etc. T. K. 104.

— (—). Kreditiv til hertug Hans Georg af Sachsen for de med ovennævnte fuldmagt affærdigede herrer. Hertugen bedes modtage dem i audiens og give dem resolution på det, som de på prinsens vegne vil fremføre. T. K. 103.

23. juli (—). Kreditiv til hertug Johan Georg af Sachsen for kammerråd, hofmarskal Dionys von Podewils til Podewils, som prinsen sammen med andre har sendt til hr. Hans Georg, hertug og kurfyrste af Sachsen. Prinsen har givet ham pålæg om mundtligt hverv hos hertugen og beder denne modtage ham i personlig audiens. T. K. 106.

— (—). Miss. til admiralitetet i Amsterdam. Albert Gerbrantsen har berettet, at han har ansøgt dem om toldfri passage for 2 kasser eller kabinetter af . . .¹ og ibenholt, 2 skydeborde, 1 spejl og 1 servietpresse, som han har lavet til brug for prinsen, og at de har bevilget dette, såfremt han fremlægger et skriftligt bevis fra prinsen herfor. Prinsen gør hermed dette og takker dem for deres imødekommenhed. T. K. 105.

24. juli (—). Miss. til kapelmester Schütz. Prinsen har tidligere anmodet ham om at begive sig til Danmark² for i

¹ Åben plads. ² Der har først stået: Efter at han tidligere har tilbudt at begive sig til Danmark.

nogen tid at gøre tjeneste hos kongen, og prinsen har dengang, som han vil huske, udstedt et pas¹ for ham. Men da prinsen hidtil forgæves har ventet ham, anmoder han ham atter om snarest muligt at indfinde sig hos kongen. T. K. 107.

24. juli (Kbhvn.). Miss. til borgemestre og råd i Flensborg. Helvig Marsvin har berettet, at der efter en af deres medborgere Erik N. N.² udstedt obligation tilkommer hende en uomtvistelig prioritet i hans ejendom, men at andre hidtil er blevet foretrukket for hende og at hun hidtil ikke har kunnet få indførsel. Hun har derfor henvendt sig til prinsen om hans intercession. De skal ikke blot lade hende få sin ret, men, såfremt hun har ret til indførsel, skal de også snarest lade hende få denne og i alt rette sig efter det til hende udstedte pantebrev. T. K. 108.

— (—). Anbefalingskrivelse til hertug Ulrik for fhv. page hos hertugen, N. N. Lützwow, der er vendt tilbage hertil fra Frankrig, og som nu ønsker at forsøge sin lykke hos hertugen under de nuværende krigsforhold i Tyskland. Han har derfor bedt prinsen om en anbefalingskrivelse til hertugen. Prinsen anbefaler ham til alt, hvortil han egner sig, og hvad der kan tjene ham til fremme. T. K. 109.

4. aug. (Glückstadt). Latinsk anbefalingskrivelse til kongen af England for denne Nicolaus de Boes af Meissen, som har tjent i 3 år ved prinsens hof som jæger- og falkonermester, og som nu, hvis blot landets og hans private forhold tillader det, ønsker at gå i tjeneste hos kongen for sin videre uddannelses skyld. L. K. 110.

— (—). Anbefalingskrivelse til hertug Bernhard af Weimar for denne Claus von Boes, hidtil hofjunker og jægermester hos prinsen, som med det første agter at

---

¹ 2. marts 1633; se ovfr. ² Muligvis den samme, der omtales i skrivelsen af 10. juli s. å. til amtmanden i Flensborg Kaj Ahlefeldt.

rejse til England, men da hans fædreland Meissens nuværende sørgelige tilstand kan gøre det umuligt at skaffe de til rejsen nødvendige midler, ønsker han for en tid med 3 heste at gå i hertugens tjeneste i den nuværende evangeliske krigsekspedition. Da han har været 3 år i prinsens tjeneste, og prinsen altid har været tilfreds med ham, anbefaler prinsen ham til optagelse i hertugens livregiment til hest og til videre forfremmelse. T. K. 111.

U. d. og st. [4—5. aug. (Glückstadt)]. Åb. brev, hvorved Hans Dreyer, som tidligere i afdøde statholder Gert Rantzau til Breitenburgs levetid og indtil den fjendtlige indmarch har haft fribolig foran slottet i Haderslev tæt ved det sted, hvor prinsens jæger nu logerer, får brev på fribolig på livstid for sig og sin hustru. Såfremt denne bolig nu skulle være beboet af en af prinsens tjenere, skal denne forlade den, og nævnte Hans Dreyer uhindret bo dér. T. K. 112.

5. aug.¹ (Glückstadt). Pas for hofjunkeren Claus von Boes, der i 3 år har været over prinsens jægere og falkonerer, og som nu har besluttet at rejse til Tyskland, særlig til kurfyrstendømmet Sachsen og til Franken, og, dersom lykken skulle vise sig gunstig for ham, til England, hvorfor han har andraget prinsen om dette sikkerhedsbrev². Prinsen har forlovet ham og udstedt dette pas for ham, for at han frit kan passere frem og tilbage. T. K. 113.

10. aug. (Nykøbing). Miss. til Kaj Ahlefeldt. Prinsen er af alle hertugerne blevet indbudt til deres broder hertug Christians ligbegængelse, som skal finde sted den 25. ds., men da han er forhindret i at give møde personlig, har han besluttet i sit sted at afsende Kaj Ahlefeldt og kreditere ham dertil. Han anmodes derfor om at give møde til fastsatte tid og sted og repræsentere prinsen, som det er gængs ved sådanne højtidelige lejligheder. T. K. 114.

---

¹ K. har først haft: 4. aug., hvilket er rettet til: 5. aug.   ² Passus securitatis.

10. aug. (Nykøbing). Miss. til hertugerne Frederik og Philip af Holsten. Han har modtaget deres indbydelse til ligbegængelsen af deres afdøde broder hertug Christian, og skønt han gerne personlig ville give møde, er han dog ved forretninger blevet forhindret deri og har derfor afsendt kongen af Danmarks råd og amtmand i Flensborg Kaj Ahlefeldt til Mehlbeck i sit sted, som skal repræsentere prinsen ved alle højtidelighederne og udtrykke prinsens kondolence. T. K. 115.

19. aug. (—). Miss. til fogden på Møen. Rådet i Rostock har henvendt sig til prinsen og bedt ham om at hjælpe denne enke Margrete Dethlefs til at få udleveret nogle hende tilhørende ejendele, der er bjærget på Møen. Da prinsen finder dette rimeligt, anmoder han adressaten om at tilbagegive hende, hvad der af hendes ejendele måtte findes på Møen, uden vidtløftighed. T. K. 116.

20. aug. (—). Miss. til Tage Thott. Denne Lorents Andersen, som har været falkonér hos prinsen, har ansøgt denne om hans hjælp til at få tilladelse til at benytte de falkelejer eller falkefængerier i Skåne, som hans fader og hans broder tilforn har brugt dér. Prinsen beder Tage Thott tillade ham at anlægge falkelejer i det ham betroede len [Malmøhus eller Sølvitsborg], ligesom hans fader har haft. T. K. 117.

21. aug. (—). Miss. til Claus Evertsen, amtsskriver. Som følge af, at kongen har overdraget prinsen regeringen i hertugdømmerne, er der fremkommet en del udgifter, som dels allerede er anvendt ved den nylig afholdte kvartalsret i Slesvig af prinsens kancellist Rudolf Vospoll, dels skal bruges ved den forestående landret. Prinsen anmoder derfor adressaten om ikke alene at erstatte ham de allerede udlagte 17 rdlr., men også at give ham i forskud, hvad han behøver til den forestående landret mod hans tilbørlige kvittans. Udgifterne skal han derefter føre kongen til regnskab. T. K. 118.

26. aug. (Kbhvn.). Miss. til rådet i Rostock. Denne borger og indvåner i disse riger Thomes Dobbin har berettet, at hans ægtekvinde uden nogen grund fra hans side i hans fraværelse hemmeligt har borttaget hans rede gods og penge og har nedsat sig i Rostock. Han har bedt prinsen om en skrivelse til dem, for at han kan få sin ejendom igen. Da prinsen finder dette rimeligt, anmoder han rådet om ikke blot ufortøvet at lade ovennævnte Dobbin få sin ægtekvinde, sine børn og det gods og de penge, som hun har bragt med sig til Rostock, tilbage, men også alvorligt tilholde og formane nævnte hans hustru at gøre det, for at de, dersom de har nogen tiltale mod hinanden, kan komme for retten her. T. K. 119.

— (—). Miss. til hertug Hans Albrecht af Mecklenburg og, mutatis mutandis, til hr. Adolf Frederik, hvorved ovenstående miss. til rådet i Rostock kommunikerer dem med anmodning om at støtte supplikantens krav og alvorligt tilholde rådet at efterkomme dem. T. K. 120.

2. septbr. (Nykøbing). Pas for prinsens lakaj Osvald Richter til det kurfyrstelige hof i Dresden med en skrivelse og tilbage. T. K. 121.

3. septbr. (—). Miss. til afdøde hertug Ulrik til Slesvig og Holstens saddeknægt Ernst. Da prinsen har afsendt sin kammerpage Rudolf von Bünow for at afhente de hans afdøde broder hertug Ulrik til Slesvig, Holsten etc. tilhørende heste, der står i Sybüll¹, og bringe dem hertil, skal adressaten udlevere ham dem med tilhørende sadler, pistoler og andet tøj efter det inventarium, som sikkert må findes derover, og tillige overgive ham inventariet. T. K. 122.

— (—). Miss. til Daniel Trøie, forvalter på godserne Sybüll og Gallentin. Da prinsen har afsendt sin kammerpage Rudolf von Bünow for at afhente hertug Ulriks heste, der står på Sybüll, skal han udlevere disse til kammerpagen

¹ Kaldes i en skrivelse af 16. septbr. 1633 fra godsforvalter Trøie: Ziebühl.

og hjælpe ham med bestilling af de fornødne færgeskibe o. a. T. K. 133¹.

9. septbr. (Nykøbing). Pas for denne Isac Fontaine, f. i Blois, som har tjent prinsen i nogle år som barbersvend i prinsens kammer, og som nu er blevet forlovet for at vende tilbage til Frankrig. Prinsen anbefaler ham for hans gode opførsel og tro tjeneste. T. K. 134.

— (—). Åb. brev til amtmand i Flensborg Kaj Ahlefeldt til Mehlbeck og borgemestre og råd i byerne Flensborg og Nakskov om, at denne borger i København Henrik Weseling² har berettet, at han på grund af sin tiltagende alder, og medens han endnu lever, ønsker at bringe sine sager i rigtighed og derved bevare sit gode navn, og at han derfor har ansøgt prinsen om en åben promotorialskrivelse, for at han ikke skal blive hindret i dette forsæt, men at der både med hensyn til hans debitorer og kreditorer uden forsinkelse sker ham hans upartiske ret, så at han kan komme til rigtighed med dem. Prinsen anmoder dem om at støtte ham og hjælpe ham til, at alle hans fordringer og modfordringer uden persons anseelse må blive prøvet snarest og afgjort upartisk, som de vil forsvare det overfor kongen og overretterne efter ret og deres ed. T. K. 135.

11. septbr. (—). Miss. til oberst Holger Rosenkrantz. Denne Hans Hagedorn har tidligere i nogle år tjent og opvartet prinsen som dreng i hans kammer, men har derefter på grund af en ham tilstødt ulykke gjort tjeneste i Tyskland ved krigsekspeditionerne under prinsens afdøde broder hertug Ulrik og har såvel i sidstnævnte tjeneste efter de vidnesbyrd, der gives ham, som i prinsens tjeneste opført sig rosværdigt. Han har nu efter hertugens død forladt denne hær og agter nu at forsøge sig i Nederlandene, og især hos ober-

¹ Ved nummereringen af brevene er man øjensynlig ved en fejlskrift sprunget fra nr. 122 til nr. 133. Der synes ikke at mangle breve. ² På bagsiden af K. kaldes han Georg.

sten. Prinsen anbefaler ham til denne og beder obersten antage ham til sin opvartning. T. K. 136.

15. septbr. (Nykøbing). Miss. til Claus Knudsen, amtsskriver i Haderslev. Prinsen har erfaret, at hans i Haderslev stående heste fodres med så uduelig havre, at det må befrygtes, at der kan tilstøde dem noget alvorligt. Da prinsen ikke agter at tolerere dette, skal han, såsnart han har læst dette, fjerne den uduelige havre, skaffe hestene anden, god havre i stedet og anvende den uduelige andetsteds. Dette er prinsens alvorlige mening. T. K. 137.

27. septbr. (—). Pas for denne skipper fra N.¹ med hans skude fra København til Rostock, hvor han vil indtage en ladning øl, og tilbage til København. T. K. 138.

28. septbr. (—). Miss. til fru Øllegaard Pentz. Denne Severin Christensen, der har været livkusk hos afdøde hertug Ulrik, har efter dennes død henvendt sig til prinsen om tjeneste. Da prinsen selv allerede er forsynet med sådanne folk og har hørt, at fru Øllegaard behøver en kusk, henstiller han til hende, at hun tager ham i sin tjeneste. T. K. 139.

— (—). Miss. til Daniel Tröie. Prinsen har ved sin kammerdrenge Rudolf von Bünow modtaget de af ham fremsendte 5 heste og har desuden modtaget de af afdøde hertug Ulriks vicestaldmester Ernst² fremsendte 2 moderhopper³ samt 3 kufferter⁴, der er adresserede til det fyrste-

¹ Der har først stået: København. Dette er slettet, uden at der er sat noget andet navn i stedet. ² Ernst von Wurtzen. ³ K. har: Wilten. I en skrivelse af 16. septbr. s. å. taler Daniel Tröie om »Wilden oder Stuten«. Ordet synes ikke at findes i ordbøger over nyere nedertysk, men findes i A. Lübbers: *Mittelniederdeutsches Handwörterbuch*, hvor det forklares som moderhoppe, afledt af vild, fordi man ofte lod dem løbe frit om i skove og på heder. ⁴ K. har først haft: en lang kasse og 2 kufferter, af hvilke den ene er overtrukket med sælhund[eskind], den anden med læder. Med rustvognene, der var sendt fra lejren til Ziebhühl, fulgte efter en ved ovennævnte skrivelse liggende fortegnelse det tintøj, som havde tilhørt hertug Ulrik, nemlig: 30 store og 30 små fade, 60 tallerkener, 14 skeer og 5 lysestager, »hvilket alt er af blandet gods og ikke er rent tin«. I de 3 små kasser, der var sendt med rustvognene fra lejren til Ziebhühl, skulle der efter opgivelse fra kammersekretær å Jessen være »vornehme Cantzeleye sachen«.

lig holstenske kancelli. Prinsen har hidtil ikke fra kongen modtaget nogen bestemt¹ ordinans om, hvorvidt han skal modtage sin afdøde broders efterladenskaber, men har dog, foruden de få heste, som han har afkrævet Daniel Tröie, modtaget de ved vicedaldmester Ernst fremsendte heste og kasser i henhold til hans meddelelse om, at han af kongen er henvist til prinsen med dem, indtil videre resolution. Hvad angår hopperne til landarbejdet, noget »Zihn«² og rustvognene med det dertil hørende tyende, da kan prinsen uden kongens befaling ikke give ham nogen ordre derom, men han må om alt sådant løsøre og om tyendet og hvad han ellers ønsker at vide i fremtiden henvende sig til kongen om nærmere besked.

P. S. Prinsen har lovet overbringeren heraf, der har været vogn- og stutmester hos hans afdøde broder, en af de hopper, der findes hos ham, som belønning, hvorfor han straks skal overlade ham en, som han kan være tjent med. T. K. 140.

28. septbr. (Nykøbing). Miss. til rådet i Rostock. Prinsens amtsskriver på slottet Nykøbing Jacob Christensen har berettet, at en af deres medborgere, kaldet Oldenburg von Hervorden, skylder ham en betydelig sum penge, som nu beløber sig til over 1000 dlr. Efter hans død er der sket en concursus creditorum, og ved en af rådet den 11. septbr. i år afsagt dom er han blevet sat blandt creditorum hypothecariorum. Da det er ham meget om at gøre, at denne dom gennemføres, hvorved han, der er en fremmed, ville blive fri for fra udlandet at procedere videre med store bekostninger og uden vidtløftighed ville få, hvad der efter retten tilkommer ham, har han bedt prinsen om en skrivelse til dem. Prinsen anmoder dem derfor om at hjælpe ham til den ham tilkendte ret, så at han uden videre opsættelse kan få sin fordring betalt. T. K. 141.

¹ K. har først haft: skriftlig. Godsforvalteren skriver i ovennævnte skrivelse, at hertugens staldmester var rejst til kongen [i Glückstadt] for at indhente nærmere ordre, og at han nu er kommet tilbage til Ziebühl med ordre fra kongen om, at alle hertugens sager skal sendes til prinsen. Se Christian (V)s arkiv. Indkomne breve fra ikke-fyrstelige personer, kronologisk ordnede, 16/9, 1633. ² Sikkert det ovenfor omtalte tintøj.

29. septbr. (Nykøbing). Miss. til Wenzel Rothkirck. Denne Ernst von Wurtzen, der en tid lang har været afdøde hertug Ulriks vicestaldmester i de tyske krigsekspeditioner, men som nu ved hertugens død står uden tjeneste, har, efter at han rigtigt har afleveret alle de ham betroede heste og hestetøj, anmodet prinsen om hans anbefaling. Da prinsen er forsynet med de nødvendige folk, anbefaler han ham, som vil være Wenzel Rothkirck bekendt, for hans tro og gode tjeneste til antagelse i hans tjeneste og befordring. T. K. 142.

7. oktbr. (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Prinsen har den 29. septbr. modtaget hans skrivelse, dateret Dresden den 15. august, hvoraf prinsen med glæde har erfaret, at han og hans nærmeste er ved godt helbred, men på den anden side højst ugerne har hørt om det fornyede indfald af de kejserlige i hans land. Han tvivler ikke på, at denne handling vil mishage kongen meget, så meget mere som man ved kongens flittige anstrængelser på det tidspunkt var nået så vidt, at man ville fremsætte fortrolige udladelser vedrørende den fremtidige fred. Nu må man befale det tiden og det guddommelige forsyn og alligevel takke dets barmhjertighed, fordi den ikke helt har tilladt sådanne fjendtligheder, men endnu i tide har afvendt dem. Prinsen beder Gud fremtidig bevare hans land og folk for sligt og beskytte ham og alle hans nærmeste. T. K. 143.

8. oktbr. (—). Åb. brev¹, hvorved denne Philip Mohlen får bevilling på falkelejet på Lolland, således som han

---

¹ Som K. er benyttet en af kong Christian IV i Rødby den 8. oktbr. 1631 på tysk udfærdiget bevilling for Philip Mollen på falkelejet på Lolland. I K. er ordene: Christian den fjerde . . . konge . . . rettet til: Christian den femte . . . udvalgt prins; falkefængeriet til falkelejet og enkelte andre formelle ændringer, samt: Rødby til: Nykøbing og: 1631 til 1633. Derimod er bevillingsmodtagerens navn: Philip Mollen ikke ændret, men på bagsiden er der på tysk skrevet: »Diese concession ist laut inhaltls unter bivorstehende auff Philip Mohlen ausgefertigt worden. Nyköping 8ten oct. a^o 1632«, og på dansk: Kopi af falkefængerens bestalling, h. f. n. prinsen haver tilsagt og bevilget denne falkefænger og sit bestallingsbrev.

hidtil har haft den, mod den samme årlige afgift som hidtil. T. K. 144.

8. oktbr. (Nykøbing). Latinsk svar til kong Carl af England på dennes meddelelse gennem Robert Anstruther¹, der ved Bortwick har tilstillet prinsen en skrivelse herom. L. K. 145.

— (—). Miss. til Robert Anstruther. Prinsen har modtaget hans skrivelse, dateret Hamburg den 27. septbr. og overleveret ham af major Borthwick. I skrivelsen har han udtalt sin beklagelse af, at han er blevet forhindret i personlig at møde hos prinsen, og har overbragt kongen af Englands hilsen og forsikring om hans uforandrede venskab, som prinsen altid vil gengælde. Hvad hovedpunktet angår, at kongen vil give ham meddelelse om de nuværende onde tilstande og åbenbare ham sine fredelige planer, da takker prinsen herfor, idet han går ud fra, at kongen af England har en lignende meddelelse til prinsens fader kongen af Danmark, der, som det vil være kongen bekendt, omhyggeligt har ladet sig være magtpåliggende at arbejde for at genoprette freden. Prinsen er også villig til at gøre, hvad der kan bidrage dertil. Når kongen har anmodet ham om ved påkommende lejlighed at bruge sin autoritet og intervenere til fordel for bevarelsen af Kurpfalz, kan prinsen på grund af det nære slægtskab ganske slutte sig hertil. Prinsen slutter med gode ønsker for kongen af Storbritannien og hans rige. T. K. 146.

— (—). Miss. til Jørgen Schult². Det er fra forskellige sider blevet antydnet, at hans bolig på Beldringe er ubekvem, hvorfor der er blevet andraget om, at han må bo på prinsens gård. Prinsen indvilger heri således, at der efter fornyet ansøgning fra ham vil blive indrømmet ham en bekvem bolig dér for ham og hans familie. T. K. 147.

¹ Engelsk gesandt i Danmark, se L. Laursen: Danmark-Norges Traktater 1523—1750 bd. IV, s. 192f. ² Han havde fra april 1631 haft Beldringe i forpagtning.

10. okt. (Nykøbing). Miss. til Let Gothart von Minkwitz. Prinsen har af hans skrivelse set, at han efter hertug Ulriks død ikke ønsker yderligere at deltage i krigen, og at han beder om at måtte ledsage hertugens lig til Danmark og begive sig i prinsens tjeneste. Da prinsen ikke ved, hvilken befaling kongen vil give med hensyn til afhentningen af liget, og ikke ved nogen lejlighed til at benytte ham i sin tjeneste, mener han, at han fremdeles bør lægge sig efter krigsvæsenet og derved habiliterer sig således, at det kan tjene til hans eget bedste hos andre. T. K. 148.

11. okt. (—). Åb. brev, hvorved prinsen bevilger Ambrosius Götze til forbedring af hans underhold 4 rdlr. in specie til ham selv¹ og 4 kurantdlr. om måneden i kostpenge til den lærling, som han har hos sig, og som han skal undervise, at betale af prinsens renteri, kostpengene fra midten af august d. å. at regne. T. K. 149.

— (—). Ordinans for færgemanden ved Guldborg Kurt Botmer, hvorefter han skal yde fri færge og fri kørsel i følgende tilfælde: 1. Han skal fremfor alt være forpligtet til at yde kongen og hans hofstat, så tit de måtte komme, ufortøvet ved dag og nat fri færge over strømmene eller befordre dem med vogne til lands og ligeledes til dem, der måtte fremvise kongens pas. 2. Ligeledes skal han yde fri færge og vogne til dem, der fremviser pas fra prinsens broder hertug Frederik, kurfyrsten af Sachsen og hans slægtninge, til enkekurfyrstinden af Sachsen i Lichtenburg og til hertugen af Holsten, når disse anmelder det. Til ovennævnte pas skal også regnes de pas, der udstedes af kongens kansler og af hans fremtidige statholder, medens alle andre skal være udelukket. 3. Han skal altid have kongens mandat vel iagt, at han ikke handler imod kongens forbud eller forgriber sig derpå. Ellers skal han ikke være forpligtet til at yde nogen fri færge eller vogne, hvem det end er, uden særlig befaling fra prinsen. T. K. 150.

¹ Som tillæg til den ham tidligere bevilgede løn på 96 rdlr.

11. okt. (Nykøbing). Lignende forordning for færge-
manden ved Gåbense færge Frederik Mortensen
Schnøring. T. K. 150.

12. okt. (—). Lignende ordinans, mutatis mutandis,
hvorefter Peter Schütt i Lolland ved Gåbense færge
skal yde fri vogne til de ovennævnte personer. T. K. 151.

13. okt. (—). Miss. til dr. Schönbach. Da prinsen snarest
agter at begive sig til Haderslev for at føre regeringen,
skal han hurtigst muligt fremsende regeringsseglet til Ha-
derslev til prinsen og, når han hører, at denne personlig er
ankommet dertil, indfinde sig hos ham for at opvarte ham
som tidligere. T. K. 152.

22. okt. (Frederiksborg). Miss. til hertugen af Holsten.
Prinsen har modtaget hans skrivelse af 7. okt. her i Frede-
riksborg den 16. ds. og har deraf set, at han lykkeligt er kom-
met tilbage. Prinsen har med hans brev ligeledes modtaget to
fra Dresden afsendte breve og takker ham for disse.
T. K. 153.

23. okt. (Haderslev). Latinsk miss. til kongen af Eng-
land. Hvad kongen har overdraget Robert Anstruther at
fremføre overfor prinsen, har han ladet Bortwick meddele
prinsen i en i Nykøbing overrakt skrivelse og i det væ-
sentlige ladet ham gentage det overfor denne ved hans gennem-
rejse. Prinsen takker for kongens velvilje og har anmodet ge-
sandten om at meddele kongen sin tak. Lat. K. 154.

15. nov. (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Prinsen
har modtaget hans notifikation af 19. aug., hvori han med-
deler prinsens broder hertug Ulriks død. Brevet, hvori
kurfyrsten udtaler sin medfølelse, er kommet ham i hænde den
20. ds. Prinsen takker for notifikationen og den deri udtalte
medfølelse. T. K. 155.

16. nov. (—). Miss. til hertugen af Holsten. Prinsen har
ved sin ankomst til Haderslev den 15. ds. modtaget hertugens
brev, dateret Gottorp den 10. okt., om, at hertugen notificerer

regeringens overdragelse til kongen, som atter på forhånd har overdraget den til prinsen. For hans lykønskning dertil takker prinsen med ønsket om, at Gud efter den sædvanlige turnus igen vil lade hertugen overtage regeringen under fredelige forhold. T. K. 156.

16. nov. (Haderslev). Miss. til dr. Johan Schönbach. Da prinsen atter er ankommet til Haderslev for at overtage den ham af kongen overdragne regering, anmoder han adressaten om straks efter modtagelsen af dette brev at begive sig til Haderslev for at yde prinsen fornøden assistance, når han måtte behøve hans råd. T. K. 157.

17. nov. (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Da prinsen ved, at han sætter pris på jagt og falkejagt, har han til opmuntring og fornøjelse for ham, især i disse bedrøvelige tider, sendt disse brevvisere, sine forhenværende falkonerer Christian og Joachim Heinrichs til ham med 15 falke, nemlig 13 gerfalke, 1 harefalk og 1 slagfalk, som han beder ham modtage. T. K. 158.

18. nov. (—). Miss. til hertug Frederik af Holsten. Anbefalingsskrivelse for denne brevviser Jacob Kuhne, der har tjent både kongen og prinsen som dreng ved jagtvæsenet, og som nu har ansøgt prinsen om en anbefaling til optagelse i hertugens tjeneste. T. K. 159.

— (—). Fransk miss. til dronningen af Bøhmen. Statsråd hos kurfyrsten af Pfalz Rusdorf har forebragt prinsen, hvad hun har pålagt ham at sige. Prinsen takker hende for denne tilkendegivelse af hendes medfølelse i anledning af hans broders død. Fr. K. 160.

19. nov. (—). Miss. til hertug Frederik af Holsten. Jens Nielsen, borger i Odense, har berettet, at Claus Preen, borger i Kiel, i henhold til den hos Jens Nielsen beroende obligation og forskrivning skylder ham en del penge. Skønt han, for at opnå godvillig betaling af debitor, har ansøgt hans lovlige øvrighed i Kiel om retslig hjælp, har han dog ikke kun-

net få sin betaling, dels fordi han er blevet mødt med udflugter, dels fordi skyldneren var borte, uanset at denne var tilstrækkelig solvent, og at han var bemidlet dér. Han har derfor ansøgt prinsen om hans intercession, for at han ved hertugens mandat til borgemestre og råd i Kiel kan blive hjulpet til betaling af sit tilgodehavende. T. K. 161.

20. nov. (Haderslev). Miss. til Wolf von Buchwald. Peter Gagelman har berettet prinsen om sine nuværende forhold og har andraget om en kredit på 2000 rdlr. til hans videre fremgang. Da adressaten alligevel anbringer sine penge hos andre, anmoder prinsen ham om at give andrageren en forstrækning på 2000 rdlr. i 3 år mod de tilbørlige renter. T. K. 162.

22. nov. (—). Miss. til rådet i Hamburg. Prinsen har fået underretning om, hvad hertug Johan Georg af Sachsen ved sin for tiden til dem afsendte kammertjener Frederik Lebzelter har anmodet dem om, og at de har erklæret sig imødekommende og givet ham godt håb. Men da det hidtil er forblevet derved, og der ikke er kommet noget virkeligt ud af det, og da prinsen gerne så, at det af hertugens udsending fremførte andragende blev opfyldt, henstiller prinsen til rådet snarest at give ham en gunstig resolution¹. T. K. 163.

25. nov. (—). Miss. til rådet i Flensborg. Af medfølgende supplikation kan de se, hvad Hans Wiltfang, borger i Husum, har andraget prinsen om med hensyn til fremskyn-delse af processen mellem ham og Johan Bockhorst. Som indehaver af regeringen på kongens vegne pålægger prinsen dem at tilholde fornævnte Bockhorst sub poena præclusi i henhold til den ham tidligere af dem tildelte, i kopi hos prin-

---

¹ Efter en skrivelse til prinsen fra Frederik Lebzelter af 15. nov. 1633 fra Hamburg, hvor han opholdt sig som kursachsisk resident, havde han på kur-fyrstens vegne anmodet rådet i Hamburg om enten at yde denne et kontant lån eller kavtionere for et sådant til indkøb af våben og ammunition. Rådet havde først vist sig imødekommende, men syntes nu at ville afvente, til hvilken side krigslykken ville vende sig. Indk. breve fra ikke-fyrstelige personer. . . .¹⁵/₁₁ 1633.

sen fremlagte besked inden 14 dage at indgive sin afsluttende duplik og indanke sagen til dom. Rådet skal, også bortset herfra, lade supplikanten vederfares ret i henhold til de afsluttede overenskomster. T. K. 164.

27. nov. (Haderslev). Miss. til hertug Frederik af Gottorp, i hvilket prinsen kondolerer hertugen i anledning af hans lille søns død¹, hvorom han er blevet underrettet ved hertugens igår indløbne brev. T. K. 165.

29. nov. (—). Miss. til hertug Adolf Frederik af Mecklenburg. Af hans skrivelse, dat. Schwerin den 9. novbr., har prinsen set, at hans gemalinde fru Anna Maria, hertuginde til Mecklenburg, født af Ostfriesland, lykkelig er nedkommet med en datter. Prinsen lykønsker ham. T. K. 166.

U. d. nov. (—). Gældsbrief, udstedt af prinsen til Wolf von Buchwald til Pronstorf, på 2000 rdlr., som prinsen ved sin befuldmægtigede har modtaget af ham til Kieler omslag 1634, at forrente med 6 pct. eller 120 rdlr. årlig, gensidig opsigelse med $\frac{1}{2}$ års varsel St. Hansdag til det følgende Kieler omslag. T. K. 167.

2. dec. (—). Miss. til oberstløjtnant Augustus Hanow. Denne Frederik Wilhelmsen har berettet, at han under de nuværende krigsforhold i Tyskland ønsker at søge sig en bedre stilling, men da han for tiden er engageret hos adressaten, har han ansøgt prinsen om en skrivelse til ham, for at han kan blive afskediget fra sin nuværende tjeneste. Da han er født i dette rige, og prinsen derfor gerne vil støtte ham, henstiller han til adressaten at bevilge hans ansøgning og frigive ham fra den charge, som han hidtil har beklædt under hans kommando. T. K. 168.

— (—). Miss. til Caspar von Buchwald [Segeberg]. Da det er blevet meddelt kongen, at der i Holsten mellem Kiel og Hamburg og der omkring skulle herske nogen

¹ Johan Adolf, f. 20/9 1632, † 19/11 1633.

militær usikkerhed, har han afsendt en særlig enspænder til prinsen for at få nærmere oplysning. Da prinsen ikke ved noget herom, men alligevel gerne vil give kongen bestemt underretning, anmoder han adressaten om snarest udførligt at lade ham vide, hvorledes det forholder sig hermed og, såfremt det kun skulle være et rygte, hvad der da kan have foranlediget dette¹. T. K. 169.

2. dec. (Haderslev). Lignende miss., mutatis mutandis, til Christian Pentz [Rendsborg]. T. K. 169.

— (—). Miss. til samme. Prinsen takker ham for den jagthest², som han har sendt ham som gave. T. K. 170.

7. dec. (—). Miss. til Ditlev Reventlow. Denne Heinrich Schütz, kursachsisk kapelmester, har efter en skriftlig henvendelse fra prinsen begivet sig hertil for at opvarte kongen. Da prinsen har affærdiget ham til kongen med en personlig håndskrivelse til denne, anmoder han adressaten om at være ham behjælpelig ved forhandlingerne med kongen om hans underhold o. a. m. T. K. 171.

— (—). Miss. til Kaj Ahlefeldt. Hvad denne Didrik Petersen i Norby i hans len [Flensborg] har andraget om, kan han se af hans hosføjede andragende. Han skal undersøge sagen nøje og hjælpe ham, såvidt det er ret, for at han ikke besværes utilbørligt, og prinsen kan blive fri for hans overløb. T. K. 172.

---

¹ I amtmandens fraværelse besvarer amtskriver i Segeberg amt Matthias Lange i et brev, dateret Segeberg den 9. dec., dette brev og meddeler deri, at man ikke dér kender noget til uroligheder. Ganske vist plejer der henimod og kort før Kieler omslag at »passere noget«, men dette søger man i Segeberg amt at forebygge ved, så meget det er muligt, at lade landevejene afpatruljere (»dorch beziehung der strassen soviel zugeschehen möglich«). Skulle der indtræffe noget, vil prinsen snarest muligt få underretning. Bagpå er skrivelsen forsynet med følgende påtegninger: »Ambschreiber von Segeberg berichtet, das die strassen noch sicher. Ao 1632 — abgangen von Segeb. d. 9ten xbris vmb 12 vhr mittages. — tho Flensborch entfangen den 12. detcber. um 4 vr am auende vndt also balde wedder fortt gesendt — Den 13. vmb 8 vr zu Boldersleben« (indk. breve fra ikke-fyrstelige personer). ² Schiesspferd, formentlig en til skydning vænnet hest.

8. dec. (Haderslev). Miss. til dr. Johan Schønbach. Matthias Zoëga, kantor ved stiftsskolen og domkirken i Slesvig, har bedt prinsen om at stå fadder til hans nyfødte søn. Prinsen har bevilget dette, og dr. Schønbach skal derfor den 11. ds. i Slesvig repræsentere prinsen ved den kirkelige handling. Prinsen fremsender en sølvforgylt kredens, som han skal overrække på hans vegne som gave. T. K. 173.

9. dec. (—). Miss. til amtmanden i Haderslev Jørgen Ahlefeldt. I anledning af kongens nærværelse i Jylland og af hensyn til prinsens egne vigtige forretninger er det højst nødvendigt, at der gives ordre til, at såvel forsendelser fra Tyskland til kongen som den ugentlige pakke fra Hamburg til prinsen fremkommer hertil til bestemt tid. Jørgen Ahlefeldt skal derfor give den ham undergivne foged i Bollerslev (som hidtil har vist sig meget uagtsom og forsømmelig med ekspeditionen af brevene) alvorligt pålæg om, at han, så snart forsendelserne til kongen eller pakken til prinsen kommer ham i hænde, straks ved dag eller ved nat ved en kådner eller andre, hvem det påhviler at overbringe disse breve til fods, lader dem fremsende til Haderslev uden forsømmelse. Da også fogden imidlertid får at vide, på hvilken dag prinsens sending vil komme til ham, skal han ved denne tid have en person ved hånden, som kan modtage brevene fra den ankommende og straks besørge dem videre til Rendsborg og til Stenderup på vejen hertil. T. K. 174.

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til Kaj Ahlefeldt, Flensborg, om at give tilsvarende befalinger til fogderne i Stenderup og Flensborg (af hvilke den sidstnævnte hidtil har vist sig meget uagtsom og forsømmelig). T. K. 174.

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til Christian Pentz, Rendsborg, om at give fogderne i Rendsborg og Hohenwestedt (der hidtil har været forsømmelige heri) tilsvarende alvorlig befaling. T. K. 174.

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til Caspar Buchwald, Segeberg, om at give fogden i Bramsted (der

hidtil har vist sig flittig heri) tilsvarende fornyet alvorligt pålæg om på en bestemt ugedag, som snarest vil blive meddelt ham af prinsens faktor Albert Dionys, at sende en kådner, eller hvem det tilkommer, til fods til Hamburg til nævnte Albert Dionys og pålægge ham dér at afvente sendingens affærdigelse. Til den tid, da han kan ventes tilbage, skal fogden have en anden mand ved hånden, som straks skal overtage brevene fra ham og ved dag og nat iligen bringe dem videre til Hohenwestedt. T. K. 174.

10. dec. (Haderslev). Miss. til Hans Boysen. Han vil sikkert kunne huske, hvad der for et årstid siden passerede mellem kongen og prinsen i København, idet kongen dengang erklærede sig tilbøjelig til at betale et klenodie, en sølvforgylt vandkande og et tilhørende bækken, af hvilke prinsen havde købt det førstnævnte for 2700 rdlr. og det sidstnævnte for 391 rdlr. eller ialt for 3091 rdlr. af Jakob Morets i året 1632. Nævnte Morets har nu meddelt prinsen, at kongen nylig i Glückstadt har forandret sin mening og med hensyn til betalingen har henvist ham til prinsen. Denne anmoder derfor adressaten om endnu engang at minde kongen om dette klenodie og vandbækkenet og få det ordnet således, at nævnte Morets enten bliver betalt til nuværende omslag, eller at kongen på anden måde påtager sig sagen, og prinsen bliver fri. Prinsen nærer tillid til, at kongen, der ellers med hensyn til andre bryllupsudgifter hidtil har vist sig så nådig og faderlig, også vil fritage prinsen for betalingen af disse to poster og på dette punkt lette prinsens i forvejen store udgifter. T. K. 175.

— (—). Miss. til Jørgen Ahlefeldt. Prinsens hofbager Niels Hansen har ladet forebringe ham, at når den store frie plads på den ene side af hans hus engang måtte blive bebygget, vil der være stor fare for, at lyset derved bliver fuldstændig taget fra hans hus, så at det formørkes og ødelægges, og han har derfor ansøgt om at få forundt et lille stykke ved siden af hans hus, hvorved han ville blive befriet for denne

bekymring. Prinsen har bevilget ham dette under hensyn til den tro tjeneste, som han har ydet såvel kongen som ham i over 20 år. Jørgen Ahlefeldt skal snarest til nævnte hofbager lade udvise et lille stykke jord og efter diskretion og lejlighed lade ham tilmåle nogle alen i bredden langs med hans hus, som han så efter behag kan lade ompæle og indhegne og anvende til bedste for sit hus¹. T. K. 176.

20. dec. (Haderslev). Miss. til Christian Pentz [Rendsborg]. Denne Joannes Faber, prinsens bestaltede fodermarskal, har hidtil vist prinsen god og tro tjeneste, og da det nu berettes, at amtsskriveren i Rendsborg amt Mattias Zimmermann ligger dødssyg, og da prinsen ved, at kongen overlader udnævnelsen af amtsskriverne til amtmændene og godkender dem, som amtmændene udnævner, anbefaler prinsen for det tilfælde, at Mattias Zimmermann dør, eller såfremt der på grund af hans sygdom skulle ske nogen ændring dér eller i andre husfogedbestillinger, nævnte sin fodermarskal til ham til befordring dertil. T. K. 177.

U. d. og st. Pas for prinsens faktorer, borgere i Hamburg Christoffer Vogt og Antoni Bilderbeck, der har berettet, at de enten selv vil rejse til Frankfurt am Main eller sende deres tjener dertil for at gøre indkøb af varer, for dem selv eller for deres tjener med de varer, som de har hos sig. T. K. 178.

1634

14. jan. (Skanderborg). Miss. til kurfyrsten af Sachsen, i hvilket prinsen takker for det gamle år og udtaler sine bedste ønsker for det nye. T. K. 1.

---

¹ Se åb. brev af 7. maj 1634.

16. jan. (Skanderborg). Åb. brev, hvorved Christoffer Bülcke for sin lange og tro tjeneste¹ hos prinsens bedstemoder dronning Sophie af Danmark, Norge etc. og for sin tjeneste hos kongen i kancelliet², i hvilken han endnu befinder sig, fritages for al borgerlig tyngelse af hans hus og have i Nykøbing, så længe han står i kongens tjeneste. Lensmanden på Falster hr. Palle Rosenkrantz til Krenkerup og alle senere lensmænd såvel som borgemestre og råd i Nykøbing skal lade hans hus og have i Nykøbing være frit for alle skatter og afgifter, fra det tidspunkt at regne, da han blev antaget i dronningens tjeneste, og så længe han står i kongens tjeneste³. T. K. 2.

25. jan. (Haderslev). Miss. til hr. August af Lüneburg. Prinsen har den 20. jan. i år i Sønderborg modtaget hans brev, dateret Zelle den 29. decbr. 1633, med hans ønsker for det nye år, som prinsen takker for og gengælder. T. K. 3⁴.

28. jan. (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Prinsen har afsendt denne brevviser, sin lakaj, til hans hof⁵ for at udtale ønsket om, at kurfyrstens ret gode tilstand fortsat må blive bevaret under de nuværende svære, urolige forhold. T. K. 5.

— (—). Miss. til hertug Frans Albrecht. Prinsen har sidste år givet to af sine trompetere, nemlig Joachim Zachow fra Rostock og Michael Hartz von Manthal⁶, tilladelse til at forsøge sig andetsteds og indtræde i anden tjeneste, hvorefter de har taget tjeneste hos hertugens underordnede,

---

¹ Han fik 5. maj 1610 bestalling som kancellikopist hos dronning Sophie (Sv. Thomsen: Dronn. Sophies Kopibøger 1588—1617, s. 353f.). ² Han var fra 4. juli 1633 Tyske kancellis forvalter. ³ Han fik 8. maj 1635 efter ansøgning afsked på grund af alder og svagelighed med tilladelse til at bosætte sig i Nykøbing, hvorhos han og hans hustru på livstid fritoges for al kongelig skat og bys tyngelse m. m. (K. Brb.). ⁴ K. nr. 4 findes ikke. ⁵ Den øverste del af brevet er stærk beskadiget af fugt og gennemhullet. Her skal formentlig læses: hoffstadt. ⁶ Det ses ikke, om meningen er: Michael Hartz fra Manthal, eller om Manthal er hans navn. Et Manthal har ikke kunnet findes, men derimod findes en by: Mantel i Øvre Pfalz.

oberstløjtnant Heinrich Caspar von Schwarzenholt, dog på betingelse af, at de, da prinsen har ladet dem uddanne, atter skulle sendes til denne, dersom han skulle behøve dem, som det også fremgår af den af nævnte oberstløjtnant udstedte revers. Da prinsen nu behøver dem til sin opvartning, anmoder han hertugen om at rette den fornødne henvendelse herom til oberstløjtnanten, så at denne snarest afskediger de nævnte trompetere og tillader dem at vende tilbage hertil. Såfremt endnu en eller anden trompeter ellers skulle ansøge ham om orlov for i nogen tid at træde i tjeneste hos prinsen, beder prinsen ham tillade dem at forlade tjenesten i nogen tid. Så snart prinsen ikke mere behøver dem, vil han forlove og sende dem tilbage til hæren. T. K. 6.

28. jan. (Haderslev). Lignende miss., mutatis mutandis, til general Arnim. T. K. 6¹.

3. febr. (—). Miss. til Albert Dionys. Prinsen husker, at han ved den for adressaten udstedte bestalling har tildelt ham 400 rdlr. Da han i det sidste Kieler omslag ikke har hævet disse penge hos dem, der forestår prinsens udbetalinger, har prinsen givet Gabriel Marselis ordre til under fremvisning af vedlagte ordre at udbetale ham disse 400 rdlr. Prinsen udtaler sin tilfredshed med hans virksomhed i henhold til hans bestalling, men af hensyn til de ændrede forhold opsiger han herved den ham overdragne kommission. T. K. 8.

— (—). Miss. til Gabriel Marselis om, at prinsens faktor Albert Dionys har 400 rdlr. til gode hos denne. Prinsen anmoder ham om at betale Albert Dionys disse 400 rdlr., som han på anfordring kan forvente at få betalt af prinsen. T. K. 9.

7. febr. (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Prinsen benytter lejligheden til at sende ham sin sønlige hilsen og håber at modtage brev fra ham til gengæld. T. K. 10.

¹ K. nr. 7 findes ikke.

10. febr. (Haderslev). Miss. til hertugen af Holsten. Denne Lorents Brodersen, skriver på kongens skib St. Sophie, har berettet, at hertugens fader, hertug Hans Adolf til Slesvig, Holsten etc., af hensyn til den lange og tro tjeneste, som supplikantens fader havde gjort som enspænder hos hertugen, havde givet dennes arvinger bevilling på en i Tønder amt liggende kro, kaldet Zur Heuwer¹, og at hertugen selv også har ladet denne bestemmelse stå ved magt, idet supplikantens broder efter deres faders død havde fået overdraget kroen. Hans broder er senere død, og da hans enke har giftet sig igen andetsteds, er bevillingen overdraget til en fremmed (som behandler både kroens bygning og de gennemrejsende gæster dårligt). Lorents Brodersen har derfor nu ansøgt prinsen om at sende hertugen en anbefalingskrivelse om, at han må nyde godt af sin afdøde faders gamle tjeneste, og kroen blive forundt ham fremfor andre fremmede, navnlig da han ikke blot tilbyder at holde kroen i god stand, men også vil forpleje de rejsende således, at hertugen vil få ære og nytte og han selv forhåbentlig tak derfor. Prinsen anbefaler hans ansøgning til hertugen. T. K. 11.

19. febr. (—). Miss. til grev Anton Günther af Oldenburg og Delmenhorst. I byen Oldenburg er der, som han sikkert vil vide, nylig indtruffet en pinlig begivenhed ved natte tid, hvori Adolf von der Meden, en søn af kongens råd Martinus von der Meden, skal være interesseret, hvorfor han er blevet arresteret. Nævnte Martinus von der Meden har, smertelig bedrøvet herover, givet prinsen meddelelse om sagen og har bedt ham at gøre sin indflydelse gældende hos greven for at få sønnen løsladt af arresten. Af hensyn også til faderens mangeårige tro tjeneste hos kongen beder prinsen ham om at løslade nævnte Adolf von der Meden fra arresten, og han er overbevist om, at faderen Martinus von der Meden vil gå ind på alt, hvad der med hensyn til sønnen måtte blive betragtet som ret og billigt. T. K. 12.

---

¹ Måske kroen i Højer.

20. febr. (Haderslev). Miss. til Gabriel Marselis. Albert Gerbrantsen, indvåner i Amsterdam, har efter en af prinsen udstedt revers 800 rdlr. til gode hos denne, og prinsen har nu efter hans ansøgning bevilget ham, at disse penge over Hamburg gennem Gabriel Marselis må blive overført til ham til Amsterdam. Prinsen anmoder derfor Gabriel Marselis om mod vedlagte revers at udbetale Albert Gerbrantsen i Amsterdam 800 rdlr. i gode rdlr. gennem sin derværende søn. Prinsen vil til gengæld sørge for, at disse penge på anfordring snarest igen betales til ham. T. K. 13.

22. febr. (—). Miss. til Christian Pentz. Prinsen har for nylig¹, som han vil erindre, både for hans og for andre kongelige embedsmænds vedkommende truffet en anordning om overbringelsen af sine ugentlige pakker fra Hamburg. Af et brev fra kongens råd og amtmand i Segeberg Caspar von Buchwald har prinsen erfaret, at de mange løberejser i Segeberg amt er blevet afskaffet mod betaling af tjenestepenge, og at prinsens ønsker i så henseende ikke kan efterkommes, med mindre disse pakker føres fra Bramstedt mod Kellinghusen til det nærmeste sogn. Prinsen anmoder ham derfor om at træffe den anordning, at prinsens pakker modtages i det nærmest ved Segeberg amt liggende sogn og snarest og hurtigst af undersåtterne dér transporteres videre gennem hans amt [Steinburg]. Han skal snarest træffe aftale herom med Caspar v. Buchwald eller, hvis han er fraværende, med hans folk. T. K. 14.

27. febr. (—). Miss. til hertug Adolf Frederik af Mecklenburg. Prinsen har af hans skrivelse, dateret Schwerin den 6. febr., som han har modtaget den 26. febr., erfaret, at Gud har hjemkaldt hans frue Anna Marie, hertuginde til Mecklenburg etc., født til Ostfriesland, og frøken Juliana² efter svær sygdom. Prinsen udtaler sin medfølelse i den anledning. T. K. 15.

---

¹ 2. dec. 1633. ² Den nyfødte prinsesse.

28. febr. (Haderslev). Åb. brev, hvorved 2 på Haderslev slotsgrund liggende, prinsens mund- og vinskænk Niels Andersen tilhørende huse og deres område fritages for jordskyld og andre afgifter ligesom andre på Haderslev slotsgrund liggende huse, navnlig også for hoveri, ægt og anden tyngte, undtagen dog for landfølge¹ og ekstraskat, så længe de tilhører den nuværende ejer eller hans arvinger. Niels Andersen har berettet, at han og hans fader efter den stedfundne ødelæggelse af byen Haderslev har ladet deres på slotsgrunden liggende ejendom bebygge med 2 huse, dels stødende op til Henrik Stockfelts endnu ubebyggede grund med en gavl mod nord og een mod syd, dels grænsende til Hans Kaysers endnu øde grund og med den ene gavl mod gaden i øst og den anden mod vest. Da størstedelen af disse huse allerede i gammel tid af hr. Hans, hertug til Holsten, er blevet fritaget, og nævnte mundskænk i mange år har opvartet såvel kongen som prinsen, har han ansøgt om denne fritagelse. T. K.

3. marts (—). Pas for prinsens faktor Didrik Kløcker, som har fået befaling til at drive 40 af prinsens okser fra Lolland til Elben og sælge dem dér. Der skal på forlangende gives ham fri færge fra Rødby til Heiligenhafen. T. K. 16.

4. marts (—). Miss. til de kursachsiske gesandter på konventet i Frankfurt. Anton Günther, greve til Oldenburg og Delmenhorst, har under sit ophold her meddelt, at der på kongen af Sverrigs råds og kansler Axel Oxenstiernes vegne er tilstillet ham en skrivelse, dateret Frankfurt am Main den 20. decbr. f. å., hvori greven opfordres til at deltage i den til nævnte Frankfurt am Main udskrevne dag for at forhandle om genoprettelse af freden og til med råd og våben at samvirke til dens oprettelse. Greven mindede ved denne lejlighed om, at der i året 1630 både af kejseren og af den afdøde kong Gustav Adolf af Sverrig var tilstået ham en stadig, skriftlig opsat neutralitet, og at man hidtil rolig

¹ Krigstjeneste ved almindeligt opbud.

havde ladet denne bestå. Han måtte derfor nære betænkelighed ved og frygt for, at, hvis han efter opfordring nu indlod sig herpå, der da af de tilstødende kejserlige folk ville blive tilføjet hans land alt muligt ondt, ja vel endog den yderste ruin. Han har derfor indstændig bedt prinsen om, også af hensyn til dennes interesse i grevskabet Oldenburg, ved en skrivelse til adressaterne at få dem til at rette deres bestræbelser derhen, at den ham engang tilståede neutralitet må blive beskyttet, og hans land og hans folk må blive sikret mod al krigsfare, hvilket prinsen da også af forskellige årsager hermed gør. Prinsen anmoder dem derfor om ved deres nuværende ophold i Frankfurt ved given lejlighed ikke blot at undskylde, at greven af ovennævnte vigtige motiver ikke møder, men også bestræbe sig til det yderste for, at greven fortsat virkelig må nyde den ham engang tilståede og af Sverrigs krone fornyede neutralitet og må blive befriet for al truende fare og skade, ligesom de iøvrigt anmodes om i alle henseender at fremme hans bedste. T. K. 17.

5. marts (Haderslev). Miss. til oberst Holger Rosenkrantz. Det berettes prinsen, at han, obersten, af hensyn til en af kongen til ham afsendt promotorialskrivelse på det bedste har taget sig af Sebastian Wilhelm Huss, en fætter til hans bestaltede digegreve i Glückstadt, og har ydet hans forehavende al mulig støtte, hvilket kongen har erfaret i særlig nåde. Da nævnte Sebastian Wilhelm Huss er blevet særlig rost overfor prinsen for sine gode kvalifikationer for den profession, som han har valgt, så at prinsen engang vil kunne gøre brug af ham, har denne, tilmed efter andragende til ham derom heller ikke for sit vedkommende villet undlade at anbefale ham på det bedste til adressaten. T. K. 18.

(Bilag:) Afskrift af memorial fra Matthias Tipotius: 1. Han anmoder hr. secretarius om at få prinsen til at sende en skrivelse til oberst Holger Rosenkrantz om, at det er blevet meddelt ham, at kongen har sendt obersten en promotorialskrivelse for overdigegreve i Glückstadt Matthias Tipotius's fætter

Sebastian Willemsen Huss. Da prinsen ikke er utilbøjelig til, såfremt nævnte Sebastian gør gode fremskridt, muligvis selv at bruge ham i sin tjeneste, anbefaler han ham til obersten til dennes fortsatte velvilje.

2. Fornævnte oberst har ladet sig mærke med, at prinsen ikke kan forpligte ham i højere grad ved noget end ved at tilsige ham til opvartning ved sit forestående bilager, hvorfor prinsen bedes om at bære ham med en sådan skrivelse. Matt. Tipotius håber ved sin tilbagekomst til Skanderborg at få en imødekommende resolution herpå. Ad T. K. 18.

6. marts (Haderslev). Miss. til Peter Vibe. Da prinsen har til hensigt i Frankrig at lade forfærdige en kostelig, med guld og sølv broderet dragt og at anvende 1000 rdlr. eller noget mere dertil, anmoder prinsen ham om snarest af atlas af en ny farve at lade lave og brodere benklæder, vams og kappe samt dertil hørende broderi, handsker og hvad der ellers hører dertil, meget rigt og på en smuk ny facon, så at prinsen kan have alt dette ufortøvet og senest ved udgangen af førstkomende juli i København. Betalingen herfor kan han vente at få på anfordring. T. K. 19.

10. marts (—). Miss. til Ditlev Reventlow. Hvad der berettes prinsen om hververe og tjenstledige knægte i Ditmarsken, kan han se af vedlagte skrivelse fra landfogden. Da prinsen anser det for højst nødvendigt, at kongen underrettes herom, for at han kan træffe forholdsregler herom, anmodes han om ufortøvet at referere indholdet af vedlagte skrivelse og give meddelelse om den ordre, som kongen måtte udstede desangående, til brevviseren, som egentlig er sendt herhen af den grund. På kongens befaling har prinsen tilskrevet amtmanden i Svavsted Didrik Ahlefeldt. Hvilket svar han har fået herpå, fremgår af bilaget, som han ligeledes skal meddele kongen. T. K. 20.

12. marts (—). Miss. til tolderne i Sundet. Da prinsen har brug for noget godt stål og for øjeblikket ikke kan få noget andetsteds, anmodes de om så hurtigt som muligt fra Holland

at forskrive 2 centner godt stål, der skal være mærket med en hånd, en rist, et kløverblad eller en hellebard, og straks efter modtagelsen at sende det til prinsens herværende bøsse-smed samt give prinsen meddelelse om prisen derpå, som vil blive godtgjort dem af hans folk. T. K. 21¹.

13. marts (Haderslev). Miss. til Jørgen Vind og Sten Beck, kongens rentemestre i København. Da prinsen har anset det for højst nødvendigt at sende medfølgende personer, nemlig 2 af sine edelknaber og 2 musikanter, den ene ved navn Alexander Laurents², den anden ved navn Johan Price, og det selvtredje, til København, for at de førstnævnte kan indøves i den ballet, der skal opføres ved prinsens forestående bilager, og de sidstnævnte ved musikken, anmoder prinsen adressaterne om at skaffe ikke alene prinsens edelknaber tilbørligt underhold, men også at lade musikanterne få ligeså meget i kostpenge om måneden, som andre af samme profession plejer at få. Prinsen tvivler ikke på, at kongen vil lade disse udgifter passere i regnskabet, men i modsat fald er prinsen villig til at betale dem, hvad der anvendes på disse personers underhold. T. K. 23.

— (—). Prins Christian Vs obligation til hans faktor i Flensborg Didrik Kløcker på 3500³ rdlr., som prinsen er blevet ham skyldig i årene 1632 og 1633 såvel for forskellige leverede varer som for kontant lån. Prinsen forpligter sig til at betale summen til Mikkelsdag indeværende år eller at forrente den med 6 pct. om året. T. K. 24.

15. marts (—). Miss. til Heinrich Taube. Prinsen er for tiden beskæftiget med at træffe afgørelse vedrørende den fremtidige hofstat for fyrstinde, frøken Magdalena Sybilla, hertuginde af Sachsen, Jülich, Cleve og Berg, og navnlig at for-

---

¹ No. 22 mangler. ² Kaldes i Angul Hammerich: Musikken ved Christian IVs Hof s. 103, 215 f. og passim: Aleksander Leverentz. ³ Brevet har 2 gange haft beløbet: 3600 rdlr. Første gang er det rettet til 3500, anden gang er beløbet 3600 blevet stående. I påskriften på bagsiden er det ligeledes rettet fra 3600 til 3500 rdlr.

syne den med en akceptabel hofmester og kammerjunker, og da prinsen blandt andre finder ham egnet til denne tjeneste, anmoder han ham om at henvende sig til prinsens fader¹ Johan Georg, hertug og kurfyrste af Sachsen, for at blive forlovet fra hans nuværende tjeneste, for at han kan overtage ovennævnte tjeneste hos fyrstinden her. T. K. 25.

16. marts (Haderslev). Miss. til hertug Frederik af Holsten. Dr. jur. Johan Schönbach har meddelt prinsen, at han for omtrent et år siden i Slesvig by for en ringe sum har købt et hus, som af kong Frederik I af Danmark og Norge er blevet fritaget for al borgerlig tyngde. Han har nu ansøgt prinsen om dennes støtte til at få denne fritagelse stadfæstet af hertugen. Prinsen anmoder hertugen om ikke blot at stadfæste denne fritagelse, men om muligt udvide den. T. K. ² 26.

— (—). Åb. brev³, hvorved prinsen fornyer det af enkedronning Sophie af Danmark, Norge etc. under datum Nykøbing den 7. juni 1629 på tysk udfærdigede pas for Frederik Martensen, færgemand ved Gåbense færge, og hans skib med skipper Jacob Simonsen til at sejle og drive handel i Østersøen og Vesterhavet, med de ombordværende varer og folk. T. K. 27.

— (—). Miss. til Otto Termant⁴. Da prinsen gerne vil tage Mads Jensen, skytte i Koldinghus len, i sin tjeneste, anmoder prinsen adressaten om ikke alene at forlove ham fra hans tjeneste, men også i hans sted at antage denne

---

¹ D. v. s.: Svigerfader. ² På bagsiden af K. er skrevet følgende, senere igen overstregede notat: I sagen Peter Stindt som defensor for sin broder Jacob Stindt, der er pinligt anklaget for det på Claus Mohr begåede manddrab, contra Jürgen Mohr et consorter, anklagere og appellanter, vedrørende spørgsmålet, om sagen skal overgå til skriftlig proces og skal oversendes til et upartisk juridisk fakultet til erklæring. ³ På bagsiden af det originale, af dronning Sophie underskrevne pas er skrevet: »Dieser Pas ist d. 16ten Mart. Ao. 1634 auf Fridtrich Martensen von Wort zue Wort renovirt«. Papirseget er taget af, men iøvrigt er der ikke forandret noget. ⁴ Kongens jægermester Otto von Termo.

brevviser Henrik Skytte¹ i hans sted på de samme betingelser, som hans formand har haft. T. K. 28.

16. marts (Haderslev). Miss. til hertug Frederik af Gottorp. I vedlagte supplikation har mag. Jochimus Rachel, præst i Meldorf, andraget om prinsens støtte for hans ansøgning om en i supplikationen nævnt stilling. På grund af hans tro tjeneste i nogle år anbefaler prinsen hans ansøgning. T. K. 29.

— (—). Miss. til rådet i Flensborg. Prinsens faktor Didrik Kløcker har berettet, at de efter deres bys sædvane af alle og enhver af deres handelsfolk og medborgere og af alle varer, som føres igennem byen, under ed forlanger og opkræver 1 pct. uden forskel på, hvorhen sådanne varer sælges og forhandles, og at de altså også forlanger denne afgift af de viktualier og varer, der er bestemt til prinsens hofstat i Haderslev. Prinsen er af den formening, at de viktualier og varer, som går igennem Flensborg til prinsens hofstat, ikke kan være indbefattet deri, men at de må være fritaget for byens ret, og han anmoder dem derfor om at forskåne nævnte hans faktor for denne afgift på 1 pct. af alle de viktualier og varer, som han bevisligt har leveret til prinsens hofstat eller i fremtiden leverer til denne. T. K. 30.

17. marts. (—). Miss. til greven af Oldenburg. Han vil erindre, at han under sit ophold i Haderslev har antaget prinsens tidligere edelknecht Heinrich Wahrlab i sin tjeneste i samme egenskab. Prinsen har nu forlovet ham og sendt ham til greven, til hvem han anbefaler nævnte Heinrich Wahrlab til antagelse. T. K. 31.

— (—). Miss. til samme. Grevens undersåt Weinert Winter har på egne og sine brødres² vegne berettet, at deres fader, som døde for omtrent et år siden, i levende live af greven har

¹ De i dette brev omhandlede personer er Mads Jensen, skovrider i Anst herred i Koldinghus len, der efterfulgtes af Henrik Wichmand, se bestalling for denne af 22. marts 1634 i K. Brb. 1633—34, s. 531. ² K. har først haft: Geschwister, hvilket begge gange, hvor det forekommer, er rettet til: Brüeder.

fået en gård helt frit og uden afgift. Da de nu efter faderens død må frygte for, at der kan blive lagt nye afgifter på denne gård, har han ansøgt prinsen om en skrivelse til greven om, at den frihed, som deres afdøde fader har nydt, må gå over på alle brødrene, således at de i nogle år må nyde faderens frihed. Prinsen anbefaler, at greven under deres umyndighed endnu i nogle få år lader dem beholde den faderen bevilgede fritagelse for afgifter. T. K. 36.

17. marts (Haderslev). Miss. til hertugen af Holsten. Denne brevviser, den i riget fødte Oluf Blum, har i nogen tid tjent prinsen tro og flittig som edelknabe. Da han nu ønsker at forsøge sig i Tyskland og har bedt prinsen om en anbefaling til hertugen, anbefaler prinsen ham til ansættelse hos hertugen i en tilsvarende stilling. T. K. 32.

— (—). Miss. til Iver Vind. Denne brevviser, drengen Johan Petersen, som agter at søge tjeneste hos en fornem adelsmand, og som særlig ønsker at få ansættelse hos Iver Vind, har ansøgt prinsen om hans anbefaling hertil. Prinsen anbefaler Iver Vind at tage ham i sin tjeneste. T. K. 33.

— (—). Miss. til Peter Vibe. Prinsen har her ladet tilvirke 2 dragter til sig, den ene af guld, den anden af sølv. Prinsen skal hertil have 2 kapper, men hvis de blev tilvirket på samme måde, ville de blive altfor tunge, og han beder derfor Peter Vibe om at lade lave en kappe af samme mønster som vedlagte atlas og lade den forsyne¹ med fladbroderi indtil kraven og underfore med helt gyldenstyk, men til sølvdragten skal han tage hvidt atlas og på samme måde lade den forsyne² med fladbroderi og lade den underfore med helt sølvstyk. Han skal ordne det således, at prinsen sikkert får dem i begyndelsen af næste måned i København. T. K. 34.

— (—). Miss. til oberstløjtnant Augustus von Hanow. Prinsen har modtaget hans sidste skrivelse³ med hans svar på

¹ K. har haft: chamerere tykt. ² K. har her haft: vel chamerere. ³ Af 25. jan. 1634, se Indk. br. fra ikke-fyrstelige personer.

prinsens forrige intercessionsskrivelse¹ for kornet Frederik Willemsen² såvel som hans anden skrivelse³ om den hest, som prinsen har lovet ham. Kornetten vil snarest give møde hos ham, men prinsen henstiller til ham at lade kornetten nyde godt af prinsens anbefaling for ham i nævnte skrivelse. Den lovede hest ville prinsen gerne unde ham, men da han nu til sit forestående bilager i højeste grad har brug for den, må sagen bero til efter bilageret. Når han så atter anmoder derom, skal der i henhold til prinsens løfte blive sendt ham en god hest. T. K. 35.

25. marts (Kbhvn.). Miss. til Augustus von Hanow, kursachsisk oberstløjtnant. Prinsens undersåt Frederik Willemsen har berettet, at han nylig, netop på det tidspunkt, da han ville begive sig på rejse til Tyskland, uventet og pludselig er blevet styrtet i ulykke, idet to heste løb løbsk med ham, og han, da han ville springe af vognen, brækkede det ene lår. Han er derved blevet hindret i sin rejse og må endnu i rum tid holde sengen. Han har derfor ansøgt prinsen om hans intercessionsskrivelse, for at han, når han personligt møder, må blive undskyldt og ikke lide skade på sit ærlige navn, da det er hans faste beslutning, når han atter bliver rask, efter sit givne løfte at indfinde sig hos ham og efter hans forlangende atter give møde ved sin charge. Prinsen anbefaler hans ansøgning. T. K. 37.

11. april (Haderslev). Miss. til Ernst Normand [lensmand på Koldinghus]. Da der er mangel på hø i prinsens reisie stald her, har prinsen ladet handle med denne brevviser Mattes Schütz om 32 til 33 læs hø. Men da der mangler vogne til transporten, anmoder prinsen Ernst Normand om at lade

---

¹ Af 2. dec. 1633. ² Efter ved skr. af 25. jan. vedlagt kopi skrev han sig: Friedrich Wilmsen. Efter ovennævnte skrivelse havde kornetten i septbr. 1633 fået 2 måneders orlov, men var endnu ikke vendt tilbage trods hans skriftlige forpligtelse (se herom miss. af 25. marts ndfr.). Desuden lovede han at medbringe en hest til oberstløjtnanten — formentlig den ovfr. omtalte hest. ³ Af 6. jan. 1634, hvori han minder prinsen om, at denne ved sit ophold i Anhalt for 3 år siden har lovet ham en god hest. (Indk. br. smstds.).

nævnte Mattes Schütz på hans anmodning få 32 eller 33 gode vogne til transport af dette hør, for at det snarest ved godt tørt vejr kan bringes til Haderslev. T. K. 38.

17. april (Nykøbing). Miss. til kurfyrsten af Brandenburg, markgreve Georg Wilhelm. Prinsen har i nogle år ved egne udsendinge til Rhinen til sin egen hofstat årlig ladet købe en del rhinskvin, og efter prinsens anmodning har denne vin fået lov til frit og uden told eller afgift at passere gennem de ved Rhinen liggende områder. Kun i kurfyrstens lande Jülich og Cleve har toldopkræverne nægtet prinsens udsendinge dette. Prinsen anmoder ham derfor om at give de af ham til regering af Jülich og Cleve forordnede myndigheder befaling til at sætte de vine, som prinsen årlig lader købe til sin hofstat, på den sædvanlige toldrulle, så at de toldfrit og uden afgifter kan passere derigennem¹. T. K. 39.

7. maj (Haderslev). Åb. brev om, at prinsens hofbager Niels Hansen har berettet, at afdøde hr. Hans, hertug til Slesvig, Holsten etc., for mange år siden har foræret hans afdøde fader Hans Nielsen, ligesom sine andre høftjenere, en grund, der ligger på slotsgrunden og nu er bebygget, og som på den ene side ligger på hjørnet mod slottet, på den anden side næst op til Mads Schmidts og den nuværende provst Johannes Schrøders bolig, til arv og eje og med ret til at bebygge den, hvorpå han har tildelt ham et særskilt fribrev. Dette fribrev er under de sidste krigsbegivenheder bortkommet for Niels Hansen, men han har fremlagt en kopi af det og har andraget om ikke alene at få udstedt et tilsvarende fribrev, men han har tillige gjort opmærksom på, at han må frygte for, at pladsen ved siden af hans hus kan blive bebygget, hvorved hans hus ville blive totalt formørket og ødelagt, hvorfor han

¹ I svarskrivelse af 23. maj s. å. afslog kurfyrsten prinsens anmodning under henvisning til, at faktorerne benyttede sig af disse bevillinger til at føre deres egne vine toldfrit gennem landene til skade for kurfyrstens told. Kurfyrsten var dog villig til hvert år at udstede fribrev for passagen af vin til prinsen, når denne i tide ville notificere transporten. (Breve fra medl. af udenl. fyrstehuse).

har ansøgt om at få anvist så meget plads, at hans bolig bevares, og han frigøres for denne bekymring¹. Under henvisning til hans lange og tro tjeneste, som han har ydet kongen og prinsen, og til hans fremtidige tjeneste har prinsen bevilget hans ansøgning og af kongens herværende embedsmand² ladet anvise ham en plads, 39 alen lang mod nord og 25 alen³ lang mod øst. Prinsen overdrager herved ikke blot denne her beskrevne grund, men også den af hertug Hans til hofbagerens afdøde fader skænkede plads med det derpå opførte hus til sin hofbager Niels Hansen og hans arvinger til evig arv og eje. Dog skal han og hans arvinger være forpligtet til årlig at betale den i amsregistret opførte afgift og til at gøre landfølge og yde ekstraskat på samme måde som de øvrige undersåtter, men ellers må han og hans arvinger ikke besværes med hovtjeneste eller på anden måde, men skal være helt fritaget herfor. T. K. 40.

(Vedlagt 2 bilag:) 1. Efter prinsens befaling har Jørgen Ahlefeldt, lensmand på Haderslevhus, udvist Niels Hansen, forbemeldte prinsens bager, et stykke jord på en øde plads, liggende på slottets grund og frihed, strækker sig i længden fra gaden norden ved provstens våning og nør på ved forskrevne Niels Bagers våning 39 alen, i bredden østen Niels Bagers våning 23 alen.

[Nedenunder er på tysk skrevet følgende to notater:] Strækker sig i længden fra gaden i nord ved provstens våning og mod nord ved Niels Bagers gamle våning 39 alen i bredden, mod øst ved Niels Bagers våning 23 alen. Længden fra gaden overfor provsten op mod Maren Bartrams holder fra syd mod nord 35 alen. Bredden fra Niels Bagers hus mod slottet fra vest mod øst 23 alen.

2. Tysk åb. brev, hvorved hertug Hans til sin mundkok N. N. for hans tro tjeneste til arv og eje skænker et stykke jord af hans gamle kålhøve 44 fod bred og fra gaden næst Otte Bøssemagers hus i øst til ned til vandgraven, som han må

---

¹ Se herom miss. til Jørgen Ahlefeldt af 10. dec. 1633. ² Jørgen Ahlefeldt, lensmand på Haderslevhus. ³ Formentlig fejlskrift for: 23 alen; se ndfr.

indhegne og indpæle med ret til derpå at bygge et hus, dog at han forpligter sig og sine arvinger til årlig til Mortensdag på Hansborg at betale 8 sk. lybsk. Der må ikke pålægges dem hoveri¹ eller andre pålæg, men landfølge og ekstraskatter skal de yde ligesom de andre undersåtter. Datum Hansborg [u. d.]. (På bagsiden på dansk:) Dette er copia af vores hushovedbrev, og haver jeg underskrevet som rette arving til denne gård og givet Peder Nissen Skrædder dette copia til at forsvare sig med, om fornøden gøres. At så i sandhed er, haver jeg dette med egen hånd skrevet og underskrevet. Actum Hadersleben den 10. april 1632. Cristian Brun. mpp.

Dette aktstykke er en afskrift af et skøde af 14. novbr. 1568, hvorved hertug Hans til sin mundkok Asmus Kok skænker et stykke jord som tak for hans tro tjeneste. Det er indført i Hansborg-registrant nr. 10 fol. 218b. (Velvilligst meddelt af arkivar frk. E. Andersen).

1. juni (Kbhvn.). Miss. til Christian Pentz. Kongelig dansk råd, dr. jur. Reimarus Dorn har indbudt prinsen til sit bryllup² i Wilster den 9. juni. Da prinsen vil lade sig repræsentere af Christian Pentz ved denne fest, skal han til den fastsatte tid give møde i Wilster, bivåne bryllupsfesten på prinsens vegne og overrække brudgommen medfølgende bryllupsgave. T. K. 41.

2. juni (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Kørnet i kurfyrstens tjeneste Let Gothardt von Minckwitz har berettet, at han for kort tid siden om aftenen af en korporal overenspænderne i kurfyrstens tjeneste er blevet overfaldet uden tilstrækkelig grund, så at han var nødt til at forsvare sig, hvorved nævnte korporal er kommet til skade og har mistet livet. Han har i sin store elendighed³ ansøgt prinsen om hans intercession. Da han i nogle år har gjort tjeneste i

¹ Brevet har »haue dienste«, d. v. s.: Hofdienste, arbejde til gården. ² Med Margrete Bruhn, datter af afdøde landfoged i Ditmarsken Nicolaj Br. (se Indk. br. fra ikke-fyrstelige pers.). ³ Han blev fængslet, se Indk. br. fra ikke-fyrst. pers. 12 (?), maj 1634.

prinsens kammer, beder prinsen, under henvisning til hans ungdom og hans gamle adelsslægt, kurfyrsten om at lade nåde gå for ret. T. K. 42.

2. juni (Kbhvn.). Åb. brev om, at prinsen til Jørgen Rask¹ har overgivet sin dreng Joachim Zoëga til undervisning i lutspil. Han skal anvende sin bedste flid på ikke alene at lære ham særlige, gode stykker, men skal også øve ham således i komposition og i at slå efter generalbassen, at prinsen kan være tilfreds dermed. For undervisningen, den daglige kost af mad og drikke og i vaskeløn har prinsen lovet ham 12 specierdlr. om måneden, at betale af hans rentekammer på hans anfordring, fra sidste herredag 1633 at regne til den tilsvarende herredag i året 1635. T. K. 43.

— (—). Miss. til Jacob Mores. Da prinsen af afdøde kurfyrste Johan Georg af Sachsens livmedikus² er blevet indbudt til hans bryllup og agter som bryllupsgave at skænke ham en pokal på 40 lod eller deromkring, skal Jacob Mores tilstille den kursachsiske gehejmekammertjener Frederik Lebzelter en sådan pokal, for at han kan præsentere gaven. Betalingen skal Jacob Mores hente hos prinsens folk. T. K. 44.

— (—). Åb. brev³, hvorved prinsen lover den kursachsiske gehejmekammertjener Frederik Lebzelter en årlig nytårsgave på 150 rdlr. in specie, at betale hvert år til Kieler omslag, fra St. Hansdag førstkommende at regne, således at halvdelen betales ham til førstkommende Kieler omslag 1635 og så fremdeles fra omslag til omslag, at betale af prinsens rentekammer. T. K. 45.

10. juni (—). Miss. til hertug Frederik af Slesvig, Holsten, Sønderborg. Prinsen har modtaget hans skrivelse, hvori han

¹ I margenen var der tilføjet: Kongens bestaltede lutspiller. Dette er atter slettet.

² Efter hans indbydelsesskrivelse af 17. april 1634 hed han David Faber, dr. Han ægtede 19. maj 1634 som enkemand jfr. Euphrosine Elisabeth, datter af afdøde overkonsistorialråd, superintendent i Dresden, dr. theol. Ægidius Strauch.

³ Brevet kaldes på bagsiden: Bestalling.

meddeler, at hans gemalinde er blevet forløst med en ung frøken¹, og indbyder prinsen til at stå fadder. Da prinsen ikke er i stand til at møde personlig, vil han sende en repræsentant til dåben. T. K. 46.

16. juni (Kbhvn). Miss. til dr. Johan Schønbach. Hertug Adolf Frederik af Mecklenburg har fremsendt klage over et under datum Haderslev den 5. april i indeværende år af Johan von der Wisch til Grünhagen udstedt mandat mod hertugens kavtjonist Claus Buchwald og agter at nedlægge protest imod det her. Sagen fremsendes herved med befaling til at foretage det videre fornødne, da han bedst kender sagen. T. K. 47.

17. juni (—). Miss til Dionys von Podewils, råd og hofmarskal. Hertug Frederik til Slesvig, Holsten etc. på Nordborg har i disse dage indbudt prinsen til at stå fadder den 6. juli. Da prinsen er forhindret i selv at møde, skal han begive sig dertil til nævnte tid, repræsentere prinsen under iagttagelse af de nødvendige curialier eller, hvis han på grund af andre forhindringer ikke kan tage dertil, formå en af de i nærheden bosatte kongelige råder, som f. eks. Kaj Ahlefeldt til Mehlbeck, dertil. Han skal enten fra Hamburg eller andetsteds fra skaffe en passende dåbsgave, som prinsen betaler. T. K. 48.

24. juni (—). Kvittering udstedt af prinsens kancelli til brevviseren, der fra general Wolf Heinrich von Baudissin har overbragt nogle breve og en hest, bestemt til kongen og prinsen. T. K. 49.

5. juli (—). Miss. til marskal Dionys Podewils. Da prinsen har til hensigt fra sit sølvkammer på Haderslevhus at lade afhente alle forgyldte og ikke forgyldte konfekt-skåle, som han skal bruge i København, skal marskallen hurtigst muligt sende dem til København. Det øvrige sølvtøj derimod skal blive i god forvaring i sølvkammeret dér. Men så-

¹ Elisabeth Juliane, f. 24/5 1634.

fremt prinsens page skulle møde marskallen og den betroede tjener i sølvkammeret undervejs med alt sølvtøjet, skal sølvtøjet deles, og konfektskålene sendes til København, det øvrige sølvtøj derimod af ovennævnte betroede tjener bringes tilbage til Haderslev. P. S. Det Ulrik'ske sølvtøj¹, som forbliver i forvaring på Haderslevhus, skal sendes til Segeberg, men ikke før der kommer nærmere befaling derom fra prinsen. T. K. 50.

16. juli (Kbhvn.). Miss. til greven af Delmenhorst. Disse brevisere Paulus Bachstatt, Christoff Dissner og Martin Schiffner er blevet anbefalet prinsen til opvartning ved festlighederne ved hans forestående bryllup, hvortil han, efter deres kvaliteter, gerne havde modtaget dem, men eftersom prinsens musik her allerede før deres ankomst var forsynet med de fornødne folk, og han altså ikke havde brug for deres tjeneste, har han dimitteret dem. De har derefter bedt om prinsens anbefaling til greven, og prinsen anbefaler dem derfor på det bedste til antagelse i hans tjeneste. T. K. 51.

18. juli (—). Miss. til enken efter borgemeesteren i Itzehoe. Prinsens folk har ved hans sidste ophold i Itzehoe efterladt en stor kiste, hvori der fandtes en af hans sadler, til opbevaring. Da prinsen nu har brug for den, anmoder han adressaten om til breviseren Marcus Hess, kongens kaptajn, at udlevere kisten og den deri værende sadel, for at han kan bringe den til København. T. K. 52.

19. juli (—). Åb. brev, hvorved prinsen attesterer, at Christine, Henrik Fuirens enke, indvåner i København, til prinsens hofstat har leveret nogle fuder rhinskvin, for hvilke han nylig har ladet udstede de nødvendige fribreve og pas til hende, og for hvilken leverance han herved udsteder den fornødne attestation. T. K. 53.

---

¹ Afdøde hertug Ulriks sølvtøj.

24. juli (Kbhvn.). Miss. til Jørgen Ahlefeldt. På grund af det hastige opbrud fra Haderslev har prinsen ikke kunnet gøre rigtigt regnskab med ham for, hvad han har modtaget af Haderslev amt til hofstaten, ligesom han er i restance hos efterfølgende personer for vedføjede beløb¹: Herman Lange i Haderslev for adskillig proviant 223 rdlr. 28 sk., Jørgen Hansen husfoged for slagtenød 83 rdlr., Hans Kønding vinskænk for adskillig proviant 258 rdlr. 2 mark, Warmbolt Schrøder for salt og andet 53 rdlr. 2 mark og endelig hofprædikant m. Johannes Beyerlein 200 rdlr.² Jørgen Ahlefeldt anmodes om at betale ovennævnte 5 poster³ af Haderslev amts indtægter snarest. Dette, og hvad prinsen ellers måtte restere ham med, og som kongen ikke måtte eftergive ham, vil blive betalt ham af prinsens kammer til førstkomende omslag. Iøvrigt skal han lade de bevidste 700 læs hø oplægge forsvarligt, for at prinsen fremtidig kan bruge dem, når han giver ham ordre derom. T. K. 55.

— (—). Åb. brev, hvorved prinsens faktor i Flensborg Didrik Kløcker, hvem prinsen for alle slags viktualier og kramvarer, der er leveret til hans hofstat, er blevet en betydelig sum skyldig, efter ansøgning som afdrag får anvisning på 80 læster byg af den kommende høst i Halsted klostres len. Prinsens hofmarskal og kammerråd Dionys von Podewils og lensmanden over Halsted kloster Jost Frederik von Pappenheim skal, uden at afvente nærmere ordre,

---

¹ Navnene og beløbene er opført i margenen efter en ved K. vedlagt liste: Til hans f. n. prinsens hofholdnings behov på Haderslevhus er endnu skyldig og ubetalt for adskillig proviant til den 1. maj 1634, hvilket af hofmarskallen er betinget og underskrevet, deres regnskab og sedler som efterfølger. — Listens oplysninger er indsat ovfr. i K. ² Efter listen var det hans løn fra 1. januar 1634 til St. Hansdag 1634. Efter Wibergs præstehistorie blev han 1630 andenpræst ved St. Petri tyske kirke i København og 1632 hofpræst hos prins Christian. Wiberg kalder ham Beyerling el. Beurle (Bewerlin). Da han er sydtysker, har hans navn sikkert været Beuerlin (= højtysk Bäuerlein); således findes hans navn da også i miss. af 10. dec. 1634 T. K. nr. 85. ³ Efter listen var det samlede beløb 818 rdlr. 44 sk. lybsk.

levere ham fornævnte 80 læster byg efter landsmål for den højeste pris, der betales dér, mod udlevering af denne assignation og mod behørig kvittering. Såfremt der nu eller i fremtiden skulle ske salg af eller anvisning på prinsens korn i Lolland og Falster, må det ikke berøre disse 80 læster byg, som udtrykkelig skal være forbeholdt nævnte prinsens faktor til hans betaling. T. K. 56.

28. juli (Kbhvn.). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Af hans svar på prinsens intercessionsskrivelse¹ for den fængslede von Minckwitz har prinsen set, at kurfyrsten ved afsigelsen af dommen vil lade ham nyde godt af prinsens henvendelse. Men da kurfyrsten er optaget af mangfoldige vigtige forretninger, og det derfor i kurfyrstens fraværelse let kunne ske, at kurfyrstens nåde ikke kom nævnte Minckwitz til gode, sender prinsen efter yderligere ansøgning² fra ham denne skrivelse og beder kurfyrsten vedblivende vise ham nåde og, dersom dommen skulle gå ham imod, lade ham kraftigt nyde godt af prinsens forrige skrivelse og benåde ham på livet. T. K. 54.

16. aug. (Haderslev). Miss. til m. Johan Beyerlein. Det er kongens mening at bringe prinsens hofstat i en bestemt forfatning, hvorved hans person er kommet på tale. Da det kan ventes, at kongen meget snart vil forordne en anden til hofpræst hos prinsen, skal denne herved meddele ham dette og dimittere ham. Såfremt han i fremtiden skulle findes egnet til et andet kald i kongens fyrstendømmer, og han lovligt kan kaldes dertil, vil kongen ikke modsætte sig, at han kaldes. T. K. 57.

22. aug. (Kbhvn.). Miss. til Abraham Plate³. Prinsen har givet ham tilladelse⁴ til at rejse til udlandet i nogen tid på prinsens bekostning for at lære fremmede sprog og adelige sæder. Da prinsen mener, at han må have nået dette mål, og derfor vil kalde ham tilbage, skal han straks efter modtagelsen af denne skrivelse bryde op og begive sig til prinsen, hvor end denne til den tid måtte være, og ikke lade sig for-

¹ Af 2. juni s. å.   ² Af 30. juni.   ³ Platow eller Platen?   ⁴ Se 27. marts 1633.

hindre af noget. Til endelig betaling og fortsættelse af rejsen sender prinsen ham en anvisning på 200 rdlr. T. K. 58.

1. sept. (Kbhvn.). Miss. til Peter Helt. Da prinsen i nåde vil give ham afsked fra hans tjeneste¹, skal han først aflægge regnskab og derfor udlevere de hos ham beroende kammerregnskaber. Han skal snarest klarere og bringe i orden alle amts- og hofregnskaberne ikke blot fra hans forgænger Hans Wiltfangs tid, men også fra hans egen tid og tilstille prinsens kammerråd hofmarskal Dionys von Podewils en ekstrakt af dem. Prinsen vil ved nogle af ham dertil forordnede personer lade disse regnskaber optage hos ham og revidere. Han skal udlevere dem til de personer, som prinsen opgiver ham. T. K. 59.

5. sept. (—). Miss. til Christian Pentz. Prinsen har erfaret, at den kgl. amtsskriver i Rendsborg Matthias Zimmermann nu er død. Da han efter anmodning fra prinsen har erklæret sig villig til, når denne tjeneste blev ledig, da at forfremme prinsens fodermarskal Johannes Faber dertil, takker prinsen for denne befordring, men anmoder om hans tilladelse til, at fodermarskallen først må udføre den ham pålagte opvartning ved prinsens bryllup, inden prinsen forlover ham til overtagelse af nævnte tjeneste. T. K. 60.

13. sept. (—). Miss. til dr. Schönbach. Det er berettet prinsen, at han, prinsen, skal have ret til ikke alene i klostret Itzehoe, men også i Ütersen at foreslå en person til et præbende. Da prinsen ikke ved noget bestemt om, hvorvidt han har denne ret, men hvis han har den, agter at benytte den, skal dr. Schönbach nøje undersøge dette spørgsmål og snarest lade ham vide, om og i hvilket omfang en sådan ret tilkommer ham². T. K. 61.

¹ Hans stilling nævnes ikke. Den som hans forgænger nævnte Hans Wiltfang († 1632) var kammer tjener hos prinsen. ² I margenen har været tilskrevet: Som prins af Danmark. Dette er atter slettet. — I sit svar af 30. sept. skriver dr. Schönbach: »Weill aber E. Hochfürstl. Durchl. kein gehuldigter Hertzogh zu Hollstein, wirtt deroselben angezogene Gerechtigkeit auch nicht beikommen können« (Ink. br. fra ikke-fyrstelige personer).

15. sept. (Kbhvn.). Miss. til oberst Rosenkrantz. Denne brevviser Christen Jensen fra Jylland er blevet anbefalet til prinsen, idet han ønsker at træde i tjeneste hos en fornem oberst i fremmede lande for at lære krigsvæsenet, og prinsen er derfor blevet anmodet om at anbefale ham til adressaten. Prinsen henstiller til ham at anvende ham til, hvad han finder ham kvalificeret til, og, dersom han ikke har brug for ham, da at anbefale ham til andre, så at han kan have gavn af denne anbefaling. T. K. 62.

22. sept. (—). Miss. til hertug Frederik af Gottorp. Hans skrivelse, dateret Korsør den 19. ds., har prinsen modtaget igår og deraf set, at kejseren har pålagt ham at repræsentere sig ved prinsens forestående bilager, hvilket han også har påtaget sig. Prinsen takker ham, fordi han har villet påtage sig dette hverv og bevise prinsen den ære. Prinsen udtaler sin glæde over, at han på sin rejse er nået så langt, og håber, at han snart vil nå til København, hvor han vil være prinsen hjærtelig velkommen. T. K. 63¹.

1. okt. (—). Bestalling² for Heinrich Taube som hofmester hos prinsens gemalinde prinsesse Magdalena Sibylla. Han skal væsentlig opholde sig ved prinsens og prinsessens hofstat og må ikke være fraværende fra denne uden prinsens eller prinsessens udtrykkelige befaling. Han skal holde godt regimente og orden blandt prinsessens hofjunkere og hele hendes hofpersonale, nøje overvåge, at de lydigt efterlever hofordningen, behandle dem, som handler imod den, med tilbørlig alvor og sørge for, at enhver med flid forretter sin tilbørlige opvartning, og hvad han befales til, og skal i dette som i andet handle, som det egner og bør sig for en tro, flittig, beskeden hofmester, som den af ham aflagte ed fordrer det, så at der ikke opstår nogen ulempe hverken for prinsen eller hans gemalinde. Til gengæld

---

¹ Nr. 64 mangler. ² K. til denne bestalling findes ikke, men orig. er benyttet som koncept til den ændrede bestalling for samme af 29. sept. 1638, hvorefter ovenstående tekst er taget.

skal han have en løn af 600 rdlr., frit bord for sig og 2 tjenere ved hove, endvidere til 7 heste, nemlig 3 rideheste¹ og 4 kuskheste, 10 kurantdlr. om måneden til hver hest, hver dlr. regnet til 80 sk. dansk, og endvidere til 5 personer en almindelig hofklædning til hver, hver klædning regnet til 8¹/₂ kurantdlr. 16 sk. dansk, ligesom han ved prinsens hofstat skal forsynes med bekvem bolig med nødtørftigt brændsel efter hvert steds lejlighed; desuden er der for denne gang tilstået ham 200 rdlr. til ekvipering. Der forundes ham, ligesom andre officerer, adgang til prinsens kammer. Såfremt hans tro tjeneste vedvarer, vil prinsen være betænkt på at forbedre hans underhold. Bestillingen skal begynde fra denne dag at regne og fortsættes videre. Orig., benyttet som K. til ny bestalling af 29. sept. 1638. (Seglet og prinsens underskrift er bortskåret).

1. okt. (Kbhvn.). Befaling til, at prinsens gemalindes hofmester Heinrich Taube årlig hvert år af prinsens køkkenskriver skal have udleveret følgende viktualier: 10 tdr. rug, 20 tdr. malt, 2 stkr. slagtekvæg, 8 får, 6 svin og 1 td. smør. De skal føres prinsen til udgift. (På bagsiden er skrevet:) Der Fichtalien Zettel NB. Velb. herr hofmesters nådigst bevilgede deputat. T. orig. i orig. breve, åbne og lukkede, 1626—47.

4. okt. (—). Miss. til hertug Frederik af Gottorp. Denne amtsskriver i Rheinfeld Lorentz Boysen har berettet, at hertugen af hensyn til hans afdøde faders tro tjeneste indtil dennes død som præst ved kirken i Luinen² har fortrøstet ham til, at han ved lejlighed ville blive befordret til et amtsskriverembede, når et sådant var ledigt. Da det trak ud hermed, havde han først måttet tage stilling i det mecklenburgske cancelli og senere som amtsskriver i Rheinfeld. Da krigens byrder havde ramt ham temmelig hårdt, var han nu nødsaget til at benytte sig af hertugens forrige fortrøstning, hvorfor han havde ansøgt om prinsens intercession for ved hjælp af denne snarere

¹ Orig. har reissige Pferde. ² Stedet har ikke kunnet identificeres.

at blive forfremmet. Da han hidtil har vist sig tro i kongens tjeneste, ønsker prinsen at hjælpe ham og beder hertugen efter sit løfte lade ham få det første ledige embede som amtsskriver. T. K. 65.

12. okt. (Kbhvn.). Åb. brev, ved hvilket prinsen giver denne brevviser Johan Faber, der på femte år har tjent i prinsens hofstat som fodermarskal, afsked fra sin hofstat og udnævner ham til amtsskriver i Rendsborg. T. K. 66.

16. okt. (—). Miss. til Erik Bagger. Hofjunker Harstall har berettet, at prinsens afdøde broder hertug Ulrik kort før sin død har sendt 500 rdlr. til Dresden med ordre til at overgive dem til nævnte Harstall. Men da disse penge efter hertugens død endnu befandt sig i Dresden, havde adressaten bemægtiget sig dem og anvendt dem til sin egen nytte, så at han, Harstall, til sin store skade mistede dem. Han har derfor bedt prinsen om at hjælpe ham til at få dem, hvilket prinsen finder rimeligt. Prinsen anmoder ham derfor om straks uden videre forsinkelse at tilstille hofjunkeren disse penge uden afkortning. T. K. 67.

22. okt.¹ (—). Lat. rekreditiv fra prinsesse Magdalena Sibylla til Vladislav IV, konge af Polen etc., for Nicolaus Corffius, castellanus vindensis og capitaneus ziguulcensis, der som gesandt for kongen af Polen skriftligt og mundtligt har overbragt dennes lykønskning i anledning af prinsessens formæling. Lat. K. 68.

— (—). Lat. rekreditiv fra prinsen til Vladislav IV, konge af Polen etc., for dennes gesandt Nicolaus Corffius, castellanus vendensis og capitaneus ziguulcensis, som har overbragt kongen af Polens lykønskning til prinsens formæling. Lat. K. 69.

U. d. [før 23. okt.] (—). Fransk skrivelse til kongen af Frankrig, i hvilken prinsen takker for de lykønsk-

¹ Brevet har først været dateret 16. okt.

ninger, som kongen har ladet sin ekstraordinære ambassadør d'Avau overbringe prinsen i anledning af dennes formæling. Fr. K.

U. d. [før 23. okt.]. (Kbhvn.). Fransk skrivelse til dronningen af Frankrig, i hvilken takkes for de lykønskninger, som kongen af Frankrigs ekstraordinære ambassadør, etatsråd d'Avau på dronningens vegne har overbragt prinsessen i anledning af dennes formæling. (På bagsiden er skrevet:) »Au nom du Madame la Princesse«. (På bagsiden af K. til prinsens brev, der ligger udenom prinsessens, er på tysk skrevet:) Disse breve er ikke udfærdigede, fordi man ikke har kunnet komme til rette med den franske gesandt om hans titel. Fr. K.

23. okt. (—). Fransk skrivelse til kongen af Frankrig, i hvilken prinsen¹ takker ham for hans brev og for de mundtlige lykønskninger, som kongens ekstraordinære ambassadør, etatsråd d'Avau, har overbragt prinsen i anledning af hans formæling. (På bagsiden er skrevet:) »Au nom de Madame la princesse«. Fr. K.

— (—). Fransk skrivelse til dronningen af Frankrig, i hvilken prinsessen takker dronningen for de af kongen af Frankrigs ekstraordinære ambassadør, etatsråd d'Avau, overbragte lykønskninger i anledning af hendes formæling. (På bagsiden er skrevet:) »Au nom de Monseigneur le prince«. Fr. K.

24. okt. (—). Pas for denne brevviser Johan Price med søn og en tjener, og hvad han ellers har med sig til Stuttgart. Han har været musikus hos prinsen, og da denne nu har afskediget ham i nåde, har han ansøgt prinsen om pas fra København til Württemberg. T. K. 70.

---

¹ Påskrifterne på bagsiden af dette og det følgende brev er sikkert ombyttet. Prinsen skrev til kongen, prinsessen til dronningen, jvfr. det udaterede K. til prinsessens brev ovfr.

29. okt. (Frederiksborg). Miss. til Christian Friis [kongens kansler]. Han vil sikkert huske, at prinsen for nylig ved den kursachsiske hofmester, marskalk og råd Hans Caspar von Korbitz har tilsendt ham et bønsskrift fra Mads Ravn¹, fhv. borgemester i Køge, og hvad prinsen har henstillet til ham. Da supplikanten har ansøgt prinsen om hans intercession i sagen, henstiller denne til Christian Friis at lade ham nyde godt af både den forrige og denne intercession og lade hans ansøgning og bøn om retfærdiggørelse i hans løbende sag finde gehør hos sig. T. K. 71.

— (**Kbhvn.**). Miss. til hertug Frederik af Gottorp. Såvel kongen som prinsen har tilforn sendt ham intercessionsskrivelser for prinsens forhenværende kammertjener Jørgen Beyer vedrørende 48 demat land, som blev konfiskeret fra ham, men som hertugen ved sin egen skriftlige anordning har ladet restituere ham. Hidtil har han derefter i henhold til denne koncession roligt haft dette land, men nu har hans broders kreditor søgt at forstyrre hans rolige besiddelse af dette land til stor skade for ham, skønt han hverken i form af arv, kvation eller på anden måde kan have forpligtelser. Han har derfor bedt prinsen om hans skriftlige mellemkomst, for at han kan være i sikkerhed med hensyn til denne benådning. Prinsen anbefaler hans ansøgning og beder tillige om konfirmation på de hans forfædre af hertug Hans og hertug Adolf tildelte privilegier til større sikkerhed for ham. T. K. 72.

1. nov. (Ringsted). Miss. til overskænk Niels Krabbe. Prinsens tjenere² i køkken, kælder og sølvkammer har berettet, at man helt vil udelukke dem fra de penge, der ved prinsens bilager er blevet foræret til tjenerskabet, og

¹ Han og hans hustru Alhed var anklaget for at have myrdet deres datter; se K. Brb. 1634 og 1635. ² K. har: »unsere in der Küchen, Keller und Silberkammer bediente Offizirer«. Der er vel altså kun ment de højere funktionærer disse steder, der umiddelbart efter kaldes: Officien, d. v. s. tjenerskabet.

ikke vil lade dem få andel deri, skønt de ligesom de andre har måttet gøre deres svære opvartning og forsåvidt har aflastet de andre. Desuden siger de, at han, overskænken, har fundet det rimeligt og derfor har tilbudt til sin tid at lade dem få del i disse penge. Da de imidlertid har måttet følge med prinsen, har de ikke kunnet afvente fordelingen og har derfor henvendt sig til prinsen med andragende om, at der ikke i deres fraværelse må ske noget til skade for dem, og har bedt ham om at komme dem til hjælp med en skrivelse til Niels Krabbe. Prinsen har ikke kunnet nægte dem dette og anmoder ham derfor om ikke at glemme hans fraværende tjenere, men ved fordelingen tænke på dem, for at de kan blive stillet på lige fod med de andre og på grund af den af dem ydede svære tjeneste få tilbørlig del i pengene. T. K. 73.

1. nov. (Ringsted). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Prinsen ønsker at benytte lejligheden, da kurfyrstens gemalinde vil begive sig tilbage til Sachsen, til at sende ham et lille brev med forsikring om sit venskab og ønsket om varig sundhed og fremgang. T. K. 74.

— **(Nykøbing).** Bestalling for Hans Bertram som prinsens fodermarskal med frit bord for sig og en dreng i hofstuen og en årlig løn på 60 kurantdlr., 20 kurantdlr. om måneden til 2 heste og 10 kurantdlr. årlig i stedet for en hofklædning, fra brevets datum at regne. Han skal være forpligtet til at være til stede ved alle måltider i hofstuen og nøje påse, at ikke alene hofpersonalet bliver tilbørlig bespist til rette tid, men også at der ved bordet og under måltiderne hersker god orden og disciplin, forhindre alt utilbørligt og overflødigt drikkeri og smugdrikkeri og al ødslen med mad og drikke, at der ikke indføres nogen fremmed uden prinsens eller hofmarskallens tilladelse og ikke stikkes andre og flere karle og drenge ind end tilladt. Såfremt noget sådant skulle ske, skal han meddele hofmarskallen det. For at han desto bedre kan forrette dette, skal han, når der blæses til bords, om morgenen et kvarter før kl.

11 og om [eftermiddagen]¹ et kvarter før kl. 6 lukke slotsporten og lade slotsbroen hejse op, hvilket han også skal iagttage under prædikenen. Ligeledes skal han altid indfinde sig ved udleveringen af foder til prinsens kusk-² og andre heste og påse, ikke blot at det er godt, men også at det anvendes til de rette heste og til rette tid. Ligeledes skal han ved prinsens rejser og ellers ved prinsens hofstat som hoffurér sørge for kvarterer og logementer til prinsen og hans officerer og hofstjenere og fordele dem tilbørligt efter rang og stand. Iøvrigt skal han tilbørligt udføre alt, hvad der pålægges ham af prinsen og dennes hofmarskal.

(Bilag:) Ed, hvorved Hans Bertram, der af prins Christian V er ansat som hans fodermarskal, forpligter sig til altid at udføre sin tjeneste tro efter bedste evne, holde godt tilsyn med hofstuen, så at der ved bespisningen holdes god bordskik, at enhver bliver sat på den ham tilkommende plads og får tildelt, hvad der tilkommer ham, at ingen, som ikke er berettiget dertil, bespises eller sidder til bords dér, langt mindre må han tillade, at noget af den kære mad og drikke ved ondskab, overmod eller modvilje ødelægges eller hemmelig borttages eller stikkes til side, hvorfor han også vil indfinde sig ved hoffet til de bestemte måltider og efter evne forhindre alt utilbørligt smugdrikkeri og hemmelige gilder. Hvad prinsen ellers befaler ham, det være sig ved fodringen, furéren, eller hvad der ellers hører til hans tjeneste, vil han altid efter bedste evne og forstand med al trolig flid udrette og i det hele i alt forholde sig, som det anstår en ærlig tjener og tro fodermarskal, for hvilket han altid vil stå til ansvar, »så sandt hjælpe mig Gud og hans hellige ord«. (På bagsiden af bestillingen er skrevet:) NB. Denne bestilling og ed har hofmarskallen³ ladet opsætte, hvoraf jeg til efterretning har beholdt denne kopi. T. K.

U. d. nov. (Nykøbing). Miss. til hr. Ditlev Rantzau og Kaj Ahlefeldt. Da indretningen af prinsens hofstat og hus-

¹ Dette ord er glemt i K. ² Sikkert = tysk: Kutschpferd, d. v. s. vognhest.

³ K. har: der h. marschalck, hvilket formentlig skal forstås som: hofmarskallen.

holdning her er forbundet med ikke ringe omkostninger, og han i nogen grad mangler de dertil fornødne kontante penge, henvender prinsen sig til dem på grund af den tillid, han nærer til dem, med anmodning om til forestående Kieler omslag på deres kredit at skaffe ham 4—5000 rdlr. og lade dem udbetale til hans bestaltede hofmarskal, kammerråd Denis von Podewils mod hans kvittering. Ved denne sum skal de se på hans person, ligesom han herved giver dem sikkerhed for den. Prinsen venter snarest en imødekommende resolution fra dem herpå. T. K. 75¹.

12. nov. (u. st.²). Pas for denne brevviser, hofmester hos prinsens gemalinde, Heinrich Taube, som prinsen har forlovet til at rejse fra Nykøbing til Hamburg for dér at afhente sin familie og sit husgeråd³ og bringe dem til Nykøbing. Passet gælder for hans person, hans medfølgende tjenere, og hvad han ellers har med sig, herfra til Hamburg og på tilbagerejsen også for hans familie. Til bedre fortsættelse af hans rejse skal der derfor indenfor riget stilles én vogn til hans rådighed, men på tilbagerejsen 9 vogne med tilhørende gode heste. Udenfor riget og i fyrstendømmerne skal han for denne gang, såvidt muligt, hjælpes med vogne fra klostrene og de gejstlige, og ligeledes skal han ved færgstederne sættes over ved dag og ved nat, for at han uopholdeligt og så snart som muligt kan komme tilbage til prinsen. T. K. 75.

14. nov. (Nykøbing). Miss. til Caspar von Buchwald om at støtte og hjælpe Johan Adolph Bøtker, indvåner i København, som har berettet, at han agter at nedsætte sig i Segeberg amt og købe noget gods⁴ og derfor har ansøgt om prinsens anbefalingsskrivelse til adressaten. T. K. 76.

17. nov. (—⁵). Åb. brev, hvorved det attesteres, at denne

¹På bagsiden af denne K. er skrevet K. af 12. novbr. til pas for Heinrich Taube. ²Sikkert Nykøbing. ³D. v. s.: Løsøre. ⁴K. har først haft: Land. ⁵K. omfatter 4 anbefalinger for forskellige lakajer med 3 dateringer. At domme efter afstanden fra den øverste påtegning på bagsiden af bladet til dateringen Nykøbing 17. novbr. 1634 er dette og dermed navnet »Oswallt Richter Lacquay« det op-

brevviser Oswald Richter lakaj i over $1\frac{1}{2}$ år har opvartet prinsen og i denne tjeneste har forholdt sig til prinsens gode tilfredshed. Men da prinsen nu vil indskrænke sin hofholdning noget og derfor i nåde har afskediget ham og nogle andre, har prinsen efter hans andragende udstedt denne skriftlige attest om, at han er afskediget med prinsens gode vidende og vilje. Prinsen anmoder alle om at lade denne Oswald Richter passere frit til lands og til vands gennem de lande og områder, som han måtte berøre, og yde ham al mulig støtte. T. K. 48, 1636.

17. nov. (Nykøbing). Miss. til oberstløjtnant Augustus von Hanow. Denne brevviser Oswald Richter, som har tjent prinsen i over $1\frac{1}{2}$ år som lakaj, men som nu på grund af forholdene er blevet afskediget, ønsker at forbedre sin stilling og, indtil han kan opnå anden forfremmelse, at tjene en fornem kavaler med en hest. Han har bedt prinsen om dennes anbefaling, særlig til adressaten, til hvem han har fattet særlig tillid. På grund af hans tro tjeneste anbefaler prinsen ham til god forfremmelse hos adressaten. T. K. 77.

— (—). Pas for denne brevviser Hans Albrecht von Lützow, hans undersåt, der en tid lang har opvartet prinsen som hofjunker, og som nu har fået orlov, da han ønsker at forsøge sig andetsteds og efter lejlighed lære noget krigsvæsen, for ham selv med heste, tjenerskab og bagage. T. K. 79.

— (—). Lignende pas for denne brevviser Christoff Hau-bolt von Sporr, der har tjent prinsen i over et år som edelknabe, hvis alder nu berettiger ham til højere og større ting, og som også ønsker at forsøge sig i krigsvæsen. Udt. i T. K. nr. 79.

---

rindelige. Yderligere findes to udfærdigelser, nemlig for »Fridrich«, hvortil formentlig hører dateringen Nykøbing, den 8. april 1635, og for »Oluff und Conradt Schmutter«, der formentlig må forbindes med dateringen Nykøbing, den 15. juli 1636. På en afrevet papirstrimmel er under 1. og 2. nedskrevet to tekststykker til indsætning i teksten på de med 1 og 2 mærkede steder.

17. nov. (Nykøbing). Miss. til oberstløjtnant Morits Adolf Däne. Denne brevviser Christoff Haubolt von Sporr, som i over et år har opvartet prinsen som edelknabe, og hvis alder nu berettiger ham til højere og større ting, er derfor af prinsen blevet benådet med kårde. Efter hans ansøgning anbefaler prinsen ham på det bedste til adressaten, med hvem han, som det berettes, er beslægtet, og af hvem han derfor mødes med den deraf følgende gode affektion og bevågenhed. T. K. 78.

— (—). Miss. til Anker Schrøder. Prinsen har i de forløbne år betænkt ham med et årligt deputat. Da prinsen nu på grund af forøgelsen og udvidelsen af sin hofstat må indskrænke udgifterne så meget som muligt, opsiges han herved dette deputat og anmoder ham om at indsende det ham tildelte brev herom til prinsens kammerkancelli. T. K. 80.

18. nov. (—). Miss. til oberstløjtnant Augustus von Hanow. Prinsen mindes, at han tidligere¹ har lovet ham en hest, når hans bilager var holdt. Med sin forhenværende edelknabe Christoff Haubolt von Sporr fremsender prinsen herved denne hest. T. K. 81.

27. nov. (—). Miss. til Christian Pentz. Han vil utvivlsomt huske, hvad prinsen har aftalt med ham i København om Johan Nothbeck. Da denne Nothbeck nu er på rejse til adressaten til Holsten, anbefaler prinsen ham til denne til forfremmelse. T. K. 82.

28. nov.² (—). Gældsbevis til Christoffer Vogt og Anton Bilderbeck³ på 5350 rdlr., som skal betales af prinsens zahlkammer til følgende terminer: Til forestående

---

¹ Se miss. til samme af 17. marts 1634 ovfr. ² På bagsiden af K. er datoen rettet fra 28. til 29., men i teksten er det dateret den 28. nov. ³ Den vedlagte regning er underskrevet: Christoffer Vaget og Tonnies Bilderbeck, men da navnene er skrevet med samme hånd som regningen og således ikke er egenhændige, beholdes ovenstående former for dem. På bagsiden af regningen skrives de: Christoffer Vogt og Anthon Billerbeck.

Kieler omslag 1635: 1000 rdlr., til næstfølgende Kieler omslag 1636 atter 1000 rdlr. og til Kieler omslag 1637 resten, nemlig 3350 rdlr., uden renter. T. K. 83.

(Bilag:) Regning, dateret København 1634, til prins Christian V: Efter prinsens bevis fra omslaget 1633 skylder prinsen 1940 rdlr., hvorpå marskallen har betalt 1000 rdlr.¹. Rest 13. april 1633: 940 rdlr. Renter herpå for 1 år à 6 pct. 99 rdlr. 8 sk.².— 9. april: Efter prinsens begæring betalt Peter Gagelman kontant 526 rdlr. Renter heraf 6 pct. for $1\frac{3}{4}$ år 55 rdlr. 6 sk.— For forskellige varer efter prinsens bevis til omslaget 1634: 233 rdlr. 12 sk.— 25. juni: Efter prinsens begæring leveret varer mod prinsens obligation, købt på 6 måneder, men har nu stået 14 måneder, ialt 2730 rdlr. 18. sk.— Anno 1634 14. jan.: Efter prinsens begæring leveret varer til et beløb af 300 rdlr.— Endvidere leveret $65\frac{1}{2}$ alen f. orange »gewassert«³ tertzenelle⁴ à 4 mark 8 sk.⁵: 98 rdlr. 12 sk.— Desuden skal vi have kontant i henhold til et håndskrift af 2. juni, som hr. marskallen hos sig...⁶ 412 rdlr.— 2. aug. $6\frac{1}{2}$ alen sort atlas »grundt«⁷ caffæ med streger à 2 rdlr. 1 m. lybsk⁷: 15 rdlr.— 2 skr. rigt gyldent bånd, holder 56 alen, 40 rdlr.⁸. Summa 5350 rdlr.⁹.

10. dec. (Nykøbing). Miss.¹⁰ til Jost Frederik Pappenheim. Det berettes, at en del af bønderne i Halsted klostres len har udført deres svin til Langeland, Holsten og til andre fremmede skove, uanset at samme svin godt kunne være fedet i skovene dér i lenet, hvis de havde ladet dem brændemærke dér, og derved er taksten, som skovene er sat

¹ Stykket: hvorpå ... rdlr. er slettet. ² Stykket: Renter ... rdlr. er slettet. ³ Gewässert=vatret, d. v. s. mønstret med bølgelinjer. ⁴ En slags silketøj. ⁵ Prisen har vistnok først været: 4 mark.— sk., men er rettet til 4 m. 8 sk. Den samlede pris er derefter rettet til 98 rdlr. 12 sk. I margenen er skrevet: NB. Pris. ⁶ Ordene: som ... er slettet. I margenen er skrevet: NB. ⁷ Prisen har først været $2\frac{1}{2}$ rdlr., hvilket er rettet som ovfr. Den samlede pris er rettet fra 16 rdlr. $1\frac{1}{2}$ m. til 15 rdlr. ⁸ Prisen er rettet fra 44 til 40 rdlr. ⁹ Det samlede beløb har først været 5465 rdlr. 16 mark. Under regningen er skrevet et notat om betalingen i de 3 i gældsbeviset anførte terminer. ¹⁰ På bagsiden er skrevet: »Ist Jacob Amptschreibers Concept«. Koncepten er skrevet på dansk.

for, ikke fuldgjort. Han skal tilholde de bønder, som således har ført deres svin til fremmede skove, at betale den oldengæld, der mangler i den sum, som skovene er takseret for, d. v. s. ligeså meget som de andre, der har haft deres svin i kronens skove, indtil taksten er fuldgjort. Endvidere berettes det, at en del bønder dér i lenet er begyndt at gøre indelukke¹ af deres marker, hvorved kronens skove forhugges til gærdsel, hvad der er skovene til megen skade. Han skal nøje påse, at der herefter ikke sker sådant indelukke, med mindre bønderne graver deres indelukke, så at de ikke behøver at forhugge skovene til gærdsel. K. 84.

10. dec. (Nykøbing). Miss. til hertug Frederik af Gottorp. Denne brevviser mag. Johannes Beuerlin², som har tjent prinsen på tredje år som hofpræst og nu på grund af de forandrede forhold er blevet forlovet og afskediget, har bedt prinsen om en anbefaling til hertugen, for at han kan blive forfremmet til et af de pastorater eller provstier, der som følge af den store vandflod er blevet ledig i hertugens område. Prinsen anbefaler ham til et af disse embeder, hvortil hertugen sikkert vil finde ham egnet, når han lærer hans erudition og dygtighed at kende. T. K. 85.

11. dec. (—). Miss.³ til Palle Rosenkrantz. Eftersom adskillige af Ålholm slots tjenere⁴ har andraget og klaget over, at deres kvæg særlig tit indtages⁵, navnlig på adelens hovedgårde, for det meste fordi gærderne ikke holdes ved magt af dem, der bør gøre det, hvorved de beskattes ubilligt, og deres kvæg ødelægges⁶, pålægges det Palle Rosenkrantz at håndhæve og forsvare samme Ålholms

---

¹ D. v. s.: indhegne. ² Han kaldes i dette miss. Beuerlein og Beuerlin; det sidste er det rigtige. ³ K. er skrevet på dansk. Bagpå er skrevet: »Ist sein eigenhändlich concept«. Skriften er sikkert Palle Akselsen Rosenkrantz's. ⁴ D. v. s.: Fæstebønder. ⁵ Optages, fordi de er kommet ind på fremmed grund. ⁶ Derefter fulgte oprindelig i K.: da, efterdi hvem vil fred have, og bør at hegne sig fred til. Dette er atter slettet.

tjenere med lov og ret, så at de ikke beskattes ubilligt og uden ret. Dersom nogen af dem er beskattet, og der i så måder er vederfaret dem uret, skal han hjælpe dem til rette, såvidt lov og ret medfører. K. 86.

15. dec. (Nykøbing). Miss. fra prinsesse Magdalena Sibylla til fru Margrete Ahlefeldt. Prinsens hofmarskal og kammerråd Dionys von Podewils har bedt prinsessen stå fadder til sin nyfødte datter. Da prinsessen har sagt ja dertil, anmoder hun fru Margrete om nytårsdag, der er bestemt til dåben, at give møde på hendes vegne, repræsentere hende og overrække den gave, som prinsens guldsmed Henrik Langmack i Haderslev har leveret hende, og iøvrigt udføre, hvad der ellers er nødvendigt ved et sådant fadderskab. T. K. 87.

— (—). Miss. til Henrik Langmack. Da prinsens hofmarskal Dionys von Podewils har bedt prinsessen om at stå fadder til sin nyfødte datter, og prinsessen ønsker som gave at skænke et stykke sølvtøj på ligeså mange lod sølvforgylt, som prinsen har foræret ham ved dåben af hans første datter, skal adressaten snarest fremskaffe et sådant og levere det til fru Margrete Ahlefeldt i Haderslev, som skal repræsentere prinsessen ved dåben. T. K. 88.

31. dec. (—). Miss. til hofmarskal Podewils. Prinsens guldsmed Henrik Langmack har tilstillet prinsen 2 regninger, om hvilke hofmarskallen har forhandlet med ham, og som han har underskrevet, og bedt prinsen om til større sikkerhed for ham også at underskrive dem og af hensyn til hans store trang give hofmarskallen befaling, så at han kan blive betalt til forestående omslag og få sin kredit reddet. Da prinsen er tilfreds med, hvad hofmarskallen er kommet overens med ham om, og gerne vil se ham betalt, skal han på forestående Kieler omslag lade betale de 2 af prinsen undertegnede regningers pålydende. T. K. 89.

— (—). Miss. til Dionys von Podewils. Prinsens bestaltede hofskrædder Frans Hohendorf har forevist prinsen sine

regninger på, hvad han har at fordre hos denne, og da der deriblandt er én på et kontant forskud på $758\frac{1}{4}$ rdlr., har han bedt prinsen give hofmarskallen befaling, så at han kan blive betalt til forestående Kieler omslag. Da prinsen ikke ved, hvor store udgifterne på dette bliver, skal han betale ham så meget, som bemeldte udgifter tillader. T. K. 90.

U. d. (Kbhvn.). Obligation, udstedt af prinsen til Christian Rantzau til Breitenburg på 3000 rdlr. in specie, som han har lånt prinsen på dette [Kieler] omslag, og som prinsen har modtaget ved sin dertil befuldmægtigede, til en rente af 6 procent, at tilbagebetale snarest eller med et halvt års opsigelse. T. K. 91.

1635

2. jan. (Nykøbing). Miss. til statholder i Norge Christoffer Urne. Reinholt Hansen, borgemester i København, har berettet, at han hos nogle herremænd i Norge, nemlig Lorens von Hadeln og Christoffer Gjøe, samt hos en borger i Kristiania ved navn Lorens Hansen har adskillige penge til gode efter deres beseglede breve, men at han, for at besøge dem, må gøre en besværlig, lang rejse og anvende stor bekostning derpå og desuden vil være nødt til at forsømme sit embede. Han har derfor ansøgt prinsen om en forskrift til Christoffer Urne om at hjælpe ham til at få, hvad han er berettiget til. Prinsen henstiller til Christoffer Urne at være Reinholt Hansen behjælpelig med at få sit tilgodehavende uden vidtløftig proces og langvarigt ophold og bekostning og søge at få forligt hans tvistige sager med fornævnte Lauritz Hansen. K.¹ 1.

— (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen med nytårsønsker i anledning af årsskiftet. T. K. 2.

¹ Udskriften på dette som på de fleste senere danske koncepter er på tysk.

2. jan. (Nykøbing). Pas¹ for Jacob Meine til kongen på 1 vogn frem og tilbage². T. K. 231.

3. jan. (—). Miss. til Iver Vind. Hans Hagetorn har henvendt sig til prinsen i anledning af en drabssag, som har tildraget sig for omkring 4 år siden i Malmø, og som Simon Aagesen og Hans Hagetorn af 15 mænd dér er svoret fredløse for. Han mener, at der i de 15 mænds afsigt³ er sket ham uret, da han benægter at have begået dette drab og ikke nogensinde har vedgået det, og han har derfor andraget om at måtte nyde kongelig lejde og oprejsning, så at han kan føre sagen med lov og ret, såvidt det kan ske, og har andraget prinsen om hans forskrift. Prinsen anmoder Iver Vind om at forelægge sagen for kongen og hjælpe andrageren til rette, så at han kan få oprejsningsbrev, såvidt det er retten gemæs. K. 3.

— (—). Pas⁴ for Heinrich Rosenthal, lakaj, til Dresden. T. K. 231.

4. jan. (—). Miss. til hr. Christian Friis. Hvad Johannes Skytte i sin egenskab af kgl. svensk gesandt har meddelt prinsen skriftligt om de ham pålagte hverv, kan han se af hoslagte skrivelser til prinsen og det kongelige kreditiv. Da prinsen egentlig ikke ved noget om de nuværende forhold og derfor ikke kan træffe nogen bestemt beslutning og heller ikke har nogen ved hånden, som bagefter kunne udfærdige svaret på hans sprog⁵, anmoder prinsen adressaten om at

---

¹ Dette og så godt som alle i årets løb udstedte pas er kort indført i et »Register auf Wagenpas anno 1635«, der ligger sidst i lægget med koncepter under nr. 231. Passene er her skrevet ud og fordelt på de forskellige data, hvor de formentlig har mest interesse. De er kendelige på nummeret: 231. Ialt er der 17 oktavsider og 2 sedler med opskrifter. I dette register er der ikke opgivet dateringssted, men som regel er der ingen tvivl om, at det er Nykøbing. ² Overstreget. I nogle tilfælde er notaterne om udfærdigelse af pas streget over, hvilket altid er bemærket her. I et enkelt tilfælde (2. maj) er der ved det overstregede notat skrevet til, at passet ikke er blevet brugt. Noget lignende kan derfor også være tilfældet med de andre overstregede. ³ Den afsagte kendelse. ⁴ Almindeligt pas, ikke vognpas. Disse pas, der kaldes passus securitatis, er som regel udstedt for rejser til udlandet. ⁵ «...» in unser Sprache«.

udfærdige et til forholdene passende og med kongens mening stemmende modsvar på gesandtens skrivelse og sende dette sammen med et almindeligt rekreditiv ved denne brevviser til prinsen til endelig ekspedition, for at prinsen kan udfærdige dem tilbørligt til den delegerede. T. K. 4.

4. jan. (Nykøbing). Pas for rytter Otto Køller til at hente en hest på Antvorskov, 1 vogn, frit foder og mål og 1 karl til at føre. T. K. 231.

— (—). Pas¹ for Martin Zachow trompeter til Mecklenburg. T. K. 231.

5. jan.² (—). Miss. til byfogden i København. Peter Gagelman, borger i København, har berettet, at han for nogen tid siden har kavtioneret for afdøde oberstløjtnant Ehnhusen og hans brødre for et beløb af omtrent 384 rdlr., og at han til forskellige tider har indløst deres håndskrifter, men at han nu ikke ved, hvor han skal søge sin betaling, med mindre det tillades ham at gøre arrest, hvorsomhelst der er noget, der kan tilfalde brødrene efter afdøde Morits Herman von Ehnhusen, og som de kan have at fordre efter ham. Byfogden skal være Peter Gagelman behjælpelig med at få sin betaling og gøre arrest i afdøde oberstløjtnant [Ehnhusens] tilgodehavende, såvidt som Peter Gagelman er berettiget dertil, indtil han har fået sin fulde betaling. K. 5.

— (—). Gælds brev, udstedt af prinsen, til de kongelige råder og amtmænd på Steinburg og Flensborg, hr. Ditlev Rantzau og Kaj Ahlefeldt til Panker og Saksdorf på 5000 rdlr., som de nu på Kieler omslag har lånt prinsen, og som er udbetalt til kammerråd, hofmarskal Dionys von Podewils til Podewils og anvendt til prinsens behov, at betale tilbage til næste Kieler omslag 1636 i gode gangbare rdlr. med en årlig rente af 6 pct. T. K. 6.

¹ Passus securitatis. ² Under teksten er K. dateret den 22. decbr. 1634.

5. jan. (Nykøbing). Miss. til Christian Friis, kansler. Denne Christian Bastiansen har andraget prinsen om hans intercessionsskrivelse til ham om at tage ham i sin tjeneste. Prinsen anbefaler ham til adressaten og beder denne beholde ham i sin tjeneste, til han kan forfremme ham, når der måtte blive en plads ledig, som han er dygtig til. K. 7.

— (—). Pas for Jens Køkkenskriver til København på 1 vogn hen og de nødvendige tilbage. T. K. 231.

8. jan. (—). Anbefalingsskrivelse for denne brevviser Henrik Androus¹, barber, som i henved 2 år har opvartet prinsen som livbarber med krølning af håret og opsætning af skægget. Han vil nu begive sig tilbage til sit fædreland, hvorfor prinsen har forlovet ham. Han har i sin tjeneste altid vist sig tro og flittig til prinsens tilfredshed, hvorfor prinsen anbefaler ham på det bedste i hans profession. T. K. 8.

— (—). Miss. til hertugerne af Mecklenburg². Prinsen har den 7. jan. 1635 modtaget deres skrivelse, der var dateret Lubitz³ den 20. novbr. 1634, med meddelelse om, at deres moder Sophie⁴ af Mecklenburg, født af Slesvig, Holsten, er død, og kondolerer dem i den anledning. T. K. 9.

12. jan. (—). Miss. til hertug Frederik af Holsten. Prinsen har den 10. jan. d. å. modtaget hans skrivelse, dateret Gottorp den 26. decbr. f. å., med hans lykønskninger til det nye år. Prinsen takker og udtaler sine bedste nytårsønsker. T. K. 10.

— (—). Pas for Conrad Lakaj til Assens på 1 vogn, tilbage på 2 vogne⁵. T. K. 231.

---

¹ I påskriften på bagsiden er navnet rettet til Andreas, men han kaldes altid Androus (Andrews?). ² Adolf Frederik af Mecklenburg-Schwerin og Hans Albrecht af Mecklenburg-Güstrow. Efter deres skrivelse var hertuginde død den 14. novbr. Ifølge påtegning på skrivelserne er denne modtaget den 7. jan. 1635 i Nykøbing. ³ Slottet (og landsbyen) Lübz i Mecklenburg, der var enkesæde for flere hertuginde af Mecklenburg, sidst, 1592—1634, for hertuginde Sophie. ⁴ Enke efter hertug Adolf IV, datter af hertug Adolf af Holsten-Gottorp. ⁵ Overstreget.

12. jan. (Nykøbing). Seddel for Nothbeck, bud, til København, uden segl, på 1 vogn¹. T. K. 231.

— (—). 2 pas for 1. Adolf Frederik, 2. Johan Nothbeck², hvert på 2 vogne til Assens. T. K. 231.

14. jan. (—). Miss. til den udvalgte unge dronning Christina af Sverrig. Den af hende afsendte gesandt, rigsråd hr. Johan Skytte, friherre til Duderof, herre til Grønso, Stromsrum og Skytteholm, har skriftligt notificeret prinsen hendes tronbestigelse efter hendes faders død. Prinsen udtaler de bedste ønsker for hendes fremtid. (På bagsiden er skrevet på tysk:) Dette koncept har hr. kansler Friis i Kolding ladet opsætte og sendt det til Nykøbing. K. 11.

16. jan. (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Af medfølgende bønsskrift kan han se, hvad Claus Madsen har berettet om sin datters uheld. Af hensyn til det hellige ægteskabs bånd og til, at supplikantens datter derved betages yderligere årsag til synd og skændsel, ønsker prinsen, at adressaten mod foregående udsoning med kirken og tilbørlig aftaning skal bevilge hende det af prinsen allerede tilladte ægteskab. Såfremt han skulle have noget at indvende herimod, skal han snarest indsende beretning derom til prinsen. T. K. 12.

17. jan. (—). Latinsk miss.³ til fyrst N. N., ved hvilket prinsen beder ham give fri passage for en befuldmægtiget for [Christine Pedersdatter]⁴ Henrik Fuirens enke til Rhinen og omliggende lande for dér at købe vin til prinsens hofstat og snarest transportere dem her til riget frit og uden afgifter efter den mellem fyrster i Tyskland gældende sædvane. Lat. K. 13.

— (—). Lignende miss. på tysk til Ferdinand, kardinal og infante af Spanien etc., om fri passage for Christine,

---

¹ Overstreget. ² Dette er overstreget, formentlig fordi han, efter det foregående, blev sendt til København. ³ Dette og de følgende herhenhørende pas kaldes i påskriften på bagsiden »Weinbriefe«. ⁴ Hendes navn er ikke nævnt i det latinske koncept.

enke efter Henrik Fuiren, indvåner i København, til indkøb af vin ved Rhinen og omliggende steder, såfremt hendes tjener på sin rejse skulle berøre kong Philip af Spaniens nederlandske provinser. T. K.¹ 13.

17. jan. (Nykøbing).² Lignende miss. til Ferdinand, konge af Ungarn etc., til Ferdinand, kardinal og infante af Spanien etc., til Ferdinand, ærkebiskop af Köln, ærkekansler og kurfyrste, til dechant senior og hele kapitlet i ærkestiftet Köln. ad T. K. 13.

— (—). Lignende miss. til kurfyrsten af Brandenburg. Hans skrivelse, dateret Frankfurt a. d. Oder den 23. maj 1634, har prinsen modtaget i slutningen af juni næst efter og takker for meddelelsen deri om udstedelse af fribreve. I henhold dertil anmoder prinsen om udstedelse af et sådant til regeringen i Cleve for den befuldmægtigede, som Christine, Henrik Fuirens enke, agter at udsende til Rhinen til indkøb af vine til prinsens hofstat. ad T. K. 13.

— (—). Miss. til enkedronning Maria Eleonora af Sverrig. Den af hende affærdigede hr. Johan Skytte har på hendes vegne skriftlig tilstillet prinsen hendes lykønskning i anledning af hans formæling, som prinsen takker for med ønsket om mange gode år for enkedronningen. T. K. 14.

(Bilag:). Lignende miss. på dansk, dateret Nykøbing den 14. jan. 1635 (med følgende påskrift på tysk på bagsiden:). Dette koncept, som hr. kansler Friis har sendt hertil fra Kolding, har efter prinsens befaling måttet oversættes til tysk, som vedlagt, da hs. kgl. maj. også har skrevet til enkedronningen på tysk.

— (—). Miss. til Palle Rosenkrantz om til brug for prinsens hofholdning at fremskaffe endnu 2 eller 3000³ læs

¹ Som K. er benyttet en renskrift, i hvilken der er foretaget rettelser. Det egentlige K. findes på et andet blad, se ndfr. ² Dette og de følgende koncepter er ikke dateret, men da de ligger i de foregående koncepter, må de sikkert have samme datering som disse. ³ K. har: »Thoe eller 3000 tusind les.«

brændeved ud over den af prinsens afdøde moder fastsatte ordinans og snarest føre dem til Nykøbing. K. 15.

23. jan. (Nykøbing). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Prinsen har modtaget den ansøgning, som landsbyerne Flintinge, Grænge og Nagelsti¹ har tilsendt ham, med hr. Palle Rosenkrantz's erklæring. Da prinsen har brug for den nævnte mængde brænde, og det ikke kan skaffes fra Soersmark² skov, kan han ikke se, at ovennævnte landsbyer kan beklage sig ved en så ekstraordinær lejlighed, men bekræfter den af hr. Palle Rosenkrantz udstedte tålelige ordre, som han med det første skal iværksætte, så at det gode vejr ikke lades ubenyttet³. T. K. 16.

(Bilag:) Bønder i Toreby, Flintinge, Grænge og Nagelsti indsender en den 21. jan. 1635 dateret skrivelse, adresseret til prinsen, om at de har fået befaling til at hugge og kløve borgved eller hofved på Soersmark skov og siden strandledes føre det til Nykøbing vedhave, hvilket de aldrig tilforn har gjort. De skal nu årlig age 5 læs ved til Ålholm slot, og nu påbydes det dem at age yderligere 2 læs til Ålholm, medens det fra gammel tid af har været pålagt Kalø birk at hugge, kløve og føre brændet til vedhoben på Soersmark skov, og, når stranden kunne bære, har de ført veddet til Nykøbing slots vedhave. Da har bønderne i forskrevne byer hjulpet dem at age til Nykøbing slot, undertiden 4 læs ved, somme mere og somme mindre, eftersom vedhoben var stor til, og strandført blev varigt. I 4 års tid har Kalø birk været forskånet for at føre borgved til Nykøbing slot, medens ansøgerne årlig har måttet age 5 læs ved til Ålholm, hvor det blev anvist dem. Desuden er mændene i Toreby og Grænge besværet med ægter til Rørbæk, Øster-Ulslev og Ålholm fra og til færgen med fisketønder og garn, medens Kalø birk er forskånet derfor. Det ville derfor

---

¹ Toreby er udeladt, måske fordi de tre landsbyer alle ligger i Toreby s., Musse h. ² Soesmarke, Majbølle s., Musse h. ³ Der sigtes sikkert til de gode transportmuligheder i frostvejr med snedække, eller når isen kunne bære.

falde dem, der bor langt fra Soersmark skov, meget besværligt at ligge på skoven i nogle dage og nætter med folk og heste for at hugge og kløve og siden føre brændet til Nykøbing slot, hvad de hidtil ikke har gjort. De andrager derfor om (hvis det ikke ganske kan afskaffes), at det da må gå efter gammel sædvane, som er, at når veddet er hugget og kløvet, de da herefter som tilforn kunne hjælpe det til vedhoben og, når strandføret er dertil, føre det til slottet, som det hidtil har været sædvanligt. Underskrevet: Allerunderdanigste tjenere og undersætter i Toreby, Flintinge, Grænge og Nagelsti.

[Påtegning, dateret Ålholm den 22. januar 1635 og underskrevet af Palle Rosenkrantz, om, at bøndernes beretning er næsten rigtig. Men i dronningens, [Sophies], tid blev der ikke gerne ført ved til vedhaven i Soersmark, uden når der faldt ved lige derved, og da huggede Kalø birk det op om sommeren og førte det til vedhaven i Soersmark. Supplikanterne hjalp siden Kalø birk med at føre veddet til Nykøbing slot om vinteren, når isen kunne bære. Undertiden blev også noget skibet, når der var forråd, og vinteren slog fejl. Men da der en tidlang ikke har været synderlig vindfælder, og der derfor ikke er noget i forråd i vedhaven ved Soersmark, og han har fået prinsens befaling til at skaffe nogle tusind læs ved fra Lolland til Nykøbing slot, og da Kalø birk ikke så hastigt kan både hugge, kløve og age samme ved, har han beordret disse supplikanter, som bor næst derved, til at hjælpe, dog ikke med så mange læs som de andre, og hver hugge, kløve og age sit frem, hvilket også var vedtaget af supplikanterne, som prinsens hofjunker Meidell hørte. Det står nu til prinsen, hvad han vil befale, da de ikke har villet lade sig nøje med hans ordinans. Det må også påagtes, at skoven i Lolland ikke tåler, at der hugges for meget. (På bagsiden er skrevet:) at levere i hs. pr. n. cancelli (og på tysk:) Prinsen har befaleet, at denne supplikation skal tilstilles hr. Palle Rosenkrantz, for at han snarest kan indsende sin beretning derom. Nykøbing den 22. jan. 1635. Prinsens cancelli i Nykøbing].

23. jan. (Nykøbing). Miss. til Henrik¹ Valkendorf. Prinsesens livskrædder Christian Skær har berettet, at hans moders broders barn Mikkel Jørgensen, barnefødt i Assens, ved børnekopper for nogen tid siden er blevet helt blind, og da hans forældre er døde, har han ikke midler til at opretholde livet. Christian Skær har derfor ansøgt prinsen om en skrivelse til adressaten om at hjælpe ham ind i Gråbrødre hospital i Odense. Prinsen anmoder ham derfor om at være ham behjælpelig dermed, så at han dér må nyde sit livsophold blandt andre sådanne arme mennesker. K. 17.

— (—). Pas for Peter Hærpauker til København på 2 vogne. T. K. 231.

—² (—). Pas for mester Jacobs David til Helsingør på 1 vogn og på 2 vogne tilbage³. T. K. 231.

— (—). Pas for en rytter Henrik Rasmussen til Haderslev, 1 vogn. T. K. 231.

— (—). Pas for Claus Nissen fra Sparepenge i Frederiksborg⁴ til Nykøbing på 1 vogn. T. K. 231.

— (—). Pas for min »Schw«⁵ Johan til Sorø 1 vogn. T. K. 231.

30. jan. (—). Miss. til borgemestre, råd og byfogden i København. Denne brevviserske har berettet, at hendes husbonde Lavrids Broer er kommet i ulejlighed på grund af et drab, som han mener at kunne bevise at have begået uforsætligt. Han har af kongen fået beskærmelsesbrev indtil sagens uddrag, men har hidtil intetsteds kunnet opspore eller finde eftermålsmanden, mod hvem han kunne procedere sin sag. Da beskærmelsesbrevet ikke sikrer ham mere end et fjerdingår efter bre-

¹ Fejlskrift i K. for: Henning. ² Læsningen af tallet er usikker. Der kan måske stå: 28. Det samme gælder for de 3 følgende pas. ³ Overstreget. ⁴ Stedet synes forskrevet; der synes at stå: »so den Spahrpfenning zue Fridtrichsb. wegen. . .«
⁵ K. har: »meinen Schw. Johan«, altså formentlig koncipistens svoger.

vets datum¹, er han nu fængslet af adressaterne for at lide for det af ham begåede drab, og han har derfor ansøgt prinsen om i kongens fraværelse at være ham behjælpelig med, at han ikke skal overiles med rettens strænghed på liv og levned. Prinsen begærer af dem, at de lader det bero med eksekutionen, indtil kongen selv kommer til stede og selv lader forordne, hvad lov og ret kan medføre. K. 18.

1. febr. (Nykøbing). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Denne brevviser Christian Becker har i rum tid gjort tjeneste under det evangeliske parti i Tyskland under de nuværende uroligheder og har derved opnået stillingen som major eller øverste vagtmester i det uslarske regiment. På rygget om, at kongen var ifærd med at sætte sin hær på krigsfod, har han opgivet sin forrige tjeneste og har begivet sig hertil for først og fremmest at tilbyde kongen som sin landsherre sin tjeneste ved denne lejlighed. Ved ankomsten hertil har han erfaret, at det ikke var tilfældet, men da han alligevel er sindet at fortsætte i den profession, som han engang har valgt, har han ansøgt prinsen om at anbefale ham til kurfyrsten og give denne oplysning om hans kvaliteter og hans ønske om at tjene ham. Prinsen anbefaler ham derfor til kurfyrstens tjeneste, til hvilken han sikkert ved sin tapperhed vil vise sig værdig. T. K. 19.

4. febr. (—). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Han husker sikkert, hvad prinsen nylig har resolveret om sin fremtidige hofprædikant mag. Godefredus Gesius, men da prinsen finder det højst påkrævet, at han som rimeligt, før han rejser til København til eksamination og påfølgende ordination, fremlægger attestation om sit foregående liv og god opførsel, anmodes adressaten om ufortøvet at skaffe prinsen præstens forsikring desangående og, såfremt hans svagelighed til-

¹ Under 19. oktbr. 1634 blev der udstedt en række beskærmelsesbreve for manddrabere (se K. Brb. 1633—34 s. 774 ff.), deriblandt for flere med fornavnet Lavrids. Muligvis er ovennævnte en af disse.

lader det, snarest begive sig til prinsen til en mundtlig samtale. T. K. 20.

4. febr. (Nykøbing). Pas for mag. Gesius til København og tilbage på 1 vogn. T. K. 231.

— (—). Pas for hr. Georg Schults¹ frue gennem riget på 2 vogne.

5. febr. (—). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Prinsen har fået hans besked om agerhønsene. Han skal tilstille prinsen skrivelserne til Skåne om dem, han vil så lade en af sine folk fremsende dem og lade agerhønsene afhente. T. K. 21.

6. febr. (—). Miss. til rigsadmiral hr. Claus Daa. Denne brevviser, kongens bestaltede løjtnant til skibs Jacob Hansen, har tilstillet prinsen ikke alene sin bestalling, men også en fortegnelse over de rejser, han har gjort, for at prinsen deraf kan se hans kvaliteter, og han desto snarere må få bevilget forfremmelse. Da prinsen efter nævnte fortegnelse og af anseelse finder ham ret kvalificeret, har han ikke villet afvise ham; men, under forudsætning af, at hans mandighed stemmer overens med hans erfaring, og Claus Daa finder ham egnet til den kaptajnsstilling², som han søger, anbefaler prinsen adressaten at forfremme ham, så at han kan blive udnævnt til skibskaptajn. T. K.³ 22.

8. febr. (—). Pas for portholder N. N.⁴ til Helsingborg og Malmø på de nødtørftige slæder eller, i tilfælde af tøvejr, på så mange bønder, som skal til for at bære agerhønsene⁵. T. K. 231.

13. febr. (—). Pas for Johan Slothbeck fra Nykøbing til København, Korsør og igen tilbage på 1 vogn⁶. T. K. 231.

---

¹ Jørgen Schult, hofråd, lensmand på Udsten kloster og Alle Helgens gods.

² Jacob Hansen havde 4. marts 1633 fået bestalling som løjtnant til skibs og fik 19. septbr. 1635 bestalling som skibskaptajn (se K. Brb.). ³ Skriften i K. er meget afbleget og vanskelig at læse. ⁴ Åben plads til navnet. Skriften er meget afbleget. ⁵ Overstreget. ⁶ Overstreget.

14. febr. (Nykøbing). Miss. til Christine, Henrik Fuirens enke. Da prinsen til underholdningen af sin hofstat skal bruge en del franskvin og eddike, anmoder han hende om ved denne brevviser at fremsende 4 oksehoveder god ren franskvin og et oksehoved god vineddike velforvaret. Betalingen skal hun hente i prinsens zählkammer. T. K. 23.

17. febr. (—). Pas for Hans Fyrbøder til København på 1 vogn hen og 6 igen tilbage. T. K. 231.

25. febr. (—). Pas for Jacob Maler til Frederiksborg på 2 vogne frem og tilbage; ditto 1 til karlen på Sparepenge, 1 vogn hen. T. K. 231.

26. febr. (—). Miss. til hertuginde af Gottorp. Prinsen takker for hendes skrivelse, dateret Gottorp den 1. jan. 1635, med nytårslykønskning og sender hende de bedste ønsker for det kommende år. T. K. 24.

27. febr. (—). Miss. til Iver Vind. Fru Regitse Grubbe, enke efter Aleksander Rabe von Pappenheim, har anmodet prinsen om hans intercession hos kongen til at få bevilget jus patronatus til hendes sognekirke ved hendes gård¹ for fuldt vederlag i alle måder. Prinsen har lovet hende at tale med kongen derom, men da det ikke kan ske for tiden, beder prinsen ham om på sine vegne at berette det til kongen og snarest skriftlig meddele prinsen, hvad kongen erklærer derom. K.² 25.

— (—). Pas for Hans Brun, lakaj, til Gottorp, 1 vogn til hans bagage og tilbage igen. T. K. 231.

1. marts (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Prinsen har afsendt denne brevviser, sin lakaj, specielt til ham for at få sikker oplysning om kurfyrstens befindende. T. K. 26.

2. marts (—). Pas³ for Hans Michael Kemnitz, lakaj, til Dresden. T. K. 231.

¹ Hovedgården Snedinge, Ørslev s., V. Flakkebjærg h., se miss. af 19. aug. 1635 i K. Brb. ² Bagpå er på tysk skrevet: Denne skrivelse skal stiles til Iver Vind.

³ Passus securitatis.

6. marts (Nykøbing). Miss. til Palle Rosenkrantz. Nogle af bønderne i Høltøft¹ har klaget over, at Borkard Rud lægger dem hindringer i vejen for deres almindelige skovning², som han kan se af deres hoslagte supplikation. Da prinsen ikke kan tillade, at hans folk hindres i deres ret, skal Palle Rosenkrantz tage sig af dem, for at de ikke hindres i deres skovning, men i denne strænge tid kan bruge deres skove og ikke besværes af nogen mod lov og ret. T. K. 27.

— (—). Pas for mester Jacob på 4 vogne til Helsingør, 2 igen tilbage til prinsen. T. K. 231.

10. marts (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Hans Svinck i Sandeby³ har klaget over, at fru Øllegaard Pentz til Rudbjærggård forlanger hans sønner af ham, hvorved hun vil tilføje ham stor skade, som han kan se af hosføjede supplikation. Såfremt det forholder sig som anført, skal adressaten gøre sit bedste både hos fru Øllegaard og hos hendes efterladte befuldmægtigede, for at andrageren kan beholde begge sine sønner hos sig, så at han ikke, til skade for prinsen, bliver bragt i armod. T. K. 28.

12. marts (—). Miss. til Evert⁴ Wiltfang. Da prinsens lens- og hofregnskaber nu er til revision, skal han straks og uden nogen forsømmelse begive sig til Nykøbing med hans broder, prinsens forrige kammertjener, afdøde Hans Wiltfangs med egen hånd skrevne regnskaber, tegnebøger og alle de fortegnelser og afregninger, der fandtes efter ham og hører til hans regnskaber, og som ikke tilforn er blevet leveret til prinsens kammertjener Peder Helt. Ligeledes skal han aflevere alle kopierne af de beviser, der i henhold til prinsens skrivelse blev tilsendt ham på de penge, som hans broder havde modtaget af skriveren dér, for at lensmanden og han selv nu endelig kan få fuldstændig kvittering for hver sit regn-

¹ Hyldtofte, Tågerup s., Fuglse h. ² K. har: Höltzung, hvilket både kan forstås som småskove og skovning. ³ Sandby, Lollands Nørre h. ⁴ Han kaldes Ebhart, Erhard og Evert. Han var ridefoged i Malmøhus len.

skab, da hans sidste kvittans henviser dertil, og der ikke blev gjort endelig afslutning med ham. Han skal straks være dette bud følgagtig. K. 29.

13. marts (Nykøbing). Pas for Ebert Wiltfang fra Malmø til Nykøbing på 3 vogne¹. T. K. 231.

— (—). Pas for Søren Christensen, kongelig bøsse-skytte, som var bragt hertil af Steenwinckel, til København på 1 vogn. T. K. 231.

14. marts (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Palle Rosenkrantz til Krenkerup beretter, at han på sin egen grund har ladet genopbygge en vandmølle ved fru Siles dam, hvor der tilforn stod en lille mølle, som nu i rum tid har været øde. Møllen er til gavn og hjælp til maling for såvel kronens folk som andre naboer, og da en del af de gamle vandløb og dæmninger dertil er faldet sammen, har han begæret tilladelse til ikke alene at forny og forbedre dem, men at det også må blive tilladt ham, om endnu flere vandløb kunne føres dertil, at lade sådanne grøfter forny, grave, dæmme og holde ved magt, dog uden skade for kronens bønder på deres grund og ejendom. Adressaten skal besigte forholdene, undersøge, om de sammenfaldne gamle grøfter og de nye grøfter kan være kronens bønder til hinder eller skade på deres grund og ejendom med deres dæmninger, tage tingsvidne derpå og med sin erklæring indsende det til prinsens kancelli. K. 30.

15. marts (—). Miss. til Wenzel Rothkirck. Hvad denne breviser Niels Hansen har andraget om, kan han se af hoslagte bilag. Hvis det forholder sig som af ham opgivet, vil prinsen finde det rimeligt at støtte hans ansøgning, og Wenzel Rothkirck skal derfor, såfremt hverken kongens ordinanser eller andre betydelige årsager er til hinder for trolovelsen, som han ansøger om, tilholde præsten i Antvorskov at give dem sammen og trolove dem som ansøgt. T. K. 31.

---

¹ Ovenover er skrevet: en portholder... på 1 vogn hen og 3 vogne tilbage. Det hele er overstreget.

15. marts (Nykøbing). Pas for Jacob Meine til Kolding på 1 vogn frem og tilbage¹. T. K. 231.

16. marts (—). Pas for Andreas Hansen, gottorpsk kammerbud, på 1 vogn ind i riget. T. K. 231.

21. marts (—). Miss. til enkedronning Maria Eleonora af Sverrig². Prinsen takker for hendes skrivelse³ i anledning af nytåret og udtaler de bedste ønsker for hende i samme anledning. T. K. 32.

22. marts (—). Miss. til Hans Steenwinckel. Da prinsen agter at opføre en bygning her og først vil tale med ham om, hvorledes den skal være, anmoder han ham om, såsnart hans forhold tillader det, at begive sig til prinsen og meddele ham sin betænkning om, hvad han finder tilrådeligt. T. K. 33.

25. marts (—). Miss. til hr. Christian Friis. Denne brevviser Hans Petersen har personlig henvendt sig til prinsen, meddelt ham sine forhold og ansøgt ham om hans intercessions-skrivelse til Christian Friis, for at han atter må få sin stilling tilbage. Prinsen beder ham hjælpe ovennævnte Hans Petersen hos kongen, så at han må blive genindsat i sin toldforvaltning. T. K. 34.

— (—). Miss. til kongelig renteriskriver Peter Hansen. Da tre af de regnskaber, som Sigvart Urne skal lade udfærdige af Malmøhus len, endnu er ukvitterede, skal Peter Hansen tage for sig de to sidste, af Sigvart Urne selv underskrevne regnskaber for Malmøhus, som hans skriver Thomas Andersen på hans vegne skal overlevere til Peter Hansen, gennemgå dem og regne dem efter og siden snarest forfærdige både dem og Christoffer Brings tidligere gennemsete regnskab og indlevere kvitteringerne med sin beretning om dem til prinsens kammer. K. 35⁴.

---

¹ Overstreget. ² Påskriften på bagsiden lyder: Til den gamle dronning i Sverrig. ³ K. har først haft: dateret Stockholm den 26. decbr., modtaget den 20. marts. Dette er atter strøget. ⁴ Nr. 36 mangler. Nr. 37 findes under 31. marts ndfr.

28. marts (Nykøbing). Miss. til landgreve Georg af Hessen. Prinsen har den 25. marts d. å. modtaget hans skrivelse, dateret Giessen den 18. decbr. f. å., i anledning af årsskiftet. Prinsen gengælder hans gode ønsker. T. K. 38.

— (—). Bestalling for dr. med. Heinrich Küster som medikus ved prinsens hof. Han skal væsentligt opholde sig ved prinsens hofstat og må ikke være fraværende uden prinsens udtrykkelige orlov. Han skal troligt have agt på prinsens gemalindes helbred og befindende og med råd og dåd bistå hende. Desuden skal han være forpligtet til at råde dem, der hører til prinsens hofstat, de være sig af høj eller ringe stand, såfremt han bliver anmodet derom. Den medicin, som prinsen skal bruge, skal han forordne med stor flid og omhu, som det sømmer sig en tro livlæge, og lade den tilberede i sin nærværelse, overrække prinsen den og ikke lade den komme i fremmede hænder. Hvad han erfarer om prinsens legemlige tilstand eller svaghed, og hvad der ellers hemmeligt betros ham, og hvad han ellers i kamret hører og får at vide af andre, må han ikke røbe til nogen anden, men skal tie dermed til sin grav (efter den af ham aflagte edsforpligtelse) og skal heri og i alt andet vise sig således, som det sømmer sig for en kristelig, ærekær, tro læge, og som han mener at kunne forsvare det med ære og god samvittighed. Derimod vil prinsen betale ham en årlig løn af 330 rdlr. i 2 terminer, ligesom der i prinsens residens her i Nykøbing skal anvises ham fri bolig, som prinsen vil lade vedligeholde¹, og ligeledes skal han forsynes med 60 gode læster brænde til fyring. Men såfremt han skal følge med prinsen og opholde sig udenfor denne hoflejr ved prinsens hofstat, skal han for sig og en dreng have frit kvarter og frit bord ved høve. Desuden skal det være ham forundt og tilladt næst efter hofstaten at udøve fri praksis hos dem af adel og andre, når han ansøger prinsen herom og får dennes orlov dertil. Bestallingen skal gælde fra påske 1635 at regne og fortsættes, så længe det behager prinsen, dog med et halvt års opsigelse, lige-

¹ K. har: »in wesentlichen Bauw wollen erhalten lassen«.

som det skal stå nævnte dr. Küster frit for at søge om afsked fra denne tjeneste med $\frac{1}{2}$ års varsel. Orig. (benyttet som K. til bestallingen af 19. sept. 1638 for samme).

30. marts (Nykøbing). Miss. til dr. Johannes Michaelis¹, biskop i Odense. Rasmus Jansen på Langeland har berettet, at han for nogle år siden er kommet i ulykke og har begået et drab. Da han nu angrer og for denne onde gerning har af fundet sig med øvrigheden og med den afdødes slægt og venner og gerne vil udsones med den kristne menighed, har han ansøgt prinsen om hans intercession hos biskoppen. Skønt prinsen ikke nærer nogen tvivl om, at biskoppen også uden denne skrivelse ville gøre, hvad der hører hans embede til, har han ikke villet undlade at efterkomme supplikantens indstændige andragende og beder derfor bispen om, såfremt det forholder sig som ovenfor meddelt, og det ellers ikke strider mod kirkeordnanserne, at anbefale præsten, til hvis sognekirke supplikanten hører, på sædvanlig måde at give ham adgang til den hellige kommunion og atter optage ham i den kristne menighed. T. K. 39.

— (—). Pas for Trinecke, den gamle frues² pige i Haderslev, på 1 vogn derhen. T. K. 231.

— (—). Pas for trompeter Joachim Zachow til Nyborg³ på 1 vogn. T. K. 231.

— (—). Pas for dr. Küster til Odense på 1 vogn hen og 6 tilbage hertil. T. K. 231.

31. marts (—). Miss. til staldmester Vollrath Lampe. Da prinsen er betænkt på til underhold af sin stald at leje nogle ved Haderslev liggende løkker af den kongelige amtmand, skal adressaten leje de på vedlagte seddel specificerede løkker i nævnte amt efter de derved satte leje penge, hvorm hofmarskallen og kammerråden allerede har truffet aftale, og

¹ Dr. Hans Mikkelsen. ² Det kan ikke ses, hvem »die alte Frau« er. ³ K. har Nib. med abbreviatur.

meddele amtmanden, at prinsen henimod den tid, da høet skal føres bort, vil give videre besked. T. K. 37.

31. marts (Nykøbing). Miss. til Jacob Mores. Da prinsen af kurfyrstinden af Sachsens hofmester [Hans Caspar]¹ von Korbitz er blevet indbudt til at stå fadder til hans nyfødte søn og ønsker at give en sølvforgylt faddergave, men ikke kan få den til den ønskede værdi her, anmoder prinsen adressaten om at skaffe en sådan gave til en værdi af 125 rdlr. og sammen med vedlagte brev sende den til den kurfyrstelig sachsiske gehejmekammertjener Frederik Lebzelter så snart som muligt. Betalingen kan han forvente ved henvendelse til prinsens hofmarskal og kammerråd. T. K. 40².

2. april (—). Miss. til borgemestre og råd i Rostock. Borgemester i Nykøbing Andres Andresen har berettet, at han for nogle år siden har anbragt sine stiftsønners fædrener arv, der var på 600 gylden³, på rente hos forstanderne for den nye kasse i Rostock. Siden den tid har han på tilbørlig måde opsagt disse penge og ventet betalingen af dem, men har hidtil ikke fået andet end undskyldninger. Da hans stiftsønner nu har nået deres myndighedsalder, og han er nødt til at affinde sig med dem, har han ansøgt prinsen om dennes intercession hos dem, for at han lettere kan få sine penge og få en endelig⁴ opgørelse med sine stiftsønner. Prinsen anmoder dem om at være ham behjælpelig hermed, for at disse børnepenge med påløbne renter med det første må blive betalt til ham, så at der ikke voldes ham yderligere omkostninger eller skade. T. K. 42.

— (—). Miss. til hr. Jørgen Brahe. Da prinsen i høj grad behøver en hofmedikus, har han henvendt sig til denne brevviser dr. med. Henrik Küster⁵, men denne har svaret, at han var bundet til tjeneste hos Jørgen Brahe og andre

¹ I K. er der en åben plads til fornavnene. ² Nr. 41 mangler. ³ Læsningen er usikker. Beløbet er indføjet mellem linjerne. ⁴ K. har »etlicher«, formentlig fejlskrift for »entlicher«. ⁵ Han kaldes i kgl. miss. af 28. maj 1634 residerende medicus i Odense.

på Fyen. Prinsen anmoder ham derfor om at fritage ham for denne tjeneste og om også at bevæge de andre, overfor hvem han er forpligtet, til at gøre det samme. T. K. 43.

5. april (Nykøbing). Miss. til hertug Frederik, biskop af Bremen. Denne Johan Rasch, borger i København, har berettet, at han tidligere¹ har tilbudt hertugen sin tjeneste, og at denne har givet ham god fortrøstning på forfremmelse. Da han nu er på udrejsen til hertugen for at blive benådet med en eller anden stilling, har han ansøgt prinsen om dennes intercession. Prinsen anbefaler ham til en stilling i hertugens tjeneste. T. K. 44. Orig. i kongehusets ark. Frederik III. Breve fra Christian (V).

— (—). Pas for Michael² Sauer, murermester, til Lolland på 1 vogn frem og tilbage³. T. K. 231.

— (—). Pas for Peter Apotekers⁴ tjener på 1 vogn til København. T. K. 231.

— (—). Pas for Carl van Manders Jacob til Fyen og tilbage igen på 1 vogn. T. K. 231.

6. april (—). Miss. til borgemestre⁵ og råd i Strassburg. Denne Bartholomeus Naser, kaptejn-løjtnant af artilleriet, har berettet, at han i året 1625, altså ved begyndelsen af denne krig, i en skrivelse til dem i ikke ringe grad har gjort sig skyldig i et fejlgreb, hvorfor de også med ikke ringe grund har været beføjet til at pålægge ham en betydelig straf, som endnu på dette tidspunkt truer ham. Idet han nu erkender, at han ved denne lejlighed er optrådt utilbørligt og burde have undladt dette, har han bedt prinsen om hans intercession hos dem for ham som hans forhenværende officer, at han må blive benådet for den begåede fejl og fritaget for straffen. Prinsen henstiller til dem at pardonere ham og eftergive ham den ham pålagte straf. T. K. 45.

¹ K. har »verschienen«; der synes at være faldet et ord ud (år el. lign.?). ² I kontrakten af 9. april (ndfr. nr. 47) kaldes han Martin. ³ Overstreget. ⁴ Apoteker Peter Gagelman. ⁵ K. har påskriften: »An Meistern u. Rhat der Stadt Strassb.«, d. v. s. maistres.

8. april (Nykøbing). Åb. brev¹, hvorved det attesteres, at denne brevviser Frederik Høyer har tjent prinsen og prinsens broder, afdøde hr. Ulrik, hertug til Slesvig, Holsten etc., i hen ved 6 år som lakaj og i denne tjeneste har forholdt sig til prinsens gode tilfredshed. Men da prinsen nu har afskediget ham i nåde, for at han kan få en bedre stilling andetsteds, har han efter hans andragende udstedt denne skriftlige attest om, at han er afskediget med prinsens gode vidende og vilje. (Iøvrigt enslydende med den tilsvarende attest af 17. nov. 1634 for Oswald Richter). T. K. 48, 1636.

— (—). Miss. til Oluf Parsberg, lensmand i Trondhjem, eller, i hans fraværelse, til befalingsmanden. Hvad borgemester i Nykøbing Lavrids Mortensen har ansøgt om, kan han se af hans medfølgende ansøgning. Prinsen anmoder dem om at beskytte ham ved den engang afsluttede kontrakt og ikke besvære ham imod den, men lade ham få erstatning for det, der bevisligt er sket imod den, og handle således i denne sag, at han ikke i fremtiden får grund til klage. T. K. 46.

— (—). Pas for Frederik Drejer² til København og tilbage på 2 vogne. T. K. 231.

— (—). Pas for Carl van Mander til København på 3 vogne. T. K. 231.

— (—). Pas for seigneur Ambrosio Gøtz til København på 2 vogne. T. K. 231.

— (—). Pas for Johan Nothbeck over...³ til Holsten og fra Korsør til København på 2 vogne. T. K. 231.

— (—). Pas for hertug Frederiks 5 stodheste til Antvorskov. T. K. 231.

— (—). Pas for hr. Jørgen Christensen⁴ i Toreby til Flensborg på 1 vogn i riget, frem og tilbage. T. K. 231.

---

¹ Om dette brev se 17. nov. 1634 (noten). ² Prinsens drejer Frederik Jacobsen (bestall. 10. febr. 1632 nr. 42, ovenfor s. 26). ³ Stednavnet er glemt. ⁴ Sognekapellan i Toreby Jørgen Christiansen Flensborg, som efter Wibergs præstehist. var født i Flensborg.

8. april (Nykøbing). Pas for Johan Adolf på fri færge til Holsten og fra Robuy¹ til København på 1 vogn. T. K. 231.

— (—). Pas for Conrad Lakaj på 2 vogne til Rebuy². T. K. 231.

9. april (—). Miss. til hertug Frederik, biskop af Bremen, i hvilket prinsen anbefaler sin lakaj Conrad Schiller til antagelse i hertugens tjeneste, såfremt denne har brug for ham. Hertugen kender hans tro tjeneste hos prinsen og dennes afdøde broder hertug Ulrik, men da prinsen nu indskrænker sin hofholdning, har han afskediget ham, og han har da bedt prinsen om en anbefaling til hertugen. T. K. 47.

— (—). Kontrakt med murermester Martin Sauer om opførelse af en stald i Nykøbing. Han skal snarest fuldende det allerede påbegyndte fundament holdbart og udadledigt efter den overleverede tegning og må kun ved Guds magt lade sig hindre deri. Fundamentet skal indvendig være 86 alen langt og 7 alen højt, den største gavl skal være 19 alen bred og 15 alen høj, men de to andre, mindre gavle skal være 8 alen høje og 6 alen brede. Til gengæld vil prinsen, så længe han arbejder på denne grund, betale ham og hans svende sædvanlig dagløn, men når grunden er lagt, skal han have betaling efter alenmål, nemlig 12 sk. lybsk for hver alen, og altså for 1870 alen ialt 467 $\frac{1}{2}$ rdlr. Lønnen skal udbetales ham hver måned af prinsens kammerskriver her. Der skal leveres ham fornødne sten, kalk, jern og hvad der ellers behøves, men ud over dette skal prinsen ikke yde ham videre hjælp, ej heller være forpligtet til at betale ham yderligere omkostninger, men alt det øvrige skal han være forpligtet til selv at anskaffe. T. K. 48.

— (—). Pas for min husfrue³ til København på 1 borgervogn. T. K. 231.

---

¹ Formentlig Rødby. ² Formentlig Rødby. Sandsynligvis er det den lakaj Conrad Schiller, der i det følgende miss. af 9. april anbefales til hertug Frederik i Bremen. ³ Koncipisten Christoffer Lebzelters hustru.

9. april (Nykøbing). Pas for den gamle marskalinde til København på 2 vogne. T. K. 231.

— (—). Pas for Niels Becker¹ til Haderslev på 1 vogn frem og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for Medel² på 2 vogne til København. T. K. 231.

— (—). Søpas for Jeppe Kroes i Stubbekøbing til Sverrig. T. K. 231.

— (—). Pas for Peter Helt til København og, efter lejlighed, til Holsten. T. K. 231.

10. april (—). Miss. til Iver Vind. Denne brevviser Peder Helt, prinsens forrige kammertjener, har gjort prinsen rede og regnskab ikke alene som kammertjener, men også som kammerskriver, og har nøje revideret alle prinsens hof- og lensregnskaber, hvilket prinsen med billighed bør anerkende. Prinsen anmoder ham om på hans vegne at meddele kongen dette og, da prinsen ikke må beholde ham i sin tjeneste, bede kongen befordre ham til en anden stilling, da hele hans velfærd beror derpå, og bevilge ham et ekspektancebrev på det ene eller det andet, så at han må nyde godt af tjenesten hos prinsen og sin flid, i betragtning af at hans forseelse ikke er så stor. Prinsen beder Iver Vind ikke spare sin flid i denne sag. K. 50.

13. april (Kbhvn.³). Miss. til husfoged Jochim Hegeman i Nykøbing. Da prinsen har givet dr. jur. von der Lippe til-ladelse til at flytte sit husgeråd fra Nykøbing til Rostock til skibs, skal husfogden lade ham passere frit, sikkert og uhindret dermed. T. K. 49.

— (Nykøbing). Pas på 2 færger til Rostock for kansler von der Lippe. T. K. 231.

---

¹ Formentlig: Niels Bäcker, prinsens hofbager Niels Hansen. ² Formentlig hofjunker Gerart Meidell. ³ K. har først været dateret Nykøbing, men dette er rettet til Kbhvn.

13. april (Nykøbing). Pas for Christian Schumacher på 3 vogne til København. T. K. 231.

15. april (Kbhvn.). Åb. brev, hvorved prinsen i kriminalsagen angående den dræbte felttrompeter David Loh på den ene side og Henrik Bøtger Kok som anklaget på den anden side med kongens bevilling afsiger den kendelse, at det skal forblive ved den dom, der er afsagt af 12 efter gårdsretten til domstol forordnede personer, dog med den tilføjelse, at anklagede Henrik Kok hermed skal være afskediget fra sin tjeneste, straks skal begive sig fra prinsens hofstat til hertug Frederik til opvartning og ikke må forlade den uden kongens udtrykkelige bevilling og tilladelse. T. K. 51.

18. april (—). Miss. til Hans Bertram, [fodermarskal]. Hvilken kendelse prinsen har afgivet i sagen mod sin tidligere mundkok Henrik Bøtger, vil han få at vide på anden måde. Efter denne skal han tilholde nævnte Henrik Bøtger, at han, så snart prinsens kendelse er blevet offentliggjort, og hvad der står i forbindelse dermed er sket, straks begiver sig fra prinsens hofstat til Belteringgård¹ til Jørgen Schult og i henhold til omtalte kendelse følger med denne til ærkestiftet Bremen. T. K. 53.

— (—). Miss. til husfogden i Nykøbing. Da det er prinsens hensigt at lade dr. jur. Christoff von der Lippe forsyne med et hus i Nykøbing, skal husfogden efter hans eget ønske lade ham få enten prinsens hus i Nykøbing, hvori prinsens bedstemoders² hofpræst har boet, eller for et fjerdingår leje Jørgen Roberts bolig, hvori Anton Snedker for tiden bor, til von der Lippe og så længe anbringe snedkeren i et andet af prinsens huse. T. K. 52.

19. april (Nykøbing). Pas for kongelig rytter Hans Bertelsen på 4 heste til at bringe vogne frem og tilbage, ligeledes 1 hest fra Beldringe. T. K. 231.

---

¹ Beldringegård, Bårse h., som Jørgen Schult havde i forpagtning.

² Dronning Sophie.

19. april (Nykøbing). Pas for kammerjunkerenes tjener på 1 vogn til Nykøbing og 2 vogne tilbage igen. T. K. 231.

22. april (—). Miss. til hr. Tage Thott Andersen, [lensmand på Sølvitsborg]. Prinsen har sendt denne skipper med hans skude til ham for hos ham at hente en god ladning enebærstager og bringe dem til Nykøbing. Han skal lade skipperen få en fuld ladning enebærstager. T. K. 54.

— (—). Miss. til Kaj Ahlefeldt, [amtmand i Flensborg amt]. Dr. med. Joachimus Mantinus har berettet, at nogle i det Kaj Ahlefeldt betroede Flensborg amt liggende bøndergårde som følge af forhugning og misbrug skulle gøres til fæstegods, deriblandt også Dietrich Jorts i Ausacker¹. Han har ansøgt prinsen om at sende en skrivelse til Kaj Ahlefeldt, for at ovennævnte ejendom må blive fæstet til ham. Prinsen anmoder ham om at fæste nævnte ejendom og huset i Ausacker til dr. Mantinus, såfremt der ellers ikke er noget til hinder derfor, fremfor til nogen anden efter værdi og rimelighed. Han tilbyder af fornævnte hus, såvidt det er muligt, at tilfredsstille kreditorerne. T. K. 55.

(Bilag:) Brev, dateret 3. april 1635 [u. st.] fra dr. I. Mancinus til Dionysius von Podewils, gehejmeråd og marskal hos prinsen. Han beder deri denne få prinsen til at skrive et brev til hans amtmand i følgende sag: Da bønderne har ødelagt deres ejendomme, både bøndergårdene og fæstegårdene, ved at forhugge dem, har amtmanden fået et mandat fra kongen om at gøre disse ødelagte bøndergårde til fæstegårde, tage fæstegårdene fra forbryderne og give dem til andre. Dietrich Jort i Ausacker, på hvis gård dr. Soltow sidder som lejer, har ikke blot på den del af sin bondegård, som han har fæstet af kirken, fældet over 1000 træer, men har også efter udstedelsen af mandatatet med dets trussel om livsstraf og tab af ejendommen fældet

¹ Stednavnet er øjensynlig læst fejl af skriveren. I bilaget har brevskriveren anvendt den X-lignende, gennemstregede form for A, og da det følgende u mangler u-krollen, gengives i koncepten de to første bogstaver som Xa (Xasack). Ment er Oksager, Husby s. og h., Flensborg amt.

yderligere 100 træer som en desperat mand, fordi han ikke kunne betale sin gæld, og hans ejendom altså ville falde i kreditorernes hænder. Brevskriveren har derfor talt med amtmanden, der har lovet at anvende al sin flid på at hjælpe ham hermed, og der ville ikke være nogen vanskelighed, hvis ikke kreditorerne var der, men disse kan ikke komme videre end til det, som bygningen er værd. Ejendommen mister alligevel sin egenskab af bondegods og bliver en fæstegård, så kreditorerne kan aldrig få fat i huset. Han vil gerne have en skrivelse fra prinsen til amtmanden om, at dette fæste skal overlades til ham fremfor til andre for et rimeligt beløb, og at huset, som ellers ikke er noget særligt, idet der kun er en stald deri, må blive takseret således, at han kan blive ved det. Det vil jo desuden koste ham nok, når han skal holde kvæg, plov og vogne, redskaber og tyende derpå for at opdrætte en høne og et lam derpå til køkkenet og måske engang imellem rejse dertil for lyst. Han vil gerne igen opvarte prinsen, hvis dennes medikus ikke er til stede, og prinsen residerer her, fra sit hus, hvis han efter lejligheden dér kunne holde et par heste, hvad der i byerne er en stor byrde. Dette har før i tiden bønder opnået af prinsen, og en bonde har forrige år ad denne vej snuppet en ejendom for næsen af ham. Amtmanden mener, at hvis han kunne få denne skrivelse af prinsen, kunne han med større sikkerhed forhandle med kreditorerne; med karlen (Jort) havde han ingen betænkelighed. Han beder altså marskallen om ved første lejlighed, og medens Didrik Kløcker¹ endnu er til stede, at skaffe ham denne skrivelse eller snarest sende den med en af sine tjenere til amtmanden i Haderslev. Han vil altid være ham til tjeneste igen. Iøvrigt beder dr. Soltow om, at man ikke vil glemme ham nu, da den doktor, der var råd hos dronningen, skal træde i stedet for Schönbach (for hvem Sledanus har holdt en underlig prædiken), og spørger, om man ikke kunne befordre ham hos prinsen. Her er jo ellers af alle lærde landråder ingen, som kan noget fremmed sprog eller har været udenfor Tyskland.

---

¹ Prinsens faktor i Flensborg.

Han tvivler ikke på, at Podewils vil hjælpe ham, hvis han kan. Den tyske kansler har lovet ham meget. (Bagpå er skrevet: Modtaget den 20. april). ad. T. K. 55.

22. april (Nykøbing). Pas for oberstløjtnant Subihart på 1 vogn gennem Lolland og fri overfart til Tyskland. T. K. 231.

23. april (—). Pas for kammertjeneren¹ til Nykøbing på 1 vogn frem og tilbage. T. K. 231.

— (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Da prinsen har bevilget, at faktor Didrik Kløcker må få en del af de øksne, der findes i Halsted klostres len, skal han til ham eller hans afsendte tjener udlevere 50 af de bedste øksne og skaffe tilladelse til, at de må passere toldfrit ud af riget. T. K. 56.

25. april (—). Pas for 51 øksne, toldfrit og frit over til Holsten. T. K. 231.

— (—). Pas for mester Jacob på 2 vogne til Nykøbing og 3 tilbage igen. T. K. 231.

27. april (Kbhvn.). Miss. til provsten i Nysted mag. Knud Lerche. Hr. Jørgen Christensen har berettet, at Øster-Ulslev præstekald i Ålholm len ved præstens² død er blevet ledigt, og har ansøgt prinsen om at bevilge ham det fremfor nogen anden. Prinsen anmoder provsten om, såfremt det ikke er imod ordinansen, og der ikke er andre alvorlige betænkeligheder derved, at lade ham få embedet eller indsende sin betænkning derom til prinsen. T. K. 57.

28. april (—). Miss. til borgemestre og råd i København. Da det berettes, at der skal ske en forandring med byskriverens tjeneste i København, idet den nuværende byskriver af dem skal forordnes til rådmand, og da det er blevet opgivet til prinsen, at Mikkil Hansen ved sine gode kvaliteter og ærlige omgængelse er særlig egnet til denne tjeneste, anbefaler prinsen

¹ Formentlig Jørgen Beyer. ² Oluf Nielsen Glob († 1635).

dem at antage ham til stillingen som byskriver fremfor nogen anden. K. 58.

29. april (Nykøbing). Miss. til Jørgen Ahlefeldt. Da prinsen har besluttet at lade sine i Haderslev efterladte vine med tilhørende redskab føre til Nykøbing af sin nuværende bestaltede vinskænk Knud Bentsen, skal han give den kongelige amtsskriver Claus Knudsen og prinsens tidligere vinskænk Hans Kündig dér befaling til i overværelse af arvingerne efter prinsens nylig afdøde vinskænk Niels Andersen at optage en rigtig fortegnelse over vinene og redskaberne, indsende et lukket inventarium derover til prinsen, levere en kopi deraf både til nævnte afdøde vinskænks arvinger og til den nuværende vinskænk og forøvrigt yde ovennævnte Knud Bentsen al god hjælp til borttransporten af disse vine. T. K. 59.

— (—). Pas for Knud Bentsen til Haderslev på 2 vogne. T. K. 231.

30. april (Kbhvn.¹). Miss. til Caspar von Buchwald. Han vil sikkert huske, at prinsen nylig har anmodet ham om at være Adolf Frederik Bøtger behjælpelig med at leje en gård i Holsten. Da han nu har ansøgt prinsen om yderligere assistance², anmoder denne adressaten om også at hjælpe ham, såfremt der skulle vise sig nogen mangel med hensyn til kavtion. T. K. 60.

2. maj (Nykøbing). Pas for »min kone«³ på 1 borgervogn og 4 bøndervogne. [Senere tilføjelse:] Er ikke blevet brugt⁴. T. K. 231.

5. maj (—). Pas for Severin Jørgensen⁵, staldmestrens betjent, på 1 vogn til Haderslev. T. K. 231.

— (—). Pas for Bastian Barber fra København til Nykøbing på 2 vogne. T. K. 231.

¹ K. har først haft Ny., hvilket er rettet til Khvn. ² Nogen skrivelse herom synes ikke bevaret. ³ Navnet på Christoffer Lebzelters kone har det ikke været muligt at finde. ⁴ Overstreget. ⁵ Se 9. maj nr. 64 ndfr.

6. maj (Kronborg). Miss. til Hans Lindenov til Hundslund, Lavrids Ulfeldt til Harreslevgård og Otto Thott til Manstrupgård¹. Denne prinsens forrige kammertjener Peder Helt har andraget om en skrivelse til dem i anledning af, at han for rum tid siden har leveret sit regnskab af Møens land til dem, men endnu ikke har fået deres kvittans derfor. De skal ikke opholde ham længere, men lade samme regnskab blive revideret, så at han kan komme til ende dermed, da han tilbyder, som billigt er, straks at betale, hvad han måtte blive skyldig derpå. K. 63.

— (—). Rekreditiv til Generalstaterne for deres gesandter, der på gennemrejse har overrakt prinsen det af dem udstedte kreditiv. T. K. 76.

9. maj (Roskilde). Miss. til Ernst Normand. Denne prinsens forhenværende rytter Severin Jørgensen har berettet, at hans broder Hans Jørgensens gård i Bredninghuofgård² er blevet anvist en af kongens officerer til hans underhold. Derved vil ikke blot hans broder med sine mange små børn, men også supplikanten selv (som er i høj grad interesseret i samme gård) blive ødelagt i bund og grund og komme i den yderste fattigdom. Han har derfor, da Ernst Normand ikke har noget udtrykkeligt kongebrev derom, bedt om prinsens intercession hos ham, da han kan afbøde denne ulykke og give officeren en anden gård, så at supplikantens broder kan blive ved gården, og de begge kan blive ved magt. Prinsen henstiller til ham at tage hensyn til, at det vil være supplikantens og hans broders og dennes mange små børns fuldstændige ødelæggelse, og se til, at de for denne gangs skyld kan blive ved deres ejendom. T. K. 64.

---

¹ Mogenstrup, Oxie h. ² I Koldinghus len synes der kun at kunne være tale om en gård (Hovgård?) i Brejninge s., Holmans h. I Koldinghus lens jordebogsregnskab for 1635—36 findes der her både en Hans Jørgensen og en Hans Jørgensen Gesten som fæstere.

9. maj (Roskilde). Miss. til Elias Artschofsky. Denne brevviser Henrik Herman von Øynhausen har ved prinsens bilager opvartet ham som hofjunker og ønsker nu at forsøge sig andetsteds, navnlig under de nuværende forhold i Polen, men da han er ukendt dér, har han ansøgt prinsen om en anbefalingskrivelse. Prinsen anbefaler ham for hans gode forhold og gode egenskaber til forfremmelse hos adressaten. T. K. 65.

— ¹(—). Bestalling for Claus Nissen som tilsynsmand og forvalter på Sparepenge ved Frederiksborg for prinsens dér opbevarede klenodier, kostbart gevær og andet stateligt våbentøj, med en månedsløn af 6 kurantdlr. og en årsløn af 42 kurantdlr., ligesom hans forgængere, og desuden til en dreng 4 kurantdlr. om måneden og 25 kurantdlr. om året, alt fra Mikkelsdag sidstforleden år 1634 at regne. Han skal af yderste formue forhindre skade og ødelæggelse, men navnlig skal han have særligt tilsyn med de ham betroede kostbare sager, over hvilke der er tilstillet ham særlige inventarier, holde dem rene og propre, påse, at intet af dem forlægges eller skamferes, og må ikke udlevere noget til andre uden kongens eller prinsens udtrykkelige befaling. T. K. 67. Orig., benyttet som K. 29. sept. 1638.

— (—²). Pas for kapelmesteren³ til Nykøbing på 2 vogne. T. K. 231.

---

¹ Koncepten er dateret 1634, men den som K. den 29. sept. 1638 benyttede orig. er rigtig dateret 9. maj 1635. Blandt koncepterne i maj måned 1635 er der enkelte, der er dateret 1634, således ovenstående nr. 67 af 9. maj og nr. 78 af 24. maj. Dateringsstedet for førstnævnte er Roskilde, for sidstnævnte Nykøbing. I 1634 findes der intet koncept, der er dateret Roskilde, men da prinsen dette år skrev fra Haderslev den 7. maj, og det næste brev, af 1. juni, er dateret København, kunne han have været i Roskilde den 9. maj. Da prinsen imidlertid i koncepten nr. 78 af 24. maj omtaler sit bilager, må dette brev være fra 1635, og da de øvrige breve er indordnet i nummerrækken for 1635, er det sandsynligt, at årstallet 1634 også her er en fejlskrift for 1635. De er her anbragt under sidstnævnte år, dog med bemærkning om årstallet. Grunden til det fejlagtige årstal er måske den, at løn skulle betales fra Mikkelsdag 1634 at regne. ² I registret over pas, i hvilket dette findes indført, er dateringsstedet ikke angivet, og brevet skal derfor muligvis

15. maj (Nykøbing). Pas for Sivert Urnes tjener Iver Jensen på 1 vogn til Roskilde og til at føre 2 bønder derhen. T. K. 231.

— (—). Pas for Povl Mortensen tømmermand på 1 vogn til Malmø og 3 vogne tilbage igen hertil. T. K. 231.

— (—). Pas for Frederik Lakaj til Odense. T. K. 231.

— (—). Pas for dr. Küster på en borgervogn hertil. T. K. 231.

16. maj (—). Miss. til amtmanden i Tønder Wolf Blome til Tesdorf og Seedorf. Han vil huske, at hertug Frederik til Holsten under hensyn til intercessionsskrivelser fra kongen og prinsen har benådet prinsens forhenværende kamertjener Jørgen Beyer med 48 demat land i Tønder amt, men at hans broders kreditorer i henhold til en dom (om hvilken nævnte Jørgen Beyer intet ved, da han ikke var stævnet til den) hæver afgifterne af denne jord og således i høj grad forstyrrer ham i udnyttelsen af denne benådning. Han har i denne sag foretaget en rejse til Holsten og har nu, for at få sagen bedre gennemført, ansøgt prinsen om en skrivelse til adressaten. Prinsen anmoder denne om at hjælpe Jørgen Beyer i ovennævnte sag mod hans broders kreditorer, så at han kan komme til en god ende dermed. T. K. 66.

20. maj (—). Miss. til de kgl. rentemestre. Prinsen har sidste år anmodet dem om at forsyne med kost 2 pager, der egnede sig til balletten, og 4 musikanter, der var nødvendige ved afholdelsen af festlighederne dengang. Efter vedlagte seddel er de dengang blevet bispist af Nickel Kok, der nu søger sin betaling hos prinsen, hvem den efter hans mening ikke vedkommer. Han anmoder dem derfor om at få det ordnet således, at disse omkostninger, ligesom alle de andre udgifter ved bilageret, bæres af kongen, og Nickel Kok betales af renteriet. T. K. 68.

---

dateres Roskilde, ligesom de to foregående breve, således at passet gælder fra Roskilde til Nykøbing. ³ Heinrich Schütz.

20. maj (Nykøbing). Miss. til Jacob Mores. Da denne brevviser, prinsens hofjunker Hans Wilhelm von Harstall, har fået tilladelse til at opholde sig 4 år i Italien for at give sig af med ridning dér, og prinsen har bevilget ham 500 rdlr. årlig dertil, anmoder prinsen Jacob Mores om for denne gang at forsyne ham med en sikker vekslel på 500 rdlr. til Italien, for at han kan få pengene udbetalt, på hvilket sted i Italien han måtte ønske, og endvidere give ordre til, at der i fremtiden hvert år udbetales ham 500 rdlr. uden forsinkelse mod hans kvittering. Pengene vil blive udbetalt ham af prinsens rentekammer til enhver tid mod indsendelse af hans kvittanser. T. K. 69.

— (—). Lat. pas for Joannes Guilelmus de Harstall, prinsens kammerjunker, som for sin uddannelses skyld har fået hans tilladelse til at rejse til udlandet, specielt til Italien, og for hans følge. Lat. K. 70.

— (—). Pas for mr. Harstall på 1 vogn til Rødby og fri færge over til Holsten. T. K. 231.

— (—). Miss. til Vollrath Lampe. Da prinsen mener at kunne undvære følemester Thomas N.¹ og derfor agter at forlove ham, skal adressaten meddele ham afsked fra prinsens tjeneste. T. K. 71.

— (—). Pas for Hans Bertram til Haderslev på 1 borgervogn og 1 bondevogn på henvejen og 1 borgervogn og 2 bondevogne på tilbagevejen. T. K. 231.

— (—). Pas for en rytter fra Haderslev til Frederiksborg på 8 vogne på henvejen og 1 på tilbagevejen. T. K. 231.

— (—). Pas for »min tjenestepige«² til København på 1 vogn hen og 2 borgervogne på tilbagevejen. T. K. 231.

---

¹ Åben plads til navnet. Han hed Thomas Jensen, se K. af 10. og 11. juni 1635 nr. 91 og 92 ndfr. ² Christoffer Lebzelters.

20. maj (Nykøbing). Pas for J. Meidell til Haderslev på 2 vogne frem og tilbage. T. K. 231.

— (—). Miss. til dr. Joannes Resenius, Sjællands biskop. Prinsen har tilforn opfordret denne mag. Godefridus Gesius til at lade sig høre for prinsen, og han har derved bevist sig således og tillige modbevist det, som han var beskyldt for, så at prinsen ønsker at have ham til hofprædikant i fremtiden. Men for at prinsen kan være sikker på renheden af hans lære, som han dog ikke nærer nogen tvivl om, har han henvist ham til biskoppen, hvor denne måtte være at træffe, og anmoder herved biskoppen om at eksaminere mag. Gesius uden ophold og, såfremt han, som prinsen håber, befindes ret deri, meddele ham den sædvanlige ordination¹. T. K. 72.

21. maj (—). Pas for mag. Gesius på 1 borgervogn derhen, hvor biskoppen er at træffe, og tilbage igen T. K. 231.

— (—). Fransk miss. til feltmarskallen over den franske hær ved Rhinen. Johan Weyer, borger i København, har berettet, at han har sendt en mand til Ringow² for dér at købe en del vin og føre den til Danmark, men da han fandt vejen spærret af de partigængere, der endnu findes dér, har han ansøgt prinsen om ved en skrivelse til marskallen at åbne vejen for ham. Da prinsens undersåtter ikke hører til de nævnte partigængere, anmoder prinsen ham om at lade ansøgerens ovennævnte mand Johan Braem passere frit med vinen mod, at han betaler den tilbørlige told. Fr. K. 61.

— (—). Pas for Christian Nold på 1 vogn til Turop³ i Skåne. T. K. 231.

— (—). Pas for denne brevviser, prinsens felttrom-

---

¹ I margenen har der været tilføjet: således at han igen ufortøvet kan begive sig til prinsen, og denne ikke længe behøver at undvære hans tjeneste. — Dette er slettet, men atter prikket under. Det ses ikke, om det skulle medtages. ² Rheingau. ³ Formentlig Torup.

peter Mattias Armentrich¹, der har fået orlov for en tid lang at forsøge sig yderligere i krigsvæsenet. T. K. 73.

21. maj (Nykøbing). Miss. til Corfitz Ulfeldt. Denne brevviser, prinsens trompeter Martin Zachow, har berettet, at fær-gemanden i Grønsund under Corfitz Ulfeldts len [Møen] er død, og har ansøgt prinsen om anbefaling til adressaten, for at han fremfor nogen anden kan få den afdødes tjeneste. Af hensyn til hans lange tjeneste hos prinsens farbroder og hos prinsen selv anbefaler denne Martin Zachow til om muligt at få nævnte stilling. T. K. 74.

22. maj (—). Pas for fru Maria Lützow over Langeland på 1 vogn. T. K. 231.

24. maj (—). Pas for Antoni Schmitz's hustru til København på 1 vogn hen og 2 tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for den ahrensböckske lakaj Frederik Lorentz, uden vogn, men kun på fri færge. T. K. 231.

— (—). Pas² for Herman Fisker til Rostock på 1 vogn til færgen og, efter behov, tilbage igen. T. K. 231.

— (—). Pas for denne brevviser, prinsens fisker Herman Schadendorf, på rejse til Rostock, hvor han skal købe en del redskaber til fiskeri, og tilbage igen, frit og uden afgifter af redskaberne. T. K. 80.

— (—).³ Miss. til kurfyrstinden i Lichtenburg⁴. Da denne Heinrich Schütz, kurfyrste af Sachsen Johan Georgs bestaltede kapelmester, atter er på rejse til Dresden, sender prinsen hende dette lille takkebrev med de bedste ønsker for hende. Han takker hende for den umage, hun har gjort sig, efter prinsens forrige personlige skrivelse, for at skaffe til-

¹ I teksten kaldes han: Armentreich. ² Der er udstedt to pas for ham, nemlig dette vognpas og det følgende almindelige pas. ³ K. er dateret 1634, men da der deri tales om prinsens bilager, og det omhandler Heinrich Schütz, der fik pas til Dresden 25. maj 1635 (se det følgende brev), må året være en fejlskrift for 1635; jvfr. 9. maj ovfr. ⁴ Formentlig prinsens faster, enkekurfyrstinde Hedvig af Sachsen († 1641 på slottet Lichtenburg i Sachsen).

ladelse til ovennævnte kapelmester til at være fri i nogen tid og opvarte ved prinsens bilager. Prinsen forsikrer hende om sin sønlige hengivenhed. T. K. 78.

25. maj (Nykøbing). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Prinsen takker for hans svar på prinsens skrivelse med meddelelse om hans helbredstilstand og fredsforhandlingerne. Prinsen glæder sig over forhåbningerne om en ædel fred og ønsker fremgang for forhandlingerne og for ham selv. T. K. 99.

— (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Da denne brevviser, hans kapelmester Heinrich Schütz, iler med at begive sig tilbage til kurfyrsten, benytter prinsen lejligheden til sønligt at takke ham, fordi han har tilladt kapelmesteren at opvarte prinsen så længe ved dennes bilager og med anden opvartning, og beder ham ikke optage ilde, at kapelmesteren er blevet borte så længe. Prinsen er villig til gentjeneste, såfremt der skulle være mulighed derfor. T. K. 81.

— (—). Pas for kongen af Danmarks og kurfyrsten af Sachsens bestaltede kapelmester Heinrich Schütz på tilbagereisen til Dresden og, efter hans lejlighed, atter her til riget, med tjenere og bagage, til lands og til vands. T. K. 77.

—¹ (—). Miss. til landgreve Jørge². Prinsen har den 3. ds. i Helsingør i Øresund modtaget hans to skrivelser, dateret Giessen den 20. og den 22. marts, om, at han har fået en datter og indbyder prinsen til at stå fadder ved dåben. Prinsen modtager indbydelsen, vil lade sig repræsentere ved en person og har givet ordre til, at der fra Hamburg træffes de foranstaltninger, som yderligere måtte udkræves. T. K. 75.

— (—). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Hvad denne brevviser Claus Unbehauwen fra Femern har andraget om mod sin debitor Jasper Maes i Roby³, kan han se af hans

¹ Datoen er tidligere blevet læst: 21., den må sikkert læses som 25., jfr. datoen på de to foregående breve. Bl. a. mangler den sædvanlige prik over 1-tallet.

² Landgreve Georg II af Hessen-Darmstadt. Datteren Elisabeth Amalia var f. 20. marts 1635. ³ Rødby.

vedlagte ansøgning. Endvidere har hertug Frederik af Holsten intercederet hos prinsen for ham om at lade ham vederfares hurtig og upartisk ret. Da dette i sig selv er billigt, skal han snarest lade supplikantens sag komme for retten og sørge for, at der hurtigt fældes dom i den, så at sagen kan komme til ende. T. K. 82.

25. maj (Nykøbing). Pas for Hans Fyrbøder til Frederiksborg og København og tilbage igen på 2 vogne. T. K. 231.

26. maj ¹ (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Det vil være ham bekendt, at prinsens broder hertug Frederik efter forudgående retmæssigt valg har overtaget besiddelsen af ærkestiftet Bremen. Dette er blevet notificeret kejseren, hvorved der er blevet søgt om det, der er nødvendigt, men da hele dette spørgsmål (der skal træffes en rigtig afgørelse om de gejstlige godser) er blevet henvist til de fredsforhandlinger, der nu foregår, beder prinsen kurfyrsten ved disse forhandlinger at tænke på hans broders sag og gøre det bedste for ham. Broderen vil bestræbe sig for at gøre gengæld, ligesom prinsen tilbyder at yde ham gengæld. T. K. 83².

27. maj (—). Pas for Zigeser³ til København og tilbage på 1 vogn. T. K. 231.

28. maj ⁴ (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Han har for nogen tid siden på prinsens vegne haft tiltale mod hr. Dynis Christensen i Horslunde⁵ for en af ham begået forseelse, og sagen er nu procederet så vidt, at der skal tages dom i den på landemodet. Prinsen har eftergivet ham samme sag mod, at han til prinsen betaler 300 rdlr., og adressaten skal derfor lade tiltalen mod ham falde. K. 62.

---

¹ K er fejlagtig dateret 1634. ² Nr. 84 mangler. ³ Formentlig senere braunschweigsk oberstlt. Hans Christoffer v. Ziegesar, søn af Hans v. Z. på Lüttitz i Meissen (jvfr. Bricka og Fridericia: Christian d. Fjerdtes Breve, III, s. 268). ⁴ Brevet er, sikkert fejlagtigt, dateret 1634, se ovfr. under 9. maj nr. 67. ⁵ Dines Andersen (Christensen) i Horslunde, søn af forgængeren i Horslunde sogn Anders Sørensen († 9/12 1631).

29. maj (Nykøbing). Pas for Henrik Lakaj til København, uden vogn. T. K. 231.

— (—). Pas for mester Frans til Frederiksborg og tilbage igen på 2 vogne. T. K. 231.

— (—). Pas for fru Sophie Peder Basses på 2 vogne til Langeland¹. T. K. 231.

30. maj (—). Pas² for Frederik Urnes trompeter til kurfyrstendømmet Sachsen. T. K. 231.

— (—). Pas for dr. Küster over Langeland til Odense for at hente sin familie og sit løsøre, på de nødtørftige vogne og 1 borgervogn hen. T. K. 231.

1. juni (—). Miss. til Caspar von Buchwald. Prinsens slægtning Joachim Ernst, hertug af Slesvig, Holsten etc., har bedt prinsen og hans gemalinde om at stå fadder ved dåben af hans nyfødte søn³ den 24. juni, til St. Hans, i Ahrensböck. Da prinsen gerne vil efterkomme denne indbydelse og har tænkt på at kreditere adressaten til hertugen, skal han ved nævnte tid på prinsens og hans gemalindes vegne begive sig til Ahrensböck, aflevere bemeldte kredentiale, deltage i de sædvanlige kristelige ceremonier og på begges vegne overrække medfølgende gave med den derpå værende inskription og medfølgende 5 rosenobler, som prinsen giver på vuggen. T. K. 85⁴.

— (—). Åb. brev, hvorved prinsen efter mangfoldige intercessioner til forbedring af embedet tillader hr. Jesper Jepsen, præst i Stubbekøbing, på sin egen bekostning at tilforhandle sig en af prinsens marker ved Stubbekøbing uden betaling af fæste eller stedsmål og uden ydelse af hoveri eller arbejde. T. K. 86⁵.

¹ Fru Sophie Parsbergs ægtefælle Peder Basse var lensmand på Langeland.

² Passus securitatis. ³ Sønnen August (senere hertug af Nordborg), f. 9. maj 1635. ⁴ Nr. 84 mangler. ⁵ Nr. 87 mangler.

2. juni (Nykøbing). Pas for Hans Lakaj på fri færge til Segeberg. T. K. 231.

3. juni (—). Miss. til greven af Oldenburg. Prinsen har dagen før [den 2. juni] modtaget hans skrivelse, dateret Oldenburg den 23. marts, og deraf med glæde set, at han under et besøg har indgået ægteskab med hr. Johan Christian arving til Nordborgs frøken søster¹, og at vielsen har fundet sted. Prinsen takker for notificeringen og udtaler de bedste ønsker for deres fremtidige lykke. T. K. 88.

— (—). Miss. til Christian Pentz. Prinsen har modtaget hans skrivelse med meddelelse om fæstningen Glückstadts tilstand og hvad han ellers har haft at meddele samt hans tilbud om at stille sig til prinsens tjeneste. Prinsen ønsker god fremgang for det påbegyndte glückstadtske værk og beder ham fremtidig jævnlige give ham meddelelse om arbejdet dér og andre forhold. T. K. 89.

— (—). Pas for Abraham Plate² til Engelstat³ i Skåne, 4 vogne hen og tilbage. T. K. 231.

4. juni (—). Pas for Henrik Guldsmed til Haderslev på 2 vogne og tilbage på 4. T. K. 231.

— (—). Pas for en oldenburgsk soldat frit over med Rødby færge. T. K. 231.

— (—). Pas for en kammertjener til København på 1 vogn frem og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for Henrik Lakaj til Gottorp frit over med færgen. T. K. 231.

5. juni (—). Pas for Adrian Mülties⁴ malersvend på 1 vogn fra Helsingør hertil. T. K. 231.

¹ Sophie Catrine, g. 31. maj 1635 m. grev Anton Günther af Oldenburg. ² Formentlig Abraham Jacob Platow, prinsens kammerpage. ³ Formentlig Ingelstad gård og s., Jerrestad h. ⁴ Adriaen Muiljtes, maler og kobberstikker, se bevilning for ham af 17. maj 1637 i K. Brb. 1637—39 s. 117 f.

5. juni (Nykøbing). Pas for Johan Nothbeck på 1 vogn til København og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for Jacob Geffert, kongelig stenhugger, på 6 vogne til Vallø. T. K. 231.

6. juni (—). Pas¹ for Jeremias Hartvig til Schlesien. T. K. 231.

— (—). Pas for Jacob Foucart til Holland og pas til Assens på 2 vogne, frem og tilbage². T. K. 231.

9. juni (—). Åb. brev, hvorved prinsen i sagen mellem indvånere i Sydditmarsken og mag. Joannes Nifanius vedrørende prinsens i året 1633 udstedte forskrift om, at de landejendomme, som hans nuværende hustru har bragt ham, skal forskånes for kontribution, afgiver den kendelse, at det billigt bør have sit forblivende ved den af kongen i året 1630 udstedte ordinans de modo collectandi, dog således at indbyggerne i Sydditmarsken efter deres tilbud indtil året 1633 skal se gennem fingre med kontributionen af disse ejendomme. T. K. 90.

— (—). Pas for Hans Gäuckler³ lakaj til København for athente Hans Aagesen⁴, 1 vogn frem og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for Jacob Maler på 2 vogne til Frederiksborg og 1 vogn tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for N. N.⁵ fra Rendsborg til Haderslev, 2 vogne frem og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for perlestikker Gabriel Dame til Rødby på 1 vogn og fri færge. T. K. 231.

10. juni (—). Miss. til Daniel Trøie. Denne brevviser, prinsens tidligere folemester Thomas Jensen, har berettet, at han har en gældsfordring i byen Bützow på en borger,

¹ Passus securitatis. ² Det første er et såkaldt passus securitatis, beregnet for den større rejse, det andet et vognpas. ³ Han kaldes senere (16. sept.) Hans Gaukler, sikkert den rigtige form. ⁴ Han kaldes 29. juni ndfr.: Hans Ovesen. ⁵ Navnet er glemt.

som han vil nævne til adressaten, og har bedt prinsen om en skrivelse til denne, for at han med adressatens hjælp snarere kan få disse penge. Prinsen beder ham hjælpe den forhenværende folemester, så at han uden vidtløftighed kan få sine penge. T. K. 91.

11. juni (Nykøbing). Åb. brev, hvorved prinsen anbefaler denne brevviser Thomas Jensen, der på 5. år har tjent prinsen som folemester, og som ved sin afskedigelse nu har ansøgt om en udtalelse om sit forhold. Han har tjent prinsen tro og godt og er i nåde trådt ud af prinsens tjeneste. T. K. 92.

— (—). Miss. til Lavrids Ulfeldt. Prinsen har erfaret, at hans folk, og iblandt dem hans ridefoged, har jaget på Lolland og indtil prinsens enemærker dér, imod prinsens sidste forlig og tilladelse¹, og da prinsen ikke tvivler på, at han har fået det at vide², begærer han hermed alvorligt, at han vil straffe forskrevne sine folk således, at prinsen kan mærke, at det har været ham imod, at sådant skulle ske, for at prinsen ikke skal blive forårsaget til anden vidtløftighed. K. 93.

— (—). Miss. til ærkebiskoppen i Bremen, prinsens broder. Denne brevviser, prinsens forhenværende livskrædder Simon Weltin³, har berettet, at han har besluttet at rejse til ærkestiftet Bremen for dér at få ordnet nogle sager vedrørende hans person. Prinsen beder ham påhøre brevviseren og, såvidt muligt, bønhøre ham. T. K. 94.

20. juni (—). Miss. til borgemestre og råd i Nysted. Denne Niels Schneppe, borger i Nysted, har ansøgt prinsen om at hjælpe ham til rette, som det videre kan ses af hans hoslagte supplikation. Prinsen befaler dem alvorligt at efterkomme den af ham erhvervede dom og skaffe ham ret, så at der ikke

¹ K. har først haft: imod kongelige recesser og ordinanser. ² K. har først haft: og eftersom vi haver stor årsage at beskærme vor og kronens højheder og rettig- heder, så haver vi dog denne gang for eders skyld i denne sag ikke så strengt villet forfare... ³ Han kaldes i miss. af 11/1, 1637: Welter.

gives ham årsag til at besvære prinsen videre, men der sker ham, hvad lov og ret medfører. K. 100.

20. juni (Nykøbing). Pas for pagen Pogwisch til hans moder på Fyen på 1 vogn frem og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for¹ gartner Hilarius Heyne på 2 vogne fra København til Nykøbing. T. K. 231.

— (—). Pas for Peter Apoteker på 1 vogn herfra til København. T. K. 231.

21. juni (—). Miss. til de kongelige rentemestre i København. Denne brevviser Peter Gagelman har ved sit ophold i Nykøbing ladet forebringe prinsen, at han har forskellige fordringer på kongen, for hvilke han i ikke ringe grad besværes af sine kreditorer, hvorfor han har bedt prinsen om at intercedere hos adressaterne, for at han kan få betalt blot det, som han ved prinsens bilager har anvendt på traktementet af den kongelige svenske gesandts folk. Skønt prinsen nødig vil genere dem, og de sikkert selv vil vide at gøre, hvad der er dem muligt, har han dog ikke villet undlade at tage hensyn til hans begæring i betragtning af, at disse udgifter dengang er anvendt til ære for prinsen. Han beder dem derfor ufortøvet at tilfredsstille nævnte Peter Gagelman for de udgifter, som han har haft ved prinsens bilager. T. K. 95.

— (—). Miss. til mag. Hans Borkardsen i Ribe og, mutatis mutandis, til Ernst Normand, [lensmand på Koldinghus]. Denne mag. Jens Raben², slotspræst på Haderslevhus, har berettet, at sognepræsten i Kolding mag. Povl Povlsen nylig er død. Da kongen nylig har forandret nævnte slotspræstekald, anbefaler prinsen slotspræsten til dem, for at han på grund af sin dygtighed og sit gudfrygtige levned desto snarere kan blive befordret til et andet godt embede, og henstiller til dem at hjælpe ham, så at han kan lade sig høre dér

¹ Foran gartner står et ord »helckens« el. lign., som det ikke har været muligt at tyde. ² Jens Ravn, rektor og 2. slotspræst i Haderslev.

i Kolding og før nogen anden må blive befordret efter ordnan-
sen til samme sognekald. K. 96.

22. juni (Nykøbing). Ordinans til Jørgen Jensen, foged i Staerby¹, om, at han, da Lavrids Nielsen i Jesby² lader sig bruge ved overfarten til Rostock og på grund af dennes nød-
vendighed ikke kan undværes dér, for denne gang skal forbigå ham med den ham pålagte musket og dermed fritage ham for tjeneste udenfor landet og skaffe en anden i hans sted. T. K. 97.

— (—). Pas for Christian Ranitsch lakaj på 1 vogn til København og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for Johan³, hr. Christoffer Urnes tjener, på 1 vogn til Haderslev og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas⁴ for ridefogden fra Halsted Jens Knudsen til Holsten. T. K. 231.

26. juni (—). Miss. til ridefogden i Nysted Niels Lassen. Denne brevviser Anders Petersen fra Storsedinge⁵ har klaget over, at Eller Murman ganske ubeføjet ikke blot har kørt sin gødning over hans eng, men ydermere, da han ville slå sit græs og ikke ville lade det ødelægge, voldeligt har overfaldet ham og slået ham til blods. Da prinsen ønsker at få at vide, hvorledes sagen egentlig er forløbet, skal ridefogden nøje undersøge den og snarest indsende beretning om den, for at prinsen kan træffe bestemmelse om, hvad der videre skal ske i sagen. T. K. 98.

— (—). Miss. til oberst Korff. Denne brevviser, disse rigers undersåt Peter Martensen, har opholdt sig en tid i Nederlandene og agter nu at forsøge sin lykke særlig i Polen, og han har derfor ansøgt prinsen om en anbefalingskrivelse til adressaten, for at han kan gøre sig håb om bedre forfrem-

¹ Stavreby, Skelby s., Falster Sønder h. ² Gedesby, Falster Sønder h. ³ K. har først haft et efternavn (Redel?), men dette er atter slettet. ⁴ Passus securitatis. ⁵ Der har først stået Storesedinge. Det kan ikke afgøres, hvad der er ment, måske Sæddinge i Fuglse h.

melse. Da prinsen anser det for tilbørligt at hjælpe sine undersætter i sådanne gode forsætter, og da han også ellers under denne brevviser alt godt, anbefaler prinsen ham på det bedste til at anvendes i det, som han befindes dygtig til. T. K. 99.

26. juni (Nykøbing). Pas for Zacharias von Lübeck til Haderslev på 1 vogn frem og tilbage¹. T. K. 231.

— (—). Pas for Hans Jensen fyrbøder til Haderslev på 1 vogn frem og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for Otto Eskeman Smed til Haderslev på 2 vogne. T. K. 231.

— (—). Pas for Jacob Ejlers på 1 vogn til København og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for Anders Rasmussen sadelmager på 1 vogn til Nykøbing. T. K. 231.

27. juni (—). Miss. til enkedronning Maria Eleonora af Sverrig. Prinsen takker for hendes brev, dateret Stockholm den 27. maj sidstforleden, med de gode efterretninger om hende, og sender hende gode ønsker. T. K. 101.

28. juni (—). Pas for en tyv og landstryger, som blev sendt til København til Bremerholm, 1 vogn. T. K. 231.

— (—). Pas for Jørgen Rasch på 2 vogne fra København hertil. T. K. 231.

— (—). Pas for Adam Sølvpop² til Haderslev på 1 vogn frem og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for Peter Helt³ til Hans Lindenov i Båhus og igen til Nykøbing, 2 vogne. T. K. 231.

29. juni (—). Åb. brev, hvorved prinsen skænker sin forhenværende tjenerinde Elisabeth Adolf Frederiks det hus i København, hvori hun bor, og som ligger ved Ama-

¹ Dette pas er indført 2 gange her. ² Johan Adam Berck. ³ Se 30. juni ndfr.

ger mark mellem Verner Klaumanns og Anna Johan Clausens T. K. 102.

29. juni (Nykøbing). Bestalling for denne Joachim Busch som kælderknægt og mundskænk for prinsens gemalinde med en årlig løn som kælderknægt på 60 kurantdlr., at betale af prinsens rentekammer, fra 1. maj d. å. at regne. Når prinsens mund- og vinskænk er fraværende, skal han gøre flittig opvartning, have god agt på prinsessens drikke, som bliver skænket til hendes mund, at ingen fremmede hænder kommer til dem, men drikken og karrene altid er rene og udadelige, og ellers flittig og tro forrette, hvad der bliver pålagt ham i kælderen. T. K. 103.

— (—). Pas for Hans Gäuckler¹ for at lede efter Hans Ovesen², på 1 vogn hen og tilbage, og 1 karl, som skal bære urværket. T. K. 231.

— (—). Pas for kongens musikanter³ Gregorio Chelli på 1 vogn til København. T. K. 231.

30. juni (—). Miss. til hr. Hans Lindenov og hr. Claus Daa. Denne prinsens forrige kammertjener Peder Helt har berettet, at han endnu ikke har fået kvittering af dem for sine regnskaber af Møens land for det sidste år, han havde tjeneste dér som skriver og ridefoged på Møen, der nu er tilfaldet dem som arv efter rigens hofmester, afdøde Frans Rantzau. Da han endvidere beretter, at det altsammen er gennemgået, at han i kongens rentekammer har klareret forskud og alt andet, og at Lavrids Ulfeldt har kvitteret for sin kvotadel, og da prinsen videre vil bruge ham i sin tjeneste på grund af hans tro og flittige opvartning, anmoder prinsen dem om at klargøre med ham til endelighed og give ham kvittering for hans regnskaber. Hvad han måtte blive dem skyldig derpå, eller hvad de ikke vil lade passere i hans svar på deres anteg-

¹ Han kaldes et par gange således, men senere en gang Gaukler, hvilket sikkert er rigtigt. Formen Gäuckler skyldes vel påvirkning fra det danske gogler. ² Han kaldes 9. juni ovfr. Hans Aagesen. ³ K. har først haft gesandt.

nelser, tilbyder han straks nøjagtigt at betale og i alle måder at ville forholde sig efter deres vilje. K. 104.

30. juni¹ (Nykøbing). Pas for denne prinsens forrige kamertjener Peder Helt fra Nykøbing til København eller hvor han kan træffe hr. Hans Lindenov til Hundslund og siden derfra til Boghuus² i Norge og efter lejlighed tilbage igen til Nykøbing med fri befordring med heste og 2 vogne og fri færge over færgestederne ved dag og nat. K. 104.

1. juli (—). Miss. til Christian Rantzau. Denne brevviser Hans Brun, som nu er tjenesteledig, har givet til kende, at han er villig til at gå i hans tjeneste, og har bedt om prinsens anbefalingsskrivelse. Da han tidligere har beklædt stillingen som håndskriver og andre stillinger, og prinsen derfor ikke tvivler på, at han er tilstrækkelig kvalificeret til at beklæde en eller anden stilling, anbefaler prinsen ham til antagelse i adressatens tjeneste. T. K. 106.

2. juli (—). Miss. til hr. Christian Pentz. Denne brevviser prinsens ridefoged på Halsted kloster Jens Knudsen, har berettet, at han vil rejse tiltale mod nogle i hans amt Rendsborg bosatte folk for en ham tidligere utilbørlig afkrævet arv her i riget, og har, for at der desto hurtigere kan vederfares ham upartisk ret, ansøgt prinsen om et promotoriale til adressaten. Prinsen beder ham tage sig af supplikantens sag og hurtigt hjælpe ham til hans ret; da han på grund af sin stilling ikke kan være længe fraværende. T. K. 107.

— (—). Orfejdebrev, udstedt af Christen Burckhartsen, prinsens tidligere livknægt, hvorved han frivillig og

¹ K. har været lagt sammen om det foregående brev og været forsejlet med et segl, i hvilket der på de to langsider lodret læses: [P]eder Held. Mellem de to navne ses en nøgen kvindeskikkelse med et timeglas i den oprakte højre hånd, medens venstre hånd støtter en på langs delt halv fransk lilje af samme størrelse som kvindeskikkelsen (lykken = held). K. er ikke skrevet med den sædvanlige hånd. Dette pas og det foregående miss. er under teksten dateret juni med åben plads til datoen. Begge koncepter er lagt sammen som et læg, og på ydersiden er de under ét dateret: 30. juni. ² Båhus.

utvungen lover og sværger ved Gud og det hellige evangelium for sig og sine arvinger, venner og alle dem, der måtte handle på hans vegne, fødte og ufødte, at han og alle hans hverken i ord eller gerning, hverken hemmeligt eller offentligt, med eller uden ret, nogensinde i al evighed overfor kongen og hans amt- og befalingsmænd, højere eller lavere officerer ved hove, tjenere, undersåtter, slægtninge eller overhovedet mod undersåtterne i hans riger, lande og fyrstendømmer, navnlig ikke mod dem, der har været anvendt i sagen, har modtaget ham i fængslet og hjulpet til at sætte ham i fængsel, eller som kan mistænkes for at have medvirket dertil, ingen undtaget, i bitterhed eller vrede vil mindes dette eller hævne sig derfor, ej heller på egne eller sine arvingers vegne lade andre gøre det eller tillade, at det gøres i nogen måde, som mennesketanke og list kan udpønske. Han vil også som bevis på sin evige anger over den af ham begåede ugerning straks efter sin løsladelse ufortøvet begive sig ud af kongens og prinsens riger, fyrstendømmer, lande og områder, og han vil heller ikke, så længe han lever, væsentlig berøre dem eller deri bruge nogen praktiker, handel eller vandel, men vil evigt og overalt holde sig borte fra dem under livs fortabelse (med mindre prinsen på grund af hans fremtidige bedre opførsel skulle benåde ham), men vil altid fast og ubrødelig efterkomme denne revers og orfejde, så sandt hjælpe ham Gud etc. Han var af prinsen antaget som livknægt og havde i sin tjeneste nylig fået pålagt det hverv at bringe prinsens livheste fra København til Nykøbing og holde de sædvanlige kvarterer og nattelejer med dem. Undervejs har han forgrebet sig på prinsens fyrbøder Peter Hansen og ikke blot trakteret ham ilde med slag, men også med prinsens livhest forfulgt ham ud af kvarteret, på fri hærvej overfaldet ham med en ladt pistol og affyret den mod ham, hvorved han er blevet strafskyldig. Han er derfor blevet sat i fængsel, og der havde været god grund og årsag til at straffe ham på ære og liv. Af godhed og efter megen og betydningsfuld forbøn har prinsen nu fritaget ham for den tilbørlige straf og ladet ham sætte på fri fod, for hvilket han er prinsen taknemmelig. T. K. 108.

3. juli (Nykøbing). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Da det troværdigt berettes, at man i det ham betroede len [Halsted kloster] understår sig utilbørligt at indhegne jord, som det vil være ham selv bekendt, og da prinsen hverken kan eller vil lukke øjnene herfor, befales det ham tilbørligt at straffe sådant og derfor lade rejse tiltale på sædvanlig måde, for at man fremtidig i alle måder kan gøres ansvarlig herfor. T. K. 109.

4. juli (—). Åb. brev, hvorved al udførsel af viktualier fra Falster forbydes. Det berettes, at en del bønder, som bruger forprang, tilforhandler sig forskellige varer og til skade for sig selv udfører dem og sælger og forhandler dem, til stor forsømmelse for deres avl og brug og ofte for en ringere pris, end de kunne få for dem her i landet. Da der til prinsens hoflager gøres en stor del fornøden, og da almuen for samme varer noksom og uden skade kunne få rede penge og nøjagtig betaling her i købstaden, så forbydes det herved alle undersætter i Nykøbing len efter denne dag at udføre fæ, kvæg, får, lam, gæs, høns, svin, smør eller anden fetalje her fra landet til fremmede steder, men den, som har sådanne varer at afhænde, skal føre dem her til købstaden og falholde dem på torvet. Og for at enhver kan vide at forhandle sine varer på forordnet tid og sted og få rigtig betaling derfor, har prinsen forordnet, at der herefter i købstaden Nykøbing hver onsdag og hver lørdag fornemmelig skal holdes offentlig torvedag på torvet, så at enhver borger eller bonde, som har noget at sælge, på de nævnte dage kan føre det til torvet offentligt til købs og falholde det dér, for at enhver for rede penge og rimelig betaling kan få kvæg, får, lam, gæs, høns, æg, fisk, smør, korn og andre varer, og den enfoldige almue ikke dermed kan bedrages og fornildes, samt al hemmelig udskibning, handel og forprang på landsbyerne dermed kan forekommes og afskaffes. Hvis nogen fordrister sig til herimod hemmeligt eller åbenbart at udføre nogen af forbemeldte varer fra landet, førend de har holdt dem offentligt til købs her på torvet, eller nogen fordrister sig

til at bruge noget købmandskab i landsbyerne, skal de straffes med tab af varerne og videre stå til rette herfor. K. 110.

4. juli (Nykøbing). Søpas for et skib, som nogle borgere her under skipper Jens Petersen, hjemmehørende i Kerteminde, agter at afsende til Trondhjem for at drive redeligt købmandskab, på rejsen frem og tilbage, med bådsfolk og medhavende varer. T. K. 111.

6. juli (—). Pas for Sivert Urnes tjener til Haderslev og videre til Roskilde, 1 vogn. T. K. 231.

7. juli (—). Pas for staldmesteren til Århus¹ i Jylland fra Haderslev på 2 vogne, frem og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for mag. Johannes Beuerlin til Haderslev på 2 vogne. T. K. 231.

— (—). Pas til »min kone«² til København og tilbage igen på 1 bondevogn og 1 borgervogn. T. K. 231.

— (—). Pas for Herman Violist³ på 1 vogn til København. T. K. 231.

8. juli (—). Miss. til landgreve Jørge af Hessen. Prinsen har i sin sidste skrivelse⁴ til ham givet ham meddelelse om de videre foranstaltninger i anledning af landgrevens indbydelse til ham om at stå fadder, og da han nu har fået at vide, at de små faddeger, som han dengang bestilte, nu er færdige, har han gennem Jacob Mores, borger og juveler i Hamburg, ladet fremsende disse to beskedne klenodier, det ene til hans gemalinde⁵ og det andet til deres nyfødte frøken datter⁶, idet han beder ham se ikke så meget på den beskedne gave som på det sindelag, som han derved ønsker at vise. T. K. 112.

9. juli (—). Miss. til Christoffer Iversen, [øverste renteskriver]. Han vil huske, at han ved den sidste modtagelse af prinsens korn har fået 2 læster korn for meget, som

¹ K. har først haft »nach Juttlandt«. Derefter er der over linjen indføjet »Agerhus in«. ² Christoffer Lebzelters. ³ Herman Hoge. ⁴ 25. maj 1635 nr. 75. ⁵ Sophie Eleonora, datter af kurfyrste Johan Georg I af Sachsen. ⁶ Elisabeth Amalia, f. ²⁰/₃ 1635.

endnu ikke er betalt. Da dette forårsager stor konfusion i Halsted klostres lensregnskab, og man ikke kan få det ført til ende, anmoder prinsen ham alvorligt ufortøvet til lensmanden at sende det, hvormed han er i restance for ovennævnte 2 læster byg, og gøre endelig rigtighed derfor. T. K. 113.

10. juli¹ (Nykøbing). Miss. til Frederik Parsberg. Lavrids Ibsen, boende i Herfølge² i Sjælland, har berettet, at han er undergivet adressatens vornedes fødestavn, og at han nu trænges af ham for samme sit fødested, for at han skal begive sig ind på hans gods. Han har derfor ansøgt prinsen om hans anbefalingsskrivelse til Frederik Parsberg om at blive frigivet fra hans fødested, og at han vil give ham besked på, at han er løst fra sin fødestavn³. K. 114.

11. juli (—). Miss. til staldmester Vollrath Lampe. Da prinsens heste mod forventning er forblevet og formodentlig yderligere skal blive i Haderslev indtil Mikkelsdag, skal han lade høet fra de i forrige skrivelse⁴ omtalte løkker bringe til stalden og deraf tage, hvad der er nødvendigt til fodring af prinsens heste. Hvad der måtte blive tilovers, skal overlades til amtmanden i Haderslev, for at han kan anvende det til kongens bedste. Prinsen er dog vis på, at kongen vil lade både ommeldte hø og strøelsen blive ydet, så længe prinsens heste står i Haderslev. T. K. 37.

12. juli (—). Miss. til Christoffer Urne, statholder i Norge, med anbefaling for denne Peder Andersen, som nu opholder sig i Norge, og som for hans kvaliteters skyld er prinsen vel berømt. Han har anmodet om prinsens anbefaling, og prinsen begærer derfor, at Christoffer Urne vil støtte ham på det bedste. K. 115.

¹ Således under teksten. På bagsiden er det dateret 11. juli. ² Herfølge, Bjæverskov h. ³ I de sidste linjer er noget streget over, hvorved brevet synes at have fået denne refererende form uden prinsens henstilling ⁴ Formentlig skrivelser af 31. marts ovfr. om disse løkker. K. til ovenstående skrivelse er skrevet på K. til skrivelser af 31. marts. På bagsiden er tilskrevet: »ad eundem nach des Marschalcks Concept«.

12. juli (Nykøbing). Testimonium for denne mag. Johannes Beuerlin, der ved den prinsens overdragne regering i Haderslev en tid lang har beklædt stillingen som hofprædikant, og som prinsen på grund af forandringer i nåde har forlovet fra hans tjeneste. Prinsen meddeler ham dette som bevis for, at han skilles fra prinsen i nåde, og at prinsen har været tilfreds med ham, hvorfor han anbefaler præsten, som rekommanderes ved sin uddannelse og kristelige vandel, til al god forfremmelse. T. K. 116.

— (—). Pas for Niels Brygger til Haderslev og tilbage igen på 2 vogne hen og 1 tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for 6 kuskheste til Haderslev og tilbage, 3 karle, 2 vogne, frit foder og mål. T. K. 231.

— (—). Pas for Christian Schumacher på 2 vogne til Malmø og 1 tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for Mette på 1 vogn til København, Assens og tilbage igen til København. T. K. 231.

— (—). Pas for Jørgen Rasch til København, . . . vogn¹. T. K. 231.

13. juli² (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim [Halsted kloster]. Det berettes, at der i Halsted klostres len er stor mangel på brændsel, og da prinsen erfarer, at der i Stokkemarke sogn er en mose, i hvilken man kan skære gode tørv til brændsel, befales det lensmanden i fornævnte Halsted klostres len at tilholde bønderne, som bor langt fra skovene eller ikke selv har skov at hugge i, herefter i betimelig tid at meddele det til lensmanden og dér modtage en seddel på så megen tørv, som de nødtørfigt behøver, som så siden skal udvises til dem at skæres, for at man såvidt muligt kan undgå den store skovskade, som hidtil er sket. Lensmanden skal lade udvise til bønderne, hvad de må skære. K. 117.

---

¹ Tallet på vognen eller vognene er glemt. ² K. har på bagsiden først været dateret 9. juli.

13. juli (Nykøbing)¹. Miss. til Wolf Blome. Denne brevviser, forhenværende ridefoged i Halsted klostres len Jacob Pedersen, har berettet, at han i det Wolf Blome betroede Tønder amt mener at have retslige krav, og for at han ikke skal blive opholdt for længe, men hurtigt må blive hjulpet til sin ret, har han ansøgt prinsen om en anbefalingskrivelse til adressaten. Prinsen anmoder denne om at modtage ovennævnte Jens² Pedersen og hjælpe ham til en god og hurtig afslutning på sagen, forsåvidt han er berettiget dertil. T. K. 118.

14. juli (—). Pas for Henrik Lakaj til Gottorp på 1 vogn hen og de nødtørftige³ tilbage. T. K. 231.

15. juli (—). Pas for Jacob Malers karl Peder Køller på 1 vogn til Frederiksborg. T. K. 231.

— (—). Pas for gartneren til Fyen og Sjælland for at hente planter til prinsens have, 1 vogn. T. K. 231.

17. juli (—). Miss. til ridefogeden på Møen. Denne brevviser Henning Jensen har berettet, at ridefogeden har tiltalt ham for afgift og landgilde af en gård, som efter prinsens benådning af kongens statholder i København, afdøde Frans Rantzau, er bevilget ham til brug uden ægt og landgilde. Han skal lade denne supplikant være utiltalt for landgilde og hoveri, indtil hr. Corfitz Ulfeldt kommer tilbage til riget. Så vil kongen sammen med ham gøre videre forordning herom. K. 119.

19. juli (—). Pas⁴ for skipper Jacob Simonsen og hans skude til Gulland for derfra at bringe noget tømmer til prinsens behov. T. K. 231.

— (—). Pas for Henrik Fisker til Eutin på 1 vogn til Rødby og tilbage. T. K. 231.

---

¹ K. er på bagsiden, formentlig ved en fejlskrift, dateret 1634, men er nummeret fortløbende i koncepttrækken for 1635. ² Han kaldes ovfr. Jacob. Jens kan måske være en fejlskrift, fordi den daværende ridefoged dér hed Jens Knudsen. ³ D. v. s. de strengt nødvendige. ⁴ Dette og de nedenfor anførte pas, 3 af 19. juli, 4 af 20. juli, 2 af 24. juli, 2 af 3. aug., 2 af 4. aug., 1 af 5. aug. og 1 af 10. aug., er skrevet på to lange sedler, der findes indlagt i registerhæftet.

19. juli¹ (Nykøbing). Pas for Frederik Høyer lakaj til København og tilbage på 1 vogn. T. K. 231.

20. juli (—). Miss. til Jørgen Vind og Sten Beck, rentemestre. De vil erindre, at kongen har anordnet, at der på hans egen bekostning skal opsættes en hestestald i Nykøbing. Skønt arbejdet på den forlængst er begyndt, og der er fremskaffet en del materialer til den, så mangler der dog endnu de store bjælker og andet tømmer, som skal hentes fra Gulland², som de kan se af hoslagte fortegnelse. Da tiden går derved, og det vil falde besværligt både for kongen og prinsen, hvis dennes heste længere skal blive stående i Haderslev, skal de hurtigst muligt sørge for, at de i ovennævnte fortegnelse opførte materialer så snart som muligt bliver skaffet herover, for at arbejdet (da nu, som ovenfor sagt, næsten alting er opbrugt³) ved det nuværende gode vejr kan føres videre. T. K. 120.

— (—). Pas for et bud Peter Märckener til København på 1 vogn frem og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for en stalddreng Andres Jurgensen til Antvorskov, 1 vogn, frem og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for Christian Ranske til Glückstadt med fri færge frem og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for staldmesteren i Haderslev til Ålborg, 2 vogne frem og tilbage. Dette pas er skrevet om og dateret den 10. aug. T. K. 231.

23. juli (—)⁴. Miss. til de kongelige rentemestre Jørgen Vind og Sten Beck. Kongens bestaltede kommissær Daniel Trøie har berettet, at han af kongen er henvist til dem for at få de af ham hidtil førte regnskaber revideret, og at han ikke

¹ Datoen er rettet fra 20. til 19. ² Her fulgte oprindelig ordene: men da de omtalte materialer næsten helt er opbrugt, og tiden o. s. v. Dette er atter slettet. ³ Henviser til den i noten ovfr. anførte, slettede sætning. ⁴ Bladet er gået i 3 stykker, en større øverste halvdel af foliobladet med teksten og en nederste halvdel, der atter er delt i to lige store dele. På disse findes slutningsformlen og, på bagsiden af den ene del, adressaterne og dateringen.

blot gerne så dem ekspederet, men også ønsker at få betalt sine fordringer, som de kan se af hoslagte bilag. Skønt prinsen vel ved, at de også uden dette brev vil fremme hans sag hurtigt, vil prinsen dog efter hans ansøgning anbefale ham til den bedste ekspedition¹. T. K. 121.

(Bilag:) U. d. og st. Fortegnelse over, hvad jeg [o: Daniel Trøie]² har at fordre af afdøde hertug Ulrik, administrator for stiftet Schwerin. Forskud til fyrsten, og hvad jeg ellers efter ordre har udbetalt i henhold til de originale breve fra hertugen og hans officerer: 1252 rdlr. Til hertugens officerer, tjenere og tyende med deres heste, som fra det tyske rige i forvejen skulle begive sig til Schwerin stift, og som ankom til Ziebull, for 4 måneder, forsyning af mad og drikke, foder og mål efter den af hertugen udstedte ordre, som officeren medbragte, og det derover optagne dag- og foderregister: 2206 rdlr. 44 sk. Udgivet til klæder og andre fornødenheder til hertugens tjenere og tyende efter fortegnelse og kvitteringer: 150 rdlr. 45 sk. Ialt 3609 rdlr. 41 sk.

Miss., dat. hovedkvarteret i Schweidnitz den 19. maj 1633, fra hertug Ulrik, postuleret administrator for Schwerin stift, arving til Norge, hertug til Slesvig, Holsten etc., kursachsisk bestattet general af kavalleriet og oberst til hest og til fods, til kommissarius Daniel Trøie. Hertugen har afsendt denne brevviser Ove Skade med nogle af hertugens tjenere, ryttere og rustvogne med tilhørende sager fra Schweidnitz til Bützow i hans stift Schwerin og har besluttet om kort tid selv at begive sig dertil. Daniel Trøie skal derfor anbringe bemeldte hans kornet med medfølgende tjenere og heste i ovennævnte Schwerin stift nødtørftigt og forpleje dem på tilbørlig måde, men også sørge for, at hertugen ved sin ankomst finder alt i god orden

---

¹ Der mangler noget, antagelig en linje, med noget af slutningsformularen. De omhandlede bilag, der ikke lå ved K., er sikkert den herefter følgende udaterede regning fra Daniel Trøie på 3609 rdlr. 41 sk. med afskrifterne af brevet fra hertug Ulrik m. m. De er nu atter lagt ved K. ² Brevet har ingen underskrift, men er utvivlsomt udstedt af Daniel Trøie.

både i hans residenshus Bützow og også ellers overalt i stiftet. Han skal rette sig efter den instruks, som hertugen har givet sin kornet, som om hertugen selv var til stede.

Skrivelse, u. st., dateret 14. maj 1633 efter den gamle kalender, fra Ove Skade til Daniel Trøie på Ziebüll, hvorved han underretter denne om sin [forestående] ankomst, for at stalde og det nødtørftige underhold for heste og folk efter stedets formue kan findes forberedt på det bedste. Han for sin person håber med sin suite at være hos ham næste dag, hvor han da videre vil meddele ham hertugens vilje.

Uddrag af instruktion, [u. d.], hvorefter administrator for stiftet Schwerin hertug Ulriks kornet Ove Skade skal forholde sig i sin sendelse til stift Bützow. . . . 2. Når han ankommer til stiftet Schwerin, skal han føre hertugens heste, tyende og sager til dennes gods Ziebüll, melde sig hos hans kommissarius Daniel Trøie og sørge for, at ommeldte heste og tyende forplejes på hans godser Ziebüll og Gallentin, indtil han får at vide, hvad hertugens udsendinge har udrettet hos den kongelige enkefrue vedrørende stiftet.

Rigtigheden af ekstrakten af instruktionen bekræftes af Theodorus Cuper og Matthias Berendes, begge notarii publici.

24. juli (Nykøbing). Pas for Daniel Trøie til København, derfra til Asnes¹ og tilbage, 2 vogne. T. K. 231.

— (—). Miss. til Margrete² sal. Thomas Lorcks. Af hendes skrivelse har prinsen set, hvad hun i kongens fraværelse fra riget ansøger ham om vedrørende hendes forestående ægteskabs begyndelse, og da hun ikke uden prinsens vidende vil indlade sig på at byde for mange personer, kan prinsen vel lade det ske, at hun til sin trolovelse byder sin slægt og gode venner, som det behøves. K. 122.

¹ D. v. s.: Assens. ² Margrethe Mikkelsdatter Vibe. Hun var g. m. 1. Thomas Lorck, rådmand i København, 2. Christian Weiner, tysk kancelliforvalter. Hun fik 22. aug. 1635 bevilling til at gøre sit bryllup på rådhuset eller hvor hun vil, skænke vin og bede flere folk end fastsat i forordningen, se K. Brb. 1635—1636 s. 209.

24. juli (Nykøbing). Skrivelse¹ til Margrete Thomas Lorcks vedrørende hendes forlovelse, som Rudolf har hos sig. T. K. 231.

26. juli (—). Pas for kongens ridesmed Hans Truernicht til København på 3 vogne. T. K. 231.

— (—). Pas for Johan Alter til København på 1 vogn, T. K. 231.

27. juli (—). Pas² for Bernt Meyer til Nederlandene. T. K. 231.

— (—). Pas for Baltasar von Mühlheim til Dresden og Schlesien. T. K. 231.

29. juli (—). Miss. til rådet i Leipzig. Afdøde kongelig råd dr. Leonhart Metzners og hans afdøde hustrus arvinger på begge sider har berettet, at nævnte dr. Metzner i året 1622 har lånt rådet 32,700 rdlr. i rede penge, og at de, arvingerne, hidtil ikke blot ikke er blevet betalt, men at tvertimod andre kreditorer, hvis fordringer langtfra er så vel begrundede som deres, er blevet foretrukket for dem. Skønt de ikke tror, at de vil blive ladt i stikken af begge parters øvrighed, nemlig kongen af Danmark og kurfyrsten af Sachsen, med hensyn til deres fordring, så har de dog ved denne lejlighed, da de atter vil sende en befuldmægtiget til rådet for denne fordrings skyld, ansøgt prinsen om en promotoriaskrivelse til dette i den sikre forvisning om, at de ved dens hjælp desto før og med mindre vanskelighed vil blive tilfredsstillet. Prinsen henstiller til rådet, at det overfor ovennævnte arvingers befuldmægtigede handler tilbørligt (hvad prinsen ikke tvivler på) og viser sig imødekommende mod ham, så at der efter forudgående real assecuration fastsættes bestemte betalingsterminer, og nævnte arvinger bliver tilfredsstillet. T. K. 123.

---

¹ Sikkert den foregående skrivelse. ² Passus securitatis.

29. juli (Nykøbing). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Simon Surbeck¹, borgemester i København, og Maria, Henrik Berners enke, har berettet, at de som nærmeste slægtninge til afdøde dr. Metzners afdøde hustru efter arvegangen har fået tildelt halvdelen af 32,700 rdlr., som nævnte dr. Leonhart Metzner, kgl. råd og tyske kancellis forvalter, i året 1622 har sat på rente hos staden Leipzigs råd. De har hidtil ikke været i stand til hverken med det gode eller ad retslig vej at få denne kapital med de påløbne renter tilbagebetalt, og de har derfor været nødsaget til at ansøge kongen om at få tildelt de yderste tvangs- og betalingsmidler, som de også har fået bevilget. De har imidlertid for visse årsagers skyld for tiden ikke villet gøre brug af dem, men har ved en særlig udsendt befuldmægtiget søgt at få sagen ordnet med det gode, men for hos kurfyrsten at kunne ansøge om retslig hjælp har de i kongens fraværelse ansøgt prinsen om hans promotoriaskrivelse til kurfyrsten. I betragtning af sagens retfærdighed og billighed, og da den drejer sig om en så klar og uimodsigelig fordring fra nævnte arvingers side, anmoder prinsen kurfyrsten om at lade nævnte arvinger uden yderligere besværlige udgifter og uden videre udflugter få deres penge, som de til stor skade for dem hidtil har måttet undvære, af nævnte råd, eller at der i modsat fald må blive givet dem indførsel i rådets ejendomme. T. K. 124.

— (—). Pas for Johan Schnebach til Haderslev og tilbage igen, 3 vogne. T. K. 231.

— (—). Pas for kansler von der Lippe dertil [til Haderslev] og tilbage, 2 vogne. T. K. 231.

— (—). Pas for mig [Christoffer Lebzelter] på 1 borgervogn². T. K. 231.

— (—). Pas for Jacob Pedersen til København til Holmen, 1 vogn. T. K. 231.

¹ Før disse ord har K. først haft: afdøde dr. Leonhart Metzners afdøde hustrus efterladte arvinger, nemlig: . . . ² Sikkert også til Haderslev ligesom de to foregående. Tilførslen begynder med ordet: Item.

30. juli (Nykøbing). Miss. til Claus Knudsen, amtsskriver i Haderslev. Da prinsen har afsendt denne brevviser, sin kammersekretær Christof Lebzelter, sammen med Christof von der Lippe, dr. jur. og kansler, fra Nykøbing til Haderslev for at overlevere det derværende kancelli til sidstnævnte, skal adressaten af de kongelige amtsindtægter betale nævnte sekretær 17¹ rdlr. til fortæring, tage kvittering af ham og føre kongen disse 17 rdlr. til regnskab, hvorefter de også skal passere i det kongelige renteri. T. K. 125.

— (—). Miss. til hr. Tage Thott Andersen til Duege. Da prinsens skal bruge nogle tusind enebærstager til at indhegne sine ladegårde og marker, anmoder han ham om i hans len [Sølvitsborg] at lade hugge 12,000 stager, holde dem i beredskab og lade prinsen vide, når de hugges. Så vil prinsen sende en skude, som skal afhente dem. K. 126.

3. aug. (—). Miss. til kansler hr. Christian Friis. Denne Holger Bille har berettet, at han på 13. år var været landsdommer i Lolland og Falster, men da han nu på grund af alderdom og svaghed ikke mere kan forvalte denne stilling, har han af kongen begæret sin afsked, som han også har fået² med vilje, gunst og nåde. Da han for nogen tid siden skal være angivet til hove for at have været forsømmelig i sin forrige bestilling, og da han har gjort den undskyldning, at dersom der er sket nogen forsømmelse, skyldes det hans sygdom og svaghed, har prinsen ikke villet nægte ham denne intercessionsskrivelse, hvorfor prinsen begærer, at kansleren hos kongen vil tale Holger Billes sag, at han for sin lange tro tjenestes skyld må få en lejlighed igen, som han i sin alderdom kan være tjent med. K. 127.

— (—). Pas for Henrik Guldsmed³ til København, 1 vogn hen og 2 tilbage. T. K. 231.

¹ Der har først stået: 14. ² 29. april 1635. Proklama for ham udstedtes 3. septbr. 1635. Se K. Brb. ³ Henrik Langmack.

3. aug. (Nykøbing). Pas for Adolf Frederik Bötticher herfra til Kiel på 6 vogne, i riget. T. K. 231.

4. aug. (—). Miss. til Borkard Rud til Sæbygård. Bønderne i Brarup har beklaget sig til prinsen over det skifte, som skal ske imellem dem og Borkard Ruds bønder, da de mener, at der derved sker stor skade på deres korn, som står i grøde. Prinsen anmoder om, at delingen må udsættes, indtil kornet er indhøstet. Siden kan man forfølge med lov og ret, hvad retten medfører. K. 128.

— (—). Pas for Albrecht Itzen¹ på 1 vogn til København. T. K. 231.

— (—²). Miss. til hertug Frederik af Gottorp. Denne brevviser, hertugens undersåt og borger i Kiel Paul Huss, har berettet, at hans svoger dr. Johan Brauer, indehaver af apoteket i Kiel, gør ham forhindring i hans næring og spærrer hans material- og krydderihandel, skønt alle indvånerne i byerne har lov til at drive en sådan, og har derfor ansøgt prinsen om en intercessionsskrivelse, da han ikke er til nogen præjudits for sin svoger, som desuden på grund af sin betydelige praksis har sit rigelige udkomme. Da nævnte Paul Huss betjener prinsen, idet han skaffer en del materialier og anden fornødenhed til prinsens apotek i Nykøbing, og da prinsen også i fremtiden agter at benytte ham, har han ikke villet afslå hans bøn, men beder hertugen om, såfremt sagen forholder sig som opgivet, da at yde ham hjælp imod nævnte dr. Brauer, for at han vedblivende kan søge det nødtørftige underhold for sig og sine ved sin krydderi- og materialhandel, da han ikke har lært andet. T. K. 129 og, i uddrag, i T. K. 231.

— (—). Miss. til Christine Henrik Fuirens. Da prinsen til sin hofholdning skal bruge rhinsk- og franskvin, og hun hvert år til indkøb af bemeldte vin får prinsens frie pas dertil, anmoder prinsen hende om med det allerførste at fremsende til

¹ Kræmmer i København, se åb. brev af 28. maj 1637, K. Brb. 1637—39, s. 178

² Stedet er glemt i K.

hans vinkælder 40 amer af den bedste rhinskvin og 15 piber af den bedste og reneste franskvin samt 10 oksehoveder vineddike. Betalingen kan hun siden forlange i hans rentekammer. K. 130.

5. aug. (Nykøbing). Miss. til kansler Christian Friis. Det berettes, at der ved gymnasiet i Odense er en stilling ledig som professor eller lektor. Da prinsen gerne så denne brevviser mag. Henricus Andræe Braun, hvis uddannelse roses meget, forfremmet, anmoder han kansleren om ikke alene at lade ham være sig anbefalet på det bedste, men også, såfremt professoratet i Odense endnu ikke er besat, at befordre ham dertil fremfor nogen anden. Skulle pladsen allerede være besat, bedes han hjælpe ham til den første ledige stilling, som han måtte findes dygtig og kapabel til. T. K. 131.

— (—). Miss. til hr. Ditlev Rantzau og hr. Kaj von Ahlefeldt, amtmænd i henholdsvis Steinburg og Flensborg. Prinsen erindrer, at han sidste octava trium regum [13. jan.] af dem har fået forstrakt 5000 rdlr. in specie til sit behov mod hans hånd og segl. Det var prinsens mening at betale disse penge tilbage til førtkommende Kieler omslag år 1636 efter den af ham udstedte obligation, men der forefalder så mange uundgåelige udgifter, at han vil være forhindret deri. Prinsen har herved villet antyde dette for dem og ønsker, at de skal lade disse 5000 rdlr. blive stående hos ham mod de tilbørlige renter endnu et år, men et års renter, der forfalder til førstkommende omslag, vil han ufejlbarligt lade udbetale dem af sine folk. T. K. 132.

— (—). Pas for kongens apoteker Jacob Martin til København, 1 vogn. T. K. 231.

10. aug. (—). Benådningsbrev for afdøde Hartvig Lützows hustru Anna Schack og hendes yngste datter Christina Lützow på en gård i Nykøbing. Hartvig Lützow, fordem hofmarskal hos prinsens moder dronning Sophie, har for sin tro og flittige tjeneste af prinsen tilforn fået bevilget en gård i Nykøbing ved Friserporten kvit og frit på livstid, i

hvilken hans enke endnu bor. Prinsen bevilger herved samme Hartvig Schacks enke Anna Schack samme gård og grund kvit og fri på livstid, og at efter hendes død hendes yngste datter Christina Lützow og hendes børn, om hun nogen tid får nogen, må beholde samme gård til evig eje. Men den jord og ejendom i skov og mark, som ligger til samme gård, skal årlig bruges til Nykøbing slot. Dersom bemeldte Anna Schack, hendes datter eller hendes datterbørn vil afhænde samme gård og grund, skal de først tilbyde prinsen eller hans efterkommere den, men dersom prinsen eller hans efterkommere ikke begærer den, da må de gøre sig den så nyttig, som de bedst kan. Den gamle enke Birrette Smidts, som bor i samme gård, skal nyde og beholde kvit og frit på livstid al den rettighed i gården, som hun hidtil har haft, og som tilforn er bevilget hende. (Bagpå er af Christoffer Lebzelter skrevet på tysk:) NB. Dette brev¹ har hr. Marskal Podewils ladet opsætte og mundere, og da det var beseglet, og jeg ikke kunne få noget koncept, har jeg taget denne kopi deraf. K. 133.

10. aug. (Nykøbing). Pas for hr. Palle Rosenkrantz til København på 2 borgervogne. T. K. 231.

— (—). Pas for staldmesteren i Haderslev til Ålborg, 2 vogne frem og tilbage. T. K. 231.

13. aug. (—). Miss. til Just Høg, [hofmester for Sorø akademi]. Da det berettes, at der på det ham betroede kongelige akademi Sorø er både en dansemester- og en violiststilling ledig, og prinsen ikke her kender nogen anden kvalificeret person end denne brevviser Jacob Foucart, som ikke er utilbøjelig til at betjene denne stilling, såfremt kongen vil give tilladelse dertil, anmoder prinsen ham om ved første lejlighed, ligesom af egen omhu for akademiet, overfor kongen at nævne denne Foucart, for at han ved siden af sin nuværende stilling² må blive promoveret til ovennævnte to stillinger. Han er villig

¹ Der har først stået koncept. ² Han var kgl. violist og blev 1. nov. 1636 fremmet til øverste violist. Se K. Brb.

til, når det kræves, enten at forrette tjenesten hos kongen selv eller lade den forrette ved en kvalificeret dreng, så at hans person ikke vil blive savnet. T. K. 134.

15. aug. (Nykøbing). Miss. til Lage Bille. Denne Hans Jørgensen i Kettinge i Lolland har berettet, at han for nogen tid siden har boet på Fuglsangs gods, men da det [hans gård] er blevet lagt under Fuglsangs egen avl, har han måttet flytte derfra med hustru og børn og har siden umolesteret boet på kronens gods i en 15 årstid, som hans hosliggende supplikation videre formelder. Da Lage Bille vil have¹, at hans søn nu endelig skal begive sig tilbage til hans gods, har han begæret prinsens skrivelse til ham. Prinsen anmoder Lage Bille om at forskåne ham derfor, så at hans søn må blive hos ham [faderen] på godset af hensyn til den gamles alderdom, da denne ellers ikke kan holde kronens gård vedlige. K. 135.

17. aug. (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Denne hr. Jørgen Christensen i Tørebys har henvendt sig til prinsen om det ledige Vesterborg præstekald, som han kan se af hans vedlagte ansøgning. Da prinsen på grund af hans gode tjeneste ved hans hofstat og ved byens skole gerne under ham dette ledige embede, skal adressaten sørge for, at han bliver hørt og, hvis han befindes antagelig, bliver kaldet efter kirkeordinansen. T. K. 136.

— (—). Pas for Morten Trompeter til Møen på 1 vogn. T. K. 231.

18. aug. (—). Akciseseddel til den kongelige tolder i København Jonas Heinemark om at lade Christine Henrik Fuirens enke få fri passage for følgende vine, som hun i året 1634 har leveret til prinsens hofstat, nemlig: 28 amer rhinskvin, 4 piber franskvin og 2 oksehoveder vinreddike, og i februar måned 1635 4 oksehoveder franskvin og

¹ K. har først haft: Efterdi I allerede har forhvervet dom over hans søn, at han...

1 oksehoved vineddike, samt i august måned samme år 7 amer 16 kvarter rhinskvin, 15 piber franskvin og 2 oksehoveder vineddike, alt frit for akcise og anden afgift. T. K. 137.

18. aug. (Nykøbing). Pas for Hans Hansen i Radsted til Bremerholm, 1 vogn. T. K. 231.

— (—). Pas for den gamle marskalinde på 4 vogne gennem Lolland og Langeland. T. K. 231.

— (—). Pas for Jacob Foucart fra København til Sorø, 2 vogne. T. K. 231.

— (—). Pas for page Dölauw¹ til Sorø og for Steting² igen tilbage, 1 vogn frem og tilbage. T. K. 231.

19. aug. (—). Miss. til Wolf Buchwald. Prinsen har den 10. aug. modtaget hans skrivelse af 10. juli, i hvilken han skriver om de til sidste omslag forfaldne, men ikke betalte renter og om de fremtidige renter. Prinsen svarer herpå, at man har glemt at sætte disse renter på hans omslagsregister, men at prinsen nu har givet sin hofmarskal og kammerråd befaling til i fremtiden at huske disse renter og at betale ham renterne både for forrige og for indeværende år ufejlbarligt til næste omslag, hvilket han kan forlade sig på. Den fremsendte urhane har prinsen modtaget; hvis han kan få fat på endnu et par af dem og sende prinsen dem, vil det være ham kært. T. K. 138.

— (—). Miss. til hertug August af Lüneburg. Hofmester hos prinsens gemalinde Heinrich Taube har berettet, at han af hertugen som forordnet kejserlig kommissarius i sagen von Campen contra Jobst von Mengersens arvinger under datoen Zelle den 19. juli er blevet stævnet til at påhøre dommen. Denne stævning er først kommet ham i hænde den 7. aug. Men da han i denne sag nødvendigvis må sætte sig i forbindelse med sine svogre for at få at vide, i hvilket omfang han

---

¹ Medlemmer af slægten Dölau (Döhlaw) stod i kursachsisk tjeneste. Her er ment den ndfr. i miss. af 22. og 23. aug. (nr. 142 og 144) omtalte Georg Christof von Dölau. ² Formentlig den s. 223 ndfr. omtalte Morits von Steting (=: Steding).

er interesseret og andet mere, og da dette ikke kan ske så hurtigt, fordi deres opholdssteder ligger så langt fra hverandre, har han ansøgt prinsen om hans intercession hos hertugen, for at hans udebliven denne gang ikke skal være til præjudits og skade for ham. Prinsen støtter hans ansøgning om, at han ikke skal undgælde for sin udebliven, og at han heller ikke i fremtiden må blive overilet i denne retssag, men at der må blive indrømmet ham en rummelig frist og den fornødne tid. T. K. 139.

19. aug. (Nykøbing). Assignationsbrev, hvorved prinsen til faktor Didrik Kløcker, som har betydelige summer til gode for leverancer til prinsens hofstat af viktualier og kramvarer, som afdrag på hans fordring anviser ham 80 læster byg, der i indeværende år kan ventes høstet på Lolland. Prinsen anmoder de kongelige lensmænd på Lolland og sin hofmarskal og kammerråd, henholdsvis hr. Palle Rosenkrantz, Dionys von Podewils og Jost Frederik Pappenheim om at levere nævnte faktor 80 læster byg efter landemål til den pris, til hvilken den sælges til andre, uden yderligere ordrer mod udlevering af denne assignation og mod kvittering. Såfremt der allerede nu eller i fremtiden skulle være eller blive udstedt salgsordre eller anvisning på den byg, der høstes på Lolland, skal disse 80 læster byg leveres nævnte faktor før nogen anden. T. K. 140.

21. aug. (—). Miss. til Karen Sehested. Prinsen, der sidstforleden har foræret hende sit og sin gemalindes kontrafejer, har nu fået at vide, at hun allerede har forlangt dem udleveret så hurtigt, at hans kontrafejer ikke har kunnet lave kopier derefter. Da prinsen slet ingen kopier har deraf, anmoder han hende om straks at lade kontrafejeren få dem i en 6 ugerstid, så at han kan lave to kopier efter dem, hvorefter hun kan forlange dem tilbage fra ham. K. 141.

22. aug. (—). Miss. til hr. Claus Daa. Denne brevviser Evert Karstens, født ved Flensborg, har berettet om sine tidligere og nuværende forhold, som han dels kan se af hans ved-

lagte ansøgning og dels kan få at vide mundtligt af ham, og har ansøgt prinsen om hans intercession hos adressaten, for at han kan få sine ved krigen forvoldte tab erstattet. Prinsen har ganske vist først betænkt sig noget på at besvære adressaten med den slags, men har derefter, i betragtning af at supplikanten er født i fyrstendømmerne, og i betragtning af at han, som han beretter, tidligere har tjent kongen tro og vel, og at han endelig vil kunne gøre ham tro tjeneste, ikke villet undlade at anbefale ham til adressaten og anmode denne om at forhøre ham om, hvilken tjeneste han kan yde kongen, og antage ham til den tjeneste¹, til hvilken han måtte være brugelig. T. K. 143.

22. aug. (Nykøbing). Miss. fra prinsesse Magdalena Sibylla til hr. Just Høg. Kursachsisk bestattet justitsråd hos prinsessens fader Georg Christof von Döläu har ved prinsessens hjemrejse til Danmark anbefalet sin søn, denne brevviser Georg Christof von Döläu, til opvartning hos prinsessen og har også senere ansøgt denne om at vide hans bedste og om muligt lade ham fortsætte sine studier. På grund af hans mangeårige tro tjeneste hos prinsessens fader, og da prinsessen finder hans ansøgning rimelig, har prinsessen anmodet sin gemal, prins Christian V, om at hjælpe denne dreng, så at han kan blive optaget i Sorø akademi, hvilket prinsen også har lovet. Prinsessen har derfor ikke villet lade drengen rejse til Sorø uden at medgive ham en anbefalingskrivelse til adressaten og beder denne optage ham i Sorø akademi og anbefale ham til de kongelige præceptorer dér, for at intet skal blive forsømt, som kan bidrage til optagelsen af hans studier og forbedring af hans sæder. T. K. 142.

23. aug. (—). Miss. til hr. Just Høg. Han vil huske, at prinsen i de forløbne år² har anbefalet ham en adelig dreng, ved

---

¹ Anbefalingen er rettet til Claus Daa som rigsadmiral. Evert Karstens er formentlig den Evert Karstensen (Corstensen, Christensen), der 4. maj 1636 fik bestalling som løjtnant til skibs. (Se K. Brb.). ² K. har »in verschienen Jahre«. Dog kan der måske være ment enkelttal: i det forløbne år.

navn Morits von Steting, som ønskedes optaget i Sorø akademi og holdt til studierne dér. Da det nu berettes, at nævnte dreng kun har ringe lyst til at studere, medens derimod denne brevviser, prinsessens page Georg Christof von Dörlau allerede har lagt en temmelig god grund i fundamentterne til det latinske sprog og viser stor lyst til at fortsætte sine studier, har prinsen, også efter anmodning fra sin gemalinde, resolveret at kalde nævnte Morits von Steting tilbage hertil og i hans sted at anbefale denne Georg Christof von Dörlau. Just Høg anmodes derfor om ikke alene at forlove denne von Steting og sende ham hertil, men tillige at optage denne brevviser Georg Christof von Dörlau i hans sted, lade ham få det sædvanlige traktement og holde ham til at deltage i lektionerne. T. K. 144.

27. aug. (Nykøbing). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz og, mutatis mutandis, til Jost Frederik von Pappenheim. Denne brevviser hr. Jacob Lavridsen, provst i Tybjerg herred og præst i Herlufmagle, har berettet, at han ved brand er kommet i en elendig tilstand, og har ansøgt om tilladelse til at indsamle hjælp til lettelse af hans forhold fra alle kirkerne i Falster og Lolland.¹ Da prinsen har bevilget ham dette, skal de tillade ovennævnte præst at indsamle sådanne kollekter og formane kirkerne til at vise sig medlidende og rundhåndet mod ham. T. K. 145.

— (—). Miss. til kurfyrsten af Trier. Prinsen har i begyndelsen af indeværende år 1635² sendt ham en skrivelse, i hvilken han anmodede ham om ikke alene at tillade den af Christine Henrik Fuirens enke i København udsendte tjener at indkøbe en del rhinskvin til prinsens egen hofstat, men også, som det var sket tidligere, lade disse vine passere told- og licensfri gennem hans område. Da prinsen nu erfarer, at denne hans skrivelse i disse vanskelige tider

¹ Han havde ved kgl. miss. 7. nov. 1634 til bispem i Sjælland dr. Hans Resen fået en tilsvarende bevilling til hjælp af kirkerne og præsterne i Sjælland, da hans præstegård var brændt. Se K. Brb. ² 17. jan. ovfr., hvor Trier dog ikke udtrykkelig er nævnt.

er bortkommet, gentager prinsen den herved og ansøger kurfyrsten om at lade de vine, som nævnte enkes tjener har købt til prinsen, passere sikkert og fri for alle afgifter og told gennem hans land, når nævnte tjener søger herom. T. K. 146.

27. aug. (Nykøbing). Pas for hr. Palle Rosenkrantz til København, 2 vogne frem og tilbage. T. K. 231.

29. aug. (—). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz [Nykøbing og Ålholms len] og, mutatis mutandis, til Jost Frederik Pappenheim [Halsted kloster]. Da prinsens fuglefænger Marten Golle til opstilling af doner skal bruge nogle tønder rønnebær¹, anmoder prinsen dem om at træffe sikker anordning for, at der så snart som muligt samles en tønde eller 4 af disse bær, og de straks indskibes til prinsens fuglefænger her. T. K. 147.

— (—). Miss. til Nikolaj Eggebrecht og, mutatis mutandis, til Ditlev Reventlow. Denne brevviser Johan Adam Berck² har på ottende år tjent prinsen som lakaj og derefter i prinsens sølvkammer som sølvpop³, og skønt han ikke har villet besvære prinsen med krav om større belønning for denne lange og trofaste tjeneste, har han dog ansøgt prinsen om at søge at skaffe ham et kongeligt privilegium til udskænkning af franske vine og lignende drikkevarer, og såfremt han senere kunne opnå et godt ægteskab, kunne han således lægge grunden til et lille stykke brød. Han har derfor ansøgt prinsen om at anbefale ham til adressaterne. Prinsen anbefaler ham på grund af den lange tjeneste, som han har gjort kongen og prinsen, til dem og beder dem indstille til kongen at bevilge ham et privilegium på eneret til salg af franske vine, mjød og andre deslige drikkevarer i Haderslev. Prinsen tvivler ikke på, at de vil gøre det, navnlig da der for nylig er bevilget et tilsvarende privilegium i Flensborg. T. K. 148.

¹ K. har »Ebsch oder Rindbeere«. Ebsch er antagelig det samme som Eberesche, Røn; Rindbeere kan være en danisme, o: rønnebær. ² Det er den senere slotsforvalter på Frederiksborg Johan Adam Berck el. Berg. ³ K. har »Silberdiener«, d. v. s. sølvkammerbetjent, sølvpop.

sen¹, der længe har været i kongens og prinsens tjeneste, til fremfor nogen anden at få den, da han med tiden bliver gammel og svag, så at han for sin lange, tro og flittige tjeneste må nyde noget godt. K. 151.

2. sept. (Nykøbing). Miss. til de kongelige rentemestre. Der ligger her i landet et forfaldent hus, kaldet Bønninggård², som prinsen, dersom den bliver istandsat, kunne bruge til rekreation og navnlig til at stige af i på jagten. Det er ganske vist prinsens mening at reparere den, men tømmerværket dertil kommer til at mangle. Prinsen anmoder dem derfor om at formå kongen til snarest at lade det på vedlagte fortegnelse³ opførte tømmer sende til Falster. De øvrige materialer og omkostningerne derfor vil prinsen, såfremt der ikke er mere at få hos kongen end det nævnte tømmer, påtage sig at tilskyde af sit. T. K. 152.

4. sept. (—). Miss. til Johan Braem. Da det berettes, at de fra Ostindien til det københavnske kompagni ankomne varer nu skal sælges til en rimelig pris, og prinsen har brug for 1200 pd. sukker, 12 pd. hele nelliker, 80 pd. peber og 20 pd. sukkerkandis, skal han henvende sig til kompagniet og få det til at udlevere nævnte specerier til prinsens apoteker Christof Herfort mod tilbørlig kvittans. Om betalingen skal kompagniet henvende sig til hans hofmarskal, kammerråd Dionys von Podewils. (På en vedlagt seddel er skrevet:)
»Das Schreiben an H. Johan Brahm ist zue richten auff 1200 pd. Zucker, des besten, 12 pd. helle Nechlich, 80 pd. Pebber, 20 pd. Zucker Candi.« T. K. 153.

5. sept. (—). Miss. til ærkebiskoppen af Bremen [prins Frederik]. Hofmarskal, kammerråd Dionys von Podewils har meddelt prinsen, at denne brevviser, hans tjener Zacharias van Lübeck, som er født i ærkebispedømmet Bremen, har ansøgt adressaten, da han tiltrådte regeringen, om en stil-

¹ Jvfr. K. Brb. 9. sept. 1635. ² Hovedgården Bønning, Horbelev s., Falsters Sønder h. ³ På foden af K. står: 16 sjæll. alens bjælker: 4 tylt; 20 sjæll. alens tømmer til underslåning: 1 tylt; fyrredeler til loft: 30 tylt.

29. aug. (Nykøbing). Pas for Adam Sølvpop¹ til København, 1 vogn frem og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for livkusk Anders Petersen til Haderslev, 1 vogn. T. K. 231.

— (—). Pas² for den gamle dronnings dværginde til København, 1 vogn. T. K. 231.

— (—). Pas for Mads Skytte³ til København, frem og tilbage, 1 vogn. T. K. 231.

— (—). Pas for hr. kansler von der Lippes folk, 3 vogne til Haderslev, 1 igen tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for apotekeren⁴ til København, 2 vogne frem og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for Zacharias von Lübeck⁵ på 2 vogne til Rødby og fri færge. T. K. 231.

31. aug. (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Prinsen har modtaget hans brev med et trykt eksemplar af fredsslutningen⁶ mellem ham og den romerske kejser for nylig og har bemærket hans omtale af prinsens broder ærkebiskoppen i Bremen, i hvilken anledning han henviser til den i kopi medsendte skrivelse til kongen. Prinsen takker for alt dette og udtaler sin glæde over, at yderligere blodsudgydelse er blevet forhindret derved. Gud give, at det ved denne fredsslutning tilsigtede mål virkelig må blive nået, at alt må blive til gavn og fremme for hans kristelige kirke og

¹ Johan Adam Berck. ² Dette og de følgende 4 pas er opført under 29. aug., men mellem linierne fra det foregående og dette pas er der — øjensynlig senere — tilføjet september som en slags overskrift. I selve notaterne er der ikke nogen datering. De er derfor her sat under 29. aug. ³ K. har Matz Schütz; formodentlig skal Schütz forstås som skytte, ikke som navn. ⁴ Efter miss. af 4. sept. (ndfr. nr. 153) var det Christof Herfort. ⁵ Efter miss. af 5. sept. (ndfr. nr. 154) synes han at hedde Zacharias van Lübeck. ⁶ Freden i Prag 1635.

almenheden, og at man overalt må mærke frugterne af en sikker og rolig fred. Han takker kurfyrsten for hans bestræbelser for at opfylde prinsens ønske med hensyn til hans broder¹, og fordi han har villet anvende så megen møje, omsorg og flid derpå. At det ikke er lykkedes efter kurfyrstens og prinsens ønske, må tilskrives tiden og den omstændighed, at ikke alle spørgsmål kan blive løst på engang, men han håber, at kurfyrsten også i fremtiden vil være velvillig indstillet overfor hans broder og, såvidt muligt, bidrage til hævdelsen af dennes retmæssige sag. T. K. 149.

1. sept. (Nykøbing). Assignationsbrev, hvorved prinsen giver Morten Steenwinckel anvisning på alle de hasselnødder, som i indeværende år 1635 måtte blive indsamlet i prinsens len Nykøbing, Ålholm og Halsted kloster, som afdrag på hans fordring på prinsen, regnet til den pris, som han har fået dem for sidste år. Da der sidste år ved utidig plukning og salg af nødderne er sket en ikke ringe svækkelse af prinsens intrader, skal de kongelige lensmænd i Falster og Lolland holde skarpt tilsyn med og udstede forbud mod, at nogen understår sig at plukke og samle nødder, før de er så modne, at de kan slås ned, ligesom det forbydes hemmeligt eller offentligt at udbyde nødder til salg, før prinsens andel af gode nødder er blevet leveret. Når disse er leveret, skal lensmændene uden yderligere ordre levere dem til Morten Steenwinckels befuldmægtigede, dog mod kvittering, som skal tilstilles prinsen. T. K. 150.

2. sept. (—). Miss. til Iver Vind. Han har tilkendegivet prinsens kammerjunker, at Silkeborg kro, til hvilken prinsen vil have befordret sin skytte Marcus Lembke, nu er ledig, og at enken ikke længere kan drive den. Fornævnte skytte tør imidlertid ikke overtage den, da den er noget forfalden og ikke er til at vedligeholde for mus. Han skal derfor for prinsens skyld hos kongen hjælpe nærværende Mads Jen-

¹ Valget af prins Frederik til ærkebiskop i Bremen, se L. Laursen: Danmark-Norges Traktater IV, 10.

ling, at han af hans landdrost har fået god fortrøstning om, at der ved forestående Mikkelsdag antagelig ville blive en mulighed for befordring, og at han til den tid atter skulle melde sig. Da nævnte tjener derfor nu har besluttet at begive sig til ærkebispedømmet Bremen, har hofmarskallen under henvisning til, at han (tjeneren), medens han arbejdede i hofmarskallatet, for det meste også besørgede prinsens forretninger, og at hans afdøde fader på grundlag af visse overvejelser har mistet sin stilling, bedt prinsen om denne hans intercessionsskrivelse, for at han kan opnå en eller anden stilling. Prinsen anbefaler nævnte Zacharias van Lübeck til en eller anden stilling, til hvilken han måtte befindes kvalificeret. T. K. 154.

6. sept. (Nykøbing). Miss. til Jacob Mores. Der fremsendes ved prinsens sekretær to velforseglede faddergaver til prinsens onkel landgreve Georg af Hessen. Han skal enten overlevere dem til landgrevens i Hamburg residerende tjener til troer hænde til videreforsendelse eller, såfremt en sådan ikke findes, snarest med sikker lejlighed sende dem til landgreven. T. K. 155.

7. sept. (—). Til Jost Frederik von Pappenheim. Da det berettes, at Hartvig Passow på sin hustru fru Øllegaard Pentz's vegne ønsker at mageskifte nogle i Hundshoved liggende jorder med nogle kronens jorder, og da det vil være til fordel for begge parter og også for kronens bønder, ønsker prinsen, såfremt det forholder sig således, at se dette mageskifte fremmet. Adressaten skal efter landsens skik udpege nogle mænd til besigtelse af jorderne og, såfremt det er til fordel for kronen, træffe de fornødne foranstaltninger til mageskiftets gennemførelse. T. K. 156.

(Bilag:) Skrivelse, dat. Halsted kloster 3. sept. 1635, fra Jost Frederik von Pappenheim til [prinsens] sekretær Lebzelter i Nykøbing. Som han af hr. Rensberger¹ vil have erfaret og videre kan se af vedlagte skrivelse og fortegnelse, beder brevskriveren

¹ Formentlig oberstløjtnant Gabriel von Rensberg.

ham om at gøre sit bedste for at få prinsen til at udstede en skriftlig befaling til ham derom [om mageskiftet], som ikke blot ikke er til skade for kronens bønder, men snarere til fordel for dem, og for at det kan blive rigtigt iværksat, skal det pålægges ham til tinge at udpege 8 mænd, som skal opmåle og dele markerne. Han bedes tilbagesende skrivelsen og fortegnelsen.

7. sept. (Nykøbing). Pas for den gamle dame¹ til fru Sophie Parsberg, hvor denne er at træffe, på 1 vogn hen og 2 tilbage. T. K. 231.

8. sept. (—). Pas for Henrik Androus barber på 1 vogn gennem Fyen til Helsingør. T. K. 231.

10. sept. (—). Åb. brev, hvorved denne Johan Hegerfelt, borger og possementmager i København, som har tilbudt med sin familie at bosætte sig ved prinsens hofstat og opvarte prinsen med sin kunst, får privilegium på, at ingen anden i den tid, i hvilken han opholder sig ved og arbejder for prinsens hofstat, må nedsætte sig her og hemmeligt eller åbenlyst lave possementmagerarbejde eller andet lignende arbejde. Så længe han arbejder for prinsen, skal hans bolig, hvad enten den tilhører ham selv, eller han lejer en sådan, være fri for al indkvartering, ligesom han skal have samme privilegier og frihed som prinsens andre hofstjenere, og hverken kongens lensmand i Falster eller borgemestre og råd her må gøre indgreb i den ham forundte frihed. T. K. 157.

11. sept. (—). Miss. til Sigfridt Urne². Denne Hans David- sen har berettet, at han har lyst til at begive sig i adressa- tens tjeneste, og skønt prinsen ikke gerne vil besvære ham med slige skrivelser, har han alligevel ikke kunnet nægte ham denne forskrivelse, men beder ham antage denne Hans David- sen i en stilling, hvortil han er kvalificeret, eller hjælpe ham til en stilling hos en anden. K. 158.

---

¹ K. har »die allt frauw«, måske den i H. Hjelholt: Falsters Historie I, s. 216 nævnte gamle dame. ² Sivert Urne Knudsen til Rårup.

11. sept. (Nykøbing). Pas for Hans Fyrbøder på 1 borgervogn, frem og tilbage til Jylland¹. T. K. 231.

12. sept. (—). Åb. brev², hvorved prinsen til sin husfoged Jochim Hageman bevilger et lidet stykke jord, liggende udenfor Nykøbing by i Strandmarken næst østen op til Steffen Kocks have, som er 26 favne langt og 10 favne bredt. Kongens lensmand skal håndhæve og beskytte Jochim Hageman ved dette benådningebrev, så at han må nyde og bruge dette stykke jord på livstid. K. 52, 1636.

— (—). Miss. til hertug Hans Albrecht af Mecklenburg. Af vedlagte bønsskrift fra prinsens undersætter i Nykøbing Laurents Martensen, borgemester, og Peter Hansen, prinsens ridefoged her, kan han se deres klager over, at noget dem tilhørende korn og andre sager, som er strandet ved Ribnitz, er frataget dem med vold. Da prinsen, såfremt det forholder sig som opgivet, finder det billigt, at de får retmæssig erstatning for den dem tilføjede skade, henstiller han til hertugen, at dette sker. T. K. 159³.

— (—). Pas for hofjunker Christoffer Bille, 2 vogne, frem og tilbage⁴. T. K. 231.

— (—). Pas for hr. marskallens tjener til Sorø, 1 vogn tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for kaptejn Hensebeck over Langeland til Årøsund, 1 vogn. T. K. 231.

13. sept. (—). Latinsk pas for prinsens musikus Alexander Leverentz for en rejse til udlandet til England med ledsagere. Lat. K. 175⁵.

16. sept. (—). Miss. til hr. Hans Nielsen Borre, provst i Nørre herred og sognepræst i Nørre-Vedby sogn. Da prinsen sidstforleden har bevilget, at nogle unge personer, som har

---

¹ Den sidste del af sætningen er tilføjet senere. ² K. ligger som bilag til skødet af 28. april 1636 på en af prinsens gårde i Nykøbing til husfoged Jochim Hageman. ³ K. nr. 160 mangler. ⁴ Bestemmelsesstedet nævnes ikke. ⁵ Jfvr. 4. okt. ndfr.

lyst til at lade sig høre prædike i Gundesløf¹ sogns kirke, må få tilladelse dertil, har hr. Hans², præst i Skelby, hos prinsen ansøgt om, at hans søn³ må få tilladelse til at prædike dér. Da prinsen har bevilget dette, skal adressaten tilstede, at hr. Hans's søn førstkommende 17. søndag efter trinitatis, som er den 20. sept., må lade sig høre i bemeldte kirke og, dersom tilhørerne måtte have lyst til ham, blive kaldet dertil efter kirkeordinansen. K. 161.

16. sept. (Nykøbing). Pas for mester Antonii hustru på 2 vogne til Haderslev og 3 tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for Jacob Maler til fru Karen Sehested i Jylland, hvor hun er at træffe. T. K. 231.

— (—). Pas for Hans Gaukler til Haderslev. T. K. 231.

18. sept. (—). Pas for kammerjunkerens⁴ til København, frem og tilbage, 2 vogne. T. K. 231.

19. sept. (—). Miss. til hr. Hans Nielsen Borre, provst i Nørre herred. Det berettes, at bønderne i Gundslev har samtykt i, at Isak Abrahamsens søn må lade sig høre i deres sognekirke søndagen den 17. trinitatis, men da prinsen tilforn, uden at vide dette, ved en skrivelse har bevilget, at hr. Hans's søn i Skelby på samme tid måtte lade sig høre i Gundslev kirke, skal provsten, for at sligt ikke skal hindres, anordne, at Isak Abrahamsens søn skal lade sig høre den følgende søndag den 18. trinitatis, hvorefter siden den ene eller den anden af dem efter hans og almuens samtykke skal kaldes efter ordinansen. K. 162.

— (—). Miss. til Hans Schmalkalt⁵. Det berettes, at prinsens forrige kammertjener Peter Helt har forlovet sig med hans datter, og at han derefter har indgået en fast forbindelse med hende. For at adressaten ikke skal få den tanke, at nævnte

¹ Gundslev, Falsters Nørre h. ² Hans Povlsen, præst i Skelby, Falsters Sønder h. ³ Povl Hansen Prip, ^{28/11} 1635 ordineret som præst i Gundslev. ⁴ Hans Vilhelm von Harstall. ⁵ Hans Merckel von Schmalkalden, slotsfoged på Københavns slot.

Peter Helt skulle være faldet i unåde hos prinsen på grund af visse tidligere mod ham rettede beskyldninger, og dette kristelige værk derved blive vanskeliggjort, skal prinsen til fremme heraf hermed lade adressaten vide, at Peter Helt overfor prinsen tilstrækkeligt har rensat sig for disse beskyldninger, at han efter den af prinsen for ham udstedte erklæring er skiltet fredeligt fra ham, samt at prinsen stiller sig velvilligt til hans ægteskabslofte og, ligesom tidligere, også i fremtiden vil vise ham al nåde, hvor han kan. T. K. 163.

19. sept. (Nykøbing). Pas for Morten Trompeters kone, 2 vogne, til Haderslev, frem og tilbage. T. K. 231.

21. sept. (Kbhvn.)¹. Miss. til rentemestrene. Da der ved det af prinsens folk udarbejdede overslag over de søm, der skal bruges til den nyopførte stald, er sket en fejltagelse, så at der endnu skal bruges de på vedlagte fortegnelse opførte 13,000 søm, anmodes de om ufortøvet og straks at lade prinsens fyrbøder, som i den anledning er sendt til København, få tilstillet nævnte søm, da arbejdet må ligge helt stille, så længe de mangler. T. K. 164.

— **(Nykøbing).** Miss. til Jost Frederik von Pappenheim til Liebenow, lensmand på Halsted kloster. Prinsen har for nylig tilskrevet² ham om, at der skulle anlægges proces mod fru Øllegaard om den af hende indhegnede mark. Da prinsen af visse årsager har besluttet at udsætte denne sag noget, skal han indtil nærmere besked vente med processen³. T. K. 165.

---

¹ Brevet er sikkert dateret København, fordi fyrbøderen blev sendt dertil. Prinsen har ikke været i København på den tid. ² Der synes ikke at være bevaret nogen anden skrivelse om fru Øllegaard Pentz's jorder end skrivelserne af 7. sept. ovfr. (nr. 156). Måske har det manglende nr. 160 omhandlet denne sag. ³ K. har først haft følgende tekst: Da det på troværdig måde oplyses, at denne proces vil være kronen mere til skade end til fordel, er prinsen betænkt på at udsætte den noget, indtil han fra anden side og også fra ham er blevet bedre underrettet om sagen.

21. sept. (Nykøbing). Pas for Peder Fyrbøder til København, 1 vogn hen, 2 vogne tilbage. T. K. 231.

23. sept. (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Da der til prinsens hofholdning vinteren over behøves en hel del får og lam, som efterhånden skal spises ferske, skal han anordne, at der i Halsted klostres len af redsel-lammene efter jordebogen skal blive 200 stkr. stående hos bønderne og holdes til rede, foruden redsel-gæs, høns og æg, til prinsens køkkenskriver lader dem affordre. Desuden skal han til prinsen lade indkøbe 100 gode gimmerlam, som han skal lade sætte på foder på klostret, til de behøves til prinsens hofholdning. K. 166.

— (—). Lignende miss. til hr. Palle Rosenkrantz om i Ålholms len at bestille 200 lam og at indkøbe 100 gode gimmerlam, som skal sættes på foder på Bispensø. K. 166.

— (—). Pas for livkusk Hans Jensen til Frederiksborg, 1 vogn hen, 2 tilbage. T. K. 231.

25. sept. (—). Miss. til Christian Rantzau. Hvad den kursachsiske kapelmester Heinrich Schütz gennem en skrivelse til prinsens sekretær har tilbudt, kan han se af vedlagte ekstrakt. Da prinsen mener at kunne være kongen til tjeneste heri, skal Christian Rantzau forebringe indholdet af kapelmesterens forslag for kongen og med det allerførste meddele prinsen hans resolution. T. K. 167.

26. sept. (—). Miss. til Henrik¹ Valkendorf. Hvad prinsens livmedikus dr. Henrik Küster har berettet om sin betaling², kan han se af hans vedlagte supplikation, og da han har ansøgt prinsen om en skrivelse til adressaten, anmoder

¹ Fejlskrift for Henning, formentlig ved forveksling med dr. Henrik Küsters fornavn. ² K. har, sikkert ved en fejlskrift, bestalling. Küster var i foråret blevet antaget som prinsens livmedikus og var da residerende medikus i Odense. Henning Valkendorf, der var lensmand på Odensegård, skal hjælpe ham med indrivning af hans resterende honorarer.

prinsen denne om at være ham behjælpelig, så at han med det første kan få det ham tilkommende, resterende salarium efter indholdet af hans supplikation. K. 168.

26. sept. (Nykøbing). Pas for Peter le petit på 1 vogn til København. T. K. 231.

27. sept. (—). Miss. til hr. Tage Thott Andersen. Efter kongens befaling fremsender prinsen denne skipper Niels Hansen for at afhente nogle tusind enebærstager, som prinsen for nogen tid siden har ladet bestille, og som hvert år skal bruges til prinsens ladegårde. Han skal ikke alene lade denne skipper for denne gang få 11—12,000 stager, men også anordne, at der yderligere hugges henved 12,000 stager, som skal holdes i forråd til førstkommende forår, til prinsen lader dem hente. K. 169.

— (—). Miss. til hr. Frederik Reedtz. Prinsen har anmodet kongen om at tillade, at hans rytterheste, der for tiden endnu er i Haderslev, må blive opstaldet på Vordingborg og forsynet med hø og halm så længe, indtil den her påbegyndte nye stald antagelig henimod vinteren bliver fuldført. Da kongen har bevilget dette, meddeler prinsen ham det og anmoder ham om at sørge for ikke blot staldrum til de nævnte rytterheste, ialt henved 50, men også for, hvad de skal bruge af hø og halm til henimod næste vinter. Med havre skal de blive forsynet herfra. T. K. 170.

— (—). Miss. til de kongelige rentemestre. Da der, for at spare på brændsel i Nykøbing slot, behøves det i vedlagte fortegnelse opførte antal jernvindovne, anmoder prinsen dem om at få kongens bevilling til anskaffelse af de nævnte jernovne, så at de snarest og i god tid kan blive sendt til Nykøbing. T. K. 171.

(Bilag¹): 1. I edelknabernes kammer behøves en jernkakkelovn, ca. 6 kvarter lang og 2½ eller 3 kvarter bred og så høj,

¹ Fortegnelsen er skrevet på dansk, tilføjjelsen om udfærdigelsen på tysk.

som den kan fås. [I margenen er tilskrevet:] Købet [ø: prisen] ungefær 30 rdlr. 2. Hos sukkerbagersken 1 vindovn, ca. 6½ kvarter lang og så bred, som den kan fås, med højden i lige måde. Købet ungefær 30 rdlr. 3. På skrædderkammeret 1 vindovn, 5 kvarter lang og så bred og høj, som den kan bekommes. Købet ungefær 25 rdlr. Nok udi pigernes kammer en jernovn, som ikke skal være en vindovn, 2 alen lang og 1½ høj. Til forbemeldte kakkelovne skal regnes danske alen, og behøves potter til dem, som vel kan bekommes her. [Derefter på tysk:] I prinsens navn skal der udfærdiges en skrivelse til rentemestrene om, at disse ovne behøves her på slottet, og at de må blive anskaffet hertil ligesom også 3 læster stenkul, item 4 skippd »småt jern«¹, 2 skippd. »Klincken bley«². Nykøbing den 27. sept. 1635. Kgl. maj. Holmens skriver Gottfridt Michelsen.

28. sept. (Nykøbing). Pas for Hartvig Passow, som agter at lade nogle af sine ejendele føre fra hertugdømmet Mecklenburg til Danmark. De skal frit, sikkert og uhindret passere i den skude, i hvilken de transporteres. T. K. 172.

Ved disse breve, nr. 169—172, ligger en fortegnelse (på tysk) over følgende breve, der skal udfærdiges:

1. Til hr. Frederik Reedtz en skrivelse, hvori det skal meddeles ham, at kongen har bevilget, at prinsens rytterheste skal forsynes med staldplads, hø og strøelse på Vordingborg len, indtil den nye stald her er færdig; prinsen skal skaffe havren til hestene derhen. [I margenen er skrevet:] No. 170.

2. Pas for Niels Hansen, skipperen på Feø³, til Blekinge, hvortil han er affærdiget for at afhente enebærstagerne⁴.

¹ K. har formentlig: »klein Ihsen«. Der mangler dog en nedstreg i »klein«, men der synes ikke at være nogen mulighed for en anden læsning. ² At klinke betyder at slå et søm igennem træ el. lign. og bøje spidsen. Måske betyder klinkebly stænger, der på lignende måde benyttes til reparation. ³ Skibets navn har sikkert været Fejø. ⁴ K. til passet findes ikke. Sendelsen omtales i miss. til hr. Tage Thott Andersen af 27. sept. (nr. 169).

3. En skrivelse til lensmand hr. Tage Thott på Sølvitsborg om, at han af de bestilte stykker [enebærstager] skal lade skipperen få 11,000 eller 12,000 stkr., og at han desuden skal holde ligeså mange i forråd indtil foråret, da de skal blive afhentet. [I margenen er skrevet:] No. 169.

4. Pas for hr. Hartvig von Passow, at et skib og hans ejendele i Warnemünde må passere frit. [I margenen er skrevet:] No. 172.

[På et særligt blad, uden nummer:] Denne skipper skal der medgives en skrivelse til lensmand Iver Krabbe til Mariager om, at kalken må blive udleveret ham frit.

29. sept. (Nykøbing). Miss. til Knud Ulfeldt til Egeskov. Otte Pogwisch til Kærstrup har anmodet prinsen om en skrivelse til adressaten i anledning af en trætte mellem ham og hans afdøde brøders børn om formynderskabet over dem, som han har forvaltet. Han mangler det rette lods brev, som er gået mellem adressatens afdøde fader Jacob Ulfeldt, Henning Valkendorf og Corfitz Ulfeldt såvel som hans broder Hans Pogwisch eller dennes frue, fru Karen Brockenhuus, hvori enhvers andel af deres afdøde faders¹ og moders gods skal være specificeret, og som nu kræves af ham. Prinsen har derfor ikke villet nægte ham denne skrivelse til Knud Ulfeldt, da det menes, at nævnte lod og deling skal findes hos denne som ældste broder². Og prinsen håber, at han vil undsætte Otte Pogwisch med den »til lands«³ til 12. oktbr. førstkommende, idet han tilbyder at forpligte sig til at skaffe den tilbage igen, enten til adressatens fuldmægtig Abel Speet, eller hvor han ellers måtte ønske det. K. 173.

¹ Lavrids Frandsen Brockenhuus († 1604), g. m. Karen Skram Pedersdatter († 1625), havde 7 børn, af hvilke 4 døtre var gift med de ovfr. nævnte personer, nemlig: 1. Anne g. m. Henning Valkendorf Jørgensen († 1626) til Glorup, 2. Elisabeth g. m. Corfitz Ulfeldt Jacobsen († 1614) til Bavelse, 3. Birgitte g. m. Jacob Ulfeldt Jacobsen († 1630), rigskansler, 4. Karen g. m. Hans Pogwisch Henningsen. Jvfr. iøvrigt miss. af 1. marts 1635, 2. sept. 1635, 24. nov. 1635 m. fl. (Kanc. Brevb. 1635—36, s. 73, 230 f., 325). ² Knud Ulfeldt Jacobsen var ældste søn af ovennævnte Jacob Jacobsen Ulfeldt og Birgitte Brockenhuus. ³ D. v. s.: hjælpe ham ved at låne ham den (»til lands« = til låns).

29. sept. (Nykøbing). Pas for rytter Otto Køller for at bringe 1 hest til Antvorskov og afhente en anden dér, 1 vogn frem og tilbage, frit foder og mål og 1 karl til at føre hestene. T. K. 231.

30. sept. (—). Miss. til Iver Vind og, mutatis mutandis, fru Sophie Peder Basses¹. Denne brevviser, prinsens forrige kamertjener Peder Helt, har efter kongens befaling klareret og gjort rigtighed for al sin dont med arvingerne efter den afdøde hofmester, så at ingen med billighed kan besvære sig over ham. Han har nu², som han har berettet prinsen, indladt sig med slotsfogden på Københavns slot Hans von Schmalkaldens datter, hvilket behager prinsen vel. Da han tilmed er uden bestilling, anmoder prinsen adressaterne om at berette kongen om hans vilkår og anbefale på det bedste, at kongen på grund af hans tidligere tro tjeneste og flittige opvartning hos prinsen igen vil forunde ham en bestilling, enten at give ham tilsagn på den gamle slotsfogeds tjeneste efter dennes død eller befordre ham i andre måder, og med det første lade prinsen vide, hvad svar og besked de får herpå. K. 174.

(På arkets næste side findes følgende fortegnelse:) Rug 124 tdr. 7 skpr., mel 28 tdr. 1 skp.³, malt $7\frac{1}{2}$ læst, byg 25 tdr., [tilsammen:] 8 læster 4 ørter 8 skpr., havre 15 læster, penge $357\frac{1}{2}$ rdr., øksne 46, smør 8 tdr. 1 fjerding $1\frac{1}{2}$ otting, kalve 67, får og lam 268, grise 8, flæsk $2\frac{1}{2}$ skpd. 19 lispd., er 38 sider, laks $\frac{1}{2}$ td., oste 2, potte 3 mark 19 sk., gæs 2, høns 64, svin 16, huder 5 tdr., talg 13 skippd. — lispd. 2 markpd. 3 skålpd., sennep 1 skp., bergfisk 4 lispd., køer 1, humle 1 kar og 4 sække, hvede 24 tdr.

1. okt. (—). Miss. til Iver Vind. Denne brevviser, prinsens hofjunker Gert Medell, som ikke blot har tjent kongen trofast i det sidste krigsvæsen, men som derefter indtil nu har

¹ K. kalder hende på bagsiden fru Sophie Peter Passes. ² Se 19. sept. ovfr. (s. 231). ³ Disse 2 poster er forenet med en klamme. Fortegnelsen er skrevet i en blanding af tysk og dansk; således står der: Rogken, Gærsten, Haberen, Gelt (penge), Kies (Käse, ost), o. s. v., men smør, kalle (kalve), grise, flesk, potte o. s. v.

tjent prinsen som hofjunker, er som følge af hans fra dag til dag tiltagende svaghed nået dertil, at han for det meste må ligge til sengs og næsten er ude af stand til at gøre nogen tjeneste. På grund af hans lange tro tjeneste vil prinsen ikke gerne forlade ham i en så uformående tilstand, men har for tiden ikke de nødvendige midler til at komme ham til hjælp. Han anbefaler ham derfor på det bedste til Iver Vind og anmoder denne om for kongen at foredrage nævnte hofjunktens tro tjeneste og hans nuværende tilstand og gøre sit bedste for at disponere kongen af hensyn til hans svaghed at benåde ham med nogen hjælp til hans underhold, således at der enten overdrages ham et len, eller han, indtil han forsørges på anden måde, for en tålelig leje får indrømmet et eller andet gods. T. K. 176.

3. okt. (Nykøbing). Åb. brev, hvorved prinsen bevilger sin forrige mejerske på Nykøbing ladegård et lidet gårdsæde med tilliggende i Nagelsti, som Niels Høg sammesteds har i brug, og som årlig skylder 1 rigsmark landgildepenge, på livstid kvit og frit¹. Lensmanden skal håndhæve og beskytte hende ved dette benådningensbrev, så at hun på livstid må bruge dette gårdsæde uden nogen forhindring. (Vedlagt et bilag af samme indhold som selve benådningensbrevet). K. 177.

U. d. okt. (—). Pas for Gert Meidell på 2 vogne til København og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for hans tjener Claus Hansen til Roskilde, 1 vogn. T. K. 231.

4. okt. (—). Pas for Herman Hoge, violist, og Joachim Hoge² til Helsingør, 2 vogne. T. K. 231.

—³ (—). Latinsk pas for prinsens musikus Herman

¹ K. har derefter haft: efter hendes egen lyst, mens desforuden at hun derudaf giver i vort lensregister årlig en rigsmark landgildepenge. Dette er atter slettet.

² Muligvis fejlskrift for Zoëga (jvfr. latinsk pas af samme dato nedenfor). ³ Som K. er for dette og det følgende pas benyttet det latinske pas af 13. sept. for Aleksander Leverentz således, at deres navne er tilføjet i margenen, og datoen 4. okt. er tilføjet under datoen i teksten og på bagsiden, hvor deres navne ligeledes er tilføjet.

Hoge for en rejse til udlandet til England med ledsagere. Lat. K. 175.

4. okt. (Nykøbing). Lignende pas for prinsens musikus Joachim Zoëga til England. Lat. K. 175.

— (—). Pas for 2 afdankede kuske til Haderslev, 1 vogn. T. K. 231.

— (—). Pas for kansler von der Lippe til København, 2 vogne frem og tilbage. T. K. 231.

— (—). Passus securitatis til den jetzøriske¹ færge til Rostock. T. K. 231.

— (—). Pas for Ingeborg på Lolland og til København, 1 vogn hen. T. K. 231.

5. okt. (—). Akciseseddel² til den kongelige tolder i København Jonas Heinemark om at lade Christine Henrik Fuirens enke få fri passage for følgende vine, som hun i efteråret 1635 yderligere har leveret til prinsens hofstat, nemlig: N.³ amer rhinskvin, 15 piber franskvin og 10 oksehoveder vineddike, alt frit for akcise og anden afgift. T. K. 137.

6. okt. (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Denne brevviser⁴ har ladet meddele prinsen, at byen Nakskov for nylig af kongen har fået et privilegium, hvorefter losning i andre byer, der ligger i Falster, forbydes. Supplikanten, der ikke vidste dette, løb ind i en af disse havne, hvor hans skib og gods blev arresteret og nu er konfiskeret, og han har nu ansøgt prinsen om hans og kongens dispensation i denne hans ulykkelige hændelse. Da prinsen ikke var i stand dertil og har ladet ham det vide, har han, da han har begået denne forbrydelse af uvidenhed og ikke med

---

¹ Færgen fra Gedser til Rostock. Der er ikke anført noget navn på indehaveren af passet. ² Der findes ikke noget særligt K. til dette brev, men på det tilsvarende af 18. aug. s. å. er bagpå skrevet: Mutatis mutandis med hensyn til punkterne. Udfor teksten er så i margenen anført vinsorterne og mængden heraf. ³ Åben plads til tallet. ⁴ Der nævnes intet navn.

ondt forsæt, og da det ville være ubilligt, om en undersåt kunne ruineres i bund og grund, ansøgt prinsen om i den kongelige lensmand hr. Palle Rosenkrantz til Krenkerups fraværelse at sende en skrivelse til adressaten om for supplikantens skyld at rette en henvendelse til byen Nakskov og mægle mellem dem, for at der ikke skal gås frem mod ham efter strængheden, men at han må få lov til at beholde noget. Prinsen anmoder ham om at rette en henvendelse til Nakskov om at give noget afkald på deres strænge ret, så at han må beholde et lille stykke brød tilovers til fremtidig fortsættelse af sin næring. Hvad kongens interesser angår, da tilbyder supplikanten efter mulighed at fyldestgøre dem, og adressaten vil vide, hvad der vil være at gøre heri. T. K. 178.

(Bilag:) Tysk brev, dateret Halsted kloster den 2. okt. 1635, fra Jost Frederik von Pappenheim til hr. Dionys von Podewils, hvori det hedder, at han har modtaget dennes svar på hans skrivelse og af svaret har set prinsens resolution om arrestation af skibet, og at prinsen, da han ikke var vidende om hans byers nyerhvervede privilegier, havde henvist supplikanten til Ålholm, hvor han skulle afvente nærmere svar. Supplikanten har derefter begivet sig til Ålholm, og skønt han har andraget om prinsens resolution og ophævelse af arresten, har han dog ikke fået nogen resolution. Pappenheim har derfor efter anmodning (da han blev molesteret derom) en af de sidste dage talt med hr. Palle Rosenkrantz, som meddelte ham, at prinsen ikke havde tænkt på sagen eller talt et eneste ord med ham om den. Pappenheim beder derfor adressaten om at henvende sig til prinsen for at få ham til at tilgive supplikanten og frigive ham, som har begået en forseelse. Privilegierne var ganske vist meget strænge; hvis de skulle efterleves strængt efter indholdet, ville han miste skib og gods, hvilket efter brevskriverens mening ville være stor synd, da han er kongens undersåt ligeså godt som de i Nakskov, og han desuden ikke havde forbrudt sig med vilje, men af uforstand og uvidenhed. Han beder derfor adressaten gøre sit bedste for at få arresten ophævet og så meddele Pappenheim prinsens resolution.

7. okt. (Nykøbing). Miss. til hr. Claus Daa. Prinsen har tilforn¹ skrevet til kongens rentemestre i København om noget tømmer, der skal bruges til opbygning af en gård her i landet, og kongen har bevilget så meget tømmer, som der skal bruges dertil. Ligeledes har prinsen af afdøde Henrik Fuirens enke ladet købe et parti vin til sin hofholdning, og da prinsen gerne med det første vil have det herover, anmoder prinsen hr. Claus Daa om at give ordre til, at der skaffes en skude til at føre såvel vinen som tømmeret herover. K. 179.

9. okt. (—). Miss. til Christian Rantzau. Denne brevviser Carl Lorentz, der er født i Meissen, har meddelt, at han i nogen tid har opholdt sig i Ostindien og i handelen har lært så meget, at disse riger kan få megen nytte og fordel af ham, og for at han kan blive hørt af kongen, har han ansøgt prinsen om hans anbefaling. Da en forhandling herom med nævnte Carl Lorentz sikkert vil være kongen til behag, har prinsen ikke villet afslå hans ansøgning og anmoder derfor Christian Rantzau om på prinsens vegne at anmelde ham til kongen, så at han enten må blive hørt mundtlig af kongen eller, såfremt dette ikke kan ske, at Christian Rantzau vil oplæse hans skriftlige forslag for kongen. T. K. 180.

— (—). Akciseseddel om, at byfogeden og tolderen i Nykøbing toldfrit skal lade passere 4 tdr. rostocker øl, som denne skipper Kraull² af Rostock har indleveret i prinsens kælder til prinsens behov. K. 181.

11. okt. (—). Pas for en kusk til København for at bringe 2 heste over, 1 vogn frem og tilbage. T. K. 231.

12. okt. (—). Miss. til hr. Christian Friis til Kragerup, kongens kansler, Danmarks riges råd og befa[lingsmand på Odense St. Knuds kloster]³. Fru Sophie Rantzau har berettet ikke blot om sin nuværende besværlige tilstand, men også om, at

---

¹ 2. sept. nr. 152 ovfr. ² Åben plads til fornavnet. ³ De indklamrede ord mangler i K.

hendes mand Mogens Gyldenstjerne har haft nogle tiender i Varberg len¹, som han nu skal miste², og hun har nu andraget om en anbefalingsskrivelse fra prinsen til hr. Christian Friis. Prinsen anmoder ham om at støtte hende med hendes besværlige rettergang, så meget det er ham muligt og lovligt, og tillige således at hendes unge søn Mogens Gyldenstjerne af kongen må blive benådet med ovennævnte tiender³, hvis det er muligt. K. 182.

13. okt. (Nykøbing). Miss. til den fyrstelige pommerke enke i Stettin⁴. Prinsen takker for hendes brev af 3. sept. 1635 med gode efterretninger om hende og forespørgsel om prinsens og hans gemalindes helbred. Prinsen meddeler, at begge befinder sig vel, og gengælder hendes komplimenter. T. K. 183.

15. okt. (—). Åb. brev om, at på den fremsendte dom mellem hele almuen i Slimminge⁵ og Peder Madsen sammesteds om gudsbespottelse, trussel og andre beskyldninger, som fornævnte Peder Madsen skal have gjort sig skyldig i, og hvorfor han efter ovennævnte dom skal straffes på livet, medmindre øvrigheden vil benåde ham, erklærer prinsen, at såfremt Peder Madsen lovlig vil stævne denne sag til herredagen, skal det stå ham frit, men dersom han ikke stævner beskyldningerne og hjærtelig fortryder sine begåede gudsbespottelser, og han efter den tid ikke mere har gjort sig skyldig i slikt, skal han på livstid gå i jern på Bremerholm i København. K. 184.

16. okt. (—). Pas for Johan Nothbeck på 2 vogne til København og tilbage. T. K. 231.

---

¹ Se herom kgl. miss. 2. dec. 1635 og 20. okt. 1636 (K. Brb. 1635—36, s. 348 og 657). K. har: Vordingborg len, ment er Varberg len. ² Se K. Brb. 1635—36, s. 275 (kgl. miss. 25. sept. 1635) m. fl. st. ³ Det drejede sig om 4 tiender i Varberg len, se anf. st. ⁴ Hedvig, enke efter hertug Ulrik af Pommern og Stettin († 1622). ⁵ D. v. s.: Slemminge, Musse h.

17. okt. (Nykøbing). Miss. til dr. Christof von der Lippe. Prinsen har nylig anbefalet sin sølvpop Johan Adam Berck til kongens sekretær Nikolaus Eggebrecht og anmodet denne om at henvende sig til kongen og søge at skaffe ham eneret på i Haderslev at sælge og udskænke fransk og spansk brændevin og fremmede ølsorter. Eggebrecht har også gjort sit bedste, men har, efter hvad prinsens tjener meddeler, ikke kunnet opnå noget, da Hans Køndig¹, borger og vinskænk i Haderslev, allerede havde fået et sådant privilegium. Da nævnte Hans Køndig er død for få dage siden, har prinsens ovennævnte tjener atter andraget om en sådan bevilling og ansøgt prinsen om hans promotorialskrivelse i sagen. På grund af hans mangeårige tjeneste har prinsen ikke villet nægte ham den og anmoder adressaten om hos kongen af bedste evne at arbejde for, da de, der har sådanne konstitutioner eller breve til at udskænke rhinskvind, ikke må føre eller aftappe andre udenlandske vine, at nævnte prinsens sølvpop må få et eller andet privilegium på at udskænke og aftappe enten rhinskvind alene eller fransk og spansk brændevin og fremmed øl i Haderslev. T. K. 185.

— (—). Pas for Johan Adam Berck til København eller hvor kongen er at træffe, 1 vogn frem og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for Hans Lucht til Helsingør, 1 vogn frem og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for Bente Ipsen tømmermand til Malmø på 1 vogn frem og tilbage. T. K. 231.

18. okt. (—). Miss. til rentemestrene. Da det er prinsens hensigt at lade bygge en stald til sine livheste her, og dertil skal bruges de på vedlagte fortegnelse opførte materialer, anmoder prinsen dem om at disponere kongen til i førstkommende forår at lade disse materialer blive bragt til Nykøbing.

¹ Han kaldes i K. 1635 ²⁹/₄ fhv. vinskænk Hans Kündig.

(Bilag:) Fortegnelse over det, som prinsen begærer af kongen til opførelse af en livstald: 103,000 mopper¹, 80 læster kalk og 4000 tagsten. Af tømmer mangler der 24 tylder deler, 200 lægter, 1500 lægtesøm og 3000 loftssøm. T. K. 186.

19. okt. (Nyköbing). Miss. til hr. Christian Friis. Denne brevviser Morten Steenwinckel har meddelt prinsen, at han til forfærdigelse af forskellige store stykker, som kongen ville bestille hos ham, behøver et stort, rummeligt hus, helst et Jørgen van Dellen tilhørende hus i København, men da han ikke kan få dette uden rede penge eller anden tilfredsstillelse af de kreditorer, der har penge til gode i det, har han ansøgt prinsen om at lade ham få nogle tusind rdlr., som prinsen er ham skyldig for det arbejde, som han har leveret denne. Men da prinsen for tiden ikke har midler dertil, anmoder han hr. Christian Friis om hos kongen at udvirke, at denne såvel overfor ham som overfor Frederik Parsberg som de mest fremtrædende panthavere i huset erklærer, at nævnte Steenwinckel vil udføre det ham pålagte arbejde, og at de begge på grund af nævnte hans arbejde vil få betalt deres pantefordringer i nævnte Jørgen van Dells hus, hvorimod han på disse betingelser kan overtage nævnte hus. T. K. 187.

— (—). Pas for Hans Fyrbøder til København på 1 vogn frem og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for Mads Skytte² til Jylland på de nødtørftige vogne til at flytte til Silkeborg. T. K. 231.

21. okt. — (—). Åb. brev, hvorved prinsen anbefaler denne brevviser Mads Jensen til forfremmelse. Han har i mange år tjent prinsen tro som vildtskytte, men på grund af alder er han nu for sin lange og tro tjeneste af kongen blevet benådet med Silkeborg kro i Jylland³, hvorfor prinsen har forløvet ham og giver ham attest for hans ærlige og gode tjeneste. T. K. 189⁴.

¹ En slags hollandske mursten. ² Den samme, som omhandles i det følgende åb. brev af 21. okt. ³ Jvfr. miss. af 2. sept. 1635 (ovenfor s. 226). ⁴ K. nr. 190 mangler.

21. okt. (Nykøbing). Miss. til de kongelige rentemestre. Da prinsen som bevis på sin sønlige hengivenhed ønsker at sende sin fader¹ Johan Georg, kurfyrste af Sachsen, nogle falke, men for tiden ikke er i besiddelse af sådanne, anmoder prinsen dem om at formå kongen til at overlade prinsen en 12—14 falke til dette formål, for at disse af denne brevviser hurtigt ved dag og nat kan blive bragt til Nykøbing. Såfremt kongen ikke vil forære ham disse falke, anmoder han dem om forskudsvis at betale, hvad falkene måtte koste; de vil så få det refunderet af prinsens rentekammer. T. K. 188.

23. okt. (—). Miss. til Simon Walter. Det berettes, at den på Henrik Rantzau til Schmoos godser på Lolland bestattede skytte Peter ikke alene er kommet prinsen for nær, idet han har jaget i hans skove, men ydermere har villet skyde og ombringe hans skovrider Henrik. Da prinsen ikke vil bære over hermed, anmoder han adressaten om ikke at lade Peter Skytte undslippe, men anholde ham så længe, til prinsen er blevet tilfredsstillet, og der er forhandlet om sagen. T. K. 191.

24. okt. (—). Miss. til de kongelige lensmænd på Lolland og Falster². Prinsen husker, at han forrige år har udstedt en ordinans om, at der for de undersætter, som ikke var i stand til at yde deres landgilde i korn, og som hellere ville yde den i penge, blev fastsat en bestemt takst for de forskellige kornsorter, hvorefter de kunne betale. Prinsen bestemmer, at der til efteråret af dem, som ikke er i stand

---

¹ D. v. s.: Svigerfader. ² K. har først været stilet til hr. Palle Rosenkrantz til Krenkerup, lensmand over Nykøbing og Ålholm, men derefter er hele dette koncept slettet og et nyt begyndt, ligeledes med Christoffer Lebzelters hånd. Dette stykke er også slettet, hvorefter det endelige koncept er skrevet af en anden hånd nederst på bladet og om på bagsiden. I denne tekst har Christoffer Lebzelter igen foretaget rettelser og har tillige skrevet slutningen af dette koncept. Det første udkast lød på, at da de undersætter, som ville yde deres landgilde i penge i stedet for i korn, ikke havde nogen vished for, hvor meget de skulle betale, fastsætter prinsen, at der for hver tønne byg skulle betales 9 mark dansk og for hver tønne havre 6 mark dansk i rede penge.

til at yde korn, betales 9 mark dansk for hver tønne byg og 6 mark dansk for hver tønne havre, hvilket skal føres til regnskab. T. K. 192.

26. okt. (Nykøbing). Miss. til hertuginde af Gottorp. Det er blevet meddelt prinsen, at hun ønsker at komme i forbindelse med en person, som kender til bueskydning. Da denne brevviser Andreas Winter, der er erfaren i denne kunst og for kort tid siden af prinsens svoger hr. Johan Georg, hertug af Sachsen, er sendt til prinsen, nu er på tilbagereisen til Dresden, har prinsen anmodet ham om at henvende sig til hertuginde. T. K. 193.

— (—). Pas for Andres Winter buemager på 1 vogn i riget, til Gottorp. T. K. 231.

— (—). Kreditiv til hertug Hans Albrecht af Mecklenburg for kongens råd og kansler, dr. jur. Christof von der Lippe, som har overbragt prinsen hertugens kreditivskrivelse for ham, dateret Güstrow den 10. okt. Han har overfor prinsen fremsat, hvad hertugen ønskede at lade denne vide, og prinsen beder ham på samme måde fæste tiltro til det svar, han overbringer. T. K. 194.

— (—). Pas for marskal Podewils på 2 vogne frem og tilbage i riget. T. K. 231.

27. okt. (—). Anbefalingsskrivelse for denne brevviser Herman Böttger, som har tjent prinsen som kammer tjener i et år, og som nu er forløvet fra sin tjeneste. T. K. 195.

— (—). Miss. til Christian Pentz og, mutatis mutandis, hr. Ditlev Rantzau¹. Denne brevviser, Herman Böttger, der har tjent prinsen som kammer tjener, og som prinsen nu har givet orlov, har bedt prinsen om en anbefalingsskrivelse til adressaten. Prinsen anmoder ham om ved forefaldende ledig-

---

¹ K. har først haft Caspar Buchwald som adressat; dette er rettet til Ditlev Rantzau.

hed at forfremme ham i det kongelige len eller på anden måde. T. K. 196.

27. okt. (Nykøbing). Pas for sadelmageren i Haderslev på 2 vogne til Nykøbing. T. K. 231.

— (—). Pas for Herman Kammertjener til Holsten, i riget, på 2 vogne. T. K. 231.

— (—). Pas for fru Karen Sehesteds dreng Hans Wiltfang på 1 vogn til Stenalt i Jylland. T. K. 231.

28. okt. (—). Miss. til hr. Just Høg. Prinsen har sendt den kongelige berider Georg 2 af prinsens heste til Sorø, for at han kan ride dem til. Prinsen anmoder Just Høg om, så længe hestene bliver på Sorø, at lade dem få den nødvendige underholdning, foder og strøelse. T. K. 197.

— (—). Miss. til George¹, berider på Sorø. Prinsen tilsender ham med en rytter 2 af sine heste med anmodning om at ride dem yderligere til og dressere dem og beder ham gøre sit bedste derved. Om deres forplejning skal han henvende sig til hr. Just Høg med vedlagte brev.

P. S. Han skal også påse, at prinsens heste ikke bruges af scholarerne på det kongelige akademi og ikke rides af nogen anden end af ham selv. T. K. 198.

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til Hans Berider² på Antvorskov. Underholdningen til hestene vil utvivlsomt blive leveret ham af lensmanden Wenzel Rothkirck. T. K. 198.

29. okt. (—). Pas for kansler von der Lippe på 4 vogne til Haderslev og 8 heste forspand til hans 2 vogne. T. K. 231.

— (—). Passus securitatis³ på færgen til Rostock. T. K. 231.

---

¹ Åben plads til efternavnet. Berider på Sorø akademi var dengang Georg Gotterman. ² Han nævnes i K. Brb. ¹⁰/₈ 1620, ¹³/₄ 1626 og ¹⁵/₄ 1630, men kaldes altid kun Hans Berider. ³ Der står ikke for hvem, muligvis kan det være for kansleren i forbindelse med det foregående pas.

30. okt. (Nykøbing). Miss. til Hans Boyesen [hofmønster-skriver]. Da det berettes, at kongen har erklæret at ville tillade, at renterne af 20,000 rdlr.¹ til forestående omslag betales til prinsen, har denne givet sin hofmarskal, kammerråd Dionys von Podewils befaling til på prinsens vegne at hæve og modtage disse renter. Prinsen anmoder ham derfor om at lade dem udbetale til Dionys von Podewils eller til den, hvem han assignerer disse penge til, mod prinsens kvittering med hans hånd og segl. T. K. 199.

1. nov. (—). Miss. til den kongelige gartner i København mester David N. Da der til udsmykning af haven ved Nykøbing slot skal bruges de på vedlagte fortegnelse opførte planter, har prinsen afsendt denne brevviser Hilarius Heyne til ham, for at han kan få dem hos ham. Han anmodes om at lade Heyne få de opførte planter, forsåvidt han kan undvære dem. Prinsen tvivler ikke på, at kongen ikke vil have noget derimod.

(Bilag:) Memorial. 1000 tuliban. vari color. 1000 narcissen, hvide og gule, dobbelte. 100 coronen imperiallis. 1000 hiachinten vari color. 500 crocus verus vernalis et autumnalis vari color. 200 cholicum album et purpureum. 200 trittellaria fl. alba et purpurea. 500 glatiolus fl. alba et incarnata. 300 iris bulbosa vari color. 200 martagon constantinopolitana. 100 ornitogalum fl. alba et virita. 100 molig vari color. 20 anemonen vari color fl. plen. 10 bulbus eriophorus bonbicus. 10 dens canis, fl. alba et purpurea. Buxbom² til 6 rækker. Ligustrum, så meget der kan undværes, og ellers alle slags fine vinterurter³ såvel som også vinter- og sommerfrø og desuden nogle bønner⁴. T. K. 200.

U. d. nov.⁵ (—). Pas for gartneren Hilarius Heyne til København på 1 vogn hen og 3 tilbage.

¹ K. har først haft: af de bevidste 20,000 rdlr. ² Det følgende er skrevet på tysk. ³ Windter kraidter, d. v. s. kräuter. ⁴ K. har: Bunnan, d. v. s.: Bohnen. ⁵ Dette pas er sikkert udstedt samtidig med det foregående miss. til den kongelige gartner i København, d. v. s. 1. nov.

U. d. nov. (Nykøbing)¹. Pas for gartneren til København på 1 vogn frem og tilbage. T. K. 231.

2. nov. (—). Miss. til de kongelige rentemestre. Da kongen for nylig har bevilget, at der må sendes nogle falke til Kursachsen, og da der er antruffet 12 stkr. her af dem, som prinsen har ladet købe for en samlet sum af 144 specie-dlr., anmoder han dem om til denne hans lakaj Hans Michael Kennitz, som derfor ekspres er affærdiget til dem, snarest at udbetale disse penge, for at den falkoner, af hvem prinsen har købt dem, og som afventer sin betaling her, ikke skal opholdes utilbørligt. Denne skrivelse skal iøvrigt tjene som kvittans for, at de rigtigt har betalt disse penge til prinsen. T. K. 201.

4. nov. (—). Miss. til Frederik Urne. Da prinsen til udsmykning af den ved slottet her liggende lysthave skal bruge nogle skønne og sjældne træer, som han kan se af vedlagte fortegnelse, anmoder han adressaten om gennem folk, som han kender, at bestille nogle få af hver slags af de specificerede træer i Holland og lade dem snarest blive tilstillet prinsen. De penge, som han på den måde lægger ud, kan han igen forlange i prinsens rentekammer. T. K. 202.

(Bilag:) Fortegnelse over de træer, som prinsen vil lade bestille i Holland: Morbærtræer, mandeltræer, abrikostræer, ferskentræer, mispeltræer med frugter uden sten, muskatellerpæretæer, honningpæretæer, sukkepæretæer, borstorfer æbletræer, korneltræer, vælske kirsebærtræer »von Hertzkirschenart«, som er søde, spanske kirsebærtræer, kvædetæer af æblesort, kvædetæer af pæresort, pippinæbler, pimpermødtræer², røde lambertske nøddetræer, blommetæer, som bærer store blå blommer, laurbærtræer, som bærer kirsebær, laurbærtræer af anden slags, adamsæbletræer. Ialt³ skal der være 150 træer, af hver slags 7 træer.

¹ Formentlig udstedt samtidig med det foregående pas. ² Pistacienødtræer.

³ Det følgende er atter slettet.

7. nov. (Nykøbing). Miss. til hr. kansler Friis. Denne kronens undersåt Jens Lavridsen i Ottersløf¹ i Falster har ansøgt om at få bevilget et oprejsningsbrev², som det kan ses af hans vedlagte ansøgning. Da prinsen af visse årsager ikke vil træffe nogen afgørelse om hans ansøgning, men vil henvise den til kongen gennem kansler Friis, anmoder prinsen denne om at skaffe supplikanten besked på hans ansøgning, såvidt han kan være berettiget dertil. T. K. 203.

13. nov. (—). Miss. til enkedronning Maria Eleonora af Sverrig. Han takker for hendes skrivelse fra Grips-holm³ og for hendes gode ønsker, som han gengælder. T. K. 204.

15. nov. (—). Miss. til Christian Rantzau. Hvad prinsens bestaldede trompeter Martin⁴ Zachow har andraget om, kan ses af hans vedlagte ansøgning. Såfremt det forholder sig som af ham anført, anmoder prinsen adressaten om uden videre ophold at lade nævnte trompeter vederfares, hvad han er berettiget til, så at han ikke har grund til at klage. T. K. 205.

U. d.⁵ nov. (—). Generalpas for Morten Steenwinckel. T. K. 231.

— (—). Pas for oberstløjtnant Rendsberger⁶ til Odense og, efter lejlighed, til Holsten, 2 vogne frem og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for hr. staldmesterens Severin til Haderslev, 1 vogn hen og 5 tilbage igen. T. K. 231.

— (—). Pas for m. Henrik Brun på 1 vogn til Haderslev og tilbage. T. K. 231.

---

¹ Jens Lavridsen i Utterslev i Løllands Nørre h. fik 4. dec. 1635 oprejsningsbrev, se K. Brb. 1635—36 s. 354. ² Det kaldes her: »aufrieselsbrieff«! ³ Der synes at stå: Grinsholm. ⁴ I K. af 12. aug. 1632 ovfr. kaldes han Mathias. ⁵ Der er ikke angivet nogen dag for dette og de følgende pas, der antagelig er udstedt mellem 1. og 16. nov. De er indført under rubrikken november. ⁶ Gabriel Rensberg.

16. nov. (Nykøbing). Pas for Mads Portholder til at føre 20 stkr. kvæg til Jungshoved, fri færge og driver. T. K. 231.

— (—). Pas for Abraham Platow på 2 vogne til København og ligeså mange tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for hans dreng til Grønholt i Skåne, 1 vogn frem og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for kammerjunkeren tjener til Glorup¹ i Skåne, 1 vogn frem og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for violister og lutenister² til Rødby, 2 vogne hen. T. K. 231.

25. nov. (—). Pas for Hans Fyrbøder på 1 borgervogn til København, frem og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for Hockis gennem Lolland til Heiligenhafen, 1 vogn. T. K. 231.

— (—)³. Pas for Henrik Guldsmed til København og Kiel, frem og tilbage i riget, 1 vogn. T. K. 231.

— (—). Pas for gartner Hilarius Heyne til Fyen, 1 vogn hen og 3 tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for »min svigermøder«⁴ på 1 borgervogn frem og tilbage. T. K. 231.

30. nov. (—). Miss. til de kongelige rentemestre. Da denne brevviser, prinsens guldsmed Henrik Langmack for leverede juveler og i arbejds løn har et temmelig stort beløb til gode hos prinsen, har denne efter hans ansøgning lovet at betale ham 2000 rdlr. in specie til forestående

¹ Det kan ikke ses, hvad der er ment. ² K. har: Violisten v. Lautenisten Pas. Det kan ikke med sikkerhed ses, om det drejer sig om flere. ³ De sidste tilførsler er skrevet meget gnidret nederst på siden, som om skriveren havde ventet at kunne nøjes med de sammenhæftede 4 blade. Han har dog måttet tage et nyt blad i brug for de følgende pas, til gengæld er så bladet brugt som løst omslag for hele heftet. ⁴ Christoffer Lebzelters.

Kieler omslag. Da der mangler andre midler, vil prinsen¹ henvise ham til dem til betaling af de penge, som prinsen forskudsvis har anvendt til opførelse af den herværende stald, og som kongen sikkert vil vise sig villig til at erstatte prinsen. Han anmoder dem derfor om enten i København eller i alt fald til forestående Kieler omslag sikkert og ufejlbarligt mod kvittering at udbetale ovennævnte prinsens guldsmed 2000 speciedlr. som forskud på disse af prinsen udlagte penge, over hvilke prinsen med det første, såsnart omhandlede stald er færdig, vil lade tilstille dem rigtig regning, så meget mere som hans kredit og hans fremtidige velfærd for største delen afhænger deraf. T. K.² 206.

30. nov. (—). Miss. til Dionys von Podewils. Da det er prinsens mening, at der til denne brevviser, prinsens guldsmed Henrik Langmack, som afdrag på hans fordring på prinsen til forestående Kieler omslag skal udbetales nogle penge, skal adressaten bestræbe sig for, at guldsmeden på nævnte fordring bliver hjulpet med nogle penge, også for at hans kredit kan blive bevaret. T. K. 207.

1. dec. (—). Miss. til Knud Ulfeldt. Prinsen har til ham afærdiget denne sin gartner Hilarius Heine for fra hans have at hente nogle urter eller andet, som kan være tjenlig til at staffere hans lysthave med. Prinsen anmoder ham om at lade nævnte gartner få udleveret noget fra hans have, om der ellers er noget, som kan være prinsen tjenligt. K. 208.

5. dec. (—). Miss. til Claus Nissen om at lade denne kongens muskant og violist Jacob Foucart få så mange fjer³,

¹ K. har først haft: da prinsen for, efter billighed at hjælpe ham til disse penge, ikke har vidst andre midler dertil end de penge, som prinsen har at fordrø for udgifterne til den herværende stald, og som kongen o. s. v. ² K. er overordentlig stærkt gennemrettet og derfor ret vanskelig at udrede. Rettelserne er dog gjort meget omhyggeligt, og den endelige tekst er fuldstændig rigtig. De mange rettelser må vel tages som et udtryk for koncipistens vanskelighed ved at forme et brev om et øjensynlig penibelt emne. ³ K. har: Federn. Rimeligvis er der her tale om fjer, jvfr. de i næste miss. omhandlede maskeradedragter.

som han ønsker, af de fjer, som adressaten har i forvaring på Sparepenge. Dog skal Foucart egenhændig underskrive en fortegnelse over, hvilke og hvor mange fjer han har fået, for at den kan blive tilstillet Claus Nissen til hans register. T. K. 209.

5. dec. (Nykøbing). Miss. til de kongelige rentemestre. Da prinsen til sin fornøjelse skal bruge nogle maskerade-dragter og nogle masker, anmoder han dem om til denne brevviser, kongens musikanter Jacob Foucart, at udlevere så mange dragter og masker, som han finder tjenlig til prinsens behov mod aflevering af hans egenhændige bevis. Disse dragter og masker skal i henhold til nævnte bevis igen blive tilbageleveret. T. K. 210.

— (—). Pas for Jacob Foucart på 1 vogn til København og 7 tilbage. T. K. 231.

— (—). Åb. brev, hvorved Rasmus Hansen i Hjelm får bevilling til indtil videre årlig at holde 10 geder eller bukke. K. 211.

6. dec. (—). Miss. til Iver Vind til Grunnet. Denne prinsens forrige kammertjener Peder Helt har berettet, at han har lovligt krav på borgemestre og råd i Kolding, fordi de har tilladt og samtykt i urigtigt tilsyn med og behandling af registrering og skifte efter hans afdøde fader. Han er nu på rejse derover og håber at kunne tilendebringe alting med dem i mindelighed, men frygter dog for, at han ikke uden proces kan forebygge vidtløftighed. For at han ikke til sin skade skal blive opholdt desto længere dér, anmoder prinsen Iver Vind om, såfremt han skulle begære det, hos kongen at hjælpe ham til at få sagen for kommissarier og få befaling til gode mænd på begge sider, som kan foretage sagen og give deres betænkning beskrevet, for at han ikke, såfremt borgemestre og råd ikke vil ret ud med ham, ved hjemtingene skal blive opholdt ved vidtløftig procedering, men kan få sagen indstævnet til den næste almindelige herredag. K. 212.

6. dec. (Nykøbing). Miss. til Niels Krag til Trudsholm og Erik Juel til Hundsbæk¹, landsdommere i Nørrejylland. Denne prinsens forrige kammertjener Peter Helt har berettet, at han har en vidtløftig proces og tiltale mod borgemestre og råd i Kolding for forsømmelse og urigtig registrering og skifte efter hans afdøde fader Peder Helt, som de har tilladt og samtykt i, så at der dermed ikke er sket ham tilbørlig ret. For at han kan blive rådført des bedre, og for at han ikke skal opholdes med største vidtløftighed i den lovlige proces, som han begynder mod dem, anmoder prinsen dem om at gennemse hans dokumenter og meddele Peter Helt, hvad der er til hans gavn og bedste og, såfremt sagen bliver indstævnet for dem til landstinget, befordre ham i al tilbørlig måde, så at han snarest muligt må komme til nogen ende med dem. K. 213.

— (—). Miss. til Ernst Normand til Selsø [lensmand på Koldinghus]. Denne prinsens forrige kammertjener Peter Helt er på rejse til Kolding for at få rigtighed af borgemestre og råd for hans fædrearv, og han hævder, at borgemestre og råd ikke er omgåedes så rigtigt dermed, som de burde, og som hans dokumenter udviser. For at han ikke skal blive opholdt længer, og der heller ikke skal vederfares ham andet end ret, anmoder prinsen Ernst Normand om at hjælpe ham i alle mulige måder til det bedste under hensyn til de lovlige krav, som han har på borgemestre og råd, såfremt det kommer til proces i sagen, idet det vil være langt bedre at forebygge denne i mindelighed end at føre den til det yderste. Hertil anmodes Ernst Normand også om at være ham behjælpelig, da han er villig til at forhandle i al billighed og ikke har lyst til at fremkalde nogen vidtløftighed dér i hans fødeby. K. 214.

7. dec. (—). Pas til Bernt Branth til København, 1 vogn frem og tilbage. T. K. 231.

---

¹ K. har ved en fejlskrift: Hannsbeck.

8. dec.¹ (Nykøbing). Pas for mester Jacob til København på 4 vogne og 2 vogne tilbage. T. K. 231.

10. dec. (—). Åb. brev. Da det i det af prinsen udstedte bestillingsbrev for Henrik Hartvig som skovrider i Ålholms len siges, at han skal have en bolig dér i lenet kvit og fri, tillader prinsen, at han må få den bolig i Vantøse, som Hans Knep sidst har beboet, så længe han sidder i denne stilling, på livstid kvit og fri, uden ægt, arbejde, landgilde og al anden tyng. K. 215.

— (—). Miss. til rentemestrene i København. Denne brev viser Frederik Mortensen, bestattet færgemand på Gåbense færge, har berettet, at de har fragtet hans skude til at føre 36,000 mursten og noget tømmer fra Gulland til opførelse af stalden her, og at han hos dem har fremlagt lenskriverens kvittanser for god levering. Formentlig har de haft den tanke, at han allerede skulle have fået betaling af prinsen for denne dobbelte rejse, og han har derfor ansøgt prinsen om en skrivelse til dem. Prinsen har rettet en forespørgsel herom til sit kammer og har derved fået at vide, at der af dette ikke er betalt nævnte Frederik Mortensen noget for disse to rejser, og han anmoder dem derfor om snarest at betale ham hele det beløb, som de har aftalt med fornævnte Frederik Mortensen for nævnte rejser. T. K. 216.

11. dec. (—). Pas for Paul Wunderlich til Haderslev på 1 vogn. T. K. 231.

14. dec. (—). Miss. til enkedronningen af Sverrig. Prinsen har ønsket at benytte lejligheden, da kongen af Danmarks resident ved den svenske krone Peder Vibe atter afrejser dertil, til at sende hende en brevhilsen i håb om, at hun må befinde sig vel. Residenten vil give hende meddelelse om, at prinsen befinder sig vel. Prinsen udtaler de bedste ønsker i anledning af årsskiftet. T. K. 217.

---

¹ Læsningen er ikke helt sikker. Der er rettet i tallet, og tilførslen står mellem 7. og 11. dec. Der kan muligvis læses 6. dec.

14. dec. (Nykøbing). Pas for Ålholms¹ slotsskriver til København, 2 vogne frem og tilbage. T. K. 231.

15. dec. (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim med befaling til snarest at foretage den mellem prinsen og Henrik Huitfeldt opståede trætte om nogen gravning i Ålholm len² og lade foretage, hvad der er tilbørligt. For at alt kan foregå så meget mere upartisk, skal adressaten give sin ridefoged befaling til at udføre sagen. T. K.³ 218.

— (—). Pas for Povl Tømmermand til Skåne på 2 vogne frem og tilbage. T. K. 231.

18. dec. (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Da prinsen ved, at Vesterborg kald i hans len [Halsted kloster] er ledigt⁴, og da han ikke tvivler på, at kaldsmændene med det første vil kalde en anden person dertil, pålægger prinsen ham at sørge for, at fornævnte kaldsmænd venter en ringe tid og indtil prinsens videre besked med bemeldte kaldelse. Denne besked skal tilgås ham med det første⁵. K. 219.

19. dec. (—). Miss. til hr. kansler Friis. Hvad denne supplikant har fremsat for prinsen og bedt denne anbefale til kansleren, kan han se af vedlagte bønsskrift. Da prinsen på grund af hans elendighed ikke har kunnet afvise hans bøn, anmoder han kansleren om at lade denne anbefaling komme ham til gode, så at han på en eller anden måde kan få noget underhold, og den ham af Gud pålagte besværlighed må blive lindret ved en kristelig almisse. Kansleren vil derved gøre et kristeligt, Gud velbehageligt værk. T. K. 220.

---

¹ K. har, sikkert ved en fejlskrift: Åholms. ² Formentlig en markeskelstrætte ved hovedgården Berritsgård, som Henrik Huitfeldt ejede. ³ K. har først haft følgende form: Det befales ham snarest at foretage den mellem prinsen og Henrik Huitfeldt løbende trætte, som er ham bekendt, og da prinsen nærer betænkelighed ved at lade hr. Palle Rosenkrantz's ridefoged deltage i denne sag, vil adressaten vide at have agt på, at alting foregår upartisk. — Dette K. er slettet og afløst af ovenstående. ⁴ Sognepræsten Jens Hansen Vesterborg blev 1635 afsat, anklaget for utroskab af sin hustru. ⁵ Øverst på K. er med en anden hånd skrevet: Sr. Heinrich Engelbrecht.

20. dec. (Nykøbing). Miss. til Morten Steenwinckel. Han vil sikkert ikke have glemt, hvad prinsen for nylig har anbefalet ham med hensyn til en stenhugger, mønstret for krybberne og om ansøgning om nogle materialer til opførelse af en livstald. Da den omtalte stenhugger ikke er kommet, langt mindre mønstret til krybberne eller kongens resolution om materialerne, anmoder prinsen ham om snarest at indsende beretning om ovenstående 3 punkter og lade prinsen vide, hvad han kan vente med hensyn til det ene eller det andet. T. K. 223.

— (—). Pas for Henrik Rasmussen til Malmø, 1 vogn hen og 4 tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for Henrik Guldsmed til København og Kiel, 1 vogn hen og tilbage. T. K. 231.

— (—). Pas for mester Frans til Frederiksborg på 4 vogne, til Haderslev på 2 vogne og 2 tilbage. T. K. 231.

21. dec. (—). Miss. til Hans Boysen. Det har nylig behaget kongen, at prinsen til sit behov skulle bygge en stald her og midlertidigt gøre udlæg dertil, med tilbud om, at kongen ville erstatte ham de således udlagte penge. Da denne stald til rideheste¹ nu forsåvidt er færdig, og prinsen efter vedlagte regning dertil har udlagt 2239 rdlr. 2 mark 14 sk., og da prinsen har lovet denne brevviser, sin guldsmed Henrik Langmack, at han skulle få sikkerhed i disse penge for den fordring, som han i nogle år har haft på prinsen, således at de sikkert og ufejlbarligt skulle blive udbetalt ham til forestående Kieler omslag, anmoder prinsen adressaten om at minde kongen om dette hans tilbud, henvise til vedlagte regning og gøre sig al mulig flid, for at prinsens parole, som han har givet guldsmeden desangående, må få sin virkelige effekt, og han må blive betalt af disse penge til nævnte tid, særlig under hensyn til, at nævnte guldsmeds meste velfærd og kredit

---

¹ K. har: reisiger stall.

28. dec. (Nykøbing). Tysk miss. til hr. Frederik Reedtzt og, mutatis mutandis, til fru Sophie Peder Basses, Tyge Brahe, Sivert Urne, Wenzel Rothkirck, hr. Palle Rosenkrantz, Pappenheim, Hartvig von Passow til Zehna og Otte Pogwisch. Da prinsens hofjunker Christoffer Bille har forlovet sig med hans gemalindes kammerjomfru Anna Sophia Taupadel med begges forudgående venskabelige råd, har prinsen som særlig nåde mod de forlovede personer og til ære for dem og deres slægt og venner besluttet at holde deres offentlige trolovelse på det kongelige slot Nykøbing søndagen efter helligtrekonger, som er den 10. jan. næste år 1636¹. Da prinsen blandt andre også gerne vil se adressaten og hans frue ved denne lejlighed, indbyder han ham og hans frue til at give møde her lørdagen forud den 9. jan. for den næste dag at være til stede ved trolovelsen og hjælpe til dens fuldbyrdelse. T. K. 228.

— (—). Lignende miss., på dansk, til Henrik Huitfeldt til Lillø, lensmand i Landskrone, og hr. Corfitz Ulfeldt til Egeskov. Da prinsens hofjunker Christoffer Bille har trolovet² sig med hans gemalindes kammerjomfru Anna Sophia Taubadel³ såvel med prinsens som med deres næste slægt og venners råd og bevilling, har prinsen af synderlig nåde og til ære for deres slægt og hele frændskab besluttet at holde deres offentlige trolovelse⁴ her på Nykøbing slot den 10. jan. år 1636 førstkommende. Da prinsen meget gerne vil se adressaten og hans frue, beder han dem indfinde sig her, prinsen til vilje og nævnte personer til ære, og siden bepryde deres ægteskabs begyndelse i glæde. K. 228.

— (—). Pas for Henrik Küsell på 1 vogn til Flensborg og 2 tilbage. T. K. 231.

---

¹ K. har først haft: førstkommende søndag den 3. jan. 1636 og senere: Lørdagen tilforn den 2. jan. Tilsvarende rettelser er foretaget i det følgende brev. ² K. har først haft: ægtelig forlovet. ³ K. har derefter haft: med næste slægt og venners fuldkomne råd og bevilling. Dette er atter slettet. ⁴ K. har først haft: deres offentlige fæstensøl at gøre, hvilket er rettet til ovenstående.

29. dec. (Nykøbing). Miss. til borgemesteren i Maribo. Da prinsen til nogle forefaldende udgifter skal bruge 1000 rdlr., anmoder han ham om på denne skrivelse at skaffe så meget og snarest indbetale 1000 rdlr. i prinsens rentekammer. Prinsen er villig til at tilfredsstille ham med korn eller andre bekvemme ting. T. K. 229.

— (—). Pas for Henrik Rosenthal lakaj på 1 vogn fra København og tilbage. T. K. 231.

31. dec. (—). Åb. brev, hvorved prinsen attesterer, at Christine, Henrik Fuirens enke, til prinsens hofstat har leveret den af prinsen hos hende bestilte og ved en af hendes tjenere ved Rhinen indkøbte rhinskvin. Da hun af hensyn til denne leverance har anmodet om at få en sådan attest, som hun behøver, udsteder prinsen hermed denne. T. K. 230.

— (—). Pas for Christine Henrik Fuirens tjener Albrecht Fisker på 1 vogn til København. T. K. 231¹.

1636

1. jan. (—). Ordinans til Henrik Skytte², bestallet skovrider i Ålholms len, om, at han nøje skal påse, at den på bispens og...³ ø stående unge birkeskov ikke forhugges af de omboende bønder, og ikke noget bortføres derfra. Såfremt han griber sådanne personer på fersk gerning eller ved, at de er skyldige, skal han anmelde dem på rette sted, for at de kan blive tilbørligt straffet. T. K. 1.

2. jan. (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen, i hvilket prinsen i anledning af årsskiftet takker for det gamle år og udtaler sine bedste ønsker for det nye år. T. K. 2.

---

¹ Også nederst på denne side er skriften gnidret og presset tæt sammen, hvorved det er lykkedes at holde sidste side (bagsiden) ubeskrevet. ² Således i påskriften. I teksten er der en åben plads til efternavnet. ³ Åben plads i K.

3. jan.¹ (Nykøbing). Pas for fru Sophie Parsbergs tjener Marcus Marcussen til København, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

4. og 6. jan. (—). Miss. til borgemester Søfren Søfrensen, Jacob Lavridsen, Thoer Buck, Peder Henriksen, landstingskriver, Hans Drucken, Lavrids Nielsen, hr. Hans Dinesen, sognepræst i Maribo, hr. Keld Tygesen, sognepræst til Birket, hr. Jens Sørensen, sognepræst til Veggerløse, hr. Gregers Christensen, sognepræst til Kirkeby, hr. Marcus Christensen Humble, sognepræst til Karleby, hr. Niels Christensen Shuolgard², sognepræst til Alslev, hr. Oluf Tøgersen, sognepræst til Tagerup³, og hr. Mikkel Lucassen, sognepræst til Flintinge⁴. Da prinsens gemals oldfrue på Nykøbing slot Margrete Bartramsdatter nu sidsten har trolovet sig med Christen Stubbe, rådmand i Nykøbing, og prinsen agter at holde deres bryllup næstkommende søndag den 10. januar, anmoder prinsen adressaten om som en af brudens og brudgommens venner og slægt at indfinde sig her på slottet og med sin nærværelse hjælpe at bepryde og fuldende deres ægteskabs begyndelse. K. 3.

7. jan. (—). Pas for Heinrich From Borten⁵ til København, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

15. jan. (—). Kvittans for 1200 rdlr., som kongen ved sin omslagsforvalter Hans Boysen har ladet udbetale til prinsens hofmarskal og kammerråd Dionysius von Pode-

---

¹ Ligesom i året 1635 ligger der sidst blandt koncepterne for 1636 et læg in 8vo med fortegnelse over de i årets løb udfærdigede pas. De er her skrevet ud og fordelt efter datum. Dateringsstedet er ikke angivet, men må være Nykøbing og i en kortere tid København; det er her sat ind i overensstemmelse med dateringsstedet i missiverne fra samme tid. Disse pas er kendelige på deres nummer: 152. Øverst på første side af dette læg står: cum Deo. ² Niels Christensen Solgaard. ³ Oluf Tøgersen Skytte var sognepræst i Tingsted, Falsters Nørre h.; i Taagerup, Fuglse h., var Hans Hansen Brun sognepræst, men denne er ikke nævnt blandt de indbudte. ⁴ Han var sognepræst til Tørebys sogn, i hvilket Flintinge ligger. ⁵ Læsningen er usikker. Hele tilførslen om dette pas er slettet.

wils, som er et års rente af 20,000 rdlr., som kongen i året 1634 har tilbageholdt af prinsens ægteskabspenge, for hvilke 1200 rdlr. prinsen hermed kvitterer. T. K. 4.

15. jan. (Nykøbing). Pas for Henrik Lakaj til Helsingør, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for fru Sophie [Parsbergs] tjener til Sørup på 5 vogne. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for staldmesters [tjener] Severin til at føre 3 heste til Tryggevælde og Roskilde og til at bringe 2 tilbage, frit foder og mål, 1 vogn og 5 bønder til at føre hestene, frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Hans Jensen kammertjener til København på 1 borgervogn og 1 bondevogn, frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for 4 kongelige musikanter til København på 2 vogne. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Johan Hegerfelt til København, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

16. jan. (—). Miss. til hertug Hans i Eutin¹. Prinsen har den 14. jan. d. å. modtaget hans skrivelse, dateret 24. decbr. ifjor, med hans ønsker i anledning af årsskiftet. Prinsen gengælder disse. T. K. 5.

17. jan. (—). Pas for m. Henrik Andersen til Haderslev, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Miss. til biskoppen i Odense dr. Joannes Michaelis². Denne brevviser mag. Henricus Andreæ Brun er efter prinsens anbefaling af menigheden i Vesterborg på Lolland blevet kaldet til dette ledige kald og er nu på rejse til Odense for efter forudgående eksamen at blive ordineret af ham. For at fremme hans ærender, og da nævnte mag. Henricus Brun nærer ængstelse for, at han på grund af de biskoppen på-

¹ Biskop Johan af Lübeck. ² Dr. Hans Mikkelsen, biskop over Fyens stift.

hvilende forretninger skal blive opholdt længe, anmoder prinsen biskoppen om snarest at lade ham komme til eksamen og derefter uden vidtløftighed lade ham få den sædvanlige ordination og iøvrigt for prinsens skyld lade ham være sig anbefalet. T. K. 6.

18. jan. (Nykøbing). Miss. til m. Martin Horckius. Hvad han under sit ophold her for nylig har meddelt prinsen om hærkning af en rustning, vil være ham i erindring. Efter hans meddelelse har prinsen ladet forfærdige en rustning, som hermed fremsendes til ham med anmodning om snarest at sende den videre til det behørigt sted og, når den er blevet hærket, snarest lade den blive sendt tilbage til prinsen. Såfremt rustningen så befindes efter aftale og kan holde til prøven, vil prinsen straks lade omkostningerne betale. T. K. 7.

— (—). Miss. til Jacob Mores. I medfølgende kiste fremsendes der en rustning med anmodning om at overlevere den til m. Martinus Horckius, som for øjeblikket opholder sig i Hamburg, og modtage en lille kvittering af ham for den. T. K. 8.

20. jan. (—). Pas for Adam Sølvpop til Haderslev, 2 vogne frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for sværdfegeren fra Helsingør på 1 vogn dertil. Udt. i T. K. 152.

21. jan. (—). Miss. til Ditlev Reventlow og dr. Christof von der Lippe. Prinsen har for kort tid siden¹ anbefalet denne breviser, sin sølvpop Johan Adam Berck, til dem, men hans ansøgning dengang førte ikke til noget resultat. Da nu kongens tilsynsførende med Frederiksborg slot Lavrids Melchiorson er død, har Berck ansøgt prinsen om at anbefale ham på det bedste til dem, for at han kan få denne stilling overdraget af kongen. Da prinsen, ligesom tidligere, gerne ser ham forfremmet og finder ham fremfor nogen anden dygtig til

¹ 17. okt. 1635.

denne stilling, anmoder han dem om med bedste flid at bestræbe sig hos kongen for at få ham forfremmet til denne stilling. T. K. 9.

24. jan. (Nykøbing). Pas for Niels Bager til Haderslev, 2 vogne hen og 1 vogn tilbage. Udt. i T. K. 152.

25. jan. (—). Miss. til hertug Frederik af Gottorp. Prinsen takker for de gode nytårsønsker i hans skrivelse, som han har modtaget igår, og udtaler de bedste ønsker for ham, hans land og folk i det nye år. T. K. 10.

— (—). Miss. til hertuginde af Gottorp. Prinsen udtaler de bedste ønsker for hende i det nye år. T. K. 11.

26. jan. (—). Miss. til Erik Grubbe til Villestorff¹, kongelig amtmand på Herbøllegård². Denne brevviser Jens Grøn anbefales af prinsen til ham, ikke blot for hans hidtil udviste redelige og gode forhold, men også fordi hans egenskaber gør ham egnet til en eller anden stilling. Prinsen er blevet anmodet om, da Erik Grubbe af kongen er blevet forlenet med Herbøllegård, at lægge et godt ord ind for ham, så at han kan få ridefogedstillingen eller en anden, hvortil han kan befinde ham dygtig. T. K. 12.

27. jan. (—). Søpas til faktor i Flensborg Didrik Kløcker på et parti elsdyrshuder, som han har købt i Norge. Han har ansøgt om dette pas, for at huderne som gods, der tilhører en af prinsens folk, så meget sikrere kan komme gennem søen. T. K. 13.

28. jan. (—). Miss. til hertug Bugislav af Pommern. Prinsen har af hans notifikationsskrivelse set, at Gud i det forløbne år har hjemkaldt fru Sophie³, født af den kurfyrste-

¹ Sikkert Villestrup. Han var g. m. Maren Juul Iversdatter til Villestrup.

² Havreballegård. Erik Grubbe var fra 1. maj 1636 lensmand over Århusgårds (Havreballegårds) len.

³ Sophie, f. 1587, †⁹/₁₂ 1635, datter af kurfyrste Christian I af Sachsen og altså søster til prinsens svigerfader kurfyrste Johan Georg I af Sachsen. Hun blev 1610 g. m. biskop Frans af Cammin († 1620), en ældre broder til hertug Bugislav XIV af Pommern, til hvem brevet er stilet.

lige stamme i Sachsen, hertuginde til Stettin, Pommern etc., og udtaler sin kondolence i den anledning. T. K. 14.

2. febr. (Nykøbing). Pas for oberstløjtnant Rensbergs Marcus til København og Helsingborg og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Hans Forrider til København og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K. 152.

11. febr. (—). Miss. til Frans Kaas til Indyr, befalingsmand over Nordlandene. Han vil uden tvivl erindre, hvad prinsen sidste gang tilskrev ham om sin hofmarskal Dionysius v. Podewils. Da denne endnu ikke er tilfredsstillet, har han endnu en gang anmodet prinsen om at skrive til Frans Kaas for at bevæge denne til at tilfredsstille ham, hvilket prinsen ikke kan nægte ham, og han anmoder derfor Frans Kaas om uden noget ophold at betale hofmarskallen det ham med rette tilkommende tilgodehavende, så han ikke bliver nødt til at anvende anden vidtløftighed. K. 16.

— (—). Miss. til Søren Sørensen, borgemester i Maribo. Da han skal have et temmelig stort forråd af hør, og der i høj grad behøves hør i rytterstalden, anmoder prinsen ham om til brevviseren at udlevere 20—30 læs hør eller så meget, som han kan fremskaffe. Pengene derfor vil blive udbetalt af prinsens rentekammer. T. K. 17.

— (—). Miss. til ærkebiskoppen i Bremen, prinsens broder. Hans skrivelse med lykønskninger i anledning af det nye år har prinsen modtaget den 9. ds. og gengælder den med ønsket om, at Guds stærke arm vil beskytte ham mod uheld og modgang. T. K. 18.

— (—). Pas for Jacob Foucart til København, 4 vogne hen og 1 tilbage¹. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for hr. marskallens tjener Christian Ras-

---

¹ Dette pas er atter slettet, se 14. febr. ndfr.

mussen på 1 vogn frem og tilbage til Frans Kaas's gård¹ ved Næstved. Udt. i T. K. 152.

12. febr. (Nykøbing). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Prinsen har modtaget hans beretning med bilag om den af Henrik Huitfeldt² opkastedegrøft, mod hvilken kronens bønder i Majbølle har protesteret. Da efter hans beretning nævnte Majbølle bønder ikke har kunnet indvende noget mod de af nævnte Huitfeldt producerede dokumenter eller fremlægge noget imod dem, vil prinsen også lade det bero derved og vil til sin tid træffe anordning om det af ham vedrørende mageskifte og tildeling af græsgangen anbragte. T. K. 19.

14. febr. (—). Pas for Jacob Foucart til København, 6 vogne. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Hans Kammertjener på 2 borgervogne til København og de nødtørftige tilbage igen. Udt. i T. K. 152.

15. febr. (—). Miss. til Wolf von Buchwald. Denne brevviser Hans Roy har tilbudt prinsen sin tjeneste, og da prinsen i høj grad havde brug derfor, har han antaget ham i sin tjeneste. Han er nu på rejse til Holsten for at bringe sin familie og sit værktøj herover, og da han således nu er prinsens remmesnider, anmoder prinsen adressaten om ikke alene at lade ham med hele sin familie og alle hans ejendele passere frit og sikkert, men også at eftergive ham den straf, som nylig er pålagt ham for hans opsætsighed, så at han fremtidigt desto bedre kan gøre tjeneste hos prinsen og ikke bliver hindret i sin næring. T. K. 20.

— (—). Pas for remmesnider Hans Roy til Preetz, 1 vogn. Udt. i T. K. 152.

---

¹ Måske: Gerdrup, V. Flakkebjerg h. ² Som ejer af Berridsgård i det op til Majbølle stødende Tårs sogn.

16. febr. (Nykøbing). Miss. til Ditlev Reventlow. Af hans skrivelse af 2. febr. har prinsen erfaret, hvad han har meddelt kongen om denne brevviser [Johan Adam Berck], prinsens sølvpop, i anledning af prinsens anbefaling for denne. Når kongen har fået skrupler i anledning af den nu af ham søgte stilling, fordi han er en fremmed, og kongen ikke kender ham og derfor, som rimeligt er, ønsker at skaffe sig sikkerhed for hans troskab, kan prinsen, som kongen let vil kunne forstå, ikke give ham nogen virkelig forsikring, men håber, at kongen ikke vil tvivle på hans fortsatte troskab og tildele ham denne stilling i betragtning af, at nævnte sølvpop er ærlig født og overalt, hvor han har tjent, har forholdt sig tro og vel, som det bevidnes af hans gode vidnesbyrd, og navnlig da han har vist al tilbørlig troskab ved prinsens ham betroede sølvkammer, hvorhos det desuden berettes, at han ved at indgå ægteskab vil slutte sig til en kreds af kendte mænd i Haderslev, hvilket ægteskab han agter at fuldbyrde, når han ved den stilling, han nu søger, kan få sit brød. Prinsen anmoder derfor Ditlev Reventlow om at ville række nævnte sølvpop en hjælpende hånd, såvidt det står til ham, og, såfremt han skulle få denne stilling, bestræbe sig for, at han får en sådan løn, at han kan underholde sig og sin fremtidige familie og have udsigt til en forbedring i fremtiden. T. K. 21.

— (—). Pas for Adam Sølvpop til Haderslev på 1 vogn hen og 2 tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Miss. til hertug Adolf Frederik af Mecklenburg. Prinsen har igår modtaget hans brev i anledning af årsskiftet og gengælder de deri udtalte gode ønsker. T. K. 24.

— (—). Miss. til samme. Prinsen har den 15. ds. modtaget hans skrivelse af 9. novbr. f. å. med anmodning om udsættelse af den termin, som på sidste landret er fastsat for hans advokat til bevisførelsen. Prinsen ville gerne for sit vedkommende træffe den fornødne anordning efter hans ansøgning, men for tiden er forholdene sådan, at kongen befinder sig i fyrstendømmerne og selv fører regeringen dér, så

at prinsen ikke er i stand til at foretage noget i sagen. Men for at hans anmodning ikke skal være uhørt, vil prinsen snarest give kongen meddelelse om hans ansøgning, for at der i sagen kan foretages, hvad der bør, og der kan ske ham ret. T. K. 23.

16. febr. (Nykøbing). Miss. til dr. Christof v. d. Lippe, som anmodes om at forelægge kongen hertug Adolf Frederiks foran omtalte skrivelse og sørge for, at der gives hertugen besked. T. K. 22.

17. febr. (—). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz [Ålholm og Nykøbing len] og, mutatis mutandis, til Jost Frederik von Pappenheim [Halsted kloster]. De vil huske, at prinsen forrige år i deres len til sin husholdning har ladet bestille 200 får og lam, som bønderne yder i årlig landgilde, og at de også til prinsen skulle købe 100 får, som skulle sættes på foder. De skal anordne, at hvad der resterer af de 300 stkr., holdes rede sammen med de gæs, høns og æg, som muligvis kan fås, indtil de bliver affodret. Endvidere skal de tilholde de bønder, som plejer at yde stangede ål til slottet efter gammel sædvane, at fremkomme med dem, inden isen bryder op.

P. S. Ligeledes skal de med det første fremsende en fortegnelse over, hvad der endnu resterer prinsen af rug, byg, havre og ærter hos bønderne i deres len, for at prinsen kan rette sig derefter. K. 25.

18. febr. (—). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz, lensmand på Nykøbing og Ålholm, om til disse Ståby¹ og Fiskebæks mænd at lade udvise nødtørftigt brændsel for tilbørlig betaling, som det har været sædvanligt i fordums tid. K. 26.

24. febr. (—). Åb. brev, hvorved Jacob Christensen, slotsskriver på Nykøbing slot, får bevilling til for betaling at få en eg på Flatø, som kan være ham tjenlig til skibsbygning. Ridefogden skal udvise den til ham og lade den vurdere, medens skovrideren skal mærke stumpen. K. 27.

— (—). Pas for Brostrup Noll til København, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

¹ Stavreby, der ligesom Fiskebæk ligger i Skelby s., Falsters Sønder h.

24. febr. (Nykøbing). Pas for Jacob Ethuer Selighauer¹ på 4 vogne til Kristianstad. Udt. i T. K. 152.

25. febr. (—). Pas for Steenwinckel på en enspænder til Rødby² på 1 vogn og fri færge og en tysk [vogn?] for rimelige penge³. Udt. i T. K. 152.

29. febr. (—). Pas for Henrik Lakaj til København, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

1. marts (—). Miss. til Wolf von Buchwald. Denne Hans Bertram, der er på rejse til Preetz for dér få at gjort rigtighed om en ham tilfalden arveandel, har til yderligere fremme af sagen anmodet prinsen om en anbefalings-skrivelse til Wolf von Buchwald. Prinsen anmoder denne om at yde nævnte hans fodermarskal en hjælpende hånd ved den af ham prætenderede fordring, for at han hurtigt kan hjælpes til sin rimelige ret og ikke blive opholdt med vidtløftighed, men snarest mulig må blive hjulpet til rette. T. K. 28.

— (—). Pas for Hans Bertram til Preetz, København og tilbage til Nykøbing, 2 vogne. Udt. i T. K. 152.

6. marts (—). Miss. til biskoppen i Eutin [Johan af Holsten-Gottorp]. Prinsen har fået at vide, at han har erkyndiget sig om prinsens befindende, som han ønsker stadig fremgang, og at han iøvrigt ansøger denne om en beskeler til stutriet. Prinsen takker ham for denne hans interesse for prinsens velgående, der hidrører fra hans venskabelige følelse, og det vil altid være denne kært og behageligt at høre det samme om ham. Hvad angår hans hovedsagelige ansøgning, da har prinsen også heri gerne villet være ham til vilje og har derfor givet sin staldmester befaling til at lade nogle af hans hingste føre frem for hans udsending, for at denne efter sit eget tykke kunne udvælge den, der syntes ham mest tjenlig. Dette er da også sket, og prinsen fremsender hermed til biskoppen den af hans ud-

---

¹ Læsningen usikker. ² Der synes at stå: Rohby. ³ Hele dette stykke er atter overstregt (og derfor vanskeligt læseligt).

sending valgte hingst, som han beder denne tage til takke med og modtage. T. K. 29.

8. marts (Nykøbing). Pas for Povl Pop til København på 1 vogn, »à l'instance du mareschall«. Udt. i T. K. 152.

9. marts (—). Miss. til enkefyrstinde fru Anna Sabina af Württemberg. Prinsen har igår modtaget hendes skrivelse — ganske vist uden hendes underskrift — dateret Strassburg den 14. oktober forrige år, og har af den erfaret hendes uophørlige kors og trængsel, hvormed den almægtige endnu hjemsøger hende, og tillige set, hvad hun hovedsageligt begærer af prinsen. Prinsen har megen medlidenhed med hendes yderste elende og besværing og ville gerne unde hende en bedre og ønskeligere tilstand, men enhver må dog vide tålmodigt at bære det, der pålægges ham af den almægtige, med bøn om hans hjælp og bedst lægge alt ind under den Guds vilje, der med sin vældige hånd kan lindre og ændre alt. Prinsen ville ganske vist være meget tilbøjelig til at yde hende hjælp og bistand, som hendes høje nødtørft og anmodning kræver, men skønt han ikke i en sådan hast kan skaffe midlerne, tilbyder han ikke desto mindre med det allerførste at give hende vidnesbyrd, hvorved hun vil spore den affektion, som prinsen nærer for hende. Han befaler hende til tålmodets og trøstens Guds værn og fremtidig lykkelig fremgang. [På en vedlagt seddel:] Til fyrstinde fru Anna Sabina, hertuginde til Württemberg og Teck, grevinde til Mömpelgard, født hertuginde til Slesvig, Holsten etc., enke. [Ovenover er skrevet:] H. Julius Frederik til Württembergs. T. K. 30.

— (—). Miss. til hertug Joachim Ernst i Ahrensböck. Hvad fru Anna Sabina, hertuginde af Württemberg, har meddelt prinsen ved denne Johan Rauch, hofmester for hendes søn¹, har prinsen erfaret med megen medlidenhed og og kunne også ønske hendes forhold bedret, men da det har

¹ K. har først haft: ved den unge hertug af Württembergs hofmester; dette er rettet som cvfr.

behaget den almægtige at lægge et så tungt kors på hende, må man overlade dette til hans nådige vilje, som kan hjælpe til at bære sådant og til sin tid igen kan tage det bort. Prinsen for sin del er villig til efter mulighed at yde hende hjælp i hendes nuværende trængsler efter hans øjeblikkelige evne, som han har bevidnet det overfor hende i en særlig skrivelse til hende, hvortil prinsen refererer. T. K. 31.

9. marts (Nykøbing). Pas for Margrethe oldfrue til fru Sophie Parsberg, hvor hun er at træffe, 3 vogne hen og 2 tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for kopsætteren til København. Udt. i T. K. 152.

11. marts (—). Miss. til hr. Claus Daa og begge kongelige rentemestre i fællesskab. Hvad Christen Sørensen på egne og medprivilegeredes vegne har andraget om, kan de se af hans vedlagte ansøgning, og skønt de også uden prinsens anbefaling ville efterkomme kongens befaling og træffe en rimelig afgørelse i sagen, har prinsen, navnlig efter henvendelse fra hans broder Søren Sørensen, borgemester i Maribo, og i betragtning af sagens billighed ikke villet undlade at opfylde hans bøn, men anmoder dem om at yde supplikanten Christen Sørensen og konsorter deres hjælp, så at de, om muligt, må nyde det af dem erhvervede privilegium i den korte tid og må blive optaget i kompagniet, og at de af hensyn til den skade, som de, efter hvad der antydes i deres andragende, allerede har lidt eller muligvis måtte lide i fremtiden, får nogen støtte, og deres stridigheder må blive bilagt. T. K. 32.

— (—). Bestalling for Knud Bentsen som prinsens vin- og mundskænk med en årlig løn af 60 kurantdlr., 16 kurantdlr. for en dreng og de sædvanlige hofklædninger til ham og drengen, hver klædning beregnet til 13 sletdlr. 1 mark 10 sk. årlig, samt frit bord og underholdning for ham og drengen på slottet, fra 1. maj 1634 at regne. Han skal holde godt tilsyn med de ham betroede vine, at disse bliver flittigt passede

og ikke på nogen måde skades eller spildes, og skal være forpligtet til til enhver tid at gøre regnskab for dem. Iøvrigt skal han give nøje agt på prinsens munddrikke og, når prinsen holder taffel, og han opvarter personlig, give nøje agt på, at ingen fremmede hænder kommer til dem, og skal overhovedet forholde sig, som det anstår en tro og flittig vin- og mundskænk, og efterkomme den af ham aflagte ed. T. K. 33.

13. marts (Nykøbing). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Denne brevviser Jørgen Schrøter har meddelt prinsen, at han efter det bevis, som han har hos sig, i sin tid har ladet sig offentligt vie til oberst Frederik von Rossens datter, men da nævnte hans svigerfader 1 (som for tiden skal opholde sig hos kurfyrsten)¹ dels ikke helt har indvilget i dette giftermål, dels på grund af den lange afstand ikke har kunnet indvilge deri, så vender han nu ikke alene sit faderlige hjerte fuldstændig bort fra sin datter og sin svigersøn, men vil også forholde dem det, der med rette tilkommer dem. De har derfor ansøgt prinsen 2 (om at rette en skriftlig henvendelse til kurfyrsten, da ansøgeren er prinsens undersåt, eftersom han er født i Norge), for at han muligvis kan blive udsonet med sin svigerfader, og det, der tilkommer ham, må blive udleveret til ham. Da prinsen ikke kan afvise ham, der, som sagt, er en af prinsens undersåtter, 3 (anmoder han herved kurfyrsten om for hans skyld at tage sig af ovennævnte Jørgen Schrøter og ved sin mellemkomst bevæge oberst von Rossen til) ikke alene at antage denne sin datter og svigersøn i sin faderlige bevågenhed, lade skete ting, som ikke kan ændres, stå hen og lade sin datter og svigersøn forsyne med det, som tilkommer dem, og som er nødvendigt til deres videre ægteskabelige underhold, og også lade dem få mulige andre midler, som de måtte være berettiget til, 4 (og som kurfyrsten måtte anse for at være rimelige, hvilket prinsen altid vil være villig til at gengælde). T. K. 34.

¹ På fire steder er stykker af teksten indklamret og forsynet med nr. 1--4. Meningen er offensichtlich den, at disse stykker skal erstattes med de i miss. af 16. marts nr. 36 til Wolf Henrik Baudissin ndfr. anførte stykker.

13. marts (Nykøbing). Pas for hr. staldmester v. Korbitz til Roskilde, 4 vogne hen og tilbage. Udt. i T. K. 152.

15. marts (—). Åb. brev om, at da Palle Rosenkrantz har andraget om at få nogle skæpper såland og ejendom, som kronens bønder har iblandt hans agre ved hans gårde Engbølle og Nørregård, nemlig i Hyldtofte, Tågerup og Engbølle Peder Rasmussen, Jeppe Hug, Jep Humble Øll, Hans Jyde og Hans Rasmussen, endvidere en lille have, som ligger til Olstrup kirke, og som præsten hr. Erik¹ bruger, dernæst ved Nørregård Peder Skomager i Store Slemminge og Peder Rasmussen i Brandstrup, til mageskifte uden skade for nævnte kronens gårde og tjenere, tillader prinsen, at otte mænd lovlig må opkræves til tinge og gøre nævnte kronens tjenere rimeligt udlæg og vederlag af Palle Rosenkrantz's jord og ejendom for det såland, som han i så måde får af dem til mageskifte, så der sker dem tilbørlig skel og fyldest. Dette mageskifte skal siden uryggeligt holdes. K. 35.

— (—). Pas for Meidells tjener Rasmus Hansen til Svinsund i Norge, 1 vogn hen og tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Frederik Drejer til København på 2 vogne hen. Udt. i T. K. 152.

16. marts (—). Miss. til Wolf Henrik Baudissin². Denne brevviser Jørgen Schrøter har meddelt prinsen, at han efter det bevis, som han har hos sig, i sin tid har ladet sig offentligt vie til oberst Frederik von Rossens datter, men da nævnte hans svigerfader 1, som nu skal opholde sig hos kurfyrsten af Sachsen, dels ikke har indvilget i dette giftermål, dels på grund af den lange afstand ikke har kunnet

¹ Erik Andersen Tuxen, præst til Errindlev og Olstrup. ² K. består kun af 3 stykker, der er beregnet til at indsættes i K. af 13. marts nr. 34 til kurfyrsten af Sachsen på de med tallene 1—4 mærkede, indklamrede steder i stedet for disse tekster. Brevet er her rekonstrueret af de to K. Udkastet har oprindelig haft nr. 35, men da brevet først er dateret 16. marts, er K. nr. 35 af 15. marts indføjjet foran dette, som derefter har fået nr. 36.

indvilge deri, så vender han nu ikke alene sit faderlige hjerte fuldstændig bort fra sin datter og sin svigersøn, men vil også forholde dem det, der med rette tilkommer dem. De har derfor ansøgt prinsen 2 om at støtte dem med en anbefalingskrivelse til adressaten, da denne skal stå i fortroligt venskabsforhold til oberst Rossen, og da Schrøter er prinsens undersåt, eftersom han er født i Norge, for at han muligvis kan blive udsonet med sin svigerfader, og det, der tilkommer ham, må blive udleveret til ham. Da prinsen ikke kan afvise denne Schrøter, der, som sagt, er en af prinsens undersåtter, 3 anmoder prinsen adressaten om for prinsens skyld at lade ovennævnte Schrøter være sig anbefalet og bearbejde nævnte oberst derhen, at han ikke alene antager sin datter og svigersøn i sin faderlige bevågenhed, lader skete ting, som ikke kan ændres, stå hen og lader sin datter og svigersøn forsyne med det, som tilkommer dem, og som er nødvendigt til deres videre ægteskabelige underhold, og også lader dem få mulige andre midler, som de måtte være berettiget til. [4]¹ Prinsen stoler på, at han vil gøre sit bedste heri, hvilket supplikanten på tilbørlig måde vil vide at gøre sig fortjent til og at gengælde, og prinsen på sin side vil i nåde anerkende, hvad der sker for ham i henhold til prinsens anbefaling. T. K. 36.

16. marts (Nykøbing). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Da prinsen har til hensigt nu til sit eget behov at benytte en lille ø eller øland, der ligger tæt ved Bispensø, og på hvilken man kan holde nogle heste, som prinsen nylig har talt til ham om, har han villet notificere adressaten dette, for at han kan rette sig derefter og, dersom han har nogle heste derpå, lade dem føre bort. T. K. 37.

— (—). Pas for hr. kammerjunkeren Rasmus til Ingelstad i Skåne, 1 vogn hen og tilbage. Udt. i T. K. 152.

21. marts (—). Miss. til Jacob Mores. Da prinsen har bestemt, at der skal udbetales m. Martinus Horckius 50

¹ Tallet er glemt i K.

r dlr. til en udgift på prinsens vegne, og endvidere agter at udbetale Baltasar Lange, postmester i Hamburg, hans salær på 20 r dlr., anmoder prinsen ham om snarest at betale disse to poster til ovennævnte personer. Udlægget skal blive betalt ham af prinsens rentekammer, hvor han skal forlange det.

P. S. Prinsen har erfaret, at Frederik Lebzelter på dette omslag ikke har fået de 150 r dlr., som prinsen plejer at give ham som nytårgave, og anmoder derfor adressaten om snarest at tilstille Frederik Lebzelter disse 150 r dlr. Denne og de øvrige poster skal så snart som muligt blive betalt ham. T. K. 38.

23. marts (Nykøbing). Pas¹ til marskallens knægt Gehfert Sittelfitz med 2 heste til Stettin og tilbage. Udt. i T. K. 152.

U. d. og st.². Pas³ for hofmarskal, kammerråd Dionys von Podewils til Podewils's tjener Gehfert Sittelfitz, som hofmarskallen agter at sende til Stettin, for ham selv og 2 heste og medhavende bagage. T. K. 39.

23. marts (Nykøbing). Pas⁴ for skolerektor Ericus Bredalinus til fremmede universiteter. Udt. i T. K. 152.

U. d. og st. Lignende pas⁵ for denne brevviser, rektor for skolen i Nykøbing Ericus Bredalinus, som til fremme af sine studier agter at besøge forskellige universiteter, for ham selv og hans medhavende bagage. Han har ansøgt om dette pas, for at han overalt, til lands og til vands, kan komme sikrere frem, og for at han så meget bedre kan nå sit forehavende. T. K. 39.

23. marts (Nykøbing). Pas for denne bagerdreng Hans Pedersen på Holm til København, 1 vogn. Udt. i T. K. 152.

¹ Passus securitatis. ² Formentlig identisk med det foregående af 23. marts.

³ Passus securitatis. ⁴ Passus securitatis. ⁵ Formentlig identisk med det foregående af 23. marts.

23. marts (Nykøbing). Pas for denne Otto Hansen rytter til at føre 1 hest til Antvorskov, 1 vogn hen og tilbage og frit foder og mål. Udt. i T. K. 152.

24. marts (—). Miss. til hr. Christoffer Urne. Denne brevviser Simen Andersen har berettet prinsen om sine forhold og ansøgt om en anbefalingskrivelse til adressaten, for at han må blive forfremmet til den ene eller anden gode stilling. Prinsen anbefaler ham til den første ledige stilling. T. K. 40.

— (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Ved sit brev fra hovedkvarteret Bernau den 13. jan., som prinsen har modtaget den 21. d. m., har han meddelt denne, at fyrstinden fru Sophie, f. af Kursachsen, enkehertuginde til Stettin-Pommern, er afgået ved døden¹. Prinsen er allerede blevet underrettet herom af hertug Bugislav af Stettin-Pommern. Han havde gerne undt hende at opleve fredstider og udtaler overfor adressaten sin medfølelse med, at han i disse bedrøvelige tider yderligere skal lide denne sorg, sender ham gode ønsker for fremtiden og takker ham for denne notifikation. T. K. 41.

— (—). Miss. til landgreve Jørge af Hessen. Prinsen takker for hans skrivelse af 22. dec. f. å., modtaget den 21. ds., med hans gode ønsker i anledning af årsskiftet. Han gengælder disse og ønsker, at det nye år må gøre en ende på alle trængsler og bringe en lang velsignet fred. T. K. 42.

28. marts (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Hvad denne Hans Thorsen, kapellan i Dannermareth², har ansøgt om, kan han se af hans vedlagte bønsskrift. Da prinsen på grund af hans lange tjeneste og i henhold til et løfte, som prinsens bedstemoder, efter hvad han siger, har givet ham, gerne ser hans ansøgning bevilget, anmoder prinsen Pappenheim om i det tilfælde, at præsten skulle afgå ved døden, at hjælpe bemeldte kapellan til at blive forfremmet i den afdødes sted. T. K. 43.

¹ Hun døde 9. dec. 1635 som enke efter biskoppen i Cammin Frans († 1620), ældre broder til Bugislav XIV af Pommern. ² Der må være ment Dannemarre, Lollands Sønder h., hvis præst Jørgen Christensen døde 1636.

29. marts (Nykøbing). Miss. til hertugen af Holsten. Hans brev af 18. marts fra Gottorp om en stutterihest har prinsen modtaget den 26. s. m. og fremsender med hertugens bud en beskeler, så god, som den nu er for hånden, og håber, at han må få den vel og uskadt. Han beder hertugen tage til takke med den. T. K. 44.

— (—). Pas for Morten Trompeters forlovede¹ til Haderslev, 1 vogn hen og tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Hilarius Gartner til Fyen, 1 vogn hen, 2 tilbage. Udt. i T. K. 152.

30. marts (—). Åb. brev om, at prinsen har tilladt rektor ved den derværende byskole Ericus Bredalinus i et til to år at besøge forskellige akademier til fremme af sine studier og i den anledning på grund af hans hidtil ved skolen ydede gode tjeneste er gået ind på, at han ikke alene i sin fraværelse må forordne en anden kvalificeret person i sit sted, men også, at dette rektorat skal stå åbent for ham ved hans tilbagekomst, så at han igen kan overtage og betjene det. Den nuværende lensmand og hans efterfølgere, og hvem der ellers har nogen myndighed i denne sag, skal lade nævnte Ericus Bredalinus nyde denne benådning og støtte ham i den. T. K. 45.

4. april (—). Pas for Hans Kammertjener til København, [1]² vogn hen og tilbage. Udt. i T. K. 152.

5. april (—). Miss. til borgemesteren i Maribo. Da forrådet af hø ved prinsens rytterstald her er ved at slippe op, og prinsen ikke i hast kan skaffe mere, anmoder han borgemesteren om at bestræbe sig for at skaffe 30—40 gode læs hø mod tilbørlig betaling og snarest fremskaffe det til stalden. T. K. 47.

U. d. (—). Miss. til Peder Basse på Tranekær slot. Da denne Joen Hansen i en otte års tid har opvartet flittig, trolig

¹ Forståelsen synes tvivlsom. K. har: Verlob. ² Antallet er glemt.

og vel i prinsens sølvkammer, og prinsen for hans lange tjeneste gerne ser ham forfremmet, og da han er født og båret på Lavind, har han ansøgt prinsen om en skriftlig anbefaling til Peder Basse, om der skulle være nogen lejlighed eller bestilling ledig, som kunne betroes ham. Prinsen anbefaler ham til Peder Basse. K. 49.

15. april (Nykøbing). Pas for Adam Sølvpop til København og Frederiksborg, 2 vogne hen og tilbage. Udt. i T. K. 152.

21. april (—). Pas for prinsens perlestikker Claus Harder til Haderslev, 1 vogn i riget. Udt. i T. K. 152.

24. april (—). Pas for Christoffer Billes dreng Lars Jørgensen til Bjørnsholm i Jylland, 1 vogn frem og tilbage, 1 karl til at drive 1 hest hen og 2 karle til at drive 3 heste tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Henrik Clausen til Haderslev og tilbage til København, 1 vogn. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for fru Sophie Basses¹ tyske tjener til Langeland, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Christoffer Gans, saddeknægt, til Oldenburg, 1 vogn i riget. Udt. i T. K. 152.

25. april (—). Miss. til greven af Oldenburg. Denne brevviser, prinsens saddeknægt Christoffer Gans, født i Verden stift, har i mange år tjent i prinsens ridestald. Da han nu vil forsøge sig andetsteds og navnlig agter at søge tjeneste hos greven, har han anmodet prinsen om en anbefaling til ham. På grund af hans tro tjeneste har prinsen ikke kunnet nægte ham dette, men anbefaler ham til greven til antagelse, såfremt han har brug for ham. T. K. 50.

---

¹ Der er sikkert ment den oftere forekommende fru Sophie Parsberg, g. m. Peder Basse, lensmand på Tranekær og Jungshoved.

25. april (Nykøbing). Miss. til fru Sophie Basses. Kapellan i Gundsløf hr. Christoffer har berettet, at han har fået at vide, at hendes præst i Jungshoved hr. Peder¹ er beslagen med en hæftig svindsot, så at han ikke selv kan forestå sit kald, og da den nuværende præst i Gundsløf² noksom selv alene kan forestå sin tjeneste, har kapellanen hr. Christoffer ansøgt prinsen om en intercessionsskrivelse til hende, så at han måtte blive medtjener hos hendes præst. Prinsen beder hende om at støtte forbemeldte kapellan Christoffer³, så at han med hendes og menighedens gode vilje må blive modtaget af hr. Peder som medtjener og i fremtiden blive ved kaldet⁴, om hun og almuen kan bifalde ham. K. 51.

— (—). Pas for Pros Knudsens karl fra Norge Hans Christensen⁵ til Helsingør, 1 vogn. Udt. i T. K. 152.

27. april (—). Pas⁶ for Jens Pedersen færgemand fra Gedser til Rostock. Udt. i T. K. 152.

28. april⁷ (—). Åb. brev, hvorved prinsen til husfoged Jochim Hageman og hans arvinger sælger og afhænder en af sine gårde og boliger i Nykøbing, liggende ved torvet, i hvilken han selv bor, med al sin rette tilliggelse i skov og mark, ager og eng, inden og uden byes, til evindeligt eje, eftersom han har betalt prinsen det til dennes nådigste nøje, hvorfor ridefogden på prinsens vegne på bytinget til det første ting, som holdes dér, skal tilskøde ham den. Og da det berettes, at den jord, som ligger til samme gård i Nyemark, af prinsens faders fru moder,

¹ Peder Hansen († 19/10 1636). ² Efter Christoffer Madsens død 2. sept. 1635 var Povl Hansen Prip blevet præst dér 20. nov. 1635. ³ Åben plads til efternavnet. ⁴ Christoffer Jacobsen Langebek blev 21/3 1637 ordineret som sognepræst i Jungshoved. ⁵ Navnet er delvis dækket af en blækklat. ⁶ Passus securitatis. ⁷ Som K. er benyttet en af prinsen underskrevet udfærdigelse, som er dateret 6. april 1636. På bagsiden, hvor det kaldes Hausbrief, har Christoffer Lebzelter skrevet følgende bemærkning på tysk: NB. Dette koncept har hr. marskallen ved amtsskriver Jacob Christensen ladet affatte således, og da han selv havde ladet det underskrive, er det af prinsen befaleet mig at tage en kopi deraf og efter undanigst relation pålagt mig at stilisere dette koncept, som det kan ses indvendig.

afdøde dronning Sophie. tilforn er bevilget til hospitalet i Nykøbing, tillader prinsen, at 8 mænd af tinge derimod må udvise og afpæle til samme husfoged så megen jord i Strandmarken, som med rette kan høre til samme gård og bolig, så at han må få al jorden for begge markerne på ét sted i samme Strandmark. [På en vedlagt seddel er skrevet:] Den jord, som hr. secretarius har omtalt, den hun er udi længden 26 favne og udi bredden 10 favne. K. 52¹.

30. april (Nykøbing). Pas for Hilarius Gartner til København, 2 vogne hen og de nødtørftige tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Henrik Langmack til København og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Christian Schumacher på 2 vogne til København og Malmø og 3 tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for dr. Küster på 2 vogne frem og tilbage². Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for J³. Meidell til København, 2 vogne hen og tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for underskriveren til København og Helsingør med kongelige regnskaber, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas til Køge på 3 stkr. vildt til Christine Henrik Fuirens, 2 vogne. Udt. i T. K. 152.

1. maj (—). Åb. brev, hvorved Jørgen Lavridsen antages som møller i vandmøllen ved Nykøbing slot med en årlig løn af 30 kurantdlr. og 4 kurantdlr. om måneden i kostpenge, som skal betales årlig af slotsskriveren og føres til udgift i regnskabet, og endvidere med fri bolig i møllen og

¹ Ved dette brev ligger K. til prinsens ovenfor gengivne gavebrev af 12. sept. 1635 til husfoged Jochim Hageman på et stykke jord i Nykøbing Strandmark.

² Der nævnes ikke, hvortil. ³ Han kaldes ellers Gerhard).

nødtørftigt brændsel, som skal skaffes ham af husfogden, så længe han er i prinsens tjeneste, og iøvrigt på følgende betingelser: 1. Han skal af alt det korn, som føres til møllen til maling (prinsens eget undtaget), oppebære den sædvanlige told med det toldkar, som prinsen nu har ladet levere ham, og må ikke forskåne nogen eller se igennem fingre med nogen, det være sig prinsens hofjenere, præster, borgere eller bønder eller hvemsomhelst det kan være. 2. Den told, som han modtager på den måde, skal han straks og uden forsømmelse, så snart han har indmålt den med toldkarret, indlægge i de dertil forordnede rum i toldkisten, som findes i samme mølle. Til samme toldkiste skal der være 3 låse med tilhørende 3 nøgler, af hvilke slotsskriveren skal have én, husfogden én og han selv én i forvaring. 3. Samme toldkiste må ikke åbnes af mølleren, uden at skriveren og slotsfogden eller deres befuldmægtigede er til stede. Når som helst tolden skal udmåles af toldkisten, skal mølleren levere den til slotsskriveren, som siden skal føre den til regnskab. 4. Tømmer, kværnstene, jernfang og andet, som gøres fornødent til møllen, vil prinsen skaffe ham. Hvad stort arbejde der er med at indlægge mølleaksel og forfærdige vandhjul og koggehjul¹, vil prinsen lade gøre på sin egen bekostning; dog skal han selv hjælpe med til at arbejde derpå uden dagløn og uden betaling. Hvad småt arbejde der kan forefalde på møllen med at fly og forbedre enten vand- eller koggehjul, eller hvad brøstfældighed der kan komme på vandgangene eller stighbordene udenfor møllen, skal han selv udføre, og han skal holde dem vedlige; dog skal der skaffes ham, hvad der er fornødent dertil af deler, tømmer, søm og andet. Hvad han ikke selv kan overkomme at gøre, skal prinsens husfoged efter hans anfordring skaffe ham bønder og hjælp til, såvidt han nødvendigvis har det behov. Han skal skikke og forholde sig som en tro og flittig møller og i alle måder vide og ramme prinsens bedste, som han vil ansvare og være bekendt for prinsen, hvorpå han skal gøre sin ed, nårsomhelst han bliver tilsagt

---

¹ Tandhjul.

dertil af prinsens hofmarskal. Dansk (kasseret) orig.¹ og T. K. (ved unummerede koncepter 1636) samt K. 103².

4. maj (Nykøbing). Pas for min³ tjenestepige til Nykøbing, 1 vogn. Udt. i T. K. 152.

5. maj⁴ (—). Miss. til dr. Arnisæus. Da prinsen har til hensigt til bevarelse af sit helbred på denne årstid at gøre brug af de medikamenter, som adressaten finder tilrådelige, og også at lade sig årelade, anmodes han om, såfremt hans helbredstilstand tillader det, snarest at begive sig til prinsen og hjælpe ham med råd og dåd. Men hvis han ikke personlig kan komme, venter prinsen ikke desto mindre, at han skal sende ham den slags piller, som han tidligere har givet prinsen⁵, og tillige sende ham råd og betænkning⁶. T. K. 46.

7. maj (—). Miss. til husfogden i Nykøbing. Af vedlagte skitse vil han se, som han sikkert desuden vil huske, at prinsen har haft til hensigt at lade opsætte en pumpe i ridestalden. Han skal med det første begynde på en sådan pumpe og ufortøvet lade den forfærdige efter ovennævnte skitse og model. T. K. 53.

8. maj (Kbhvn.)⁷. Pas for stenhuggeren⁸ til Nykøbing på 4 vogne. Udt. i T. K. 152.

¹ Brevet er en underskrevet og beseglet orig. på papir. Seglet og underskriften er gennemskåret på kryds og tværs. På bagsiden er skrevet: Peder Andersen. ² Koncepten er dateret 1. maj ligesom den kasserede orig. og det derved liggende T. K., men på bagsiden af det med nr. 103 betegnede danske K. er på tysk skrevet: Denne møllerbestalling er allerede tilsendt mig af den herværende underskriver og tilsendt hr. marskallen til besegling og har været skrevet med amtsskriverens tjeners hånd. Nykøbing, 10. sept. 1636. Den er derefter lagt under 10. sept. og har fået nr. 103. ³ Formentlig sekretæren Christoffer Lebzelters. Muligvis gælder passet fra København til Nykøbing, jvfr. dateringen af brevene fra 12. maj o. fr. ⁴ K. er nummereret med nr. 46, mellem koncepter af 30. marts og 5. april. Muligvis er 5. maj en fejlskrift for 5. april. ⁵ K. har først haft: som vi ellers plejer at bruge. ⁶ K. har først haft: om åbning af åren. ⁷ Dette og de følgende pas skal formentlig gennemgående dateres København ligesom de andre breve fra 12. maj af; dog er det ikke umuligt, at nogle er dateret Nykøbing, idet Lebzelter'en tid var der, medens Vospoll var i København; jvfr. 9—18. juni ndfr. ⁸ Jacob Eversen, se 16. maj ndfr.

12. maj (Kbhvn.)¹. Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Da prinsen er betænkt på at lade sin hofstat i Nykøbing forsyne med det nødtørftige brændsel og brænde henimod den kommende vinter, anmoder han adressaten om i det ham betroede Ålholms len snarest muligt til brug for prinsens hofstat at lade fælde 2000 læs brænde og i tide lade det bringe til den sædvanlige brændselsgård, for at det i tjenlig tid kan blive skaffet frem. T. K. 54.

13. maj (—). Miss. til prinsen af Oranien. Denne brevviser Aleksander friherre von Kittlitz har i nogle år tjent prinsens gemalinde prinsesse Magdalena Sibylla som edelpage. Da prinsessen gerne så denne sin page forfremmet, har hun bevæget prinsen til at anbefale ham, og han beder derfor prinsen af Oranien om at optage ham blandt sine pager og beholde ham så længe i sin tjeneste, til han har nået den alder, da han befindes dygtig og kvalificeret til anden befordring. T. K. 55.

16. maj (—). Miss. til husfogden i Nykøbing. Denne brevviser, stenhugger Jacob Eversen, har prinsen affærdiget fra København til Nykøbing for snarest at tilhugge og oprejse de marksten, som behøves til opførelsen af den nye ridestald. Husfogden skal skaffe ham hurtig og tilbørlig hjælp til ovennævnte arbejde, når han forlanger det, og ligeledes de frie kul, som prinsen har bevilget ham, for at han ikke skal blive sinket i det ham pålagte arbejde og have grund til at beklage sig over ham. T. K. 56.

17. maj (—). Miss. til Johannes Schnebach. Hvad denne brevviser Oluf Henriksen har ansøgt om og beklaget sig over, kan han se af hans vedlagte ansøgning. Hvis det forholder sig som af ham anført, befales det adressaten snarest ikke blot at affinde sig med sine myndlinge, men også tilfredsstille supplikanten med hensyn til det forlangte skøde ufortøvet og uden yderligere vidtløftighed, for at det arbejde, som han

---

¹ K. har først haft: Nykøbing. Dette er rettet til: Kbhvn.

har for prinsen, ikke skal hindres ved hans, adressatens, lange forsinkelse, og prinsen endelig kan blive fri for yderligere klager. Han vil derved forebygge anvendelsen af andre midler, som hans ulydighed ellers ville medføre. T. K. 57.

17. maj (Kbhvn.). Pas for hofmesterens håndskriver til Nykøbing på 2 vogne. Udt. i T. K. 152.

18. maj (—). Pas for Peter Gagelman til Båhus og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Hans Bertram til Vdsted¹ frem og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K. 152.

24. maj (—). Pas for hr. marskallens skriver til Haderslev, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Tham von Heintz på 1 vogn til Haderslev. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for rytter Henrik Rasmussen til Skåne og med 5 eller 6 heste toldfri til Nykøbing. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Henrik Hacken², skovrider i Skåne, på 1 vogn frem og tilbage til Nykøbing. Udt. i T. K. 152³.

29. maj (Nykøbing). Miss. til landgreve Georg af Hessen. Prinsens faktor Johan Braem har berettet, at afdøde hr. Philip Reinhart greve til Solms efter en af ham udstedt obligation er blevet faktoren nogle tusind rdlr. skyldig, men da denne hidtil ikke har kunnet få noget deraf, har han været nødsaget til at søge hjælp hos den kejserlige hofret, hvorfra der for få dage siden er tilstillet ham en kommission til landgreven. Han har nu ansøgt prinsen om at ledsage denne kommission med sin promotoriaalskrivelse til landgreven, for at han så meget hurtigere kan komme til ende med sagen. På grund af de af ham hidtil ydede gode tjenester har prinsen ikke villet afslå hans ansøgning, men beder landgreven

¹ Formentlig Ystad. ² Læsningen af navnet er usikker. ³ Derefter er der 2¼ side åben plads, på hvilken passene fra juni skulle have været indført; jvfr. 9—18. juni ndfr.

12. maj (Kbhvn.)¹. Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Da prinsen er betænkt på at lade sin hofstat i Nykøbing forsyne med det nødtørftige brændsel og brænde henimod den kommende vinter, anmoder han adressaten om i det ham betroede Ålholms len snarest muligt til brug for prinsens hofetat at lade fælde 2000 læs brænde og i tide lade det bringe til den sædvanlige brændselsgård, for at det i tjenlig tid kan blive skaffet frem. T. K. 54.

13. maj (—). Miss. til prinsen af Oranien. Denne brevviser Aleksander friherre von Kittlitz har i nogle år tjent prinsens gemalinde prinsesse Magdalena Sibylla som edelpage. Da prinsessen gerne så denne sin page forfremmet, har hun bevæget prinsen til at anbefale ham, og han beder derfor prinsen af Oranien om at optage ham blandt sine pager og beholde ham så længe i sin tjeneste, til han har nået den alder, da han befindes dygtig og kvalificeret til anden befordring. T. K. 55.

16. maj (—). Miss. til husfogden i Nykøbing. Denne brevviser, stenhugger Jacob Eversen, har prinsen affærdiget fra København til Nykøbing for snarest at tilhugge og oprejse de marksten, som behøves til opførelsen af den nye ridestald. Husfogden skal skaffe ham hurtig og tilbørlig hjælp til ovennævnte arbejde, når han forlanger det, og ligeledes de frie kul, som prinsen har bevilget ham, for at han ikke skal blive sinket i det ham pålagte arbejde og have grund til at beklage sig over ham. T. K. 56.

17. maj (—). Miss. til Johannes Schnebach. Hvad denne brevviser Oluf Henriksen har ansøgt om og beklaget sig over, kan han se af hans vedlagte ansøgning. Hvis det forholder sig som af ham anført, befales det adressaten snarest ikke blot at affinde sig med sine myndlinge, men også tilfredsstille supplikanten med hensyn til det forlangte skøde ufortøvet og uden yderligere vidtløftighed, for at det arbejde, som han

¹ K. har først haft: Nykøbing. Dette er rettet til: Kbhvn.

har for prinsen, ikke skal hindres ved hans, adressatens, lange forsinkelse, og prinsen endelig kan blive fri for yderligere klager. Han vil derved forebygge anvendelsen af andre midler, som hans ulydighed ellers ville medføre. T. K. 57.

17. maj (Kbhvn.). Pas for hofmesterens håndskriver til Nykøbing på 2 vogne. Udt. i T. K. 152.

18. maj (—). Pas for Peter Gagelman til Båhus og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Hans Bertram til Vdsted¹ frem og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K. 152.

24. maj (—). Pas for hr. marskallens skriver til Haderslev, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Tham von Heintz på 1 vogn til Haderslev. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for rytter Henrik Rasmussen til Skåne og med 5 eller 6 heste toldfri til Nykøbing. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Henrik Hacken², skovrider i Skåne, på 1 vogn frem og tilbage til Nykøbing. Udt. i T. K. 152³.

29. maj (Nykøbing). Miss. til landgreve Georg af Hessen. Prinsens faktor Johan Braem har berettet, at afdøde hr. Philip Reinhart greve til Solms efter en af ham udstedt obligation er blevet faktoren nogle tusind rdlr. skyldig, men da denne hidtil ikke har kunnet få noget deraf, har han været nødsaget til at søge hjælp hos den kejserlige hofret, hvorfra der for få dage siden er tilstillet ham en kommission til landgreven. Han har nu ansøgt prinsen om at ledsage denne kommission med sin promotorialskrivelse til landgreven, for at han så meget hurtigere kan komme til ende med sagen. På grund af de af ham hidtil ydede gode tjenester har prinsen ikke villet afslå hans ansøgning, men beder landgreven

¹ Formentlig Ystad. ² Læsningen af navnet er usikker. ³ Derefter er der 2¼ side åben plads, på hvilken passene fra juni skulle have været indført; jvfr. 9—18. juni ndfr.

være Braem behjælpelig, så at den kejserlige kommission må få fremgang, og faktoren ikke må blive hindret ved langvarig udsættelse. T. K. 59.

9.-18. juni (u. st.). [På bagsiden af et i oktavformat sammenfoldet blad er der af Christoffer Lebzelter skrevet:] Disse indeni [d. v. s.: s. 1 og 2] optegnede sager¹ er af kammer-skriver Rudolf Vospoll udfærdiget i København under den anførte datum og tilstillet mig, fordi jeg har været upasselig i Nykøbing, men jeg har efter hans vedlagte skrivelse ikke kunnet få nogen som helst koncepter af ham.

(Vedlagt følgende skrivelse på fransk): »A Monsr., Monsr. Lebzelter secretaire de son altesse à Wordingbourg.« Jeg sender Dem brevene fra hertugen af Mecklenburg, på hvilke der er svaret i almindelighed med komplimenter, men særlig at prinsen og prinsessen i fællesskab vil sende én, der på deres vegne skal være til stede ved den afdøde hertug af Mecklenburgs² begravelse, men at sende Dem koncepterne til det, som jeg har ekspederet i København, er for øjeblikket umuligt for mig, så meget mere som jeg, ved at rejse fra København næsten uden orden og med posten, har bragt en sådan uorden i mine papirer, at det volder mig den største vanskelighed, når jeg i en fart skal finde noget. Hvad seglet angår, så har hans højhed bevist mig den nåde at lægge det i mine hænder. Jeg har også leveret det til prinsens, vor herres, kammer. Jeg forbliver for stedse Deres meget etc. Rudol Vospoll. Vordingb. færgeshus den 16. juni, år 1636. T. K. 58.

[U. d. og st.].³ Anbefalingsskrivelse til general Baudissin for Elisabeths broder, endvidere 1 sikringspas og 1 vognpas for ham selv. T. K. 58.

¹ De er anbragt på de forskellige data og kendelige på betegnelsen: T. K. 58. De er alle dateret København. ² Hertug Hans Albrecht II af Mecklenburg-Güstrow, † 23. april 1636 i Güstrow. Dødsfaldet notificeredes prinsen af hans enke Eleonora Maria den 24. april og af hans broder, hertug Adolf Frederik I af Mecklenburg-Schwerin, den 26. april. Prinseparrets udsending var prinsens kammerjunker Johan Christoffer von Korbitz. ³ Indført øverst på nr. 58 før 9. juni.

9. juni (Kbhvn.). 2 svarskrivelser til hr. Frederik. T. K. 58.

— (—). Pas for Henrik Kusel fra Nykøbing til Flensborg på 1 vogn hen og 2 tilbage. T. K. 58.

— (—). 3 miss.: 1. til Pappenheim, 2. til hr. Frederik Reedtz, 3. til prinsens staldmester. Er ikke afgået. T. K. 58.

12. juni (—). Anbefalingskrivelse til hr. Bernhard for Iver Krabbe. T. K. 58.

14. juni (—). 2 svarskrivelser til hertug Adolf Frederik af Mecklenburg. T. K. 58.

— (—). Anbefalingskrivelse for Mikkell Hansen til Iver Krabbe, lensmand på Varberg. T. K. 58.

— (—). Pas for ovennævnte Mikkell Hansen til Varberg på 1 vogn frem og tilbage. T. K. 58.

— (—). Pas for Rudolf til Nykøbing på 3 vogne. T. K. 58.

— (—). Pas for m. Plato til Ingelstad i Skåne på 1 vogn hen og 2 tilbage. T. K. 58.

18. juni (—). Pas for Jacob Foucart til Møen på 1 vogn hen og 2 tilbage. T. K. 58.

— (—). Pas for Thomas Kalundborg vedrørende Peter Helts vildt på 2 vogne tilbage. T. K. 58.

20. juni (—). Åb. brev, hvorved prinsens tjener Claus Nissen på Sparepenge ved Frederiksborg får tilladelse til at vise denne remsnider prinsens hestetøj, som er i hans forvaring på Frederiksborg, så at han kan tage sig et mønster deraf til kongens behov. K. 60.

— (—). Instruktion for Johan Christoff von Korbitz som udsending til den fyrstelige ligbegængelse i Güstrow. For det første skal han med den første gode vind med den ham tilforordnede kuskvogn og folk begive sig til Rostock og derfra til Güstrow, så at han kan være i Güstrow mindst et par dage før ligbegængelsen, som er den 27. d. m. Når han er

ankommet dertil, skal han melde det til hertug Adolf Frederik af Mecklenburg og bede om audiens, overrække vedlagte kreditiv, endvidere overfor hertugen give udtryk for prinsens og hans gemalindes venskab og overbringe en venlig hilsen med ønsket om sundhed og velgående. Hovedsagelig skal han meddele, at hertugens skriftlige tilkendegivelse af hertug Hans Albrechts død i høj grad har bedrøvet prinsen, der overfor ham giver udtryk for sin medfølelse i anledning af hans broders død, og skønt prinsen allerede i sin sidste svarskrivelse har antydnet sin medfølelse, ønsker han dog at give hertugen et synligt udtryk for, hvor dybt hans sorg er gået ham til hjerte. Prinsen har derfor ikke villet undlade at sende sin gesandt til hertugen og gennem samme give mundtligt udtryk for sin medfølelse og bede ham nære tillid til den barmhjærtige Gud, hvem prinsen beder længe bevare hertugen for sorg og bedrøvelse.

Ligeledes skal v. Korbitz begive sig til den efterladte enkefyrstinde, overrække hende kreditivet og udtale prinsens og hans gemalindes medfølelse med hende¹.

Når den fyrstelige ligbegængelse afholdes, og prinsens gesandt opfordres til at bivåne den, skal han indtage prinsens højhed og plads og tilbørlig iagttage den og efter slægtskab og reputation indtage den øverste plads fremfor alle de af kurfyrsterne i riget afsendte udsendinge. Men såfremt der også skulle møde en gesandt for kronen af Sverrig, og der skulle opstå kompetencestrid, skal prinsens gesandt hellere med lempe holde sig borte fra ligprocessionen. Men dette, og hvad der mere måtte indtræffe, vil gesandten vide at forrette med god lempe og beskedenhed og efter sin hjemkomst aflægge tilbørlig beretning derom. T. K. 62.

20. juni (Kbhvn.). Kreditiv til hertug Hans Albrecht af Mecklenburgs efterladte enke. I anledning af, at hr. Adolf Frederik, hertug af Mecklenburg, har indbudt prinsen og hans gemalinde til at overvære ligbegængelsen af hendes ægtefælle, afdøde hertug Hans Albrecht af Mecklenburg, har prinsen afsendt

---

¹ Teksten er her kun gengivet i kort resumé.

sin kammerjunker Hans Christof von Kørbitz i sit og sin gemalindes sted dertil og også overdraget ham andre hverv til enkehertuginde, som bedes modtage ham med tiltro. T. K. 61.

20. juni (Kbhvn.). Kreditiv til hertug Adolf af Mecklenburg for prinsens kammerjunker Hans Christof von Kørbitz, som prinsen i henhold til sit sidste brev og sit tilbud på sine og sin gemalindes vegne har affærdiget til hr. Hans Albrechts ligbegængelse, med befaling, som hertugen videre vil erfare af hans egen mund. T. K. 63.

23. juni (—). Miss. til samme. Prinsen har den 22. ds. modtaget hans skrivelse af 28. maj og har deraf set, i hvilken tilstand fyrstendømmet Mecklenburg¹ efter hertug Hans Albrecht af Mecklenburgs død er gerådet, og hvilke vidtløftige, besværlige og skadelige konsekvenser der i fremtiden kan opstå deraf. Prinsen havde gerne set, at hertugen i disse vanskelige og farlige tider var blevet skånet for disse yderligere farlige sorger og besværligheder, at alt var blevet ved de gamle overenskomster, og at alle hindringer for en god forståelse måtte blive afværget, men han tvivler ikke på, at den almægtige vil bistå ham og føre land og folk til enighed, hvortil prinsen ønsker ham al fremgang. Iøvrigt takker prinsen ham, fordi han har ladet ham dette vide, og udtaler sit venskab for ham og hans to unge plejesønner. T. K. 64.

24. juni (—). Kvittering² til rentemestrene Jørgen Vind til Gundestrup og Sten Beck til Førlev for det, som skal bruges til den nye livstalds bygning og anden forbedring i Nykøbing, nemlig 16 tylder norske deler, hver 6 alen lang, 4000 tagsten og 3 skippd. jern, som skal bruges til ankre, hængsler og alt, hvad der behøves dertil. T. K. 66, jvfr. u. d. (15.—16. juli).

¹ K. har først haft denne ordlyd. Det er derefter rettet til: den güstrowske del af fyrstendømmet Mecklenburg, men atter rettet tilbage. ² Kvitteringen er skrevet på bagsiden af T. K. 66 om prinsens gæld og atter slettet. I dateringen er stedet Nykøbing rettet til Kbhvn.

5. juli (Nykøbing). Pas for Frederik Rantzaus 2 tjenere for at bringe 2 hopper fra København til Nykøbing, 2 vogne. Udt. i T. K. 152.

11. juli (—). Pas for kampestenhuggeren til Malmø, 2 vogne. Udt. i T. K. 152.

12. juli (—). Pas for Hans Kammertjener til København og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for fru Sophie Rantzaus til Holsten og tilbage, 3 vogne. Udt. i T. K. 152.

15. juli (—). Gælds-brev til borgemester i Maribo Søren Sørensen på 3623 rdlr., hver til 96 sk. dansk at regne, som han dels har betalt prinsen kontant til Christen¹ Henrik Fuirens, nemlig 1974 rdlr., dels har anvist i det kongelige renteri med 1649 rdlr., for hvilket beløb borgemesteren skal blive betalt med det korn, som i år falder her i disse len. [På en vedlagt seddel er på dansk skrevet:] at affordre på borgemesters vegne hos Rudolf² hans f. n. prinsens brev på 1974 rdlr., Kirsten hr. Fuirens bekom, så og på 1649 rdlr., hans f. n. udi renteriet bekom på borgemesteren. — 3623 rdlr. T. K. 65.

— (—). Åb. brev. Disse brevisere Oluf og Conrad Schmutter har tjent prinsens afdøde broder hr. Ulrik i henved 4 år og har i denne tid virket til tilfredshed. Prinsen udsteder efter anmodning denne attest om, at de er afskediget med prinsens gode vidende og vilje. [Iøvrigt enslydende med den tilsvarende attest af 17. nov. 1634 for Osvald Richter]. T. K. 48.

U. d. og st.³ Åb. brev om, at da kongen har ladet forlyde, at han vil påtage sig prinsens gæld og lade den betale, pålægger prinsen dem, som i fremtiden forordnes til at foretage sådan udbetaling, snarest at betale Peter Gagelman⁴ denne regning. T. K. 66⁵.

¹ Fejlskrift for: Christine. ² Kancellisten Rudolf Vospoll. ³ Nummereret mellem 15. og 16. juli. ⁴ Se 19. juli ndfr. nr. 69. ⁵ Se 24. juni s. å.

16. juli (Nykøbing). Miss. til ærkebiskoppen i Bremen. Denne brevviser Frederik Høyer har i hen ved 6 år tjent prinsens broder, afdøde hertug Ulrik, som lakaj og har i denne tid opført sig således, at prinsen er tilfreds med ham. Da han imidlertid nu ønsker en anden og bedre stilling og at tilbyde ærkebiskoppen sin tjeneste, har han bedt om prinsens anbefaling. Prinsen anbefaler ham på det bedste og beder ærkebiskoppen hjælpe ham til en anden stilling, såfremt han ikke selv har brug for ham. T. K. 67.

17. juli (—). Pas for Henrik Lakaj for at bringe den lille pige til Herritzholm¹, 1 vogn. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for m. Henrik Brun til Haderslev, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

18. juli (—). Miss. til ærkebiskoppen af Bremen. Denne brevviser Brostrup Noll har i nogen tid tjent prinsen som page og edelknabe. Da han nu ønsker at forsøge sig andesteds, har prinsen forlovet ham og anbefaler ham efter ansøgning til adressaten til antagelse i dennes tjeneste. T. K. 68.

— (—). Lignende anbefalingsskrivelse til hertug Frederik af Gottorp for Marx Pogwisch. T. K. 68.

— (—). Lignende anbefalingsskrivelse til greven af Oldenburg for N. N. Kørbitz². T. K. 68.

— (—). Pas for hr. Palles³ tjener med nogle...⁴ til København, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

19. juli (—). Miss. til Johan Braëm. Da prinsen i henhold til den af ham undertegnede regning er blevet Peter Gagelman i København en temmelig stor sum penge skyldig, og prinsen gerne så ham hjulpet i hans nuværende

---

¹ Det har ikke med sikkerhed kunnet konstateres, hvad der har været ment, muligvis Horsholm? ² Navnet Kørbitz er tilføjet i margenen og på bagsiden. Sidstnævnte sted er det dog atter slettet. Brevet er formodentlig ikke blevet udfærdiget. ³ Palle Rosenkrantz, lensmand på Ålholm. ⁴ Der synes at stå »proceß«.

trængsel, men for tiden ikke er i stand dertil af sine egne midler, anmoder prinsen Johan Braëm om for denne gang at hjælpe bemeldte Peter Gagelman med 400 eller 500 rdlr. som afdrag på hans fordring på prinsen. T. K. 69.

19.-20. juli (Nykøbing). Pas for Niels Bager til Haderslev for at hente sin hustru, 2 vogne. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for magister Simon Hennings til København, 2 vogne. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Marx Pogwisch edelknabe til Odense, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

21. juli (—). Miss. til hertug Johan Georg af Sachsen. Prinsen sender ham en hilsen med meddelelse om, at han og hans kære befinder sig temmelig godt, og håber, at det samme er tilfældet med ham. T. K. 70.

— (—). Lignende komplimentskrivelse til hertug Christian af Sachsen. T. K. 71.

— (—). Lignende komplimentskrivelse til hr. Moritz af Sachsen. T. K. 72.

— (—). Lignende komplimentskrivelse til hertug August af Sachsen¹. T. K. 73.

— (—). Miss. til Frederik Urne, [lensmand på Kronborg, Frederiksborg og Abrahamstrup]. Denne brevviser Jens Madssen har en tidlang opvartet ved prinsens hofsom dugsvend. Da han nu for sin alderdoms skyld ikke mere kan forestå denne tjeneste, har han ansøgt prinsen om en skrivelse til Frederik Urne om en stilling hos denne. Prinsen anmoder ham om for hans skyld at befordre ham til en stilling, som kan være ham tjenlig. K. 74.

— (—). Pas for Inger Peders på 2 vogne til Trygvælde og derfra til København. Udt. i T. K. 152.

¹ På bagsiden af K. til miss. til Frederik Urne af s. d. (nr. 74) står hans titel: »Hrrn. Augusto, Postulierten Erzbischoff zu Magdeburg.«

22. juli (Nykøbing). Pas¹ for hofpræsten til Rostock. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Henrik Guldsmed på 1 vogn til Rødby og fri færge til Heiligenhafen. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for mester Jacob til Helsingør, 2 vogne. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Adam Sølvpops tøj til Frederiksborg, 3 vogne. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for gartneren Hilarius til Haderslev, 1 vogn hen, 2 tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas² for »die Lützosche«³ til Pommern. Udt. i T. K. 152.

24. juli (Heiligenhafen⁴). Ordonnans til kongens bestaltede guvernør i Christianspris Aksel Ugerup om at lade denne brevviser Verner ter Borg⁵, forordnet kaptejn på galejen Marstrands Plage, som har ført prinsen fra Lolland over til dette fyrstendømme, og som igen skal føre ham tilbage, få 2 favne brændevad og tilstille ham dem. T. K. 75.

7. aug. (Glückstadt). Miss. til Jacob Mores. Prinsen har tidligere forhandlet med denne brevviser m. Martin Horckius om en skudsikker rustning, hvorefter Mores efter prinsens anmodning nylig har betalt ham 50 rdlr. Da denne rustning nu skal være færdig, anmoder prinsen ham om på hans vegne at betale nævnte Horckius med et vekselbrev på 100 rdlr. til s'Gravenhage med ordre til, at resten af disse 100 rdlr. skal udbetales ham dér, dog ikke før nævnte rustning er befundet skudsikker mod skud fra musketter, karabinrør og pistoler. Til den ende skal han formå sin korrespondent dér til personlig at indfinde sig ved denne prøve (dog uden at til-

¹ Passus securitatis. ² Passus securitatis. ³ Det ses ikke, hvem det er; muligvis er det Kirstine Lützow Hartvigsdatter, kammerjomfru ved prinsens hof.

⁴ K. har først været dateret Nykøbing. ⁵ I bestillingen af 3. maj 1636 kaldes han Verner Thorborg; se K. Brb. 1635—36, s. 499.

kendegive, at denne rustning tilkommer prinsen) og på ovennævnte betingelse derefter betale pengene. Dette udlæg vil prinsen lade afregne med ham. T. K. 76.

8. aug. (Glückstadt). Miss. til hertugen af Mecklenburg. Denne brevviser Herman Böttiger, som en tidlang har tjent prinsen som kammertjener til hans tilfredshed, men som han nu har forlovet, for at han kan komme videre frem, har anmodet prinsen om at anbefale ham til hertugen. Prinsen anbefaler ham til denne og beder ham anvende ham til den tjeneste, som han efter sine kvaliteter måtte befindes dygtig til. T. K. 77.

— (**Hohenwestedt**). Befaling til den kongelige amtsskriver i Rendsborg Johannes Faber om straks at samle så mange viktualier og andet fornødent, at prinsen og hans hofstat næste dag til middag, hvis det behager ham, kan være forsynet med det nødtørftige til opholdet. T. K. 93.

— (**Glückstadt**). Gældsbevis fra prinsen til Christian Pentz til Neuendorf på 500 rdlr. in specie, som denne har ydet prinsen, som lover at betale ham dem tilbage til førstkomende herredag i København. T. K. 78.

9. aug. (Rendsborg). Miss. til Christian Pentz. Prinsen har fra ham modtaget de bevidste 500 rdlr., men da han finder, at de er i sådanne møntsorter, som han aldeles ikke kan bruge, tilbagesender han dem herved forseglet til ham med anmodning om at tage dem tilbage igen og i stedet lade brevviseren ufortøvet få rigsmønt for dem. T. K. 80.

— (—). Ordonnans, hvorefter kongens bestaltede amtsskriver i Rendsborg skal skaffe denne brevviser, som ilsomt er affærdiget herfra til Glückstadt og tilbage igen hertil, 1 vogn frem og tilbage. Den skal føres kongen til regning. T. K. 79.

11. aug. (Gottorp). Latinsk pas for Rudolf von Bünow, hvem prinsen har tilladt for sin uddannelses skyld at foretage en rejse i udlandet, navnlig i Frankrig. L. K. 81.

11. aug. (Gottorp). Miss. til Jacob Mores. Prinsen har tilladt denne brevviser Rudolf von Bünow, hans forrige kammerpage, på prinsens bekostning at foretage en rejse til Frankrig og har i den anledning lovet ham 100 rdlr. til rejseomkostninger og yderligere 300 rdlr. til hans underhold dér¹. Prinsen anmoder derfor Jacob Mores om på prinsens vegne ikke alene at udbetale de 100 rdlr. til rejseomkostninger til nævnte von Bünow, men også at forsyne ham med et vekselbrev til Paris på 300 rdlr. til hans underhold. Når hans kvittering indløber, vil prinsen lade Jacob Mores få disse udlagte penge betalt. T. K. 82.

12. aug. (—). Miss. til borgemesteren i Heiligenhafen Wilhelm Norye. Da prinsen har besluttet førstkommande onsdag, den 17. d. m., at komme til Heiligenhafen og derfra med sin hofetat agter at begive sig videre til Lolland, skal han holde alle de færges, der findes dér, parat til overførelse af hans folk, men ydermere, såfremt der ikke findes tilstrækkelig mange, fremsende hoslagte ordinans hurtigt til Rødby til prinsens foged. T. K. 84.

— (—). Ordinans, hvorved det befales prinsens bestaltede foged i Rødby snarest og ufortøvet at sende så mange færges, som der mangler til overføring af prinsens hofstat fra Heiligenhafen, og som borgemester N. N. i Heiligenhafen vil opgive ham tallet på. T. K. 83.

13. aug. (—). Miss. til Christian Pentz. Prinsen har modtaget hans skrivelse af 10. ds. sammen med de fremsendte penge, takker ham for hans underdanige imødekomenhed og tilbagesender til ham de 500 rdlr. i dukater, da han ikke behøver dem, ved brevviseren, Christian Pentz's tjener. Da prinsen også agter at tilbagebetale ham de 500 rdlr. i rigsmønt til den forestående herredag i København, lader han det bero ved det bevis, som blev udstedt til ham i Glückstadt, og som derfor hoslagt igen fremsendes til ham. T. K. 85.

---

¹ K. har derefter haft: for denne gang. Disse ord er atter slettet.

16. aug. (Gottorp). Miss. til Henning Valkendorf. Under prinsens ophold på Gottorp har hr. Frederik, hertug til Slesvig, Holsten etc., ladet tilstille ham hosliggende ansøgning og bedt prinsen om ikke at afvise supplikanten Kort Høck, der er hertugens undersåt, men sende ham til Henning Valkendorf med en skrivelse, for at han kan få, hvad der tilkommer ham. Prinsen anmoder ham derfor om at tage sig af supplikanten, for at han hurtigt kan få sin ret hos borgemestre og råd, så at han ikke opholdes med vidtløftighed, men må få, hvad han er berettiget til. T. K. 86.

18. aug. (Lütjenburg). Miss. til Wolf von Buchwald. Denne brevviser, prinsens undersåt Peter Prenne, har berettet, at han for Buchwalds betjent Hans Schlichting for nogen tid siden har måttet betale en temmelig stor pengesum til borgemester Søren Sørensen i Maribo, hvad han er villig til at bevise. På grund af betjentens flygtighed har han hidtil ikke kunnet få pengene af ham, men da han nu har truffet ham i Buchwalds tjeneste, har han andraget prinsen om at støtte ham med en skrivelse til adressaten, for at han kan få sine udlagte penge betalt tilbage af betjenten. Prinsen anmoder derfor adressaten om at tilholde nævnte sin betjent at betale Prenne pengene tilbage eller at overgive skyldneren til denne, for at han derved kan søge at få sine, så længe savnede penge tilbage, så at han kan blive opretholdt i sin næring og ikke skal blive helt ruineret. T. K. 87.

22. aug. (Nykøbing)¹. Miss. til Jens Bielke, kansler i Norge. Denne Frans von Steenwinckel, som har tjent kongen i en 8 års tid i Ostindien og siden i 2 år her i riget som løjtnant, og som nu har søgt afsked fra denne tjeneste, har berettet, at han nu igen har lyst til at tjene kongen i Norge, hvorfor han har ansøgt prinsen om en anbefalingskrivelse til kansleren. Prinsen anmoder ham om at forfremme ham til den første ledige stilling i hans len [Bergenhus], som han kan betjene. K. 88.

¹ Under teksten er K. dateret: Glückstadt 28. septbr., men på bagsiden: Nykøbing 22. aug.

24. aug. (Nykøbing). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Prinsen har den 1. aug. modtaget hans notifikation om, at han atter er kommet i besiddelse af byen Magdeburg, og den medsendte akkord. Denne tidende har det været ham, prinsen, kært at erfare. Han ønsker, at Gud også herefter vil velsigne hans våben, og takker for notifikationen. T. K. 89.

— (—). Miss. til hertug Hans, biskop i Lübeck. Denne brev viser Jørgen von Dreyer har i nogle år tro og flittig tjent Jost Frederik von Pappenheim, lensmand på Halsted kloster, men da han nu vil søge at komme frem, og især da han ønsker at opvarte hertugen, har han ansøgt prinsen om en anbefalings-skrivelse til denne. Prinsen beder derfor hertugen antage ham i sin tjeneste. T. K. 90.

— (—). Miss. til hr. Christian Thomesen til Tandrup, ridder, Danmarks rigens kansler og befalingsmand på Kalø, hr. Henrik Huitfeldt til Lillø, ridder, befalingsmand på Landskrone, hr. Frederik Reedtz til Tygestrup, befalingsmand på Vordingborg, fru Sophie Parsberg, Sivert Urne til Rårup, befalingsmand på Roskilde bispegård, Hartvig Passow, mecklenburgsk råd, til Seen, og deres fruer¹, Wenzel Rothkirck til N., befalingsmand på Antvorskov kloster, Tyge Brahe til Tostrup, befalingsmand på Tryggevælde, hr. Corfits Ulfeldt til Orebygård, ridder, befalingsmand over Møen, Danmarks riges råd, Borkart Rud til Sæbygård, Otte Brahe Pedersen til N., hr. Palle Rosenkrantz, Jost Frederik von Pappenheim, dr. Hans Mikkelsen, biskop i Odense, hr. Christoffer Urne til Åsmark, Danmarks riges råd, statholder i Norge og befalingsmand i Kristiania, Peder Basse til Sørup, befalingsmand paa Tranekær slot. Da prinsen har besluttet at højtideligholde ægteskabs indgåelse mellem sin gemalindes kammerpige og jomfruernes pige med deres trolovede (efter den kristne kirkes sædvane) den 12. søndag efter trinitatis, som er den 4. september først-

¹ Ordene: sampt dero Frauen er skrevet ude i margenen udfor Hartvig Passow; de skal formodentlig gælde alle de indbudte.

kommende, og ønsker at se adressaterne med deres hustruer og andre flere, anmoder han dem om til prinsens velbehag og de unge brudfolk til ære at indfinde sig i Nykøbing den 3. septbr. og dagen derefter i slotskirken dér pryde deres kirkegang og ægteskabs vielse og hjælpe til rette i, hvad der ellers hører til samme festivet. Dansk og T. K. 91.

26. aug. (Nykøbing). Miss. til Peder Gagelman. Da det er prinsens mening at lade to af sin gemalindes tjenestefolk, nemlig hendes kammerpige og jomfrupige, holde bryllup den 12. søndag efter trinitatis, som er den 4. septbr., og han har indvilget i til denne deres festivet at indbyde nogle af de kongelige professorer, skal han tilkendegive de på indlagte seddel opførte personer prinsens vilje derom og på prinsens vegne indbyde dem til at indfinde sig her til nævnte tid og deltage i denne vielse, og hvad der ellers mere hører dertil. [På en vedlagt seddel:] Dr. Joannes Resenius, dr. Casparus Brocman, dr. Jonas Erasmi, dr. Thomas Finck, dr. Claudius Plum, dr. Olaus Worm og borgemester Reinholt Hansen. T. K. 92.

27. aug. (—). Miss. til Jørgen Seefeld til N., landsdommer i Sjælland, befalingsmand på Ringsted kloster. Da prinsen til sin hofholdning inden den 4. september skal bruge en del krebs, og der ikke kan fås nogen her i landet [Falster], anmoder han Jørgen Seefeld om i hans len at lade det ordnes således, at fremviseren af denne seddel kan få 25 skok så tidligt, at han inden den nævnte dag kan blive befordret dermed og snarest komme tilbage [til Nykøbing]. K. 94.

28. aug. (—). Passeddel for denne brevviser, som er affærdiget fra Nykøbing til Ringsted og tilbage igen, på heste og en vogn på henrejsen og de nødtørftige heste og vogne på tilbagerejsen. K. 95.

30. aug. (—). Miss. til hr. Corfits Ulfeldt til Orebygård, rigsråd, lensmand på Møen, ridder. Han vil erindre, hvad prinsen har tilskrevet ham om denne brevviser, felttrompet Mar-

tin Zachow¹, vedrørende et færgested i hans len, som dengang var ledigt². Efter kongens anordning³ blev prinsens forhenværende kok Hans N. dengang forfremmet til denne stilling. Da dette færgested nu ved hans død igen er blevet ledigt, har nævnte hans trompeter bedt prinsen om en ny skrivelse til Corfits Ulfeldt. Prinsen anbefaler ham på det bedste og beder ham være behjælpelig med, at han med kongens samtykke kan opnå dette færgested, for at han på sine gamle dage for sin tjeneste hos prinsen og afdøde hertug Ulrik, biskop i Bützow, må få nogen behagelighed og sit ophold. T. K. 96.

31. aug. (Nykøbing). Pas for Hans Kammertjener til København, 1 borgervogn hen og tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Jacob Fouquart og medfølgende musikanter på de nødtørftige vogne hertil. Udt. i T. K. 152.

1. sept. (—). Pas for Peter Fyrbøder til København, 1 vogn hen og tilbage. Udt. i T. K. 152.

3. sept. (—). Ordonnans til borgemesteren i Nakskov om at befale alle byens spillemænd⁴ med deres instrumenter ved dag og nat straks at begive sig til Nykøbing, så at de i morgen kl. 8 senest uden forsømmelse og uden undskyldning indfinder sig her⁵. K. 97.

6. sept. (—). Miss. til grev Henrik af Nassau. Borger i Rostock Bernardus Kling har berettet, at denne brevviser, hans søn Joachim Kling, meget ønsker at erfare og lære krigssager, hvorfor han har ansøgt prinsen om en anbefalingskrivelse for nævnte hans søn til greven. I betragtning af den lange og tro tjeneste, som nævnte Joachim Klings forældre⁶ har ydet⁷,

¹ 21. maj 1635. ² Grønsund. ³ 26. aug. 1635, se K. Brb., hvor han kaldes Hans Ridderkok. ⁴ K. har først haft: i morgen imod klokken er tolv begive sig herover. ⁵ Det sidste stykke: ved dag og nat osv., er tilføjet i margenen med en anden hånd. Anledningen er det i K. af 24. aug. omtalte bryllup. ⁶ K. har: »Vorelltere«, måske en danisme. ⁷ K. har først haft: den afdøde fyrste hr. Ulrik. Dette er igen slettet.

har prinsen ikke kunnet afslå hans begæring, men anbefaler bemeldte Joachim Kling til ham og beder ham optage ham i hans ordinære tjenerskab og forfremme ham. T. K. 98.

7. sept. (Nykøbing). Pas for Hans Bertram til Haderslev og tilbage, 2 borgervogne. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Hieronymus Kahl¹ til Hamburg, 1 vogn i riget frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for den württembergske sekretær Lucas Schickhart til kongen, hvor denne er at træffe, frem og tilbage, i og udenfor riget, 1 vogn. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for de kongelige musikanter til København, 9 vogne. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas² for Henrik Lakaj til Stettin. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Henrik Rasmussen på 1 vogn til Malmø frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Hans Kammertjener på 1 vogn til København og 2 tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas³ for Herman Schadendorf, fisker. Udt. i T. K. 152.

8. sept. (—). Åb. brev, hvorved prinsen fritager sin mundkok Mikkel Leverling for at stå åbenbart skrifte i Nykøbing. Mester Lavrids, sognepræst sammesteds, skal give ham bevis på, at prinsen har bevilget det. K. 99.

— (—). Åb. brev, hvorved prinsen til Michael Sauwrer, prinsens bestaltede murermester, skænker en byggeplads i Nykøbing, liggende ved prinsens hus, i hvilket en af prinsens gartnere bor, og som ud imod gaden har en bredde af 10 favne og en længde ned imod prinsens have af $7\frac{1}{2}$ favne,

¹ Læsningen af navnet usikker. ² Passus securitatis. ³ Passus securitatis.

således at han og hans arvinger frit kan skalte og valte med den som deres ejendom, dog således at ovennævnte murer-mester og de fremtidige ejere af denne byggeplads altid i fremtiden årlig betaler 20 sk. dansk til lensregistret. [På en vedlagt seddel er på tysk skrevet:] Den byggeplads, som prinsen har forundt Mikkel Murer, og som han selv har anvist, er i bredden mod gaden 10 favne og i længden ned mod haven $7\frac{1}{2}$ favne. [Nedenfor er skrevet:] årlig 1 rmark. T. K. 100.

9. sept. (Nykøbing). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Hvad denne hr. Hans Pedersen, sognepræst i Døllefjælde, har andraget om, kan han se af hans vedlagte supplikation. Da prinsen ikke vil træffe nogen bestemmelse, før der er gået dom i denne sag, har han ansøgt prinsen om at fremme dommen over ham og har bedt om en skrivelse til adressaten, for at han ikke som følge af hans fuldstændige suspension fra hans embede skal blive ganske ude af stand til i fremtiden at forestå det. Prinsen anmoder ham derfor om såvidt muligt at hjælpe til, at han og hans assessorer med det allerførste afsiger dom om den af supplikanten begåede fejl¹. T. K. 101.

10. sept. (—). Miss. til samme. Hvad hr. Mads Andersen, præst i Fuglse, har fremført overfor prinsen og til dels villet bevise ved tingsvidne til undskyldning i anledning af den mod ham rejste klage, som han derefter har ansøgt om at få hævet, kan adressaten se af hans vedlagte supplikation. Prinsen anmoder ham om efter læsningen af supplikationen ikke alene at overveje det opgivne, men også at tilstille prinsen sin erklæring derom, for at denne endelig kan resolve, hvad der er tilbørligt. T. K. 102.

— (—). Åb. brev om, at prinsen har antaget Jørgen Lavridsen som møller i vandmøllen ved Nykøbing slot. T. K. 103².

¹ Hans Pedersen, sognepræst i Døllefjælde, havde givet en kommunikant vin for brød. Han blev, da han var en skrøbelig gammel mand og havde handlet i »svime«, benådet mod at tage en kapellan, gøre offentlig bod og bøde 300 rdlr. (Wibergs Præstehist.). ² Se 1. maj 1636 ovfr.

13. sept. (Nykøbing). Kvittering, udstedt af prinsens cancelli til et københavnsk bud, på en pakke breve fra hr. kansler Friis. Den er af denne brevviser rigtigt afleveret til prinsen. T. K. 104.

15. sept. (—). Fribrev for mester Gert Johansen Bietting, skrædder. Han har berettet, at han i afvigte tider trods de lidte krigsskader for det meste har fulgt prinsens hofstat og troligt arbejdet for hans hofbetjente såvel af højere som af lavere stand i håb om at skulle nyde nogle hofprivilegier og desto hurtigere igen opnå et stykke brød. Ikke desto mindre er han alligevel, når prinsens hofstat har forandret opholdssted, af de i prinsens residens fastboende skræddere ikke alene blevet tvunget til dyrt at købe sig ind i deres lav, men derefter også blevet besværet med mange unødige pålæg, pantninger og drikkelag til stor forsømmelse af hans arbejde og til følelig svækkelse af hans næring. Han har derfor ansøgt prinsen om ved hans åbne brev at blive befriet for den slags besværinger og molester og få nogen lettelse i disse for ham så skadelige pålæg. Da nu ovennævnte Gert Johansen må roses for det af ham hidtil ved prinsens hofstat ydede tro og flittige arbejde og for sin gode ærbarhed, og prinsen derfor har bønørt ham, bestemmer denne, at ikke alene det herværende, men også alle andre skrædderlav¹, der befinder sig ikke blot her, men også på de steder, hvortil prinsen måtte flytte sin hofstat, skal lade ovennævnte Gert Johansen Bietting ikke blot bosætte sig dér, men også ubehindret lade ham bruge sit håndværk frit og roligt, når han har affundet sig med lavet ved en klækkelig rekognition, og når han også ellers betaler sine skatter, uden andre besværinger og uden at nøde ham til drikkelag eller andre såkaldte håndværksskikke, idet prinsen herved udtrykkeligt fritager ham for sådanne besværinger. T. K. 105.

16. sept. (—). Pas for Hans Rückradt kammertjener på 1 vogn til København og tilbage hertil. Udt. i T. K. 152.

¹ K. har »Schneider Handtwerche«.

16. sept. (Nykøbing). Pas for m. Henrik Brun til Haderslev, 2 vogne hen og tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for 1 stk. vildt til København, 1 vogn. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Peder Hansen fyrbøder til Haderslev, 1 vogn hen og tilbage. Udt. i T. K. 152.

19. sept. (—). Miss. til Palle Rosenkrantz. Af vedlagte supplikation fra de i Kettinge birk bosatte ugedagsarbejdere kan han se, hvad de ansøger om. Da prinsen ikke har kendskab til, hvad de efter hidtidig brug formår, men adressaten bedst ved besked hermed, har han henvist dem med deres ansøgning til denne, så at han kan anordne, hvad der tjener prinsens bedste og er muligt for ansøgerne. T. K. 107.

— (—). Åb. brev om, at amtsskriver Jacob Christensen af prinsens intrader til stadskirken i Nykøbing efterhånden skal betale 100 rdlr. in specie for prinsen og hans gemalinde til det i nævnte kirke til Guds ære nybyggede orgel. Pengene skal mod fremvisning af tilbørlig kvittans passere i hans regnskab. T. K.¹ 106.

23. sept. (—). Miss. til Mattias Armentreich og separatim til Christian. At prinsen har anvendt ham i sin tjeneste og givet ham orlov, vil han erindre. Da prinsen nu selv har brug for ham, skal han straks efter modtagelsen af dette brev anmode den officer, hos hvem han tjener, om orlov og ufortøvet begive sig til prinsen. T. K. 108.

28. sept. (Glückstadt). Se 22. aug. nr. 88.

30. sept. (Nykøbing). Generalpas for Jørgen Fingerling, borger i København, til indkøb ved Rhinen og andre steder af rhinskvin og andre vine og til hurtig

¹ På samme blad findes to andre koncepter til samme, nemlig: 1. en tysk ordonnans, dateret 14. s. e. tr. [18. sept.], til Jacob Skriver om, at prinsen og hans gemalinde har bevilget 100 dlr. til nævnte formål, og 2. et dansk med samme datering og af samme indhold. Begge er slettet.

transport af dem hjem. Alle admiraler, viceadmiraler, udliggere til søs og på strømmene samt alle højere og lavere krigsofficerer til hest og til fods, ryttere og soldater i almindelighed, til hvilke der sker henvendelse hermed, anmodes om at lade nævnte Fingerling eller hans fuldmægtig overalt efter hans lejlighed frit indkøbe vin og lade ham passere frit og ikke besvære ham med told, akcise eller andre pålæg. T. K. 109.

30. sept. (Nykøbing). Miss.¹ til kongen af Ungarn. Da prinsen til sin hofstat behøver en del rhinskvin og andre vine, har han givet Jørgen Fingerling, borger i København, befaling til at indkøbe disse til prinsen og snarest fremskaffe dem til Nykøbing. Da han derved sikkert vil komme til at berøre de steder, hvor kongen af Ungarns hær befinder sig, anmoder prinsen kongen om at give befaling til alle sine højere og lavere officerer og den gemene soldateske om ikke alene at tillade nævnte Jørgen Fingerling at gøre indkøb af disse vine, men også lade ham eller hans fuldmægtig passere med dem uden told eller andre pålæg. T. K. 109.

— (—). Lignende missiver eller såkaldte »vinbreve« til de gejstlige kurfyrster af Mainz, Trier og Köln, til kurfyrsten af Brandenburg, landgreverne af Pfalz-Neuburg, Hessen-Darmstadt og Hessen-Kassel, administratoren af Kur-Pfalz, kardinal-infanten i de spanske Nederlande, hertug Bernhard af Weimar, domkapitlet og ærkebiskop-

---

¹ Rækken af koncepter til disse breve til en række fyrstelige personer o. a. om fri passage for prinsens udsending Jørgen Fingerling til indkøb af vine indledes under datoen 30. sept. med en liste over adressaterne med overskriften »Verzeichnus was vor freybriff sollen gemacht werden« og med påtegningen på bagsiden »Freye Weinbriefe auff Jørgen Fingerling«. Derefter følger på 6 blade, dels i folio, dels i kvart, koncepterne. I enkelte tilfælde er disse koncepter skrevet på hver sit blad med særlig adressat og datering, i de fleste tilfælde er dog flere skrevet på samme blad. Her er de gengivet i den rækkefølge, i hvilken de findes opført i fortegnelsen; de, der ikke er særlig dateret, er opført under 30. sept. De breve, der er dateret 1. og 3. okt., er naturligvis sat efter dem af 30. sept. Fortegnelsen slutter med ordene »unnd dann den Generalpas, den wollte ich gehrn zum ersten haben«.

pen i Köln, generalstaterne i de forenede Nederlande og staterne i Geldern om at tillade nævnte Fingerling at indkøbe vine til prinsens hofstat i de pågældende egne og lade dem passere toldfrit og uden hindringer. T. K. 109.

1. okt. (Nykøbing). Lignende missiver eller »vinbreve« til marskal de la Force og kardinal de la Valette på latin samt til general Matthias greve af Gallas og general, marskal Gøtz. L. og T. K. 109.

3. okt. (—). Lignende lat. miss. til kongen af Frankrig om alvorligt at pålægge¹ alle personer under hans faner i det kejserlige rige ikke at lægge nævnte Fingerling eller hans fuldmægtig hindringer i vejen for transporten af vin i egnen ved Rhinen og de omliggende områder, men lade dem passere told- og afgiftsfrit. L. K. 109.

—² (—). 8 lignende skrivelser til grever, friherrer og adelspersoner, uden overskrift. T. K. 109.

5. okt. (—). Miss. til Christian Pentz. Prinsen har set³, at kongen har ladet en af de heste, som oberst Artschou-ski har sendt ham, blive stående til prinsen i Glückstadt, og at han, Christian Pentz, anmoder prinsen om at lade den afhente. Da han altså ikke har turdet sende den til prinsen ved sine folk, er prinsen betænkt på at sende en eller anden til ham, som kan hente hesten. Christian Pentz skal så give oplysning om meromtalte hests særlige humør og høje forstand. T. K. 110.

— (—). Pas for staldmester Søren for at hente 1 hest fra Roskilde, 1 vogn frem og tilbage og 1 bonde til at føre den, frit foder og mål. Udt. i T. K. 152.

¹ I fortegnelsen findes et resumé, hvorefter prinsen anmoder kongen om at lade udstede et frit pas for ham til kongens officerer og embedsmænd ved Rhinen. ² Dateringen er ikke angivet og derfor usikker. ³ Formentlig af et brev fra Pentz. Et sådant brev er ikke bevaret.

6. okt. (Nykøbing). Miss. til Christoffer Iversen [øverste renteskriver]. Han vil erindre, at der i rentekammeret resterer 1049¹/₂ rdlr. 43 sk. dansk til prinsen »wegen« Søren Sørensen, borgemester i Maribo, og at han overfor prinsen har forpligtet sig til at udbetale denne sum. Da prinsen nu skal bruge disse 1049¹/₂ rdlr. 43 sk. i Nykøbing, anmodes adressaten om at anholde de to rentemestre om og selv hjælpe til, at der gives den herværende amtsskriver ordre til at tilbageholde disse penge af landskatten, så at han til gengæld kan få sit skriftlige bevis tilbage. Prinsen tvivler ikke om, at det nævnte beløb let vil kunne erstattes på anden vis. T. K. 111.

— (—). Miss. til Jørgen von Ahlefeldt. Denne brevviser, borger i Nykøbing Johan Schnebach har andraget om støtte til opnåelse af det, som han mener at være berettiget til hos Oluf Henriks kleinsmed og Fedder Hafvervad, borgere i Haderslev, som det kan ses af hans vedføjede ansøgning. Adressaten skal nøje undersøge begge parter påstande og hjælpe til, at der en gang for alle kan afgøres i sagen, hvad hver af dem er berettiget og beføjet til, så at supplikanten kan blive fri for yderligere rejser og store omkostninger. T. K. 112.

— (—). Pas for Hans Nielsen, fhv. kusk, til Haderslev, 1 vogn¹. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Otto Escheman ridesmed til at føre 1 hest, 1 »Wilde«² og 1 føl til Haderslev, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Otto Hansen Køller til Glückstadt med frit foder og mål til 2 heste. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Poul Tømmermand på 1 vogn til København. Udt. i T. K. 152.

---

¹ Tallet kan også læses som 4. ² En hoppe; de kaldtes således, fordi de blev sluppet løs (til bedækning) i skove og på marker.

6. okt. (Nykøbing). Pas til Henrik Langmack til København på 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Lignende pas for possementmageren. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Hilarius Gartner til Gunderslev på 1 vogn hen og 2 tilbage. Udt. i T. K. 152.

13. okt. (Kbhvn.)¹. Pas for Christian Rasmussen, hr. marskallens skriver, til Nykøbing, 3 vogne frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

15. okt. (Nykøbing). Bevis, hvorved prinsen anerkender modtagelsen af en jernvindovn, som er 1 alen lang og $\frac{1}{2}$ alen bred, med 4 tilhørende messingfødder, fra kongens skriver på Bremerholm Gotfred Michaelsen. K. 114.

— (Kbhvn.). Miss. til Kaj Ahlefeldt. Da prinsen efter ansøgning har bevilget denne brevviser Heinrich Küesel et stykke vildt til hans bryllupsdag, anmoder han Kaj Ahlefeldt om, når Küesel ansøger derom, og til hvilket tidspunkt han måtte begære det, i sit amt [Flensborg] at lade skyde et godt stykke vildt og lade det levere til ham. T. K. 113.

16. okt. (—). Pas for Heinrich Küsel til Haderslev, 1 vogn. Udt. i T. K. 152.

— (—). Miss. til Caspar von Kørbitz. Kursachsisk² hofmester Kurt von Einsiedel har indbudt prinsen til sit bryllup ved en skrivelse³, som denne har modtaget den 15. okt. Da prinsen på denne hans æresdag vil lade et gesandtskab møde på sine vegne og har udset ham dertil, anmoder han ham om at overtage dette hverv, give møde tirsdag før Mor-

¹ Indholdet viser, at dette pas må være udfærdiget i Kbhvn., skønt det følgende bevis endnu er dateret Nykøbing. De følgende breve af 15. og 16. okt. er dateret København. ² K. har først haft: Hrrn. Johans Jørgen Herzogens zu Sachsen lbd. Hofmeister, hvilket er rettet til: unsers... Veters (Bruders) churs. herrschafft. osv. ³ Dateret Dresden, den 11. sept. Hans bryllup med jomfru Agnisa Christina von Einsiedel, ældste datter af assessor ved overhofretten i Leipzig Heinrich Hildebrand von Einsiedel til Scharffenstein etc. skulle holdes i svigerfaderens hjem tirsdag før Mortensdag. (Indk. breve fra ikke fyrstelige personer).

13. febr. (Nykøbing). Miss. til byfogden i Helsingør. Prinsen har nu sidst for årsags skyld bevilget maler Adrijaen Muiltjes, at han måtte lave en kopi af nogle stykker¹, som prinsen har ladet forfærdige til sig selv. Prinsen erfarer nu, at forbeholdte Adrijaen Muiltjes imod prinsens vilje og mening har fordristet sig til at gøre adskillige kopier deraf og solgt og publiceret dem. Det er derfor prinsens vilje, at byfogden skal tilholde nævnte Adrijaen Muiltjes ikke alene at aflevere alle de kopier, der findes hos ham af forbeholdte stykker, til byfogden, som så med det første skal sende dem velforvaret til Nykøbing, men også at tilfredsstille prinsens arkitekt og hofmaler Morten Steenwinckel for, hvad der er dem imellem. K.

19. febr. (—). Miss. til Corfits Ulfeldt. Kongens violist Jacob Foucart har nu i 3—4 dages tid opvartet prinsen. Da kongen i hans fraværelse kan have begæret hans opvartning², anmoder prinsen adressaten om på prinsens vegne at undskylde ham hos kongen, for at hans fraværelse ikke skal komme ham til skade, og siden være ham behjælpelig med at få det brev, som han siger er bevilget ham af kongen. K.

— (—). Kondolencebrev til hr. Frederik og hr. Hans af Holsten³ i anledning af, at fru Augusta efter nogen tids svagelighed stille er sovet ind. T. K.

20. febr. (—). Miss. til samme. Af prinsens skrivelse af gårsdagen vil de have set, at han har modtaget deres notifikation af fru Augustas død. I dag har prinsen modtaget deres yderligere skrivelse, i hvilken de indbyder ham til at bivåne ligbegængelsen. Skønt prinsen gerne personlig ville vise den afdøde, der jo var hans slægtning⁴, den sidste ære, tvivler han dog på, at det vil være ham muligt under hensyn til den

¹ Malerier. ² K. har først haft: efterdi han befrygter sig, at kanske h. k. mtt. monne have spurgt efter hannom. ³ Frederik III af Holsten-Gottorp og Hans, biskop i Lübeck, sønner af hertug Hans Adolf af Holsten-Gottorp († 1616) og Augusta af Danmark. Denne døde $\frac{5}{2}$ 1639. ⁴ Hun var datter af kong Frederik II.

velse til hertugen. Da prinsen finder hans ansøgning rimelig, anmoder han hertugen om at hjælpe ansøgeren til, at hans broder hurtigt lader ham vederfares ret, så at andrageren ikke til sit yderste fordærv skal komme i vidtløftighed, store omkostninger og forsømmelse af sin næring, men at hans ret må blive håndhævet. T. K. 118¹.

26. okt. (Kbhvn.). Pas for Marcus Schütz på 1 vogn til Nykøbing. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Christian Schumacher til Skåne og på 1 vogn til Nykøbing. Udt. i T. K. 152.

27. okt. (—). Pas for Pogwisch på 1 vogn til Nykøbing og tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Henrik Guldsmed til Nykøbing, 2 vogne. Udt. i T. K. 152.

29. okt. (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Af bilaget kan det ses, hvad rådmand i Helmstädt Johan Schlötter har ansøgt om vedrørende hans arveandel efter hans moder og broder og vedrørende hans afdøde kurator. Prinsen beder kurfyrsten ved en alvorlig befaling yde denne Johan Schlötter støtte til at få rigtig besked om sagen. T. K. 118.

— (—). Åb. brev, hvorved prinsen erkender, at han i årene 1631, 32 og 33 af kongens faktor Johan Braem har modtaget forskelligt hollandsk lærred, tøj, skarlagen og deslige til sit behov, og at prinsen herfor og for de penge, som han på prinsens vegne har betalt til Peter Gagelman, ialt skylder nævnte Johan Braem 1387 rdlr. 44 sk. lybsk, hver rdlr. beregnet til 48 sk. lybsk. Prinsen udsteder dette brev til særlig forsikring for nævnte penge, som han snarest vil lade betale ham. T. K. 119.

(Bilag:) Opgørelse over, hvad prinsen har modtaget af Johan Braem og ladet afhente:

¹ Dette og det følgende K. af 29. okt. er begge betegnet som nr. 118. Dateringen er dog forskellig.

1631 30. nov. ved Inger Peter Gagelmans 27 $\frac{1}{2}$ alen damask-drejl, à 2 rdlr. pr. alen, efter bevisseddel rdlr. 55 — —

1632 17. april modtaget et pusterør, som er forskrevet til prinsen fra Holland, for rdlr. 8. For 2 glas til at læse igennem 3 rdlr. 10 sk. Og en kikkert 3 rdlr. 38 sk., [ialt:] rdlr. 15.

28. juni. Ladet affordre efter bevis 100 alen fint sengebetræk à 1 rdlr., rdlr. 100.

1633 12. jan. Ladet affordre og købe i henhold til bevisseddel: 120 alen fint hollandsk lærred à 1 rdlr., rdlr. 120. 46 alen fin kammerdug [à] 1 $\frac{1}{2}$ rdlr., rdlr. 69. 24 stkr. damaskeservietter [à] 7 spr.¹, rdlr. 42. [Ialt:] 231 rdlr.

6. juli. Ved sin kammertjener Peter Helt ladet affordre i henhold til bevis 6 alen fin venedigsk skarlagen betinget à 10 rdlr. pr. alen, bliver rdlr. 60 — — Summa rdlr. 461.

29. okt. (Kbhvn.). Miss. til Jacob Mores. Da prinsen efter ansøgning fra hofjunker Hans Vilhelm von Harstall til bedre underhold for ham foruden hans hidtidige årlige deputat yderligere har bevilget ham 100 speciedlr. om året, anmoder prinsen Jacob Mores om at udbetale ham 100 speciedlr. mere om året, fra sidste Mikkelsdag i indeværende år at regne. De vil blive betalt ham tilbage ligesom de øvrige penge. T. K. 120.

30. okt. (—). Rekreditiv til den mecklenburgske enke, fru Eleonora Maria, for Kaj Sehested, der i den ham tilståede audiens har overrakt hendes kreditiv² og overbragt hendes budskab. T. K. 121³.

U. d. okt. (Nykøbing). Pas for hr. Palle eller hans folk på 3 vogne til København og tilbage. Udt. i T. K. 152.

2. nov. (Kbhvn.). Miss. til hertug August af Sachsen. Da prinsen i rum tid ikke har hørt om hans befindende, be-

¹ Det er usikkert, hvad der skal læses. Det midterste tegn er utvivlsomt p. Foran dette står et tegn, som ligner et latinsk S, og efter p en abbreviaturkrolle over linjen, endende med et a- eller r-lignende tegn. ² Dat. Güstrow, den 12. okt. 1636. ³ Nr. 122 mangler.

nytter han nærværende lejlighed, da denne brevviser, kongens kammerfurér, med nogle falke sendes til kurfyrsten af Sachsen, til at sende ham dette brev i forventning om, at han finder sig godt. T. K. 124.

2. nov. (Kbhvn.). Miss. til hertug Moritz af Sachsen. Prinsen nærer ingen tvivl om, at han befinder sig vel, og ønsker ved dette lille brev at udtrykke sit hjertelige ønske om fremtidigt velbefindende. T. K. 126.

— (—). Miss. til hertug Christian af Sachsen. Det ville være prinsen kært at høre, at han er rask og i alle henseender befinder sig vel. Da han gerne vil have sikker viden herom, sender han dette lille brev og håber på et venligt svar herpå. T. K. 127.

— (—). Åb. brev om, at prinsen endnu skylder befalingsmand på [Bøvling slot]¹ Jochum Beck til Gladsakse 300 specierdlr. af de 400 rdlr., som Jochum Beck i året 1633 har forstrakt prinsen med. De skal med det første blive betalt ham af prinsens rentekammer. K. 123.

— (—). Miss. til Iver Krabbe til Jordbjærg, befalingsmand på Varberg slot. Han vil erindre, at prinsen for nogen tid siden har anbefalet denne Mikkell Hansen til ham til al god befordring. Da der dengang ikke var nogen lejlighed dertil hos ham, har Mikkell Hansen atter begæret prinsens anbefalingskrivelse til ham. Prinsen anmoder adressaten om for hans skyld at befordre Mikkell Hansen og lade ham nyde godt af denne anbefalingskrivelse. K. 125.

— (—). Pas for Hans Jensen, kammertjener, fra København til Nykøbing, 3 vogne. Udt. i T. K. 152.

— (—). Lignende pas for kammerfrue Ell..² Abrahams på 2 vogne. Udt. i T. K. 152.

¹ Navnet mangler i K. ² Der synes at stå »cammerfr«. I fornavnet er det sidste bogstav dækket af en blækklat.

2. nov. (Kbhvn.). Lignende pas for Peter Hellet¹ på 3 vogne. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas² for Frederik...yer³ til Vahr⁴ i Jylland, København og Nykøbing, 2 vogne hen og tilbage. Udt. i T. K. 152.

9. nov. (Nykøbing). Bestalling for Hans Jensen som prinsens kammertjener med en årlig løn af 112 specie-
rdlr., at betale af prinsens rentekammer, og med alle de for-
dele af klæder og andet, som tilkommer en kammertjener,
samt fri kost og underhold for sig og en dreng ved hove. Han
skal være forpligtet til til enhver tid at opvarte i prinsens kam-
mer og give nøje agt på alt, hvad der betroes ham til opbeva-
ring, så at han til enhver tid kan svare til det. Hvad han hører
og ser i prinsens kammer, må han ikke sige eller åbenbare til
nogen, hvem det ikke vedkommer, heller ikke læse, hvad han
ser, prinsen har skrevet eller ellers vil have holdt hemmeligt,
men skal gemme det omhyggeligt og holde det skjult og tie om
det til sin grav, ligesom han i alt øvrigt skal opføre sig, som
det en betroet og flittig kammertjener egner og anstår. T. K. 128.

10. nov. (—). Miss. til borgemestre og råd i København.
Det berettes, at kongens betjent i klædekammeret Knud
Christensen besværes og forfølges af dem for den kar-
naps skyld, som er udbygget udenfor hans hus i Kø-
benhavn. Da prinsen vil, at nævnte hus skal blive i den samme
stand, i hvilken det fra begyndelsen af er bygget, anmoder han
dem om ikke imod et billigt forlig og afgift at molestere for-
bemeldte Knud Christensen videre for samme karnaps skyld,
men lade ham des mere nyde og besidde både karnappen og
huset roligt. K. 129.

— (—). Miss. til Johan Braem. Prinsen har erfaret, at han
trænger ind på denne brevviser Peter Gagelman for at få
tilbagebetalt den sum, som han har overtaget hos

---

¹ Formentlig prinsens kammertjener Peter Helt. ² Teksten er overklattet og delvis ulæselig. ³ Første del af navnet dækket af blæk. ⁴ Formentlig Varde.

denne på prinsens vegne, og prinsen husker også det i den anledning udstedte bevis. Skønt prinsen gerne havde undt ham hans betaling til forestående omslag, så finder han dog dette ugørligt, således som sagerne allerede ligger. Prinsen anmoder ham derfor om at have tålmodighed med sin betaling indtil en anden lejlighed snarest muligt og ikke yderligere at besvære Peter Gagelman for den overtagne sum. T. K. 130.

12. nov. (Nykøbing). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Prinsen har ladet denne brevviser, den unge Peter Hoffmann, i de foregående år undervise ikke blot på kedelpauken, men senere også i trompeterkunsten, og i begge dele er han blevet ret dygtig. Da prinsen gerne ser, at han lærer noget særligt både på pauken og trompeten og fremtidigt kunne yde noget særligt i prinsens tjeneste, beder han kurfyrsten om ikke alene at anbefale denne dreng til en af kurfyrstens bedste trompetere, men også lade ham blive uddannet og øvet af hans hærpauker. T. K. 131.

— (—). Pas for Peter Apoteker til København på 1 vogn. Ordre for kongens stalde på 1 vogn til København. Udt. i T. K. 152.

13. nov. (—). Pas for Hans Bertram til Haderslev. 4 vogne frem og tilbage. Endvidere ordre på 1 vogn til Flensborg til at bringe faddergaverne til Sønderborg derhen til amtmanden. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Henrik Gieseler til København eller hvor L. V.¹ er at træffe. Udt. i T. K. 152.

20. nov. (—). Pas for kammerjunker Bille til Bjørns-holm i Jylland, 2 vogne frem og tilbage og 2 bønderheste, at trække på tilbagevejen. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas² for Gabriel Voigtländer ind i riget og til kejserhoffet, ad mandatum serenissimi kvalificeret som prinsens trompeter, »og sat under datoen 20. marts 1637«.

¹ Læsningen usikker. ² Passus securitatis.

Ligeledes ordonnans til fogden i Rødby om at skaffe ham fri færge til Femern. Udt. i T. K. 152.

20. nov. (Nykøbing). Pas for Christian Schmalkalden på 2 vogne til København og 1 til Antvorskov. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Hans Jensen kammertjener til København, 2 vogne hen og de nødtørftige tilbage. Udt. i T. K. 152.

21. nov. (—). Miss. til de kongelige rentemestre i København. Da prinsen til beklædning af sit gemak på Nykøbing slot skal bruge 86 sjællandske alen rødt tøj, anmoder han dem om at forelægge sagen for kongen og formå denne til at bevilge dette tøj. Hvis kongen allerede skulle være afrejst, anmodes de om alligevel at levere disse 86 alen tøj til denne brevviser, prinsens kammertjener Hans Jensen, idet prinsen nok skal vide overfor kongen at forsvare denne leverance og holde adressaterne skadesløse derfor. T. K. 132.

22. nov. (—). Miss. til hertugen af Gottorp. Prinsen har modtaget hans skrivelse med meddelelse om, at fyrstinden fru Maria Elisabeth lykkeligt er nedkommet med en vel-skabt frøken, og at både moder og barn er ret raske. Prinsen udtaler de bedste ønsker for begges sundhed og for frøkenens fremtid og takker for meddelelsen. T. K. 133.

25. nov. (—). Miss. til fru Jytte Gyldenstjerne¹. Prinsen skal bruge noget ligustrum til sin urtegård, men ved ikke, hvor han i en hast kan få så meget, som han skal bruge. Da han har fået at vide, at hun skal have en god del deraf, anmoder han hende om at lade denne prinsens urtegardemand få så meget ligustrum, som prinsen behøver, og hun kan undvære. K. 134.

---

¹ Der levede dengang 3 fruer af dette navn: 1. Fru Jytte Predbjørnsdatter Christian Grubbes til Lystrup, 2. Fru Jytte Henriksdatter Ejler Urnes til Åsmarke og 3. Fru Jytte Knudsdatter Otte Thott Tagesens til Næs og Eriksholm. Det ses ikke, hvilken af dem der er ment.

27. nov. (Nykøbing). Miss. til Wenzel Rothkirck. Han vil erindre, hvad prinsen nylig har talt med ham om denne dreng Christian Hansen Schmalkalden. Efter denne aftale sender prinsen ham hermed til Wenzel Rothkirck med anmodning om at sørge for, at ovennævnte Christian Hansen må blive forsynet med fri kost og underhold af mad og drikke og med al flid må blive undervist i ridning ligesom kongens drenge, så at han i fremtiden kan yde noget nyttigt i prinsens tjeneste. Den af berideren herpå anvendte møje vil prinsen vide at gengælde tilbørligt. T. K. 135.

28. nov. (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Da der til vindebroen til Nykøbing slot og til istandsættelse af prinsens gemakker og andet snedkerarbejde skal bruges nogle tylter egebrædder, skal adressaten snarest til nævnte vindebro lade skære 6 tylter egebrædder, så brede, som de kan falde, og i det længste 10 sjællandske alen lange og så tykke, som brevviseren vil opgive ham målet. Ligeledes skal han til ovennævnte snedkerarbejde lade skære 6 tylter egebrædder, så lange og brede, som de kan falde, og 2 tommelfingre tykke. T. K. 136.

[Bilag på dansk:] Fortegnelse på de savskårne egebrædder, som behøves til vindebroen her for slottet, tilsammen 6 tylter. Hvert brædt skal være så bredt, som hun kan falde af træet, 10 sjællandske alen langt og så tykt, som dette medfølgende mål er langt.

I lige måde behøves 6 andre tylter savskårne egebrædder, som skal bruges til prinsens og prinsessens gemakker, hvor det gøres fornødent, og til andet forskelligt snedkerarbejde. Hvert brædt skal være så langt, som det kan blive af træet, og 2 tommelfingre tykt. Actum Nykøbing slot den 28. nov. anno 1636. Jochim Hageman.

30. nov. (—). Pas¹ for de itzehoeske færgfolk og deres skude, som er affærdiget herfra til Rostock for at afhente

---

¹ Passus securitatis.

5 læster rostocker øl og 1 læst øleddike til prinsens behov og bringe det til Nykøbing. T. K. 137.

3. decbr. (Nykøbing). Miss. til Malte Juul om, at prinsen har affærdiget denne brevviser, skytten, til Skåne til det ham betroede len [Kristianstad] for dér at fange nogle urhaner og bringe dem hertil. Prinsen lader Malte Juul dette vide, for at skytten ikke skal blive hindret i denne fangst, men tværtimod blive hjulpet.

[Nedenunder er det samme miss. gentaget på dansk]. T. K. 138.

— (—). Pas for Svend N.¹ skytte til at hente bjærg-haner fra Skåne, 1 vogn hen og 2 tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Hans Jensen til København på 1 borger-vogn og 1 bondevogn, frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

5. dec. (—). Pas for Herman Duschelmacher, glück-stadtsk gartnersvend, til Glückstadt, 1 vogn ind i riget. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Hans Bertrams dreng til Haderslev, 2 vogne. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for den unge Dörlau² til Sorø, 1 vogn. Udt. i T. K. 152.

6. dec. (—). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Da der ikke er noget brænde i forråd i prinsens vedhave i Nykøbing, og det synes, at frosten skal blive ved, anmoder prinsen ham om straks at gøre den anordning, at der med det første føres så mange læs herover, at vedhaven kan blive fuld igen. K. 139.

8. dec.³ (—). Pas for denne Michael von der Venne på hans rejse herfra til de forenede Nederlande, hvor han vil indkøbe nogle specerier og andre varer til prinsen og levere dem til prinsens hofstat. T. K. 150. Udt. i T. K. 152.

¹ Åben plads til navnet. ² Georg Christof Dörlau, se 18., 22. og 23. aug. 1635.

³ Passet er her u. d. og st., men er det samme, som med datoen 8. dec. Nykøbing er indført i udt. i T. K. 152. Det sættes derfor her under denne dag.

8. dec. (Nykøbing). Pas for Peter Vibes tjener til København, 2 vogne. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Heinrich Küsel for at opsøge skuden, 1 vogn hen og 12 tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Kløckers betjent på 1 vogn fra Flensborg til Nykøbing til slæden med tilbehør¹. Udt. i T. K. 152.

— (—). Ordinans om, at kongens bestaltede omslagsforvalter Hans Boysen ifølge denne prinsens anvisning af den anden post penge, som han på prinsens vegne skal udbetale til forestående Kieler omslag, skal udrede 1813 rdlr. in specie til Jacob Mores i Hamburg, som på prinsens vegne har forstrakt og oversendt denne sum til Dresden, Italien, Frankrig og ellers. Til gengæld skal Boysen lade Mores levere sig denne assignation som også andre dokumenter og kvitteringer, hvormed han kan bevise sin fordring, og lade sig give tilbørlig kvittering, hvilke bilag alle skal godtgøres ham ved regnskabsaflæggelsen. T. K. 140.

(Bilag:) Assignation, hvorved kongelig zahlmester og omslagsforvalter Hans Boysen bemyndiges til i overensstemmelse med ovenstående brev at udbetale 1813 rdlr. in specie til Jacob Mohrsen og tage kvittering af ham. Orig., dat. Nykøbing 8. dec., med prinsens segl og egenhændige underskrift. Brevet er revet itu.

12. dec. (—). Miss. til Jacob Mores. Da det er prinsens hensigt at betale ham alt, hvad han hidtil har ydet i forskud eller betalt, til forestående Kieler omslag, sender prinsen ham vedlagte anvisning, hvormed han skal henvende sig til kongens betjente og få sin betaling mod tilbørlig kvittering. T. K. 142.

— (**Kbhvn.**). Ordonnans til Gotfred Mikkelsen om mod denne kvittering² at udlevere 3 eller 4 skippd. heglet hør

¹ »Zum Schlittenzeug«. ² Se ndfr. 17. dec. nr. 144.

og en jernkakkellovn, hvilket skal godtgøres ham i hans regnskab eller også betales. K. 141.

13. dec. (Nykøbing). Miss. til Hans Boysen. Prinsen har fået meddelelse om, at kongen til betaling af prinsens gæld til forestående Kieler omslag vil udbetale ham yderligere 20,000 rdlr. Han håber ikke, at dermed er ment de ægteskabspenge, som kongen tidligere har modtaget af prinsen. Men i alle tilfælde, og da kongen ikke længere ønsker at bruge disse penge, sender prinsen adressaten det af kongen herom udstedte bevis in originali og 2 kvittanser, den ene på kapitalen, den anden på et års rente, hvorefter han skal tilstille prinsen en revers på, at han har modtaget disse breve. Denne vil atter blive tilbørligt udleveret ham, når han efter vedlagte assignation har udbetalt pengene. T. K. 143.

(2 bilag:) 1. Kvittering, dat. Kiel ugen efter helligtrekonger 1637, hvorved prinsen kvitterer kongen for 20,000 rdlr. in specie, som kongen har modtaget til låns af prinsen i året 1634 af de ægteskabspenge, som prinsens gemalinde fru Magdalena Sibylla nævnte år har bragt som medgift, hvilke 20,000 rdlr. in specie med påløbne renter kongen til nuværende helligtrekonger år 1637 atter har ladet betale tilbage.

2. Kvittering, Kiel ugen efter helligtrekonger 1637, hvorved prinsen kvitterer kongen for 1200 specierdlr., som er et års rente fra 1636 til 1637, af de 20.000 rdlr. in specie, som kongen havde lånt af ovennævnte ægteskabspenge.

— (—). Pas for Peter Helt på 2 vogne til København og tilbage. Udt. i T. K. 152.

17. dec. (—). Ordonnans til Gotfred Michaelsen, kongens skriver på Bremerholm. Prinsen har for nogen tid siden ladet forskrive nogle skippd. hør til sin hofstats behov; men da det på grund af den uformodede frost ikke kunne komme til stede, anmoder han adressaten om til denne prinsens kammerskriver¹ at udlevere 4 skippd. heglet hør og

¹ K. har først haft: Kammertjener Hans Jensen. Dette er rettet til kammerskriver [Søren Jensen].

en jernkakkellovn mod hans kvittering, hvilket skal godtgøres ham i hans regnskab. Såfremt det ikke bliver godtgjort ham af kongen, skal det betales ham af prinsens rentekammer. K. 144.

17. dec. (Nykøbing). Miss. til Reinholt Hansen. Denne Jens Jensen er for hans troskabs og oprigtigheds skyld blevet anbefalet prinsen, og der er indlagt forbøn hos prinsen for ham, at han måtte få og bruge det kanonikat, hvormed kongen har benådet adressaten¹, for den samme afgift og på samme betingelser, som andre tilforn har haft det. Prinsen anmoder derfor Reinholt Hansen, såfremt denne ellers ikke har nogen betænkelighed herved, om til forskrevne Jens Jensen at forpagte nævnte kanonikat. K. 145.

21. dec. (—). Pas for marskallens skriver Christen Rasmussen til Kiel, 1 borgervogn ind i riget og tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for hertugen af Württembergs sekretær på 1 borgervogn i riget, frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for underskriver Jacob Ellers med skatten til København, 2 vogne frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

28. dec. (—). Miss., hvorved prinsen anmoder den kongelige lensmand Jost Frederik von Pappenheim² om tilbørligt at hjælpe supplikanterne, såvidt de måtte være berettiget dertil, og, dersom de bør straffes, at straffen da må komme den indklagede øvrighed til gode³. [Nedenunder er skrevet:] supplication fra samtlige sognemænd i Horslunde contra

¹ Forleningsbrev af 2. jan. 1635 på det efter Martin von de Meiden ledige kannikedømme i Roskilde kapitel. (Se K. Brb.). ² Flere af koncepterne i december måneds sidste halvdel er skrevet på afrevne små papirsstrimler, kun 8—10 cm brede. Toppunktet af sparsommelighed nås dog vistnok med dette koncept, der er skrevet på en ujævnt afrevet strimmel på 6—9 cm, som er revet af et brev til prinsens sekretær Christoffer Lebzelter. ³ Læsningen er ikke sikker. K. har først haft: at straffen da må blive tillagt ikke klagerne, men prinsen som den indklagede øvrighed.

Borkart Rud¹ i sagen om pantning af en sølvske for utilbørligt brændevinssalg. T. K. 146.

28. dec. (Nykøbing). Pas for Henrik Guldsmed til omslaget på 1 vogn i riget, frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

— (—). Pas for Jens Køkkenskrivers tjener Knud Christensen til Ålborg, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 152.

29. dec. (—). Miss. til de kongelige rentemestre. Christoffer Brinck, forrige slotsskriver på Malmø, har berettet, at skønt kongen har meddelt ham en skrivelse² til borgemestre og råd i Malmø, gående ud på, at de skal mægle hos hans kreditorer, så at han ikke skal blive trængt alt for meget af dem, men at de skal have tålmodighed med ham, indtil han bliver betalt af kongen, så har denne skrivelse dog ikke frugtet, men han er meget mere blevet truet med vurdering og anden skændsel, hvilket alt geråder ham til hans højeste skade og ulæmpe. Han har derfor under henvisning til, at han har sat sig i denne gæld for prinsens skyld (idet han har stiftet den til underhold af prinsens hofstat), bedt prinsen at hjælpe sig med en forbøn hos dem, for at han må kunne få sit tilgødehavende af det kongelige renteri, slippe ud af denne besværlige og tyngende gæld og blive bevaret ved sin ære og gode næring. Da prinsen kun ugerne ser, at nævnte Christoffer Brinck for hans gode tjenester udsættes for nogen skade eller får et dårligt navn, men meget mere ønsker, at han skal have gavn af sin tro tjeneste, har prinsen ikke villet afslå hans begæring og anmoder dem derfor om af ovennævnte grunde og i prinsens interesse at lade ham nyde godt af prinsens forbøn og hjælpe ham fremfor nogen anden til sin betaling, så at han

¹ Borkart Rud var 12. nov. 1636 forordnet til i visse tilfælde at sidde i landsdommers sted. Sagen har antagelig drejet sig om en dom, som Borkart Rud har afsagt i en sag mod sognemændene i Horslunde, i hvilken han har siddet i landsdommers sted. ² Af 29. okt. 1635, (se K. Brb.), hvor han kaldes: Bring.

i tiden mellem nu og kommende fastelavn må få¹ sit tilgodehavende. T. K. 147.

(På en vedlagt seddel er på dansk skrevet:) Hans f. n. prinsen er nådigst ankommet til Malmøhus anno 1628 in novembr., hvorfor velb. Sigvordt Grubbe, som da var lensmand, lader gøre regnskab fra Filippi 1628 og til årsdagen 1629 for Malmøhusens jordebogs summarum, højbelte hans f. n. til bedste (hvorudi er beregnet den ganske jordebogs summarum), dog den meste part til den tid efter k. m. skriftlige befaling, så også hr. statholders, var forsendt på adskillige steder, så da hans f. n. med hans medhavende officerer og tjenere dér samstedts did kom, var ringe forråd, højbelte hans f. n. til bedste, som kortes udi den summa efter regnskabs indhold 5762 rdlr. og 2¹/₂ skilling dansk udi Sigvort Urnes² regnskab, og bliver da højbelte hans f. n. p. endda skyldig 5192 rdlr. 1¹/₂ ort 3 alb.

29. dec. (Nykøbing). Pas³ for Didrik Kløckers tjener Henrik Küsel på rejse herfra til Langeland, Fyen og de derved liggende øer for at opsøge hans skude, på hvilken der ligger forskellige sager til prinsens hofstats behov. Han skal dér udsøge de nødvendige sager og bringe dem til Nykøbing. Når han træffer den nævnte skude, skal der mod rimelig betaling skaffes ham så mange folk, som han skal bruge for at bringe de nævnte varer til Nykøbing, samt 12 vogne med de fornødne heste, for at han kan komme vel frem og med fri færge over færgstederne. T. K. 150 og udt. i T. K. 152.

U. d. og st. Dansk pas for faktor Didrik Kløckers betjent Henrik Küsel til Langeland, Fyen og de omliggende øer. [Ensyldende med ovenstående tyske pas]. K. 151.

---

¹ I K. har der her i margenen været tilføjet: om ikke det hele, så dog den væsentligste del. Dette er atter slettet. ² Sivert Urne styrede lenet i den tid, i hvilken det var overdraget til prins Christian (1628—1632). ³ Skrevet på bagsiden af pas nr. 150 af 8. dec. ovfr. for Michael von der Venne. Her er det ikke dateret, men da det er indført i T. K. 152 med datoen 29. dec., er denne datering anvendt her.

U. d. og st. Pas for denne Aleksander Lys, som en tidlang har opholdt sig her i riget og navnlig på Falster for sit købmandskabs skyld, og som nu agter at rejse videre til Holland, men som til foråret agter sig tilbage hertil. T. K. 149.

— —. Ordonnans til Carl van Mander, kontrafejer, om at forfærdige og lade hr. Palle Rosenkrantz til Krenkerup få en kopi¹ af prinsens og en kopi af prinsens gemalindes kontrafejer, lige efter deres facon, højde og størrelse, som prinsen har foræret ham, og når de er leveret Palle Rosenkrantz, skal adressaten tage hans bevis derpå, hvorefter prinsen siden vil lade dem betale ved sin kammer-skriver. K. 148.

1637

1. jan. (Nykøbing). Miss. til kurfyrsten af Sachsen i anledning af årsskiftet. T. K. 1.

— (—). Miss. til kurfyrstinden af Sachsen i anledning af årsskiftet. T. K. 2.

— (—). Pas² for Hans Christoffer Kørbitz til København, 2 vogne frem og tilbage. Udt. i T. K. 209.

2. jan. (—). Miss. til kurfyrstinden i Lichtenburg³ i anledning af årsskiftet. T. K. 3.

— (—). Pas for edelknabe Dörlau⁴. 1 vogn til Sorø. Udt. i T. K. 209.

3. jan. (—). Miss. til Iver Vind. Det berettes, at Knud Gyldenstjerne, lensmand på Hald, er død, og prinsen kom-

---

¹ K. har først haft: to kopier, hvilket er rettet som ovfr. ² Ligesom i de foregående år ligger der her en fortegnelse over de i årets løb udstedte pas: »Cum DEO. Verzeichnus der Pässe, so in anno 1637 unter I. Hochprintzl. Dchl. Handt u. Siegel ausgegeben worden«. Passene er opført i kronologisk orden, men er her fordelt efter deres datoer. De er kendelige på læggets nummer: 209. ³ Kurfyrstinde Hedvig, enke efter kurfyrste Christian II. ⁴ Fornavnene mangler; ment er antagelig Georg Christoff Dörlau, som 1635 blev optaget i Sorø akademi.

mer derved i tanker om, at kongen, da prinsen nylig overfor ham fremhævede sin staldmester Volrath Lampes mangeårige flittige tjeneste, havde ladet sig forlyde med, at han ville tildele ham en eller anden god stilling. Da der nu utvivlsomt vil ske forskellige forandringer med lenene, anmoder prinsen Iver Vind om ved denne lejlighed at minde kongen om hans venlige indstilling overfor prinsens staldmester og derhos gøre sit bedste for, at han må få overdraget en eller anden forlening og blive belønnet for sin mangeårige flid. T. K. 4.

3. jan. (Nykøbing). Pas for Wolf Gotfried von Wolfersdorf, page, til Kristianstad, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 209.

— (—). Seddel for hr. staldmesterens tjener Søren Jørgensen til Antvorskov, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 209.

— (—). Seddel for et bud fra København, 1 vogn tilbage. Udt. i T. K. 209.

6. jan. (—). Miss. til Ditlev Reventlow. Prinsen vil ikke forholde ham, at kongen, hans fader, har befalet af de penge, rigsråderne på prinsens flittige anmodning har stillet til rådighed for betalingen af hans øgede gæld, at udbetale 20.000 rdlr. på indeværende Kieler omslag, og skønt prinsen finder, at disse 20.000 rdlr. ikke er nok til betalingen af hele hans gæld, og havde håbet, at kongen ville føje noget mere dertil, så¹ har han dog fået berettet, at omslagsforvalteren har fået befaling til kun at udbetale de 20.000 rdlr. Ganske vist ser prinsen for sin del gerne kongen fritaget for sådanne besværlige ansøgninger og ville også lade sig nøje med det anviste deputat, hvis dette ikke ved allehånde tilfældigheder blev således indskrænket, at prinsens og hans gemalindes hofstats underhold derved kom i bekneb. Således har der i det forløbne år her på landet været en sådan misvækst, at prinsen, hvis han ikke ville jage sine undersætter bort fra det hele og fuldstændig ruinere dem, har

---

¹ K. har først haft: er dette dog mod forhåbning hidtil ikke sket.

måttet eftergive dem nogle læster korn, hvorved han er kommet ligeså meget tilbage. For det andet har han ganske vist solgt, hvad der ved Guds velsignelse er tilfaldet ham, men som følge af den i år tidligt indtrådte frost er dette ikke alene blevet liggende ved den herværende bro, men må tildels igen udskibes, så at der altså ikke kan fås penge derfor. Endvidere har den almægtige i det forløbne år således halvvejs forbigået disse lande med sin velsignelse, at der også derved er fragået prinsen ikke lidet i hans oppebørsel, så at han for rede penge har måttet købe det meste af, hvad der har været nødvendigt til underhold af hans hofstat, medens samtidig hans intrader næsten er forsvundet¹. Prinsen beder ham derfor på hans vegne tilkendegive kongen denne hans mangelfulde og nødlidende tilstand og derved anvende den største flid for at få kongen til af faderlig godhed og mildhed at støtte ham yderligere med 6000 rdlr.², og såfremt disse ikke kan tages af overskuddet (som kongen ved) eller betales ved kongens velvilje, beder prinsen om, at disse 6000 rdlr. må blive udbetalt ham af de ægteskabspenge, som han har krav på hos kongen, for at han kan blive reddet ud af denne trang (om hvilken og andet mere han kan høre nærmere af prinsens kammerskriver), og prinsens i højeste grad nødlidende hofstat må blive bevaret. T. K. 6.

6. jan. (Nykøbing). Pas for Peter Helt til Antvorskov og København, 1 vogn frem og de nødtørftige tilbage til Nykøbing. Udt. i T. K. 209.

7.-13. jan.³ (Kiel). Kvittans for 20.000 rdlr., som kongen til betaling af prinsens gæld ved sin omslagsforvalter Hans Boyesen på Kieler omslag 1637 har ladet erlægge, og hvormed nævnte kongelige omslagsforvalter efter den ham tildelte ordians har indløst prinsens udgivne hånd og segl. (Vedlagt: Tysk udkast til samme). T. K. 5.

¹ K. har først haft: er gået ikke lidet ned. ² K. har derefter først haft: til nuværende Kieler omslag. Dette er atter slettet. ³ Kvitteringen er dateret: in octavis trium regum.

10. jan. (Nykøbing). Miss. til Morten Steenwinckel om snarest efter sin lejlighed at begive sig til prinsen, da denne har noget, han ønsker at høre ham om. Der tilstilles ham i den anledning et åbent pas. T. K. 7.

11. jan. (—). Pas for Morten Steenwinckel fra København til Nykøbing, 4 vogne. T. K. 209.

— (—). Miss. til ærkebiskoppen af Bremen. Denne brevviser Peter Jensen, der er broder til prinsens nuværende kammer-tjener, og som har været dreng hos prinsens hofmarskal, har berettet, at han af nævnte hofmarskal nylig har fået foræret en kårde og er blevet gjort væragsig, og at han nu som væragsig person ønsker at opvarte ærkebispnen, hvorfor han har bedt prinsen om dennes anbefaling. Prinsen anbefaler ham til ærkebiskoppen og beder denne bruge ham efter hans kvalifikation enten som sin enspænder eller i sin stald. Han er overfor prinsen blevet rost for sin gode opførsel. T. K. 8.

— (—). Pas for Peder Jensen til stift Bremen og ind i [det tyske] rige, 1 vogn. Udt. i T. K. 209.

— (—). Pas for Henrik Rasmussen for at hente spidsrødder i Skåne, 1 vogn hen og 4 tilbage. Udt. i T. K. 209.

12. jan. (—). Miss. til hertugen af Gottorp. Prinsen har modtaget hans skrivelse i anledning af årsskiftet med hans gode ønsker, som han gengælder. T. K. 9.

— (—). Miss. til hertuginde af Gottorp med tak for hendes skrivelse i anledning af årsskiftet. Prinsen gengælder hendes gode ønsker. T. K. 10.

— (—). Åb. brev om, at da prinsen har bevilget disse Fiskebæk og Starby¹ mænd, at der må blive udvist dem noget brændevod, skal kongens lensmand hr. Palle Rosenkrantz til Krenkerup med det første lade udvise så meget brændsel til dem, som de har fået forrige år, og for samme betaling, dog uden skovskade. K. 11.

¹ Stavrby, Skelby s., Falsters Sønder h.

13. jan. (Nykøbing). Pas for Frederik Dreyer til København, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 209.

16. jan. (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Da Borkard Rud til Sæbygaard har andraget om et mageskifte efter vedlagte fortegnelse, og prinsen har indvilget deri (dog uden skade for kronen), skal adressaten til tinge lade opkræve 8 mænd, som skal besigte lejligheden og lade kronen få tilbørligt vederlag. T. K. 12.

(Bilag:) Andragende på dansk, dateret Sæbygård den 2. jan. 1637, fra Borkard Rud¹ om at få udlagt til mageskifte noget af følgende 4 mænds jord og eng: fæstebønder: Jep Madsen i Kastager, 1 eng på 1 læs [hø] i Lunde mark, og Peder Møller i Otterslef², 1 ager i Bisseballemark³ på 1 skp. land; jordegne bønder: Anders Smid i Thornebye⁴, 1 ager i Bisseballemark på 4 skp. land, og Rasmus Jensen 1 ager i Bisseballemark på 1 skp. land. Herimod vil Borkard Rud efter 8 mænds afsigelse til tinge give dem nøjagtigt vederlag i de til Otterslef by liggende marker i jord, der ligger dem meget nærmere. Jost Frederik von Pappenheim skal anmode om befaling hertil.

25. jan. (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Da prinsen i sin lysthave vil lade lave noget zirligt bindingsværk og dertil til at begynde med skal bruge 3000 hasselstave, hver på 1 tommes tykkelse, skal han i sit len [Halsted kloster] lade så mange hasselkæppe hugge og bringe til Nykøbing. T. K. 13.

— (—). Åb. brev om, at der til Skelby mænd dér på stedet skal udvises så meget brændeved, som de plejer at få. For hvert læs, såvel for det forrige, som er udvist til dem, som for dette, som skal udvises til dem, skal de betale 12 sk. K. 14.

— (—). Miss. til Kaj von Ahlefeldt. Da kongen har til hensigt at optage nogle penge til bedste for prinsen, som

¹ Kun underskriften er egenhændig. ² Utterslev, Lollands Nørre h. ³ Bispeballe, Utterslev s. ⁴ Formentlig Tjørneby, Utterslev s.

han kan se af vedlagte skrivelse til ham og andre landråder, anmoder prinsen ham om at kommunikere dem nævnte skrivelse og bestræbe sig for snarest at fremskaffe disse penge til prinsens bedste og, når dette er sket, ufortøvet lade prinsen det vide. T. K. 15.

30. jan. (Nykøbing). Miss. til enkedronningen af Sverrig. Ved forespørgsel har prinsen af denne brevviser, kongens agent ved den svenske krone Peter Vibe, erfaret, at enkedronningen befinder sig vel. Prinsen benytter lejligheden til ved dette brev gennem denne brevviser at udtale sin glæde derover og de bedste ønsker for hende. T. K. 16.

— (—). Pas for mr. Vibe til København eller Antvorskov, hvor kongen er at træffe, og atter til København, 2 vogne. Udt. i T. K. 209.

31. jan. (—). Miss. til ærkebiskoppen af Bremen. Prinsen lykønsker ham i anledning af årsskiftet. T. K. 17.

— (—). Besked¹ til hr. Palle Rosenkrantz om, at da Torby² mænd har beklaget sig til prinsen over, at hver af dem har agt 5 læs brændevod og yderligere skal ageligeså mange, har de (da de besværes med daglige ægter fra færgen) ansøgt prinsen om at måtte blive skånet. Det er prinsens vilje, at såfremt det forholder sig således, skal lensmanden hr. Palle Rosenkrantz til Krenkerup, såfremt han ser nogen lejlighed, ordne det således, at de ikke besværes over deres evne. K. 18.

3. febr. (—). Besked³ om, at prinsen i anledning af nærværende ansøgning og lensmandens andensteds producerede egenhændige anordning har bevilget, at ansøgeren Peder Hansen i Sjelstofte, som desuden dels har præsenteret rede penge her og yderligere tilbudt tilstrækkelig kavtion, må beholde sin gård fremfor alle andre. T. K. 19.

¹ Brevet er skrevet på prinsens vegne, men øjensynlig ikke underskrevet af ham, idet han i brevet omtales i 3. person. ² Toreby s., Musse h. ³ Jvfr. note 1 ovfr.

5. febr. (Nykøbing). Pas for Knud Knudsen, stald dreng, til at bringe en hest til København, 1 vogn frem og tilbage og frit foder og mål. Udt. i T. K. 209.

— (—). Pas for Didrik Kløckers tjener til at hente 3 kramfæde fra Nyborg til Nykøbing, 3 vogne. Udt. i T. K. 209.

6. febr. (—). Miss. til hr. Claus Daa. Søren Sørensen, borgemester i Maribo, har forrige år ved St. Mortensdags tid afkøbt prinsen hans korn, indskibet det i to hollandske skibe og var færdig til at afsejle dermed, da på samme tid vinteren uformodentlig faldt på, så at de to skibe frøs inde her for byen og har ligget indefrosne hele vinteren igenem. For nu nogenlunde at få afhjulpet samme skade og for sømmelse har han ansøgt prinsen om at anbefale ham til hr. Claus Daa for af denne, såfremt der ikke findes hollandske konvojer, da at få en skriftlig befaling til et af kongens orlogsskibe i Norge om at konvojere nævnte 2 skibe til Vliet. Prinsen anmoder hr. Claus Daa om for prinsens skyld at være borgemesteren behjælpelig hermed for derved i nogen grad at afhjælpe den af ham lidt skade. K. 20.

— (—). Pas for skytte Svend Pedersen til Skåne for at hente agerhøns og urhøns derfra, 1 vogn hen og 2 tilbage. Udt. i T. K. 209.

7. febr. (—). Miss. til hofretten i Wolgast. Af vedlagte ansøgning kan de se, hvad Adam Duncker, borger i Nykøbing, har andraget om for at opnå betaling af sit retmæssige tilgodehavende hos Hugelt von Rhoten i Bauwersdorf. Hofretten anmodes om alvorligt at henstille til nævnte von Rothen uden videre udsættelse eller vidtløftighed og for at spare yderligere besværlige rejser og stor bekostning at betale andrageren, hvad han har ret til at få. T. K. 21.

— (—). Akciseseddel til den kgl. tolder i København Jonas Heinemark om at lade følgende vine, som til de efternævnte tidspunkter er leveret til prinsens hofstat, dels af

Christine, Henrik Fuirens enke, dels af hendes nuværende ægtemand Jørgen Fingerling, passere toldfrit, nemlig: 1635, 28 dec.¹ 46¹/₂ ame rhinskin, 15 piber fransk vin og 2 oksehoveder vineddike; 1636, 28. maj 3 piber fransk vin og 1 oksehoved vineddike; 1636 14 nov. (af nævnte Fingerling) 10 piber fransk vin og 8 oksehoveder vineddike. T. K. 22.

7. febr. (Nykøbing). Pas uden navn, sendt til Peter Apoteker, til dermed at fremsende citroner og pommeranser til Nykøbing, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 209.

— (—). Pas for underskriver Jakob Ellers til at bringe resten af skatten og mandtal til København, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 209.

— (—). Pas for en dreng, som skal komme fra Kristianstad, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 209.

— (—). Pas for Bent Bentsen toldskriver fra Kristiania, 2 vogne derhen. Udt. i T. K. 209.

10. febr. (—). Miss. til biskoppen i Eutin. Prinsen har igår modtaget hans skrivelse af 24. dec. f. å. med hans gode ønsker til det nye år, som han gengælder. T. K. 23.

15. febr. (—). Miss. til hertug Adolf af Mecklenburg. Prinsen har den 11. ds. modtaget hans brev, dateret Schwerin den 31. dec. f. å., med meddelelse om, at han trods den herskende uro befinder sig vel og tåleligt. Han takker for hans venlige fortsatte korrespondance og ønsker ham godt helbred og al velsignelse i det nye år. T. K. 24.

— (—). Miss. til hertug Frederik af Lüneburg. Prinsen har den 11. ds. modtaget hans brev, dateret Celle den 31. dec., i anledning af årsskiftet. Han takker for hans venlige nytårsønsker og ønsker, at det nye år må bringe ham sundhed og må gøre en ende på de landsødelæggende plager. T. K. 25.

¹ Datoerne er tilføjet efter en vedlagt på dansk udfærdiget fortegnelse.

23. febr. (Nykøbing). Pas for mig [Christoffer Lebzelter] til Slagelse, 1 borgervogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 209.

3. marts (—). Miss. til Hannibal Sehested. Denne brevviser Otto Køller, der i nogle år har tjent i prinsens stald og før den tid har opvartet afdøde hertug Ulrik, ønsker at forsøge sin lykke i fremmede lande og har bedt prinsen om at forløve ham, så at han kan følge med grev Valdemar af Holsten etc. på dennes rejse, og at medgive ham en skrivelse til Hannibal Sehested om at antage ham som tjener og rytter. Prinsen anbefaler ham til denne i overensstemmelse hermed. T. K. 26.

4. marts (—). Pas for Otto Køller til Frederiksborg, og hvor Hannibal Sehested er at træffe, 1 vogn. Udt. i T. K. 209.

— (—). Kommissorium, hvorved det overdrages til borgemester Jacob Christensen og amtsskriver og ridefoged Peder Hansen at registrere boet efter afdøde kammerskriver Rudolf Vospoll. Hans nærmeste slægting og arving Conrad Beste er mødt her for at gøre rigtighed for den afdødes efterladenskaber, men har erklæret, at han ikke kan gøre dette, uden at der bliver udfærdiget et rigtigt inventarium, og han har derfor ansøgt prinsen om at være ham behjælpelig dermed, for at han ikke skal blive opholdt længere end nødvendigt, og boet kan blive bragt til rigtighed. Prinsen pålægger dem derfor at mødes snarest og stævne for sig alle dem, som har kendskab til den afdødes efterladenskaber, men navnlig dem, der har været til stede ved forseglingen og åbningen af hans kammer og andre sager, og nøje erfare af dem, hvad og hvor mange stykker af den afdøde kammerskrivers sager de har forseglet, og hvad der befandtes uforseglet. Alt dette skal de lade bringe til stede. Hvad de endnu finder lukket, skal de åbne, udtage det, sammen antegne det, indtil videre beholde det i deres varetægt og lave et rigtigt inventarium over det altsammen, fra det største til det mindste, under deres hånd og segl og snarest indsende det til prinsens kancelli. Ved den lejlighed skal de også gennemse Vospolls egne breve og dokumenter, notere, hvad der

tilkommer ham, optage regnskab over hans egne penge, klarlægge, hvad han efter gode bevisligheder er skyldig, og tilføje dette til nævnte inventarium og overhovedet derved yde og forrette alt, hvad der kan bidrage til endelig sikkerhed og rigtighed m. h. t. hans hele efterladenskab. T. K. 27.

4. marts (Nykøbing). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Prinsen har for nogen tid siden bevilget, at Hjlemsby mænd måtte holde nogle geder, dog uden skade for andre og for skovene, men da der nu klages over dem, forårsages prinsen at afskaffe dem, hvorfor det befales adressaten at forbyde Hjlemsby mænd herefter at holde geder, ligesom de straks må afskaffe dem, der findes.

(På et vedlagt blad findes følgende med to forskellige hænder skrevne notitser:)

»Er det Grengemends klage på de Hiemby(!) mend anlæggendis en stor hob geder, som de holde på prindtzens och wor schouff, som for derffue schouen, huilcken wi udi langsommelig tid haffuer ophegnet, disligeste huge de for dennom ath age hiem, huilcket wi fortryder hårdelig at så schal til gå.«

»Effterdi der klages offuer gidder, som h. f. n. haffuer bevilget nogen y Hielm at holde, som dem var bevilget at holde, andre och skouffuene vden skade, da skall voris lensmand dem lade forbyde at holde och dem strax affskaffe«. K. 28.

— (—). Pas for denne prinsens vildtskytte Markes Lemmecke på til prinsens behov at fange levende harer på øerne Fejø, Fæmø og Askø. Fogderne på bemeldte øer skal, når vildtskytten anmoder derom, skaffe ham så mange bønder og både, som han behøver, og hvad andet han ellers behøver dertil. K. 29.

— (—). Pas til hertugen af Würtembergs sekretær, 1 vogn herfra til København, efter lejlighed til Antvorskov og igen tilbage til Nykøbing. Udt. i T. K. 209.

5. marts (—). Miss. til Michael Hirsch, felttrompeter. Prinsen har for nogle få år siden givet ham orlov. Da prinsen

nu behøver hans tjeneste, befales det ham straks ved modtagelsen heraf at gøre sig fri fra den officer, hos hvem han for tiden er i tjeneste, og snarest muligt og senest til førstkommende påske ufejlbarligt at give møde her under prinsens unåde. T. K. 30.

8. marts (Nykøbing). Pas til Frederik Dreyer til København, Odense og igen hertil, 1 vogn. Udt. i T. K. 209.

9. marts (—). Miss. til Tage Thott. Denne prinsens fodermarskal Hans Bertram har en temmelig stor, men alligevel rigtig gæld til fru Vibeke Griis (hvorom han kan få nærmere at vide af ham selv) og er derfor blevet stævnet til førstkommende herredag i København, men da han hellere så, at sagen kom til et venligt forlig end en vidtløftig proces, og at den endelig afsluttedes, hvorfor han er forløvet til at rejse over til Skåne, har han andraget prinsen om dennes anbefaling til adressaten. Prinsen anmoder denne om at intervenere til bedste for fodermarskallen, så at sagen må blive forligt med det gode, og fodermarskallen må komme derfra uden skade og videre bekostning og vidtløftighed. K. 31.

— (—). Pas for Hans Bertram til Sandbygård i Skåne, 2 vogne frem og tilbage. T. K. 209.

— (—). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Da prinsen ved sin rejse igår gennem Lolland har set, at der brændes og kan brændes temmelig mange kul, og da prinsen i høj grad trænger til kul her, skal adressaten straks sende nogle læster kul til Nykøbing og derefter lade brænde så meget, at prinsen i alt får 12 læster. T. K. 32.

10. marts (—). Miss. til ærkebiskoppen af Bremen. Baltasar Gertsen har meddelt prinsen, at ærkebiskoppen har fortrøstet ham til, at han i fremtiden ved forefaldende lejlighed ville forfremme ham. Siden har Baltasar Gertsen giftet sig med kongens råd Martinus von der Mehdens datter, og han håber derfor, at ærkebiskoppen vil erindre den ham givne fortrøstning. Prinsen anbefaler ham af hensyn både hertil

og til hans afdøde svigerfaders tro tjeneste til forfremmelse til en eller anden stilling, når en sådan måtte blive ledig i hans land. T. K. 33¹.

12. marts (Nykøbing). Pas for marskallens tjener til Haderslev og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K. 209.

14. marts (—). Åb. brev, hvorved Timan Clausen får bevilling til at oplede, grave og syde salpeterjord i Falster og Lolland efter kongens bestallingsbrev² og ordnans, dog uden skade for nogen.

(Vedlagt følgende åb. brev, dateret Ålholm den 11. marts 1637 og underskrevet af Palle Rosenkrantz:) Eftersom nærværende Thiman Clausen, salpetersyder, haver været hos mig underskrevne med k. m. bestallingsbrev, og efterdi han ingen besked haver haft fra h. f. n. prinsen, haver jeg hannom derfor henvist til højbt^e h. f. n. K. 35.

— (—). Seddel for Peter Apotekers tjener til København, 1 vogn. Udt. i T. K. 209.

15. marts (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Mag. Henrik Brun, præst i Vesterborg, har berettet, at han mangler ikke lidt græsning til sit kvæg, og da der lige ved hans præstegård ligger et lille stykke hede, som ikke bruges, har han ansøgt prinsen om at forunde ham dette stykke hede til græsning for hans kvæg. Da prinsen ikke kender dets beskaffenhed og ikke ved, om dette kan være til skade for ham eller andre, skal adressaten snarest indsende erklæring derom til prinsen, for at denne kan tage bestemmelse derom. T. K. 36.

— (—). Miss.³ til hertug Frederik af Slesvig, Holsten etc. Prinsen har igår modtaget hans skrivelse af 4. ds. med forespørgsel om prinsens tilstand og tilføjet⁴ ønske, hovedsagelig

¹ Nr. 34 mangler. ² Se u. d. [novbr.] 1636 og 19. maj 1637 i K. Brb. ³ Som K. er benyttet en af prinsen underskrevet renskrift, i hvilken 7 linjer er omskrevet. ⁴ K. har: »und angehengten wuntsches bey Uns hauptsachlich wegen eines Stuedt- pferdts oder beschellers«... Det overstregede stykke lød således: Ogs endes vi ikke gerne undlader at opfylde eders kærlighed denne eders anmodning, men

om en stodhest eller beskeler. Skønt prinsen gerne undte hertugen en sådan beskeler, som han kunne have nytte af en tid, så har han dog for tiden ingen anden end denne, som han fremsender og beder ham tage til takke med. Såfremt hertugen skulle have en ung, smuk fole på omkring 5 år, som han kunne undvære og skænke prinsen, vil denne modtage den med taknemmelighed. T. K. 37.

15. marts (Nykøbing). Pas for Poul Popptil København, 1 vogn. Udt. i T. K. 209.

16. marts (—). Pas for hertugen af Nordborgs karl over Langeland, 1 bonde til at lede hestene og 1 vogn. Udt. i T. K. 209.

17. marts (—). Pas for en dreng til Kristianstad, 1 vogn. Udt. i T. K. 209.

— (—). Søpas for en borgemester i Nykøbing og amtsskriver Jacob Christensen tilhørende nybygget skude på omtrent nogle og 30 læster. Han har affærdiget den med indladet gods til sejlads østpå eller vestpå, som lejligheden kan tilbyde sig, og forordnet sin tjener Peter Villemesen til skipper derpå. T. K. 38.

18. marts (—). Søpas for prinsens faktor i Flensborg Didrik Kløcker for et parti elsdyrhuder, som han har ladet sin tjener Henrik S. købe i Norge, og som han ønsker at udføre derfra ad søvejen. T. K. 39.

— (—). Ny tysk bestalling for Christoffer Herfort som apoteker i hofapoteket i Nykøbing. Han skal have god agt på det ham betroede apotek og forvalte det troligt og med største flid. Han skal i henhold til sin tidligere aflagte ed, som om han virkelig atter havde aflagt denne, være tro og af

---

meget mere gerne ville efterkomme den, så er vi dog for tiden fuldstændig blottet for slige heste, som De kunne have nytte af, så at vi, hvor gerne vi end ville, denne gang ikke kan opfylde den, hvorfor De bedes undskyldte etc. Dette er forandret til ovenstående tekst.

yderste formue fremme, hvad der er til prinsens nytte, og forebygge og afvende, hvad der er til hans skade. Særlig skal han have god agt på det ham betroede apotek, med største flid troligt forvalte det og ikke tilstede nogen, hvem det ikke tilkommer, adgang. Han skal selv med største omhu fremstille de lægemidler, som prinsen eller hans gemalinde eller deres medicus befaler ham at præparere til brug for dem selv eller deres hof tjenere, uvægerligt til rette tid og derved fremfor alt påse, at der ikke ved mangel på omhu eller uagtsomhed begås noget farligt eller urigtigt, eller at der bruges én ting i stedet for en anden. Endvidere må han ikke meddele nogen noget om, hvad prinsen eller hans gemalinde hemmeligt betror ham og befaler ham at præparere, ej heller, hvad han erfarer af andre af betydning, ligesom han heller ikke må lade fremmede øjne eller hænder få adgang til de præparerede medikamenter, men selv skal forfærdige og overrække dem. Recepter, som han får fra prinsens kammer eller fra hans læge, må han ikke uden prinsens vidende og vilje afskrive eller meddele til nogen eller lade andre få afskrift af, men skal tie derom indtil sin grav.

1.¹ Og for at der ikke skal forsømmes noget af alt dette, eller hans fraværelse skal være til skade, skal han stedse selv være til stede på apoteket og ikke fjerne sig derfra uden vægtige årsager, ikke nogen nat være borte fra byen uden prinsens vidende og vilje og ikke begive sig til inficerede steder eller huse, langt mindre lade nogen, der måtte komme fra farlige steder, komme ind i apoteket.

2. Han skal fuldstændig afholde sig fra privat kureren og må ikke udenfor apoteket præparere, destillere eller tilberede medikamenter, oliteter eller andet deslige, ej heller lade dem præparere, destillere eller tilberede.

3. Iøvrigt skal han have bemyndigelse til at benytte alle de varer og instrumenter, som han i henhold til det i året 35 oprettede inventarium har modtaget i apoteket, og hvad der yder-

---

¹ Dette afsnit, der er mærket med 1, følger i K. efter det næste, der er mærket med 2 som tegn på, at de skulle byttes om i den endelige udfærdigelse.

prinsens kammerskriver skal rette sig med betalingen, der igen skal blive ham godtgjort i hans regnskab. K. 47.

(Vedlagt:) En af Henrik Rosenmeyer underskrevet skrivelse, dateret Kbhvn. den 18. okt. 1636, til prinsen med fortegnelse over 13 sedler på hans tilgodehavender hos prinsen fra 11. okt. 1630 til 8. okt. 1634 til ialt 1518 rdlr. 2 ort 22 sk. med andragende om at få dem anvist, da han nu i højeste grad behøver disse penge til vedligeholdelse af sin kredit.

(På bagsiden af obligationen er på tysk skrevet:) NB. Denne obligation, lydende fra ord til ord som indvendig, blev den 22. marts 1637 af Peter Helt tilsendt mig ved hans tjener til besegling, idet den allerede var underskrevet af prinsen, men da jeg nærede betænkelighed derved, sendte jeg denne fuldt udfærdigede obligation til hr. marskallen, idet jeg spurgte ham til råds, om jeg efter Peter Helts anmodning indistincte skulle besegle den, og hvad han ellers fremtidig måtte tilsende mig til besegling. Hvorpå jeg fik det svar: Ingenlunde, og jeg gjorde ret i, at jeg forinden lod ham se den. Han havde ærgret sig meget over ordet »betinget«. Peter Helt havde intet at gøre med at lave obligationer. Steffen Rhode havde også nu sidst lavet en regning på 10,000 rdlr. Hvor skal pengene tages fra?

19. marts (Nykøbing). Miss. til Wolf von Buchwald og dr. Dorn conjunctim. Adelheit, Ida og Magdalena von Kollen har til prinsen berettet om deres kummerlige tilstand, idet de endog mangler det nødtørftige til deres underhold, og har bedt prinsen om hans intercession hos priorinden og samtlige konventualinder i klostret Uetersen, for at de ved mulige vakancer kan blive optaget til hævning fremfor nogen anden. Prinsen anmoder adressaterne om hos priorinden Magdalena Ucken og hos samtlige konventualinder i klostret Uetersen at fremstille andragerindernes kummerlige tilstand og bestræbe sig for, at supplikantinderne fremfor nogen anden får adgang til de nævnte hævninger. T. K. 41.

20. marts (—). Åb. brev med befaling til at fængsle Mo-

gens Ørn¹, en af prinsens bønder, der for sine misgerningers skyld er blevet fængslet på Nykøbing slot og siden er dømt fra sit liv. Han har derefter brudt fængslet og er rømt bort, og da det nu berettes, at han opholder sig på Sjælland, har prinsen udsendt denne sin ligger Mads Rasmussen for at op-
lede Mogens Ørn på de steder, hvor han er at antræffe, tage ham til fange og siden bringe ham over til prinsen. Lensmænd, borgemestre, fogder og alle andre skal være ham behjælpelige hermed og desuden skaffe ham heste og en vogn, så at han kan føre nævnte Mogens Ørn velforvaret til Nykøbing. K. (i 2 ekspl.) 42.

20. marts (Nykøbing). Miss. til Frederik Urne om, at der for nogen tid siden her for slottet er begået et drab på prinsens gartner, at en af gerningsmændene er en hakkelse-skærer², ved navn Henrik . . . , og at han nu skal opholde sig i de ham betroede len [Kronborg, Frederiksborg og Abrahamstrup]. Prinsen har derfor affærdiget denne sin ligger, for at han kan bemægtige sig ham og bringe ham til Nykøbing. Frederik Urne skal yde liggeren hjælp herved, så at gerningsmanden kan blive fængslet og udleveret til liggeren. T. K. og K. 43.

— (—). Miss. til Frederik Reedtz. Da det berettes, at sognepræsten i Vordingborg³ er død, og da m. Henrik Andersen Brun, sognepræst i Vesterborg, har ansøgt prinsen om at støtte ham med en anbefalingsskrivelse til adressaten, så at han kunne få dette kald, anmoder prinsen ham om i forbindelse med borgemestre og råd at være ham behjælpelig, så at han må blive kaldet efter ordinansen, om menigheden synes om ham. K⁴. 44.

— (—). Se 20. nov. 1636.

¹ Han kaldes også Øren og Oerne. ² Han kaldes Heckelschneider og — også i det danske brev — Hackelscherer. ³ Mag. Anders Christensen Arrebo († 12/3 1637). ⁴ Brevet findes nedskrevet 2 gange på samme blad.

21. marts (Nykøbing). Pas for mester Frans til København, 2 vogne frem og tilbage. Udt. i T. K. 209.

22. marts (—). Miss. til Jacob Mores. Kammerråd, hofmarskal Dionys von Podewils har meddelt prinsen, at adresaten mod forventning på sidste omslag ikke er blevet betalt på prinsens vegne¹, og at han imidlertid, indtil han i fremtiden får sin betaling, har begæret at få en obligation for sin fordring. Prinsen har derfor ladet udfærdige en sådan in forma og fremsender den herved, hvorimod Jacob Mores igen skal indsende den ham nylig tilsendte assignation og andre bilag og så vente sin betaling til den bestemte termin. Prinsen tvivler ikke på, at såfremt han i mellemtiden skulle behøve ham, han da ikke vil unddrage sig såvidt². T. K. 45.

— (—). Prinsens obligation til juvelerer i Hamburg Jacob Mores for kontant udlagte penge, som han efter prinsens begæring og på dennes vegne har anvist til forskellige fremmede steder, såsom Tyskland, Italien og Frankrig, og ladet udbetale, hvorved prinsen er blevet ham skyldig 1813 rdlr. in specie, hvilke 1813 rdlr. in specie prinsen i henhold hertil lover at betale Jacob Mores til kommende Kieler omslag år 1638 med rente. T. K. 46.

24. marts (—). Miss. til landgreve Georg af Hessen. Prinsen har igår modtaget hans skrivelse, dateret Giessen den 29. dec. f. å., med meddelelse om, at han befinder sig godt. Han håber, at Gud vil, omend ikke gøre en ende på disse uhørt besværlige tider, så dog mildne dem, så at de kan blive tålelige. Prinsen takker for hans nytårsønske og ønsker, at

---

¹ Derefter har der stået: »welches wir ungeru vernommen«. Dette er atter slettet. ² Ved den hertilhørende obligation, der følger efter ovenstående brev, ligger et lille blad, af hvilket den øverste del er afrevet, så at der kun er spor af den foregående linje; på bladet læses: »I [den] første . . . , i den anden for — 1813 rdlr. Huilchen aff disse thuende poster, efterdi denn ene kun regnis schall, weed her marschalck sielff best, huorpå hannom obligation kannnd forferdigis for huis hand udi Italien for monsieur Harstald vdteller«.

med nytåret den ædle fred atter må grønnes og i det kommende år stadig må blomstre. T. K. 49.

24. marts (Nykøbing). Åb. brev til arvingerne efter afdøde Rudolf Vospoll, som i nogle år har opvartet prinsen, først som kancellist og siden som kammerskriver, og som nu næst forleden er død. Efter ham blev der fundet hans 2 regnskaber over, hvad han på prinsens vegne har oppebåret og annammet, og hvad han derimod igen har udgivet, beregnet fra Mikkelsdag år 1634, da han blev bestilt og antaget til prinsens kammerskriver, og til Mikkelsdag år 1636. Der er gjort prinsen nøjagtigt regnskab for alt, hvad han i den tid på prinsens vegne har beregnet sig til indtægt og udgift efter hans fornævnte to efterladte regnskaber. Han er ikke blevet prinsen noget skyldig derpå. Prinsen kvitterer derfor hermed afdøde Rudolf Vospoll og hans arvinger for fornævnte hans regnskaber. (På bagsiden er på tysk skrevet:) Dette er Peter Helts koncept, som han har ladet underskrive, og da jeg ved min tjener har ladet det vise til hr. marskallen, har han bevilget, at det måtte besegles. Den 27. marts 1637. K. 50.

(Vedlagt:) En skrivelse, dateret Nykøbing den 24. marts 1637 og underskrevet »Conradt Beste aus Beilefeldt der Graffschaft Rauensberg«, hvori denne under henvisning til den for få dage siden indsendte supplik¹ ansøger om at få udfærdiget kvittering for kammerskriverens regnskaber og få udleveret dennes regnskabsbog over hans egen gæld. I margenen er der tilføjet: Kvitteringen er udfærdiget. Hvad der er fundet ved regnskaberne vedrørende hans udgifter, er allerede tilstillet supplikanten, og mere findes der ikke ved prinsens regnskaber.

28. marts (—). Besked på en klage fra bønder i Anderstrup om ægt. Prinsen befaler, at bønderne i Anderstrup indtil videre ikke skal fremføre noget menneske og gøre ægt, uden at de har pas fra kongen, prinsen eller lensmændene på Ålholm og Halsted kloster. K. 51.

¹ Se 4. marts 1637 ovfr.

(Bilag:) Ansøgning, dateret Anderstrup den 28. marts 1637, fra Jørgen Jensen, Jens Thommesen og Jørgen Thommesen i Anderstrup og Poul Christensen i Skielstrup om beskærmelse og hjælp. eftersom de kun er de 4, som nu gør ægter for prinsen med de folk, der kommer til Anderstrup og skal have vognskifte, og eftersom det ligger ret på et alfare strøg ved landevejen, »och att entten di kommer aff østen eller vesten, da anmodes vii strax om egtter och schall agge«. De må derfor tit age 3 rejser om dagen og den fjerde rejse om natten, så deres heste bliver ganske fordærvet derved og deres foder, som de skulle bruge i såtiden, forødt, fordi de altid må tage hestefoder med på vejen at bede med. Tit og ofte, førend de kommer hjem fra den ene ægt, holder der andre og bier, indtil de kommer, som de skal age igen, »saa vii ingenn rett frels thimme veed os fri att werre« og ikke kan få sæd til deres gårde. De kan heller ikke få pløjet noget af deres jord, fordi de ikke kan bruge deres heste til andet end til at age. [Ansøgningen er undertegnet med 4 bomærker].

28. marts (Nykøbing). Pas for stalddreng Lars Knudsen med 1 hest til Antvorskov, frit foder og mål, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 209.

31. marts (—). Åb. brev, hvorved slotsskriveren på Ålholm Jens Hansen for sin lange tjeneste får bevilling på livstid¹ på 2 byjorder, som han har fæstet af lensmanden på Ålholm, for den årlige landgilde og på, at han på livstid skal være fri og forskånet for de ægter, som af samme jorder »bør at gange« til Ålholm. K. 52.

— (—). Miss. til Iver Vind. Denne Christoffer Bring har berettet, at han endnu ikke har kunnet komme til ende med den rest, som prinsen er blevet ham skyldig på hans regnskab på Malmøhus, og uanset, at kongen for nogle år siden har bevilget at ville betale ham, så har han dog sidst på

¹ K. har først haft: han og hans hustru deres livstid. Dette er rettet til: han hans livstid.

Antvorskov fået den besked på hans indlæg, at kongen ikke vil betale ham, med mindre han har kongens håndskrift derpå. Prinsen anmoder derfor Iver Vind om at skaffe ham kongens skriftlige befaling til rentemestrene om med det første at betale ham. Prinsen tvivler ikke på, at hvis Iver Vind underretter kongen om hans flittige og villige tjeneste, som hans supplikater og indlæg formelder om, vil kongen sikkert bevilge ham en sådan befaling for prinsens skyld, for at denne kan blive forskånet for hans »klagelige supplicatzer«. K. 53.

2. april (Nykøbing). Miss. til hr. Claus Daa. Denne Jørgen Rasmussen Hellebeck, styrmand, har tilbudt prinsen sin tjeneste, som det kan ses af hans hoslagte skrivelse. Da prinsen godt kan bruge hans tilbudte tjeneste ved sin hofstat, men ikke kan vide, om og hvorvidt det kunne praktiseres, har han henvist nævnte Jørgen Rasmussen til adressaten og lægger i hans hånd, hvad der kan ske heri. Prinsen tvivler ikke på, at han vil fremme, hvad der kan være til hans gavn og bedste, og hvad der ellers kan tjene til besparelse i hans udgifter. Claus Daa skal lade prinsen vide, hvad han resolverer. K. 54¹.

U. d. [før 3.] april (—). Ordinans for Jørgen Rasmussen Hellebeck, styrmand, til København. Udt. i T. K. 209.

3. april. (—). Miss. til Christian Ulrik Gyldenløve. Denne brevviser, bestattet sadelknægt i prinsens livstald Otto Køller, har i N.² år tjent prinsen tro og flittig, og prinsen ville derfor, hvis hans forhold tillod det, beholde ham i sin tjeneste, men da han, hvad prinsen ikke kan misunde ham, ønsker at forfremmes og derfor har henvendt sig til ham (prinsen) først om orlov og dernæst om hans anbefaling til adressaten, anmodes denne om at anbefale ham til kongen til antagelse i dennes tjeneste som enspænder med det sædvanlige traktement ligesom andre i tilsvarende stilling. T. K. 56.

— (—). Pas for Otto Køller til Skåne, 1 vogn. Udt. i T. K. 209.

¹ Nr. 55 mangler. ² Åben plads til antallet af år.

3. april (Nykøbing). Pas for Jacob Foucart til København, 3 vogne. Udt. i T. K. 209.

4. april (—). Miss. til Christian Ulrik Gyldenløve. Hvad denne brevviser, prinsens gamle tjenerinde, har andraget om, kan han se af vedlagte. Da prinsen gerne så hende hjulpet, beder han adressaten skaffe supplikantindens mand den ansøgte forfremmelse, såfremt han er dygtig nok og kvalificeret til den stilling, han søger. T. K. 57.

— (—). Pas for Henrik Lakaj til København, 2 vogne hen og 1 tilbage. Udt. i T. K. 209.

— (—). Pas for mester Frans til København, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 209.

5. april (—). Miss. til den mecklenburgske enkefyrstinde i Güstrow¹. Prinsen har den 2. april rigtigt modtaget hendes brev, dateret Güstrow den 14. marts, hvori hun anmoder ham om hans formidling hos kong Christian IV til, at der under direktion af kongen og hertug Frederik af Holsten må blive sammenkaldt råder, der kan forhandle mellem enkefyrstinden og hertug Adolf af Mecklenburg om bilæggelse af stridighederne mellem dem og om oprettelse af et fremtidig godt forhold mellem dem. Enkefyrstinden vil let forstå, at prinsen intet hellere så, end at dette skete, og alle vanskelighederne blev bilagt, og han for sin part er villig til ved næste møde med hertugen at forelægge ham hendes anmodning, hvorefter han vil meddele hende hertugens erklæring. T. K. 58.

8. april (—). Miss. til hertug Frans Carl af Sachsen-Lauenburg. Prinsen har først igår modtaget hans skrivelse, dateret Hamburg den 25. nov. f. å., i hvilken han meddeler, hvad der er sket vedrørende hans prætensioner og retigheder i Pommern, og tilbyder prinsen stillingen som mægler og eventuel voldgiftsdommer i denne sag. Men da prinsen af de til ham indgæede efterretninger har set, at hertug Bugislav

¹ Eleonora Maria, enke efter Hans Albrecht II af Mecklenburg-Güstrow († 1636)

af Pommern allerede er død¹, og sagen altså ikke mere befinder sig i samme stilling, som da han skrev sit brev til prinsen, kan prinsen heller ikke vide, om og hvorledes det vil være ham muligt at opfylde hans anmodning. Hvis prinsen i fremtiden kan være ham til nytte, er han altid villig til at efterkomme hans ønske. T. K. 59.

12. april (Nykøbing). Miss. til T age Thott Andersen. Som han vil huske, har prinsen for nogen tid siden tilskrevet ham om nogle enebærstager. Da han nu har sendt tre af sine tjenere fra Fejø, Femø og Askø med deres skuder til Sølvitsborg, som deres pas viser, for at hente disse enebærstager over til Nykøbing, anmoder han adressaten om at levere de tre skuder 24,000 enebærstager til prinsens behov, så at de snarest bliver befragtet og vender tilbage. T. K. og K. 60.

— (—). Kommissorium, hvorved Denis Thomasen, kgl. byfoged i Nykøbing, prinsens fodermarskal Hans Bertram og ridefoged Peder Hansen udnævnes til kommissarier i sagen vedrørende afdøde kammerskriver Rudolf Vospolls efterladenskaber. Nævnte Vospolls arving Conrad Beste har berettet, at der har meldt sig alle slags kreditorer, hvis krav han betragter som utilbørlige og ubevislige, hvorfor han har andraget om at få dem udnævnt til kommissarier, for at han kan komme til endelig rigtighed. De skal som kommissarier ufortøvet indstævne Rudolf Vospolls kreditorer for sig, flittigt påhøre svar og gensvar, lade alle deres fordringer bevise tilbørligt og efter modent overlæg afsige kendelse om de omstridte fordringer. T. K. 61.

— (—). Miss. til hertug Frederik af Gottorp. Ingeborg, Claus von Schmetens enke, har ansøgt prinsen om hans intercession vedrørende de under hertugen liggende,

---

¹ Bugislav XIV, hertug af Pommern og biskop af Cammin, døde den 10. marts 1637. Dennes fader hertug Filip Julius af Pommern († 1625) var g. m. Agnes, datter af kurfyrst Johan Georg af Brandenburg; i sit 2. ægteskab var hun g. m. ovenstående Frans Carl af Sachsen-Lauenburg.

vurderede jorder, som det kan ses af hendes hosføjede supplikation. Da prinsen ikke kan unddrage denne også ellers besværede enke, der er en af hans undersåtter, sin støtte, beder han hertugen hjælpe hende, så at hun ikke bliver belagt med en ny vurdering, men at det må forblive ved den allerede foretagne. T. K. 62.

13. april (Nykøbing). Miss. til greven af Oldenburg [Anton Günther]. Prinsen har modtaget hans skrivelse og de fremsendte 20 fasaner og takker for forespørgslen til hans og hans gemalindes befindende. Prinsen ville gerne gengælde hans gave, hvis der var noget her i rigerne, som greven kunne ønske at få. Han vil udsætte dette, indtil greven tilkendegiver, hvad han kunne ønske. T. K. 63.

14. april (—). Ordinans for den oldenborgske tambour, fri færge fra Rødby til Heiligenhafen. Udt. i T. K. 209.

15. april (—). Miss. til ærkebiskoppen af Bremen. Kongens oberstløjtnant og prinsens hofjunker Gabriel Rensberger har berettet, at denne brevviser Marcus Löttich, som er født i ærkestiftet Bremen og er af adelig slægt, i nogle år har opvartet ham tro og flittig, hvorfor han, da han nu er ved at blive voksen, på tilbørlig måde har tildelt ham kården. Da nævnte Marcus Löttich fremfor alt ønsker at tjene under ærkebiskoppen som hans landsfyrste og indtil videre ønsker at lade sig bruge som hans enspænder, anbefaler prinsen ham til nævnte stilling, eller til hvilken anden bestilling han måtte være kvalificeret til. T. K. 64.

— (—). Ordinans for Marcus Lötticke, Rensbergers forhenværende tjener. Udt. i T. K. 209.

— (—). Pas for Hans Jensen livkusks hustru til Frederiksborg, 4 vogne hen, 1 tilbage. Udt. i T. K. 209.

— (—). Pas for instrumentisten N. N.¹ til Helsingør, 1 vogn. Udt. i T. K. 209.

---

¹ Navnet in blanco.

16. april¹ (Nykøbing). Åb. brev² om, at prinsen den 16. april 1636³ ved sin gartner Hilarius Heune har ladet antage en gartnersvend og bevilget denne en årlig løn på 24 rdlr. og 1 rdlr. om ugen i kostpenge, hvorefter prinsens rentekammer skal rette sig. T. K. 48.

19. april (—). Bevilling for denne hr. Hans, forrige kapellan i Dannemare⁴, til for hans trængsels skyld at få noget af de fattiges penge i blokken af alle kirkerne i Lolland og Falster. Provsterne og sognepræsterne i Lolland og Falster skal give ham noget efter blokkenes formue. K. 65.

— (—). Åb. brev om, at da Rørbæk mænd har beklaget sig over, at de tit og ofte besværes med mange utilbørlige ægter, så at de skal fremføre mange uden pas eller anden besked, befales det fogden i Rørbæk, når han herefter skal skaffe vogn til nogen, hvem det end kan være, at han da skal have pas fra kongen, prinsen eller lensmændene hr. Palle Rosenkrantz og Jost Frederik von Pappenheim at fremvise. Såfremt fogden besværes af nogen i anledning af denne ordinans, skal han klage til prinsen og hans lensmænd. K. 66.

— (—). Pas for Niels Bager til Haderslev, 2 vogne frem og tilbage. Udt. i T. K. 209.

— (—). Pas for en bøssesmed til Landskrone, 1 vogn til ham og 2 vogne til 3 møllesten. Udt. i T. K. 209.

23. april (—). Pas for Henrik Guldsmed til København, 1 vogn frem og 2 tilbage. Udt. i T. K. 209.

— (—). Pas for min [Christoffer Lebzelters] hustru til København, 2 vogne frem og tilbage. Udt. i T. K. 209.

— (—). Pas for portholderen til at bringe doktorens fængslede pige og 2 drenge til tugthuset. Udt. i T. K. 209.

¹ K. har først haft: 22. (?) marts. ² På bagsiden står: bestalling for en gartner-svend til gartner Hilarius Heune. ³ Brevet er dateret 1637 og må være udstedt som anvisning på svendens løn for ét år. ⁴ Formentlig hos sognepræst Jørgen Christensen, som døde 1636.

23. april (Tryggevælde). Miss. til Jacob Christensen, [slots-skriver på Nykøbing slot], om af prinsens afdøde kammer-skrivers [Rudolf Vospolls] arving Conrad Beste snarest at forlange den attestation, som han havde af rådet i Bielefeldt, og hvormed han legitimerede sig som arving, og forvare den indtil prinsens tilbagekomst, hvorefter han skal indlevere den i prinsens kancelli. Da det berettes, at han allerede har fået udleveret de efterladenskaber, som tilkommer ham, og han derfor bør kvittere prinsen for modtagelsen af dem og frafalde yderlige krav, har prinsen ladet vedlagte kvittering med vedhængende revers opsætte, som han skal forsyne med sin underskrift og sit segl, hvorefter adressaten skal beholde den hos sig, som ovenfor sagt. Når alt dette er sket og ydet af ham, tillader prinsen, at han må få den afdøde kammer-skrivers efterladenskaber og udføre dem som prinsens forhenværende hof tjeners gods frit og uden yderligere afgift af sjette- eller tiendepenge. På grund af tilbageholdelsen af hans attestation og deri indbefattede pas har prinsen ladet ham forsyne med sit pas, som adressaten skal tilstille ham. T. K. 67.

— (—). Pas¹ for denne brev viser Conrad Beste, bosiddende i Bielefeldt i Westfalen, som har haft forretninger at udføre ved prinsens hofstat i anledning af, at en af prinsens hof tjenerne er død. T. K. 68.

26. april (Nykøbing²). Revers, hvorved denne Conrad Beste, der har legitimeret sig som retmæssig nærmeste arving efter afdøde kammer-skriver Rudolf Vospoll, efter at der ved de forordnede kommissarier er oprettet et rigtigt inventarium over nævnte afdødes efterladenskaber, og efter at gælden er blevet betalt af boet, og det tiloversblevne af efterladenskaberne er blevet udbetalt til ham, på sine egne og sine arvingers vegne kvitterer for modtagelsen af nævnte efterladenskaber og på sine egne og sine arvingers vegne frafalder ethvert krav. T. K. 69.

---

¹ Passus securitatis. ² Reversen er formentlig udfærdiget i Nykøbing inden prinsens afrejse, men først underskrevet den 26.

26. april (Kbhvn.). Miss. til Kaj von Ahlefeldt. Prinsen har modtaget hans brev og de tilsendte 2000 rdlr., for hvilke han har ladet kvittere, og takker for den udviste imødekommenhed. Men da prinsen ser, at han, for at komplettere kongens assignation, med det første vil skaffe resten, har han befaleet sin fodermarskal Hans Bertram mod sin kvittering hos adressaten at anmode om yderligere 2000 rdlr. in specie, medens prinsen for de øvrige 1000 rdlr. henviser ham til prinsessens hofmester Heinrich von Taube, som efter sin lejlighed vil affordre dem hos adressaten mod sin kvittering. Prinsen tilbyder derefter at tilstille ham sin obligation i den sædvanlige form. T. K. 70.

— (—). Pas for Hans Bertram til Nykøbing og Haderslev, 1 borgervogn hen og 2 tilbage. Udt. i T. K. 209.

28. april (—). Pas for Marcus Portholder til Nykøbing, 1 vogn hen og 2 bønder til at bære agerhønsene. Udt. i T. K. 209.

29. april (—). Pas for Johan Braems tjener til Nykøbing, 1 vogn hen og 2 igen tilbage til vildtet. Udt. i T. K. 209.

2. maj (—). Miss. til fru Elisabeth, fyrstelig pommersk enke¹, i Stettin. Prinsen har ikke blot gennem det almindelige rygte², men også nu for få dage siden ved hendes notifikationsskrivelse erfaret, at hr. Bugislav, hertug til Stettin, Pommern etc., er afgået ved døden, og udtaler i den anledning sin condolence overfor hende. T. K. 71.

— (—). Miss. til prins Henrik af Oranien. Denne brev viser Denis von Dämitz, som en tidlang er blevet opdraget ved prinsens hof, har erklæret, at han føler særlig trang til at sætte sig ind i den militære videnskab og derfor ønsker at lægge fundamentet dertil i adressatens krigsskole. Prinsen billiger dette hans forsæt og ønsker, også af hensyn til de af hans fornemme

---

¹ Enke efter hertug Bugislav XIV († 10/3 1637). ² Nicht allein durch das gemeine geschrey . . .

slægtninge, som har tjent prinsen, og som ligeledes har tjent under adressatens forfædre og er steget til stor anseelse, ved denne sin anbefalingsskrivelse at støtte hans hensigt og at åbne ham adgang til adressaten, da han ved, at han viser sig imødekommende overfor slige unge skolarer. Han beder ham derfor optage denne Dämitz som medlem af sin livgarde og anbefale ham til sine officerer, for at han ved godt tilsyn kan nå til yderligere avancement. T. K. 72.

3. maj (Kbhvn.). Miss. til hertug Hans Christian af Sønderborg. Da prinsen erfarer, at han ønsker at få den tyrkiske hest, som prinsen nu har i Nykøbing, er denne villig til, dersom hertugen ønsker det, at overlade ham den, men håber til gengæld i så tilfælde som erstatning at få en af hans gode heste, som f. eks. den raphingst, der roses meget. T. K. 73.

— (—). Miss. til ritmester Christoffer Hvas [lensmand på Ørum slot]. Prinsen har hørt en dreng, som ritmesteren har sat i lære her som trompeter hos Hans Abelsten¹, og da prinsen venter, at han i fremtiden vil kunne præstere noget i denne kunst, og derfor gerne vil have ham i sin tjeneste, anmoder han ritmesteren om at overlade ham til prinsen. Såfremt han skulle få befaling til at bryde op med sit kompagni og skulle behøve en trompeter, vil prinsen forsyne ham med en af sine trompetere. T. K. 74.

4. maj (—). Pas for Marcus Andersen², stenhugger, til Nykøbing, 2 vogne. Udt. i T. K. 209.

7. maj (—). Pas for Bernt Skrædder til Nykøbing, 1 vogn. Udt. i T. K. 209.

— (—). Pas for Dorothea Nothbecks til Kristiania, 3 vogne. Udt. i T. K. 209.

---

¹ K. har først haft: Curt, der er rettet til Hans. Curt Abelsten var død før ¹⁵/₆ 1637, se K. Brb. ² K. har først haft navnet: Jacob Ellertsen (?) Lamp; dette er slettet.

7. maj (Kbhvn.). Pas for Hans Kammertjener til Nykøbing og tilbage med de nødtørftige vogne. Udt. i T. K. 209.

8. maj (—). Akciseseddel til kongens tolder Jonas Heinemark om at lade kongens forvalter på Frederiksborg slot Johan Adam Berck være fri for told og akcise af et læs rostockerøl, som han for nogen tid siden har forteret på Frederiksborg slot til hans velkomst. K. 75.

14. maj (Nykøbing). Miss. til ærkebiskoppen af Bremen. Han vil erindre, at kongen en tid lang har underholdt denne breviser Christof Frederik von Gersdorff på det kongelige akademi Sorø og ladet ham undervise i ridning¹. Da nævnte Gersdorff nu vil fortsætte denne profession og derfor vil begive sig til fremmede lande, vil han på gennemrejsen først tilbyde ærkebiskoppen sin tjeneste og har derfor bedt prinsen om hans anbefaling til denne. Prinsen beder ham modtage Gersdorff, lade ham uddanne videre i sådan profession og, hvis han i fremtiden kan bruge ham i sin tjeneste, anvende så megen bekostning på ham, at han til ærkebiskoppens gavn på fremmede, bekvemme steder kan nå til fuldkommenhed i denne kunst. T. K. 76.

16. maj (Kbhvn.). Miss. til Jacobus Steinmann. At prinsessens pige Rebecca Bilenberg har truffet aftale med sine formyndere om betaling af 50 rdlr. årlig i kost- og lærepenge for hendes søster, som går i skole her, og hvad hun ellers har at kræve hos sine formyndere med hensyn til sin arv, vil i det væsentlige være ham bekendt. Hun har nu gennem prinsessen bedt prinsen om at hjælpe hende og hendes søster til det, der tilkommer dem, og om at sende adressaten en skrivelse, hvilket prinsen har indvilget i. Han anmodes derfor om på embeds vegne at tilholde formynderne til forestående St. Hans at betale de lovede 50 rdlr. i kost- og lærepenge og ikke at lade det Rebecca Bilenberg

¹ K. har: »zum Bereiten anweisen lassen«. Muligvis er der ment: uddanne til berider, hvorpå det følgende kunne tyde.

tilkommende blive stående længere hos hendes formyndere end til næste Mortensdag, hvilket han skal lade dem vide, for at de til bemeldte tid kan udbetale ham, hvad der tilkommer fornævnte Rebecca, så at det kan blive fremsendt hertil eller til prinsens residens. Efter modtagelsen skal hun efter hans begæring sende ham kvittans derfor. T. K. 77.

23. maj (Nykøbing). Pas for Hans Brøndmester fra København til Nykøbing og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K. 209.

25. maj (—). Miss. til hertugen af Holsten. Prinsen har besluttet førstkommende 20. aug., som er 11. søndag efter trinitatis, at lade sin kammerjunker Christoffer Bille og prinsessens kammerjomfru Anna Sophia Taupadel kopulere. Da prinsen af hjertet ønsker at se hertugen her, og hans besøg vil være ham særdeles behageligt, indbyder han hertugen, såvel til fortsættelse og fornyelse af deres forbindelse som til særlig ære for nævnte kammerjunker og kammerjomfru, til personlig at give møde den 17. eller 18. august her på prinsens residensslot, bivåne dette bryllup og ellers fornøje sig sammen med prinsen og tage til takke med, hvad denne efter herværende lejlighed kan beværte med. T. K. 78.

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til hertuginde. T. K. 78.

26. maj (—). Miss. til hr. Claus Daa. Brevviseren, denne skipper, har leveret prinsen det hø, som han var befragtet med, men da prinsen til sit behov yderligere må lade købe noget halm på Sjælland, anmoder han Claus Daa om at befale omtalte skipper at indlade nævnte halm, såsnart det er til stede, og ufortøvet føre det til Nykøbing. T. K. og K. 79.

27. maj (—). Miss. til Niels Droll. Da der er stor mangel på strøelse i prinsens stald¹, og derfor behøves henved 70 læs halm, skal han straks til prinsen indkøbe 70 læs halm,

¹ Den danske tekst har: »worres reiseige stald«.

levere det til den skipper, som har ført høet hertil, til indledning (hvorfor prinsen har tilskrevet rigens admiral om at give bemeldte skipper forlov dertil), så at prinsen uden forsømmelse kan få denne strøelse. Hvad strøelsen koster, vil prinsen på hans anfordring lade betale ham. T. K. og K. 80.

27. maj (Nykøbing). Miss. til hertuginde af Croy. Af hendes skrivelse, som prinsen har modtaget for få dage siden, har han erfaret hertug Bugislav af Pommerns død. Prinsen udtaler i den anledning sin kondolence. T. K. 81.

— (—). Pas for hertugen af Württemberg på de nødvendige vogne i Segeberg amt til Lübeck. Udt. i T. K. 209.

— (—). Pas for kammerjunkerens tjener Holger Christensen til Bjørnsholm, 1 vogn hen og 2 bønder til at bringe hestene tilbage. Udt. i T. K. 209.

30. maj (—). Miss. til kurfyrsten [Johan Georg I] af Sachsen, hvorved han indbydes til brylluppet mellem prinsens kammerjunker Christoffer Bille til N.¹ og prinsessens kammerjomfru Anna Sophia von Taupadel, som skal holdes den 20. aug., som er den [11.]² søndag efter trinitatis, på Nykøbing slot. T. K. 82.

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til kurfyrstinden [Magdalena Sibylla] af Sachsen. T. K. 82.

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til de unge herskaber [hertug Johan Georg og prinsesse Magdalena Sibylla af Sachsen]. T. K. 82.

— (—). Miss. til hofmesterinde Anna von Lützelburg, hvorved hun indbydes til ovennævnte bryllup. T. K. 82³.

2. juni (—). Miss. til Ditlev Reventlow. Han vil huske, at kongen tidligere af prinsen har modtaget 20,000 rdlr. af hans medgift⁴ mod tilbørlig rente. Prinsen vil meget nødig

¹ Åben plads til navnet. Han skrev sig bl. a. til Billeskov, Bågh. ² Åben plads til tallet. ³ Nr. 83—88 mangler. ⁴ K. har: Ehegeld, d.v.s.: Prinsessens medgift.

Nykøbing og har overrakt prinsen hertugens brev. Prinsen takker for hestene og ville gerne gengælde hans venlighed med noget, som han ville synes om, men i en hast kan prinsen ikke finde på noget og må derfor udsætte til en fremtidig lejlighed at vise sin taknemmelighed. T. K. 95.

6. juni (Nykøbing). Pas for Hans Jensen, kammertjener, til København, 1 borgervogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 209.

— (—). Pas for magisteren i Vesterborg¹ til Haderslev, 2 vogne frem og tilbage. Udt. i T. K. 209.

9. juni (—). Pas for Caspar Reinhart, brøndmester, til København, 1 vogn. Udt. i T. K. 209.

— (—). Pas for kaptejn Thomas Christian til Skåne, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 209.

13. juni (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Hvad denne Laurits Eriksen², præst i Ottersløf, har andraget om, kan han se af bilaget. Prinsen anmoder ham om at række præsten en hjælpende hånd, så at han kan opnå, hvad han er berettiget til. T. K. 96.

— (—). Pas for Kørbitz og Plato til København, de nødtørftige vogne frem og tilbage igen. Udt. i T. K. 209.

— (—). Pas for Jacob Foucart, musikan, på de nødtørftige vogne til Nykøbing. Udt. i T. K. 209.

— (—). Pas for Lars Jensen, hvor han kan træffe fru Sophie Passens³, 1 vogn hen og 4 tilbage. T. K. Udt. i 209.

— (—). Pas for Hans Kammertjener til Kolding, 1 borgervogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 209⁴.

— (—). Se 13. juli.

---

¹ Mag. Henrik Andersen Bruun, sognepræst til Vesterborg og Birket, Lollands Sønder h. ² Lars Eriksen Pontoppidan, præst i Utterslev, Lollands Nørre h. ³ Fru Sophie Parsberg Nielsdatter, Peder Basses. ⁴ Nedenunder står: 14. juni 1 pas.

19. juni (Nykøbing). Miss. til Christian Ulrik Gyldenløve. Kongen har nylig forlovet sine hofjunkere og andre betjente til at begive sig til Nykøbing og opvarte hertugen af Holsten, som han vil erindre. Af særlige grunde har prinsen flyttet denne termin tilbage til den 16. juli, d. v. s. den 6. søndag efter trinitatis, hvilket han meddeler adressaten med anmodning om at sørge for, at hofjunkerne og de andre til opvartningen deputerede personer møder her henimod nævnte termin. T. K. 97.

— (—). Miss. til rentemestrene. Prinsen har rigtigt modtaget de fremsendte glas. Da han endnu skal bruge 300 rørglas og 100 spidsglas, anmoder han dem om at købe disse og lade dem sende velforvaret hertil. Hvad bryhan angår, da skal prinsen bruge den før, end han har ventet, da han af indtrufne omstændigheder har måttet flytte den fastsatte termin¹ til den 16. juli, som er den 6. søndag efter trinitatis. De skal derfor sende denne bryhan så meget før. T. K. 99.

— (—). Miss.² til rentemestrene. Prinsen har rigtigt modtaget de fremsendte glas og 2 fade mumme. Da han endnu skal bruge 300 glas³, halvparten spidsglas og halvparten rørglas, anmoder han dem om at købe disse og med det første sende dem velforvaret herover. [Iøvrigt enslydende med det foregående miss.] K. 99.

— (—). Miss. til kgl. polsk krigsråd og oberst Hans Heinrich Feglij von Hainsheimb⁴. Prinsen har i dag modtaget hans skrivelse, dat. Rendsborg den 13. juni, med vedlagt indbydelse fra Vladislav IV, konge i Polen etc., til prinsen. Vedlagt

---

¹ Kammerjunker Christoffer Billes bryllup med Anna Sophie Taupadel, se ovfr. ² Dette danske miss. er skrevet nederst på samme blad som det foregående tyske og skulle vel være en oversættelse af dette. Forskellen på bestillingerne er imidlertid så stor, at begge må gengives her. Forholdet mellem dem synes vanskeligt at afgøre. Antagelig er de begge afsendt. ³ K. har haft: 300 spids- og rørglas. Der er så indføjet ordene: Halvpart og halvpart. ⁴ På bagsiden af K. har der stået: gesandten, hvilket er rettet til: geordnet. Adressatens titel og navn er føjet til under selve teksten.

sender prinsen sit svar, som han beder adressaten overbringe kongen. Prinsen undskylder ham på grund af de indtrufne forhindringer¹. T. K. 98.

20. juni (Nykøbing). Latinsk miss. til kongen af Polen. Prinsen har modtaget hans brev, af hvilket han ser, at kongen har fastsat dagen for sit bryllup med den romerske kejseres søster prinsesse Cæcilia Renata til den 6. sept. i Warszawa, og at han indbyder prinsen til at komme til stede ved dette. Hvor gerne prinsen end ville efterkomme indbydelsen, må han bede sig undskyldt, hvilket prinsens gesandt til sin tid vil forklare nærmere. Prinsen udtaler de bedste ønsker for hans fremtidige ægteskab. Lat. K. 100.

— (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Hvad denne breviser, Bonde Hansen, har klaget over hans skriver Thomas Andersen, kan han se af hans vedlagte supplika-tion. Da det er billigt, at han ikke besværes utilbørligt, skal adressaten forhøre skriveren om denne klage og tilholde ham at tilfredsstille og betale klageren, såfremt der endnu tilkommer ham noget. T. K. 101.

— (—). Pas for Adrian Multiens², maler, til at komme til Nykøbing. Udt. i T. K. 209.

— (—). Pas for Denis Jepsen på 1 vogn til Odense for at købe fisk. Udt. i T. K. 209.

— (—). Pas for liggeren til København for at bringe børn og fanger til vands dertil, 1 vogn tilbage. Udt. i T. K. 209.

21. juni (—). Miss. til Christian Ulrik Gyldenløve. Af prinsens skrivelse til ham for få dage siden³ vil han have set, hvad denne pålægger ham, men da prinsen havde glemt, at kongens

¹ Antagelig fordi han ikke selv er kommet til Nykøbing med kongens brev, men har fremsendt det fra Rendsborg. ² Adrian Muiltjes, hollandsk kontrafejer, som 17/5 1635 fik bevilling til at trykke et kobberstik af Kronborg og Helsingør. Se K. Brb. ³ Af 19. juni.

hofjunkere skal møde i Nykøbing med deres heste, anmodes adressaten om at meddele dem dette og hjælpe dem til at bringe deres heste med herover.

P.S. Da også nogle af enspænderne kommer med, skal han ligeledes befale dem at bringe deres heste med herover, da prinsen har brug for dem. T. K. 102.

21. juni (Nykøbing). Miss. til hr. Aksel Arenfeldt. Da det berettes, at der hos ham findes en stor del svaner, og prinsen ikke alene har lyst til dem, men i denne tid behøver dem meget, anmoder han ham om med det allerførste at tilsende ham så mange, både gamle og unge, som han kan undvære. T. K. og K. 103.

— (—). Miss. til Jacob Ørn. Da kongen har bevilget, at prinsen må lade kongens musikanter forskrive hertil, når han behøver dem, anmoder prinsen ham om sammen med de på vedlagte fortegnelse opførte musikanter at forføje sig til Nykøbing den 10. juli førstkommende og opvarte hos prinsen. Der fremsendes vedlagt et vognpas til dem. [På en vedlagt seddel står på den ene side:] Jacob Ørn, Italiener, Hasselt, Michael Ulich, Jonas, 2 bassister, 3 kapelknaber, Michel Organist. [Udenfor er skrevet og atter overstreget:] Orgelbygger Christoffer Svendsen. [Nedenunder er skrevet og atter overstreget:] M. Jacob Ørn skal lade orgelbyggeren straks få sit pas og sørge for, at han straks lader en af sine svende komme hertil, for at han kan gøre et positiv i stand. [På bagsiden er skrevet og ligeledes atter overstreget:] Jacob Ørn, Gregorio Italiener¹, tenor, Johan Hasselt, altist, Jens Harbo, tenorist, Michel N.², bassist, Jonas N.³, altist, Johannes N.⁴, bassist, Michel Organist⁵, 3 kapelknaber, Niels N.⁶, bassist, Denis N.⁷, bassist, Hans Ninchen⁸, tenorist, Paul N., altist⁹. T. K. og K. 104.

¹ Gregorio Chelli. ² Michael Lösch, bassist i kongens kapel. ³ Jonas Pauffler fra Sachsen, altist. ⁴ Johannes Lange, bassist. ⁵ Michael Krakowitz fra Polen. ⁶ Niels Nielsen Stirm, bassist. ⁷ Dines Sørensen, bassist. ⁸ Hans (Johannes) Niniche, tenorist. ⁹ Poul Lavridsen, altist. Se iøvrigt: Angul Hammerich: Musikken ved Christian den Fjerdes Hof.

21. juni (Nykøbing). Pas for 9 kongelige musikanter, foruden kapeldrengene, på de nødtørftige vogne frem og tilbage. Udt. i T. K. 209.

— (—). Ordinans og pas for Jørgen Lorentsen, orgelbygger, om at sende en svend til Nykøbing, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 209.

26. juni (—). Pas for brøndmesteren til at komme til Nykøbing, 1 vogn. Udt. i T. K. 209.

— (—). Pas for Steenwinckels tjener til Kolding. Udt. i T. K. 209.

29. juni (—). Pas for Foucart's tjener til København, 1 vogn, med færgen hertil 2 vogne. Udt. i T. K. 209.

3. juli (—). Miss. til den kongelige fodermarskal Henrik Schlichting. Af vedlagte ordonnance kan han se, at kongen har forundt prinsen ham og alle sine enspændere til opvartning. Da prinsen skal bruge dem her den 12. ds., anmoder han ham om sammen med enspænderne at give møde i Nykøbing til nævnte termin. Han skal gennem denne brevviser fremsende en foderseddel med antallet af heste, for at prinsens folk kan indrette sig derefter. T. K. 105.

— (—). Miss. til kansler Friis. Da kongen har bevilget, at hans kancellijunkere må opvarte prinsen, som han videre kan se af kongens vedlagte befalingsskrivelse, skal han befale alle kancellijunkerne at forføje sig til Nykøbing den 12. ds. De, der har heste eller kan få heste, skal tage dem med sig, for at de kan bruges til at ledsage hertugen af Holsten. T. K. og K. 106.

— (—). Miss. til statholder Corfits Ulfeldt. Da prinsen til hertugen af Holstens besøg her behøver nogle drabanter, og det er blevet glemt at få kongens tilladelse til at få dem, og der ikke er tid til nu at få denne, anmoder prinsen ham om på kongens vegne at befale 8 drabanter og deres herpauker, såfremt han er tilstede, at forføje sig hertil den 13. ds. til prinsens opvartning. T. K. og K. 107.

3. juli (Nykøbing). Pas for Michael Fechter til Stubbe-købing, 1 vogn og de nødtørftige til overbringelse af specerierne tilbage. Udt. i T. K. 209.

U. d. og st. [4. juli (Nykøbing)]. Formular for prinsens indbydelsesskrivelser til de af adel til Christoffer Billes bryllup med fortegnelse over de dertil indbudte gæster. Da kammerjunker Christoffer Bille har forlovet sig med prinsens gemalindes kammerjomfru Anna Sophia Taupadel, og prinsen af særlig nåde og til ære for begge venner har besluttet at holde deres bryllup her på sit residensslot Nykøbing den 16. juli, som er den 6. søndag efter trinitatis, og han ønsker ved denne lejlighed at se adressaten, hans frue og døtre ved brylluppet, anmoder han dem om personlig at give møde til nævnte tid, følge brud og brudgom, når de efter kristelig skik skal gives tilsammen, og deltage i og bidrage til denne bryllups-glæde. T. K. 112.

(Bilag:) Fortegnelse over de af adel, som er indbudt til kammerjunker Christoffer Billes bryllup: Rigsråder: Christian Friis til Kragerup, kansler, og hans frue Barbara Wittrup, Christen Thomsen [Sehested], rigskansler, og hans frue Mette Rosenkrantz, Corfits Ulfeldt, statholder og lensmand på Møen, og hans frue Eleonora Christina, Claus Daa til Ravnstrup, rigsadmiral, og hans frue, Albrecht Skeel til Fusingø, lensmand i Ribe, og hans frue, Tage Thott Ottesen til Eriks-holm, lensmand i Malmø, og hans frue, Just Høg [Styggesen], hofmester på Sorø, og hans frue, Mogens Kaas, lensmand i Nyborg, og frue, Jørgen Urne, rigsmarskal, og frue. Riddere: Palle Rosenkrantz til Krenkerup og frue, Frederik Reetz til Tygestrup og frue, Wenzel Rothkirck, lensmand på Antvorskov, og frue, Jost Frederik von Pappenheim og frue, Frederik Urne og frue, Sigfrid [Sivert] Urne og frue, Jacob Grubbe og frue, Peder Basse til Sørup, lensmand på Tranekær slot, og frue Sophie Peder Basses, Christian Ulrik [Gyldenløve], hofmarskal, Hans Ulrik [Gyldenløve], kammerjunker, Hans Lindenov, kammerjunker, Knud Ulfeldt, overskænk, Sten Bille,

hofjunker, Ove Juul, kancellijunker, Hilleborg Bille, Christoffer Stensen til Grimsted, oberst over sjællandske og fynske regiment, hans frue Birgitte Mormand, Erik Stensen til Søllestedgård, Barbara Mormand, Arent von Culow¹, staldmester. — ² Holger Bille til Bjørnsholm, Hartvig Bille til Møllerup og fru Anne Kaas, Henrik Bille til Tirsbæk og fru Lisbeth Bryske, Tønne Bille til Billeskov og fru Margrete Norby, fru Birgitte Bille, sal. Jens Mogensens, til Ørumgård, fru Dorotea Juul, sal. Jørgen Kaas's, til Mejlgård, Erik Bille³ til Trudsholm, befalingsmand på Rugård, og frue Birgitte Kruse, Lave Bille til Havrelykke, landsdommer på Lolland og Falster, og frue Pernille Marsvin, Johan Brockenhuus til Lerbæk og frue Helvig⁴ Bille, Jesper Friis til Ørbæklunde, oberst over det jydsk regiment, og fru Elsebet Ulfeldt, Tønne Friis til Hesselager, befalingsmand på Stjernholm, og frue Lene Barnekow, Peder Lange til Lergrav og frue Lisbeth Friis, Iver Vind til Thourup⁵, sekretær, befalingsmand over Lundenæs⁶ kloster, og frue Helvig⁷ Skinkel, Lavrids Skinkel til Gerskov, Frederik Markdanner til Søbo⁸ og frue Anne Gyldenstjerne, Laxmand Gyldenstjerne til Restrup og frue Margrete Friis, Malte Juul til Gjessinggård, befalingsmand i Kristianstad, og frue Anne Ramel, Aksel Juul til Kongstedlund og frue Rigborg Arenfeldt, Aksel Juul til Volstrup og frue Lisbet Friis, Hans Krabbe til N.⁹ og frue Kristense Juul, Iver Krabbe til Albæk, befalingsmand på Mariager kloster, og frue Dorotea Juul, Erik Grubbe til Tjele, befalingsmand på Havreballegård, og frue Maria¹⁰ Juul, Knud Galt til Brendholm¹¹ og frue Birgitte Juul, Staller Kaas til Rosendal og frue Rise Bille¹², Otte Skeel til Katholm og fru Ide Lunge, Christen

---

¹ Arent von der Kuhla. ² Nyt afsnit. De følgende er ikke riddere. ³ Fejlskrift for Sten Eriksen Bille til Trudsholm, som var g. m. fru Birgitte Kruse Enevoldsdatter, og som var lensmand på Rugård. ⁴ K. har ved en fejlskrift: Hedevig. ⁵ Formentlig: Torpegård, Åsum h. ⁶ K. har: Lunenis kloster. ⁷ K. har fejlagtig Hedevig. ⁸ Han skrev sig til Rønningesogård. ⁹ Søgård, Hind h. ¹⁰ Maren Juul Iversdatter. ¹¹ Måske Brandholm, Brande s., Nørvang h. ¹² Regitse Clausdatter Bille til Rosendal, Luggude h.

Skeel til Holbækgård og fru Sophie Rud¹, Manderup Due til Halkær og frue Anne Skeel, fru Ingeborg Parsberg, sal. Iver Juuls til Villestrup, Verner Parsberg til Sødal, Verner Parsberg til Lynderup, fru Jytte Brock, sal. Jørgen Skeels til Estrup, Tyge Brahe til Matstrup, befalingsmand på Tryggevælde, og frue Birgitte Brock, Frans Lykke til Overgård og frue Lisbet Brock, fru Jytte Gyldenstjerne, enke efter sal. Christoffer v. d. Groeben, til Gunderslevholm², fru Lisbet Gyldenstjerne til Vallø, enke efter Oluf Rosensparre, Jørgen Brahe til Hvedholm, lensmand på Hagenskov, og frue Anne Gyldenstjerne, Vincents Bille til Valbygård og frue Karen Grubbe, Rønnov Bille til Sandbygård og frue Lisbet Krabbe, Niels Trolle til Trolleholm, befalingsmand på Københavns slot, og frue Helle Rosenkrantz, Knud Ulfeldt til Rantzausholm og frue Anne Lykke, Lavrids Ulfeldt til Harridslevgård, Flemming Ulfeldt til Orebygård og frue Anne Elisabeth von der Groeben, Holger Rosenkrantz til Rosenholm og frue Sophie Brahe, Gunde Rosenkrantz til Skobergard³ og frue Pernille Rosenkrantz, Henning Valkendorf til Glorup, befalingsmand på [Odense] St. Hans kloster, og frue Anne Barnekow, Borkard Rud til Sæbygård og frue Helvig⁴ Rosenkrantz, Falk Gjøe til Bratskov og frue Helvig⁴ Brahe, Henrik Rantzau til Møgelkær og frue Sophie Lindenov, Erik Qvitzow til Gelskov og frue Anne Krabbe, Henrik Podebusk til Kørup og frue Sidonia Maria von Einsiedel, Ejler Bille til Nakkebølle, Sten Beck til Førsløv, rentemester, Otte Brahe Pedersen og frue Mette Rosenkrantz og Aksel Arenfeldt til Basnæs og frue Maria Ulfeldt. ad. T. K. 112.

4. juli (Nykøbing). Miss. til borgemesteren i Maribo. Da prinsen til den førstkommende forsamling af fremmede her-

¹ Dette må være en fejlskrift. Christen Skeel Albrechtsen blev g. 1630 m. Birgitte Rud Corfitsdatter († 1645). ² Jytte Gyldenstjerne Henriksdatter betegnes her som enke efter kongens jægermester Christoffer von der Groeben til Gunderslevholm († 1617), skønt hun i 1622 havde ægtet Ejler Knudsen Urne til Åsmarke († 1640). ³ Formentlig Skaføgård, Sønderhald h. ⁴ K. har ved en fejlskrift: Hedevig.

skaber og adelspersoner, som prinsen har anstillet med det første, nødvendigvis skal bruge forskelligt tintøj, skal han anbefale alle sine borgere til prinsens behov godvillig at forstrække ham med 250 fade, 300 tallerkener, 15 par lysestager og 25 »kamentken«¹ og fremsende dem den 10. ds. uden forsømmelse med en af deres betroede borgere eller en af byens tjenere med en fortegnelse over det tin, han har med sig. Karlen skal blive her, så længe prinsen har brug for tintøjet, tage vare på det og føre det rigtigt med tilbage igen. (Vedlagt en seddel med opskrift på, hvor meget hver af de tre byer skal levere). T. K. og K. 108.

4. juli (Nykøbing). Lignende miss. til borgemesteren i Sakskøbing om at levere 100 fade, 150 tallerkener, 6 par lysestager og 10 »komentken« og til borgemesteren i Stubbekøbing om at levere 150 fade, 250 tallerkener, 6 par lysestager og 15 »kamentken«. T. K. og K. 108.

— (—). Befaling til kongens tøjmester Christoffer Schwencke om at lade denne kongens musikanter Jacob Foucart ud over de masker, som han allerede har fået, få så mange og af den slags, som han selv vælger og anser for tjenlige. T. K. 109.

— (—). Miss. til Jørgen Seefeld [Christoffersen, Ringsted klostres len]. Da prinsen til traktering og regalering af de fremmede herskaber, som prinsen venter hertil den 14. ds., skal bruge nogle krebs og ikke kan få dem noget andet sted end i hans len, skal han ordne det således, at der fra den 13. ds. og i de næstfølgende 8 dage efter hinanden efter hans lejlighed hver dag bliver fremsendt nogle krebs, som friske og gode skal leveres til prinsens køkkenskriver. T. K. og K. 111.

— (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Da prinsen til den forestående talrige sammenkomst må være be-

¹ Også skrevet »Camentgen«, »Comenkener« og »Comentker«. Måske = kommenter, små skåle el. spølkummer.

tænkt på tilvejebringelsen af alle slags viktualier, og da der navnlig ikke må mangle friske havfisk, anmoder han ham om i det ham betroede len [Halsted kloster] med alvorlig flid at sørge for, at der fra den 13. ds. og fremdeles, så længe sammenkomsten varer, til enhver tid bringes hertil friske torsk, rødspætter, kuller, stenbidere, makrel og andre fisk, der fanges dér ved landet, så at der ikke mærkes nogen mangel derpå. T. K. 114.

4. juli (Nykøbing). Lignende miss. til hr. Palle Rosenkrantz [Ålholm len]. T. K. 114.

— (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Da prinsen venter fremmede herskaber, men til bespisningen af dem og deres følge ikke har kokke nok, anmoder han ham om at forløve hans kok, så at denne den 9. ds. bestemt kan møde i Nykøbing og forblive der, så længe de fremmede herskaber bliver hos prinsen, koge i køkkenet og varte op. T. K. 113.

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til hr. Palle Rosenkrantz. T. K. 113.

— (—). Miss. til Karsten Dreyer, kok i Næstved. Da prinsen i anledning af fremmede herskabers ankomst hertil den 14. juli behøver hans tjeneste, anmoder han ham om at indfinde sig her den 9. ds. og opvarte i prinsens køkken under kommando og befaling af prinsens hofmarskal. T. K. 115.

— (—)¹. Miss. til kansler Friis. Denne gamle feltpræst og forudm oekonomus i Århus hospital har ansøgt prinsen om hans anbefalingsskrivelse til kansleren. På grund af hans svare alder og klagende fattigdom anmoder prinsen kansleren om, såfremt det forholder sig således, at hjælpe ham til en eller anden tjeneste efter hans kvaliteter, så at han kan få sin underholdning deraf på livstid. T. K. og K. 110.

---

¹ Dag og sted mangler, men må, efter nummeret at slutte, antagelig være 4. juli, Nykøbing.

7. juli (Nykøbing). Miss. til Lave Bille. Da prinsen den 13. ds. til Dragsminde venter hertugerne Frederik og Johan Christian, begge hertuger til Slesvig, Holsten etc., med deres gemalinder, og prinsen har valgt ham, kongens øverste over det sjællandske regiment Christoffer Stensen til Grimsted og Borkard Rud til Sæbygård til at være deres »ledsagensmænd«, skal de alle den 13. ds. forføje sig til Dragsminde, tage deres kuskvogne og andre vogne med sig for dermed at føre fruentimmeret¹ til Nykøbing, modtage begge på prinsens vegne og siden efter indholdet af den ordinans, som prinsens hofmarskal og kammerråd Dionysius von Podewils² har fået, ledsage dem og bringe dem til Nykøbing. K. 116.

— (—). Lignende miss. til Christoffer Stensen om sammen med lensmanden på Halsted kloster Jost Frederik von Pappenheim og Borkard Rud som »ledsagesmænd« den 13. ds. tilsammen at give møde i Dragsminde, medtage deres kuskvogne og andre vogne og efter den Jost Frederik von Pappenheim meddelte ordinans ledsage gæsterne og bringe dem til Nykøbing. T. K. og K. 117.

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til Borkard Rud. T. K. og K. 117.

— (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Da prinsen den 14. ds. venter hertugerne Frederik og Johan Christian, begge hertuger til Slesvig, Holsten etc., med deres gemalinder til Nykøbing og derfor formoder, at de ankommer til Dragsminde den 13. ds., skal han sammen med Christoffer Stensen til Grimsted, kongens oberst, og Borkard Rud til Sæbygård, til hvem der er sendt en særlig skrivelse til hver, henimod nævnte tid med sine kuskvogne og andre vogne til befordring af fruentimmeret begive sig til Dragsminde, hvor han skal føre ordet og byde fyrsterne velkommen, modtage dem og samme dag, den 13. ds., føre dem

¹ Damerne. ² K. har først haft: Jost Frederik von Pappenheim; dette er rettet til ovenstående.

til Maribo, hvor prinsens folk kommer til stede og sammen med ham skal foretage det fornødne. Når han er ankommet til Maribo, skal han straks underrette prinsen herom og næste dag, den 14. ds., sammen med de fyrstelige personer begive sig til Nykøbing. Prinsen vil da komme dem i møde og modtage de fyrstelige personer. T. K. 118.

7. juli (Nykøbing). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim [Halsted kloster]. Da prinsen til sin kammerjunker [Christoffer Billes] bryllup venter adskillige af adel fra Jylland og Fyen, og de muligvis kommer med Tåsinge færgen¹, skal han træffe den foranstaltning, at de dér forefinder de nødtørftige vogne, så at de kan komme derfra hertil. T. K. 120.

— (—). Lignende miss. til hr. Palle Rosenkrantz [Ålholm len] om at træffe den foranstaltning, at sådanne adelspersoner i hans len efter deres begæring forsynes med de nødtørftige vogne, så at de kan komme hertil. T. K. 120.

— (—). Miss. til Hans Schmalkalden. Da prinsen ved den store sammenkomst her i høj grad har brug for endnu noget tintøj, skal han henimod den 13. ds. i Nykøbing levere 150 tinskåle og 100 tintallerkener. T. K. 119.

8. juli (—). Miss. til hertugen [Frederik] af Holsten. Prinsen har igår aftes modtaget hans skrivelse fra Gottorp den 29. juni, hvori han lover at ankomme til Rødby den 14. ds., hvilket har været prinsen meget kært at høre; han skal være hjertelig velkommen. For at han og hans følge bekvemt kan komme over søen, har prinsen ladet en af de kongelige galejer sejle til Heiligenhafen for dér at afvente ham og bringe ham derfra til Rødby. Men hvis han, som han skriver, agter at sejle fra Femern, kan han give kaptejnen på galejen ordre, eftersom han selv synes. Hvad angår kørslen fra Rødby til Nykøbing, da har prinsen allerede givet sådanne

¹ Stedet er tvivlsomt. K. har: »bey Dasings Feere«.

ordrer, at hverken hertugen eller hans følge vil føle nogen mangel.

P. S.: Prinsen minder om, at Johan Christian, hertug til Slesvig, Holsten etc., efter sit tidligere tilsagn har lovet sammen med ham at komme over til prinsen og besøge ham. Han og hans gemalinde vil være prinsen og hans gemalinde velkommen. T. K. 121.

9. juli (Nykøbing). Miss. til borgemester Søren Sørensen [Maribo]. Da hertugerne Frederik og Johan Christian af Slesvig, Holsten etc. samt deres gemalinder den 14. ds. ankommer til Maribo, skal han indlogere ikke alene hertug Frederik, men også hertug Johan Christian og deres gemalinder tilbørligt i sit hus og endvidere forsyne deres officerer og betjente med nødtørftigt kvarter. I den anledning fremsender prinsen hertug Frederiks foderseddel, medens hertug Johan Christian med alle hans folk næppe kan anslås til mere end 12 personer. Hvad der behøves af mad og drikke, vil prinsen til rette tid lade skaffe derhen. T. K. 122.

10. juli (—). Miss. til hr. Corfits Ulfeldt. Eftersom prinsens bestand af harer¹ forgangen vinter er således ødelagt og bortdøet, at der nu findes stor mangel her i landet til at traktere hans gæster med, anmodes adressaten om at hjælpe og lade en af kongens vildtskytter skyde et halvt hundrede harer til prinsens behov og levere disse førstkommende søndag i Nykøbing. T. K. og K. 123.

12. juli (—). Miss. til hertug Frederik af Holsten. At hertugen ved sin skrivelse fra Kohøvede den 11. ds. igen har forsikret prinsen om sin forestående ankomst til Nykøbing, har været denne hjertelig kært, og han byder ham velkommen. De vanskelige forhold i fyrstendømmet Lüneburg vil indenfor så kort tid næppe betyde nogen særlig fare, og hertugen behøver ikke at være bekymret for, at han, ud over det, der skyldes nært slægtskab og mangfoldigt venskab,

---

¹ K. har: »Harer wiltbred« og tysk: »Hasenwildtpradt«.

skal blive opholdt længe. Vogne vil prinsen forsyne ham tilstrækkeligt med, som han har meddelt i sin sidste skrivelse. T. K. 124.

12. juli (Nykøbing). Miss. til hr. Johan Christian af Sønderborg. Prinsen har i dag modtaget hans skrivelse, dateret Oldenburg den 11. juli, og har deraf set, at han vil opfylde sit tidligere løfte og sammen med hertug Frederik begive sig hertil, hvorfor han også fremsender en furerseddel. Prinsen takker ham, fordi han vil opfylde sit løfte; han skal være velkommen. T. K. 125.

13. juli¹ (—). Åb. brev, hvorved denne Johan Verbruggen og hans søn Wilhelm får bevilling på livstid til fri fangst af falke og høge i Norge, nemlig i Trondhjems, Bergens, Stavangers og Oslo stifter, Tromsø len og Finmarken, samt i Island, nemlig i Tingeyjar for Norden, Mula, Skagafjords og Eyafjords sysler, såvidt det står til prinsen. Johan Verbruggen har for prinsen forelagt forskellige breve og dokumenter, ved hvilke prinsens fader kong Christian IV fra begyndelsen af sin regeringstid har givet Johan Verbruggen som prinsen af Oraniens falkefænger bevilling til falke- og høgefangst visse steder i Norge og Island, og på grund af andres indpas har kongen nu sidst i et brev, dateret København den 17. og 19. maj 1637², givet ham og hans søn Wilhelm Verbruggen bevilling på sådan fri fuglefangst på visse nærmere angivne steder på livstid. Da Johan Verbruggen har ment, at dette kongens privilegium måske i fremtiden kan komme til at strække sig ind i prinsens tid, har han ikke alene forelagt nævnte sine breve og dokumenter for prinsen, men også ansøgt denne om at tildele ham og hans søn et forsikringsbrev på denne frihed fremfor alle andre, som muligvis i forandrede tider kunne søge at gøre dem indpas. T. K. 126.

¹ Brevet er på bagsiden dateret 13. juli, men i selve brevets tekst 13. juni. Som K. er benyttet en renskrift, der dog hverken har segl eller underskrift. Af brevets nummer kan man måske slutte, at juni er en fejlskrift for juli, hvilket også kan være grunden til, at renskriften ikke er benyttet. ² 17. og 20. maj 1637, se Norske Rigsregistrarer VII, s. 339 og 343 samt K. Brb. 1637—39, s. 151.

13. juli¹ (Nykøbing). Miss. til Joachim Moltke. Ved denne brevviser, prinsens kammertjener, fremsendes herved 2 eksemplarer af nogle opsatte vers, som skal sættes i bogstaver efter vedlagte forma², hvorved skal benyttes en nøjagtig korrektør, og trykkes i 200 eksemplarer af hvert format, uden mangler og udadledige, ved dag og ved nat, således at prinsen den 14. ds. i god tid ufejlbarligt har de 400 eksemplarer her. Det indskærpes ham alvorligt, at han ikke må trykke eller udbrede flere eksemplarer, men at han skal holde dem hemmeligt. Hvad trykkerlønnen angår, da skal han tilstille prinsens kammertjener en fortegnelse over den, hvorefter han vil få sin tilbørlige betaling. T. K. 127.

19. juli (—). Se 19. aug.

20. juli (—). Miss. til hr. Tage Thott [Ottesen]. Prinsen erfarer, at han på kongens vegne vil blive sendt til Warszawa til kongen af Polens bilager. Da prinsen også nylig er blevet indbudt til dette bilager, anmoder prinsen ham om, når han søger om audiens på kongens vegne, da også tillige at anholde om audiens på prinsens vegne, derved aflægge de sædvanlige curialia, anføre prinsens undskyldninger, udtale alle gode ønsker om prosperitet i det påbegyndte ægteskab og forsikre om prinsens venlige indstilling, hvortil prinsen fremsender ham vedlagte kreditiver. T. K. 128.

22. juli (—). Miss. til Jørgen Ahlefeldt. Da prinsens tidligere kok Henrik Bittger har indbudt prinsen til sit bryllup, og prinsen vil vise sig nådig mod ham, anmoder han adressaten om, da dagen for brylluppet allerede vil være forbi, når dette kommer frem, på prinsens vegne at overlevere medfølgende present til bruden. T. K. 129.

23. juli (—). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Da de herværende herskaber, hr. Frederik og hr. Johan Christian,

¹ Læsningen er ikke helt sikker. Blækket er her — og iøvrigt mange steder i brevene fra denne tid — så afbleget, at det er næsten umuligt at tyde skriften.

² Formentlig i 2 formater, se ndfr. ³ Se K. Brb. 13. juni 1637.

begge hertuger af Slesvig, Holsten etc., står i begreb med at rejse tilbage til Holsten og derfor i morgen, den 24. juli, vil bryde op herfra og holde natteleje i Maribo, skal han straks træffe foranstaltninger, for at alt, hvad der er nødvendigt til indretning af natteleje, bliver skaffet til Maribo. Desuden skal han sørge for de fornødne vogne, så at de holder på de sædvanlige steder, og der ikke viser sig nogen mangel. T. K. 130¹.

23. juli (Nykøbing). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim og samtlige » ledsagefolk « om i anledning af ovennævnte fyrstelige herskabers afrejse, ligesom på henrejsen, at lade deres egne vogne opvarte i Maribo og indfinde sig i egen person til nævnte tid og ledsage herskaberne fra Maribo til Rødby samt udrette, hvad der ellers måtte være nødvendigt. T. K. 130.

— (—). Miss. til Søren Sørensen, borgemester i Maribo, om i anledning af ovennævnte fyrstelige herskabers afrejse at sørge for tilbørlige logementer og kvarterer til dem og deres betjente. T. K. 130.

25. juli (—). Lat. miss. til kong Vladislav IV af Polen. Da kong Christian IV etc., prinsens fader, sender denne hr. Tage Thott til Eriksholm for at overbringe hans lykønskninger til brylluppet, har prinsen overdraget ham også at fremføre sine lykønskninger i samme anledning. Lat. K. 131.

— (—). Miss. til klostret i Slesvig. Af vedlagte kan de se, at Anna Peters gennem Johan Christian, hertug til Slesvig, Holsten etc., har ansøgt prinsen om hans intercession for hendes datter, der er konventualinde i klostret. Da nu hertugen ved sin nærværelse her både skriftligt og mundtligt har rettet henvendelse derom til prinsen, anmoder denne dem derfor om at følge hans henstilling med hensyn til supplikantindens datter så vidt, at hun, om ikke straks, så dog i alt fald ved første lejlighed må blive optaget og få bevilget fuld hævnning. T. K. 132.

¹ Dette og de to følgende koncepter er skrevet på samme blad.

27. juli (Nykøbing). Lat. miss. til kongen af Polens broder Casimir¹. Denne unge mand af adelsfamilien Oinhausen har i nogle år opholdt sig på Sorø akademi. Da han nu har nået den alder, da han for sin udviklings og sin uddannelses skyld bør begive sig til udlandet, har han ansøgt prinsen om en anbefalings-skrivelse til adressaten. Prinsen beder derfor denne modtage Johannes Melchior von Oinhausen og give ham adgang blandt sine nærmeste. Lat. K. 133.

— (—). Miss. til Christoffer Urne. Da prinsen skal bruge noget rent sølv, »ligesom det groder² och ligger ved dagen med ertz og aldt«, for at benytte det til medicin, anmoder han adressaten om så hurtigt som muligt at sende prinsen en stor æske fuld af samme sølv. T. K. og K. 134.

— (—). Miss. til kurfyrsten af Brandenburg. Kongens råd Christoff von der Lippe har ved sin hjemkomst hertil berettet, at kurfyrsten ved Guds hjælp og ved dr. med. Heilwig Dietrichs gavnlige medikamenter lykkelig og vel er blevet kureret for en besværlighed i låret. Da prinsen som følge af et tidligere benbrud endnu stadig er behæftet med ikke ringe smerter i låret og derfor har til hensigt at benytte nævnte læges råd og medikamenter, anmoder han kurfyrsten om at tillade nævnte medikus i den anledning snarest at begive sig hertil til prinsen. Når prinsen har rådført sig med ham og benyttet hans hjælp, vil han straks sende ham tilbage til kurfyrsten. For at nævnte læge så meget hurtigere kan komme til prinsen, og den til kuren bekvemme årstid ikke skal gå forbi, fremsender prinsen herved et pas for nævnte doctor. Prinsen føler sig overbevist om, at kurfyrsten gerne vil give ham orlov.

P. S.: Da prinsen ser, at der med fremsendelse af passet vil gå en rum tid, og netop den til kuren bekvemmeste tid, fremsender prinsen for alle eventualiteters skyld hermed passet for hans livmedikus. T. K. 135.

---

¹ Vladislav IV's halvbroder, den senere konge Jan II. Casimir. ² Gror; den tyske koncept har »wächst«.

28. juli (Nykøbing). Miss. til den kongelige overskænk Knud Ulfeldt. Denne brevviser Claus Unna er ikke alene født af godtfolk, men har også lært tøndebinderiet og har hidtil overalt klaret sig dermed, hvilket han har tilbudt at skaffe bevidnet. Såfremt der skulle være en plads ledig i kongens kælder, anbefaler prinsen ham til denne og beder adressaten unde ham den ledige plads og antage ham som kælderknægt. T. K. 136.

1. aug. (—). Pas¹ for Peter Helt til København, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K. 209.

— (—). Pas for den holstenske kok til Heiligenhafen, 1 vogn. Udt. i T. K. 209.

— (—). Pas for drabanten Rasmus Hansen til København, 1 vogn. Udt. i T. K. 209.

— (—). Pas for staldkarl Søren til at bringe tøjet til Frederiksborg, 8 vogne. Endvidere til den forgyldte vogn 8 heste, 1 vogn tilbage og frit mål. Udt. i T. K. 209.

4. aug. (—). Miss. til Johan Bløcher, inspektør ved Børnehuset i København. Prinsen har af sin gemalindes kammerjunker ladet sig formå til at sende denne hans dreng for de af ham begåede insolentier til København til Børnehuset. Han bedes modtage ham og henvise ham til et håndværk, som han har lyst til. T. K. 137.

7. aug. (—). Ordinans til færgemanden i Vordingborg færgen Marten Suering² om ikke hertil at overføre med færgen nogen, hvem det end måtte være, som fra Sjælland eller andre inficerede steder vil besøge det kommende Laurentii³ marked med deres kramvarer for at sælge eller købe, under prinsens unåde og kongens højeste straf. T. K. og K. 138.

¹ Passus securitatis. ² Formentlig identisk med Marten Schnering (Schnøring). ³ Navnet findes kun i den tyske tekst.

7. aug. (Nykøbing). Befaling til kongens herværende byfoged Denis Thomsen om, at han slet ikke må lade nogen kræmmere eller håndværksmænd, de være sig, hvem de være vil, fra Næstved eller andre inficerede steder komme herover for på det tilkommende Laurentii marked hemmelig eller åbenbarlig at købe eller sælge under en straf af 20 specierdlr. for den, som overtræder dette forbud. T. K. og K. 139.

— (—). Miss. til hr. Frederik Reedtz. Det berettes, at pesten grasserer svært og tager overhånd i Næstved. Da en stor del af denne byes indvånere hvert år er vant til at besøge Laurentii marked her, frygter prinsen for, at samme sygdom derved let kan føres herover. Prinsen anmoder ham derfor om at befale og pålægge Næstveds indvånere, at de for denne gangs skyld vil undlade at besøge denne markedsdag. Ligeledes skal det ved færgestedet i Sjælland alvorligt befales, at hvis ellers nogen folk fra inficerede steder på Sjælland vil drage hertil til marked, at det da ikke må blive tilstedt at føre dem herover. T. K. og K. 140.

— (—). Miss. til greven af Oldenburg. Denne brevviser, prinsens lutspiller Joachim Zoëga, har efter sin ankomst hertil berettet, at han ved sin sidste gennemrejse gennem Oldenburg har opvartet greven med sin lut, og at greven syntes godt om hans videnskab og har begæret at optage ham i sin tjeneste. For det tilfælde, at greven ønsker hans opvartning, vil prinsen gerne overlade ham til greven, så længe det behager denne. T. K. 141.

— (—). Miss. til Christian Ulrik Gyldenløve. Denne brevviser, lutspilleren Joachim Zoëga, har prinsen i sin tid ladet undervise i lutspil og har senere for hans bedre uddannelses skyld forløvet ham til Frankrig. Han har nu atter indfundet sig hos prinsen, men da denne ikke har brug for hans tjeneste, vil han overlade ham til kongen og anmoder derfor adressaten om at præsentere ham for denne og hjælpe ham, så at han får tilbørligt underhold og løn. T. K. 142.

7. aug. (Nykøbing). Miss. til Jørgen Ahlefeldt. Denne brevviser, prinsens fodermarskal Hans Bertram, har indgået ægteskab og har derefter bosat sig i hans len [Haderslev], hvor han håber at finde forfremmelse hos adressaten, hvilket prinsen på grund af hans tro tjeneste gerne ser. Prinsen anbefaler ham til adressaten og beder denne tænke på ham fremfor på nogen anden, såfremt der bliver nogen stilling ledig, som han måtte være kvalificeret til. T. K. nr. 143.

12. aug. (—). Miss. til grev Henrik af Nassau. Hr. Johan Georg, hertug af Sachsen, har til prinsen sendt og anbefalet som skriver denne brevviser Jørgen Ellinger, født i Mühlhausen i Thüringen. Da prinsen allerede er forsynet i denne tjeneste og derfor ikke kan bruge ham, har prinsen under hensyn til hertugens anbefaling ikke uden videre villet sende nævnte Ellinger bort, men vil efter hans anmodning anbefale ham til greven som skriver, eller hvad han ellers kan bruges til. Såfremt greven ikke kan bruge ham, beder prinsen ham forfremme ham andetsteds til en stilling, hvorved han kan få sit underhold. T. K. 144.

14. aug. (—). Miss. til Jacob Mores. Da prinsen på den indstændigste ansøgning fra sin tidligere kammerpage Rudolf von Bünow har indvilget i at hjælpe ham ud af hans trængsel med 200 rdlr., anmoder han adressaten om at tilstille ham nævnte 200 rdlr. over Paris til Saumur snarest og ufortøvet, for at han ikke ved pengenes langvarige udebliven skal komme i større trang og skade. Prinsen vil efter anfordring erstatte adressaten disse penge. T. K. 145.

19. aug. (—). Miss. til Johan Braem. Prinsen har tilladt Hans Christoffer von Kørbitz, kammerjunker hos prinsens gemalinde, at foretage en rejse til Frankrig på et år. Da han har formået prinsen til at betale ham hele hans årsløn¹, 629 rdlr. in specie, og til ved veksling at tilstille ham pengene, anmoder prinsen Johan Braem om at tilsende kammer-

¹ K. har ved en fejlskrift »Jahrsbetallung« i stedet for: »Jahresbesoldung«.

junkerens disse 629 rdlr. in specie til Frankrig, hvor han måtte have brug for dem, og dertil forsyne ham med de tilbørlige vekselbreve. Prinsen vil betale ham disse penge tilbage, når kammerjunkeren kvittans for modtagelsen af pengene bliver indsendt til prinsens kammer. (Vedlagt en seddel med følgende påskrift på tysk:) Kammerjunker Korbitz's løn for et helt år udgør 629 rdlr., som hr. Johan Braem skal tilstille ham på stedet således, at prinsen vil have at tilbagebetale ham disse 629 rdlr. i København. T. K. 146.

19. aug.¹ (Nykøbing). Miss. til Jørgen von Ahlefeldt. Prinsens sadelmager har berettet, at hans kones slægtning Jes Larsen har forset sig i den grad, at han ved lov og dom er dømt fra livet til døden. For at hans livsstraf kunne blive mildnet noget, har nævnte sadelmager ansøgt prinsen om at støtte ham ved en skrivelse til adressaten. Prinsen anmoder denne om at forandre straffen for nævnte misdæder således, at han bliver rettet med sværdet og jordet uden almindelig ligbegængelse. T. K. 147.

— (—). Miss. til Henning Valkendorf. Prinsen livmedikus, dr. med.² Henrik Küster, har berettet, at prinsen for to år siden har sendt Henning Valkendorf en promotorialskrivelse for ham om hans udestående salarium hos nogle adelspersoner i Fyen, hvorefter Henning Valkendorf ikke sparede nogen flid, men var ham til megen nytte. Mod al forhåbning har dog Claus Brockenhuus, Henrik Podebusk, Christen Lange, Morits Aschersleben og fru Karen Krabbe hidtil ikke betalt ham, og han har derfor atter ansøgt prinsen om en promotorialskrivelse til Henning Valkendorf. Prinsen anmoder derfor denne om med flid at bevæge hans adelige restanter til efter deres egen forpligt enten at betale deres resterende part eller også meddele grunden til, at de ikke mener sig pligtige at betale ham. T. K. og K. 148.

¹ K. har, efter nummeret at dømme ved en fejltagelse, 19. juli. ² Dr. med. findes kun i den tyske tekst.

26. aug. (Nykøbing). Ordinans til den kongelige jægermester Otto Termo om efter anmodning fra Otte Brahe Pedersen levende at fange 4 gode dådyr og levere dem til dem, der vil blive sendt for at afhente dem. T. K. 149.

— (—). Miss. til fru Vibeke Kruse. Denne brevviser, prinsens livknægt Hans Jensen, har berettet, at den nuværende slotsfoged på Kronborg agter at opsiges sin tjeneste, hvorfor nævnte livknægt vil søge at opnå denne tjeneste hos kongen gennem hende; han har derfor bedt prinsen om at anbefale ham til hende. Da prinsen gerne under ham denne tjeneste, beder han hende om at lægge et godt ord ind for ham hos kongen, så at han må få tjenesten. T. K. 150.

30. aug. (—). Miss. til Jacob Mores. Prinsen har rigtigt modtaget den fremsendte kunstbog¹, og da han finder, at der er stor forskel på de deri indeholdte stykker, har han ladet

¹ I en skrivelse, dat. Hamburg den 12. aug., til prinsen skriver Jacob Mores, at han ved en ung svend hos kurfyrsten af Sachsens musikanter sender prinsen denne »schönes herrliches künstliches abgerissenes Buch«, om prinsen vil have den til sit kunstkammer. Nogle fortræffelige kunstrige mestre har malet forskellige stykker deri. Navnlige er fuglene og dyrene tegnet af afdøde kejser Rudolfs fornemme miniaturmaler Georgius Hoffnagell, som forlængst er død, og hvis sager ikke mere er til at få og nu holdes meget højt i pris. Hertugen af Buckingham har i året 1627 i England i London ladet betale brevskriveren 1200 gylden for fire små stykker, der var lavet af Georgius Hoffnagell. Nu er der i denne bog 56 stykker. Omend der er stykker deriblandt, som vel er 80 rdlr. værd, så vil han dog overlade prinsen dem for 8 rdlr. stykket på det allernøjeste. Hvis prinsen ikke vil beholde dem, beder han om at få bogen sendt tilbage med brevviseren. I en ny skrivelse, dat. Hamburg den 7. oktober, skriver Jacob Mores, at han har modtaget kunstbogen tilbage med 16 stykker, der er mærket med +. Skønt bogen derved bliver berøvet sine bedste stykker, vil han dog overlade prinsen dem for 12 rdlr. stykket. Vedlagt findes følgende liste over de 16 stykker: »No. 1. Ein Dama Hirsch mit roth und weysen Flecken. 2. Ein Dama Hinde mit dergleichen Flecken undt ein junges Hinde. 3. Ein Hirsch. 4. Ein jung Reeh undt ein Hindinne. 5. Ein Willdschweyn, graw und weys. 6. Ein Bulle. 7. Ein Kuhe. 8. Ein Zigenbock. 9. Eine Gemse. 10. Ein Hundt. 11. Ein Fuchs. 12. Eine indiansche Katz. 13. Ein Wollff. 14. Eine Löwinne. 15. Ein Luchs. 16. Ein gerissen Stück, soe Lucas van Ley. Ao 1524 auff Pergament gerissen«. (Prins Christian (V)s arkiv: Indk. breve fra ikke fyrstelige personer, kronologisk ordnede).

sætte mærke ved dem, som han synes om, og anmoder nu adressaten om at meddele prisen på dem, hvorefter han vil meddele ham sin beslutning.

P. S.: Han vil huske, hvad Horkius har lovet prinsen om en skudsikker rustning; da denne imidlertid hidtil ikke er kommet, skal Jacob Mores henvende sig til bemeldte Horkius og anmode ham om at fremskaffe den, hvis han ikke vil have, at prinsen i tilfælde af, at den helt udebliver, skal nødsages til andet. (Nedenunder er skrevet:) NB. Ovennævnte kunstbog er af hr. marskallen blevet sendt til Mores. T. K. 151.

31. aug. (Nykøbing). Miss. til hertugen af Holsten. Prinsen har modtaget meddelelsen om, at han vil sende denne nogle fasaner, og takker derfor. Da prinsen husker, at hertugen også har lovet ham nogle kirsebærtræer, vil han minde ham om dem, for at de muligvis kan blive sendt sammen med fasanerne, hvilket prinsen beder ham ikke optage ilde. T. K. 152.

10. sept. (—). Generalpas til indkøbet af rhinskvin ved den øvre Rhin for Abraham Disteldorf. T. K. 153.

— (—). Miss.¹ til kurfyrsten af Mainz og kurfyrsten af Trier. Da prinsen til sin hofstat skal bruge en del rhinskvine, har han overdraget denne Jørgen Fingerling, indvåner i København, i kommission at købe dem, hvorefter denne har til hensigt at afsende sin tjener Albert Disteldorf til Rhinen. Prinsen anmoder derfor adressaterne om ikke alene at tillade ham at indkøbe sådanne vine i deres lande, men også at lade ham passere told- og licensfrit gennem deres lande med vinene. T. K. 153.

---

¹ Disse og de følgende breve er skrevet på ét ark og betegnes på bagsiden som: »Freye Weinbriefe an den ober Rheinstrohm auff Jørgen Fingerling«. Over det første brev står: »An den Oberstrohm«. Vedlagt en liste over adressaterne. Iøvrigt er de væsentligt overensstemmende med den ovenfor s. 303 ff. meddelte række breve af samme slags.

10. sept. (Nykøbing). Lignende miss., mutatis mutandis, til domkapitlerne i Mainz og Köln og til kurfyrsten af Köln. T. K. 153.

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til begge landgreverne af Hessen og administratoren af Kurpfalz eller dennes regering, til general Gallas og den kejserlige marskal grev Johan Götz, til Johan von Werth, hertug Bernhard af Weimar, til 4 grever og 4 friherrer. T. K. 153.

— (—). Lignende latinsk miss., mutatis mutandis, til kardinal de la Valette. Lat. K. 153.

11. sept. (—). Miss. til hertug Hans i Eutin¹. Denne brevviser, prinsens forhenværende livskrædder Simon Welter², har berettet, at han både med hensyn til et hus, som hans børn har i adressatens residens Eutin, og til hans søn ønsker at ansøge hertugen om nogen begunstigelse, og har derfor ansøgt prinsen om hans promotorial. Prinsen anbefaler ham til bønghørelse af hans ønsker. T. K. 154³.

— (—). Miss. til hertugen af Holsten. Prinsen har igår modtaget hans skrivelse af 1. sept. med meddelelse om, at hans gemalinde er nedkommet med en velskabt lille søn⁴. Prinsen lykønsker og udtaler de bedste ønsker for ham. T. K. 156.

— (—). Miss. til samme. Prinsen behøver til sin her-værende lysthave nogle løg og frøplanter. Da de ikke er til at få her, og prinsen erindrer, at hertugen har til overflod af dem, kan han ikke lade være med at plage ham hermed, men har afsendt sin lysthavegartner Hilarius Heyne til ham og beder ham hjælpe sig med nogle løg og frøplanter. Han beder hertugen om at give sin gartner anvisning på at levere prinsens gartner, hvad der kan være tjenligt for ham. T. K. 157.

¹ Hertug Johan af Holsten-Gottorp, biskop af Lübeck. ² Han kaldes i miss. af ¹¹/₆ 1635: Simon Weltin. ³ Nr. 155 mangler. ⁴ Adolf August, f. ¹/₉, † ²⁰/₁₁ 1637.

13. sept. (Nykøbing). Miss. til hr. Frederik Reedtz. Da det daglig berettes, at den farlige pestilens griber mere og mere om sig i København og andetsteds. og da prinsen ved godt tilsyn gerne så sin residens befriet for den, skal adresaten alvorligt og under trussel om straf befale færgemanden i Vordingborg, at han ikke hertil overfører nogen folk¹ eller gods, som kommer fra København eller andre inficerede steder, for at prinsens residens kan forblive ubesmittet. K. 158².

U. d. og st. [13. sept. (Nykøbing)]. Ordinans til færgemanden Frederik Mortensen ved Gåbense færge om, at han skal give synderlig agt på, at ingen folk eller gods, som vil herover fra København eller andre inficerede steder på Sjælland, kommer her til landet eller til byen, undtagen de, som har ærinde på Lolland, dem kan han lade drage til Guldborg færge. K. 160.

21. sept. (Nykøbing). Miss. til den svenske general Johan Banér. Denne brevviser, kammerfrue hos prinsens gemalinde Elsebe Hansøns, har berettet, at hendes afdøde mand Hans N. i nogle år har tjent Sverrig som officer og kaptejn under oberstløjtnant Volmer von Rosens kommando. Han efterlod ved sin død ikke alene forskelligt løsøre, men også hos bemeldte oberstløjtnant en fordring på nogle hundrede rdlr., bortset fra hvad der endnu måtte restere ham i løn for hans tjeneste under den svenske krone. For moderligt at skaffe sine stakkels efterladte børn deres faders efterladenskaber har hun ansøgt prinsen om tilladelse til at foretage en rejse til Pommern og desuden om en anbefalingsskrivelse til generalen til fremme af sagen. Prinsen beder ham derfor om at yde hende den fornødne støtte, såfremt nævnte oberstløjtnant von Rose ikke skulle vise sig rimelig med hensyn til hendes afdøde mands efterladenskaber og fordring, og iøvrigt også med hensyn til mulige krav på den svenske krone. T. K. 162.

¹ K. har først haft: ingen bud, købmand. Hertil er i margenen tilføjet: Håndværksfolk, bønder, tiggere og andet folk. Dette er atter slettet. ² Nr. 159 mangler.

U. d. og st.¹ Pas for denne brevviser, prinsens gemalindes kammerfrue Elsebe N. til Stralsund og derfra efter lejlighed til den svenske hær. T. K. 161.

— (—). Miss. til Tyge Brahe på Tryggevælde. Da hr. Christen Christensen, kapellan i Hellisholm, for hans dygtighed og gudfrygtige levned skyld er blevet anbefalet til prinsen som en, der fortjener en anden lejlighed og forbedring, anmoder prinsen ham om, når et eller andet godt kald bliver ledigt i hans len, at lade ham være sig anbefalet, så at han efter ordinansen fremfor nogen anden befordres til samme kald. K. 161.

— (—). Lignende miss², mutatis mutandis, til hr. Frederik Reedtz [Vordingborg len]. K. 161.

22. [sept. (Nykøbing)]. Miss. til ridefogden på Ålholm Niels Lavridsen om at lade brænde 20 læster kul, hver læst à 12 sække. Udt. i T. K. 161.

— (—). Ordinans til bødker Rasmus Olufsen om at lade hugge 3000 båndstager i Halsted len. Udt. i T. K. 161.

23. sept. (—). Miss. til Frederik Urne. Af den engelske falkefænger Janson West har prinsen købt 3 hvide falke og en grå falk og har akkorderet med ham om, at han selv skal føre dem til Dresden. Da han imidlertid gerne først vil skilles fra sine to karle, som endnu ligger i Helsingør, og betale dem deres løn, har han bedt prinsen om at lade udbetale 100 specierdlr. på regnskab i Helsingør. Prinsen anmoder adressaten om at lade summen udbetale af toldboden dér til dem, der fremviser West's kvittans. Prinsen vil skaffe disse 100 specierdlr., og hvad resten kan beløbe sig til, hos kongen. K. 163.

¹ Dette og de følgende udaterede breve står på samme blad, der ligger i et udateret omslag. De to sidste ordinanser er dog dateret den 22. ² På omslaget er endvidere opført: Ordinans til Jost Frederik von Pappenheim, men nogen tekst findes ikke.

U. d. og st. Pas¹ for denne engelske falkefænger Jansson West med 4 islandske falke herfra til kurfyrsten af Sachsen. T. K. 161.

24. sept. (Nykøbing). Miss. til Joachim Furér. Prinsen har affærdiget denne brevviser, den engelske falkefænger Jansson West, med 4 falke til kurfyrsten af Sachsen. Da han kun er lidet kyndig i sproget og kun kender lidt til vejen, skal furéren tage ham med i sit selskab fra Glückstadt af og være ham behjælpelig med råd og dåd, så at han vel og sikkert kommer igennem med sine falke og kan overrække dem. Han er af prinsen blevet så godt forsynet med tæring, at furéren ikke skal forstrække ham med noget. Desuden er han af prinsen blevet forsynet med pas for sig og falkene. Ligeledes fremsendes der til furéren 100 rdlr., som han skal betjene sig af til fra prinsen at overbringe kurfyrsten 2 af prinsens heste og 2 hunde. T. K. 164.

— (—). Miss. til hertug Christian af Sachsen. Prinsen benytter lejligheden, da denne brevviser skal foretage en rejse til Sachsen, til at sende hertugen denne skriftlige hilsen med alle gode ønsker. T. K. 165.

— (—). Miss. til hertug Augustus af Sachsen med forespørgsel om hans helbred og hilsner til ham. T. K. 166.

— (—). Miss. til hr. Hans Jørgen af Sachsen² om, at prinsen benytter lejligheden til at spørge til hans befindende og udtale sine gode ønsker for ham. T. K. 167.

— (—). Miss. til hertug Moritz af Sachsen med prinsens gode ønsker for ham. T. K. 168.

25. sept. (—). Ordinans til Søren Sørensen, borgemeester i Maribo, om på prinsens vegne at betale Peter Gagelman i København 150 rdlr. in specie på det regnskab, han

---

¹ Passus securitatis. ² D. v. s. Johan Georg, senere kurfyrst af Sachsen, broder til de to foregående og den efterfølgende adressat, alle sønner af kurfyrst Johan Georg I af Sachsen.

har indleveret til prinsen, fra 10. maj 1636 at regne, hvilket beløb skal godtgøres forbemeldte borgemester i hans regnskab, mod kvittering af Peter Gagelman. K. 169.

25. sept. (Nykøbing). Lat. pas¹ for Johan Christoffer von Körbitz, der, for at udvide sit kendskab til sprog, agter at rejse til udlandet, særlig til Frankrig og England. Lat. K. 170.

6. okt. (—). Miss. til Otto Philip von Rütigheim. Hans Jacob, kaptejn på det grevelige hus Ape, har indbudt² prinsen til sin søns dåb. Da prinsen ønsker at lade sig repræsentere ved dåben af adressaten, anmoder han ham om på prinsens vegne at give møde den 11. oktober på huset Ape til dåbsceremonierne og på prinsens vegne overrække medfølgende dåbsgave. T. K. 171.

U. d. okt. (—). Åb. brev, hvorved hr. Laurentius Wittingius og Joachimus Toumannus, fordum præster i fyrstendømmet Mecklenburg, på egne og 18 andre fordrevne præsters vegne får prinsens bevilling til i Lolland og Falster at besøge gode kristne og indsamle noget til deres og deres medbrødres føde, ophold og betaling af bartsværler (idet mange af dem endnu ligger under bartsværbehandling). De har under den nuværende fejde og orlog i Mecklenburg ikke alene mistet alt deres gods, der er blevet røvet og frataget dem, men de fleste af dem er blevet meget ilde trakteret, medfaret og såret og er med kvinder og børn blevet jaget fra deres kald, tjeneste, hus og gård og drevet i eksil og elende, som de dokumenter, som de har hos sig, viser, og fyrstendømmet Mecklenburg er så svarlig ødelagt, at de ikke kan finde deres føde og ophold dér. Kongens lensmænd, provster, præster, borgemestre og fogder her i Lolland og Falster skal derfor ikke alene tillade forbemeldte præster Laurentius Wittichius og Matthias Toumannus³ at holde kollekt for sig og deres medbrødre, men

¹ Passus securitatis. ² Ved skrivelse, dat. Oldenburg den 23. sept. 1637. (Prins Christian (V)s arkiv: Indk. breve fra ikke fyrstelige personer). ³ Navnene er noget forskellige fra dem i den første del af brevet.

tillige hjælpe enhver af dem, som anmoder derom med dette brev, med heste og vogn fra et sted til et andet. T. K.¹ og K. 172.

U. d. og st. Passus securitatis for denne brevviser, Gedser-færgemanden Hans Jensen, som er affærdiget herfra til Rostock med 10 læster byg mod, at han til prinsens hofholdning bringer et bryg rostockerøl med tilbage. T.K.173.

15. okt. (Nykøbing). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Efter at færgemanden ved Sundby færge er død, har prinsen bevilget sin felttrompeter Baltasar Zachow samme færge og færgegård. Adressaten skal straks lade færger og både i Sundby anvise ham og indføre ham i færgegården. Han skal forlige sig med den forrige færgemands enke om bådene, færgerne, og hvad der ellers kan være. K. 174.

— (—). Miss. til Lave Bille, landsdommer i Lolland. Da prinsen ønsker at se den dom, som han har afsagt i den berygtede troldkvindes sag, skal han sende den over til prinsen på en 3—4 dages tid. K. 174².

16. okt. (—). Miss. til Frederik Urne. Denne Ernst Augustus Kreutz har meddelt, at han for nogen tid siden har tjent kongen på Kronborg, og at han siden har tjent i den svenske hær som petardér, men at han har taget sin tilbørlige afsked derfra og igen begivet sig ind i riget her. Da han har hørt, at en kongelig fyrværker på Kronborg, ved navn Melchior Robbert, for kort tid siden er død, ønsker han at få denne stilling og har derfor ansøgt prinsen om hans anbefaling til Frederik Urne. Prinsen anbefaler ham til, efter hans kvaliteter, at blive forfremmet til denne fyrværkerstilling. T. K. og K. 175.

23. okt. (—). Generalpas for prinsens arkitekt og hofmaler Morten Steenwinckel. Han skal til adskillige tider gøre rejser i prinsens ærinde, og da prinsen tit og ofte behøver ham, men

¹ Den første del af T. K. er på dansk, derefter fortsætter det på tysk. ² Både dette og det foregående brev har nr. 174.

han ikke altid har prinsens pas at rejse med, hvorved prinsens ærinder mange gange bliver forsømt, gives der ham dette generalpas (der skal gælde for et år fra denne dato at regne og ikke bruges videre) frem og tilbage, på en borgervogn for hans person og nødtørftige bøndervogne til hans medhavende tøj og gods samt fri færge over alle strømme og færgesteder uden for sømmelse ved dag og nat. (På bagsiden er skrevet:) Anno 1638 den 8. jan. er på dette pas udgivet en postvogn. Frederik Urne, e. hand. Anno 1638 den 1. aug. er herpå udgivet postvognen. Nok den 10. ejusdem en borgervogn. Frederik Urne, e. hand. (På et særligt blad er skrevet:) Den 29. okt. bekom Martin von Steinwinchell en borgervogn med heste til København på k. m. fragt efter hs. fyrst. nåde prinsens pas, anset hs. m. betaler selv borgervogne her i Helsingør, og er ikke så her udi for^{ne} by som i andre købstæder, at byen betaler dennem. Steffen Jørgensen, Peter Brodersen, Frederik Urne, e. hand. (Den nederste del af arket med prinsens underskrift, segl og noget af dateringen er afrevet, da passet blev kasseret og et nyt udfærdiget 1. dec. 1638, under hvilken dato passet ligger).

27. okt. (Nykøbing). Miss. til enkedronningen af Sverrig om, at prinsen efter hendes begæring har afsendt denne brevviser, hans arkitekt og hofmaler Morten Steenwinckel, til hende. Prinsen har medgivet ham sit og sin gemalindes kontrafejer som gave til hende. Da det vil være prinsen kært også at modtage hendes og hendes frøken datters billeder, beder han hende om at fremsende dem med nævnte hofmaler ved dennes tilbagerejse. T. K. 192.

30. okt. (—). Miss.¹ til statholder hr. Corfits Ulfeldt. Prinsen har for nogle år siden i kongens fraværelse efter forbøn og begæring af Hans v. Schmalkalden, slotsfoged på Københavns slot, forundt hans afdøde hustrus søster

¹ Dette miss. er skrevet med en anden hånd end den sædvanlige, dog har Christoffer Lebzelter bagpå skrevet adressatens navn (der også findes på forsiden under teksten), datering og nummer.

Mette Oluf Villadsens i København lysestøbningen til kongens behov, navnlig til Provianthuset, Holmen, Tøjhuset og overalt på slottet, hvor det kunne behøves. Nu berettes det, at der er nogle, der lægger sig efter det og vil have det fra hende til andre. For at hun fremdeles kan beholde det til hjælp og underhold for hendes fattige små børn, og da det må formodes, at ingen har grund til at beklage sig over hende, beder prinsen statholderen mage det således, at denne fattige kvinde må beholde det fremfor nogen anden, så længe der ikke kommer nogen klage over hende. K. 177¹.

9. nov. (Nykøbing). Miss. til Jacob Mores. Da prinsen ønsker at give David Ehrmann i Hamburg 30 rdlr. i stedet for et honorarium, og han ikke har nogen lejlighed til at fremsende pengene herfra, anmoder han Jacob Mores om på prinsens vegne at betale nævnte David Ehrmann 30 rdlr. mod forevisning af dette brev. Prinsen vil betale ham pengene tilbage, når han ønsker det. T. K. 179.

— (—). Miss. til kongens rentemestre i København. Af hoføjede ansøgning fra afdøde Henrik Riedemans enke kan de se, hvad hun begærer med hensyn til fragten for prinsens gods, som i året 1631 blev ført fra Malmøhus til Haderslev. Da prinsen ikke har ladet sætte kronen på skibet og heller ikke har akkorderet med skipperen i supplikantens navn, men efter kongens befaling har ladet sit gods overføre til Haderslev, skal adressaterne skaffe sig at vide, hvorledes der er blevet akkorderet med forbemeldte skipper, og betale ham efter samme akkord, så prinsen kan blive umolesteret deraf. K. 180.

13. nov.² (—). Miss. til statholder hr. Corfits Ulfeldt. Prinsen bliver tid efter anden besværet med mangfoldige supplikationer af Christoffer Bring, forrige skriver på Malmøhus, om det, som han på prinsens vegne har

¹ Nr. 178 mangler. ² Under selve teksten står som datum: den . . . okt.

udsat¹ sig for blandt andre folk, købmænd og borgere i Malmø i året 1628, da prinsen først kom til Malmøhus, hvor han efter kongens befaling skulle have sin residens og hofholdning. Dette skete navnlig af den grund, at da prinsen først i november måned ankom dertil, var største delen af lenets indkomst for det år efter ordinanser og befalinger allerede sendt bort, især til Provianthuset, men også ellers til andre steder inden og uden riget, så at der på de tider ikke var ret meget i forråd, hverken af korn eller af andre viktualier, hvormed prinsen kunne holde sin hofholdning og dens traktement, uden hvad nævnte Bring (som dengang var skriver) kunne skaffe prinsen, købe og borge, eftersom han bedst vidste at skaffe det tilveje; og hans regnskaber og kvittans udviser ydermere, hvad der tilkommer ham derfor, og hvad prinsen ellers er ham skyldig. Af sådanne kreditorer trænges han nu med delemål og overiles med dagligt tiltræde for disse krav og udlæg. Det er nu næsten på 10. år, at han har stukket i besværing og gæld, og han er endnu ikke kommet til nogen ende dermed på kongens rentekammer og kan ikke heller komme til nogen ende dermed, men opholdes og afvises tid efter anden, som han selv ydermere tilkendegiver dem. Hans midler strækker ikke til til at betale sådan gæld, ej heller kan det eragtes for billigt, om der for disse forholds skyld skulle tilføjes ham yderligere bekostning eller skade i betragtning af, at dette udelukkende er kommet prinsens hofstat til gavn og bedste. Hvad han har gjort, har han som en tjener og efter befaling været nødt til at gøre, eftersom stedet dér på de tider var således, og bygningen og forbedringen på slottet i høj grad var påkrævet, såfremt prinsen da ellers skulle kunne have sin hofholdning dér. For at han en gang for alle kan komme til ende dermed, og prinsen herefter må blive forskånet for sådanne hans idelige klager og andragender, anmoder han adressaten om at hjælpe Christoffer Bring til rette hos kongen, så at han kan få befaling til rentemestrene om at betale ham, som kongen allerede tidligere har ladet ham tilsige. K. 181.

---

¹ D. v. s. forpligtet sig for.

13. nov. (Nykøbing). Miss. til hertugen af Holsten. Prinsen har vel modtaget de ham tilsendte fasaner, for hvilken gave han takker. Dersom der er noget, han til gengæld kan glæde hertugen med, beder prinsen ham lade ham det vide. T. K. 182.

17. nov. (—). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz og, mutatis mutandis, til Jost Frederik von Pappenheim til Søholt. Det berettes, at der fra Tyskland ankommer mange syge og inficerede stkr. kvæg ikke alene til Lolland og Falster, men at de også siden sælges og føres videre fra et sted til et andet, hvorved der kan forårsages stor fare og skade. De skal uden nogen forsømmelse alvorligt under trussel om de højeste straffe befale færgemændene i deres len hverken at lade samme kvæg komme i land eller meget mindre overføre det over et eller andet færgested i nævnte lande. T. K. og K. 183.

19. nov. (—). Miss. til Gunde Lange. Af hosføjede supplikation fra Gregorius Davidsen kan han se, hvad denne har ansøgt prinsen om. Da han er en af rigens indfødte, kan prinsen ikke overse hans rimelige forsæt og anbefaler ham til Gunde Lange til forfremmelse efter hans kvalitet. K. 184.

U. d. og st. Ordinans til den herværende foged i Helliggeist hospital om at optage denne Jørgen Olufsen i hospitalet her og lade ham nyde samme traktement som de andre fattige dér, hvorefter skriveren i hospitalet Jacob Pedersen skal rette sig. K. 185.

21. nov. (—). Miss. til hertug Frans Henrik af Sachsen-Lauenburg. Denne brevviser Hans Jørgen Rückgrad har hidtil opvartet som kammertjener¹. Såvel på grund af hans alder som hans humør finder prinsen, at han bør befordres til anden tjeneste end prinsens, og anbefaler ham derfor til hertugen. T. K. 187.

---

¹ Hos prinsessen. Teksten har først haft: uns; dette er slettet, uden at der er sat noget i stedet.

21. nov. (Nykøbing). Pas¹ for prinsessens forhenværende kammertjener Johan Jørgen Rückgrad på rejse til hr. Frans Henrik af Sachsen, hvor denne er at træffe. T. K. 186.

22. nov. (—). Miss. til Lavrids Grubbe. Denne Jacob Hansen, Guds ords tjener² i Sakskøbing, har berettet, at et af Lavrids Grubbes kald³ i Lolland er ledigt, og har ansøgt om prinsens »forskrivelse« til Lavrids Grubbe, så at det må blive tilladt ham at lade sig høre, og han, hvis det behager adressaten og menigheden, måtte blive kaldet hertil. Prinsen henstiller til Lavrids Grubbe at tilstede ham at prædike og såvidt muligt være ham behjælpelig efter hans supplikats. K. 188⁴.

U. d. og st. Pas for forrige fasanpasser Hans Pedersen fra Nykøbing til Sønderborg med fri føringskab med heste og en vogn og fri færge. K. 191.

— (—). Lignende pas for prinsens forrige kammerjunker Christoffer Bille herfra til Jylland til Bjørns-holm med 3 vogne. Udt. i K. 191.

— (—). Lignende pas for studiosus Johannes Møller, som i nogen tid har opholdt sig hos prinsens gemalindes hofmester Heinrich von Taube og nu er på rejse herfra til Helsingør. Udt. i K. 191.

1. dec. (Nykøbing). Ordinans om, at da Grænge og Toreby mænd⁵ har klaget over den store besværing med vognægter, befaler prinsen herved alvorligt, at fogden i Toreby (Grænge) herefter ikke må skaffe nogen, hvem det end er, fri vogne, medmindre de har pas eller seddel fra kongen, prinsen eller de to kongelige lensmænd på Lolland og Falster. K. 193.

---

¹ Passus securitatis. ² Formentlig kapellan. ³ Han ejede Gammelgård, Sønder h., Lolland. ⁴ Nr. 189 og 190 mangler. Måske er to af de pas, der er opført under nr. 191, regnet som disse numre. ⁵ Hvor navnene forekommer, er de i K. skrevet over hinanden, ikke efter hinanden. Antagelig er der udstedt et særlig brev til hver by.

11. dec. (Nykøbing). Miss. til hertugen af Holsten. Prinsen har af hans skrivelse af 23. nov., som han har modtaget i forgårs aftes, med sorg set, at hans yngste lille søn er død. Prinsen kondolerer ham i den anledning. T. K. 194.

12. dec. (—). Miss. til Gregers Krabbe. Denne hr. David Davidsen, sognepræst i Majbølle, beklager sig over Gregers Krabbes tjener Rasmus Føged sammesteds, som det kan ses af denne supplikats. Dersom det forholder sig som af ham anført, er det billigt, at hans tjener straffes tilbørligt, og præsten befries for hans trusel. Gregers Krabbe skal efter kirkeforordningen straffe ham for hans ugudelige skik og levned og tilholde ham, at supplikanten på hans vej til kirken og ellers skal være sikker og fri for ham. K. 195.

18. dec. (—). Miss. til Frederik Urne, [lensmand på Kronborg og Frederiksborg]. Da prinsen erfarer, at hans nuværende husfoged vil aftakkes, og prinsen gerne så sin livkarl Hans Jensen forfremmet til samme tjeneste, henstiller han til ham at lade denne få bestillingen. K. 196.

20. dec. (—). Miss. til Tyge Brahe. Af hosføjede supplikats kan han se, hvad denne person Arent Andersen har ansøgt prinsen om. Da han behager en del af kaldsfolket og ellers kan fremvise sin attestats, anmoder prinsen Tyge Brahe om, såfremt denne person kan være Gud og menigheden tjenlig, at være ham behjælpelig med at få samme kald efter ordinansen. K. 197.

— (—). Miss. til Niels Lavridsen, ridefoged på Ålholm, om til hr. David Davidsen, sognepræst i Majbølle, at udvise så meget brændsel i dette år, som han årlig har haft i forrige tider, og som prinsen har bevilget ham, dog uden skade for skovene. K. 198.

— (—). Pas for denne falkonér Janson West, som efter prinsens befaling i det tilkommende år til prinsens behov på Island skal købe 4 pasgængere og skaffe dem hertil. T. K. og K. 198.

20. dec. (Nykøbing). Miss. til Frederik Urne. Denne falkonér Janson West har rigtigt leveret de falke, som prinsen har købt af ham, i Dresden. Da prinsen endnu til rest skylder ham 250 rdlr. for disse falke, anmoder han Frederik Urne om at lade betale ham disse penge af kongens toldbod i »Helsingøresund«, hvorpå prinsen så vil skaffe ham kongens ordinans, eller også, dersom dette ikke sker, vil han ved første lejlighed betale ham af sit rentekammer. K. 199.

23. dec. (—). Miss. til hr. Ditlev Rantzau. Denne Ismaell Aesthus¹ har opvartet her og givet til kende, at han og hans forfædre altid har bestridt skarpretterembedet ikke blot i Wilstermarsken, Glückstadt og Vildnisset, men også i Krempermarsken. Nu har imidlertid i hans fraværelse en anden trængt sig ind i Krempermarsken, og han har derfor ansøgt prinsen om at hjælpe ham med en skrivelse til adressaten, for at han og hans søn også må beklæde eksekutions- og skarpretterembedet i Krempermarsken ligesom tidligere, især da de begge er vis på at kunne bestride det tilfredsstillende, og han desuden mener at have fortjent det på grund af den skade, som han har lidt i de svundne tider. Prinsen anmoder adressaten om at hjælpe ansøgeren til embedet og befale, at den antagne skarpretter igen må blive afskaffet. T. K. 200.

— (—). Obligation til juvelér i Hamburg Jacob Mores på et beløb af 876 rdlr. 40 sk. for rede penge, som han på prinsens vegne forskudsvis har anvist på forskellige steder i Italien og Frankrig og ladet udbetale dér. Prinsen forpligter sig til at betale ham disse 876 rdlr. 40 sk. med tilbørlige renter til førstkommende omslag 1639. (Vedlagt en seddel med følgende danske tekst:) Jacob Mores af Hamburgs regnskab, som er tilstillet mig af hr. hofmarskallen, beregnet fra den 8. dec. 1636 til den 15. nov. 1637 og, når der fradrages, hvad der er annoteret af hr. hofmarskallen, beløber sig til summa 876 rdlr. 40 sk. T. K. 201.

¹ Læsningen af det andet bogstav er tvivlsom.

24. dec. (Nykøbing). Miss. til Jacob Mores. Prinsen har givet sin til Kieler omslag afsendte kammer- eller renteskriver Peter Helt befaling til på forestående omslag at betale den til ham, Jacob Mores, i marts sidstforleden udstedte obligation, hvorfor han skal henvende sig til ham og få nævnte penge af ham. Hans sidst indsendte regning har prinsen ladet referere for sig, men da den er noget for sent indleveret, må han vente med betalingen til næste omslag 1639; indtil da må han tage prinsens obligation på de penge, prinsen refter med, hvilken han har tilstillet sin renteskriver, af hvem Mores skal modtage den. T. K. 202.

27. dec. (—). Miss. til samme. Prinsen agter at skænke den kursachsiske appellationsråd Curt von Einsiedel 200 lod forgyldt sølv i den facon, som han selv ønsker, i bryllupsgave og har underrettet ham om, at han selv skal forlange den af Jacob Mores. Prinsen anmoder adressaten om, når Curt von Einsiedel søger ham derom, at levere ham 200 lod forgyldt sølv i form af pokaler, flasker, eller hvilken form han måtte ønske det. Mores skal sætte det på regning for prinsen, som vil yde ham tilbørlig betaling. T. K. 203.

— (—). Miss. til Curt von Einsiedel. Da det er at håbe, at der nu vil herske noget større sikkerhed på landevejene, har prinsen besluttet at tilstille ham den bryllupsgave, som han har lovet adressaten. Han har derfor befalet juvelér i Hamburg Jacob Mores som bryllupsgave at levere ham 200 lod forgyldt sølv i den form, som han selv ønsker det, når han anmoder derom. T. K. 204.

— (—). Generalpas for denne prinsens arkitekt og hofmaler Morten Steenwinckel. Han skal i prinsens ærinde rejse til adskillige tider, da prinsen tit og ofte behøver ham, og da han ikke altid har prinsens pas, udsteder prinsen derfor dette generalpas for ham, gældende for et år fra denne dato at regne. Han skal hver gang passere og repassere frit og uhindret og skal have en borgervogn til sig selv og de nødtørftige bøndervogne til sit følge samt færge frem og tilbage over

alle strømme og færgesteder, så at han kan komme afsted uden nogen forsømmelse ved dag og nat. T. K. og K. 208¹.

28. dec. (Nykøbing). Miss. til Henrik Rantzau. Skønt prinsen har affærdiget sin kammer- eller renteskriver til Kieler omslag med penge og videre ordre, så er prinsen alligevel efter hans afrejse i ikke ringe grad besværet af en påtrængende gæld, idet han må betale denne sin guldsmed Henrik Langemack 2000 rdlr. in specie på hans fordring på prinsen for at bevare hans gode navn. Men da prinsen mangler disse penge til det forestående omslag og ikke kan lade nævnte guldsmed hjælpeløs i stikken, anmoder han Henrik Rantzau om at betale nævnte guldsmed de 2000 rdlr. in specie enten indenfor octavis trium regum eller dog straks efter mod, at han udleverer den obligation, som prinsen har udstedt til ham. Henrik Rantzau vil utvivlsomt være tilfreds hermed, og prinsen venter, at han ufejlbarligt vil opfylde hans anmodning. T. K. 205.

30. dec. (—). Miss. til Niels Lavridsen, ridefoged over Ålholm len. Han skal til følgende 5 byer, nemlig Skørringe, Tirsted, Vejleby, Sæddinge, Haereby² og Hillested, som har ansøgt prinsen om brændsel og siger, at de har skovparter, udvise så meget til brændsel, som de plejer at få, dog uden skade for skoven. K. 206.

— (—). Miss. til borgemester og råd i Stubbekøbing. I hoføjede supplikation klager Jacob Grade over, at hans kones fader, kaptejn Hans Vand³, som nu opholder sig i Stubbekøbing, forholder ham hans hustru. Det befales

¹ Begge tekster, den tyske og den danske, er skrevet på en egenhændig seddel fra Morten Steenwinckel til Christoffer Lebzelter, med følgende ordlyd: »Monsieur Libseller [c: Lebzelter] salut. Auff das de Leyte wissen können, worfür ich I. F. D auffwarre, kan in den Paase gestellt werdden Architech vndt Hoffmaller, den sonsten schelden de fremte Leyte mir woll für en Joncker, vndt den titell begærre ich night. V. H. D. W. d(?) M. v. Stenwinchel mpp.« ² Formentlig fejlskrift for: Holeby. ³ Læsningen er usikker. I den danske tekst er de tre ord kaptejn Hans Vand indsat over linjen, i den tyske tekst mangler de helt.

dem alvorligt at tage supplikantens kones fader så længe i arrest, indtil han lader supplikanten få sin hustru igen og iøvrigt giver ham tilfredshed. Såfremt han har grund til at beklage sig, skal han udføre sagen for borgemester og råd sammesteds ved retten. T. K. og K. 207.

1638

3. jan. (Nykøbing). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Ved hosføjede supplikats meddeles det ham, hvad disse to personer¹, Hans Lavridsen, der tjener i Meltofttegård, og Hans Rasmussen i Danmare, har andraget om. Da prinsen mener, at der er sket dem for kort i landsdommerens dom, pålægges det adressaten alvorligt at tage dem i prinsens beskyrmelse, så at de ikke på nogen måde molesteres, hverken af fru Øllegaard² eller af hendes folk og tjenere, men at de skal være og blive fri for hendes tiltale indtil sagens videre udgang. K.³

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til hr. Palle Rosenkrantz for Rasmus Pedersen, boende i Hillested. Udt. i K.

4. jan. (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen i anledning af årsskiftet. T. K.

— (—). Miss. til Otto Marsvin. Prinsen erfarer, at han har 2 særlig gode foler på sin stald. Da prinsen godt kunne være tjent med at bruge dem som present andetsteds, anmoder han om, når Otto Marsvin vil afstå dem, enten den bedste eller dem begge, at han da vil overlade prinsen dem og fremsende dem med denne hans karl. Prinsen vil gerne yde ham det vederlag, som han begærer. K.

---

¹ Der har oprindeligt stået »unge personer«, men »unge« er overstreget. ² Fru Øllegaard Hartvigsdatter Pentz, enke efter Joachim von Barnewitz († 1626) til Rudbjærggård, Fredsholm og Råhave. ³ Koncepterne er fra året 1638 af ikke forsynet med nummer. De gengives i kronologisk rækkefølge og betegnes med K. og T. K. for henholdsvis danske og tyske koncepter.

8. jan. (Nykøbing). Prinsens resolution, hvorved han bevilger, at ridefogden i Ålholm len Niels Lavridsen¹ efter denne lensmanden hr. Palle Rosenkrantz's fortegnelse og forordning skal udvise (såfremt det ikke er udvist) det deri opførte bygningstømmer og brændsel, dog uden skade for skoven. (Resolutionen er skrevet som påtegning på den af Palle Rosenkrantz under datum Ålholm den 8. marts 1637 udstedte fortegnelse af følgende indhold:) Skov, som skal udvises til bygningstømmer og ildebrand i Musse herred og Kettinge birk: Bækkeskov: Niels Jacobsen, borgemester i Nysted, 8 læs brændsel for betaling, Frands Frandsen, Mads Nielsen, Hans Gullants og Jørgen Brun hver 4 læs brændsel, Christen Christensen, Hans Christensen, Christen Jørgensen og Hans Mortensen, fiskere, hver 2 læs brændsel, alle for betaling. Stubberup skov: Niels Persen i Herridslev 1 stk. fornet² træ på 5 læs i Stubberup mark til brændsel. Frejlev skov: Rasmus Brun i Frostrup fodstykker til 6 spænderum ladehus på Frejlev skov til den ejendomsgård, han har i Frejlev. Hans Ebbe i Frejlev et egestød på hans ager til nogle opløbere til et alhus. Rasmus Jensen i Frejlev fodstykker til 6 spænderum alhus. Vester-Ulslev skov: Prinsens tjenere i Vester-Ulslev hver 2 læs brændsel på deres egen skov. Claus Væver smstds. fodstykker og stolper til 3 spænderum alhus. Jens Frandsen, tjener til Kærstrup, 10 fodstykker og stolper til 4 spænderum alhus, når de andre udvises. Alsø skov: De 4 mænd i Alsø, Niels Jørgensen i Skottemark og Laurs Jørgensen i Fuglse samt Mads Povlsen og Mikkell Pedersen i Skottemark hver tømmer til 2 hjul. Øens skov: Peder Sneppe i Sjelstofte fodstykker og stolper til 3 spænderum alhus til den gård, som han nylig har fæstet. Bøsserup: Hans Lavridsen i Bøsserup et brændetræ på 3 læs på hans egen skov.

Dette forskrevne skal ridefogden ved skovfogden udvise med den ringest mulige skovskade, og skovrideren skal slå kronen³

---

¹ Bagpå kaldes han: Ridefoged i Nysted. ² Udgået, fronet. ³ Skovmærket, jvfr. kronhammer til mærkning af træer.

på stumpen. Og skal desuden have i agt: 1. at skovrideren ikke slår mærke på fællesskove, 2. skal intet udvises på fællesskove, uden at alle lodsejerne samtykker deri og lodsejer for sin part, og at skovens lysning er i querstand¹ uden præjudits, 3. skal det undersøges, om de, der får bygningstømmer, og som er antegnet, behøver det, og om det forrige er opsat eller kunne opsættes, ellers må der intet udvises, og de, som erfares ikke at behøve så meget, skal billigen kortes. Og skal der ikke udvises bygningstømmer, hjultømmer eller ildebrand til dem, som står tilbage med nogen hovved², med mindre der fandtes nogen synderlig tvivl derom. K.

13. jan. (Nykøbing). Miss. til hertuginde af Holsten som svar på hendes skrivelse i anledning af årsskiftet. T. K.

— (—). Miss. til hertugen af Holsten i anledning af årsskiftet. P. S.: Prinsen takker, fordi han har sendt ham de omhandlede træer, og beklager den ulejlighed, han derved har forvoldt hertugen. T. K.

U. d. jan. (—).³ Pas for Hans Jensen kammertjener på 2 borgervogne til København og tilbage. Udt. i T. K.

18. jan. (—). Miss. til det medicinske fakultet på Københavns akademi. Da prinsen til sit bedste højlige behøver følgende bøger: 1. Chirugia magna Theophrasti Paracelsi, in fol., 2. Centuria quinta Curationum Chirurgicarum Guilhelmi Fabricij Hildanij, in 4°, og 3. Carrichters Kreuterbuch, in 8°, har han sendt denne Peder [Hansen] iligen og ekspres til dem med anmodning om enten af deres egne private bøger eller af akademiets bibliotek at samle disse bøger og

¹ Egtl.: Kværstad, d. v. s.: Skovene er fredlyst; jvfr.: skal samme fællesskov nu straks lyses i kværstad, så ingen lodsejer deri må hugge (se Otto Kalkars ord-bog: Kværstad). ² Der står »houffweed«. ³ Antagelig udstedt før 18. jan. Det første blad i lægget for 1638 indeholder udtog af en del pas, af hvilke de fleste er dateret, det sidste af dem 1. marts. Der er ikke angivet dateringssted, men det må være Nykøbing, da prinsen i hele dette tidsrum opholdt sig her. De kan kendes på kildeangivelsen: Udt. i T. K.

tilstille nævnte Peder [Hansen] dem velforvaret. Bøgerne vil ubeskadiget med det første blive sendt tilbage igen til dem. K.

18. jan. (Nykøbing). Ordinans¹ til Peter Gagelman om til denne brevviser, prinsessens kammertjener Peder Hansen, på prinsens vegne at fremskaffe nogle stærke, store smeltedigler, nogle stærke retorter af ler og nogle kolber og retorter af glas, som han nærmere mundtlig kan få at vide af kammertjeneren. For hvad han leverer, skal han tage tilbørlig kvittering af denne og siden blive betalt derefter. T. K.

(Vedlagt en tysk seddel med opskrift på ovennævnte bøger og redskaber).

— (—). Pas for Peter Kammertjener til København på 1 vogn hen og de nødtørftige vogne tilbage. Udt. i T. K.

— (—). Pas for Baltzer Detlofsen skibskok til København, 1 vogn. Udt. i T. K.

— (—). Åb. brev², hvorved det overdrages kammerråd, hofmarskal Dionysius v. Podewils og oberstløjtnant, hofjunker Gabriel v. Rensberger som kommissærer at bilægge tvistighederne mellem Jacob Grade og hans svigerfader, kaptejn Hans Wendt. Jacob Grade har klaget over, at hans svigerfader, nævnte kaptejn Hans Wendt, uden grund forholder ham ikke alene hans ægte-hustru, med hvem han ville bosætte sig her, men også andre sager, så at han mener at have betydelig tiltale mod kaptejnen. Adressaterne skal derfor til afgørelse af denne strid stævne parterne for sig, forhøre dem og efter sagens lejlighed søge at få dem forligt eller indsende relation derom til prinsen til videre anordning. K.

19. jan. (—). Pas for Hans Jensen kammertjener til København, 1 vogn hen og tilbage. Udt. i T. K.

¹ Den er skrevet på samme blad som det foregående miss. ² K. kalder det: Commission.

19. jan (Nykøbing). Pas for mester Ismael til riget [Tyskland], 3 vogne. Udt. i T. K.

22. jan. (—). Miss. til kurfyrsten af Brandenburg. Kurfyrstens livmedikus dr. Albrecht¹ Dietrich har indfundet sig hos prinsen, som takker kurfyrsten, fordi han har forlovet ham, for at han kan behandle prinsen. Da dr. Albrecht Dietrich imidlertid mener, at kuren kan tage nogen tid, beder prinsen kurfyrsten have tålmodighed, hvis det skulle trække ud med hans tilbagekomst, og lade ham blive hos prinsen, indtil kuren er afsluttet. T. K.

3. febr. (—). Miss.² til domkapitlet i Trier. Da prinsen atter skal have en del rhinskvin til sin hofstats behov, har han overdraget i kommission til Jørgen Fingerling, borger i København, at indkøbe og fremskaffe disse vine. Da denne i den anledning har affærdiget sin tjener Albert Disteldorf, anmoder prinsen adressaten om at tillade denne ikke alene at indkøbe sådanne vine i kapitlets land, men også at føre dem bort told- og licensfrit. T. K.

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til kardinalinfanten om tilladelse til indkøb af vin og dens transport fra de ham undergivne nederlandske provinser. T. K.

— (—). Lignende miss. til staterne i Gelderland ang. deres provinser og områder. T. K.

— (—). Lignende miss. til Kurbrandenburg om tilladelse til indkøb af rhinskvin og borttransport af den fra kurfyrstens områder ved Rhinstrømmen. T. K.

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til pfalzgreve Wolfgang Wilhelm. T. K.

— (—). Lignende miss. til Generalstaterne. T. K.

¹ I skrivelse fra kurfyrsten af 20. marts s. å. kaldes han: Helwich Dieterich. (Chr. (V)s arkiv. Breve fra medlemmer af udenlandske fyrstehuse 1631—47).

² Dette og de følgende breve er samlet på et ark under betegnelsen: »Freye Weinbriefe auff den Under Rheinstrom por Jørgen Fingerling«.

3. febr. (Nykøbing). Attestation og bevis, hvorved prinsen bekræfter, at Jørgen Fingerling, borger i København, efter den ham af prinsen overdragne kommission i året 1637 til prinsen har ladet indkøbe 12 toldfoder rhinskvin og leveret dem til prinsens hofstat i Nykøbing i det forløbne år 1637. T. K.

10. febr. (—). Åb. brev om, at hr. Hans Hansen¹, sognepræst i Branderslev i Lolland, har berettet, at han St. Hans aften 1636 er blevet hjemsøgt af en ildebrand, hvorved huset og al hans formue brændte og blev ødelagt i bund og grund, og intet blev reddet. Han er ved genophygningen af hus og gård kommet i anden stor besværing og trænges nu til at betale derfor, hvorfor han har søgt om nogen hjælp af kirkerne i Fyen² og Langeland. Prinsen anmoder derfor kongens lensmænd, biskoppen, præsterne og alle andre, som forestår kirkerne på Fyen og Langeland, om at tillade ham at besøge kirkerne dér om en hjælp og lade hver kirke efter dens formue komme ham til hjælp, så at han kan tilfredsstille sine kreditorer og hjælpes i sin store nød og trang. K.

12. febr. (—). Miss. til landgreve Georg af Hessen. Prinsen takker ham for hans brev i anledning af årsskiftet og gengælder hans ønsker om fred i det nye år. T. K.

17. febr. (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Da der i Ålholm len i Flintinge og Geltofte findes såvel kronens som hr. Palle Rosenkrantz's tjenere³, og der skal gøres et markeskel dér, hvori den ene og den anden part må være interesseret, skal han, når dette markeskel skal ske, give møde derved på kronens og prinsens vegne og påse, at der derved sker enhver efter lov og ret, og kronen og prinsen ikke kommer til kort derved. K.

(Bilag:) Miss., dat. Nykøbing den 12. febr. 1638 og under-

¹ I Wibergs præstehistorie er opført Hans Clausen Bachmann som sognepræst 1629—1653 i Branderslev, Lollands Sønder herred. ² Lolland hørte til Fyens stift. ³ D. v. s.: Fæstebønder.

skrevet af Palle Rosenkrantz, om, at der drives på et markeskel i Álholm len mellem Flintinge og Geltofte, og da kronen har tjenere i Flintinge, og Palle Rosenkrantz er interesseret i samme markeskel, eftersom han har gods og tjenere i begge samme byer, andrager han prinsen om at sende et missive til Jost Frederik von Pappenheim om at have indseende med samme markeskel, så at der sker kronens tjenere deri, hvad lov og ret medfører.

17. febr. (Nykøbing). Miss. til kurfyrsten af Brandenburg. Prinsen har den 22. jan. meddelt ham, at hans livmedikus, dr. Albrecht Dietrich er ankommet til Nykøbing, og kurfyrsten har sikkert allerede modtaget prinsens skrivelse. Den af hans livmedikus påbegyndte kur er hidtil gået godt, og prinsen tvivler ikke på, at den også fremdeles vil gå godt og føre til fuldstændig restitution. Prinsen er imidlertid bekymret for, at kurfyrsten nærer ønske om, at hans livmedikus skal vende tilbage, og han beder ham derfor om endnu i nogen tid at have tålmodighed¹, især da prinsen ellers ikke har nogen, som forstår skaden eller kan yde råd og hjælp. Såsnart det er muligt, vil prinsen sende hans livmedikus tilbage. T. K.

18. febr. (—). Miss. til Søren Sørensen, [borgemester i Maribo]. Da prinsen har lovet hofguldsmed Henrik Langmack at betale ham 300 speciedlr. på hans regnskab, og der nu ikke her hos prinsen findes nogen midler til at betale dem med, anmodes Søren Sørensen om på prinsens vegne at betale hofguldsmeden disse 300 speciedlr. De vil så blive godtgjort ham igen i regnskab og blive betalt med korn. K.

— (—). Pas for hr. marskallen til Haderslev på de nødtørf-tige borger- og bøndervogne frem og tilbage. Udt. i T. K.

— (—). Pas for Hans Jensen til Haderslev, eller hvor kongen er at træffe, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K.

---

¹ Kurfyrsten gav sin tilladelse i et brev, dateret Köln am Spree den 20. marts (Breve fra medlemmer af udenl. fyrstehuse 1631—47).

19. febr. (Nykøbing). Miss. til dr. Christoff von der Lippe. De af familien von Grüstow, som for tiden opholder sig her i landet, ville gerne se deres unge slægtning Hans von Grüstow fremmet i hans studier, hvori han allerede er godt funderet, og ligeledes i adelige eksercitier. Men da studierne og eksercitierne i disse farlige krigstider næsten intetsteds er fri, og han desuden i nogen grad mangler de dertil fornødne penge, har de ansøgt prinsen om at ville bevæge kongen til at lade nævnte unge adelsmand Hans von Grüstow blive optaget i det kongelige akademi i Sorø og ligesom andre unge adelsmænd få underhold og undervisning i eksercitierne, om muligt frit. Prinsen anmoder adressaten om at forelægge sagen for kongen og bestræbe sig for at få ham optaget på nævnte kongelige akademi, om muligt frit, men hvis det ikke kan opnås, da mod den sædvanlige betaling, så at han dér kan nyde adeligt traktement og undervisning ligesom de andre af adel. T. K.

— (—). Miss. til hertug Frederik af Lüneburg. Prinsen takker for hans brev i anledning af årsskiftet og gengælder hans gode ønsker. T. K.

— (—)¹. Pas for hertug Ernst, markgreve af Brandenburg og Jägerndorf, fra Nykøbing til København og siden til Kronborg, Frederiksborg, Roskilde og tilbage til Nykøbing, for ham og hans folk på heste og 10 vogne. K. og udt. i T. K.

— (—). Miss. til Johan Braem om, at markgreve Ernst af Brandenburg etc. har til hensigt at foretage en rejse fra Nykøbing til København, Kronborg og andre steder og tilbage igen til Nykøbing. Såfremt han skulle komme til at mangle penge, anmoder prinsen Johan Braem om mod udlevering af et bevis at udbetale ham 200 specierdlr., som prinsen efter anmodning vil tilbagebetale ham snarest. T. K.

¹ K. er udateret og uden stedsangivelse, men i den tyske pasfortegnelse dateret 19. febr.

19. febr. (Nykøbing). Miss. til Frederik Reedtz [Vordingborg]. Da hr. Ernst, markgreve af Brandenburg og Jägerndorf, agter at foretage en rejse til den kongelige residens København og andre kongelige huse, som Kronborg og Frederiksborg, samt at bese de kongelige monumenter i Roskilde, hvorefter han vil begive sig tilbage til Nykøbing, anmoder prinsen ham om at skaffe ham fri vogne med tilhørende gode heste, som skal holdes rede overalt på vejen, så at han og hans folk kan komme vel afsted, frem og tilbage, og om at bevise ham som en af prinsens frænder al ære og godt. K.

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til Tyge Brahe [Tryggevælde]. Udt. i K.

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til hr. statholder Corfits Ulfeldt med anmodning om, ikke alene i København at skaffe markgreve Ernst, hvad han begærer, men også siden skaffe ham fri vogne fra København til Kronborg. K.

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til Frederik Urne [Kronborg og Frederiksborg len] med anmodning om ikke alene at lade markgreve Ernst se, hvad herlighed der er på Kronborg og Frederiksborg, men også at skaffe ham fri vogne med tilhørende heste fra Kronborg til Frederiksborg og siden til Roskilde, så han og hans folk kommer velbefordret frem. K.

— (—). Lignende miss. til Sivert Urne [Roskilde] om at lade markgreven se de kongelige monumenter, og hvad der ellers kan være, og skaffe ham fri vogne med tilhørende gode heste til ham og hans folk fra Roskilde til Køge. K.

— (—). Miss. til ærkebiskoppen af Bremen med tak for hans nytårsønsker og gode ønsker for ham for det nye år. T. K.

— (—). Pas for Gotfried friherre von Eckh til Haderslev, 2 vogne frem og tilbage. Udt. i T. K.

19. febr. [(Nykøbing)]. Pas for 2 edelknaber Zigeser og Kanne¹ til København, 2 vogne frem og tilbage. Udt. i T. K.

20. febr. (—). Miss. til Jacob Mores. Da prinsen har til hensigt at sende den kurbrandenburgske livmedikus Helwig Dietrichs hustru 200 rdlr. til Berlin eller Küstrin, og da dette, navnlig da prinsens betjente ved hans rentekammer er fraværende, ikke kan ske rimeligere end gennem adres-saten, anmoder prinsen ham om ved første berlinerpost at sende nævnte 200 rdlr. til Christian Weyler, kurbrandenburgsk amtskammerråd, med ordre til straks og ufortøvet at lade dem udbetale til nævnte kurbrandenburgske livmedikus' hustru, som opholder sig i Küstrin. T. K.

21. febr. (—). Miss. til Johan Braem. Prinsen har lovet den kurbrandenburgske livmedikus dr. Helwig Dietrich 200 rdlr. for den med prinsen påbegyndte kur, at udbetale 200 speciedlr. til Peter Motzfeldt i København, men da prinsens betjente ved hans rentekammer er fraværende, og prinsen derfor ikke har midler dertil, anmoder han Johan Braem om at betale disse 200 rdlr. til Peter Motzfeldt på nævnte livmedikus' vegne og tage kvittering for dem. Pengene vil på anfordring blive betalt ham igen med det allerførste. T. K.

22. febr. (—). Miss. til landgreve Georg af Hessen. I hvilken tilstand forholdene er gerådet efter landgreve Vilhelm af Hessens død, derom har prinsen fået nogle få efterretninger, men da det synes at blive til en meget vidtløftig sag, og prinsens slægtninge også kan blive inddraget i den, har prinsen ikke villet undlade at bede ham om først og fremmest at tænke på bonum publicum, hvad prinsen ikke tvivler på, men dernæst også af kærlighed til almenheden og især til greve Anton Günther af Oldenborgs velfærd (hvori prinsen ikke i ringe grad er interesseret) at lade sig bevæge til hellere at give noget afkald på sine prætensioner, for at den almene rolighed kan

¹ Formentlig prinsens pager Hans Christoffer Ziegesar og Christian Ernst von Kanne (jvfr. ndfr. u. 2. april).

blive fremmet så meget desto mere, hvilket ikke blot vil være til hans egen berømmelse, men også til bedste for nævnte prinsens slægtning. T. K.

24. febr. (Nykøbing). Miss. til hertug Eberhard af Württemberg. Prinsen har for få dage siden modtaget hans venlige brev i anledning af det nye år, takker derfor og ønsker ham, at ikke blot det nye år, der nu er begyndt, men også mange efterfølgende må bringe ham lykkelige forhold, og at alle hans foretagender må vokse i fred og ro. T. K.

— (—). Miss. til hertug Adolf Frederik af Mecklenburg. Af hans skrivelse af 13. decbr. f. å., som først for få dage siden er kommet prinsen i hænde, har denne set, at han trods de yderst fordærlige tider er ved godt helbred. Prinsen ønsker, at Gud vil bevare ham ved dette, frelse ham for alle fordærlige landeplager og i de kommende tider også tildele ham velsignet fremgang. T. K.

— (—). Miss. til biskoppen af Lübeck. Prinsen har for få dage siden modtaget hans brev i anledning af årsskiftet og gengælder de deri indeholdte gode ønsker. T. K.

25. febr. (—). Pas for Lars Jensen til Haderslev, 2 vogne. Udt. i T. K.

27. febr. (—). Miss. til Frederik Urne. Da prinsen nødvendigvis behøver noget vand af St. Helenes kilde, anmoder han adressaten om straks uden nogen forsømmelse at sende ham $\frac{1}{2}$ td. af samme vand, så at han får det snarest muligt. K.

28. febr. (—). Åb. brev, hvorved prinsen bevilger, at disse præster: Matthias Pristaf, forstum sogneprest til Brüderstorf¹, Laurentz Pedersen til Wassar, Johannes Brede til Matelchen² og Christian Hartwig til Neringen³, der ligger næst ved passerne Demmin og Trebses⁴ i

¹ Brudersdorf. ² Der skal muligvis læses Metelchen. ³ Nehringen. ⁴ Triebsees.

Mecklenburg, må indsamle en kollekt i Falster og Lolland. De har berettet, at dengang, da disse pas blev indtaget af den kejserlige soldateska, blev ikke alene deres fattige ting frataget dem, men de selv med deres kvinder og børn blev ynkelig fordrevet fra deres kald, så at de nu ikke har midler til at underholde sig med deres kvinder og børn. Prinsen bevilger deres ansøgning. Alle kongelige lensmænd, provster, præster, og hvem de ellers henvender sig til, skal ikke blot tillade dem at indsamle en kollekt, men også hver efter sin evne give dem en rundelig almisse. Ligeledes skal præsterne, og hvem de ellers henvender sig til, være dem behjælpelig med heste og vogne, så at de kan komme fra et sted til et andet. K.

1. marts (Nykøbing). Pas for Johan Curt Dietrich fra Sorø til Nykøbing, 1 vogn. Udt. i T. K.

12. marts (—). Miss. til hertug [Adolf Frederik] af Mecklenburg [-Schwerin]. Prinsen takker for hans brev, i hvilket han meddeler fødselen af en velskabt lille søn¹. Prinsen takker for meddelelsen og udtaler sine bedste ønsker for den nyfødte søn. T. K.

— (—). Miss. til enkedronningen af Sverrig. Prinsen takker for hendes skrivelse i anledning af nytåret og ønsker hende alt godt i hendes høje alder. T. K.

14. marts (—). Miss. til hr. Christian Friis, kansler. Det berettes, at m. Jørgen Madsen Bråd, sognepræst i Malmø, af sognepræsterne i Skåne efter kongens særlige bevilling og efter ordinansen i Lunde kirke rettelig er valgt til deres superintendent. Prinsen anmoder derfor kansleren om hos kongen at gøre sit til, at forskrevne m. Jørgens valg til biskop konfirmeres², således som det er samtykt af provsterne og præsterne. K.

¹ Han var født 13. febr. 1638 i Schwerin, se prins Chr. (V)s ark. Breve fra medl. af udenl. fyrstehuse 1631—47. ² Se kongebrevet om valget 8. nov. 1637. Ved åb. brev af 26. marts 1638 fik forrige hofpræst dr. Peder Vinstrup kgl. konfirmation som superintendent over Lunde stift. Se K. Brb.

(Bilag til dette og de to følgende missiver:) Brev fra Palle Rosenkrantz, lensmand på Ålholm, til Christoffer Lebzelter¹. Prinsen har bevilget rekommandationsskrivelser til kansler Christian Friis til Kragerup, rigsråd Tage Thott til Eriksholm og dr. Jesper Brochmand, professor i København, for m. Jørgen Brod, sognepræst i Malmø, anlangende bispedømmet i Skåne efter hosliggende udkasts² mening. Nykøbing, den 14. marts 1638.

14. marts (Nykøbing). Miss. til hr. Tage Thott Andersen [Sølvitsborg]. Det berettes, at m. Jørgen Madsen Braad, sognepræst i Malmø, af sognepræsterne i købstæderne i Skåne efter kongens særlige bevilling ved 4 befuldmægtigede den 11. dec. 1637 efter ordinansen er blevet valgt i Lunde kirke til deres superintendent, hvori også landprovsterne har samtykt, hvorefter de hos adressaten har andraget om, at sagen må blive befordret til kongen, så at deres valg kunne blive konfirmeret. Prinsen anmoder ham som stiftslensmand om hans anbefaling til kongen, så at m. Jørgen Madsen Braad efter samtlige sognepræsters valg og begæring må blive forfremmet til samme biskoppelige embede, da prinsen efter lærdom har befundet ham dygtig og i levned skikkelig dertil. K.

— (—). Miss³. til dr. Jesper Brochmand, theolog. professor ved universitetet i København. Det berettes, at m. Jørgen Madsen Braad af sognepræsterne i Skåne er valgt til superintendent over samme Skåne stift. Da prinsen ikke tvivler på, at kongen vil forelægge sagen for ham og hans kolleger i konsistorium, før han godkender valget, anmoder han om, at de da vil fremme sagen på det bedste, så at det valg, der er faldet på nævnte Braad af sognepræsterne, og hvori land-

¹ På bagsiden af brevet, der bærer adressen: »A monsieur Leibzelter, secretaire de son altesse«, har Lebzelter skrevet: »Recommendationes till hr. cantzler Fris, hr. Tage Todt Andersøn og dr. Jesper Brocmand pro m. Jørgen Brod, sogneprest i Malmø«. ² Formentlig de tre her gengivne missiver, der er skrevet med en anden hånd end Lebzelters og formodentlig blot er tilstillet ham til ekspedition. ³ Ovenover er skrevet: Præmissis præmittendis.

præsterne har samtykt, må blive konfirmeret af adressaten og konsistoriet, da prinsen ikke tvivler om, at han både i lærdom og levned er skikkelig og dygtig til et sådant embede. K.

19. marts (Nykøbing). Miss. til hertugen af Holsten. Prinsen meddeler, at denne brevviser rigtigt har afleveret de ham betroede træer, for hvilke prinsen takker. T. K.

22. marts (—). Miss. til Pros Mund, befalingsmand på Island. Hvad denne engelske falkoner Janson West har andraget prinsen om, kan han se af hans egen, hosføjede supplikation. Da det er rimeligt, at alle de hvide falke, som bliver taget på Island, først præsenteres for kongen og siden for prinsen til deres tjeneste og ikke føres andre steder hen, skal Pros Mund, når som helst det ikke er imod kongens befaling og forordning, være supplikanten behjælpelig, så at han efter sin supplikats må købe disse hvide falke, så at prinsen kan bruge dem enten til sin egen tjeneste eller til at forære til sin kære frænde. K.

— (—). Miss. til Christian Ulrik [Gyldenløve], hofmarskal. Prinsen er af hr. Corfits Ulfeldt¹, rigsråd og statholder i København, blevet indbudt til dåbsceremonierne ved hans unge søns² dåb. Prinsen vil være ham til vilje heri, men da han ikke kan vide, hvilke rigsråder der for tiden opholder sig i København, beder han adressaten om med sin bekendte diskretion at udpege en af ovenmeldte rigsråder til at repræsentere prinsen ved nævnte dåbsceremonier, overlevere ham prinsens hosføjede skrivelse og fadder gave, men først lade indsætte den tilbørlige titel på den, som skal repræsentere prinsen. T. K.

— (—). Miss.³ til N. N. Da hr. Corfits Ulfeldt til Egeskov, ridder, Danmarks rigens råd og statholder i København, har

¹ K. har først haft: til Egeskov. Dette er atter slettet. ² Christian, f. 5/12 1637.

³ Til miss. findes to koncepter på samme blad. Det første begynder på dansk, men går i 3. linje over til tysk tekst, det andet er på dansk, men indeholder nogle kraftige germanismer, som f. eks.: atti wille på den bestemte termin erschiene. . .

ladet prinsen indbyde til hans unge søns dåbsceremonier, og prinsen også vil være ham til vilje heri, anmoder han adressaten om at give møde til den for dåbsceremonierne bestemte termin, repræsentere prinsens person derved, på hans vegne overrække denne present og ellers forrette, hvad der mere gøres fornødent. T. K. og K.

24. marts (Nykøbing). Miss. til statholderen Corfits Ulfeldt. Erik Andersen Bredal, skolemester i Nykøbing skole, har berettet, at sognepresten i Stege¹ er død, og da han gerne ville betjene dette kald, om han kunne opnå det efter ordinansen, og da også prinsen gerne så, at han på grund af sin flittige og tro tjeneste kunne blive befordret dertil, anmoder prinsen adressaten om hos kongen at andrage om hans udnævnelse dertil, da han i lærdom, liv og levned noksom er dygtig og bekvemmelig dertil. K.

27. marts (—). Miss. til Malte Juul. Prinsens fodermarskal Hans Bertram har berettet, at Malte Juul af kongen har fået et befalingsbrev om at likvidere og rigtiggøre regnskabet mellem fru Sidsel Friis og ham, og har også anmodet prinsen om en skrivelse til adressaten (thi han har berømmet denne for prinsen for, at han har været ham meget behjælpelig heri). Prinsen anmoder derfor Malte Juul om at være fodermarskallen eller hans fuldmægtig behjælpelig på det bedste, så at han nu endelig uden videre omkostning eller ophold må komme til en rigtig ende dermed, og der mellem begge parter må gøres rigtig kvittans. K.

31. marts (—). Miss. til Morgan². Denne brevviser Enevold Kaas, der er af gammel adelig slægt, har bedt prinsen om en anbefaling til at blive page eller edelknabe. Da han såvel ved sin alder³ som ved sin inklinasjon synes mere

¹ Christoffer Christensen († 1638). ² Måske den Charles Morgan, general over det engelske og skotske infanteri, som stod i kongens tjeneste 1627—1629 (se K. Brb. ³⁰/₄ 1627 og ¹⁸/₆ 1629). ³ Han blev 1632 optaget i Sorø skole, se K. Brb. ¹/₈ 1632.

egnet til krigs- end til hofflivet, og prinsen derfor gerne så ham anbragt hos et fornemt og erfarent krigsoverhoved, har han særlig villet anbefale forbemeldte Enevold Kaas til ham og anmode ham om at optage denne i sin tjeneste til den slags sager, som han befindes dygtig til, og være ham behjælpelig til yderligere fremgang og forfremmelse. T. K.

2. april (Nykøbing). Miss. til oberst Ferentz¹. Denne brevviser Christian Ernst von Canno², som i nogle år har tjent prinsen som page og i denne tid har opført sig således, at han fortjener al nåde, hvorfor prinsen også nylig har æret ham med kården, har nu til hensigt til sin yderligere uddannelse at begive sig til de forenede Nederlande og ved opvarthning hos et fornemt krigsoverhoved se og lære noget tappert og nyttigt, hvortil han særlig har udset sig og valgt oberstens person. Han har derfor bedt prinsen om ved denne sin rekommendation at åbne ham adgang til denne. Prinsen anbefaler denne Christian Ernst von Canno på det bedste til ansættelse til adressatens opvarthning og beder denne være ham til hjælp ved hans senere avancement og forfremmelse. T. K.

— (—). Lignende miss. til oberst Ferentz med anbefaling for prinsens page Hans Christoff von Zigeser³. T. K.⁴

3. april (—). Miss. til Didrik Kløcker. Ved en skrivelse af 8. marts fra prinsessens livskrædder har han fået tilsendt en fortegnelse over sager, som det var ventet, at han straks havde fremsendt. Da det må antages, at han har forsømt dette, anmodes han om så snart som muligt at fremsende de i nævnte fortegnelse opførte sager til ovennævnte livskrædder. T. K.

¹ Oberst Thomas Ferentz, som 1628 var i kongens tjeneste, se K. Brb. ² Formentlig af den westfalske adelsslægt von Kanne (jvfr. ovfr. u. 19. febr.). ³ Formentlig Hans Christof von Ziegesar, søn af Hans v. Z. på Lüttnitz i Meissen. ⁴ Der er ikke skrevet noget særligt koncept for ham, men i det foregående er hans navn tilføjet over linierne, hvor Chr. Ernst von Canno nævnes.

6. april (Nykøbing). Miss. til Christian Ulrik Gyldenløve. Denne prinsens livkusk Hans Jensen har berettet, at kongens vognmand, som tager vare på vognene på Frederiksborg, nu nylig er død, og da nævnte livkusk i langsommelig tid har tjent såvel kongen som prinsen, og denne derfor gerne så ham befordret videre, har han ansøgt prinsen om en anbefalingskrivelse til adressaten. Prinsen anmoder denne om at forelægge sagen for kongen og fremme den så vidt, at bemeldte Hans Jensen må få denne tjeneste før nogen anden. K.

7. april (—). Miss. til Sivert Urne. Han vil huske, at prinsen tidligere har anbefalet denne breviser, sin livknægt, til stillingen som slotsfoged på Kronborg, hvorom han, Sivert Urne, også har erklæret sig. Da prinsen nu har erfaret som sikkert, at denne slotsfogedstilling om kort tid vil blive ledig, anmoder han Sivert Urne om atter hos kongen at foreslå nævnte livknægt til denne stilling og støtte ham, så at han må opnå den, således som kongen allerede skal have ladet sig forlyde med. T. K.

— (—). Miss. til biskoppen af Bremen. Denne Curt Schinckel har en tidlang opvartet prinsen som page. Da der nu fra forskellige sider er anbefalet prinsen andre edelknaiber, og han ikke behøver hans opvartning mere, anbefaler prinsen ham til biskoppen og beder denne, hvis han har brug for ham, om at tage ham i sin tjeneste eller anbefale ham videre til andre steder. T. K.

13. april (—). Miss. til Peter Vibe. Af hoslagte supplikats fra prinsessens kammerkvinde kan han se, hvad hun har anmodet om. Da prinsen gerne ser, at hun og hendes fattige børn bliver hjulpet, anmoder han Peter Vibe om at ville lægge al mulig vind på, at hun må få rigtigt regnskab og siden sine penge. Prinsen venter hans svar herpå. K.

14. april (—). Åb. brev om, at da Christoffer Stensen til N.¹

¹ Han skrev sig til Grimsted (nu Frederiksdal), Lollands Nørre h., og fik med sin hustru Birgitte Mørmænd Asserstrup i Sandby s., Lollands Nørre h., efter hendes fader Morten Mørmænd.

af prinsen til mageskifte har fået en bonde i Tjæreby, ved navn Anders Hansen, og da der nu af samme bonde kræves 2 rdlr. i smørpenge, som endda ikke er indført i mageskiftet, har prinsen af årsags skyld eftergivet disse 2 rdlr. årlig, så at nuværende og tilkommende lensmænd og skrivere på Ålholm¹ ikke skal have magt til at kræve samme 2 rdlr. af forbemeldte Anders Hansen. K.

(Bilag:) Udat. memorial fra Christoffer Stensen ang., hvad »min broder« Rensberg på hans vegne vil have umage med at forrette hos prinsens sekretær. Brevskriveren henviser til, at hr. Palle Rosenkrantz på hans vegne har talt med prinsen om en bonde Anders Hansen i Tjæreby, som han havde fået af h. f. n. til mageskifte. Bonden kræves nu for 2 rdlr. til smørpenge, skønt denne afgift ikke er indført i mageskiftet, idet bonden havde glemt at angive den, da han blev forhørt, og samme hans landgilde heller ikke findes i jordebogen. Og eftersom det befindes, at brevskriverens [bortmageskiftede] gods beløber sig højere end prinsens 26 tdr. hartkorn, hvilket hr. Palle Rosenkrantz har berettet h. f. n. og tilskrevet brevskriveren, har prinsen under hensyn til, at denne har tabt så meget på mageskiftet eftergivet ham omtalte afgift. Efter hvad hr. Palle Rosenkrantz har tilskrevet ham, ville han få brev herom, når han lod anholde derom hos prinsens sekretær, hvad han herved gør. (Bagpå er skrevet:) »Christoffer Stensen beder om efterladelse 2 rixdlr. smørpenge på Hans Andersen udi Tierby vegne efter h. f. n. forklaring till h. Palle Rosenkrantz«.

15. april (Nykøbing). Pas for N. N.², markgreve af Brandenburg, på rejse fra Nykøbing til Gottorp med folk og bagage på fri passage³ og fri befordring med vogne og tilhø-

¹ I Halsted klostres lens ekstraskatter for årene 1637—39 findes blandt selvejerbønderne opført Anders Hansen i Thierbye sammen med bønderne i St. Købelev, Glostrup osv. Dette Tjæreby må således have ligget ved Asserstrup og Grimsted, Sandby s., Lollands Nørre h. ² Der er åben plads til navnet, men dette er ikke angivet, hverken i dette eller det følgende brev. Formentlig er ment markgreve Ernst, se 19. febr. ovfr. ³ I margenen er tilføjet: imellem Sjælland eller Lolland efter hendes kærligheds lejlighed. — Det ses ikke, hvorledes dette kan passes ind i den øvrige tekst.

rende heste, så at han velbefordret uopholdelig kommer afsted. K.

15. april (Nykøbing). Miss. til Jørgen Ahlefeldt [Haderslev amt]. Da denne brevviser N. N., markgreve af Brandenburg, er på rejse fra Nykøbing til Gottorp, og prinsen gerne så ham forskånet for store omkostninger ved vognkørsel såvidt muligt, anmoder han Jørgen Ahlefeldt om ikke alene at akkommodere ham fra færgen til Haderslev, men også med sine egne vogne til Flensborg og ligeledes anordne, at markgrevens ringe følge forsynes med fri vogne, og iøvrigt vise ham al god vilje. K.

— (—). Lignende miss. til Kaj Ahlefeldt [Flensborg amt] om med sine egne vogne at akkommodere markgreve N. N. af Brandenburg fra Flensborg til Gottorp. Udt. i K.

— (—). Ordonnans til husfoged Joachim Hageman [på Nykøbing slot], hvorved prinsen alvorligt befaler ham at lade renovere og opkaste graven om Bønidtsgård¹ og dertil bruge kronens bønder fra hele Falster efter landsens rulle og mandtal. Han skal hver dag skaffe 20 dygtige bønder dertil, så at dette arbejde snarest kan blive forfærdiget. K.

17. april (—). Miss. til kurfyrsten af Brandenburg. Da denne brevviser, kurfyrstens livmedikus, dr. med. Heilwig Dietrich, nu er på tilbagereisen til kurfyrsten, har prinsen ønsket at medsende denne skrivelse for at takke kurfyrsten, fordi han har tilladt nævnte sin livmedikus at afvente afslutningen af prinsens kur. T. K.

— (—). Pas² for kurbrandenburgsk livmedikus, dr. med. Heilwig Dietrich, som en tidlang har opvartet prinsen her, og som nu er på tilbagerejse til Küstrin. T. K.

— (—). Pas for denne brevviser, prinsens felttrompeter Lorents Christian, som for større sikkerheds skyld skal ledsage den kurbrandenburgske livmedi-

¹ Hovedgården Bønved på Falster. ² Passus securitatis.

kus Heilwig Dietrich, som en tidlang har opvartet prinsen, på hans tilbagerejse til Küstrin og derefter vende tilbage. T. K.

19. april (Roskilde). Miss. til borgemestre og råd i Slagelse. Kongens berider Hans Herfurt på Antvorskov slot har berettet, at 2 fiskeparker, som kaldes Frydenborg og Niels Suers vanding, som ligger på Slagelse bys grund, og som der årlig gives jordskyld af til byen, er forfaldne, som de yderligere kan se af hans hosføjede supplikats, og da den forrige lejer Peder Mortensen sammesteds er afgået ved døden, har nævnte Hans Herfurt anmodet prinsen om en skrivelse til dem om at lade ham få de to parker i fæste og brug, hvilket prinsen også har bevilget ham. Prinsen anmoder dem derfor om at gøre deres bedste for, at han fremfor nogen anden må få disse to parker i fæste for den årlige afgift, som plejer at gå deraf til byen. K.

25. april (Kronborg). Miss. til Hans Abestedt¹. Da denne breviser, prinsens dreng Baltser Repis, hvem adressaten har lært trompeterkunsten, nu har udstået sine læreår og har nået sine mandsår, har prinsen bestemt nu at lade ham få kården. Prinsen fremsender hermed en kårde med gehæng og anmoder ham om så snart som muligt efter skik og brug at sige ham fri² og præsentere ham kården, men også være ham til fremme på bedste måde, så at han i disse krigstider kan komme ind hos en god officer og forsøge sig hos en sådan og iøvrigt øve og forbedre sig i sin kunst. Hvad der resterer adressaten af lærepengene, skal han hente i prinsens rentekammer. T. K.

28. april³ (—). Miss. til Ditlev Reventlow. Prinsen har i det forløbne år ladet indkøbe nogle falke i Øresund og sendt dem som foræring til kurfyrst Johan Georg af

¹ Der er ment kongens trompeter Hans Abelsten, se K. Brb. 4/6 1639. ² »Losprechest«, d. v. s.: erklære ham for udlært og fri for lærlingeforholdet. ³ K. har først været dateret 26. april; dette er rettet til 28. april.

Sachsen. Men skønt kongen har bevilget, at de skulle betales af tolderne i Øresund, er dette dog hidtil ikke sket. Prinsen anmoder ham derfor om ikke alene at minde kongen herom, men også at formå ham til ved en ordinans at give tolderne befaling, så at de i det forløbne år til prinsens behov indkøbte falke må blive betalt. T. K.

28. april (Kronborg). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Denne Povl Nielsen Fris har berettet, at kapellanen i Toreby¹ for sin forseelse er blevet afsat fra sit embede, og da kaldet således er ledigt, har han begæret prinsens rekommendations-skrivelse til adressaten, for at han for sin lærdoms og dygtigheds skyld må blive befordret dertil fremfor nogen anden. Prinsen anmoder adressaten om at hjælpe ham, så at han før nogen anden må lade sig høre dertil og siden efter almuens bevilling og samtykke efter ordinansen må blive befordret til dette kald. K.

29. april (—). Miss. til landgreve Georg af Hessen². Hans skrivelser af 2. jan. og 15. febr., i hvilke han kommunikerer prinsen forløbet af forhandlingerne om og den lykkelige afslutning af de til sikkerhed for hans fyrstelige hus udarbejdede traktater, ligesom han i det sidste af disse breve anmoder prinsen om hans intercession hos kejseren til opnåelse af deres kejserlige ratifikation, er rigtigt, omend noget sent, kommet prinsen i hænde. Prinsen takker ham af hjertet for denne behagelige korrespondance, som han håber må blive fortsat i fremtiden, hvilket han bedes være for visset om vil ske fra prinsens side. Hvad fornævnte intercession angår, så ville prinsen særdeles gerne have støttet ham ved denne lejlighed, men da kejseren mangfoldige gange i gerning har vist sin store omhu og attrå efter at redde det romerske rige ud af dets nuværende beklagelige tilstand og igen føre det ind i en bestandig fred og derfor gerne havde set landgrevens afdøde

¹ Jørgen Christiansen, sognekapellan i Toreby, se K. Brb. 13. juli 1638, hvor han kaldes Jørgen Christensen. ² Georg II af Hessen-Darmstadt, g. m. Sophie Eleonora, datter af kurfyrste Johan Georg I af Sachsen.

fætter landgreve Vilhelm¹ og hans land og folk akkommoderet, og da dette mål ved hans med kejserens vidende og samtykke foretagne bestræbelser sammen med den afdøde landgreves enke og sønner og med tilkaldelse af landstænderne nu heldigt er nået, og da derved kejserens højhed og den ham tilkommende respekt i alle måder meget omhyggeligt er iagttaget, så nærer prinsen ingen tvivl om, at der ikke vil vise sig den ringeste vanskelighed for ratifikation, medens det måske endog kunne være, at det ikke ville blive optaget særlig godt, dersom man ved intercession ville søge at bevæge kejseren dertil. Desuden er prinsen bange for, at intercessionen ville komme for sent og efter sagens afgørelse, da landgrevens skrivelse, dels på grund af den store afstand mellem landene, dels som følge af forlægningen af prinsens hofstat, er kommet prinsen noget sent i hænde, som sagt i begyndelsen. Prinsen er nemlig fuldtud overbevist om, at landgreven, allerede før han modtager dette brev, vil have ratifikationen i hænde, og glæder sig meget mere sammen med ham over, at han ved sin højfornuftige mægling har bragt dette svære og vidtrækkende værk til det foresatte mål. Han ønsker af hjærtet, at landgreven i mange år må kunne glæde sig over frugterne af sine herpå anvendte, mangfoldige bestræbelser i bestandig ro og fred. Såfremt prinsen i fremtiden kan bidrage noget dertil, vil han til den tid vise sig som en tro og bestandig fætter og svoger. T. K.

4. maj (Kronborg Lundehave). Miss. til Johan Braem. Da prinsen er blevet kongen af Danmarks øverste violist Jacob Foucart 200 rdlr. skyldig, og da prinsen ikke kan komme til at betale ham disse penge nu (fordi de i hans rentekammer ansatte er fraværende), anmoder han adressaten om på prinsens vegne mod behørig kvittering at betale bemeldte Jacob Foucart 200 rdlr. Prinsen vil ved første lejlighed lade sit kammer betale ham disse penge. T. K.

6. maj (Kronborg). Miss. til Mogens Pax. Prinsen sender

---

¹ Vilhelm V af Hessen-Kassel († 1637), g. m. Amalie Elisabeth af Hanau.

ham hermed en hund¹ med anmodning om at lade den dressere, så at prinsen kan bruge den til sit skytteri. K.

22. maj (Kronborg). Miss.² til Jens Bielke. Af hosføjede supplikation tilkendegives det ham, hvad prinsens forrige skriver Christoffer Bringk har suppliceret og begæret, og da prinsen gerne vil være ham og hans hustru behjælpelig, anmoder han Jens Bielke om at være ham beforderlig, så at der ikke gøres ham nogen indpas eller forfang i det, som kongen har forundt og bevilget ham og hans hustru, men at han må være umolesteret ved kongens brev og missive og ubesværet nyde og beholde det, som af nåde er undt og bevilget ham. K.

26. maj (—). Miss. til hr. Corfits Ulfeldt. Christoffer Bringk har i sin supplikation i høj grad beklaget sig over sine kreditorers molestats og har derfor ansøgt om prinsens skrivelse til adressaten under henvisning til det gode svar og erklæring, han fik af denne efter prinsens sidste skrivelse. Prinsen takker herfor og beder ham igen være fornævnte Christoffer Bringk behjælpelig med snarest at få nogle rede penge og siden anvisning på korn og viktualier, så at prinsen herefter må blive forskånet for hans molestats og prinsens egen skade. K.

U. d. og st.³ Latinsk pas⁴ for Johannes Nicolai fra Holsten, som agter at foretage en rejse til kongeriget Spanien og derfra til Middelhavet og andre steder. Lat. K.

4. juni (Kronborg). Miss. til Christian Friis, kansler. Hvad prinsens livbarber Jacob Høgenwalt har andraget om,

¹ K. har først haft: tvende hunde. Jvfr. 14. dec. s. å. ² Den øverste halvdel af K. er dækket af en stor blækklat. Ved gennemlysning er det lykkedes at læse hele brevet på nær nogle få ord, som er borttøstet af den sikkert samtidige blækklat, og som her er erstattet efter andre lignende koncepter (se 6. juni 1638). Brevet må formodes at have relation til de i Norske Rigsregistrarer VI, s. 632f., VII, s. 404f. og VIII, s. 32 omhandlede vanskeligheder for Christoffer Bring og hustru Sidsel Hansdatter ved at gøre deres rettigheder til gården Herloff (Herlø) i Bergenhus len gældende. ³ Dette K. fandtes mellem K. af 26. maj og 4. juni.

⁴ Passus securitatis.

vil han ydermere se af hans supplikation. Da prinsen gerne så ham hjulpet for hans lange og tro tjeneste, anmoder han kansleren om at hjælpe ham, så at han ikke alene med det første får kongens privilegium¹ in optima forma, men at der også deri fastsættes visse straffe², for at han ikke skal komme i større skade, som det hidtil er sket. K.

4. juni (Kronborg). Ordinans til tolderen i Øresund om at lade Jørgen Fingerling passere toldfrit med 12 toldfoder rhinskvin, på hvilke prinsen senest har givet ham fribrev, og som han nu skal skaffe til prinsens behov til hans vinkælder i Nykøbing. Ligeledes 18 piber fransk vin og 10 oksehoveder vinedike. (Nedenunder er skrevet på tysk:) 18 stkr. rhinskvin, 18 piber fransk vin, 10 oksehoveder vinedike. K.

6. juni (—). Missive til borgemestre og råd i Amsterdam. Den kgl. overrenteskriver Christoffer Iversen har erindret om, at han og hans svigersøn Johan Ettersen i 1633 har købt en betydelig mængde korn af prinsen, og samtidig forklaret, at efter at de havde sendt dette korn til Holland til deres faktor Herman de Poss, har efter dennes død hans enke og hans broder Pilgrim de Poss tiltaget sig alt kornet, herunder også Christoffer Iversens part, ganske som om han ingen del havde deri. De har nu på femte år opholdt ham med kostbare processer, uanset at den største del af dette korn var hans, og at han havde betalt den største del af pengene. Han har nu, for at få en ende på den begyndte proces og få, hvad der er hans, ansøgt prinsen om en skrivelse til adressaterne, hvad prinsen da heller ikke har kunnet nægte ham. Prinsen anmoder dem derfor om at være ham behjælpelig, så at det ham tilhørende korn ikke sammenblandes med andet, men at der uden vidtløftighed må vederfares ham, hvad der er ret og rimeligt. T. K.

¹ Formentlig det under 9. sept. 1638 udfærdigede privilegium som apoteker i Helsingør. Se K. Brb. 1637—39, s. 485. ² Næmlig for ulovligt salg af apotekervarer ved andre end apotekeren.

6. juni (Kronborg). Miss. til Tage Thott Andersen. Ved hoføjede supplication fra Hans Pedersen, borger i Nykøbing, tilkendegives det ham, hvad denne har søgt om hos prinsen. Da prinsen (såfremt det forholder sig som meddelt) eragter hans begæring billig, anmodes Tage Thott om at hjælpe ham, så at der uden vidtløftig trætte, bekostning og skade vederfares ham, hvad der er lovligt og ret. K.

13. juni (—)¹. Fransk miss. til prinsen af Oranien, hvorved prins Christian anbefaler denne Frederik Lucht, søn af en afdød god tjener² af kongen af Danmark. Han ønsker at uddanne sig i våbenbrug i adressatens skole og har bedt om prinsens anbefaling. Prinsen beder adressaten om at antage nævnte Lucht og til en begyndelse gøre brug af ham i en stilling, som han kan bestride, og når han er blevet dygtigere, forfremme ham til alt, hvad han måtte betragtes som værdig til. Fransk K. i 2 eksemplarer.

14. juni (Nykøbing). Miss. til hr. Hans Lindenov til Hundslund, [lensmand på Kalundborg]. Tyge Brahe til Tostrup, befalingsmand på Tryggevælde, har berettet, at hans skriver Erik Christensen med det første skal have bryllup i Kalundborg, men da han ikke må bede flere folk, end kongens forordning fastsætter, og ikke heller må skænke vin, har prinsen i kongens fraværelse³ bevilget, at han ikke alene må bede så mange folk, som han begærer, men også må skænke vin ved sit bryllup. Prinsen anmoder adressaten om at lade ham nyde denne af prinsen bevilgede frihed, så at han ikke bliver straffet derfor. K.

¹ K. har først været dateret: Nykøbing. Dette er rettet til: Kronborg. Det ene eksemplar af K. har været dateret: Kronborg den 28. april 1638. Dette er slettet. Det andet K. mangler årstal. ² Måske tolder i Helsingør David Lucht, som døde i året 1635. ³ Kongen var på det tidspunkt i Glückstadt, hvorfra han iøvrigt på samme tid (15. juni 1638, se K. Brb.) udstedte en lignende dispensation fra forordningen om bryllupper. K. har først haft en anden ordlyd, hvorefter supplikanten har begæret prinsens forskrivelse til adressaten, »på det hand icke schulde settis i straffe och nogen bekostning«. Ved en bevilling gennem kancelliet skulle han formentlig betale gebyr.

19. juni (Nykøbing). Sikkerhedspas for noget gods til hofmarskal Dionysius von Podewils fra Rostock. Hofmarskallen har berettet, at han har til hensigt at lade nogle aflåsede kasser transportere fra Rostock ved en Gedser-færgeskude til Nykøbing, og han har nu ansøgt om dette pas, for at nævnte sager så meget friere og sikrere kan komme til Nykøbing. Nævnte færgeskude med derpå værende færgfolk og hofmarskallens sager skal passere frit og umolesteret. T. K.

21. juni (—). Miss. til Tage Thott Andersen. Da der i indeværende år til udbedring af gærderne omkring prinsens enemærker i Falster og i Lolland skal bruges 2 skuder enebærstager, anmoder prinsen ham om at anordne, at samme enebærstager ikke alene må blive hugget snarest, men også være rede, når som helst prinsen vil lade dem afhente. K.

(Bilag:) Skrivelse, dat. Nykøbing 20. juni, fra Palle Rosenkrantz til Christoffer Lebzelter om efter prinsens befaling at lade udfærdige et missive til hr. Tage Thott Andersen, befalingsmand på Sølvitsborg slot, om at anordne, at 2 skuder enebærstager snarest holdes rede til brug ved udbedringen af prinsens enemærker.

23. juni (—). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Han vil erindre, at kongen har bevilget prinsen et årligt vederlag for de bøndergårde på Lolland og Falster, som er undergivet¹ officererne over soldaterne, og at prinsen endnu har til gode for 2 år. Han skal med det første lade nævnte 2 års restancer oppebære og indsende dem til prinsens kammer. K.

— (—). Miss. til Hieronymus von Pless. Denne brevviser N.² von Oldenborg er i sin tid af prinsens broder ærkebiskop Frederik til Bremen blevet anbefalet til prinsen og har derefter opholdt sig en tid lang ved dennes hofstat. Da han nu har anmodet om sin afsked for at forsøge sig i krigsvæsenet og har søgt om prinsens anbefaling til adressaten, beder prinsen denne om at støtte ham i alt, hvad der kan være til fremme for ham. T. K.

¹ D. v. s.: tillagt. ² Åben plads til navnet.

23. juni (Nykøbing). Åb. brev, hvorved prinsen attesterer, at denne Georg Fingerling, borger i København, efter prinsens befaling til dennes hofstat har leveret 12 toldfoder rhinskvin, for at nævnte Georg Fingerling kan bruge det som bevis og vidnesbyrd, hvor det måtte være nødvendigt. T. K.

— (—). Skøde til prinsens gartner Rasmus Prys på en øde grund, beliggende på Østergade i Nykøbing mellem prinsens to huse, af hvilke Rasmus Prys selv bor i det ene, medens prinsens ridesmed Otto Eschewan bor i det andet, og overfor Rasmus Böttgers hus, der er et hjørnehus¹. Nævnte grund er 23 favne lang og $5\frac{1}{2}$ favn bred, og den skænkes ham, for at han kan bygge et hus på den. Nævnte Rasmus Prys, hans arvinger og den retmæssige ejer af grunden skal i al fremtid betale en årlig jordebogsafgift af den på 20 sk. dansk. K.

(Bilag:) Skrivelse fra Rasmus Prys til Christoffer Lebzelter om, at den øde grund, som prinsen har foræret ham til en bolig, ligger på østsiden af Østergade mellem prinsens huse overfor Rasmus Böttichers hus, som er et hjørnehus, og har en længde af 23 favne og en bredde af $5\frac{1}{2}$ favne. Han beder sekretæren sørge for, at privilegiet udstedes jo før jo bedre, og at det formes således, at byen ikke får nogen rettighed derved, på samme måde som det privilegium, som prinsens murermester har fået på sit hus. Såfremt sekretæren ønsker at se nævnte murermesters privilegium, vil Prys bestræbe sig for at fremskaffe det.

— (—). Bestalling for Martin Creutz som prinsens berider med en årlig løn af 200 rdlr., regnet til 6 mark dansk hver, 12 kurantdlr. om måneden til kostpenge, en hofklædning af hjorteskind, 40 læs brænde og fri husleje, fra . . . ² at regne, hvorefter prinsens rentekammer og ridefoged har at rette sig. Han skal tilride de heste, der underlægges ham, kurere på dem, dressere dem således, at de kan bruges i alle måder efter ønske,

¹ K. har: »gegenüber Rasmus Böttgers Haus als ein Eckhaus gelegen«. Bilaget har: »gegen Rasmus Böttichers Haus über, welches ein Eckhaus«. ² K. har her en tom plads. I bilaget står: fra påske 1638.

og han skal iøvrigt efterkomme, hvad prinsen eller hans staldmester befaler ham. T. K.

(Bilag:) Ordre, dat. Nykøbing 28. marts 1638 og underskrevet af prinsen, hvorefter denne har bevilget sin berider Morten 200 rdlr. i årlig løn, 12 kurantdlr. [om måneden] til kostpenge, en hjortehuds klædning, 30 læs ved og fri husværelse, fra påske 1638 at regne, hvorefter kammerskriveren skal rette sig.

25. juni (Nykøbing). Miss. til hr. Christian Friis, kansler. Da det berettes, at afdøde Frans Kaas's forlening¹ skal være skiftet i tre dele, og at kongen har bevilget prinsens staldmester Vollrath Lampe én del deraf, anmoder prinsen kansleren om for Vollrath Lampes lange og tro tjenestes skyld at hjælpe ham, så at han får den del, som kaldes Hellige Land, og med det første får kongens brev derpå. K.

30. juni (—). Miss. til Wolf Heinrich von Paudissheimb². Prinsen har modtaget hans skrivelse og skulle gerne have støttet hans ansøgning, men er forhindret deri ved kongens fraværelse. Såsnart han igen taler med kongen, skal han tale med denne om hans ansøgning. T. K.

— (—). Miss. til Jacob Mores. Da prinsen agter at tilstille sin tidligere kammerpage Rudolf von Büнау yderligere 80 rdlr. til hans underhold, anmoder han adressaten om snarest at sende disse 80 rdlr. til von Büнау i Sauomor³ i Frankrig, for at han ikke skal blive forsømt. T. K.

3. juli (—). Miss. til Christian Ulrik Gyldenløve. Denne brev-

¹ Nordlandenes len. Efter Frans Kaas's død 1637 blev Vollrath Lampe forlenet med Helgeland, som indtil da hørte under nævnte len og 1646 atter blev lagt ind under det; jvfr. Kr. Erslev: Danmark-Norges Len og Lensmænd 1590—1660. Samme dag, 26. aug. 1638, blev Knud Stensen forlenet med Salten, Senjen, Andenæs og Tromsø len og kongens staldmester Arent von der Kuhla med Vesterålen og Lofotens fogderi. Se Norske Rigsregistrarer VII, s. 428—31. ² Wolf Heinrich von Baudissin, 1625—28 i dansk tjeneste, 1628—34 i svensk, 1635 i kursachsisk tjeneste som generalløjtnant og fra 1637 i polsk tjeneste. ³ Saumur, se skr. af 14. juli 1638 fra Hamburg fra Jacob Mores (Indk. br. fra ikke-fyrstelige personer).

viser Frans Bauemüll¹ roses særdeles for sin trompeterkunst, som han utvivlsomt vil vise i gerning, og da prinsen mener at glæde sin fader, kongen, ved et sende ham sådanne personer, anmoder han adressaten om at anbefale ham til kongen, sørge for, at han bliver hørt, og at han efter kongens behag forsynes med tilbørlig gage efter sine fortjenester. T. K.

3. juli (Nykøbing). Lignende miss. til Christian Ulrik Gyldenløve med anbefaling for hærpauker Henning Krause, som roses for sin færdighed på hærpauken². Udt. i T. K.

— (—). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Da der til prinsens hofholdning skal bruges en god del øksne, og de ikke alle kan fås på Falster, anmoder prinsen ham om i Ålholm len at lade købe 25 gode øksne og lade dem blive dér i lenet, indtil prinsen lader dem affordre. K.

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til Jost Frederik von Pappenheim om at indkøbe 25 gode øksne i Halsted kloster len. Udt. i K.

6. juli (—). Skrivelse, underskrevet: »Prinzl. Durchl. Rentte Cammer daselbsten mpp.«, om, at prinsens forrige gartner Hilarius Heine til prinsens rentekammer har indleveret et regnskab på sit resttilgodehavende på 2 poster, den ene lydende på 251 rdlr. in specie for adskillige slags blomster, som han har indkøbt til prinsen og betalt af sine egne penge, den anden på 67 kurantdlr. 2 mark, som han har givet en svend i løn og kostpenge i $\frac{3}{4}$ år. Da Hilarius Heine ikke har bevist disse poster så lovligt, som han med rette burde, skal han efter prinsens befaling skaffe nøjagtigt og rigtigt bevis for, at han har udlagt disse penge på prinsens vegne, så vil denne siden erklære sig videre derpå. Orig.

(Bilag:) Tysk fortegnelse på de blomster, som Heine efter prinsens befaling har indkøbt: 2 tulipan viridi flor., 2 tulipan.

¹ Kaldes hos Angul Hammerich: Musikken ved Chr. IV.s Hof: Baumühl.

² Hans navn og bemærkningen om færdighed på hærpauken (»Wissenschaft auff der Heerpauken«) er indsat i parenteser i foreg. K.

purpurea fimbriis albis nigris, 1 tulipan. camasina¹ fundo coerulei, 1 tulipan. argentina oris coerulea, 1 tulipan. viridi fimbriis albis, 1 tulipan. cardinalis flor. coccinea et alba, 1 tulipan. persica flor. viridis fimbriis albis, 100 tulipann. variorum colorum, 4 narcissij stellari flor. plen. lutea, 10 mærdagon. (!) constantinopolitanum, 10 corona imperialis flor. duplici, 10 lilium alexandrinum flor. alba et virida, 2 anemonum coccinea fl. plen. viridi, 2 anemonum cocci. incarnata plen. fl., 2 anemonum purpurea plen. flor., 1 anemo. coerulea et violacea, 1 anemo. calcedonica flor. multiplici, 1 anemonum flor. plen. lutea, 10 fritillaria flor. alba et purpurea. Summa: 251 rixda.

9. juli² (Nykøbing). Miss. til rentekammeret³. Da Ålholm slot var meget bygfældigt og forfaldent, og den afdøde hofmester⁴ havde anordnet, at der skulle bygges og repareres, hvad der var fornødent, samt at det skulle godtgøres af kongens rentekammer, og da kongen har bevilget, at han selv ville vedligeholde bygningerne såvel dér som på Nykøbing slot, anmoder prinsen rentekammeret om at forhøre og godtgøre i renteriet, hvad lensmanden på Ålholm slot hr. Palle Rosenkrantz har ladet bygge og forfærdige dér efter prinsens befaling. K.⁵

— (—). Åb. brev, hvorved prinsen kvitterer for 800 rdlr., som han har modtaget af hr. Palle Rosenkrantz, og som er 2 års afgift af de bøndergårde i Lolland og Falster, der er tillagt officererne over soldaterne i samme lande, regnet fra 1. maj 1636 til 1. maj 1638. Prinsen anmoder de kongelige kommissarier i Skåne om at ville godtgøre dem

¹ Karmoisin. ² K. er under teksten dateret: 8. juli, men på bagsiden: 9. juli.

³ Det har været adresseret til: Kon. maytt. commissarier udi Skåne. Dette er slettet, uden at der er indsat nye adressater. Af det vedlagte, enslydende, renskrevne og med prinsens underskrift forsynede eksemplar ses, at skrivelsen er sendt til rentekammeret. Dette eksemplar er dateret 9. juli, hvilket således må være den endelige datering. ⁴ Frans Rantzau († 1632) til Rantzauholm, rigens hofmester. ⁵ 2 ekspl., det ene renskrevet med prinsens underskrift, men på bagsiden påtegnet som koncept.

nu som tilforn, eftersom kongen og Danmarks riges råd har bevilget det. K.

9. juli (Nykøbing). Åb. brev, hvorved prinsen bevilger, at hr. Palle Rosenkrantz på den ene side og hr. Erik Andersen, sognepræst i Errindlev, Hans Andersen, degn sammesteds, Niels Skomager i Torslunde og Anders Bramsen i Tågerup, jordegne bønder, på den anden side må magelægge hinanden nogen jord, dog at der udtages nogle dannemænd til at syne, se og rebe, parterne uden skade, hvorefter der skal tages tingsvidne på, at samme magelæg skal holdes uryggeligt for dem og deres efterkommere. K.

12. juli (—). Miss. til Dionysius von Podewils til Podewils. Hr. Johan Christian, hertug til Holsten etc., har ved sin afsending indbudt prinsen til at stå fadder til sin nyfødte lille frøken datter¹ den 5. august førstkommende i Sønderborg. Da prinsen agter at lade sig repræsentere som fadder, skal adressaten ved nævnte tid indfinde sig på nævnte sted og efter overrækkelse af vedlagte kredensskrivelse aflægge de tilbørlige curialier, på prinsens vegne give møde ved dåben, iagttage den tilbørlige respekt for prinsen derved, ikke vige pladsen for nogen og overrække prinsens faddergave. Om rejse- og andre udgifter skal han henvende sig med denne skrivelse til Jacob Mores, Hamburg. T. K.

13. juli (—). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Hans Pedersen, forrige underskriver på Nykøbing slot, har nu tilfredsstillet for den forseelse, hvori han har gjort sig skyldig i året 1632. Når der sker henvendelse til adressaten med dette brev, skal han tilstille forbemeldte Hans Pedersen såvel hans forpligt, som er udstedt til adressaten dengang, som dommen, der blev forhvervet over ham på samme tid. K.

— (—). Oprejsningsbrev for Hans Pedersen, underskriver på Nykøbing slot, der i året 1632 som følge af

¹ Christiana Elisabeth, f. $\frac{8}{6}$ 1638.

klagemål fra bønder i Falster er blevet dømt i prinsens nåde og unåde, og hvem prinsen da eftergav 300 rdlr. efter hans udstedte forpligtelse. Da prinsen er tilfreds med det udlæg, som hans broder Jens Pedersen har gjort på hans vegne, bevilger han ham ved dette åbne brev frit lejde i det danske rige, således at denne forpligt eller dom ikke skal komme ham eller nogen til hinder eller skade i nogen måde, men skal være død og magtesløs. K.

13. juli (Nykøbing). Miss. til hr. Corfits Ulfeldt. Af vedlagte fortegnelse kan han se, hvad der endnu skal bruges til den vandgang, hvorpå der her for en tid siden er begyndt. Prinsen anmoder ham om at sørge for, at rendemesteren med det første får alt, hvad han efter fortegnelsen skal bruge, og da han også anmoder om 200 dlr. på regnskab til arbejds-løn, beder prinsen adressaten ligeledes sørge for, at han får disse 200 dlr. på regnskab. K.

(Bilag:) Fortegnelse på det, som endnu gøres fornødent til vandrender og posterne, som skal lægges her til slottet [Nykøbing] af adskillige slags, den 13. juli 1638: Først 6 store kobberhaner, som skal lægges i jorden på forskellige steder, endvidere 6 små kobberhaner, 6 lispd. drift¹ til brug ved samme render, endvidere 200 halve bøsninger, som skal sættes i de små ender på renderne på dem, som skal lægges imod slottet, ligeledes 50 store jernringe, som skal sættes på enderne på de render, som skal lægges ind på slottet. Desuden anmoder han (rendemesteren) om at få en skrivelse til statholderen på Københavns slot, så at han på regnskab kan få 200 dlr. (Fortegnelsen, med undtagelse af det sidste stykke om anvisning af 200 dlr., findes, forsynet med prinsens underskrift og en påtegning nedenunder: 12 kobberhaner, vog 1 skippd. 9¹/₂ lispd., i orig. i prins Christian (V)s ark. Orig. breve, åb. og lukkede, 1626—47, betegnet som udat.).

16. juli (—). Miss. til hertug Johan Christian af Sønderborg. Prinsen har i henhold til hans skrivelse tilstået hans

¹ Drift, drev = værk, oplukket tov til tætning.

afsending Otto von Wackerbart en personlig audiens og efter hans mundtlige forebringelse af hans hverv meddelt ham sin resolution, som prinsen beder hertugen fæste lid til, når den forebringes ham af hans gesandt. T. K.

16. juli (Nykøbing). Miss. til rentemestrene. Prinsen erindrer, at han i året 1637 efter beretning og intercession af hr. Palle [Rosenkrantz] har bevilget, at prinsens bønder på Falster måtte få udsættelse med den kørnskat, som de skulle yde kongen til kyndelmisse 1637, til Mikkelsdag samme år, da disse bønder på samme tid skyldte prinsen ikke alene nogle læster byg, havre og rug, men også en stor sum rede penge, så at det var dem umuligt at betale ovennævnte skat til kyndelmisse. Da prinsen nu erfarer, at de, rentemestrene, forlanger renter af bønderne af nævnte skattepenge fra kyndelmisse 1637 til Mortensdag¹ samme år, anmoder han dem om af hensyn til bøndernes uformuenhed for denne gang at forskåne dem for dette krav. K.

— (—). Miss. til Reinhardt Taube, kursachsisk overstaldmester. Da prinsen ønsker, at denne brevviser Sten Herfurth, søn af kongens berider på Antvorskov², skal uddannes i kavalleri eller ridning i kurfyrsten af Sachsens stald i Dresden, anbefaler prinsen ham til adressaten til at optages blandt spyddrengene³ og ellers lade ham få al mulig uddannelse. T. K.

— (—). Miss. til Christof Jacob Lieber, kursachsisk berider. Prinsen sender denne Sten Herfurth, søn af kongens berider på Antvorskov, til Dresden, for at han dér til fremtidig nytte for prinsen kan se, lære og erfare noget nyttigt i ridning, og har i den anledning anbefalet ham til den kursachsiske overstaldmester. Men tillige har prinsen også villet anbefale ham til adressaten, som han beder tage sig af ham og lade ham nyde flittig undervisning i ridning og ellers ikke spare

¹ K. har først haft: Mikkelsdag; dette er rettet til: Martini. ² Hans Herfurth.

³ Spiessjungen, vel spydbevåbnede rideskolarer.

noget, der kan tjene til hans uddannelse. Prinsen vil til gengæld betænke ham for hans ulejlighed. T. K.

20. juli (Nykøbing). Miss. til Peder Nielsen, borgemester i Nyborg. Borgemestre, råd og menigheden¹ i Nykøbing har berettet, at der, når de sejler gennem bæltet, af adressaten opkræves told af dem efter en kongelig skrivelse. Da de mener, at denne skrivelse ikke omfatter dem, og derfor ved en skrivelse har begæret kongens erklæring herom, anmoder prinsen om overfor borgemestre, råd og menigheden i Nykøbing at lade det bero med samme krav og toldudlæg, indtil kongens resolution herom foreligger. K.

— (—). Miss. til borgemesteren i Stubbekøbing. Det berettes, at rådmand Rasmus Kremer² i Stubbekøbing ikke har respekteret det pas, som prinsen har udstedt til den pommerske marskal Kurt Büнау, på den måde, som han burde. Prinsen pålægger herved borgemesteren alvorligt, at han ikke blot straffer ham herfor med 2 dages fængsel, men også sidenefter lader ham aftinge efter sin formue. K.

— (—). Åb. brev³, hvorved prinsen bevilger, at denne Johannes Martini, præst i Nordstrand, for sin fattigdom, som han for nogle år siden (da den store vandflod oversvømmede hele landet) er gerådet i, må samle sig almisser i Falster og Lolland hos præsterne, borgerne og andre godtfolk, som af kristelig kærlighed hver efter sin vilje vil give ham noget. Kongens lensmænd, provster, præster, borgemestre, fogeder, kirkeværger og alle andre, som han henvender sig til hermed, i Lolland og Falster, skal ikke blot tilstede ham at samle almisser, men også selv hver efter sin gode vilje af kristelig kærlighed og medynk komme ham i hans elende og fattigdom til hjælp med en mild almisse, ligesom præsterne skal yde ham fri befordring med heste og en vogn. K.

¹ De menige borgere. ² I skr. af 24. juli ndfr. kaldes han Rasmus Bertelsen.

³ K. kalder det: »Allmosebrev«.

20. juli (Nykøbing). Miss. til hertug Johan Christian af Sønderborg. Skønt prinsen gerne (efter hans anmodning) personlig ville give møde¹, er han dog ved allehånde tilfælde for denne gang forhindret deri. Prinsen har derfor afsendt denne brevviser, sin hofmarskal og kammerråd Dionysius v. Podewils til Podewils, til på prinsens vegne at give møde ved dåbsceremonierne og repræsentere prinsen ved denne lejlighed. T. K.

22. juli (—). Miss. til hertug August af Sachsen². Prinsen takker ham for hans brev med de gode meddelelser om hans tilstand og sender ham sin hilsen og meddelelse om, at alt står vel til hos prinsen. T. K.

— (—). Lignende komplimentskrivelse til hertug Christian af Sachsen. T. K.

— (—). Lignende komplimentskrivelse til hertug Moritz af Sachsen. T. K.

— (—). Lignende komplimentskrivelse til hertug Hans Georg af Sachsen. T. K.

— (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Prinsen så gerne denne brevviser Sten Herfurth uddannet og erfaren i ridning, og da prinsen ikke så ham uddannet noget sted hellere end i kurfyrstens stald, beder han hertugen tillade, at han ikke blot optages blandt hans spyddrenge, men også at han undervises i ridning, og hvad der ellers er tjenlig for hans uddannelse. T. K.

— (—). Miss. til Jacob Mores. Der forfalder i Glückstadt en sum på 100 rdlr., som prinsen skal betale. Ganske vist håber han, at kongen vil overtage denne sum, men da han ikke er sikker derpå, anmoder han adressaten om, såfremt det skulle blive nødvendigt, og hofmarskal Christian

¹ Til barnedåben i Sønderborg den 5. aug., se 12. og 16. juli ovfr. ² Hertug August af Sachsen-Weissenfels, postuleret ærkebiskop af Magdeburg, broder til Magdalena Sibylla, prinsens gemalinde, og til hertugerne Christian og August.

Ulrik Gyldenløve skulle forlange den, at udbetale ovennævnte 100 rdlr. Han kan ufejlbarligt regne med at få dem erstattet af prinsens rentekammer. T. K.

24. juli (Nykøbing). Miss. til borgemesteren i Stubbekøbing. Prinsen erindrer, at han nylig¹ har tilskrevet ham om Rasmus Bertelsens ulydighed, og da denne har fremsendt en supplikation med erklæring herom, pålægger prinsen adressaten og andre godtfolk, i hvis nærværelse der er blevet nægtet Kurt Büнау vogn efter prinsens pas, med det første at indsende deres beretning og vidnesbyrd derom under deres hånd og mærke, for at der heri kan ske, hvad der er billigt og ret. K.

25. juli (—). Miss. til Kurt Büнау, pommersk marskal. Efter at han har ladet meddele prinsen om den af Rasmus Bertelsen, borger i Stubbekøbing, udviste ulydighed, idet han ikke efter det af prinsen udstedte pas har villet forsyne marskallen med vogn, har prinsen villet lade ham straffe på tilbørlig vis, men da han har indsendt en erklæring om sagen (som det kan ses af vedlagte kopi), vedlægges denne til underretning for marskallen, for at denne, hvis han har noget at indvende derimod eller vil føre bevis derimod, snarest kan indsende dette til prinsens kancelli, for at prinsen derefter kan lade Rasmus Bertelsen vederfares, hvad der er ret. T. K.

28. juli (—). Miss. til Just Høg, hofmester på Sorø. Da det berettes, at prinsessens forrige page Georg Christof Dölau nu i nogle år² har været i skole på Sorø, men at hans ingenium ikke skikker sig så vel til studier, og da prinsen for hans gode forældres skyld³ gerne ser ham forfremmet, skal Just Høg optage ham i det kongelige akademi sammesteds, lade ham få undervisning i eksercitierne og lade ham få det traktement, som academici plejer at få. K.

---

¹ 20. juli ovfr. ² Siden 1635, se ovfr. s. 220. ³ Justitsråd Georg Christof von Dölau hos kurfyrsten af Sachsen.

30. juli (Nykøbing). Miss. til oberst Thomas Ferentz. Denne brevviser Marcus Pogwisch har nogle år tjent prinsen som page. Da han nu har nået den alder, da han må søge uddannelse andetsteds, og da han gerne ville lære krigsvæsen, særlig under oberstens kommando, har han ansøgt prinsen om dennes anbefalingsskrivelse til obersten. Prinsen anbefaler derfor ovennævnte Pogwisch til ham og til i begyndelsen at anvende ham til, hvad han befindes dygtig til, indtil han senere måtte kvalificere sig til højere ting. T. K.

— (—). Miss. til greven af Oldenburg fra prinsesse Magdalena Sibylla. Denne brevviser Morits Henrik Schmöcker, af adelig slægt, har i nogle år tjent hende som page, men da han nu efter sin alder må søge anden tjeneste for at lære noget til bedste for sig selv, har han bedt prinsessen om at hjælpe ham med en anbefalingsskrivelse til greven. På grund af hans flittige tjeneste beder prinsessen greven om at antage ovennævnte Schmöcker i sin tjeneste som page og senere lade ham være sig anbefalet til forfremmelse. T. K.

11. aug. (—). Miss. til hr. Christoffer Urne, statholder i Norge, og, mutatis mutandis, til Jens Bielke, kansler i Norge. Det berettes, at vagtmesteren over borgerskabet i Bergen skal have resigneret og være aftakket, så at denne stilling nu er ledig, hvorfor denne Mogens Ging¹ har ansøgt prinsen om hans anbefaling til adressaterne til denne stilling. Prinsen beder dem være forbemeldte Mogens Gynges behjælpelig med at få denne vagtmesterbestilling fremfor nogen anden, idet prinsen er overbevist om, at han nok skal forholde sig, som samme charge udkræver. K.

12. aug. (—). Miss. til fru Hedvig, hertuginde af Pomern. Prinsen har for få dage siden modtaget hendes skriftlige hilsen af 20. juli sidstforleden, hvori hun meddeler, at hun befinder sig ved godt helbred, men at hun som følge af det vedvarende krigsvæsen har været udsat for stor fare og for-

¹ Han kaldes Ging og Gyng.

dærv og barbariske ekscesser, hvilket prinsen med bedrøvelse har erfaret, da han af hjertet under hende langt bedre lyksalighed. Men da al den slags ting ikke sker uden Guds vilje, må man bøje sig under dem og med tålmodighed afvente hans nådige hjælp og redning til sin tid etc. T. K.

10. sept. (Rosenvold). Miss. til Jørgen Seefeld, landsdommer i Sjælland. Slægt og venner af denne hr. Baltsar Povlsen Rød, kapellan ved Roskilde domkirke, har bedt prinsen hjælpe ham med en anbefalingskrivelse til adressaten, at han måtte få kaldet som sognepræst i Ringsted. Prinsen anmoder adressaten om at være ham behjælpelig, så at han må lade sig høre og siden efter menighedens behag blive kaldet. K.

— (**Kbhvn.**). Miss. til hofmarskal Dionysius von Podewils. Da kongen ved en anden indretning af prinsens hofstat har forringet hofmarskallens løn således, at han sikkert ikke vil fortsætte sin opvartning hos prinsen, og da denne alligevel havde til hensigt at afskedige ham fra denne stilling, vil prinsen hermed have afskediget ham i nåde og notificeret ham denne forlovelse. T. K.

17. sept. (Nykøbing). Befaling til Jacob Christensen, slots-skriver. Da prinsen har bevilget, at hans hofguldsmed Henrik Langmack må få 40 læster byg på regnskab som betaling på det, som prinsen er ham skyldig, skal prinsens skriver Jacob Christensen af dette års landgilde lade ham få foremeldte 40 læster byg mod hans kvittering. Det skal godtgøres skriveren i hans regnskab. K.

— (—). Befaling¹ til Peter Gagelman om, at han, såfremt Anne Pedersdatter skulle dø, straks skal forsegle alt, hvad der på prinsens vegne findes i hendes bo, og lade det henstå i god forvaring til nærmere ordre fra prinsen. K.

18. sept. (—). Åb. brev, hvorved Erik Bredal, skolemester i Nykøbing, får bevilling til efter ordinansen at kaldes til

¹ Skrevet på bagsiden af det foregående brev.

kapellaniet i Nykøbing, nårsomhelst den nuværende kapellan hr. Niels¹ måtte blive kaldet andetsteds. K.

19. sept. (Nykøbing). Åb. brev², hvorved denne hr. Jørgen Christensen³, forrige kapellan i Toreby, får bevilling til at lade sig høre prædike i Gloslunde kirke og siden efter menighedens behagelighed blive kaldet, hvorefter provsten har at rette sig. K.

— (—). Ny bestalling⁴ for dr. med. Henrik Küster som medikus ved prinsens hof med en årlig løn af 400 rdlr. i rede penge, fra førstkommende Mikkelsdag 1638 at regne. [Iøvrigt enslydende med bestallingen for samme som hofmedikus af 28. marts 1635]. T. K.

24. sept. (—). Miss. til Caspar von Buchwald. Han har ladet prinsen minde om den kavtion, som han efter prinsens skrivelse har påtaget sig hos Kaj Sehested for Adolf Frederik Bøttger. Selv om det ikke har været prinsens mening at betale så mange års leje⁵ for nævnte Bøttger, langt mindre ved adressaten at betale ham erstatning for brandskade ved skødesløshed, så er prinsen dog tilfreds med, hvad han såvidt har reverseret sig, men prinsen vil i fremtiden ikke have nogen forpligtelse ud over førstkommende omslag 1639, og heller ikke skal gyldigheden af prinsens skrivelse til ham forlænges, idet prinsen vil have ham løst fra hans hidtidige kavtion fra det nævnte tidspunkt, hvilket han meddeler ham til underretning. Iøvrigt takker prinsen ham for hans imødekommethed og vil betale ham de af ham udlagte penge med de sædvanlige renter, såsnart han har lejlighed dertil. T. K.

26. sept. (—). Miss. til tøjmesteren, materialskriveren og den kongelige smed i København vedrørende den

---

¹ Niels Christensen Othsing, sognekapellan i Nykøbing 1633—41. ² Skrevet på samme blad som det foregående af 18. sept. ³ Jørgen Christensen Flensborg, kapellan i Toreby 1633—38. Han fik ikke embedet. ⁴ Kaldes på bagsiden: »verbesserte Bestallung«. ⁵ K. har: »Heuwegelltt«. Det fremgår ikke af brevet, hvad sagen drejer sig om, jvfr. dog miss. til samme af 30. sept. ndfr.

nuværende vandledning¹. Jonas Olufsen, rendemester, skriver [u. d.], om Gotfred Mikkelsen på Bremerholm må lade Jonas Olufsen, prinsens rendemester på Nykøbing slot, få 2 ruller bly, som skal bruges på adskillige steder på renderne, som er nedlagt på det nye værk. Dertil skal der bruges 1000 blyøm. Endvidere 2 ruller kanvas, som også skal bruges på adskillige steder til kobberhanerne, som skal sidde i jorden og over jorden. Yderligere 3 lispd. hamp, som skal bruges til at forvare renderne med ind på slottet. Endvidere at Christoffer Svencke, tøjmaster, vil lade ham få 8 skuffer² og 8 øser til at øse vandet fra over graven og ind på slottet. Fremdeles at smeden på kongens smedje vil lade ham få 6 nøgler, som skal bruges til at vride hanerne med på samme vand, samt 6 jern med 3 grene, som kobberhanerne skal slås på med. Orig. med påtegn. af adressaterne til de derefter udfærdigede miss.

U. d. og st.³ Ordinans til borgemestre og råd i Nykøbing. Prinsen har bevilget, at supplikanten mod tilbørlig kavtion må udskibe det korn, som der tvistes om, og dersom korn vindens vegne måtte⁴ opskibes, så skal de[t] oplægges her i byen. (Resolutionen er skrevet forneden på) original skrivelse fra Henrik Philip til prinsen om, at han for kort tid siden har købt noget korn af borgemester Søren Sørensen i Maribo og indskibet det for Oureby⁵, siden er løbet derfra hid for byen [Nykøbing] for også dér at indtage et parti korn, så at han kunne få fuld ladning. Da han nu havde indskibet sin fulde ladning, lod han forhøre hos fornævnte borgemester, om

¹ Tysk påskrift på bagsiden af skrivelsen fra Jonas Olufsen, rendemester i Nykøbing. Ordlyden af de udfærdigede 3 missiver (ordinanser) findes ikke nedskrevet. Derfor gengives her selve skrivelsen til prinsen. ² Skovle. ³ Nyere påtegning: Lå mell. koncepter af 1638 ²⁶/₉ og ²⁷/₉. På bagsiden ældre påskrift med blyant: »Pr. C 5tes concenter«, og med blæk samtidig påskrift: »Ordonanc till borgemester oc raad i Nykøbing«. — Teksten til det udgående brev findes ikke, men derimod den af Lebzelter skrevne resolution. ⁴ Ordene »vindens vegne motte« er tilføjet i margenen til erstatning for et i teksten overstreget »skall«. Meningen er formodentlig, at dersom korn(et) på grund af storm må losses, så skal etc. ⁵ Oreby, Saksøbing landsogn, Musse h.

denne havde klargjort for det korn, som han (Henrik Philip) havde købt af ham og indskibet for Oureby, men da han ikke fik svar betids, og skuden lå sejlferdig, havde han rigtig fortoldet både det korn, som han indskibede for Oureby, og det, som han fik her for byen, som toldsedlen videre om formelder. Alligevel har tolderen fra Sakskebøbing til største skade og bekostning for ham ikke alene arresteret hans korn her for byen, men har også forhvervet en rådstuedom over ham, der gik ud på, at det korn, som han havde indskibet for Oureby, skulle fratages ham og være forfaldent til kongen. Han begærer derfor af prinsen, at han, da han rigtigt har fortoldet alt sit korn ved tolderen her nogle dage, førend tolderen af Sakskebøbing klagede over ham, må få tilladelse til enten igen at opskibe sit korn eller, mod at stille kavtion, må udskibe det, indtil lov og ret har afgjort sagen mellem dem. Dersom tolderen mener, at han har angivet sit korn urigtigt, tilbyder han at lade det måle, og hvad der da befindes tilovers, skal han have tabt. Orig.

27. sept. (Nykøbing). Ekspektanceseddel for Peder Andersen på vandmøllen for Nykøbing sløt til næstkommende 1. maj. Til samme tid skal han forsynes med en yderligere ordinans, hvorefter han har at rette sig. K.

— (—). Befaling til amtsskriver¹ Jacob Christensen om at holde så meget som...² store læster byg af prinsens landgildekorn til rede, at det ufortøvet kan fragtes, når som helst Johan Braems fuldmægtig kommer med skibene. K.

28. sept. (—). Miss. til herr Holger Rosenkrantz, lensmand på Bornholm. Af hosføjede supplikats med vedlagte dokumenter kan han se, hvad denne Marcus Nicolaj, afdøde hofjuncker Gert Meidells tjener, har andraget om, idet han har ansøgt prinsen om en skrivelse til adressaten for at formå denne til at lade tilbagegive til ham det gods, som tilhører hans junker, og som nu forleden er strandet under adressatens len

¹ D. e.: Slotsskriver. ² Tallet mangler.

og bjærget efter den af ridefogden på Hammershus Anders Jacobsen afgivne meddelelse¹. Da bemeldte Marcus Nicolaj er² den afdøde hofjunkers tjener, og det gods, som han opgiver, tilkommer hans junker og ham, anmoder prinsen hr. Holger Rosenkrantz om at være bemeldte Marcus Nicolaj behjælpelig og alvorligt tilholde ridefogden flittigt at eftersøge det gods, som tjeneren opgiver, lade det bringe til stede og siden ufortøvet og troligt tilbagelevere det til tjeneren. K.

28. sept. (Nykøbing). Miss. til m[ester] Jacob Hogenwald. Da kongen nu senest har forandret prinsens hofstat og derved har forringet adressatens løn, skal han straks indsende sin skriftlige bestalling, som han har fået af prinsen, til dennes kancelli, for at den kan blive ændret efter den prinsen af kongen givne ordinans og siden igen kan blive tilsendt ham. K.

-- (—). Lignende miss. til m[ester] Frans Livskræder og til Claus Nissen, forvalter på Sparepenge. K.

29. sept. (—). Ny, ændret bestalling for Heinrich Taube som hofmester hos prinsens gemalinde prinsesse Magdalena Sibylla (enslydende med bestalling for samme af 1. okt. 1634, dog med følgende ændringer:) Til gengæld skal han have en løn af 400 rdlr., frit bord ved hove for sig og 1 tjener og yderligere til underhold af 2 tjenere 100 rdlr. årlig i kostpenge, endvidere til 5 heste til såvel havre som rufoder³ 285 rdlr. 42 sk. l. Endvidere skal han ved prinsens hofstat forsynes med bekvem bolig med nødtørftigt brændsel efter stedets lejlighed. Der forundes ham, ligesom andre officerer, adgang til prinsens kammer. Såfremt hans tro tjeneste vedvarer, vil prinsen være betænkt på at forbedre hans underhold. Bestallingen skal begynde fra denne dag at regne og fortsættes videre, så længe han forbliver i samme bestilling. K. (hvortil er benyttet den originale bestalling for samme af 1. okt. 1634).

(Vedlagt følgende danske seddel:) Hr. hofmester skal gives

¹ K. har: Forpligt, der vel kun skal forstås som: skriftlig meddelelse. ² K. har først haft: jo visselig er. ³ Halmfoder.

til årlig besoldning, fra St. Mikkelssdag 1638 at angå, 400 rdlr., kostpenge på tvende tjenere 100 rdlr., fri diske¹ på en tjener; på fem heste til havre og rufoder tilsammen årlig 285 rdlr. 42 sk. l. [Ialt:] 785 rdlr. 84 sk. d.

29. sept.² (Nykøbing). Ny bestalling³ for Claus Nissen som tilsynsmand og forvalter på Sparepenge ved Frederiksborg for prinsens dér opbevarede klenodier, kostbart gevær og andet stateligt våbentøj. Han skal af yderste formue forhindre skade og ødelæggelse, men navnlig skal han have særligt tilsyn med de ham betroede kostbare sager, over hvilke der er tilstillet ham særlige inventarier, troligt og nøjagtigt registrere og optegne, hvad der fremtidig tilsendes ham, på det bedste forvare det og holde det altsammen rent og pro-pert. Desuden må han ikke uden kongens eller prinsens udtrykkelige befaling udlevere noget. Herfor og for hans tro tjene-ste skal der gives ham en løn af 6 kurantdlr. om måneden og 43 kurantdlr. om året eller ialt 115 kurantdlr., fra bestallingsbrevets datum at regne, hvorefter prinsens regnskabskammer skal rette sig. T. K.

(Vedlagt følgende danske seddel:) Claus Nielsen (!), forvalter på Sparepenge, skal i lige måde have til årsbesoldning og kostpenge udi alt efter k. m. ordinans, at angå fra St. Mikkelssdag 1638, penge 115 kur. dr.

30. sept. (—). Bestalling for Christen Seher som prinsessens livskrædder. Han skal med største flid forfærdige det arbejde, der bliver befalet ham, enten til prinsessens eget liv eller hendes jomfruer, »arflæder«⁴ og andre. Hvad han modtager til brug for prinsessen og hendes betjente, det være sig guld, sølv, fløjl, silketøj eller andet, skal han omhyggeligt forvare, troligt omgås dermed, og gøre godt regnskab derfor, når

¹ Germanisme: Tisch, frit bord. ² Således under teksten, på bagsiden er date-
ringen: 30. sept. ³ Som K. er benyttet orig. til bestalling for samme af 9. maj
1635, med overstregning af prinsens underskrift og det påtrykte segl frarevet.
⁴ Det ses ikke, hvad der er ment. K. har først haft: Jomfruer og piger og andre.
Dette er rettet til ovenstående.

det begæres. Han må ikke uden prinsessens befaling forarbejde eller bortgive noget og skal ellers i alle andre måder forholde sig tro og oprigtig, eftersom sådan en tjener egner og bør. For denne tjeneste skal der gives ham 50 kurantdlr. i årlig løn, 8 kurantdlr. om måneden i kostpenge og en hofklædning til 17 kurantdlr. 2 mark danske samt til en svend 20 sk. danske i løn og 1 kurantmark i kostpenge om ugen. Og om det skete, at der iligen befaledes flere arbejder, end han kan udføre med en svend og en dreng, så må han (dog med prinsessens vidende) antage så mange svende og beholde dem så længe, som det gøres behov, og der skal gives dem fri kost og bord i borge-stuen og betales dem den ugeløn, der er sædvanlig. Hans be-stilling skal begynde fra denne dag og vedvare, så længe han bliver i tjenesten. K.

(Vedlagt følgende tyske seddel:) Prinsessens livskrædder får i årsløn 50 kurantdlr.¹, til klædning 17 kurantdlr. 2 mark dansk og til en svend 1 rigsmark om ugen, er for hele året 13 kurantdlr. Summa 80 kurantdlr.². (På sedlens bagside er skre-vet:) 8 kurantdlr. eller 10 rdlr.; 24 læs træ.

30. sept. (Nykøbing). Miss. til Jost Frederik von Pappen-heim. Da prinsens husholdning er således beskaffen, at prin-sen i denne vinter ikke behøver nogen opstaldning [af kvæg], har han, for at landbruget alligevel kan blive beva-ret, besluttet at udleje opstaldningen. Adressaten skal derfor snarest forhøre sig om folk, der agter at opstalde kvæg, og lade prinsen vide, hvad de vil betale. T. K.

— (—). Miss. til hr. Caspar v. Buchwald³. Prinsen hu-sker, at han skylder adressaten 4000 rdlr. for den kav-tion, som denne har ydet for Adolf Frederik Böttger. Efter hosliggende kopi af en obligation er nævnte Böttger pligtig at betale prinsen 2000 rdlr. Idet prinsen meddeler ham dette, henstiller han til ham, om han vil modtage obligationen fra

¹ Kostpengene er ikke nævnt her. ² Sedlen er gået i stykker i flere af folderne.

³ Jvfr. miss. til samme af 24. sept. ovfr.

prinsen, indkræve pengene hos Böttger og således skaffe sig betalt hos ham. Prinsen afventer hans resolution herpå og er i så tilfælde villig til at tilstille ham den originale obligation. T. K.

U. d. og st.¹ Befaling fra prinsen til ridefogden på Ålholm slot om at tage 16 upartiske mænd til at vurdere brøstfældigheden på Sundby færgesgård og siden indsende erklæring om deres afgørelse. K.

2. okt. (Nykøbing). Miss. til Søren Sørensen i Maribo. Det berettes, at² prinsens hofapoteker nu for et år siden til prinsens rentekammer har indleveret [regninger] for 1024 rdlr., og at der til betaling heraf er givet ham anvisning på 12 læster 9 tdr. 3 fjerd. byg, og endskønt han straks på samme tid har kvitteret derfor, og det er blevet ført til regnskab, har han alligevel ikke dengang og ikke heller sidste forår kunnet få det korn, som han havde fået fortrøstning på. Da prinsen ved afslutning af kontrakten med adressaten ikke er blevet mindet om samme post, kunne han ikke andet end henvise ham med hans fordring til adressaten, som har købt det meste af prinsens korn. Prinsen anmoder denne om at forliges med ham og enten lade ham få forbemeldte 12 læster 9 tdr. 3 fjerd. korn, som prinsen forhen har fået kvittering for, eller, hvis adressaten vil beholde sit korn, betale ham med penge, der siden skal føres og kortes i prinsens regnskab³, dog ikke højere, end der er akkorderet om med adressaten, og således, at den pris, som apotekeren forleden år har gjort med prinsen, bliver ved magt og prinsen uden skade. K.

3. okt. (—). Bestalling for denne breviser Hilarius Heine som lystgartner for haverne ved Nykøbing slot og Bønned. Han skal sørge for, at prinsen alt efter årstiden er forsynet med skønt blomsterværk og kostelige vækster og frug-

---

¹ Nyere påtegning på K.: Lå mellem koncepter af 1638 ³⁰/₉ og ²/₁₀. ² K. har først haft: Vider, at, eftersom vi til eder nådigst haver forhandlet vort korn, sig nu befinder, at nu et år siden osv. Dette er rettet til ovenstående tekst. ³ K. har først haft: skal kortes i eders regnskab. Dette er rettet til: skal føres og kortes i vores regnskab.

ter, ikke alene til lyst i haven, men også til glæde i prinsens og prinsessens værelser og apoteket, og holde alt flittigt til rådighed. Arbejdsfolkene, så mange som han behøver, skal til enhver tid skaffes ham af husfogden, hvem dette hermed pålægges. Han må ikke beskatte eller på anden måde besvære dem, men skal i det hele efter denne bestalling opføre sig således, at det kan være til lyst, ære og berømmelse for prinsen, og at han selv kan vente at opnå yderligere nåde hos denne. For denne hans tjeneste vil prinsen af sit rentekammer lade ham give en årlig løn af 60 kurantdlr., 8 kurantdlr. om måneden i kostpenge og en hofklædning, regnet til 10 kurantdlr., samt til en dreng 48 kurantdlr. årlig i kostpenge. Da han til bevaring af de fremmede gevækster skal bruge brænde, bevilges der ham hertil og til hans eget behov N.¹ læs brænde om ugen og N.¹ lys om ugen. Såfremt det skulle ske, at han må holde en svend til nævnte lysthaver, skal denne være undergivet hans befaling, og så længe gartneren har svenden i tjeneste og bruger ham til prinsens behov, skal der til samme svend betales ham 1 rdlr. om ugen i kostpenge og 2 rdlr. om måneden i løn. Bestallingen skal løbe fra St. Johannis Baptistæ dag [24. juni] i indeværende år og så længe han er i prinsens tjeneste, hvorefter prinsens nuværende rente- eller kammerskriver, eller hvem der fremtidig måtte forordnes til udbetalingerne, og husfogden og amtsskriveren for brændets og lysenes vedkommende vil have at rette sig. T. K.

3. okt. (Nykøbing). Miss. til hr. Frederik Reedtz. Prinsen har affærdiget denne sin køkkenskriver Hans Schneckbach til ham for at modtage de øksne og høns, som han efter kongens forordning skal skaffe prinsen. Adressaten skal lade ham få de øksne og høns, som nu findes dér. For de øksne og høns, som mangler, skal han erlægge penge til køkkenskriveren på prinsens vegne. (Udenfor er skrevet:) Item hvis de øksne mindre kommer at stå². K.

¹ Åben plads til tallet. ² D. v. s.: Forskellen mellem den ansatte og den virkelige pris for dem.

5. okt. (Nykøbing). Miss. til kurfyrsten af Brandenburg. Denne brevviser Hans von Kahlden, som har tjent prinsen som edelknabe og har været udenlands, agter yderligere at forsøge sig udenlands og ønsker særlig at træde i kurfyrstens tjeneste, hvorfor han har ansøgt om prinsens anbefalingskrivelse. Prinsen anmoder derfor kurfyrsten om at optage ham blandt sine edelknaber. T. K.

8. okt. (—). Miss. til hr. kansler Christian Friis og, mutatis mutandis, hr. Jørgen Urne, rigens marsk. Prinsens fodermarskal Hans Bertram har berettet, at de for prinsens skyld har lovet og tilsagt ham alt godt og befordring. Prinsen takker herfor og beder dem om herefter at ville tænke på ham efter den fortrøstning, som de har givet ham, og være ham behjælpelig. K.

16. okt. (—). Miss. til hertugen af Holsten. Prinsen takker ham for hans meddelelse om, at hans gemalinde, fru Maria Elisabeth, atter er blevet forløst med en vel-skabt ung søn, og lykønsker ham dertil. T. K.

22. okt. (—). Rejsepas for Henrik Rosendal, prinsessens lakaj, og for de personer, som følger med ham. Han er affærdiget fra Nykøbing til Stockholm i Sverrig, eller hvor dronningen af Sverrig ellers er at træffe, for at føre og ledsage jomfru Catarina Blemkin og prinsessens kammerkvinde med en pige dertil og siden igen følge kammerkvinden tilbage til Nykøbing, med deres bagage. Der skal på henreisen her i riget skaffes ham heste og 4 vogne og på hjemreisen 2 vogne med tilhørende heste samt fri befordring over færgstederne. K.

— (—). Miss. til Peter Vibe. Prinsen har givet denne prinsessens kammerkvinde Elsebe Hansen forlov til i Sverrig at sollicitere om det, som tilkommer hende af hendes afdøde mands resterende gage. Han skal i alle måder på det bedst mulige være hende behjælpelig, så at hun ikke opholdes længe dér, men med det første må få et godt svar og det, som hun søger og prætenderer. K.

22. okt. (Nykøbing). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Prinsen har i forgårs modtaget hans indbydelse til deltagelse i et møde af slægtninge i residensen i Dresden, ved hvilken lejlighed der skal holdes bryllup mellem hr. Johan Georg, hertug af Sachsen, Jülich, Kleve og Berg, og frøken Magdalena Sibylla, født markgrevinde af Brandenburg og i Preussen etc., hertuginde¹. Intet ville være prinsen kærere, end om han selv personlig med sin gemalinde kunne komme til stede ved dette møde, men tiden til den fastsatte dag, den 12. novbr., er så kort, at det ikke blot er umuligt for dem at møde til denne termin, men at det også er umuligt, navnlig under hensyn til den slemme efterårstid, at affærdige nogen derhen. Prinsen beder sig derfor undskyldt for denne gang, da det er umuligt at nå frem, men håber ved en anden lejlighed at kunne glæde sig ved personligt møde. Men for det tilfælde, at nævnte bryllup² skulle blive fuldbyrdet, har prinsen overdraget Hans Caspar von Korbitz³ at repræsentere sig ved denne festlighed. T. K.

— (—). Miss. til Hans Caspar von Korbitz. Hr. Johan Georg, herre til Sachsen, har indbudt prinsen til en sammenkomst af slægtninge henvend førstkommende 13. november i sin residens Dresden, ved hvilken lejlighed det mellem hr. Johan Georg, hertug af Sachsen, og frøken Magdalena Sibylla, født markgrevinde til Brandenburg og i Preussen, hertuginde, aftalte ægteskab skulle fuldbyrdes. Da det på grund af den korte tid og det ubekvemme efterårsvejr er umuligt for prinsen enten at møde personligt eller at lade sig repræsentere ved en afsending, har prinsen undskyldt sig i vedføjede skrivelse, som han kan overrække som kreditivskrivelse, så at han kan få tilladelse til at repræsentere prinsen ved bryllupshøjtideligheden. Prinsen beder ham overtage denne

¹ Hun var en datter af markgreve Christian af Brandenburg-Bayreuth, medens den regerende kurfyrstinde Magdalena Sibylla var født af Brandenburg og i Preussen. ² K. har: aufn Fall, dass hochgedachte Heuratsvollziehung fortgängig sein würde etc. ³ Hofmester hos den regerende kurfyrstinde Magdalena Sibylla.

repræsentation og overrække skrivelsen snarest muligt til kurfyrsten og derefter atter give møde på prinsens vegne og aflægge de sædvanlige curialier og hjertelige gratulationer samt overrække den present, som han ved hjælp af vedlagte skrivelse vil få udleveret af Caspar Bosen, og iøvrigt på tilbørlig vis have prinsens stilling i agt. T. K.

22. okt. (Nykøbing). Miss. til Caspar Bosen. Til det forestående bryllup mellem hr. Johan Georg, hertug af Sachsen, og frøken Magdalena Sibylla, født markgrevinde af Brandenburg, skal prinsen bruge et smukt og sirligt klenodie til 1000 rdlr. som bryllupspresent. Da prinsen på grund af de usikre forhold ikke tør sende det herfra, anmoder han adressaten om, når denne skrivelse overleveres ham af Hans Caspar von Korbitz, hofmester hos kurfyrstinden af Sachsen, at udlevere til ham et sådant klenodie¹ til den nævnte værdi. Så snart prinsen har fået underretning om leveringen og prisen, vil han lade beløbet betale til ham i Hamburg. T. K.

30. okt. (—). Miss. til Henning Valkendorf. Prinsens livmedikus [dr. Henrik Küster] har meddelt ham, at han endnu har en lille restance til gode hos nogle af den fynske adel, og har bedt om prinsens intercession endnu en gang (under henvisning til prinsens forrige hjælp). Da prinsen gerne vil være sin tjener behjælpelig, når det kan ske, anmoder han Henning Valkendorf om at hjælpe ham til at få det, som er lovet ham, så at han kan blive betalt. K.

¹ Med skrivelse af 23. nov. s. å. fremsendte brødrene Caspar og Paul Bose i Leipzig en af Hans Caspar von Korbitz på Schmiedeberg attesteret regning på denne bryllupspresent, bestående af: Et klenodie, roser med diamanter med et »Umhang« af diamanter til 756 rdlr., en guldkæde til 314 rdlr. og 2 diamantringe til henholdsvis 18 og 8 rdlr., ialt 1096 rdlr. Allerede den 24. decbr. 1638 sendte brødrene igen en skrivelse, i hvilken de bad prinsen om at betale denne regning enten til herr Antoni Vuist i Hamburg eller til omslaget i Kiel, på hvilket Paul Bose ville være til stede. På denne skrivelse har prinsen skrevet: »ihr solt zu Moris [Jacob Mores] skreiben abfertigen, das dise gelder in Hamburg solle bezalt werden«. (Prins Christian (V)s ark. Indk. breve fra ikke-fyrstelige personer).

4. nov. (Nykøbing). Befaling til Jacob Christensen, slots-skriver, om på prinsens vegne at betale denne Claus Hal-leer fra Rostock for 15 tdr. rostocker øl, som prinsen har ladet sin mundskænk modtage til sit behov, hver td. beregnet til 3 rdlr., eller ialt 45 rdlr. Han skal betale ham enten i korn eller rede penge, således at hver læst korn regnes til 80 rdlr. Det skal blive godtgjort ham i hans regnskab. K.

7. nov. (—). Bevilling¹ til Stefan Kinckel og Didrik Klöcker, borgere i Flensborg, til at indføre hertil og sælge og forhandle til en rimelig pris adskillige kramvarer, med hvilke prinsen og hans hofstat, enhver efter sin lejlighed, kan blive betjent. Prinsen har erfaret, at siden hans hofstat er blevet forlagt til Nykøbing, er hverken han eller hans gemalinde eller deres betjente af kræmmerne her i byen blevet forsynet med de kramvarer, som de behøvede. Prinsen bevilger ved dette åbne brev forhæmmedte Stefan Kinckel og Didrik Klöcker denne frihed, så at de efter deres lejlighed må holde hemmelig eller åbenbarlig krambod og sælge ikke alene til prinsen og hans hofstat og betjente, men også til de standspersoner eller deres tjenere, der måtte henvende sig til dem, dog at de for alt, hvad de hidtil har forhandlet eller herefter forhandler, undtagen til prinsens hofstat og tjenere, betaler den tilbørlige kongelige told til kongens tolder her i byen. K.

8. nov. (—). Miss. til grev Pentz. Prinsen har den 8. ds. modtaget hans skrivelse af 5. ds. og deraf set ikke blot hans tilbud, men også at han har til hensigt at forære prinsen to fremmedartede vindspillere. Prinsen modtager med tak begge dele, men da prinsen for tiden ikke har nogen lejlighed til at lade de lovede vindspillere afhente, overlader han til greven selv at afgøre, hvorledes de bedst kan komme frem, og venter dem snarest. T. K.

14. nov. (—). Befaling til amtsskriver Jacob Christensen om med det allerførste at lade denne Johan Dyrjahr

¹ Det kaldes på bagsiden: Frihed.

få 10 store læster byg, som prinsen skylder ham, mod tilbørlig kvittering. Det skal siden føres prinsen til regnskab og godtgøres adressaten. K.

17. nov. (Nykøbing). Miss.¹ til Søren Sørensen, borgemester i Maribo, om på prinsens vegne til denne Jørgen Fingerling at betale 2000 specierdlr. på et regnskab, som prinsen er denne skyldig, dog at samme 2000 rdlr. ikke kortes i de 6000 rdlr., som prinsen skal have til næste juledag, men således at prinsen foruden de 2000 rdlr., han nu får, må få 6000 rdlr. fuldtud. Borgemesteren skal tage kvittans af Jørgen Fingerling på de 2000 rdlr., som skal kortes i borgemesterens regnskab fra 1. maj 1638 til årsdagen 1639. K.

18. nov. (—). Akciseseddel for denne Jørgen Fingerling til kongens tolder i København Jonas Heinemark om at lade ham passere toldfrit med 14 piber franskvin, som han siden den 2. marts 1638 har leveret til prinsens kælder på Nykøbing slot. K.

20. nov. (—). Åb. brev, hvorved prinsen bevidner, at han af en af ham underskrevet regning på 4114 rdlr. in specie endnu skylder Jørgen Fingerling, borger og indvåner i København, 2114 specierdlr., som prinsen lover at betale nævnte Jørgen Fingerling til Mikkelsdag 1639. T. K.

27. nov. (—). Miss. til statholder hr. Corfits Ulfeldt i København. Denne falkonér Jason West har berettet, at han havde prinsens befaling og pas til at købe 6 pasgængere til prinsen på Island, og at han havde akkorderet med skipper Benedikt Katt og Oluf Roggentin (som står for Herman Vist², købmand på samme skib) om at overføre pasgængerne. Alligevel har de ikke vist den pligtige respekt for prinsens åbne pas, har ladet prinsens heste stå på land og er sejlet derfra, som han kan fornemme af Jason West's mundtlige beretning og skriftlige dokumenter. Da prin-

¹ På bagsiden af K. kaldes det: Assignation på 2000 rdlr. til borgemester Søren Sørensen. ² Formentlig Herman Vust (Vøst), borger i Kbhvn.

sen ikke er til sinds at lade fornævnte skipper og underkøbmand gå fri for deres utilbørlighed mod ham og hans pas, anmoder han adressaten om alvorligt at tiltale dem på prinsens vegne, håndhæve den tilbørlige respekt for prinsen og siden tilholde dem at yde Jason West rimeligt vederlag for den skade og bekostning, han prætenderer. K.

28. nov. (Nykøbing). Miss. til kongens sekretær Iver Vind. Hvad denne maler Jacob Adolf¹ på sin svigermoder i Helsingørs vegne har ansøgt prinsen om, kan han se af hans supplikation. Såfremt kongen vil tilstede hans supplikation, som prinsen også gerne ser bevilget, beder prinsen Iver Vind være ham behjælpelig på det bedste, så at han kan få et godt svar af kongen og nyde godt af denne prinsens intercessionsskrivelse. K.

1. dec. (—). Renoveret generalpas for prinsens arkitekt og hofmaler Morten Steenwinckel. K.²

3. dec. (—). Befaling til ridefoged Peder Hansen [på Nykøbing slot] om for denne gang at udvise 150 læs brændev ved paa Bogø skov til borgerskabet i Stubbekøbing, dog uden skovskade. Han skal tage 20 sk. dansk for hvert læs. K.

10. dec. (—). Miss. til hertug Frederik af Gottorp. Prinsen tilsender ham gennem sin faktor Didrik Klöcker denne hvide bjørn, som han håber vil skaffe ham nogen fornøjelse. T. K.

13. dec. (—). Miss. til Kaj Ahlefeldt. Prinsen har ladet opgøre sit regnskab med sin faktor Didrik Klöcker, hvorved det har vist sig, at prinsen skylder ham en temmelig stor sum. Han har andraget om at få et afdrag herpå, men

---

¹ Jacob Caspar Adolf, maler i Hillerød. Om hans svigermoder Barbara, enke efter Jens Nielsen Ravn i Helsingør, og hendes arv efter hendes afdøde mand se åb. brev af 31 dec. 1638 i K. Brb. ² Som K. er benyttet det originale generalpas for ham af 23. okt. 1637. Da der ikke er foretaget rettelser i dettes tekst, kan man gå ud fra, at det nye generalpas har været enslydende med det kasserede af 23. okt. 1637.

prinsen er ikke i stand dertil. Han har ved denne lejlighed oplyst prinsen om, at han til forestående Kieler omslag skal betale adressaten 4000 rdlr., men at han uden prinsens hjælp ikke ved råd herfor. Prinsen vil gerne være ham behjælpelig med at bevare hans gode stilling og henstiller derfor til adressaten at udsætte betalingen af disse 4000 rdlr. og give ham endnu et års frist. Prinsen forsikrer ham til gengæld om, at af de penge, som han, faktoren, har til gode hos prinsen, skal de omtalte 4000 rdlr. blive holdt tilbage, så at Kaj Ahlefeldt vil få denne del af faktorens gæld dækket derved. T. K.

U. d. og st.¹ Søpas frem og tilbage for denne Danmarks riges undersåt David Mellvill, som med sit skib med fuld last korn agter at rejse til England for at sælge det dér og til gengæld igen vil indføre andre tjenlige varer. T. K.

13. dec. (Nykøbing). Bestalling for Dionysius von Podewils til Podewils som prinsens råd »von Haus aus« med en årlig løn af 200 rdlr., at betale af prinsens rentekammer, fra førstkommande jul at regne. Han skal i særdeleshed efter prinsens anordning lade sig bruge til sendinger og andre forretninger, som prinsens lejlighed måtte kræve, og prinsen måtte pålægge ham, og må ikke give oplysning om, hvad han derved erfarer om prinsens sager og forretninger, til nogen, som ikke bør vide noget derom. T. K.

14. dec. (—). Miss. til Mogens Pax. Da prinsen ikke tvivler på, at den hund, som han sidst² tilsendte Mogens Pax, nu er dresseret og afrettet således, at prinsen kan bruge den til sin lyst og rekreation, anmoder han ham om med det første at sende den tilbage igen. K.

16. dec. (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Oberstløjtnant Christian Beckers broder og slægtninge, der er bosat her i riget, har berettet, at deres broder og ven befinder sig i svært fængsel hos kurfyrsten, og har ansøgt prinsen om

¹ Nyere påskrift nederst på K.: Lå mellem koncepter af 1638 ¹²/₁₂. ² 6. maj s. å.

hans intercession hos kurfyrsten, for at ovennævnte Christian Becker, da han er en af disse rigers indfødte, må blive afskediget fra sit nuværende tjenesteforhold og må få sin forrige frihed tilbage. Da prinsen ikke kan undlade at støtte sine undersåtter i, hvad der kan være til deres bedste, beder prinsen kurfyrsten om at lade denne hans intercession komme nævnte oberstløjtnant Becker til gode, lade nåde gå for ret og sætte ham på fri fod. T. K.

1639

2. jan. (Nykøbing). Åb. brev til befalingsmanden og sysselmænd på Island om, at denne Jason West har berettet, at det ved Københavns rådstues slut og afsked er blevet pålagt ham at føre flere vidner, som han har påberåbt sig i den sag, som han har mod Oluf Rogentin og skipper Benedikt Katt, og af hvilke de fleste skal være på Island, og han har derfor ansøgt prinsen om en skrivelse til kongens befalingsmand og betjente på Island om at lade ham få sine vidner til forhør. Prinsen anmoder derfor kongens befalingsmand, sysselmænd og fogder og især sysselmændene i Husevig¹, Eyjafjord² og Taglehuerff³ og alle andre, som Jason West henvender sig til med dette åbne brev, om at være ham behjælpelig i denne sag uden lang forhaling og ophold, så at de vidner, som han opgiver, må blive forhørt efter de af ham anførte artikler, og give ham tingsvidne derpå. K.

— (—). Miss. til borgemestre og råd i København. Jason West har berettet, at han i den sag, som han har mod Oluf Rogentin, er blevet tilfundet at føre sine vidner inden 6 uger, men at dette er ham aldeles umuligt, fordi en del af dem er på Island, en del i England, en del i Tyskland. Han har derfor

¹ Husavig (Husavik), Sønder Tinge syssel. ² Øfjords (Eyjafjords) syssel.

³ Der er rettet i navnet, idet der først har stået: Tagleve... Måske er der ment: Talknafjord i Bardastrands syssel.

andraget prinsen om en skrivelse til adressaterne om respit for ham, så at alting kunne ske lovligt, og der kunne udgives tingsvidne derom. Prinsen anmoder dem derfor om at optage forbemeldte sag så længe under retten¹ og lade den blive i kværstad, til han i det² år kan komme tilbage fra Island og føre sit lovlige vidne. K.

[2. jan. (Nykøbing)]³. [Pas for] denne prinsens resige karl Jacob Pommerenken fra Nykøbing til Sønderborg på heste og 1 vogn frem og tilbage og på hjemrejsen med frit foder og mål til prinsens hest, som han har hos sig. K.

7. jan. (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen i anledning af årsskiftet. T. K.

— (—). Miss. til hertug Johan Georg af Sachsen i anledning af årsskiftet. T. K.

— (—). Miss. til hertug Christian af Sachsen i anledning af årsskiftet. T. K.

— (—). Miss. til [August] ærkebiskop af Magdeburg i anledning af årsskiftet. T. K.

— (—). Miss. til hertug Morits af Sachsen i anledning af årsskiftet. T. K.

— (—). Miss. til hertug Eberhard af Württemberg. Prinsen har modtaget hans brev, dateret Strassburg den 20. nov., hvori han giver meddelelse om, at han atter er blevet velsignet med en søn⁴. Prinsen takker for denne notifikation og udtaler de bedste ønsker for barnet og dets fremtid. T. K.

---

¹ Der er et hul i papiret. Der har dog sikkert stået: »i ville forbem^{te} s{ag s}jo leng under retten optage oc lade bliffue udi querstade. . . « ² K. har først haft i det næste år. Ordet næste er slettet. ³ Dette stykke er uden begyndelse og uden angivelse af datum eller sted skrevet på samme blad som det foregående. Nedenunder dette er (på tysk) skrevet adressen på hr. Johan Christian, arving til Norge; der må være ment hertug Johan Christian af Sønderborg. ⁴ Ludvig Frederik, † spæd.

7. jan. (Nykøbing). Miss. til Jacob Mores. Ved hertug Johan Georg af Sachsens bryllup for nylig har prinsen ladet sig repræsentere af Hans Caspar von Korbitz, kurfyrstindens hofmester, og da prinsen dengang på grund af de usikre forhold ikke kunne tilsende ham nogen present, krediterede han ham hos brødrene Caspar og Povel Bosen i Leipzig, der i henhold til prinsens skrivelse overlod ham et klenodie, kæder og ringe til et beløb af 1096 rdr. (som det fremgår af den af bemeldte von Korbitz til brødrene Bosen udstedte kvittering). Brødrene Bosen har nu anmodet prinsen om betalingen, men da prinsen ikke i hast finder midler til herfra efter deres anmodning at betale disse penge til Antoni Wüst i Hamburg, anmoder han Jacob Mores om snarest forskudsvis at betale nævnte Antoni Wüst disse 1096 rdlr. på prinsens vegne, lade sig udlevere nævnte af von Korbitz til brødrene Bosen udstedte kvittering samt få kvittering af dem for pengene. Prinsen vil så efter hans anmodning erstatte ham disse penge. T. K.

13. jan. (—). Miss. til statholder hr. Corfits Ulfeldt. Denne salpetersyder Hans Bund har berettet, at han i forrige tider har tjent kongen, hvad han nogenledes kan bevise. Da han nu er fordrevet og i stor elendighed og er søgt ind i riget igen, har han ansøgt prinsen om en skrivelse til statholderen, så at han igen kunne få en tjeneste. Prinsen beder adressaten være ham behjælpelig med igen at antages på de steder, hvor hans tjeneste kunne behøves, og skaffe ham underhold. K.

14. jan. (—). Miss. fra prinsesse Magdalena Sibylla til hertuginde [Maria Elisabeth] af Gottorp, hvori hun takker denne for hendes skrivelse i anledning af årsskiftet og udtaler sine bedste nytårsønsker. T. K.

— (—). Miss. til hertugen af Holsten. Prinsen takker for hans skrivelse i anledning af årsskiftet, som han har modtaget for nogle få dage siden, og gengælder hans gode ønsker. T. K.

— (—). Lignende miss. til hertuginde af Gottorp, hvori prinsen takker for hendes skrivelse i anledning af årsskiftet og gengælder hendes gode ønsker. T. K.

14. jan. (Nykøbing). Miss. til dr. Jesper Brochmand. Denne hr. Jørgen Christensen, fordum rektor i Nykøbing skole og siden kapellan i Toreby i Lolland, har berettet, at rektoratet i Vordingborg nu skulle være ledigt, og har bedt prinsen skrive til adressaten og anbefale ham til forfremmelse til denne tjeneste. Prinsen beder adressaten på grund af ansøgerens fattigdom og besvær med kone og børn, og da han ellers skal være kvalificeret til nævnte tjeneste, at være ham behjælpelig, så at han fremfor nogen anden må få dette rektorat. K.

— (—). Befaling til Gotfred Mikkelsen¹ [om at skaffe følgende ting til Nykøbing slot:] 6 blyknæ i graven selv og i køkkenskriverens kælder, 4 kobberbøsninger, 1 blypumpe på pladsen for køkkenet, 1 rulle tav² at sænke renderne ned i graven med, 1 rulle kanevas i graven og kælderen, 1 rulle bly at bruge til forskelligt. K.

15. jan. (—). Miss. til Knud Ulfeldt. Denne hans tjenerinde Christine Thomesdatter gør sig meget god forhåbning om ved prinsens intercession hos adressaten at få den gård i Ettehave i Lolland til arv og eje. Prinsen anmoder adressaten om at lade hende få nævnte gård i arv og eje for hende og hendes børn. K.

17. jan. (—). Befaling til Rasmus Hansen, foged i Hjelm, om nøje at tage vare på, at ingen, som ikke har lod eller del i Grænge skov eller ikke har prinsens skriftlige bevilling, herefter holder geder i samme skov, men at de straks afskaffer dem, og at de heller ikke hugger ulovligt i skoven. K.

— (—). Miss. til hertug Johan Christian af Sønderborg. Prinsen har ved sin udsendte rytter modtaget den skydehest³, som hertugen har skænket ham. Han takker for den og for hans brev i anledning af årsskiftet. T. K.

¹ Han var Holmens skriver. Der findes ingen tekst til dette miss., men kun en fortægnelse over de ting, han skulle levere til arbejdet med vandrenderne til Nykøbing slots køkken. ² Tauell, tav^l, d. v. s. (svært) reb, tov. ³ Hest, der er afrettet således, at rytteren på den kan skyde.

17. jan. (Nykøbing). Oprejsningsbrev for Hans Eskildsen Kok, som har forset sig med en seddel, som han har skrevet for Christen Rasmussen Boedj, som har boet i Ønslev by. Han burde straffes for denne forseelse, men prinsen har for forbøns skyld eftergivet ham denne forseelse, så at ingen efter denne dag på prinsens eller andres vegne må tiltale Hans Eskildsen Kok for den i nogen måde. K.

20. jan. (—). Miss. til Johan Braem. Prinsens bestaltede kammersekretær Christof Lebzelter har for den i nogle år påløbne løn et ret betydeligt beløb til gode og trænger i høj grad til pengene, men prinsens rentekammer er ved mangfoldige udgifter i den seneste tid blevet ganske udtømt, og da han ikke kan vente nogen indtægter i nær tid, så at Lebzelter ikke kan blive hjulpet denne gang, anmoder prinsen Johan Braem om på prinsens vegne at udbetale forbemeldte sekretær 600 specierdlr. som afdrag på hans tilgodehavende løn mod hans kvittering. Kvitteringen skal ikke alene passere i regnskabet, men skal også blive betalt tilbage af prinsen. T. K.

— (—). Bestalling for kammer- og regeringssekretær Christoff Lebzelter med en årlig besolding af 200 specierdlr. for sin egen person, 50 rdlr. til en god skriver, som han selv skal holde, og 150 rdlr. måneds- eller kostpenge, hvoraf han selv skal afholde sine rejseomkostninger, altså 400 specierdlr. ialt, fra den 18. dec. 1635 at regne. Han skal iøvrigt med hensyn til sin embedsgerning rette sig efter den ham under datum København den 18. decbr. 1632 af kongen givne skriftlige bestalling, hvorefter prinsens rentekammer skal rette sig. T. K.

21. jan. (—). Miss. til hr. Tage Thott Andersen. Da prinsen på Bispensø i Lolland skal bruge 10,000 enebærstager og 12 tylter fyrre(?) brædder¹, skal adressaten straks til foråret fragte en skude og deri sende ovennævnte stager og

---

¹ K. har: Titusint jennebør stager oc toll tild før... breter. Skriften fra bagsiden er slået igennem papiret, og stedet er derfor vanskeligt at tyde. Meningen må dog være som ovfr.

brædder til Nysted, hvor skipperens¹ fragt vil blive betalt af prinsens ridefoged Niels Larsen. K.

26. jan. (Nykøbing). Miss. til Søren Sørensen, borgeme­ster i Maribo. Prinsens kammersekretær Christof Lebzelter har berettet, at han skylder adressaten 200 rdlr., som denne forleden sommer har forstrakt Lebzelter med, og da prinsen endnu skylder ham en restance på 200 rdlr. af den ham tilkommende løn, anmoder prinsen borgeme­steren om at kvittere ham de 200 rdlr. og sætte dem på prinsens regn­skab. Da der desuden yderligere tilkommer ham 400 rdlr. af hans besolding hos prinsen, anmoder denne adressaten om på prinsens vegne at betale ham disse 400 rdlr. og tage kvitte­ring derpå af ham. Prinsen vil derefter godtgøre ham ikke alene først de 200, men også 400 rdlr. i hans regnskab og tilbørligt betale ham dem. K.

29. jan. (—). Miss. fra prinsesse Magdalena Sibylla til ærkebiskoppen af Magdeburg, [August af Sachsen]. Prinsessen har modtaget hans brev af 7. jan. d. å. og har glædet sig over det, navnlig også fordi hans helbred i det forløbne år er blevet tåleligt, og ønsker ham et godt helbred, ikke blot i det kommende, men også i de følgende år. T. K.

— (—). Miss. fra prinsen til samme, hvori han takker denne for hans brev med nytårsønskerne, som han gen­gælder. T. K.

— (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen i anledning af årsskiftet med tak for kurfyrstens skrivelse af 17. dec. f. å. T. K.

— (—). Miss. til landgreve Georg af Hessen, hvori denne takkes for hans skrivelse, dat. Marburg den 17. dec. 1638, med meddelelse om den lykkelige fødsel af en velskabt datter², for hvem prinsen udtaler de bedste ønsker. T. K.

---

¹ K. har, sikkert ved en fejlskrift: Spibbern hans fract. . . ² Anna Sophia, f. 17. dec. 1638.

29. jan. (Nykøbing). Miss. til landgreve Georg af Hessen, hvem prinsen takker for hans nytårsønsker, som han gengælder. T. K.

— (—). Miss. til hertug Eberhard af Württemberg. Prinsen takker ham for hans skrivelse i anledning af årsskiftet og udtaler ønsket om, at de af ham omtalte mange vanskeligheder må være forbi med det gamle år, og at det nye år må bringe ham varig sundhed og held, og navnlig at det ødelæggende krigsvæsen må komme til en ende. T. K.

— (—). Miss. fra prinsesse Magdalena Sibylla til frøkenene Antonia, Anna Johanna og Sibylla af Württemberg¹ med tak for deres skrivelse i anledning af årsskiftet og med ønsket om, at det gamle års af dem omtalte modgang må forandres til lykke i det nye år. T. K.

31. jan. (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Hvad de to sognepræster, hr. Hans i Tårs² og hr. Peder i Idestrup³, har intercederet hos prinsen om, kan han se af deres ansøgning. Da enken Margrete Lavridsdatter ikke således uden årsag kan stedes fra gården, og da den kaldede præst hr. Hans Bogense heller ikke så lettelig kan gå fra de akcepterede betingelser og fra sit løfte, bestemmer prinsen som øvrighed, at adressaten (om det forholder sig efter ansøgningen) skal tilholde hr. Hans Bogense at efterkomme sit løfte og også ellers skikke sig således heri, at prinsen ikke bliver forårsaget til noget andet, og at der ikke kommer yderligere klagemål derover. K.

3. febr. (—). Miss. til nogle adelspersoner. Oberstløjtnant, prinsens hofjunker Gabriel Rensberger har hós prinsen begæret hofjomfru hos prinsessen Sibylla Winkkel til ægte og har fået prinsens konsensbrev dertil. Prinsen har resolveret, at konfirmationen på hans begæring skal finde

¹ Søstre til hertug Eberhard III af Württemberg. ² Hans Madsen, sognepræst i Tårs (1607—1639). Han efterfulgtes ^{27/12} 1639 af sønnen Mads Hansen. ³ Peder Nielsen Stub, 1638 sognepræst til Idestrup, Falsters Sønder h.

sted i overværelse af nogle af adelen førstkommende søndag sexagesima, som er den 17. februar, og prinsen indbyder herved adressaten og hans hustru til at give møde den 16. febr. og siden den 17. her på slottet overvære deres løfter og tilsagn og i glæde hjælpe til deres ægteskabs begyndelse. Nemlig¹: Hr. Henrik Huitfeldt til Lillø, befalingsmand på Landskrone, og hans frue, hr. Palle Rosenkrantz og hans frue, hr. Frederik Reedtz til Tygestrup og hans frue, Hartvig Passow til Rudbjærggård og hans frue, Christoffer Stensen til Stensgård, oberst over det sjællandske regiment, og hans frue, Erik Stensen til Søllested og hans frue, Lage Bille til Havrelykke og hans frue, Borkard Rud til Sæbygård og hans frue, Flemming Ulfeldt til Orebygård og hans frue, Jost Frederik von Pappenheim² og hans frue, Rudbek Pors til Dansted, Herluf Mormand og Bjørn Mormand³. K.

4. febr. (Nykøbing). Ordinans om, at kammerskriver Peder Helt skal betale prinsens gartner Hilarius Heine ved lysthaven ved Nykøbing 251 rdlr. in specie for adskillige blomster, som han har indkøbt til prinsens behov og lyst, og 67 kurantdlr. 2 mark, som han har givet en svend i løn og kostpenge i $\frac{3}{4}$ år. Det skal godtgøres kammerskrivere i hans gænskab. K.

— (—). Miss. til Jørgen Grubbe til Tostrup. Prinsens foged på øens³ ladegård Hans Rasmussen har erindret om, at prinsen for nogen tid siden har meddelt ham en intercessions-skrivelse til adressaten om at lade ham fri for sit fødested. Da han hidtil ikke har fået noget svar, har han igen ladet prinsen anmode om at være ham behjælpelig, så at han kan få et godt og mildt svar fra Jørgen Grubbe, hvilket prinsen ikke har kunnet nægte ham på grund af hans lange og flittige tjeneste. Prinsen anmoder derfor Jørgen Grubbe om at resolve sig så

¹ Fortegnelsen over de indbudte er dels skrevet på tysk på den ene side af en vedhæftet seddel, dels på dansk med angivelse af deres gårde på den anden side af samme seddel. ² Han findes kun i den tyske fortegnelse. ³ Rudbek Pors og Herluf Mormand var dengang enkemænd. ³ Bispensø, nu Ulriksdal.

ledes mod ansøgeren, at han må få sit fribrev og være, hvor han vil. K.

11. febr. (Nykøbing). Miss. til ærkebiskoppen af Bremen. Prinsen har den 7. d. m. modtaget hans skrivelse, dateret Verden den 28. dec. f. å., om, at ærkebiskoppen trods de vanskelige krigstider befinder sig i en tålelig tilstand og ved godt helbred, og hvori denne lykønsker prinsen til det nye år. Prinsen gengælder disse gode ønsker. T. K.

— (—). Post scriptum til ærkebiskoppen af Bremen. Prinsen har modtaget hans skrivelse om kongens resident i 'sGravenhaag med anbefaling om flittig ugentlig korrespondance. Da prinsen, især under de nuværende forhold, gerne vil have underretning om, hvad der sker, har han ladet residenten dette vide ved hoslagte, for at han fremtidig kan rette sig derefter. T. K.

— (—). Miss. til Martin Tancke, kgl. resident i Haag. Prinsen har modtaget meddelelse fra sin broder, ærkebiskoppen i Bremen, og fra Martin Tancke om ugentlige avisationer om, hvad der måtte hændes i fremmede kongeriger og republikker. Da prinsen nærer ønske om, navnlig under de nuværende ødelæggende forhold, at få sådanne efterretninger, anmoder han Martin Tancke om fra nu af at begynde med de omtalte ugentlige aviseringer og indtil videre hver uge sende prinsen, hvad han kan få oplyst af particularia. T. K.

U. d. og st.¹ Pas for brødrene Caspar og Frederik Finicke, der har berettet, at de i Falster og Lolland har købt 24 stkr. kvæg og heste, som de vil anvende til ophjælpning af deres godser² i Mecklenburg, og som de derfor vil lade indskibe til Warnemünde eller Rostock, og da de tidligere har været i prinsens tjeneste, har de bedt prinsen om at meddele dem dette åbne pas på ovennævnte heste og kvæg med til-ladelse til at udføre det. T. K.

¹ Nyere påtegning på K.: Lå mell. koncepter af ¹¹/₂. ² Güter betyder ikke blot større godser, men også gårde og andre mindre landejendomme.

korte tid og de mange forberedelser, der vil være nødvendige til rejsen. I alt fald vil prinsen omkring den bestemte tid afsende nogen, der skal møde ved ligbegængelsen. T. K.

20. febr. (Nykøbing). Miss. til samme. Da prinsen i sin første skrivelse til dem har udtalt, at han agtede at forordne nogen til at møde på hans og prinsessens vegne ved fru Augustas ligbegængelse til at kondolere dem på hans vegne, har han hermed afsendt Dionysius von Podewils til at deltage i ligbegængelseshøjtideligheden. T. K.

— (—). Miss. til hertug August af Sachsen-Lauenburg. Kongens musikanter Aleksander Leverentz har berettet, at hans broder N. N. Leverentz, amtsskriver hos adressaten, er kommet i stor ulykke og har undlivet en af hertugens tjenere. Da nævnte Aleksander gerne så sin broder benådet og hans liv bevaret, har han ansøgt prinsen om dennes intercession. Prinsen beder derfor om nåde for ansøgerens broder. T. K.

21. febr. (—). Miss. til hertug Adolf Frederik af Mecklenburg. Prinsen har for få dage siden modtaget hans skrivelse af 8. jan. d. å., hvori han beretter, at hans amter og undersåtter er ødelagt i bund og grund, og har bedt prinsen om nogen hjælp af sommersæd mod rimelig betaling. Prinsen beklager af hjertet den sørgelige tilstand, i hvilken hans lande befinder sig, og ville gerne hjælpe ham efter hans begæring, men det viser sig, hvad byg angår, at alt, bortset fra det, som prinsens hofstat skal have, allerede er solgt, at forrådet af havre er sparsomt, og at det vil være meget vanskeligt at klare sig igennem året. Men for at hjælpe ham i hans store trangsel og bevise sit venlige sindelag mod ham, vil prinsen hjælpe ham med de ønskede 10 tyske læs havre og vil med flid bestræbe sig for at levere de 10 tyske læs byg, så at han også kan blive undsat med dem, mod betaling i fremtiden. T. K.

23. febr. (—). Pas for denne brevviser Heinrich Schulte med 10 sække humle, som prinsen har aftalt med ham, at

han skal levere snarest i Nykøbing, med fri, uhindret passage til lands og til vands. T. K.

23. febr. (Nykøbing). Miss. til Malte Sehested. Prinsen har erfaret, at han har en særlig god art helt, som bruges i vand. Da prinsen gerne vil have en sådan art, beder han adressaten sende ham en af disse helter ved denne hans fasanvogter Melchior Füllensack. K.

— (—). Miss. til hr. Claus Daa. Af hoslagte supplikats kan han se, at denne Jens Nielsen, som er barnefødt på Sejro, og som i en 9 års tid har tjent prinsen i skrædderkammeret, har berettet, at fogderiet på nævnte ø skal være ledigt, og eftersom han gerne vil have dette fogderi, da hans fader tilforn i nogle år har forvaltet denne bestilling, har han ansøgt prinsen om hans anbefalingskrivelse til adressaten. Prinsen beder ham hjælpe Jens Nielsen fremfor nogen anden til denne bestilling og ellers være ham beforderlig. K.

24. febr.¹ (—). Miss. til Dionysius von Podewils. Prinsen har fra sine slægtninge, brødrene Frederik og Hans, hertuger af Slesvig, Holsten etc., fået indbydelse til at bivåne ligbegængelsen af afdøde fyrstinde, fru Augusta, født af den kongelige stamme til Danmark, hertuginde af Slesvig, Holsten etc., den 5. marts førstkommende og ledsage hendes lig fra Gottorp slot til domkirken i Slesvig til hendes hvilested. Men da prinsen på grund af den knappe tid og andre forhindringer, hvor gerne han end ville, ikke er i stand til personlig at give møde, har han besluttet på sine egne og sin gemalindes vegne at forordne adressaten til at overvære begravelsen og anmoder ham om henimod den ovennævnte bestemte tid² på prinsens og hans gemalindes vegne at give møde på Gottorp og i henhold til vedlagte kreditiv at kondolere, bivåne ligbegængelsen og

¹ Som K. er benyttet en af prinsen underskrevet renskrift, dat. 20. febr., med en del forandringer af formel art. K. er derefter dateret 24. febr. Ved siden af underskriften har prinsen skrevet: »Wo ich nach Hadersleff kommen werde, als wirt ihr mit mir darhinzihen«. Dette er atter slettet. ² K. har først haft: henimod søndagen invocavit [3. marts].

derved iagttage, at han får den prinsen tilkommende plads, og ellers udføre, hvad der udfordres derved. T. K.

24. febr. (Nykøbing). Miss. til kurfyrsten af Brandenburg. Foruden gentagen tak, fordi kurfyrsten har tilladt sin livmedikus at opvarte prinsen, ønsker denne at meddele, at selvom skaden på prinsens lår efter afrejsen af kurfyrstens livmedikus dr. Heilwig Dietrich har været således, at der er håb om varig, god og bestandig bedring, så indtræder der dog til tider de gamle smerter, endog med større smerter, hvorfor prinsen må frygte for yderligere anfald. Prinsen ser sig derfor nødsaget til at bede kurfyrsten om at tillade, at hans livmedikus endnu en gang må opvarte prinsen en tid lang og derfor snarest må begive sig til prinsen og blive hos denne en månedstid — eller 10¹ —, til der forhåbentlig er opnået bedring². T. K.

27. febr. (—). Kvittering til Lauranz Rasmussen, Lauriz Jensen, Laurenz Pedersen, Claus Rasmussen og N. N., alle i Sosmark³, for at have leveret deres fæstepenge⁴ for den frihed, at de må holde geder på Sosmark skov. K.

28. febr. (—). Konfirmation på et mageskifte mellem hr. Palle Rosenkrantz til Krenkerup på den ene side og hr. Erik Andersen, sognepræst i Errindlev, og Hans Andersen, degn sammesteds, Niels Skomager i Torslunde, Anders Bramsen i Tågerup, jordegne bønder, og Assenbølle bymænd på den anden side, om nogen jord og et alminde. Der er gjort dem udlæg på kronens vegne, så de er tilfreds med, hvad der er udlagt til dem, og der er i ingen måde gjort dem

¹ Ordene: »eller 10« er indsat over linien. ² I sin svarskrivelse, dat. Königsberg den 21. maj s. å., beklager kurfyrsten, at han ikke er i stand til at undvære sin livmedikus dr. Hellwich Dietrich så længe for tiden, hvor gerne han end ville, da han selv endnu ikke er helt restitueret. (Prins Christian (V).s ark. Breve fra medlemmer af udenl. fyrstehuse). ³ K. har haft: allesammen boende i Soersmarke. Dette er slettet. På bagsiden kaldes de: »nogen Soersmarcks mend«. ⁴ K. har haft: som er 25 rdlr. Dette er atter slettet.

forringelse eller skade på ager, eng eller ejendom efter tvende tingsvidnes lydelse, udstedt af Fuglse herredsting 1638 den 28. august. K.

I. marts (Nykøbing). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Da der skal foretages oldengang¹ mellem Assenbølle og Sjælstoftø mænd og fang, hvoriblandt er nogle af kronens bønder, på den ene side, og Pugerup fang, som tilhører hr. Palle Rosenkrantz til Krenkerup, på den anden side, og da det vedrører ham både som lensmand og på egne vegne, gives der adressaten befaling til på prinsens og kronens vegne at have tilbørligt tilsyn med, at kronens bønder ved samme oldengang ikke forurettes på deres grunde og ejendom, men at der vederfares dem, hvad lov og ret medfører. K.

— (—). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Prinsen erindrer sig de penge, som endnu tilkommer ham af de gårde, som officererne over bøndersoldaterne bruger, og at adressaten har udstedt sin revers over samme penge. Prinsen anmoder ham om at gøre sit bedste, så at han kan få disse penge endnu i denne måned, og at de endelig må blive leveret i hans kammer. K.

— (—). Åb. brev, hvorved prinsen bevilger og forærer Lavrids Jørgensen, klejnsmed, et stykke morads til at fylde op og gøre sig det nyttigt som sin ejendom. Denne moradsplads ligger vesten for vejen til rosenhaven, østen for Steffen Koks have og på nordsiden ved søen og er i længden 15 favne, på den ene side 7 og på den anden side 8 favne i bredden. (Vedlagt en af Laurids Jørgensen egenhændig skrevet og underskrevet dansk seddel med tilsvarende beskrivelse af dette »støycke platz«, som han har fået bevilget til en have, »om ieg kand føylle dett op«). T. K.

U. d. og st.² Passus securitatis for disse brevisere, prinsens 3 tjenere, David Bose, barbersvend, Hans Mi-

¹ D. v. s.: Oldingegang. ² Nyere påtegning på K.: Lå mell. koncepter af 1639 1/3 og 2/3.

chael Cennitz¹, lakaj, og Herman Schadendorf, hof-fisker, i deres forretninger fra Nykøbing til Bützow i Mecklenburg, hvortil prinsen har givet dem orlov til at rejse. T. K.

2. marts (Nykøbing). Miss. til hr. Corfits Ulfeldt. Denne Ericus Bredal, som har forestået skolen i Nykøbing som rektor på ottende år, har berettet, at Holmens sogn i København er ledigt, og har derfor bedt prinsen om hans anbefalingskrivelse til adressaten, for at han kan få dette kald. Da han i hele den tid, han har været her ved skolen, har forholdt sig skikkelig og vel og desuden har besøgt fremmede akademier, anmoder prinsen adressaten om på prinsens vegne at anbefale forbemeldte Ericus Bredal på det bedste til kongen, så at han må høres og siden forfremmes. K.

8. marts (—). Miss. til hertug Hans Christian af Sønderborg. Prinsen har af hans ved hans tjener overbragte skrivelse set, at han ønsker at få en god pasgænger til sit eget brug. Ganske vist ville prinsen gerne se ham forsynet med noget godt, men da prinsen for tiden ikke har ret mange og ikke særlig gode, fremsender han medfølgende pasgænger med den fremsendte tjener, så god, som prinsen nu har dem, og håber, at hertugen vil synes om den. T. K.

9. marts (—). Åb. brev, hvorved prinsen til sin hofguldsmed Henrik Langmack skænker et i Østergade liggende hus, som hidtil har været beboet af prinsens gartner Rasmus Pris², og hvis mål er følgende: Husets bredde udvendig mod gaden mellem ovennævnte Rasmus Gartners nyopbyggede hus på den ene side og Mikkel³ Murermesters gårdsrum på den anden side er $21\frac{1}{2}$ sjællandske alen og 1 kvarter, den indvendige bredde fra enden af nævnte Rasmus Gartners gårdsrum til gaden til humlegården⁴ er $40\frac{1}{2}$ sjæll. alen. Længden

¹ Læsningen usikker. I prinsens hofholdningsregnskaber anføres en lakaj Hans Kennidtz. ² Han kaldes i K. 1638 $\frac{23}{6}$: Pryss. ³ I den tyske tekst kaldes han: Michael, i den danske: Michel. ⁴ K. har: Hoppenhof, antagelig: Hopfenhof, humlegård.

fra Rasmus Gartners side fra gaden til det tiloversblivende stykke af prinsens have er 61 sjæll. alen 1 kvarter og på den anden side fra oftnævnte Mikkel Murermesters gårdsrum til bemeldte tiloversblivende stykke af prinsens have 42 sjæll. alen 1 kvarter. Prinsen afstår til ham det ovenfor beskrevne hus med det dertil lagte gårdsrum til arv og eje, idet han ved det herværende byting skøder og oplader omtalte hus med det nye dertil lagte gårdsrum, efter at nævnte Henrik Langmack har tilfredsstillet prinsen med hensyn til købesummen. T. K.

(Bilag 1:) Dansk seddel, hvorved prinsen befaler sin ridefoged Peder Hansen til næstkommende tingdag på prinsens vegne til dennes guldsmed Henrik Langmack at skøde og oplade hans hus i Østergade, hvori Rasmus Gartner nu bor, og hvorpå prinsen nu har givet ham sit brev.

(Bilag 2:) År 1639 den 1. marts er efter prinsens befaling overslaget og målt det gårdsrum, som prinsen har bevilget til det hus i Østergade, som han har bevilget Henrik Guldsmed. Først befindes samme hus i bredden ud til gaden mellem det hus, som tilhører Rasmus Gartner, på den ene side, og den plads, som er bevilget Mikkel Murermester, på den anden side, målt efter fodstykket, $21\frac{1}{2}$ alen 1 kvarter. Item samme gårdsrum mellem Rasmus Gartners have på den ene side og gaden ud til strædet på den anden side i bredden $40\frac{1}{2}$ alen. Endvidere: Fra fodstykket af huset ud til gaden og i længden ned til prinsens have ved den side op til Rasmus Gartners hus og have er længden 61 alen 1 kvarter. I lige måde samme gårdsrum i længden fra Mikkel Murermesters gærde og til prinsens have ved den side ud til strædet er længden 42 alen 1 kvarter, sjællandsk mål. Peder Hansen eg. hånd.

9. marts (Nykøbing). Miss. til Jost Frederik v. Pappenheim. Da prinsen har lovet hertugen af Mecklenburg noget havre og foruden det, som er her i landet, endnu skal bruge 190 tdr. dertil, og da der desuden til prinsens stalds underhold gøres 1200 tdr. havre fornøden, skal han holde både dette og det til hertugen af Mecklenburg rede, for at prinsen ufortøvet kan få det, når det påkræves. K.

11. marts (Nykøbing). Miss. til Peder Basse¹. N. N., sognepræst i N.² har berettet, at degnen i Homled³ sogn på Lauvtz⁴ skal ligge for døden, og da han gerne så sin stiftsøn Samuel Hansen få dette degnekald efter forbemeldte degns bortkaldelse, har han ansøgt prinsen om en skrivelse til adressaten. Prinsen anmoder denne om, når forskrevne Homled degnekald bliver ledigt, da at hjælpe samme Samuel Hansen, så at han fremfor nogen anden må forfremmes til denne tjeneste. K.

15. marts (—). Miss. til hr. Tage Thott Andersen. Da der her på landet [Falster] skal bruges 10,000 enebærstager, har prinsen affærdiget denne sin tjener Jens Hansen af Femø med hans skude for at afhente samme stager og bringe dem hertil. Adressaten skal lade ham få disse 10,000 enebærstager, så han med det første kan komme tilbage igen. K.

— (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Han har for kort tid siden⁵ fået prinsens skrivelse om at have tilsyn med den oldengang⁶ vedrørende kronens bønder i Assenhølle. Da samme oldengang også vedrører kronens bønder i Bjernæs, skal han ligeledes overtage forsvaret for dem såvel som for andre, såfremt den vedkommer flere af kronens bønder. K.

U. d. og st.⁷ Befaling til toldereren i Nykøbing om, at prinsen har bevilget, at disse 3 mecklenburgske hyrder må udføre 100 får og 3 eller 4 køer, dog at de betaler den sædvanlige told af dem. Tolderen skal rette sig derefter. K.

16. marts (Nykøbing). Miss. til ærkebiskoppen af Bremen. Da denne brevviser, prinsens hofjunkker Hans Vil-

¹ K. har: Peder Pas. At der er ment Peder Basse, lensmand på Langeland, fremgår af de efterfølgende stednavne. ² I K. er der åben plads både til præstens og sognets navn. ³ Humble. ⁴ Der er ment: Lavind, d. v. s.: Langeland. ⁵ 1. marts 1639. ⁶ Oldingegang. ⁷ Nyere påtegning på K.: Lå mell. koncepter af 1639 1²/₃ og 1⁶/₈.

helm von Harstall, med prinsens tilladelse og med orlov så længe, indtil prinsen atter behøver hans tjeneste, vil tilbyde ærkebispens sin tjeneste, har prinsen ikke villet undlade at benytte denne lejlighed til at spørge til ærkebiskoppens befindende. T. K.

16. marts (Nykøbing). Miss. til Niels Trolle. Denne unge person Georgius Harderus Dithmarsus¹ er vel anbefalet til prinsen for hans erudition og kristelige og skikkelige levned, så at han skal være dygtig til at forstå et præstekald. Da den tyske præst på Amager² muligvis vil miste sit kald, har han ansøgt prinsen om en anbefalingsskrivelse til Niels Trolle (da konfirmatsen af dette kald vedkommer ham). Prinsen anmoder Niels Trolle om på det bedste at støtte ham, så at han ikke alene må høres, hvor det gøres fornødent, men også siden fremfor nogen anden må blive forfremmet til denne stilling. K.

— (—). Befaling til prinsens skriver Jacob Christensen om at levere denne skipper fra Mecklenburg 320 tdr. havre, sjællandsk mål, som prinsen har bevilget hertugen af Mecklenburg som betaling. Han skal tage kvittans af nævnte skipper. K.

— (—). Miss. til enkedronningen af Sverrig med tak for hendes gode ønsker i anledning af årsskiftet i skrivelsen, dat. Gripsholm den 4. jan. sidstforleden. Han gengælder hendes ønsker. T. K.

U. d. og st.³ Passus securitatis for denne brevviser Heinrich Schütz, som prinsen har anmodet om at begive sig til Nykøbing til hans tjeneste. Passet gælder for ham og medhavende sager til vands og til lands. T. K.

---

¹ Mag. Jørgen Harder, f. i Brunsbüttel i Ditmarsken, blev 1640 personel kapellan og $\frac{5}{11}$ 1640 tysk præst i Store Magleby på Amager. ² Mag. Henrik Eberhard Martfeld († 1640). ³ Påtegning i nyere tid: Lå mellem koncepter af 1639 $\frac{16}{3}$ og $\frac{31}{3}$. Da tallet $\frac{18}{3}$ er understreget, og da det næste koncept er af $\frac{18}{3}$, er brevet anbragt mellem disse to datoer.

18. marts (Nykøbing). Miss. til rådet, de hundrede mænd og de 4 gewürcken (lav) i Stralsund. Hvad denne ærbare Justitianus von Ramin har meddelt prinsen om sin elendige tilstand, idet han har ansøgt om hans hjælp og bistand ved en skrivelse til dem, kan de se af hans vedlagte skrivelse. Ganske vist tvivler prinsen ikke på, at de også uden hans henvendelse vil tage sig af Ramin i hans elendighed, rette sig efter deres en gang givne løfte og, da han nu har begivet sig ind under prinsens beskyttelse, ikke længere nægte ham de ham lovede alimentationspenge, så at han i sin nu begyndende, besværlige alderdom ikke skal mangle sit livsunderhold. T. K.

23. marts (—). Miss. til Niels Trolle. En af prinsens betjente har henvendt sig til prinsen for denne sin slægtning Jacob Pedersen af Nygård og bedt om en skrivelse til Niels Trolle om Ibstrup ladegårds fogderi, som nu tilkommende 1. maj skal forsynes med en anden foged. Da prinsen gerne vil støtte sine betjente og deres slægt i det, der kan ske til bedste for dem, anmoder han Niels Trolle om at hjælpe nævnte Jacob Pedersen til forskrevne ladegårds fogderi. K.

26. marts (—). Miss. til hertugen af Holsten. Hvad Carl Joachim von Kerberg har ansøgt om, kan hertugen se af vedlagte. Skønt prinsen kender hertugens reputation for, at han ikke vil unddrage nogen, hvad han er berettiget til, og derfor også er vis på, at denne von Kerberg også vil blive mødt med nåde, har han ikke villet lade denne, som lever under kronens beskyttelse og er en slægtning til en af prinsens afdøde betjente, være uhørt, men beder hertugen om ikke at lade hans ansøgning være ubønhørt, for at han ved hjælp af disse penge, som han håber at få, kan få mere andetsteds til sit og sin families underhold og ikke skal blive bragt i yderligere vanskeligheder. T. K.

27. marts (—). Miss. til Malte Juul. Da apotekeren i Kristianstad er død, har kongens og prinsens livmedikus dr. Jacob Fabricius og dr. Henricus Custerus¹ anbefalet en person,

¹ Dr. med. Henrik Küster, livmedikus hos prins Christian (V).

ved navn Christoffer N.¹, som nu tjener i prinsens hofofficin og, som de siger, noksom vil blive befundet dygtig nok til at forestå et godt apotek. Prinsen har derfor befalet kongens livmedikus dr. Fabricius på prinsens vegne at give kongen dette til kende og skaffe forbemeldte Christoffer N. privilegium på samme apotek. Prinsen meddeler ham dette for det tilfælde, at andre skulle søge samme privilegium, at han og de kan agte sig derefter og forvente kongens resolution derom. Han skal lade nævnte Christoffer N. være sig anbefalet på det bedste. K.

31. marts (Nykøbing). Søpas for denne David Melbuill², borger i Helsingør, der med sit skib, der er fuldt lastet med korn, agter at sejle til England, for at han under de nu i England herskende uroligheder må være umistænkt og betragtes som prinsens undersåt og passere frit og uantastet med sit skib med kornlasten og tilhørende skibsfolk. T. K.

13. april (—). Åb. brev, hvorved prinsens fisker Erik N. får bevilget denne ege, som for kort tid siden er blevet hugget i Sosmark skov til en fiskerege³, men som nu ikke kan bruges dertil. Fogden i Sosmark Hans Jansen skal lade fornævnte Erik få samme ege til hans eget behov. K.

— (—). Miss. til hr. Corfits Ulfeldt. Kongen har hidtil ladet snore, knapper, og hvad der ellers skal bruges til prinsens liberi, forfærdige i København og betalt dem, uanset hvem der lavede dem. Da denne Johan Heigerfelt til prinsens tjeneste har nedsat sig i Nykøbing og ellers forfærdiger alt arbejde som possementmager for prinsen, og da samme liberi kan laves meget bekvemmere og bedre her i Nykøbing end i København, og der derved kunne spares mange rejser og megen bekostning om året, anmoder prinsen adressaten om at overlade for-

¹ K. har først haft: Hervort, der atter er slettet. Længere nede er der en åben plads til efternavnet. Christoffer Crudup af Erfurt fik 4. april 1639 bevilling på apoteket i Kristianstad efter den afdøde apoteker. Se K. Brb. 1637—39, s. 707.

² Formentlig: David Melville. ³ Ege: en fladbundet båd, båd af en udhulet egestamme. K. har først haft: Fiskerkaan; jvfr. egekane = knubskib.

bemeldte hans possementmager samle liberiarbejde, snore, knapper og andet sådant, at der derfra fra denne påske og altid herefter på tilbørlige tider må blive tilstillet ham den silke, som kongen har forordnet dertil, og hans arbejds løn siden må blive betalt ham af kongen, som den ellers betales til en anden, idet prinsen udtrykkeligt ikke vil besværes med arbejds lønnen derfor, men mener, at det kan være kongen lige meget, om bemeldte arbejde forfærdiges af prinsens possementmager eller en anden og betales efter kongens bevilling. K.

19. april (Kbhvn.)¹. Miss. til Hartvig von Passow. I overensstemmelse med sit løfte til hertug Adolf Frederik af Mecklenburg har prinsen ved sit nuværende ophold hos kongen disponeret denne til at hjælpe hertugen med det kvantum byg, som prinsen har anmodet om, og har allerede givet sine rentemestre befaling til snarest at skaffe det til Rostock. Adressaten skal snarest give meddelelse herom til rette sted. T. K.

30. april (—). Miss. til enkefyrstinde Elisabeth af Altenburg. Af hendes skrivelse af 9. april d. å. har prinsen erfaret, at Johan Filip, hertug af Sachsen-Jülich-Cleve-Berg, er afgået ved døden². Prinsen takker for notifikationen og kondolerer. T. K.

1. maj (Nykøbing). Miss. til Vollrath Lampe. Da prinsen vil lade denne brevviser Gert v. Buchwald optage i rytteriet, har han sendt ham til adressaten, som skal ansætte ham under berideren på Nykøbing og lade ham optage dér, når han har aflagt ed og givet sin revers. T. K.

—³ (—). Søpas for slotsskriver, borgemester i Nykøbing stad Jacob Christensen, for dette hans skib, der er på omkring 46 læster, på hvilket han har sat Vilhelm Petersen som købmand og Jørgen Lavridsen som skipper, og som han har

---

¹ K. har først været dateret Nykøbing; dette er rettet til København. ² Hertug Johan Filip af Sachsen-Altenburg, † ¹/₄ 1639, g. m. Elisabet, datter af hertug Henrik Julius af Braunschweig. ³ K. har først været dateret: 1. febr.

affærdiget fra Nykøbing til Norge, navnlig til Sundmør, Romsdal, Nordmør og Bionen¹. T. K.

4. maj (Kbhvn.). Miss. til ærkebiskoppen af Bremen. Hvad prinsens skytte Marcus Lemke har ansøgt om, kan han se af vedlagte bønsskrift. Prinsen beder ham om, når nævnte skyttes broder Claus Lemke eller hans fuldmægtig melder sig, da at give sine tjenere befaling, så at nævnte prinsens skytte snarest bliver betalt af sine kreditorer, såvidt han måtte være berettiget dertil. T. K.

6. maj (Nykøbing). Befaling til kongens materialskriver Gotfred Mikkelsen om at lade arkitekt Morten Steenwinckel få, hvad materialier han behøver til et værksted, i hvilket han herefter kan forfærdige nogle stykker til prinsen. Materialierne skal siden efter bemeldte Steenwinckels kvittans blive godtgjort ham i hans regnskaber. K.

— (—). Lignende befaling til bygningsarkitekt David Klages. K.

7. maj (Kbhvn.). Miss. til Gregers Krabbe. Hertugen af Holsten har for nogen tid siden anbefalet denne Engelbrekt Pedersen til prinsen, som for hertugens skyld gerne ville have befordret ham, men hidtil ikke har fundet nogen lejlighed til at skaffe ham, hvad han i sin ansøgning til prinsen begærer. Da prinsen for hertugens skyld gerne vil være ham behjælpelig, anmoder han Gregers Krabbe om fremfor nogen anden at lade ham få en af de skriverstuer, som han ansøger om. K.

12. maj (—). Miss. til Malte Sehested. Da prinsen interesserer sig meget for skytteriet, og han af sin fasanvogter², som nylig var sendt til Malte Sehested, har fået at vide, at denne har en god skyttehest, anmoder prinsen ham om, såfremt han kan undvære denne hest, da at sende den til prinsen, som i den anledning sender ham vedlagte pas. Prinsen henstiller til

¹ Det ses ikke, hvad der er ment, måske: Bjugnen fjord (og sogn) i Søndre Trondhjems amt. ² Melchior Füllensack, se miss. af 23. febr. s. å. til Malte Sehested.

hans gode vilje, om han ved samme lejlighed vil betænke ham med en eller to gode bøsser og sende dem med. K.

13. maj (Kbhvn.). Miss. til ærkebiskoppen af Bremen. Denne brevviser Niels Banner har ved sine slægtninge meddelt, at han for sin uddannelses skyld har opholdt sig en tid på Sorø akademi, hvor han har opnået visse kvaliteter, og da han nu agter at forsøge sig ved herrehoffer og særlig ønsker at tilbyde ærkebiskoppen sin tjeneste ved dennes hof som hofjunker, har han ansøgt prinsen om hans anbefaling til ærkebiskoppen. Prinsen anbefaler ham som en af rigens adel til stillingen som hofjunker hos ærkebiskoppen. T. K.

— (—). Åb. brev om, at denne brevviser Hans Bertram har tjent prinsen på tiende år, først som rytter (reisiger), derefter som livknægt og endelig som fodermarskal. Han har vist sig tro, ærlig og oprigtig, så at prinsen har været vel tilfreds med ham og er tilbøjelig til fremtidigt atter at lade ham gøre samme tjeneste. Men da han har indrettet sin husholdning på et andet ret langt borte liggende sted¹, har prinsen efter ansøgning afskediget ham i nåde med anbefaling. T. K.

— (—). Miss. til Jokum Beck. Af denne Niels Pedersens supplikats meddeler prinsen ham, hvad han har ansøgt prinsen om. Da prinsen gerne så hans bøn opfyldt, henstiller han til Jokum Beck at forfremme ham til et af de i hans supplikats anførte ridefogderier. K.

14. maj (—). Miss. til nedennævnte: Da kongens oberstløjtnant, prinsens hofjunker Gabriel Rensberger til Arensdorf² og prinsessens hofjomfru Sylla³ aus dem Winckel har trolovet sig, har prinsen besluttet at holde deres bryllup på sin residens Nykøbing slot førstkommende tredje søndag trinitatis, som er den 30. juni. Da prinsen ved denne lejlighed gerne så adressaten med hans hustru og jomfruer ved samme bryllupsglæde, indbyder han denne med

¹ Han var 1634 blevet amtsskriver i Rendsborg. ² K. har først haft: Arensbeck. ³ K. har først haft: Sophie. Sylla er en fejlskrift for Sibylla.

hans hustru og jomfruer til ære for begge de trolovede til at indfinde sig personlig dagen tilforn, som er den 29. juni, siden den følgende dag efter kristelig skik og ordinans overvære koplulationen og hjælpe dem med at celebrere og fuldende sådan bryllupsglæde. Nemlig¹: Frederik Rantzau, Birte Grubbe² og hendes jomfruer, Christian Ulrik [Gyldenløve], Hans Lindenov, Oluf Brockenhuus, staldmester Culaw³, Corfits's moder, Corfits's søster og Gabriel Laxmand. K.

17. maj (Kbhvn.). Befaling til tolderne i Øresund om toldfrit at lade passere for 150 rdlr. engelsk konfekt, som Peter Gagelman efter prinsens befaling skal forskrive til prinsessen. K.

— (—). Lignende befaling til tolderne i Øresund om til prinsens behov at skaffe 2 kister franske glas, som siden skal godtgøres dem i kongens regnskab. K.

— (—). Miss. til Hans Caspar ausm Winckel med indbydelse til at give møde den 29. juni for at være til stede næste dag, 3. søndag efter trinitatis, ved brylluppet mellem oberstløjtnant, prinsens hofjunker Gabriel Rensberger til Arensdorf og prinsessens hofjomfru Sibylla ausm Winckel. T. K.⁴ (iøvrigt enslydende med den danske indbydelse af 14. maj).

25. maj (Nykøbing). Miss. til Mogens Pax. Da prinsen gerne så denne hund, som er af en såre god art, afrettet således, at han kan have lyst og godt af den, sender han den ved en lakaj til Mogens Pax og beder ham dressere den til prinsens tilfredshed. Med samme lakaj skal han tilbagesende den hund, som han på prinsens vegne endnu har hos sig. K.

---

¹ Som de tre første har været opført: Hans Ulrik [Gyldenløve], Karen Sehested, »ohne Jungfrauen«, Tage Thott Andersen, »ohne Frau u. Jungfr.« Af de følgende er endvidere slettet: Hr. Christoffer. Birte Grubbe var opført 2 gange. ² Antagelig Birgitte Lavridsdatter Grubbe. ³ Staldmester Arent von der Kuhla. ⁴ Koncepten er siden brugt som forlæg til miss. af 31. maj, se nedenfor.

27. maj (Nykøbing). Miss. til hertug Johannes af Clijvj¹. Denne brevviser N. Teuffell er blevet anbefalet prinsen til page, men da prinsen har den nødvendige betjening med sådanne, og da brevviseren selv hellere vil være Tyskland nærmere, har prinsen efter hans ønske givet ham denne anbefaling til adressaten og beder ham antage ham i sin tjeneste eller hjælpe ham til befordring andetsteds. T. K.

—(—). Miss. til ærkebiskoppen af Bremen. Af hans skrivelse har prinsen set, hvad der er sket med hensyn til genindførelsen af gudstjenesten efter den augsburgske uforandrede konfession i domkirken i Bremen, og hvad han yderligere meddeler om nærmere information m. h. t. secularstridighederne, hvilket nu er under trykning, og som han tilbyder at sende prinsen. Prinsen takker ham herfor og ønsker af hjærtet, at den almægtige vil lade alle hans forehavender blive til Guds ære, til fortsættelse af hans kirke og til udødelig berømmelse for ærkebiskoppen selv, samt at Gud vil give hans forestående interposition alt held og fremgang. Prinsen glæder sig til det lovede tryk og information og længes efter den stund, da de om kort tid forhåbentlig personlig vil mødes i fæstningen Glückstadt, og han vil få lejlighed til en mundtlig konference med ærkebiskoppen. T. K.

28. maj (—). Miss. til hertug Adolf Frederik af Mecklenburg. Af hans skrivelse har prinsen erfaret, at han som følge af borttagelsen og bortførelsen af såvel hans eget som hans undersåtters kvæg ønsker at få det erstattet her i landet. Prinsen har ikke alene medlidenhed med hans sørgelige og mangelfulde tilstand, men er meget villig til at erstatte denne sørgelige mangel, såvidt det står til ham. Han har derfor givet hertugens pensionarius den af ham begærede tilladelse til frit indkøb og udførsel af 30 stkr. kvæg og 100 får og forsikrer, at han ikke vil unddrage sig, hvor han er i stand til at opfylde hans ønsker under hans nuværende trang og ellers. T. K.

¹ Navnet har ikke kunnet tydes. Der synes at måtte læses Clijvj, men der kan næppe menes Cleve, da den sidste hertug Johannes Wilhelmus af Cleve døde 1610.

28. maj (Nykøbing). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Prinsens tjener i spisekælderen Hans Boysen har berettet, at ridefogden på Ålholm slot er død, og har ansøgt prinsen om en anbefalingssskrivelse til adressaten for derved at hjælpe ham til denne stilling. Prinsen beder ham derfor om at fremme ham fremfor nogen anden til denne tjeneste for hans lange og tro tjenestes skyld. K.

> **30. maj (—).** Miss. til enkedronningen af Sverrig. Da prinsen, der kender hendes venlige indstilling overfor ham, i rum tid ikke har modtaget noget brev fra hende, benytter han lejligheden til at udtale sin tilfredshed med hendes gode befindende og forsikringen om, at han altid vil lade det være sig magtpåliggende at bidrage, hvad han kan, til bevarelsen af den gode forbindelse mellem dem. T. K.

31. maj (—). Miss. til hofmester Heinrich Taube, fru hofmesterinde Catarina Rauchhaupt, staldmester Vollrath Lampe, kammerjunker Johan Christof Körbitz og hofjunkere Abraham Platow (»due«), Erik Rosenkrantz (danice«), Joachim Gersdorf (»danice«) og Rudolf von Büнау (»due«), hvorved prinsen indbyder dem til brylluppet mellem oberstløjtnant, hofjunker Gabriel Rensberger og prinsessens hofjomfru Sibylla ausm Winchel den 30. juni på Nykøbing slot. T. K. (påtegnet T. K. af 17. maj ovfr. og enslydende med dette) og K¹ (kun til Erik Rosenkrantz og Joachim Gersdorf).

12. juni (—). Åb. brev, hvorved denne hr. Hans Thorsen, Guds ords tjener, på grund af hans fattige vilkår og store armød efter hans supplikation og lensmandens certifikat får bevilling til at besøge kirkerne og præsterne på Lolland og Falster og indsamle en kollekt til underhold for sig, sin hustru og sine børn. Det henstilles til præster og kirkeværger, og hvem han henvender sig til hermed, kristeligt og rundeligt at yde ham noget, for at han kan have noget at behjælpe sig med. K.

¹ K. er på bagsiden dateret den 30., under teksten den 31. maj.

17. juni (Nykøbing). Åb. brev, hvorved prinsens violist Herman Hoge til sin underholdning får bevilget 100 rdlr. årlig, foruden at han skal have frit bord i borgestuen, at begynde fra dette år og kontinuere, så længe han befinder sig i prinsens tjeneste. K.¹

— (—). Påtegning på hører ved Nykøbing skole Niels Knudsens supplikats. Prinsen har resolveret på denne supplikats, at når som helst supplikanten efter ordinansen kan tilstedes at prædike, må han lade sig høre. K.

— (—). Åb. brev², hvorved prinsen til sin bøsse­mager Andreas Neidthart overgiver en dreng, ved navn Lorents Hopp, i lære, således at drengen skal stå 6 år i lære hos ham, og mesteren i denne tid ikke alene skal undervise ham tro og flittigt i bøsse­mageri, men også i lademageri, således at det bliver nyttigt for prinsen og til ære for mesteren. Derimod vil prinsen til underhold og kost for drengen betale ham 4 kurantdlr. om måneden og efter endte læreår 50 rdlr. som lære­penge, dog at mesteren skal være forpligtet til snarest at frem­skaffe en af drengen og hans slægtninge undertegnet revers. Kostpengene skal begynde fra pinse i indeværende år og fort­sette indtil det afsluttede 6. år. T. K.

19. juni (—). Miss. til byfogden i Maribo om til brug for prinsen hos borgerne sammesteds at få 150 tinfade, 200 tintallerkener, 10 lysestager og 5 tinkander, lade dem bringe til Nykøbing ved en af byens tjenere og levere til Peder Hansen, byfoged i Nykøbing, og [siden] igen afhente, forlange og modtage dem af ham. K.

— (—). Lignende miss. til byfogden i Nakskov om at levere 250 tinfade, 300 tintallerkener, 20 lysestager og 10 tinkander, til byfogden i Sakskøbing om at levere 50 tinfade og 100 tintallerkener, til byfogden i Nysted om at levere 100 tin-

¹ Dette og det følgende brev er skrevet på samme blad. ² På bagsiden står: Lehrbrief auf einen Büchsenmacherjungen.

fade, 100 tintallerkener, 10 lysestager og 5 tinkander og til byfogden i Stubbekøbing om at levere 50 tinfade og 100 tintallerkener. K.¹

21. juni (Nykøbing). Miss. til Oluf Parsberg. Denne Peder Tørckelsen, landsdommer² på Møen, har ansøgt prinsen om en anbefalingsskrivelse til Oluf Parsberg. Da han ellers har forholdt sig ærlig og vel i hele sin bestilling, og en skrivelse fra prinsen kunne komme ham til pas i hans modgang, anbefaler prinsen ham på det bedste til at blive forfremmet i det Oluf Parsberg betroede len [Trondhjemsgård] til et eller andet fogderi. K.

23. juni (—). Pas for denne brevviser, prinsens postbud Jørgen Hansen, fra Nykøbing til fyrstendømmet Holsten til det kvarter, hvori kongens kavalleri måtte befinde sig, for at opsøge prinsens trompeter, ved navn Baltasar Rebs, og straks bringe ham tilbage hertil. Prinsen anmoder den officer, under hvem nævnte trompeter for tiden opholder sig, om at give ham orlov en månedstid til prinsens tjeneste, så at han straks kan afrejse med denne brevviser. Han skal på henrejsen og han og trompeteren på tilbagerejsen forsynes med en vogn med tilhørende heste, for at han uopholdelig ved dag og ved nat til vands og til lands kan komme frem. T. K.

27. juni (—). Miss. til grev Pentz³. Denne brevviser Markus N. fra Meldorf i Ditmarsken, har for nogen tid siden tjent prinsens hofjunker Gert von Meidell som skriver, men efter dennes død har han været uden tjeneste. Da han nu vil søge tjeneste andetsteds og helst hos adressaten, har han ansøgt prinsen om en anbefalingsskrivelse til ham. Prinsen anbefaler ham på grund af de af ham viste kvaliteter. T. K.

---

¹ K. er skrevet på dansk, den vedlagte fortegnelse over antallet af, hvad hver by skal levere, på tysk. ² K. har først haft: forrige landsdommer. Det er muligvis den samme som den Peder Terkelsen, der 14. jan. 1633 fik kgl. bestilling som tolder og sisemester i Stege. Se K. Brb. ³ Grev Christian Pentz, 1633—39 amtmand over Rendsborg amt, 1639 amtmand over Steinburg amt, tillige guvernør i fæstningen Glückstadt.

29. juni (Nykøbing). Miss. til rådet i Gryphswaldte¹. Borger og indvåner i Stubbekøbing Jacob Villumsen har klaget til prinsen over den hos dem anordnede arrest over ham og har ansøgt prinsen om en skrivelse til dem for at få arresten ophævet, og hvad der ellers står i forbindelse dermed, som de nærmere kan se af hans vedlagte bønsskrift med bilag. Da det efter den af supplikanten fremsendte beretning havde været tilbørligt, dersom deres medborger havde tiltale mod en af prinsens undersåtter, at han så havde rejst den på tilbørligt sted og for en så ringe sums skyld ikke havde beskæmmet ham med arrest og ført sagen med skadelig vidtløftighed, så føler prinsen sig drevet til ikke at lade sin undersåt hjælpeløs i stikken, men at tage sig af ham og bevilge hans ansøgning. Prinsen henstiller derfor til dem ikke alene at ophæve den supplikanten pålagte og prosekverede arrest og helt frigive ham, men også derved at tage tilbørligt hensyn til den ham derved tilføjede skam, omkostning og skade og lade ham få tilbørlig satisfaktion og erstatning derfor og henvise klageren, såfremt han skulle være beføjet til at rejse noget krav, hertil, hvor den anklagede er bosat, og hvor der vil vederfares ham, hvad der er ret. T. K.²

29. nov. (—). Generalpas for prinsens arkitekt og hofmaler Morten Steenwinckel, som tit og ofte må rejse på prinsens vegne, for et år fra denne dato at regne, på de nødtørftige vogne og heste og fri færge over færgestedet, så tit han fremkommer. Orig., kasseret og med enkelte ændringer benyttet som K. til generalpas af 18. jan. 1641.

---

¹ Greifswald i Pommern. ² For resten af året 1639 og for hele året 1640 mangler koncepterne til prinsens breve.

1640

20. april (Nykøbing). Generalpas for kongens ingeniør Hans Jacobsen, som efter kongens befaling har at arbejde og rejse adskillige steder i riget og også undertiden på prinsens vegne. Hvor hans vej falder i riget, skal der i købstæderne og i landsbyerne skaffes ham heste og nødtørftige vogne frem og tilbage og fri færge over færgestederne. Orig. benyttet som K. til generalpas for samme af 18. aug. 1641.

3. septbr. (—). Obligation, udstedt af prinsen, til hans faktorer og købmænd Steffen Kenckell og Diderik Kløcker af Flensborg på 5304 rdlr. in specie med 6 pct. rente fra brevets datum at regne. Prinsen er blevet dem skyldig indtil december 1638 en sum af 8444 rdlr. 24 sk. i kapital samt på 2 regnskaber fra 1. maj 1638 til 1. maj 1639 med $\frac{3}{4}$ års rente til nytår 1640 tilsammen 12,456 rdlr. 26 $\frac{1}{2}$ sk., hvorpå kongen til Kieler omslag til helligtrekonger 1640 ved omslagsforvalter Hans Boysen på prinsens vegne har betalt dem 12,000 rdlr. Prinsen skylder dem derefter endnu herpå og på 5 indleverede og betingede regnskaber, fra 1. maj 1639 og til 28. august 1640 at regne, på prinsens og hans gemalindes vegne ialt 5024 enkende rdlr. Endvidere har prinsen for den forlangte rente af ovennævnte 8444 rdlr. en gang for alle bevilget dem 280 rdlr., hvilket ialt udgør 5304 enkende rdlr. Orig. i orig. breve, åbne og lukkede, 1626—47.

1641

2. jan. (Nykøbing). Miss. til kurfyrsten af Sachsen i anledning af årsskiftet med ønsker om sundhed, fred og ro. T. K.

4. jan. (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen i anledning af årsskiftet med ønsker om sundhed, afvendelse af alle-

hånde fordærveligt krigsvæsen, fred for det almindelige romerske rige o. a. m. T. K.¹.

5. jan. (Antvorskov). Pas² for Gabriel Trompeter fra Antvorskov til Nykøbing, 2 vogne hen og 3 tilbage dertil. Udt. i T. K.

6. jan. (—). Miss. til hr. Corfits Ulfeldt, statholder. Denne Antoni Peitersen, som af kongen er forordnet til som køkkenskriver at skaffe, hvad han mener er fornødent i den tid, prinsen bliver på Antvorskov, skal i den anledning rejse til København. Prinsen anmoder derfor adressaten om at hjælpe ham, såvel på renteriet som på Provianthuset og ellers, til med det første at få, hvad han mener at skulle bruge til prinsens underhold, så at han uopholdelig kan komme tilbage. K.

— (—). Pas for Antonius Prytz, køkkenskriver, til København og tilbage, 1 vogn.

— (—). Miss. til Christof Ernst Günterroth. Da prinsen har sat denne brevviser, drengen Jobst Michael Gatterman, til hestene og gerne så ham lære noget godt og uddannes videre ved rytteriet, og da adressatens gode maniere har behaget ham synderlig vel, anbefaler han herved ovennævnte dreng til ham og til hans flittige undervisning, så at det må blive ham til nytte i hans tjeneste i fremtiden. T. K.

— (—). Miss. til hertugen af Holsten. Da prinsen har fundet særlig behag i den gode maniere i ridning, som hertugens hofmarskal og staldmester Christof Ernst von Günterroth er i besiddelse af, har han til denne anbefalet én af sine drenge, ved navn Jobst Michael Gatterman, for at han kan få undervisning i ridning hos ham. Prinsen beder hertugen tillade, at han ikke alene får undervisning i ridning hos hans

¹ Både dette og det foregående K. er stilet til kurfyrsten. Det kan ikke ses, i hvilken anledning der er skrevet 2 breve. Måske er det ene rettet til tronfølgeren Johan Georg II. ² Ligesom i tidligere år findes der her en »Verzeichnus derer Wagenpässe, so dieses 1641 Jahres seint ausgegeben«, indført på et i oktavformat sammenlagt folioark. Passene er her indføjede under vedkommende dato.

hofmarskal, men at nævnte dreng også sammen med de andre drenge må få forundt bord og kost. T. K.

7. jan. (Antvorskov). Pas for Jobst Michel Gatterman, beriderdreng, til Gottorp og ind i riget, 1 vogn. Udt. i T. K.

— (—). Miss. til hertug Frederik af Gottorp. Prinsen takker for hans skrivelse af 27. decbr. f. å. og for hans lykønskninger til årsskiftet og udtaler gode ønsker for det nye år. T. K.

— (—). Pas for kongens renteskriver Jens Andersen, som en tid lang har opvartet prinsen, for hans tilbagerejse til København på 2 vogne med heste. Orig. i orig. breve, åb. og lukkede, 1626—47. Udt. i T. K.¹

— (—). Pas for Knud Bendtsen til København og tilbage, 2 vogne.

8. jan. (—). Miss. til hr. Frederik Vilhelm, kurfyrste af Brandenburg. Prinsen har af hans skrivelse af $\frac{2. \text{dec.}}{22. \text{nov.}}$ erfaret, at Georg Vilhelm, markgreve og kurfyrste af Brandenburg etc., er afgået ved døden², og kondolerer i den anledning. T. K.

— (—). Miss. til hertug Jacob af Kurland. Af hans skrivelse, dateret Mytev³ den 24. maj, som prinsen har modtaget 18. decbr. sidstforleden, har han erfaret, at hertug Vilhelm af Lifland, Kurland og Sempallen er afgået ved døden, og kondolerer ham i den anledning. T. K.

— (—). Miss. til ærkebiskoppen af Bremen i anledning af årsskiftet med tak for hans brev til nytåret. T. K.

9. jan. (—). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Da provsten⁴ i Riserup er død, og samme kald derfor er ledigt, har denne hr. Jørgen Christensen, skolemester i Vordingborg,

---

¹ Han kaldes her: *damals gewesener Küchenschreiber*. ² Han døde 21. novbr. 1640. ³ Formentlig Mitau, hovedstaden i Kurland. ⁴ Hans Nielsen Borre, præst i Riserup, Nørre Vedby s., Falsters Nørre h., 1627 provst, † $\frac{1}{1}$ 1641.

ansøgt prinsen om tilladelse til at lade sig høre i Riserup kirke og efter lejlighed og ordinansen blive kaldet. Prinsen beder adressaten være nævnte hr. Jørgen Christensen behjælpelig med at lade sig høre og siden, efter Guds forsyn, lovligt blive kaldet. K.

11. jan. (Antvorskov). Åb. brev om, at hr. Jørgen Christensen for nogle dage siden har henvendt sig til prinsen og ansøgt ham om tilladelse til at lade sig høre i det ledige Riserup kirkesogn og siden efter lejlighed og ordinansen blive kaldet, hvorefter prinsen har ladet ham give en skrivelse derom. Nu har hr. Niels Christensen, kapellan i Nykøbing, overfor prinsen anført sin 12-årige tjeneste ved Nykøbing skole og kirke, endvidere sin nuværende store besværlighed i sit embede, hvorhos han gøres gammel¹, med flere andre motiver, og prinsen har derfor af de nævnte og andre årsager, især da han i lære og levned har et godt rygte og derfor billigt bør forfremmes, ønsket, at han skal forfremmes til fornævnte ledige Riserup sogn. Hvis ovennævnte hr. Jørgen Christensen ikke skulle behage almuen i Riserup og ikke blive kaldet, skal de høre hr. Niels Christensen og lade ham være den næste til samme kald og kalde ham fremfor nogen anden, gift eller ugift, efter ordinansen. Lensmanden hr. Palle Rosenkrantz til Krenkerup og provsten, mag. Lavrids Pedersen, skal på det bedste være bemeldte hr. Niels Christensen behjælpelig, såvidt det vedkommer dem på kongens vegne. K.

12. jan. (—). Pas for oberstløjtnant Rensbergers pige fra Sønderborg til Nykøbing, 1 vogn. Udt. i T. K.

— (—). Pas for 2 liggere til København, 2 vogne. Udt. i T. K.

— (—). Pas for Knud Bendtsens tjener til Nykøbing og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K.

---

¹ K. har først haft: oc hand tages till allter. Det er rettet som ovfr. anført. Allter er sikkert en germanisme for alder, og meningen må være: at han bliver gammel (tager til i alder).

12. jan. (Antvorskov). Pas for en trompeter til Laholm og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K.

13. jan. (—). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Prinsen har erfaret, hvad insolentier, uro og modvillighed der i hans fraværelse har taget overhånd og daglig forøves i Nykøbing by, så at mange i deres huse og mest om natten på gaden ikke kan være fri derfor. Da prinsen hverken kan eller vil tilstede sådanne insolentier, men meget mere vil lade dem afskaffe og straffe, skal hr. Palle Rosenkrantz alvorligt pålægge og befale borgemestre og råd i Nykøbing straks at forstærke deres vagt med nogle mænd, styre og afvende al slig modvillighed og uro, gribe slige modvillige og fængsle dem, som hører under byens øvrighed, men holde prinsens egne folk i god forvaring til om morgenen og give prinsens hofmarskal meddelelse derom, for at der siden lovlig kan kendes over dem efter lejligheden, og de kan straffes tilbørligt og hver og en holdes ved fred og rolighed. Da slig modvillighed mest forårsages af drukenskab, har prinsen ladet forfærdige medfølgende mandat¹, som han skal lade læse fra prædikestolen, såvel i Nykøbing slotskirke som i byens kirke. K.

14. jan. (—). Åb. brev, hvorved prinsen tillader og bekræfter, at slotsskriver på Nykøbing slot Jacob Christensen til 1. maj førstkommende må overlade sin bestilling og tjeneste på skriverstuen på Nykøbing slot til prinsens kammer skriver Peder Helt. Jacob Christensen har meddelt lensmanden over Nykøbing og Ålholm len hr. Palle Rosenkrantz til Krenkerup, at han til 1. maj vil oplade sin tjeneste og skriverstuebestilling til Peder Helt. K.

15. jan. (—). Åb. brev² om, at prinsen har erfaret, hvad insolentier, uro og modvillighed der i hans fraværelse fra Nykøbing er forøvet, så at mange i deres hus og mest om

---

¹ Af 15. jan. ndfr. ² Forordningen findes både på dansk og tysk. Ved gengivelsen er den danske tekst benyttet med angivelse i noterne i visse tilfælde af den tyske tekst.

natten på gaden ikke kan være i fred og ro, hvorved prinsen ikke alene er blevet bevæget til alvorligt mishag, men også forårsages i tide at forekomme dem, afskaffe årsagen, hvoraf slig modvillighed mest kommer, og straffe den. Det forbydes derfor alle, som åbent tapper og sælger vin, brændevin, øl eller anden slags drik eller hemmeligt søger deres fortjeneste derved, hver aften, når klokken er slagen 9, videre at holde gæster, men de skal vise dem hjem, slukke lysene, lukke husene og ikke yderligere tappe eller sælge noget. Hvem der gør herimod, skal første gang straffes med 10, anden gang med 20 og tredje gang med 30 enkende rdlr.¹ og siden efter hans ulydighed på livet². Det pålægges borgemestre og råd i Nykøbing strengt og alvorligt med deres forordnede vagt³ at lade tage vare på dem, som handler herimod, og, om der findes nogen, anmelde og siden tilbørligt straffe dem, med mindre de for deres connivents og seen gennem fingrene vil udstå de samme straffe⁴. Der gives borgemestre og råd fuldmagt og myndighed til at lade gribe de modvillige, der således grasserer om natten⁵, fængsle dem, der hører under deres egen jurisdiktion, og forvare prinsens folk, indtil det om morgenen kan gives til kende for hofmarskallen, for at der siden kan kendes derom, og de kan blive straffet, andre til eksempel. T. K. og K.

15. jan. (Antvorskov). Miss. til borgemestre og råd i Nykøbing. Da prinsens mundskænk Knud Bentsen har klaget over den store skat, som borgemestre og råd i Nykøbing pålægger ham, skal de lade ham være fri for den og anden borgerlig besværlighed og ikke molestere ham derfor⁶. Men hvad tiltale de har til forbemeldte mundskænk, skal de meddele prinsens hofmarskal og forvente svar og besked derpå. K.

¹ Den tyske tekst har: Speciedlr. ² T. K. har: anderer unausbleiblicher Leibes Strafe. ³ Den tyske tekst har: Stadtwache. ⁴ T. K. har: woferne sie nicht uns durch ihre Connivents u. Uebersehen zu gleicher Strafe als der Verbrecher verpflichtet u. verbunden sein u. dieselbe vor sie erlegen willen. ⁵ T. K. har: obbesagtes muthwilliges, des Nachts grassirendes Gesindtlein, durch ihre Wacht, so sie disfalls ins künftigt verordnen sollen. . . (Gesindtlein = gesindel, pøbel). ⁶ K. har derefter først haft: indtil vi selv med Guds hjælp til vores residens igen kommer. Dette er slettet.

15. jan. (Antvorskov). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Hofmarskål Johan Christof von Körbitz har af adressatens skrivelse til ham refereret for prinsen, og prinsen har også ellers fået beretning om, at slotsskriver Jacob Christensen i Nykøbing til 1. maj førstkommende vil oplade sin bestilling og skriverstuetjenesten dér, om det måtte ske med prinsens vilje og samtykke, til prinsens kammerskriver Peder Helt. Da prinsen for lang tid siden har givet denne fortrøstning på og såvidt tilsagt ham denne tjeneste, tillader han gerne, at bemeldte Jacob Christensen således resignerer skriverstuebestillingen, og at Peder Helt modtager den efter ham. K.

16. jan. (—). Miss. til borgemestre og råd i København. Deres medborger, sporemager Hans Bullerdick har berettet, at de vil besvære ham med rodemesterbestilling, men da hans arbejde for prinsen og hans næring vil blive såre forsømt derved, har han bedt prinsen ved en skrivelse til dem være ham behjælpelig, så at han herefter må blive forskånet både for rodemesterbestillingen og for 16 mænds nævnet. Prinsen beder dem lade ham være fri for disse to besværinger. K.

— (—). Miss. til ærkebiskoppen af Bremens staldmester Nicolaj v. Merle. Prinsen har vel modtaget de gule hopper og en hingst fra hr. Anton Günther, greve til Oldenburg og Delmenhorst. Prinsen for sin del ser ganske vist ugerne, at nævnte greve for såvidt har måttet af med sine heste, og at der ved siden deraf kun er vederfaret prinsen en ringe tjeneste og contentement, og han kan heller ikke forstå, hvorledes staldmesteren har ladet sit syn forføre sig sådan, men da det nu er sket, vil han lade det bero derved. T. K.

— (—). Pas for Peter Helt til Nykøbing, 2 vogne. Udt. i T. K.

— (—). Pas for Søren Jensen kammerskriver til København og derfra til Nykøbing, 1 vogn. Udt. i T. K.

16. jan. (Antvorskov). Pas for Ejler Bülow til Christian Sinklars gård¹ i Skåne og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K.

17. jan. (—). Pas for Knud Bendtsen til Nykøbing, 2 vogne. Udt. i T. K.

— (—). Passeddel for Knud Bendtsen fra Nykøbing til Nakskov, 4 vogne. Udt. i T. K.

18. jan. (—). Miss. til Gerlof Nettelhorst på Ousgård. Af hans skrivelse af 12. decbr. forleden år har prinsen set, hvad han begærer vedrørende Gert von Meidells børnepenge². Da prinsen lettelig kan lade pengene tilstille ham af de nuværende formyndere på betingelse af, at han, når pengene leveres ham, også straks tager børnene til sig og ellers noksom reverserer sig mod forbemeldte formyndere og kvitterer dem, så de i fremtiden kan være fri og umolesteret for alle krav og al tiltale, tillader prinsen, at han lader pengene opsige hos formynderne ved hvem han vil og siden modtager dem på fornævnte betingelse. K.

— (—). Miss. til frøknerne Antonia, Anna Johanna og Sibylla, hertuginde af Württemberg, med tak for deres nytårslykønskninger og med gode nytårsønsker for dem. T. K.

— (—). Generalpas for prinsens arkitekt og hofmaler Morten Steenwinckel, som tit og ofte må rejse på prinsens vegne, for et år fra denne dato at regne, på de nødtørftige vogne

¹ Måske Sandbygård i Gyngø h., som han havde efter faderen. ² Gerlof Nettelhorst, lensmand over Ide og Marker len, skriver i brev, dateret Ousgård den 12. dec. 1640, at hofjunker hos prinsen Gerart von Meidell havde avlet børn med en kvinde, ved navn Anna Sophia. Disse børn havde han før sin død foræret 800 dlr., som han efter bevis af 30. oktbr. 1638 overleverede til 3 mænd i Nykøbing, Lavrids Mortensen, Jacob Christensen og Christen Stub, som modtog dem på betingelse af, at der skulle forordnes formyndere for børnene til at forvalte disse penge. Men da Anna Sophia giftede sig med ungarl Oluf Hansen og bosatte sig i Svinsund ved Halden i Norge, bad hun Gerlof Nettelhorst overtage og forvalte pengene. (Indk. br. fra ikke-fyrstelige personer).

og heste og fri færge over færgestedet, så tit han skal rejse til eller fra prinsen. K. (kasseret orig. af 29. nov. 1639). Udt. i T. K.

21. jan. (Antvorskov). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Det berettes, at afdøde hr. Hans i Riserup¹ før sin død har kaldt de bedste af sognemændene for sig og højlig har formanet dem til ikke at støde hans pige fra kaldet efter hans død, men til deres præst vælge en vis ung karl, som siden kunne ægte hende. Da prinsen ikke kan eller vil tilstede præsterne sådan myndighed mod kirkeordnansen, og da sognemændenes letsindige edsaflæggelse i en sag, som ikke står fuldkomment i deres magt, billig bør straffes, skal adressaten yderligere informere sig om denne sag og siden lade eksekvere, hvad kongens forordninger og adressatens embede kan medføre, for at slige novitates og nyligheder kan forekommes og ikke en anden gang tages til konsekvens eller efterfølgelse. K.

— (—). Miss. til hr. Jens Bielke. Prinsens gemalindes forrige mundskænk Joachim Busch har berettet prinsen om sine fattige kår, i hvilke han er kommet ved den sidste brand i Bergen, og har bedt prinsen om ved en skrivelse til adressaten at være ham behjælpelig til i fremtiden af ham at blive forfremmet til et eller andet og derved forbedre sine fremtidige kår. Da prinsen gerne under ham alt godt, beder han adressaten om at lade nævnte Joachim Busch være sig på det bedste anbefalet, så at han må blive befordret til en eller anden stilling, som han kan betjene og måtte ansøge om. K.

— (—). Pas for Joachim Busch til København og derfra til Bergen, 1 vogn og frit skyds. Udt. i T. K.

— (—). Passeddel for Daniel Davidsen til København, 1 vogn. Udt. i T. K.

— (—). Passeddel for Jørgen Bud² til Nykøbing, 1 vogn. Udt. i T. K.

¹ Hans Nielsen Borre († 9/1 1641), præst i Nørre Vedby sogn, Falsters Nørre h.

² K. har: Jürgen Botten, d. v. s. Boten, bud, ligeledes ndfr. 12. febr. o. fl. st.

24. jan. (Antvorskov). Miss. til [Johan Georg] kurfyrste af Sachsen med tak for hans nytårsbrev og med gode ønsker for det nye år. T. K.

— (—). Miss. til hertug August af Sachsen med tak for og svar på hans nytårsbrev. T. K.

— (—). Miss. til hertug Frederik af Braunschweig-Lüneburg, ligeledes med tak for hans nytårsbrev og med gode ønsker for det nye år, navnlig om, at hertugens land og folk i dette må blive skånet for fjendtligheder og må opnå den ønskede fred. T. K.

— (—). Miss. til hertuginde af Croy med tak for og svar på hendes nytårsbrev. T. K.

— (—). Tilsvarende miss. til landgreve Georg af Hessen i anledning af dennes nytårsbrev. T. K.

26. jan. (—). Miss. til hertuginde [Maria Elisabeth] af Gottorp med svar på hendes komplimentbrev i anledning af årsskiftet og de bedste ønsker for det kommende år. T. K.

— (—). Tilsvarende miss. til hertug Joachim Ernst af Pløn som svar på hans komplimentbrev i anledning af årsskiftet. T. K.

— (—). Åb. brev, hvorved lensmand over Nykøbing og Ålholms len hr. Palle Rosenkrantz til Krenkerup og prinsens hofmarskal Johan Christof von Körbitz til Schmiedeberg kommitteres til at undersøge striden mellem prinsens høftjenere og borgemestre og råd i Nykøbing. Prinsen har for kort tid siden for årsags skyld givet nogle af sine tjenere nogle friheder, og andre af hans tjenere mener ellers at være fri for al borgerlig besværing og skat, men da borgemestre, råd og borgerne i Nykøbing molesterer dem i deres frihed og besværer andre, som de påstår, med utilbørligt at kræve skat af dem, har prinsen, for at lade begge parter vederfares skel og ret, anset det for godt at forordne ovennævnte kommissarier til at forhøre dem, så at prinsen siden efter deres beretning kan forføje, hvad der måtte være lovligt. Kommissarierne skal lade for-

bemeldte borgemestre og råd opgive dem af prinsens tjenere, som de mener at have tiltale imod, siden forhøre begge parter i deres nærværelse og give prinsen referat derom, hvorpå hver af dem kan forvente besked og svar ved samme kommissarier. K.

26. jan. (Antvorskov). Pas for Lavrids Jensen til København, 1 vogn, og tilbage på de nødtørftige vogne for at hente proviant. Udt. i T. K.

27. jan. (Nykøbing). Miss. til hr. Tage Thott Ottesen [lensmand på Malmøhus]. Denne prinsens livskrædder Herman Tiegel har berettet, at hans hustrus moder Anne Jørgensensdatter i Trelleborg for kort tid siden er død, og han har ansøgt prinsen om ikke alene at forløve ham at rejse derover for at kræve sin hustrus arv, men også at meddele ham et promotorial til adressaten, for at han desto bedre og snarere kan komme til ende med nævnte hans hustrus moders efterladte mand, kaptejn Niels Aalborg (som imod loven er kommet ind i et uskiftet og uregistreret bo), og prinsens ærinder ikke skal forsømmes. Da prinsens livskrædder er en af de tjenere, hvis tjeneste han daglig behøver, anmoder prinsen adressaten om at fremme alt, hvori livskrædderen søger ham om hjælp, på det bedste, så at han uden vidtløftighed og uden ophold må få, hvad med ret og billighed kan tilfalde ham på hans hustrus vegne efter hendes afdøde fader og moder. K.

28. jan. (—). Miss. til hr. Frederik Vilhelm, kurfyrste af Brandenburg. At prinsen af hans notifikationsskrivelse¹ har erfaret, at hr. Georg Vilhelm, markgreve af Brandenburg, det hellige romerske riges ærkekammerherre og kurfyrste, er død, vil adressaten have set af prinsens svarskrivelse, og af hans skrivelse af 14. dec. sidstforleden har prinsen fået underretning om ligbegængelsen. Det ville have væ-

¹ Dat. Königsberg den $\frac{2. \text{ dec.}}{22. \text{ nov.}}$ 1640. Kurfyrsten var død dagen før. (Breve fra medlemmer af udenlandske fyrstehuse). Skrivelsen af 14. dec. 1640 ses ikke at være bevaret.

ret prinsen kært efter hans anmodning ved sin personlige nærværelse ved denne lejlighed at give udtryk for sin vedvarende sympati, men såvel stedets¹ store afstand som den ustadige, farlige vintertid vil gøre det forståeligt, at prinsen beder ham have sig undskyldt. Da prinsen imidlertid, som det på grund af hans nære slægtskab er hans skyldighed, ikke helt vil undlade at lade sig repræsentere, har han pålagt sin fader kongens afsending til kurfyrsten, v. Weldow, den kommission også at repræsentere prinsen ved den afdøde kurfyrstes ligbegængelse og anmoder derfor kurfyrsten om at modtage ham i personlig audiens og derefter give ham adgang til den kurfyrstelige ligbegængelse. T. K.

28. jan. (Nykøbing). Miss. til den svenske enkedronnings hofmarskal von Weldow. Da kongen har ladet prinsen vide, at kongen har forordnet ham til at repræsentere denne ved den kurfyrstelige markgrevelige ligbegængelse i Königsberg næstkommende $1/_{11}$ og $2/_{12}$ marts, og at kongen i hans instruktion har indsat, at han også skal repræsentere prinsen og hans gemalinde ved denne lejlighed, har prinsen anset det for nødvendigt at lade ham forsyne med vedføjede credentialer, som prinsen anmoder ham om at overrække kurfyrsten ved audiensen, ved hvilken han ligeledes skal forsikre kurfyrsten om prinsens og hans gemalindes medfølelse og bestandige affektion, ligesom han ved ligbegængelsen på prinsens vegne skal forrette, hvad der ved slige ceremonier udkræves. T. K.

— (**Antvorskov**). Pas for Steffen Nielsen til Kolding, 1 vogn hen og 2 vogne tilbage. Udt. i T. K.

— (—). Pas for en stalddreng til Skåne for at hente spidsrødder, 1 vogn hen og 3 vogne tilbage. Udt. i T. K.

30. jan. (—). Miss. til hertug Hans af Eutin². Prinsen har for nogle få dage siden modtaget hans lykønskningsskrivelse i anledning af nytåret og gengælder hans gode ønsker. T. K.

¹ Königsberg. ² Hertug Johan af Holsten-Gottorp, biskop af Lübeck-Eutin.

30. jan. (Antvorskov). Lignende miss. til hertug Hans af Eutins gemalinde¹.

2. febr. (—). Miss. til Henrik Ramel. Denne Kristow² har berettet, at han for nogen tid siden har begivet sig på det kongelige akademi Sorø for dér at forfremme sig såvel i studier som i eksercitier, og at han derfor til den forrige hofmester hr. Just Høg har betalt nogle penge. Men da hans fader nu er død her i riget i stor armød, og han derfor ikke vidste nogen råd for de resterende penge, måtte han sige farvel til akademiet, og han har nu bedt prinsen om at være ham behjælpelig med en skrivelse til Henrik Ramel for at få denne til at eftergive ham de resterende penge, som beløber sig til henved 70 rdlr. Da hans uformuenhed er prinsen bekendt, beder denne Henrik Ramel læmpe det således for ham, at han får eftergivet, hvad han endnu skylder akademiet, for at han kan komme til andre steder og søge sin velfærd. K.

3. febr. (—). Pas for Søren Bülow, stald dreng, til Nykøbing med 6 heste og tilbage med 9 heste med frit foder og mål, 1 vogn frem og tilbage. Udt. i T. K.

6. febr. (—). Miss. til hertug Adolf Frederik af Mecklenburg med tak for hans skrivelse i anledning af årsskiftet. Prinsen gengælder hans gode ønsker. T. K.

— (—). Passeddel for Lavrids Pedersen til København, 1 vogn. Udt. i T. K.

7. febr. (—). Miss. til Zimbert Jenisch. Såvel prinsen som hans gemalinde fru Magdalena Sibylla er blevet anmodet om at stå fadder³, og da begge har overtaget dette, har prinsen bestemt sig til at skænke et drikkesæt⁴ i form af

¹ Hertug Johan af Gottorp, 1634 biskop i Lübeck, var g. m. Julia Felicitas af Württemberg. ² Åben plads til fornævnet. ³ Måske drejer det sig om hertugen af Gottorps søn Christian Albrecht, f. $\frac{4}{2}$ 1641, som skulle døbes den 21. marts. ⁴ Det er første gang, at prinsen hos Jenisch foretager bestillinger af denne art, som han tidligere havde sendt til Jacob Mores i Hamburg. Prinsen var efterhånden kommet i en ret betydelig gæld til denne, som øjensynlig ikke kunne få den be-

en velformet sølvforgylt hest til en værdi af 100 rdlr., medens hans gemalinde har valgt at give et andet særligt sølvforgylt anseligt drikkesæt til en værdi af 50 eller højst 60 rdlr. som faddergave. Prinsen anmoder ham derfor om, såfremt der ikke findes en sådan hest, da hurtigst muligt at lade den lave, for at den sammen med prinsessens gave kan leveres her ved den ordinære hamburger post, som indløber her den 24. i indeværende måned. Men såfremt (hvad prinsen dog ikke vil mene) en sådan hest ikke kan laves til nævnte tid, skal han til nævnte tidspunkt sende prinsen et smukt forgylt gydebækken med tilhørende kande til en værdi af 150 rdlr. Prinsen vil også yde ham god betaling derfor. T. K.

7. febr. (Antvorskov). Receptisse, underskrevet af prinsens kancelli, til denne brevviser, som rigtigt har afleveret to breve til prinsen og hans gemalinde fra hr. Christoffer Ernst Güntheroth, fyrstelig holstensk hofmarskal og overstaldmester, hvorpå fyrsterne til den fastsatte tid vil svare. Imidlertid er det befalet at levere dette til overbringeren i stedet for et receptisse¹. Under prinsens sekret, kancelliet. K.

12. febr. (—). Pas for kammerjunkeren Abraham Platows² dreng til København, Helsingør og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K.

— (—). Pas for Jørgen Rademacher til Frederiksborg og Nykøbing og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K.

talt. Den 27. dec. 1640 skrev Jakob Mores til prinsen, at han nylig havde henvendt sig til kongen i Glückstadt for at få sit tilgodehavende, men i stedet blev han hensat »in gefengliche Custodi«, og det blev pålagt ham ikke blot at kvittere prinsens gæld, men også yderligere at betale kontant eller udstede kvation for andre 3000 rdlr., fordi han havde ladet sin broder, Joachim Mores, hensætte i tugthuset i Hamburg, skønt han havde kongens pas, hvorved Jacob Mores havde despekteret og violeret kongens pas. Forgæves hævdede han, at hverken han eller nogen anden havde set kongens pas hos broderen, der ikke alene var kendt for sin ødselhed, men også havde truet ham på livet og udspremt ærerørige rygter om ham på tryk. Da Jacob Mores alligevel var blevet idømt denne store bøde, henvendte han sig nu til prinsen og bad om dennes mellemkomst. (Indk. br. fra ikke fyrstelige personer). ¹ På bagsiden er skrevet: Receptisse auf einen schleswigischen Botten. ² K. har: Abraham Plats dreng.

12. febr. (Antvorskov). Passeddél til Jørgen Bud på 1 vogn mellem Antvorskov og Nykøbing, sålænge prinsen bliver dér¹. Udt. i T. K.

13. febr. (—). Miss. til hertug Georg af Lüneburg. Prinsen har for få dage siden modtaget hans brev og har glædet sig over, at Gud har reddet ham ud af det forløbne års sørgelige store ødelæggelser og beskyttet ham mod alt fordærv. Prinsen ønsker, at Gud i dette og mange år vil bevare ham og hans land og folk mod alle fjendtlige anslag og unde ham sundhed og fred og takker for hans gode ønsker. T. K.

14. febr. (—). Miss. til den unge markgreve Ernst af Jägerndorf. Ved hans for nogle dage siden modtagne skrivelse har prinsen erholdt hans lykønskning til det påbegyndte nye år og set, at han efter tabet af den afdøde fyrste, hr. Georg Vilhelm² af Brandenburg håber på prinsens varige venskab og på, at han vil anbefale ham til sin fader kongen. Prinsen takker herfor, vil i fremtiden, såvidt han kan, opfylde hans ønsker og ved det første møde med kongen og også ellers søge at bevise sin venlige indstilling overfor ham. T. K.

15. febr. (—). Miss. til hertugen af Holsten. Af hans skrivelse af 4. ds. har prinsen erfaret fyrstinden fru Maria Elisabeths lykkelige nedkomst. Prinsen udtaler de bedste ønsker for den nyfødte lille herre og takker for notifikationen. T. K.

16. febr. (—). Miss. til hr. Claus Daa og, mutatis mutandis, hr. Corfits Ulfeldt. Denne Jacob Ejlersen, søn af forrige borgemeister i Vordingborg, har nu i 7 år tjent ved Nykøbing's skriverstue som underskriver og kornmåler. Prinsen så ham for denne hans lange tjenestes skyld gerne forfremmet, men da der for tiden ikke er nogen lejlighed dertil her, vil han ved denne skrivelse anbefale ham til adressaten til det første ledige skriveri eller ridefogderi (til statholderen Corfits Ulfeldt: til den første gode stilling, han kan være tjent med). K.

¹ Næmlig på Antvorskov. K. har: »solang Ihr D[urchlauchtigkeit] dar verbleiben«. ² Kurfyrste Georg Vilhelm af Brandenburg var død ^{21/11} 1640.

19. febr. (Antvorskov). Miss. til hertug Adolf Frederik af Mecklenburg. Prinsen har af hans skrivelse erfaret fyrstinden fru Maria Catharina, født af Braunschweig-Lüneburg, hertuginde af Mecklenburgs nedkomst med en søn¹. Prinsen lykønsker og sender de bedste ønsker for barnet og takker for notifikationen. T. K.

20. febr. (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Prinsen ønsker at få at vide, hvor meget havre der er i forråd hos ham [på Halsted kloster]. Deraf skal han først til prinsens behov lade aflægge 2000 tdr. og derefter iligen med det første lade prinsen vide, hvor meget der er til rest, for at han kan træffe bestemmelse derom. K.

— (—). Pas for Kort Lüders til Flensborg og tilbage til Nykøbing, frem og tilbage 1 vogn. Udt. i T. K.

21. febr. (—). Miss. til Iver Vind. Prinsens kammerskriver Peder Helt har berettet, at han har erfaret, at en af hans hustrus brødre, ved navn Christian Merckel, efter anvisning fra hans formynder Lavrids Eskildsen i København skal have ladet andrage for kongen, hvorledes prinsens kammerskriver Peder Helt som nævnte drengs svoger skulle ville udkøbe ham og hans andre søskende fra deres udenfor København liggende benådningsmølle² og ud-

¹ 21. jan. 1641, notifikation af s. d. (Breve fra medlemmer af udenlandske fyrstehuse). ² Under 27. juni 1632 havde Hans Merckel v. Schmalkalden, foged på Københavns slot, fået bevilling til, at en af hans sønner, som findes bekvem dertil, efter hans død måtte få Hjortholm mølle (Sokkelunds h.) på livstid uden fæste mod en årlig landgildeafgift på 50 speciedr. Da Hans Schmalkalden havde anvendt en stor del af sin formue på møllens bygning, skulle denne efter hans død takseres og alle hans børn have lod deri, således at den ene, der fik møllen, skulle udkøbe de andre efter taksten. (Se K. Brb.). Christian Hansen Merckel, der var søn af Hans Merckel v. Schmalkalden, søgte 20. jan. 1641 om at måtte beholde møllen mod at kontentere sine søskende for hver sin kvota for bygningen, da den ældste søn (Valentin Hansen Merckel) var præst (i Kongens Lyngby), og de øvrige endnu var for unge, skønt, som han skriver, hans svoger Peder Helt, prinsens forrige kammerskriver, søger at tilegne sig den. (D. Kanc.: Indl. til registre og tegnelse samt henl. sager). — Konceptet er

støde dem fra den. Og det alene for at han (Christian Merckel) som følge af dette angivende selv fremfor sine andre brødre kunne få frihed på den, som indlagte supplication fra kammer-skriveren til kongen ydermere udviser. At Peter Helt har tilbudt og præsenteret sig, er sket ikke til hans egen nytte, men kun til gavn og bedste for alle bornene. Prinsen anmoder derfor Iver Vind om i bedste måde at forebringe hans erklæring for kongen, så at denne kan blive ret informeret. Dersom nemlig for-bemeldte Christian Merckel, som ikke vil skikke sig godt (thi endskønt prinsen selv har ladet ham lære at ride på Antvorskov, så er han dog straks forløbet), skulle udnævnes til bemeldte deres benådningsbrev frem for hans andre søskende, så skulle alle de andre, som dog til sin tid vel kunne være dygtigere dertil, udelukkes fra kongens benådningsbrev, og benådningen, der er bevilget afdøde Schmalkaldens børn, kunne desto snarere komme fra dem til andre fremmede til vanære og stor skade for dem. K.

21. febr. (Antvorskov). Pas for Peter Helt på 2 vogne til Kolding og tilbage til Nykøbing, 2 vogne. Udt. i T. K.

24. febr. (—). Miss. til Hans Lindenov. Denne Jens Eriksen har berettet, at han er i gæld til adressaten, som har trængt svært ind på ham, så at det var umuligt for ham i en hast at betale ham alt. Han har bedt prinsen om ved en skrivelse til adressaten at ville intercedere, så at han ikke må overiles, idet han ellers tilbyder gerne at betale. Prinsen beder ham ikke falde nævnte Jens Eriksen for streng, men træffe en ordning med ham, så han må betale efterhånden og blive i behold. K.

— (—). Miss. til Henrik Ramel. Prinsens livkirurg mester Jacob Hogenwald har berettet om det gode ingenium, som hans søn Frederik Hogenwald viser, og da han ikke gerne vil lade det fordærve, men lade det udvikle ved god uddannelse, har

---

skrevet med en fremmed hånd, men Christof Lebzelter har foretaget nogle rettelser i den første del af den og skrevet hele den sidste halvdel om.

han bedt prinsen om en anbefaling til Henrik Ramel, for at hans søn må blive optaget i Sorø skole og få samme underhold og undervisning som andre. I erindring om bemeldte livkirurgs mangearige tro tjeneste vil prinsen gerne, hvor han kan, bevise ham og hans børn al nåde og beder derfor Henrik Ramel optage forskrevne Frederik Hogenwald i Sorø skole, lade ham få sædvanlig fri kost og undervisning som andre borgerbørn og ikke spare godt tilsyn og flittig undervisning på ham. K.

24. febr. (Antvorskov). Pas for hofmarskallen til Gottorp og tilbage, såvel i riget som i Holsten, 3 vogne. Udt. i T. K.

26. febr. (—). Ordre til kongens renteskriver på klædekammeret i København Knud Christensen om til denne prinsens livskrædder Herman Tiegel at udlevere det liberi, som kongen har deputeret til prinsens hofstat, beregnet fra Mikkelsdag 1640 til samme dag 1641, hvilket skal godtgøres i hans regnskab. K.

— (—). Pas for Herman Skrædder¹ til København og Nykøbing, 2 vogne. Udt. i T. K.

28. febr. (—). Miss. til hertugen af Holsten. Af prinsens svar² vil han have set, at denne har modtaget hans meddelelse om fødslen af en søn. Ved skrivelse af 20. ds. har hertugen videre bedt prinsen om at være fadder til denne søn og om personlig at ville møde til dåbshøjtideligheden, der er fastsat til den 21. næste måned i hertugens residens. Prinsen takker for denne ære og har besluttet, såfremt den guddommelige almagt eller dennes vind og vejr ikke forhindrer ham deri, at give møde til den fastsatte tid. T. K.

— (—). Miss. til samme. Prinsen har ikke glemt, at han til gengæld for mangfoldige venskabsbeviser har lovet at betænke hertugen med en god beskeler og nogle små norske heste. Da prinsen nu har fået disse samlet sammen og dermed

¹ K. har: Herman Schneider, d. v. s.: Prinsens livskrædder Herman Tiegel. ² Af 15. febr. ovfr.

vil opfylde sit løfte, fremsender han hermed en stodhingst og 6 små norske heste. Han håber, at de må komme godt frem og behage hertugen, men anmoder denne om, hvis han ikke synes om stodhingsten, da at lade prinsen få den tilbage. T. K.

28. febr. (Antvorskov). Miss. til Christof Ernst Güntherroth. Prinsen ønsker at efterkomme hertug Frederiks anmodning om bl. a. at overlade ham en god beskeler, men da det ikke kan vides, om han vil finde den medfølgende antagelig, og prinsen i så fald er bekymret for, at nævnte hingst fra adressaten skal komme i fremmede hænder, hvilket prinsen ikke gerne ser, så anmodes han om at drage omsorg for, at nævnte stodhingst enten atter kommer i prinsens besiddelse eller får en kugle. T. K.

— (—). Miss. til hertug Hans af Eutin. Prinsen har i venlig erindring, at han har lovet hertugen et spand norske heste. Da han nu har fremskaffet et sådant og vil opfylde sit løfte, sender han hermed de 6 norske heste, så gode som han har kunnet få dem, og beder ham tage til takke med dem. T. K.

— (—). Pas for prinsens lakaj Henrik Rosendal, som prinsen har affærdiget med 13 heste fra Antvorskov til den fyrstelige residens Gottorp, på frit foder til hestene, 4 bønder til videreførelse af hestene og her i riget en vogn med tilhørende heste samt fri færge på færgestederne. T. K.

U. d.¹ marts (—). Pas for Lavrids Pedersen fra Vordingborg til Ringsted. Udt. i T. K.

5. marts (Nykøbing). Pas for Steffen Schmaltz, berider, med 1 hest til Antvorskov, frem og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K.

6. marts (—). Pas for Iver Nielsen til Trondhjem for at indmane tilgodehavende, fri skyds i amtet. Udt. i T. K.

8. marts (—). Miss. til Henrik Ramel med anbefaling for denne berider Steffen Schmaltz, som har opvartet prin-

---

¹ Før 5. marts, da passene atter udstedes fra Nykøbing.

sen i henvend et år og i al den tid i alle måder har ladet sig finde tilbørlig, til forfremmelse. K.

8. marts (Nykøbing). Miss. til Frederik Reedtz. Denne Jens Eriksen har berettet, at ridefogden på Vordingborg slot er død, og har bedt prinsen om en anbefalingskrivelse for ham til Frederik Reedtz om, at han må blive fremmet til denne tjeneste. Prinsen beder Frederik Reedtz lade ham få den ledige ridefogedbestilling fremfor nogen anden. K.

— (—). Miss. til kurfyrstinden af Sachsen. Prinsen har modtaget hendes brev af 19. jan. med lykønskninger i anledning af årsskiftet og sender hende sine ønsker om et godt nyt år. T. K.

9. marts (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Da den havre, der findes i forråd på hans len, i tilkommende maj måned behøves i Nykøbing, skal han til nævnte tid uførtøvet lade den føre dertil. K.

— (—). Miss. til hertugen af Holsten. Hvad den nuværende borger i Slesvig og ellers af fødsel prinsens undersåt Viller Villers har ansøgt om, kan hertugen se af hans vedlagte andragende. Prinsen beder denne om ikke alene at tilstå ham den ansøgte sekvestration, men også tage ham, der er et fremmed og hjælpeløst menneske, i tilbørligt værn mod hans modpart og lade ham vederfares ordentlig, upartisk ret og ligeledes kassere det skarpe poenalmandat mod Vilder Vilders¹, som er afgivet på grundlag af den af dr. Sleidan afgivne beretning, der (som det til sin tid kan bevises) er unøjagtig. T. K.

11. marts (—). Pas for mester Antons søn til København, 1 vogn hen og 2 vogne tilbage. Udt. i T. K.

— (—). Pas for Hilarius Gartner til Sjælland for at hente elmetræer, 1 vogn hen og de nødtørftige vogne tilbage. Udt. i T. K.

¹ Han kaldes først: Viller Villers, senere: Vilder Vilders.

12. marts (Nykøbing). Pas for Jacob Ejlers til København, 2 vogne hen og 1 vogn tilbage. Udt. i T. K.

— (—). Pas for Levin von Blitzen til Kristianstad, 2 vogne. Udt. i T. K.

— (—). Pas for Peter Kammertjener til Helsingør og tilbage, 1 borgervogn. Udt. i T. K.

— (—). Pas for hofmarskallen til Gottorp og tilbage, 3 borgervogne såvel i riget som i Holsten. Udt. i T. K.

13. marts (—). Søpas for borger i Nykøbing Hans Bastian, der til forestående sommer med sin skude agter at drive sejlads i Øster- og Vestersøen og søge sin redelige næring dér. T. K.

— (—). Åb. brev om nådsensårskoncession for hr. Niels Christensen i Riserup¹. Denne hr. Niels Christensen, sognepræst i Riserup sogn, har berettet, at arvingerne efter afdøde hr. Hans i Riserup foruden det forlig, som han har sluttet med dem, yderligere tiltaler ham for nådsensåret, og da, såvidt han kan erfare, ingen kongelig forordning forpligter ham dertil, har han ansøgt prinsen om ved sit brev at befri ham for sådan påanke. Da kongens ordonnanser billigt og stricte bør observeres og holdes, og det ikke tilkommer nogen privat at fremsætte nogen fortolkning eller forklaring af dem, og da der ikke heller skal findes nogen forordning, som tillader forbeholdte arvingers begæring, bestemmer prinsen, at forbeholdte arvinger herefter skal lade hr. Niels Christensen umolesteret for kravet om nådsens år og ikke trænge videre ind på ham, end han er gået med til, men for rugen (som allerede er sået i jorden) skal de lade sig nøje med skæppe for skæppe efter gammel skik. K.

17. marts (Haderslev). Miss. til hertugen af Holsten. Da

---

¹ Riserup var ikke noget selvstændigt sogn, men lå i Nørre Vedby sogn, hvor Niels Christensen Othsing var blevet sognepræst efter afdøde Hans Nielsen Borre († 9/1 1641); se ovfr. under 21. jan. 1641.

prinsen lykkelig er ankommet hertil på den efter hertugens opfordring tiltrådte rejse til hans residens Gottorp og sammen med sin gemalinde fru Magdalena Sibylla venter at ankomme dertil førstkommende fredag den 19. ds., fremsender han hoslagt sin furérseddel.

(Vedlagt:) Vognrulle fra Haderslev til Gottorp, dat. Haderslev den 17. marts: til hs. drchl. 6 heste, 3 [postvogne]; til fruentimmeret 6 heste, 2 p.; 1 postvogn til hr. marskallen med 4 heste; 3 postvogne hver med 2 heste, 6 heste 3 p.; trompeterheste 4 heste. I alt 26 heste, 10 p.¹

Hr. hofmarskallen 1 vogn; 2 kammerjunkere 2 postvogne ellers 2 vogne; 2 hofjunkere 1 postvogn og ellers 3² vogne, jomfr. 1; doktoren 1; sekretærerne 2; kammertjenerne 5; fodermarskallen 1; kammerfruen og 2 piger 2; mundskænken 2; barberen og Hans Agesen 1; 2 smede 3; 4 trompetere 2; 2 edelknaber 2; kokken 2; sølvtjeneren 2, ialt 32 vogne. 1 staldvogn, 1, ialt 33.

22. marts (Gottorp). Miss. til Zimbert Jenisch. Da prinsen såvel til pleje for sin sundhed som til sin hofstat behøver noget zerbsterøl, og da han mener bedst at kunne få det gennem ham, anmoder han ham om snarest at forskrive 12 fade godt zerbsterøl, som er brygget af vand fra de der-værende ferskvandsbrønde, og hurtigst lade dem skaffe til prinsens residens Nykøbing. Til fremme heraf sender han vedlagte kgl. pas, som han skal benytte ved lejlighed. Både øllet og de påløbne omkostninger vil prinsen betale til hans tilfredshed. T. K.

— (—). Oksepas, udstedt af prinsen i kongens fraværelse, for prinsens faktor, borger i Flensborg Didrik Kløcker, som i redeligt købmandskab agter at drive en del okser til Nederlandene. T. K.

¹ Det er muligt, at tallet på postvogne til prinsens personlige behov skal læses 4, hvorved man kommer op på det samlede tal 10. ² Der er foretaget rettelser i disse tal, som derfor er usikre.

26. marts (Nyborg)¹. Pas for en kvinde fra Haderslev til Nykøbing, 2 vogne. Udt. i T. K.

30. marts (Nykøbing). Vognpas for hr. Frans Henrik, hertug til Sachsen, Engern og Westfalen, som agter at rejse fra Nykøbing til Sverrig, med fri befordring fra København til grænsen på 6 vogne med tilhørende heste. K.

— (—). Pas for hofjunker Rudolf v. Bünow, hvem prinsen har befalet at ledsage hr. Frans Henrik, hertug til Sachsen, Engern og Westfalen, fra Nykøbing til København, med 8 vogne på udrejsen og 2 vogne på tilbagerejsen med tilhørende gode heste, med de tilbørlige traktementer på de steder, hvor hertugen og hans følge holder middag eller natteleje, fri indkvartering og fri færge over færgestederne. K.

31. marts (—). Vognpas for hertug Frans Henrik til grænsen af Sverrig og tilbage, 6 vogne. Udt. i T. K.

— (—). Vognpas for hofjunker Bünow til København, 8 vogne og tilbage 2 vogne. Udt. i T. K.

6. april (—). Passedel for Blasius Lakaj til Holbæk og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K.

— (—). Pas for Martin Hofman til Korsør, frem og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K.

7. april (—). Miss. til hertugen af Holsten. Prinsen har ladet det være sig særlig magtpåliggende at fremskaffe den lovede hest og er også nået så vidt, at han kan få en sådan, men da der er fundet mangler hos den ikke blot på øjnene, men også en uformelig fedthals, vil prinsen ikke sende hesten, før han har fået hertugens mening om den at vide, om han mener, at han kan modtage den. T. K.

— (—). Åb. brev om, at prinsen har formildet denne dom således, at anklagede Hans Rasmussen skal gå et

¹ Passet er opført under rubrikken Nykøbing, men slutter med ordene: dat. Nyburg in Fühnen.

helt år på Bremerholm i kongens jern og behandles ligesom de andre fanger dér. K.

8. april (Nykøbing). Pas for Jørgen Juist¹ knægt til Glückstadt, i riget 1 vogn hen og tilbage. Udt. i T. K.

— (—). Pas for mons. Halles tjener til Glückstadt, i riget hen og tilbage 1 vogn. Udt. i T. K.

— (—). Pas for Hilarius Heine til København og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K.

— (—). Pas for en bonde Mads Visborg med en fange, fri mad og drikke til København, frem og tilbage 1 vogn. Udt. i T. K.

11. april (—). Besked for Lavrids Pedersen i Vejleby. Prinsen tillader, at supplikanten må afstå sin gård med al tilliggende rettighed og nyde vintersæden, såvidt han kan. K.²

12. april (—). Fortegnelse³ over, hvad der behøves i haven: 2 skure, hvert på 100 favne, 2 møggrebe, 4 brede hakker, 4 smalle hakker, 2 håndøkser, 2 økser⁴, 4 borell⁵, 20 spader, 20 skovle, 20 trillebøre, 1 jernstang, 1 vandkande af kobber, 2 store sakse, 2 skæreknive. (Tilføjelse:) Herom er der lavet en ordonnans til Gotfred Mikkelsen, materialskriver, dateret Nykøbing den 12. april år 1641. (Tysk indsendt orig.).

— (—). Miss. til den grevelig oldenborgske drost og kammerjunker Bernhard von Bardleben. Den grevelig oldenborgske amtmand på Jever, oberst Johan Sigmund von und zu Fränking har bedt prinsen stå fadder til sin lille søn⁶. Da prinsen vil opfylde hans bøn og vil lade sig repræsentere ved dåben, som er ansat til den 2. maj, anmoder han

¹ Der er en u-krølle over de 3 nedstreger, men ingen prik. Læsningen må betegnes som usikker. ² K. er skrevet på samme blad som K. af 7. april om Hans Rasmussen. ³ Fortegnelsen er skrevet med en fremmed hånd (gartnerens?), tilføjelsen af Christof Lebzelter. ⁴ Axten. ⁵ Det ses ikke, hvad der er ment. ⁶ I skrivelse af 26. marts (sønnen var født den 25. marts), efter påskriften afleveret i Nykøbing den 10. marts [3. april]. Indk. breve fra ikke-fyrstelige personer.

drosten om at repræsentere prinsen og på dennes vegne give møde til den fastsatte tid ved dåben, repræsentere ham på tilbørlig måde, overrække medfølgende fadder gave og ellers udføre på prinsens vegne, hvad der er fornødent. T. K.

12. april (Nykøbing). Miss. til Zimbert Jenisch. Den grevelig oldenborgske amtmand på Jever, oberst Johan Sigmund von und zu Fränking, har bedt prinsen stå fadder til hans nyfødte søn. Da prinsen agter at opfylde hans bøn, har han i vedlagte skrivelse anmodet den grevelig oldenborgske drost og kammerjunker Bernhard von Bardleben om at repræsentere prinsen ved den til den 2. maj fastsatte dåbshandling og til dåbs gave bestemt et sølvforgylt drikkesæt på 60 til 70 lod. Adressaten skal snarest fremskaffe et sådant drikkesæt og sammen med prinsens skrivelse sende det til von Bardleben, så at alt til ovennævnte tid er til stede. For drikkesættet kan han på begæring forvente rigtig betaling. T. K.

14. april (—). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Af medfølgende indlæg kan han se, hvilket mageskifte Jost Frederik v. Pappenheim tilbyder kronen og prinsen. Da prinsen har bevilget mageskiftet på betingelse af, at kronen får tilbørligt vederlag, skal adressaten snarest lade opkræve 8 uvildige dannemænd af tinge, som kan besigte og ligne forskrevne jorder, så kronen får fyldest og fuld værd igen. K.

— (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Ved tingsvidne af Sønder herreds ting i Lolland under hans len [Halsted kloster] har prinsen ladet sig referere, hvad skade saltvandet hidtil har gjort på Rasmus Olufsens, Lavrids Rasmussens og Lavrids Hansens jorder i Vester-næs, hvorover de klager. Da prinsen ikke kan lade jordebogen forringe på så mange skæpper jord, men håber, at saltvandet med tiden vil forløbe, og nævnte bønders jord derved forbedres, tillader prinsen, at de får udsættelse¹ med deres landgilde-

¹ Stedet må være forskrevet. K. har: . . . »er vii . . . tilfridtz, att de sees med derres landgieldsyde, såwit i leiligheden, i sielff kand goot eracte oc udi eders regnskab ville der forsvarlig«.

ydelse, såvidt han selv finder det rimeligt og vil forsvare det i sit regnskab. K.

14. april (Nykøbing). Miss. til Josias Rantzau, Frankrigs kronens velbestaltede oberst. Denne brevviser Vilhelm Jørgen Pappenheim, som hidtil har søgt sin lykke i krigen, har besluttet at fortsætte dermed, men da han i den sidste tid ved dens vanheld er sat temmelig tilbage, har han besluttet sig til at søge andetsteds hen og især under adressatens kommando og har gennem sine høje slægtninge ansøgt prinsen om ved en skrivelse til Josias Rantzau at skaffe ham adgang hos denne. Prinsen anmoder denne om at antage ham til sin opvartning og støtte ham i, hvad der kan tjene til hans fremgang. T. K.

— (—). Søpas for Frederik Mortensen på Gåbense færge, som agter med sit skib, kaldet Den springende Hjort, at drive købmandskab såvel i Østersøen som i Vesterhavet og har sat sin søn Ulrik Frederiksen til skipper på dette. Passet gælder for hans skib med varer og folk. T. K.

—¹ (—). Pas for hofmarskallen til København og tilbage, 1 borgervogn. Udt. i T. K.

— (—). Pas for 2 af hofmarskallens piger fra Sønderborg til Nykøbing, 2 vogne. Udt. i T. K.

— (—). Passeddel for Dölau² til Sorø, 1 vogn. Udt. i T. K.

15. april (—). Miss. til Hans Ulrik Gyldenløve. Prinsen erfarer, at kongen har forlenet ham med Kronborg og Frederiksborg, og da der ved forleninger plejer at foregå et skifte af betjente, anmoder prinsen ham om ikke at forskyde skriveren på Frederiksborg Christoffer Hansen, som nu om kort tid holder bryllup med datteren af prinsens gemal-

¹ K. har over siden, sikkert ved en fejlskrift: »mart« for »aprilis« (på foregående side). Efter datoen 30. på næste side følger rubrikken »mayus«. ² Formentlig hofjunker Hans Georg v. Dölau.

indes kammerfrue, men lade ham beholde sin bestilling og ellers lade ham vederfares alt godt og befordring. K.

17. april (Nykøbing). Miss. til kansler hr. Christian Thomesen. Berideren på Antvorskov Ejler N.¹ har ved prinsens sidste nærværelse dér bedt denne hos kongen at være ham behjælpelig med for hans lange og tro tjeneste at måtte få kongeligt ekspektancebrev på kronens tiende af Egeslevmagle sogn, som Hans Konningsham² nu har i fæste, og hvoraf han årlig giver 8 pd. hartkorn, 8 tdr. ærter og 1 skp. boghvedegryn, så at han efter forbemeldte Konningshams død (om han overlever ham) må få samme tiende for rimeligt fæste og sædvanlig afgift på livstid, og efter hans død et af hans børn på samme måde. Da prinsen anser hans begæring for rimelig, men ikke ved, hvornår han kan få lejlighed til selv at tale med kongen, beder han Christian Thomesen om ved første lejlighed at forelægge Ejler Beriders begæring for kongen og hjælpe ham på det bedste, så at han må få et godt svar. K.

— (—). Memorial³, hvorledes Palle Rosenkrantz kan drive prinsens mageskifte efter dennes befaling: 1. prinsens brev til Palle Rosenkrantz, ungefehr efter hosliggende udkastning A.

2. Prinsens brev til Gregers Krabbe til Torstedlund, Danmark riges råd og befalingsmand på Riberhus, efter B.

3. Prinsens brev til hr. Henrik Huitfeldt til Lillo, befalingsmand på Landskrone, C.

4. Prinsens brev til fru Anne Sparre, Lavrids Grubbes enke, og Erik Grubbe til Gammelgård, befalingsmand på Havreballegård, efter D.

5. Prinsens brev til Flemming Ulfeldt til Orebygård, efter E.

6. Alle forskrevne breve skal leveres Palle Rosenkrantz til

---

¹ Åben plads til navnet. ² John Cunningham til Gerdrup, Egeslevmagle s., V. Flakkebjerg h. ³ På forsiden er memorialen dateret den 14. april, men på bagsiden, hvor de enkelte adressater er opført af Christof Lebzelter (memorialen er skrevet med en anden hånd), er brevene dateret 17. april, hvorunder de derfor er opført her.

forsendelse, og prinsen vil forordne Palle Rosenkrantz et bud til desto snarere at fremføre de 2 breve til Gregers Krabbe og Erik Grubbe.

A. Til Palle Rosenkrantz¹. Da prinsen agter at gøre et mageskifte med adelen om deres gods, som de har i Toreby, Grænge, Nagelsti og Sundby, skal han med flid drive samme mageskifte og bringe i erfaring, hvad gods hver af dem har i nævnte byer, og hvad gods de og han selv begærer til vederlag. Prinsen venter, at de eller han ikke anmoder om andet end det, der kan undværes fra kronen.

B. Til Gregers Krabbe. Da prinsen agter at gøre mageskifte med ham, anmoder han om til mageskifte at få 1 gård i Toreby, 1 gård i Grænge og 2 boliger i Sundby, som han har i Lolland. Han skal med det allerførste erklære, hvad gods han begærer til vederlag. [Slutningen som i A.].

C. Til hr. Henrik Huitfeldt. Prinsen anmoder ham om til mageskifte at få 1 gård i Toreby og 1 bolig i Sundby, som han har i Lolland, og med det allerførste erklære, hvad han begærer til vederlag. [Slutningen som i A.].

D. Til fru Anne Sparre og Erik Grubbe². Prinsen anmoder dem om til mageskifte at få deres gård i Grænge i Lolland, og da han erfarer, at de med samme gård vil tilbyde ham en gård, kaldet Trudstrup, og 1 gård i Hjelm, vil prinsen også gå med dertil og anmoder dem om med det allerførste at erklære, hvad gods de begærer til vederlag. [Slutningen som i A.].

E. Til Flemming Ulfeldt. Prinsen anmoder ham om til mageskifte at lade ham få 2 gårde i Nagelsti og 1 bolig i Sundby i Lolland og med det allerførste at erklære, hvad gods han begærer til vederlag. [Slutningen som i A.]. K.

17. april (Nykøbing). Miss. til hr. Frederik Reedtz. Det berettes, at en tysk svend, ved navn Jørgen Robert, som har

¹ Se mageskifte af 26. april 1643 med hans enke Lisabet Lunge i Kr. Sk. I, s. 536f. ² Anne Sparre var enke efter Lavrids Grubbe og moder til Erik Grubbe Lavridsen.

tjent hos en borger i Nykøbing, fra prinsens hofjunker Erik Rosenkrantz's kammer har stjålet meget gods og er rømt med det til Næstved. For at sagen kan blive desto nøjere undersøgt, skal Frederik Reedtz lade forbemeldte tyske svend anholde og lade det gods, som endnu måtte findes hos ham, føre til Nykøbing og overlevere det til borgemestre og råd her. K.

18. april (Nykøbing). Pas for hofmesters præceptor fra Sorø til Nykøbing, 2 vogne. Udt. i T. K.

19. april (—). Pas for kammerjunker Platows¹ tjener til Varring² gård med 2 heste og tilbage med 1 vogn og 2 heste. Udt. i T. K.

20. april (—). Miss. til Frederik Urne. Prinsen har, da hans livbarber Bastian Lamprecht levede, lovet ham at hjælpe hans børn på det bedste efter hans død. Hans datters mand Jens Eriksen har nu henvendt sig til ham og bedt om hans intercession hos Frederik Urne, for at han kunne blive ridefoged i Silkeborg. Prinsen beder adressaten forfremme ham til nævnte bestilling. K.

— (—). Miss. til statholder hr. Corfits Ulfeldt. Denne krudtmager Adolf Krantz har udført noget arbejde her for prinsen og har bedt ham om hans intercessionsskrivelse til adressaten, for at han kan få bestillingen over kongens salpeterværker. Prinsen anmoder ham om at rekommandere bemeldte Adolf Krantz hos kongen til samme bestilling. K.

— (—). Pas for sprogmasteren til Kiel, i riget frem og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K.

21. april (—). Pas for en møller fra Haderslev til Nykøbing, 1 vogn. Udt. i T. K.

22. april (—). Miss. til hertug Frans Carl af Sachsen. Prinsen meddeler, at det til hans gemalinde fru Magdalena Sibylla fremsendte fad³ er blevet godt overbragt og præ-

¹ K. har: Plates. ² Slutningen af ordet er overstreget, muligvis: burg. ³ K. har: Pfadt! Det er sikkert en danisme for Fass, fad [vin].

senteret; han takker hertugen for det og for hans brev, hvori han tilbyder fremtidig at sende nogen tokayer vin. Han udtaler glæde over hertugens løfte om sammen med sin gemalinde at besøge ham og skal med det allerførste tilskrive ham om, hvornår han er tilstede, for at han ikke skal være borte på en formentlig nødvendig rejse, når hertugen kommer, og denne således have forgæves møje. T. K.

23. april (Nykøbing). Pas for Hans Herman Heister, kniplingskræmmer, til København, 1 vogn. Udt. i T. K.

24. april (—). Pas for Mikkel Hansen fra København til Nykøbing og tilbage til København, 5 vogne. Udt. i T. K.

— (—). Pas for dr. Helwig Dietrich til Gottorp, frem og tilbage i riget, 2 vogne. Udt. i T. K.

25. april (—). Pas for Tobias Kleinow til København, 1 borgervogn eller 2 bøndervogne. Udt. i T. K.

27. april (—). Pas for Jacob Ejlers til København og tilbage, 1 vogn, og fra Vordingborg til Dragsholm, 2 vogne. Udt. i T. K.

28. april (—). Miss. til Christof Jacob Lübe, ærkebiskopelig magdeburgsk staldmester. Denne brevviser, prinsens dreng N. N.¹, vil prinsen lade undervise i ridning, for at han i fremtiden kan gøre tjeneste hos prinsen, og han ønsker særlig at lade ham undervise under adressaten, som denne vil have forstået på prinsens hofmarskal Johan Christoffer von Körbitz. Prinsen sender hermed drengen, som han beder ham lade være sig anbefalet til flittig, god undervisning, så at intet forsømmes, som kan tjene til hans uddannelse. T. K.

— (—). Miss. til hertug August af Sachsen. Prinsen har fremsendt denne sin dreng, ved navn N. N., til hertugens staldmester Christof Jacob Lübe, for at han hos denne kan se og lære noget nyttigt i ridning. Han beder hertugen ikke blot tillade, at hans staldmester optager nævnte dreng i sit »rytterie« og

¹ Åben plads til navnet.

undervise ham deri, men også forsyne ham med frit underhold. T. K.

29. april (Nykøbing). Miss. til ærkebiskoppen af Bremen. Prinsen har til hensigt at anbringe denne dreng Jakob N.¹ hos en god ridesmed og hestelæge, for at han lære noget nyttigt til prinsens tjeneste i fremtiden. Da prinsen kender ærkebiskoppens ride- og hofsmed mester Enewalts gode erfaring heri og derfor gerne så nævnte dreng undervist af ham, beder han ham anbefale drengen til nævnte smed, så at denne tager sig flittigt af ham, underviser ham troligt og ikke forsømmer noget, der i fremtiden kan være til gavn for prinsens tjeneste. T. K.

— (—). Pas for Steffen Schmaltz, berider, til Sorø, derfra til Holsten og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K.

— (—). Pas for en kvinde til Haderslev, 1 vogn. Udt. i T. K.

30. april (—). Ordonnans til byfogden i Nykøbing. Da der klages over, at en del af en af prinsens tjeneres tøj, som for nogen tid siden er borttaget fra ham, endnu findes i N.² Kedelsmeds hus her i byen, befaler prinsen hermed byfogden straks at ransage og søge i bemeldte hus efter, hvad der klages over, og ydermere forrette, hvad hans embede og bestilling kræver heri. K.

— (—). Miss. til hertugen af Holsten. Prinsen har igår modtaget hans skrivelse af 15. ds., hvori han beder prinsen ikke gøre sig mere ulejlighed med den tidligere omtalte hest, men derimod overlade ham en af prinsens sortgule heste, og da prinsen gerne vil imødekomme ham, sender han med denne sin rytter efter hans ønske den søgte hest af nævnte stod og i mangel af andre en, som kun er 5 år. Han håber, at den må komme vel frem, og at hertugen må synes om den. T. K.

— (—). Pas for Steffen Jørgensen til Gottorp og tilbage, frit foder og mål og 1 vogn. Udt. i T. K.

¹ Åben plads til navnet. ² Åben plads til navnet.

1. maj (Nykøbing). Åb. brev, hvorved prinsen til sin tjener Servatius Buck for den lange tid, han har opvartet såvel prinsen som hans moder, skænker en gammel bod med grund og ejendom, liggende i Nykøbing i Store Kirkestræde på den søndre side næst vesten op til en af prinsens våninger, som prinsens fuglefænger Marten Golde fra Dresden¹ nu bor i, og østen op til Anna Kanslers boder, og er i sin længde fra husets stolpe og over til prinsens husstald, som nu hans livmedikus bebor, 18 sjællandske alen 1 kvarter i gården, ligeledes i bredden i gården 8 alen $2\frac{1}{2}$ kvarter, husets bredde undtagen, med et spænderum mere på loftet end nede i huset, aldeles som det nu er forefundet, med hvad der er nagel- og grundfast, for ham og hans arvinger mod en årlig rekognition af 20 sk. dansk, at betale i Nykøbing skriverstue. K.

— (—). Åb. brev, hvorved prinsen til sin fuglefænger Marten Golde for hans slittige tjeneste overdrager en gammel bod, som er nedentil 4 spænderum hus og ovenpå loftet $3\frac{1}{2}$ spænderum hus, og som ligger vesten op til haven til prinsens hus, som hans livmedikus nu bebor, og østen op til Servatius Bucks bod i Store Kirkestræde på den søndre side, og strækker sig i gården i længden fra husstolpen og over til nævnte hus's have i sønder $11\frac{1}{2}$ sjællandske alen og i bredden fra Servatius Bucks gårdsrum og tværs over til titbemeldte hus's have i øster $7\frac{1}{2}$ sjællandske alen, aldeles som nu er forefundet, med hvad der er nagel- og grundfast etc. K. (På samme blad som foregående. Vedlagt to sedler med beskrivelse af de to huse som ovenfor).

2. maj (—). Pas for Knud Vinskænk² til Helsingør, frem og tilbage, 2 borgervogne. Udt. i T. K.

4. maj (—). Miss. til Mogens Arenfeldt. Denne Jens Henriksen har berettet, at adressaten af kongen er blevet forlenet³

¹ Tilføjjelsen »van Dresen« findes kun i den ene af de vedliggende beskrivelser af ejendommene. ² Knud Bentsen, prinsens vin- og mundskænk. ³ Fra 1. maj 1641.

med Mariager len, og har bedt prinsen hjælpe ham til at blive antaget til enten skriver eller ridefoged i lenet. Prinsen beder adressaten lade nævnte Jens Henriksen være sig anbefalet og befordre ham til den ene eller den anden af disse tjenester. K.

4. maj (Nykøbing). Pas for Thomas Kalundborg til København, 2 vogne. Udt. i T. K.

— (—). Pas for hofmesterens piger til Haderslev, 1 vogn. Udt. i T. K.

5. maj (—). Pas for kammerfruen til København, Helsingør og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K.

6. maj (—). Miss. til Steffen Schmalz, berider på Sorø. Efter at Hans Rantzau til Neuhaus¹ hos kongen har opnået, at han må lade en dreng lære at ride på Sorø, har han ansøgt prinsen om at støtte ham med en skrivelse til berideren, for at der skal blive anvendt desto mere flid (hvad han har tilbudt at lønne tilbørligt) på nævnte hans dreng. Uagtet prinsen ikke tvivler på, at han også uden det mod tilbørlig belønning ville gøre sit bedste, har prinsen dog ikke villet afslå dette, men anmoder ham om at lade drengen være sig anbefalet til flittig undervisning og ikke forsømme noget, der kan være tjenligt til hans uddannelse. T. K.

8. maj (—). Åb. brev² om, at da prinsen har erfaret, at der findes nogle, der ikke alene med snører, men også med andre utilbørlige redskaber understår sig at fiske i de omkring hans residens liggende damme og søer, hvorved den tilbørlige forsyning af hofstaten aftager stærkt, og fiskeriet³ kan blive i betydelig grad ruineret, forbydes det herefter alle og enhver, hvem det end er, at fiske med snører eller andre redskaber, hvad navn de end har, hvis ikke de vil straffes andre til eksempel. K. og T. K.

¹ K. har først haft: Kammerjunkeren Bertram Rantzau; »zum Neuenhaus« er indføjet senere. ² Udfærdiget både på dansk og tysk. ³ Den danske tekst har: Barcker (parker?) og søer.

8. maj (Nykøbing). Pas for kammerskriver Søren Jensen til København og tilbage, 2 borgervogne. Udt. i T. K.

10. maj (—). Ordonnans til skriveren på Halsted kloster om at skaffe prinsens forrige vildtskytte Markus Lemke fri havre og hø til to af prinsens skydeheste, som han skal afrette for prinsen, nemlig på hver hest $\frac{1}{2}$ td. havre om ugen og hver 6 uger et godt læs hø, for den ene hest at regne fra 1. maj 1640 til 1. maj 1641 og for den anden hest fra 1. juli 1640 til 1. maj 1641. Han skal føre det alt til regnskab, hvor det skal godtgøres ham. K.

— (—). Åb. brev om, at da prinsen for kort tid siden har givet sin skytte Marcus Lemke Meltofte hof¹ i Halsted sogn på livstid med alt tilbehør mod en årlig afgift efter jordebogen, og bemeldte skytte nu har ansøgt om, at prinsen vil lade ham vederfares nogen nåde af hensyn til hans gamle tjeneste og den store bekostning, som han har anvendt på forbemeldte gård, har prinsen eftergivet ham først fæstepengene og dernæst landgilden fra 1. maj forleden og til 1. maj 1643, dog således at han, når de to år er forløbet, siden altid rigtig yder landgilden efter jordebogen. K.

— (—). Pas for Morten Køkkenskriver til København og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K.

— (—). Pas for Jørgen Thomsen til Frederiksborg, 1 vogn hen, 4 vogne tilbage. Udt. i T. K.

11. maj (—). Bestalling² for Frederik Jacobsen som prinsens drejer med en årlig løn af 200 rdlr. og 8 kurantdlr. om måneden, fra dette brevs datum at regne. Alt det arbejde, som prinsen befaler ham at lave, eller han ellers efter sin skyldighed uden befaling laver til prinsens fornøjelse, skal han udføre så smukt og kunstigt som mulig, og som han kan og har lært det, for hvilket prinsen ikke skal være forpligtet at betale

¹ o: gård. Hof er en af de mange germanismer, der stadig forekommer i de af Christof Lebzelter skrevne koncepter. ² Som K. er benyttet den originale bestalling for samme af 10. febr. 1632 med de fornødne rettelser, fjernelse af det påtrykte segl og gennemskæring af prinsens navnetræk.

ham noget. Han skal endvidere holde de ham betroede instrumenter til drejeriet i god forvaring og orden, så at han altid kan gøre rede for dem. T. K.

11. maj (Nykøbing). Ordonnans til byens øvrighed i Nykøbing, særdeles til den kongelige byfoged, om uden al omstændighed og uden noget ophold at skaffe prinsens mundkok Michael (Mikkel) Leberling fuldkommen betaling af borger i Nykøbing Hans Jensis bo her for de penge, som han har lånt denne og forstrakt ham med, så at han kan nøjes og ikke lider nogen skade. K.

12. maj (—). Ordonnans til skriveren på Halsted kloster om at betale prinsens forrige skytte Marcus Lemke 6 rdlr. for de beslag, som han har forstrakt til prinsens to heste, som det var overladt ham at afrette. Det skal siden blive godtgjort skriveren i hans regnskab. K.

— (—). Miss. til Robert Anstruther, kgl. overkammerherre. Denne brevviser Morten N.¹ har flittigt tjent prinsen nogle år i køkkenet som kok. Han har nu bedt prinsen om orlov for at uddanne sig videre, og da prinsen også gerne så, at nævnte hans kok på denne hans vandring lærte noget nyttigt og udmærket, navnlig i postejbagning, til prinsens fremtidige tjeneste, har han villet rekommandere ham til adressaten og anmoder denne om at anbefale nævnte kok videre til steder, hvor han kan lære noget særligt og anseligt til prinsens tjeneste. T. K.

— (—). Miss. til Josias Rantzau. Denne brevviser Sigfred von Paschwitz, der er af gammel adelig slægt, har i nogle år flittigt opvartet prinsen som page eller edelknabe, og da han nu har nået den alder, da det er hans pligt at stræbe efter højere ting, og prinsen, for at ansøre ham hertil, har skænket ham kården, og da han nu har foresat sig at erfare noget nyttigt i krigssager og særlig håber at opnå dette under opvartning hos adressaten og under dennes ledelse, har han ansøgt prinsen om hans anbefaling til denne. Prinsen anmoder derfor

¹ Åben plads til navnet.

Josias Rantzau om at antage ovenmeldte Paschwitz til sin opvarnting, forunde ham fremfor nogen anden foretræde hos sig og betjene sig af ham og i fremtiden være ham til fremme. T. K.

15. maj (Nykøbing). Pas for Henrik Lakaj til Restrupgård i Jylland og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K.

16. maj (—). Pas for Morten Køk til Helsingør, 1 vogn. Udt. i T. K.

— (—). Passeddél for Jørgen Bud til Jylland, frem og tilbage, fri færge. Udt. i T. K.

18. maj (—). Miss. til Jørgen Ahlefeldt [Haderslev amt]. Efter ansøgning fra sin faktor Didrik Kløcker har prinsen til dennes æresdag i Flensborg lovet ham et stykke vildt og anmoder derfor Jørgen Ahlefeldt om at lade sin skytte skyde et godt stort stykke vildt og tilstille nævnte faktor det til den tid og på det sted, hvor han har brug derfor. T. K.

— (—). Obligation, udstedt af prinsen til hans faktorer Steffan Kinckel og Didrik Kløcker, hvorved han efter at have afbetalt nogle mindre poster og til gengæld modtaget sin den 3. sept. 1640 udstedte obligation tilbage lover efter ét års forløb fra dato at betale dem 5000 rdlr. in specie samt ét års rente med 6 pct., ialt 5300 rdlr. in specie. Skulle prinsens forhold ikke tillade betalingen af denne sum til nævnte tid, vil han tilbørligt forrente den med de sædvanlige 6 pct. T. orig. i orig. breve, åb. og lukkede, 1626—47.

— (—). Pas for Didrik Kløcker til Flensborg, 2 vogne i riget. Udt. i T. K.

20. maj (—). Miss. til de kongelige rentemestre Sten Beck og Melchior Oldeland. Da der er indtrådt nogen mangel på havre ved prinsens hofstat, og prinsen ikke ved noget middel til at fremskaffe den, uden at han kunne få noget af kongens forråd, anmoder han dem om at forstrække ham med 1400 tdr. havre af dette. Han vil betale de 1400 tdr. tilbage af den første grøde. K.

20. maj (Nykøbing). Miss. til hertug Johan Georg af Sachsen. Af hans skrivelse, som er kommet prinsen temmelig sent i hænde, har denne set, hvad han har skrevet om Hans Georg von Dölau, og da prinsen gerne vil opfylde hertugens ønske, såvidt han kan, har han antaget nævnte Hans Georg von Dölau blandt sine hofjunkere. T. K.

— (—). Pas for Frederik Drejer til København, Helsingør og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K.

21. maj (—). Tysk obligation, udstedt af prinsen til hans hofguldsmed Heinrich Langmack for dennes fordring ifølge de af prinsen underskrevne 13 regninger, ialt 2283 rdlr. in specie 31 sk. lybsk, at betale senest mellem Mortensdag og jul i indeværende år. (Bagpå er skrevet:) Hans f. n. prinsens indløste obligation). T. orig. i orig. breve, åb. og lukkede, 1626—47.

— (—). Pas for Vibkens dreng til Glückstadt og tilbage, såvel i Holsten som i riget 1 vogn. Udt. i T. K.

24. maj (—). Pas for Sigfridt von Bassewitz til Holsten, 1 vogn. Udt. i T. K.

27. maj (—). Befaling til den kgl. byfoged og tolder i Nykøbing om, at han såvel denne gang som herefter altid toldfrit skal lade passerede materialier og medikamenter, som prinsens hofapoteker Christoffer Herfort forskriver og lader komme til hofapotekets fornødenhed, så at han forbliver umolesteret derfor. K.

— (—). Miss. til den kgl. jægermester Bredow. Denne brev viser Morten Kallas har i adskillige år trolig og flittig opvarret prinsen som lakaj, og da han ikke mere er i stand til ret længe at beklæde denne stilling, har prinsen, da der ikke her er nogen god befordring for ham, villet anbefale ham på det bedste til jægermesteren og beder denne hjælpe ham fremfor nogen anden til den første ledige gode skovriderstilling. Indtil da vil prinsen benytte ham i sin tjeneste. T. K.

29. maj (Nykøbing). Miss. til hr. Christoffer Ulfeldt. Hr. Jesper Beske, sognepræst i Stubbekøbing, har berettet om sine fattige vilkår, at han har mange børn, og at der blandt disse er en dreng, ved navn Andres Jespersen Beske, henved 14 år gammel, hos hvem der mærkes et godt ingenium. Da præsten ikke gerne vil have dette ødelagt, har han bedt prinsen om at intercedere hos adressaten for, at drengen må blive optaget i Herlufsholms skole, og hans ingenium må blive uddannet dér. Prinsen anbefaler drengen til ham, så at han, så snart det er muligt, må blive optaget i Herlufsholms skole og dér få samme traktement og frit underhold som andre alumer. K.

30. maj (—). Pas for kammerjunker Gersdorf. Udt. i T. K.

— (—). Pas for ærkebiskoppen af Bremens staldknægt Hans Georg med 6 heste fra Antvorskov til Elben, frit foder og mål. Udt. i T. K.

2. juni (—). Pas for borgemester Jacob Christensen til København og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K.

— (—). Pas for Andres Sadelmager til Haderslev, frem og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K.

6. juni (—). Miss. til hr. Christian Thomesen. Mester Frans Hogendorf har i lang tid opvartet prinsen som livskrædder, men er nu død og har efterladt hustru med 8 små børn. Da han ikke har fået nogen benådning af kongen for sin gamle tjeneste, og prinsen heller ikke har haft noget middel til at lade nogen nåde vederfares ham, har enken bedt prinsen om, at hun og deres små børn må nyde godt af deres husbonde og faders tjeneste, og hun må blive forsynet med nogen tiende. Prinsen beder ham derfor hjælpe hende på det bedste hos kongen, så at hun med det første må få bevilget 2 tiender, hvor det kan falde hende bedst og bekvemlest på Sjælland, på livstid. K.

28. maj (Nykøbing). Miss. til de kongelige skat- og rentemestre Jørgen Vind, Sten Beck og Melchior Oldeland. Prinsens kammerskriver Søren Jensen har berettet, at der tilkommer ham en temmelig stor sum penge på kongens rentekammer, og har anmodet prinsen om, da han nu skal bruge dem andetsteds, ved en skrivelse at være kammerskriveren behjælpelig med ved allerførste lejlighed at få disse penge udbetalt. Prinsen beder dem ikke blot at hjælpe ham hermed så snart som muligt, men også at være ham behjælpelig med de leverancer, han endnu kan have til kongens behov. K.

— (—). Generalpas for prinsens kammerskriver Søren Jensen, som i prinsens ærinder ofte må rejse mellem Nykøbing og København, og hvor han ellers efter prinsens lejlighed er at finde, for et år fra denne dato, i købstæderne på 2 borgervogne og i landsbyerne på de nødtørftige bøndervogne med tilhørende heste ved dag og nat. K. og udt. (m. datum: 27. maj) i T. K.

29. maj (—). Miss. til kongens krigskommissærer hr. Tage Thott Ottesen, hr. Christoffer Ulfeldt og hr. Henrik Huitfeldt. Denne Joachim Casimir har opvartet prinsens afdøde broder hertug Ulrik i den sidste tyske fejde og ved alle forefaldende lejligheder (som det berettes prinsen) forholdt sig således, at han vil findes dygtig nok til at forestå et godt krigs-officium. Da hans vilkår nu er ringe, har han ladet bede prinsen om en skrivelse til krigskommissærerne, for at han kan få en kaptejnspost eller en anden charge over landfolk. Prinsen beder dem om at være ham behjælpelig, så at han kan få en kaptejnsbestalling over landfolket eller ventepenge som kaptejn. K.

— (—). Miss. til ærkebiskoppen af Bremen. Som svar på hans forespørgsel meddeler prinsen, at han befinder sig godt og udtaler ønsket om, at ærkebiskoppen, der efter såvel skriftlig som mundtlig meddelelse befinder sig godt, må blive bevaret ved godt helbred og fremgang i alle måder og bevaret mod alle ulykker og uheld. T. K.

6. juni (Nykøbing). Kvittansiarum for afdøde mester Frans Hogendorfs arvinger. Prinsen har for mange år siden udnævnt ham til sin livskrædder, og han har som sådan ikke alene i denne sin tjeneste altid vist sig tro, så at prinsen ikke har lidt noget tab ved hans person, men han har også gjort godt og rigtigt regnskab for alle kramvarer og alt andet, hvad det end kan kaldes, som han har anskaffet hos købmænd, kræmmere, possementmagere eller andre, i eller udenfor riget, til prinsens eget behov eller til hans hofstat, så længe han har forestået sin tjeneste, altså til år 1637, så at prinsen ganske frafalder alle krav og fordringer på ham og hans arvinger. Da nævnte hans livskrædders arvinger har ansøgt prinsen om et skriftligt bevis herfor, har prinsen for de for alle hans regnskaber udstedte kvittanser herved villet meddele dem quittantia quittantiarum. T. K.

— (—). Miss. til Caspar von Buchwald. Hr. Christian Ludvig, hertug af Braunschweig og Lüneburg, har indbudt prinsen til sin faders¹ ligbegængelse, der er fastsat til den 25. juni i Zelle. Da det falder prinsen meget vanskeligt personlig at give møde, og da kongen har givet adressaten befaling til på sine vegne at overvære bisættelsen, anmoder prinsen ham om også at repræsentere denne ved den fyrstelige ligprocession og overfor hertugen af Braunschweig at fremsætte den sædvanlige kondolence, hvorved han skal benytte medfølgende skrivelse som kreditiv. T. K.

— (—). Miss. til den unge hertug Christian Ludvig af Braunschweig og Lüneburg. Prinsen har igår modtaget hans skrivelse med indbydelse til at overvære bisættelsen af hans afdøde fader hertug Georg den 25. juni i Zelle. Da prinsen selv er forhindret i personlig at give møde, har han anmodet amtmand på Segeberg Caspar von Buchwald til Pronstorf om også at repræsentere prinsen ved ligbegængelsen, hvorved denne skrivelse skal tjene som kreditiv. T. K.

¹ Hertug Georg af Braunschweig-Lüneburg-Zelle, † 11/4 1641.

6. juni (Nykøbing). Pas for Johan Notbeck til Helsingør, 1 vogn, derfra til Kristianstad, 2 vogne. Udt. i T. K.

7. juni (—). Miss. til Joachim Beck. Det berettes prinsen, hvorledes en tid lang efter toldens ringe lejlighed i Kristianstad ikke alting (endog uden kongens skade) skal have været så stricte observeret, som den kgl. forordning bestemmer. Og eftersom adressaten nu efter sin pligt vil have forordningen stricte overholdt og lade nuværende tolder Johan Notbeck tiltale for, hvad uorden der findes, hvorved denne kunne komme i stor ulejlighed, hvad prinsen ikke gerne så, så anmoder han Joachim Beck om at lade alt, hvad der hidtil er sket (da det alt er klareret med rigtige regnskaber), passere og ikke påanke det yderligere. Prinsen nærer ingen tvivl om, at tolderen herefter i alt vil forholde sig, som han er pligtig, og følge, hvad adressaten befaler ham på kongens vegne. K.

— (—). Pas for fru Vibekes 2 piger til København, 2 vogne. Udt. i T. K.

10. juni (—). Pas for Henrik Lakaj til Gottorp, 1 vogn. Udt. i T. K.

11. juni (—). Pas for kgl. styrmand Rasmus Nielsen til København, 1 vogn. Udt. i T. K.

12. juni (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Da prinsen af fru Anne Sparre og Erik Grubbe til Gammelgård har begæret en gård i Grænge, og de tilbyder yderligere at mageskifte med kronen 1 gård, som de har i Hjelm, og 1 gård, kaldet Trustrupgård, hvad prinsen også har bevilget, og da fru Anne Sparre nu sidst til vederlag for forskrevne 3 gårde har begæret noget af kronens gods i Halsted kloster len, som han kan se af hendes hoslagte erklæring, skal han undersøge, om nævnte gods kan bortskiftes fra lenet. Dersom det ikke kan undværes derfra, skal han forhandle med hende om noget andet godt og belejligt gods i Halsted kloster len, som hun kan være tilfreds med. Prinsen vil nemlig gerne gøre god fyldest for hendes gods og dets herlighed, så at han kan afslutte mageskiftet

med hende ligesom med de andre lodsejere, som har erklæret sig villige m. h. t. vederlag for deres gods i Toreby, som han har begæret, og han vil ikke gerne se mageskiftet gå tilbage på grund af vederlaget til hende. Prinsen venter også, at hun ikke vil begære gods, som ikke kan undværes fra lenet. Han skal gøre sin flid heri og snarest indsende erklæring til prinsen. K.

(Bilag:) Skrivelse fra fru Anne Sparre, Lavrids Grubbes enke, dateret Gammelgård 4. juni 1641, som svar på prinsens miss.¹, i hvilket han begærede en gård, hun har i Grænge, og 1 gård, kaldet Thrudstrup, samt en gård i Hjelm til mageskifte, alle 3 liggende i Musse herred i Lolland, og anmodede hende om at erklære sig snarest og tilkendegive, hvad gods hun begærer til vederlag. Skønt forskrevne gårde er det bedste gods på ejendom og herlighed, som ligger til hendes gård, vil hun gerne overlade prinsen dem, idet hun til vederlag begærer noget ved Gammelgård liggende gods. Da hun tidligere har begæret bøndergårde i Ryde, som ikke alle kunne bortskiftes fra kronen, begærer hun nu 2 andre gårde i Ryde by og 2 gårde i Toreby, såvidt hendes gods kan beløbe sig til. Samme gårde ligger i sognet [Ryde] hos hende [ved Gammelgård], og hun har fuld fæled med græsning, jagt og andet på samme steder. Da det er noget af hendes bedste gods, der ligger til hendes gård, både på ejendom, jagt og anden herlighed, som prinsen begærer, håber hun, at han vil forunde hende dette gods til vederlag, da det ligger nær ved hendes gård, og hun er en fattig enke og enlig. K.

14. juni (Nykøbing). Pas for sprogmeisteren til Kiel, hen 1 vogn, tilbage 3 vogne, i riget. Udt. i T. K.

15. juni (—). Miss. til frøken Anna Sophie af Mecklenburg. Prinsen har først for få dage siden modtaget hendes skrivelse, dateret Rena den 20. marts, og har med beklagelse deraf erfaret om hendes beklagelige tilstand og for-dærv. Prinsen ville af hjærtet unde hende bedre forhold og ville gerne efter hendes anmodning være hende behjælpe-

¹ Af 17. apr. 1641, se ovfr.

lig, men nu er det således, at netop på samme tid, som han har modtaget hendes skrivelse, har hans embedsmænd solgt alt hans korn, så at der næppe nok er så meget tilbage, som han skal bruge til sin hofstat, og ved sin avlsgård her har han i det forløbne år lidt et temmelig stort tab af kvæg, som først igen skal erstattes, så at det denne gang er ham ganske umuligt at opfylde hendes bøn. T. K.

17. juni (Nykøbing). Åb. brev om, at prinsen har bevilget Anne Bryggers for den lange tjeneste, hendes afdøde husbonde har gjort til Nykøbing slot, at hun et helt år fra hendes husbondes død at regne skal sidde kvit og fri for skat og al anden borgerlig besværing. Øvrigheden i Nykøbing må ikke herimod besvære hende eller gøre hende nogen forfang deri. K.

21. juni (—). Miss. til landgreve Georg af Hessen. Da denne brevviser, kongens hofjunker Hans Vilhelm von Harstall rejser til landgrevens lande, har prinsen ikke villet undlade at sende denne en forsikring om sit bestandige venskab og høre til hans befindende. T. K.

— (—). Miss. til landgreve Georgs gemalinde¹. Prinsen benytter lejligheden, da kongens hofjunker Hans Vilhelm von Harstall rejser til landgrevinden, til at sende hende en skriftlig hilsen. T. K.

— (—). Miss. til hertug Frans Carl af Sachsen. Prinsen har i sin forrige skrivelse² meddelt hertugen, at han så snart som muligt ville lade denne vide, hvornår han var til stede her og kunne modtage ham og hans gemalinde. Efter en rejse på nogle få uger vil prinsen igen være i Nykøbing midt i juli måned og blive her i nogle uger, og han beder derfor hertugen opfylde sit løfte til den tid og med sin gemalinde besøge prinsen her, hvilket vil være prinsen behageligt. T. K.

¹ Sophie Eleonora, g. m. landgreve Georg II af Hessen-Darmstadt. ² 22. april 1641.

21. juni (Nykøbing). Passus securitatis for denne brevviser, prinsens trompeter Peter Hoffmann, og, mutatis mutandis, for hans trompeter Christof Høyer¹. Prinsen har til deres yderligere uddannelse givet dem bevilling til at begive sig til en eller anden af de hære, der nu findes i det romerske rige. T. K.

— (—). Revers, udstedt af Peter Hoffmann, trompeter, og, mutatis mutandis, af Christof Høyer¹, som prinsen har ladet oplære i trompeterkunsten og har ladet erklære for udlært, og hvem han nu har givet orlov til at begive sig til en eller anden af de i Tyskland liggende armeer. De forpligter sig på tro og love til efter 1½ års forløb, fra denne dato at regne, altså i næstfølgende februar eller marts måned i det seneste, igen at indfinde sig hos prinsen, hvor denne måtte befinde sig, og aldrig uden dennes tilladelse modtage nogen fremmed bestalling eller gå i fremmed tjeneste. T. K.

— (—). Miss. til hr. Christoffer Urne. Da det berettes, at der i Norge ved bjærgværket findes en særlig god art bøssesten, anmoder prinsen ham om at sende 2000 af den bedste slags herover. K.

— (—). Pas for Margrete Stubbes til Gottorp og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K.

22. juni (—). Miss. til fru Anne Sparre til Gammelgård. Prinsen erindrer, hvorledes han hidtil har forhandlet med hende såvel ved hr. Palle Rosenkrantz til Krenkerup som ved Jost Frederik von Pappenheim til Søholt på kronens vegne om noget mageskifte. Da prinsen helst så, at han mod tilbørligt vederlag udelukkende fik hendes gård i Grænge, beder han hende om muligt komme til enighed derom med Jost Frederik von Pappenheim efter den skrivelse, som prinsen sender denne. K.

— (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Prinsen har modtaget hans relation vedrørende mageskiftet mellem

¹ Han kaldes ved en fejltagelse: Christian.

kronen og fru Anne Sparre. Da prinsen nu kun begærer hendes gård i Grænge til mageskifte, skal adressaten på kronens vegne forhandle med hende om, at hun kun skal afstå denne gård, og komme overens med hende om vederlag i det, der kan bortskiftes. K.

22. juni (Nykøbing). Pas for Melchior Fasanvogter til Holmen i København. Udt. i T. K.

23. juni (—). Miss. til Ernst Normand. Denne Anders Olefsen har berettet, at fogediet i Børup i Elbo herred i hans len [Koldinghus] er ledigt, og har ansøgt prinsen om ved en skrivelse til Ernst Normand at være ham behjælpelig med at få nævnte fogedi. Da prinsen både af hans pasporter og andre papirer, som anbefaler ham, fornemmer, at han har forsøgt sig noget og allesteds har forholdt sig ærlig og vel og rimeligt fortjener en god tjeneste, beder prinsen Ernst Normand forfremme ham fremfor nogen anden til samme fogedi. K.

— (—). Passeddél for Anders Olufsen, rytterknægt, til Kolding, 1 vogn. Udt. i T. K.

24. juni (—). Passeddél for hertugen af Kurlands trompeter til København, 1 vogn. Udt. i T. K.

25. juni (—). Passeddél for en stald dreng til Frederiksborg, frem og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K.

— (—). Miss. til hr. Christoffer Urne, [lensmand på Akershus]. Denne mester Sevald Thomsen¹ er på rejse til kongen for at ansøge om sit forrige kald, og da det af det af ham fremlagte testimonium og skudsmål noksom fremgår, at han, på nær den ene forseelse, altid har skicket sig kristelig og vel, og da hans forrige sognefolk ønsker ham tilbage, og adressaten sikkert på det bedste vil være ham behjælpelig hermed, har prinsen givet ham denne skrivelse til Urne med anmodning

¹ Mag. Sevald Thomassen (Thomsen), sognepræst i Kristiania, var for lejermaal dømt fra sit kald. 1636 ¹⁸/₁₀ fik han bevilling til at kaldes til det første ledige kald i Oslo stift, dog ikke i købstæderne, men kun i landsbyerne, og 1642 ⁹/₈ fik han bevilling til at kunne få kald også i købstæderne i Oslo stift.

om at hjælpe ham så meget som muligt til at få sit forrige kald igen. K.

25. juni (Nykøbing). Miss. til Iver Vind. I kongens fraværelse har denne mester Sevalt Tomasen, forrige sognepræst i Kristiania, henvendt sig til prinsen med vedlagte supplikats. Eftersom prinsen såvidt ikke har villet antage sig sagen, har han ladet bede prinsen om at lade hans begæring anbefale til kongen, så at han kunne nyde godt deraf. Da prinsen af bispens testimonium og af det ham af borgemestre og råd i Kristiania givne skudsmål har set, at de giver ham et godt vidnesbyrd om hans liv og levned, og at han behager menigheden, så at der kunne skabes noget godt hos hans tilhørere, anmoder han Iver Vind om efter supplikatsens indhold at forelægge hans sag for kongen og på prinsens vegne lægge vind på, at han igen kan få sit forrige kald, der nu er ledigt. K.

26. juni (—). Pas for Sevalt Tomassen til Bergen i Norge, frem og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K.

— (—). Miss. til hertugen af Württemberg. Prinsen har først igår modtaget hans skrivelse af 12. dec. f. å. og deraf erfaret hans gemalinde fru Anna Catharinas nedkomst og modtaget hans gode ønsker for det kommende år. Prinsen takker for notifikationen, lykønsker og udtaler sine bedste ønsker i begge anledninger. T. K.

— (—). Miss. til hertugen af Württemberg. Prinsen har igår modtaget det brev, i hvilket han meddeler, at hans lille søn hertug Eberhard af Württemberg er død, og udtaler sin medfølelse i den anledning. T. K.

— (—). Miss. til hr. Christian Vilhelm, markgreve af Brandenburg. Prinsen har først igår modtaget hans skrivelse af 2. jan. d. å. med hans gratulationer i anledning af det nye år. Prinsen takker herfor og udtaler ligeledes sine bedste ønsker for det nye år. T. K.

6. juli (—). Pas for Christian Schuchmacher til Frederiksborg og København, hen 2 vogne, tilbage 1 vogn. Udt. i T. K.

7. juli (Nykøbing). Passeddell for kgl. styrmand Jens Ibsen til København, 1 vogn. Udt. i T. K.

10. juli (—). Se 1642 u. d. (efter 31. dec.).

— (—). Pas for en ligger, Hans Grydestrup, til København, 1 vogn. Udt. i T. K.

— (—). Befaling om, at rentemestrene Sten Beck og Melchior Oldeland til prinsens fornødenhed vil skaffe 500 alen ølandske slebne fliser, som prinsen skal bruge på Nykøbing slot. Underskrevet af prinsen. Orig. (Kasseret ved iturivning, se 31. dec. 1642.).

12. juli (—). Miss. til greve Pentz. Albert Denis¹ har berettet, at der nylig i sagen angående Juan de Rocho Pinto og Jacques de Boudier dels er afsagt retskendelse, dels af kongen er foranlediget forligsforhandlinger. Da sagen imidlertid kræver hurtigere eksekution, har han som forsåvidt interesseret i den ansøgt prinsen om til hurtigere fremme af den at støtte ham med en skrivelse til adressaten. Skønt denne uden tvivl alligevel i denne sag ufortøvet vil anordne, dels hvad kongen har befaleet, dels hvad hans dommerembede kræver, har prinsen dog ikke villet undlade at støtte forbemeldte sin tjener Albert Denis og henstiller derfor til grev Pentz, at han i sagen mod Boudier skaffer Albert Denis hurtig og kort ret. T. K.

(Bilag:) Tysk kopi, dat. Glückstadt den 7. juni 1641, af miss. fra kongen til hr. greve Pentz, dr. Reimarus Dorn og Franciscus Stapel, råder. Skønt der i disse dage er afsagt og offentliggjort kendelse i sagerne angående Juan de Rocho Pinto og Jacques Boudier, vil kongen alligevel lade forsøge, om det ikke er muligt at forlige parterne med det gode for at undgå vidtløftigheder. Kongen kommitterer og befaler dem derfor så snart som muligt atter at foretage en mindelig forhandling, men dersom denne ikke skulle føre til noget, skal kendelsen forklares således, at liqvidum, som også Boudier selv erkender, ikke skal forhales

¹ Albert Dionysius, prinsens faktor i Hamburg.

ved illiquidum, idet der så skal følge eksekution på hin, medens denne udsættes til proces og kendelse.

12. juli (Nykøbing). Miss. til dr. Jesper Brochmand. Denne Aksel Bredal, hører ved Nykøbing skole, har berettet, at Toedstrup¹ sogn i Sjælland er ledigt, og har bedt om, at prinsen for den tjeneste, han har gjort her ved skolen, vil støtte ham, så at han kan få dette kald. Da prinsen erfarer, at han har gode gaver, og at menigheden i nævnte sogn er ham bevågen, beder han adressaten om for forskrevne årsagers skyld at støtte ham, så at han må få nævnte kald. K.

— (—). Pas for en fyrstelig sønderborgsk enspænder til Sønderborg, 1 vogn. Udt. i T. K.

— (—). Passedel for Jørgen Bud til Korsør og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K.

— (—). Pas for Hans Wiltfang, kongeligt postbud, til København, 2 vogne, og tilbage igen, 1 vogn. Udt. i T. K.

13. juli (—). Miss. til hertug Frederik Vilhelm, kurfyrste af Brandenburg. Prinsens forhenværende lakaj Martin Hoffman, der af hensyn til prinsens anbefaling til kurfyrstens afdøde fader er blevet antaget i dennes tjeneste, har til sin egen store skade, efter hvad han selv beretter, uformodet fået påtvunget en ulykke, og søger nu hos kurfyrsten den yderste nåde, som det kan ses af hans vedlagte bønsskrift m. m. Da prinsen gerne vil støtte nævnte Martin Hoffman på grund af de tjenester, han har ydet prinsen, beder han kurfyrsten om at bevilge ham den ansøgte pardon, ophæve beslaglæggelsen af hans hus og lade hans hustru og børn passere frit ud². T. K.

— (—). Pas for dr. Dietrich til Helsingør og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K.

¹ Tostrup, Merløse h., jvfr. 20. juli s. å. ndfr. ² Der står: »wie auch freye Ausstattung seines Weibes v. Kinder. . . wiederfahren«. I stedet for »Ausstattung« har der oprindeligt stået »Entlösung«.

13. juli (Nykøbing). Pas for Gert Beriderdreng til Kolding med 1 hest, frem og tilbage 1 vogn. Udt. i T. K.

— (—). Pas for mag. Henrik Brun til Haderslev og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K.

15. juli (—). Pas til Claus Müller knægt¹ til Kolding, 1 vogn hen og 2 vogne tilbage. Udt. i T. K.

17. juli (—). Pas for brøndmester Johan Scharffenberg til Kolding og derfra til København, 2 vogne. Udt. i T. K.

— (—). Pas for Søren Jørgensen livknægt til Viborg, 1 vogn og tilbage 2 vogne. Udt. i T. K.

18. juli (—). Pas for m. Otto Schmidt til Haderslev til udførsel af 4 følhopper² og 4 heste, frem og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K.

— (—). Passeddel for Thomas Postbud til København og Helsingør³, 1 vogn. Udt. i T. K.

19. juli (—). Miss. til Christof Jacob von der Lippe⁴. Da prinsen er klar over, at i disse forvirrede tider bl. a. hans opvartning hos hans svoger hertug August af Sachsen ikke falder så nødvendig og tjenlig, og da han også ønsker at have ham her en tid, anmoder prinsen ham om at bestræbe sig for snarest at begive sig tilbage hertil, så at prinsen i et par årstid kan nyde godt af hans nærværelse. T. K.

20. juli (—). Miss. til Mogens Pax. Det berettes, at menigheden i Tostrup ikke alene har følt sig tiltalt af en af hørerne ved skolen i Nykøbing, ved navn Aksel Bredal, men også straks har villet give ham kaldsbrev, men at Otte Marsvins foged på Bonderup på sin øvrigheds vegne ikke har villet tillade dette. Da nævnte hører har skikket sig vel her ved skolen og ellers skal have gode gaver og derfor også har fået

---

¹ K. har: Claus Müller Knecht. Der kan være ment: Klaus Møllerknægt. ² »4 Wilden«. ³ ør er glemt i K. ⁴ K. har: Libbe.

tilslutning fra menigheden i Tostrup med provsten, og da Otte Marsvins foged ellers ikke synes at have nogen grund til at forhindre ham i at få kaldet, beder prinsen Mogens Pax om på kongens vegne og efter hans ordoonnans med provsten efter menighedens begæring at hjælpe nævnte hører til samme kald, så der ikke gøres ham nogen forhindring deri og ikke gives årsag til splid. K.

20. juli (Nykøbing). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Det er pålagt bønderne i Ålholm len at betale den akkordløn, der er medgået til Guldborg færgebrog, og som skal beløbe sig til henved 18 sletdlr. Da de nu har ansøgt om eftergivelse af disse penge, har prinsen læmpet det således, at bønderne skal betale halvdelen af nævnte arbejds løn, medens den anden halvdel skal betales af Ålholm len på prinsens vegne. Lensmanden hr. Palle Rosenkrantz til Krenkerup skal føre sig det til regnskab, hvori det skal godtgøres ham. K.

23. juli (—). Pas for Justinianus og Ramin til Glückstadt, frem og tilbage, i riget 1 vogn. Udt. i T. K.

24. juli (—). Pas for Herman Skrædder¹ til Sorø og derfra til København og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K.

25. juli (—). Miss. til grev Pentz. Såvel fyrstinden fru Hedvig, født af Danmark, kurfyrstinde af Sachsen, enke, som hertug Frans Henrik af Sachsen har anbefalet denne brevviser Benedix Kress, forhenværende svensk major, til prinsens opvartning, men da prinsen for tiden ikke behøver hans tjeneste, men har fået berettet, at han skal være en dygtig mand og have god viden i fortifikationen, har prinsen ment at gøre kongen en tjeneste ved at gøre ham opmærksom på nævnte major ved denne anbefalingsskrivelse, så at kongen derefter kan blive vel betjent ved hans opvartning. Han beder derfor grev Pentz anmelde majoren hos kongen og, når

¹ Vel livskrædder Herman Tiegel.

han har fastslået hans gode egenskaber, da at anbefale ham til kongen. T. K.

27. juli (Nykøbing). Passeddel for en fordrevet adelsmand Johannes Polidanus i Falster og Lolland. Udt. i T. K.

29. juli (—). Pas for Christian von Sahlingen til Frederiksborg og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K.

31. juli (—). Miss. til hr. Frans Carl af Sachsen. Hans ankomst til Nykøbing ville altid have været prinsen meget kær og behagelig, idet han kunne vise ham al tilbørlig venlighed, og prinsen havde indrettet sig på endnu i rum tid at afvente hans ankomst her, men prinsen erfarer nu daglig, at de på denne årstid sædvanlige sygdomme begynder at brede sig meget her, så at han bliver nødt til som følge heraf sammen med sin gemalinde og deres hofstat at rejse bort for en tid. Han mener at måtte meddele ham dette, dog med den besked, at dersom han får bestemt underretning om, at han kommer, vil han ikke unddrage sig, men vil blive til stede for at give ham en venlig modtagelse. T. K.

— (—). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Da prinsen er højlig forårsaget at lade indlagte forbud udgå, anmoder han ham om ufortøvet at lade det forkynde på de tilbørlige steder, så at ingen kan påstå at være uvidende om det. Han skal ellers, såvidt hans embede medfører, medvirke på det bedste til, at samme forbud efterkommes. K.

— (—). Åb. brev. Da der ikke alene henstår uberigtiget store restancer af landgilden, men også tilkommer prinsen en hel hob af lenskornet, hvormed han i år har forstrakt sine bønder til sædekorn, og da det nu ved Guds velsignelse er kommet såvidt, at undersåtterne kan betale såvel restancerne som lenskornet, forbydes det alle prinsens bønder at afhænde deres korn til købstadmænd eller andre, ej heller tilstedes nogen vurdering i deres bo, før de rigtig har ydet deres landgilde. Prinsens bønderfogder skal have

nøje tilsyn dermed og lade sætte tærskere hos dem, som de tvivler på, og lade dem aftærske det korn, de resterer med, og føre det til Nykøbing slot. K.

(Bilag:) Memorial fra Peder Helt, dateret Nykøbing slots skriverstue den 26. juli 1641, hvori han skriver, at da det overalt her på landet i år ser vel ud til, at bønderne vil få en temmelig god kornhøst, og da der i Falster henstår store restancer af landgilden for de forrige år foruden det lenskorn, som prinsen har forstrakt til såkorn, og som beløber sig til henved 12 store læster, henstiller han til marskallen at foreslå prinsen ved lensmandens hjælp i tide at få udstedt et forbud mod, at bønderne afhænder deres korn til købstadmænd eller andre, og mod at der tilstedes nogen vurdering i deres bo, førend de har ydet deres landgilde. Endvidere skal det befales bønderfogderne at holde nøje tilsyn og i tvivlstilfælde at lade det korn, bønderne resterer med, aftærske og føre til Nykøbing slot. Sker det ikke, må det befrygtes, at landgilden vil fremkomme sent. Endvidere ønsker han at vide, om de bønder i Falster, som giver smørlandgilde, skal yde smør eller penge, og hvor meget de skal give for tønden.

31. juli (Nykøbing). Miss. til greven af Oldenborg. Borgemeester i Roskilde Gert Schrøder har berettet, at hans søstersøn Herman Schwertfeger som følge af nogle ubevislige skældsord, som Lisabet Trennepols¹ i Oldenborg har rettet mod ham, i ubesindighed har øvet vold mod hendes vinduer, hvorfor han straks er blevet indsat i fængsel på slotet. Han har derfor bedt prinsen om at sende en skrivelse til greven, for at han indtil sagens udgang mod passende kavtion kan blive løsladt fra fængslet, og at det, som han har begået af ungdommelig ubetænksomhed, må blive bedømt så mildt som muligt. Da nævnte borgemeester er en velfortjent mand, beder prinsen greven om at lade nævnte Schwertfeger blive løsladt fra fængslet og iøvrigt lade hans forbrydelse blive betragtet i nåde og med mildhed. T. K.

¹ K. har: Tremepols.

(Bilag:) Ansøgning fra Gert Schrøder, dateret Roskilde den 28. juli 1641, om hans søstersøn Herman Swertfeger af Oldenburg, Johan Swertfegers søn, der på grund af nogle ubevislige skældsord, der er brugt mod ham af Lisabet Trennepols, er gerådet i »perlament« og i ubesindighed har slået 6 af hendes vinduer ud. Han blev straks efter samme kvindes angivelse (måske også for slægts- og svogerskabs skyld) indsat fængslingen på slottet. Han beder prinsen skrive til greven af Oldenburg for at få ham løsladt (muligt mod borgen) og hans handling bedømt så mildt som muligt.

31. juli (Nykøbing). Pas for kammerfruen til Frederiksborg og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K.

1. aug. (—). Miss. til fru Anne Sparre. Af Jost Frederik von Pappenheims relation har prinsen erfaret, at hun foruden de andre to gårde i Trustrup og Hjelm ikke vel kan miste sin ene gård i Grænge, og da prinsen ikke er tjent med de to førstnævnte, anmoder han hende om, hvis det er muligt, da at lade ham få den ene gård i Grænge alene mod tilbørligt vederlag. Hun anmodes om at indsende erklæring derom til Jost Frederik von Pappenheim, som så efter prinsens befaling skal forhandle med hende derom. K.

— (—). Pas for Hans Christof v. Ziegesar til Holsten og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K.

5. aug. (Vordingborg). Passeddel for den svenske marskal Henrik Blums tjener til Holsten og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K.

— (—). Pas for sæbesyderen fra Nykøbing til Holsten og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K.

8. aug. (Antvorskov). Miss. til Wenzel Rothkirck. Kongens berider på Antvorskov Ejler Pedersen har andraget om at måtte få kronens part af korntienden af Egeslevmagle sogn i Antvorskov len (som Hans Könningsham¹ nu

¹ John Cunningham.

har i fæste) efter bemeldte Konningshams død for rimeligt fæste og en af hans sønner efter ham og har bedt prinsen være ham behjælpelig med en skrivelse til adressaten, hvilken prinsen ikke har villet nægte ham på grund af hans lange og tro tjeneste, som han har bevist kongen og prinsen. Denne beder derfor Wenzel Rothkirck, nårsomhelst bemeldte Konningsham dør, da at lade fornævnte Ejler Pedersen fremfor nogen anden få samme tiende på livstid for rimeligt fæste og sædvanlig afgift. K.

12. aug. (Frederiksborg). Pas for Peder Mortensen, ridefoged på Ålholm, fra Nysted til København og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K.

13. aug. (—). Åb. brev, hvorved det forbydes alle, både kronens og andre bønder i Lolland, at holde geder mod recessen. Prinsen har givet nogle kronens bønder i Ålholm len i Lolland tilladelse til at holde geder, men dog ikke anderledes, end at det ikke må være til nogen skade. Da det nu berettes og ved lovligt syn og tingsvidner bevises, at både disse geder og andre har gjort stor skade på skovene såvel som på frugthaver og pile, befales det alvorligt kronens bønder i Lolland at afskaffe alle geder, ligesom det aflyses, at kronens eller andre bønder må holde geder mod loven og recessen. Hvis nogen ikke retter sig herefter senest inden St. Mortensdag, skal lensmanden på Ålholm tiltale dem derfor. K.

—¹ (—). Bevillingsseddel for Erik Stensen til at holde mageskifte med hr. Bertel Nielsen, sognepræst ved Søllestedgård, om nogle stykker jord, dog med præstens vilje og uden skade for den til præstegården hørende grund og ejendom. K.

— (—). Pas for Gersdorffs tjener til Nykøbing og derfra til København, 6 vogne. Udt. i T. K.

16. aug. (Kbhvn.). Miss. til de forrige toldere Herman Holst og Gødert Braem. Af kongens ordonnans ved de, hvad kon-

¹ Årstallet mangler.

gen har forordnet til underhold af prinsens hofstat, både i vin, speceri, rede penge og andet, og at alt det skulle begynde fra Mikkelsdag samme år 1638, hvilken forordning i sig selv er klar og noksom forstås således, at Mikkelsdag år 1638 skulle den første leverance begynde, og de følgende leverancer siden kontinuere derfra. Og skønt prinsen ikke havde ventet nogen vanskelighed heri og ikke heller ventet nogen anden eksplikats hverken af dem eller nogen anden af kongens tjenere, af adskillige årsagers skyld, så er det dog som følge af vrang forståelse kommet så vidt, at der vil blive trætte med prinsen om hele den første leverance. Prinsen forlanger derfor, at de forfærdiger et rigtigt overslag i penge over alt det, som de skulle have begyndt at levere Mikkelsdag 1638, og straks tilsender prinsen det under deres egen hånd. Ligeledes skal de dermed sende kopier af alle prinsens kvittanser og ydermere tale og forliges med deres efterfølgere i deres embede herom, for at prinsen, når det forlanges af dem, kan få det, som kongen har forordnet til ham, da de og andre kongelige tjenere ikke behøver andet end prinsens kvittans, og det er tilstrækkeligt, når de er forsynet med den. Skulle der blive gjort en eller anden mangel deri, skal de henvende sig til prinsen derom. K.

16. aug. (Nykøbing). Lavrids Jørgensen klejnsmeds ed, hvorved han, da prinsen har betroet ham at forfærdige hovednøglen til Nykøbing slot, til Kodsløs¹, Bønnedsgård og andre låse, sværger ikke at bruge nogen falskhed i nogen måde dermed, heller ikke at lade nogen anden gøre samme nøgle, men forfærdige den med sine egne hænder. K.²

17. aug. (Frederiksborg). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Denne hr. Jørgen Lavridsen, kapellan i Stubbekøbing, har berettet om sine fattige vilkår ved hans kald, som kan ses af hans vedlagte supplikats, og da der nu er et degnekald i Åstrup ledigt, hvor degnen for kort tid siden er død,

¹ Korselitse. ² Ved eden ligger kopi af hans bestalling af 1. sept. s. å.

har han bedt prinsen om en skrivelse til hr. Palle Rosenkrantz om, at han må få den indkomst, som forskrevne degn har haft, til forbedring af hans løn. Prinsen beder ham derfor om (såfremt det ikke er imod kongens forordninger og ikke heller i fremtiden vil forårsage stridigheder) at hjælpe ham til fremfor nogen anden at få den afdøde degns indkomst, så længe han er ved kaldet og på betingelse af, at han på sin egen bekostning skaffer og holder en dygtig substitut, enten fra Nykøbing skole eller andetsteds fra, som menigheden og ungdommen i samme kald kan være tilbørlig tjent med. K.

17. aug. (Frederiksborg). Passeddél for Henrik Lakaj til Nykøbing og tilbage hertil, 1 vogn. Udt. i T. K.

18. aug. (—). Generalpas for kongens ingeniør Hans Jacobsen, som efter kongens befaling har at arbejde og rejse adskillige steder i riget og også undertiden på prinsens vegne. Hvor hans vej falder i riget, skal der i købstæderne skaffes ham en borgervogn og i landsbyerne nødtørftig bøndervogn med tilhørende heste og fri færgé over færgestederne. K. (hvortil er benyttet orig. af 20. april 1640 med rettelser, seglet aftaget og prinsens underskrift gennemstreget) og orig. i orig. breve, åb. og lukkede, 1626—47, bagpå hvilken på tysk er skrevet: Dette pas blev renoveret i Nykøbing den 15. juni 1642. Udt. (m. datum: 17. aug.) i T. K.

20. aug. (—). Pas for dr. Küsters søn Henrik fra Nykøbing til Haderslev og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K.

21. aug. (—). Miss. til Sten Beck, rentemester. Denne prinsens færgemand ved Gåbense færgé i Falster Frederik Mortensen har berettet, at han er kommet i trætte med Jacob Madsen i Christianshavn om et skib, som han har fragtet af ham til sejlads på fremmede steder, som den mellem dem afsluttede kontrakt indeholder. Skibet er nu kommet hjem, men kan ikke blive losset, og da hans næring forsømmes meget derved, har han bedt prinsen om en intercessionsskrivelse, for at han desto bedre kan blive hjulpet til rette. Prinsen anmoder

Sten Beck om at opfordre admiralitetet til snarest at få hans sag ført til ende. K.

22. aug. (Frederiksborg). Miss. til hertug Frans Albrecht. Prinsen erindrer meget vel, at han har lovet hertugen 6 vognheste, og han har forlængst haft dem i beredskab, men har villet lade det bero med dem, indtil hans broder hertug Frans Carl af Sachsen kom. Da prinsen nu erfarer, at han denne gang ikke kommer til prinsen, ved han ikke, hvorhen og hvorledes han skal sende de 6 heste, og beder derfor adressaten om snarest at meddele ham, hvorhen han ønsker at få dem sendt. T. K.

23. aug. (—). Miss. til Sten Beck. Frederik Mortensen, færgemand ved Gåbense i Falster, har for få dage siden¹ erhvervet prinsens skrivelse til Sten Beck om at støtte ham hos admiralitetet i en trætte med Jacob Madsen, boende i Christianshavn, så at sagen snarest kunne blive bilagt og forligt. Da det nu berettes, at sagen forholder sig anderledes, og da det af deres dokumenter og kontrakter fremgår, at sagen ikke kan føres for admiralitetet, men må høre for Jacob Madsens værneting, skal den henvises til værnetinget. K.

24. aug. (—). Pas for Henrik Lakaj til Nykøbing at overbringe hofmesterinden, 4 vogne hen og 1 vogn tilbage. Udt. i T. K.

28. aug. (—). Miss. til grev Pentz. Denne brevviser Hans Caspar aus dem Winckel, oberstløjtnant, har ansøgt prinsen om at anbefale ham hos kongen til en stilling under dennes hvervede folk. Da man for prinsen har rost hans tapre og mandige egenskaber, og han gerne så ham antaget, anbefaler han oberstløjtnanten på det bedste til ham og beder ham formidle det således hos kongen, at han i overensstemmelse med sine egenskaber må få en stilling blandt kongens hvervede folk, såfremt der skulle blive foretaget hvervninger. T. K.

---

¹ 21. aug. ovfr.

28. aug. (Frederiksborg). Pas for den kurbrandenborgske marskal Bernhard von Waldow til Glückstadt og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K.

1. sept. (Nykøbing). Bestalling for Lavrids Jørgensen som prinsens hofkleinsmed med en løn i det første år på 80 rdlr., at betale af prinsens rentekammer, og de følgende år 100 sletdlr. årlig, hvormed også alt gammelt arbejde skal være betalt, så at han ikke må føre noget til regnskab derfor, men om det nye arbejde skal der altid fortinges med ham, og han betales derefter. Han skal rette alle låsene på Nykøbing slot, Korselitse, Bønned, Skjørringe og de dertil hørende huse og ladegårde og ligeledes på ledene i skovene og på markerne efter hovednøglen og troligen omgås med samme hovednøgle, ikke lade nogen anden lave den, men forfærdige den med sin egen hånd. Alt det forefaldende arbejde, som vedrører hans eget håndværk, så tit det befales ham, gammelt eller nyt, på forbemeldte steder skal han ufortøvet forfærdige efter sin ed. Bestallingen skal begynde den 1. septbr. d. å., hvorefter kammer-skriveren skal have at rette sig. (Bagpå er skrevet:) Denne copia bekender jeg at vil holde og stadfæster med min egen hånd. Lavrids Jørgensen, egen hånd. Kopi (ved K. af 16. aug. ovfr.).

7. sept. (—). Pas for kammerjunker Gerstorffs tjener Nikolaj til København, 10 vogne. Udt. i T. K.

— (—). Pas for oberst Schiessbogens tjener til Helsingør og Haderslev, 1 vogn. Udt. i T. K.

— (—). Pas for hr. Palle Rosenkrantz's tjener Hans Kar til Haderslev og tilbage. Udt. i T. K.

— (—). Pas for den kurlandske trompeter, 1 færge til Lübeck. Udt. i T. K.

11. sept. (—). Ordonnans til Knud Christensen, »som af kancellisten Volcker blev sat in forma¹, om at Knud Chri-

¹ Denne påtegning på bagsiden er skrevet af Christof Lebzelter, brevets tekst er formentlig skrevet af kancellist Volcker.

stensen skal skaffe denne prinsens lakaj Morten Gallas 14^{3/4} alen mørktonet, brun småblommet caffluøell¹, der skal forbruges til prinsens fornødenhed, og som skal blive godtgjort i Knud Christensens regnskab. K.

12. sept. (Nykøbing). Ordonnans til kongens urtegårdsmænd over Københavns lysthave om at lade Peter Gagelman få udleveret 40 tdr. buksbom, som skal bruges til Nykøbing lysthave. K.

13. sept. (—). Pas for Albrecht von Güntheroth til Heiligenhafen, 3 vogne og fri færge. Udt. i T. K.

— (—). Passeddel for Valentin Trefvents, tysk skolemester, til København, 1 vogn. Udt. i T. K.

14. sept. (—). Pas for Hilarius Gartner til Vordingborg og Næstved, 1 vogn hen og de nødtørftige tilbage. Udt. i T. K.

— (—). Passeddel for Erik Fisker til Maribo, 6 vogne. Udt. i T. K.

15. sept. (—). Pas for Christian v. Sahlingen til Malmö og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K.

— (—). Miss. fra prinsesse Magdalena Sibylla til Caspar von Bonikow, kursachsisk kammerråd. Hendes kammerjomfru Anna Brigitta von Kindtritz har berettet, at hendes fader Christoffer Volckmar von Kindtritz befinder sig i en kummerlig og ulidelig tilstand, og at han i sin alderdom mangler alt underhold, men at han i året 1613 har indskudt 7000 fl. i prinsessens faders rentekammer. Disse penge er hans eneste håb her i verden for den tid, han har tilbage. Ganske vist ved han, at det i disse svære tider ikke vil være muligt at hæve disse penge med renterne i hendes faders rentekammer, og han vil også gerne lade dem blive stående dér, indtil der, forhåbentlig meget snart, kommer bedre tider, hvis han blot fra nu af i fremtiden må blive hjulpet med renterne, der udgør 350 fl. årlig. Hun har derfor ansøgt prin-

¹ Kaffløjl, et slags tøj med fløjlsluv på den ene side.

sessen om en anbefalingsskrivelse for hendes gamle fader til adressaten, for at han, ikke mindst ved adressatens hjælp, kan opnå dette hos prinsessens fader, og han derved kan blive fri for bekymringer og sorger med hensyn til sit underhold. Prinsessen beder ham derfor om på det flittigste at bestræbe sig hos hendes fader for, at nævnte kammerjomfrus fader må få renterne af de omtalte 7000 fl., nemlig 350 fl. årlig, udbetalt årlig i fremtiden. T. K.

15. sept. (Nykøbing). Miss. til Christian Rantzau. Denne Marcus Marci fra Meldorf i Sydditmarsken har i rum tid tro og flittig tjent en af prinsens hofjunkere, som for nogle år siden er død, og da prinsen under ham al mulig forfremmelse, så meget mere som han er indfødt i et af dennes fyrstendømmer, anmoder han Christian Rantzau om, når det i hans amt liggende schönfeldske fogedi fremtidig bliver ledig, da at tænke på Marcus Marci og forfremme ham dertil. T. K.

— (—). Miss. til grev Pentz. Denne brevviser Levin von Körbitz har i lang tid opholdt sig som page hos forskellige potentater, men da sådanne stillinger ikke længer anstår ham, og han tragter efter at nå højere, navnlig ved krigsvæsenet, har hans fætter, prinsens hofmarskal Johan Christof v. Körbitz, ansøgt prinsen om ved en skrivelse til adressaten at anbefale ham på det bedste. Prinsen beder derfor denne på nærværende ekspedition at lade ham få fændrikscharge og, hvis en sådan for tiden ikke er ledig, da at beholde ham så længe hos sig eller lade ham opvarte en anden officer i den tid. T. K.

— (—). Miss. til ærkebiskoppen af Bremen. Da prinsen har til hensigt til sin forlystelse at anlægge et galleri af smukke frugtbare frugttræer ved sin have i Nykøbing, men ikke her kan få de fornødne træer dertil, og da han ved, at der i hans ærkebispestift og navnlig i Altenland findes en Guds vel-signelse deraf, beder han ærkebiskoppen vise ham den venlighed at lade ham få ialt 150 af de smukkeste æble- og pæretræer, som er podet for et par år siden, så snart som muligt og, om muligt, endnu til en passende tid til efteråret. T. K.

15. sept. (Nykøbing). Åb. brev, hvorved prinsen bevilger, at hr. Jørgen Lavridsen, kapellan i Stubbekøbing, hvis indkomst af hans kald er såre ringe, så at han kun slet kan opholde sig ved den, og som i langsommelig tid med stor besværlighed har forestået sit kald uden forfremmelse, må få al indkomsten og rettigheden af degnekaldet i Åstrup sogn, som nu er ledigt, så længe som han og hans hustru er ved kaldet, dog skal han på sin egen bekostning skaffe en dygtig substitut, som menigheden og ungdommen i samme kald nøjagtigt og tilbørligt uden klage kan være tjent med, og skaffe ham underhold, eftersom de kan blive enige med hinanden om og med vidende og samtykke af dem, der bør have inspektion dermed. K. Samtidig, af Hans Christensen bekræftet kopi i Christian (V)s arkiv. Forskelligt: Kopier af breve udstedt af Christian (V).

— (—). Bestalling for dr. med. Heilwig Dietrich som prinsens og hans gemalindes livmedikus »von Haus aus«¹. Han skal være forpligtet til to gange om året, nemlig om foråret og om efteråret, at give møde hos prinsen og opvarte denne og ligeledes godvillig indfinde sig, hvis han bliver tilsagt i særlig anledning til prinsen eller dennes gemalinde, og råde og behandle dem på det omhyggeligste, ikke blot i tilfælde af svaghed og sygdom, men også når de er ved godt helbred, ikke alene med medikamenter, men også, hvis det kræves, kirurgisk. Hvis prinsen eller hans gemalinde skulle blive hjemsøgt af svaghed og måtte bruge medikamenter, skal han have et vågent øje dermed og anordne og tilberede dem med den største flid og omsorg, som det sømmer sig en tro livlæge og medikus, eller, hvis de tilberedes af prinsens hofapoteker, selv være til stede derved og ikke tillade, at de kommer i fremmede hænder. Recepterne til det, som han foreskriver prinsen og hans gemalinde, skal han indføre i en særlig bog, opbevare den for prinsen og ikke indføre andre recepter i den. Hvad han erfarer om prinsens og hans gemalindes sundhedstilstand eller svaghed, og hvad der herom betroes ham,

¹ Han var kurfyrsten af Brandenburgs livmedikus og havde behandlet prinsen i 1638.

eller han erfarer i prinsens kammer eller andetsteds, bør han tie stille om og ikke meddele nogen det, men bør holde det stille hos sig selv. Til gengæld herfor skal han have en årlig løn af 400 speciedlr. ialt, hvorudover han ikke skal have mere at fordre. Hvis prinsen lader ham tilkalde udover forår og efterår, skal prinsen afholde omkostningerne derved og forsyne ham med nødtørftig fortæring (som han med diskretion vil vide at moderere tilbørligt) og med fri befordring her i riget. Såfremt prinsen ikke længer skulle ønske at beholde ham i denne bestilling, eller han ikke skulle ønske at forblive længer i den, skal det stå begge parter frit at opsiges den med et halvt års varsel. T. K.

15. sept. (Nykøbing). Pas for Henrik Guldsmed til København og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K.

15. (16.)¹ sept. (—). Ordonnans til kongens byfoged og tolder i Nykøbing om frit at lade passere 2 køer, som tilhører Claus von der Lindens brøder, superintendent i Perleberg i Mecklenburg, og som prinsen har bevilget ham at måtte udføre. K.

16. sept. (—). Pas for Martin Nielsen kusk til Helsingør, frem og tilbage 3 vogne. Udt. i T. K.

— (—). Pas for Peter Helt »mit Schanz«² til København og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K.

— (—). Pas for Albrecht Güntherroth, fyrstl. holstensk hofjunkker, 3 vogne i riget og 1 vogn i Holsten. Udt. i T. K.

20. sept. (Frederiksborg). Miss. til Aksel Ugerup. Nogle venner af denne Wilhelm Grothusen har berettet, at han har foresat sig at se og lære noget i krigen, og har bedt prinsen

¹ Brevet er under teksten dateret 16., på bagsiden 15. sept. Da teksten er skrevet med en anden hånd og påskriften med Christof Lebzelters, er det sandsynligt, at denne har ekspederet den indsendte, forud daterede tekst sammen med de andre breve af 15. sept. ² Skal muligvis oversættes: ved lejlighed, idet Schanz(e) kan være den af fransk: »chance« afledede tyske form (jvfr. ældre dansk: skanse, kans i betydningen lejlighed).

anbefale ham til adressaten. Prinsen beder ham optage denne Grothusen i sin opvartning og siden være ham behjælpelig med hans befordring. K.

27. sept. (Kbhvn.). Miss. til hofmarskal Johan Christof von Körbitz og husfoged Christoffer Krämer. Da en del af prinsens staldknægte i Nykøbing i højeste grad har beklaget sig over hans livknægt Søren Jørgensen, og prinsen alvorligt ønsker at få grundigt kendskab til stridighederne mellem dem, skal adressaterne snarest muligt mødes på et bestemt sted, tilsige begge parter til at møde for sig, forhøre dem, lade deres udsagn nedskrive af ridefogden over Nykøbing len Hans Jensen og ufortøvet indsende en relation om alt, hvad der sker ved denne dem pålagte kommission, til prinsen. T. K.

— (—). Pas for hofmarskallen til Nykøbing og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K.

1. okt.¹ (—). Ordonnans om, at det er bevilget denne seddelviser Hans Davidsen Sweryn at indskrives på Bremerholm i kongens tjeneste som skibsskriver, som han tilforn har været². K.

2. okt. (—). Ordonnans, hvorved efterskrevne Bøtøes mænd³, nemlig Hubert Følckersen, Hans Frise, Morten Dirichsen, Cornelis Lampersen, Claus Dirichsen, Erik Nielsen, Denis Hansen, Mikkell Rasmussen, Johan Lampersen og Erik Christoffersen, får bevilling til hver at udskibe til Tyskland 2 gamle køer, dog mod betaling af den sædvanlige told. K.

3. okt. (—). Pas for Oluf Lakaj til Nykøbing og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K.

7. okt. (—). Åb. brev om, at Peder Nielsen, kongens renteskriver, og Peder Grøn, kongens møntmester, skal give møde

¹ K. er under teksten dateret u. d. septbr., men på bagsiden af Christof Lebzelter, der ikke har skrevet den, 1. okt. Dette er sikkert udfærdigelsesdagen. ² K. har derefter haft: med hans resterende kost og løn og ellers etc. Dette er atter slettet. ³ Mænd fra Bøtø, Veggerløse s., Falsters Sønder h.

på det skifte, som nu skal foretages mellem prinsens livkirurg Jacob Hogenwald på den ene side og hans søster og Magdalene Lüders' kreditorer på den anden side, og varetage hans interesser, så at der ikke sker ham for kort heri. K.

7. okt. (Kbhvn.). Søpas for Frederik Mortensen på Falster, som har affærdiget sit skib »Den springende Hjort« på købmandskab til Bristol i England med Ulrik Frederiksen som skipper, bådsfolk og ombordværende varer, frem og tilbage. K.

9. okt. (—). Miss. til hertug Frans Albrecht af Sachsen. Hans skrivelse af 5. aug. har prinsen modtaget den 2. ds. og deraf set, at årsagen til, at han har indladt sig i kejserlig og kursachsisk tjeneste, er de oprigtige og fredselkende hensigter, som har ledet ham. Prinsen lykønsker ham til hans nuværende charge og ønsker, at Gud vil velsigne hans intention med et heldigt resultat, for at han kan nå det tilsigtede mål til udødelig berømmelse for ham selv og til tilfredshed for den tyske nations fælles fædreland. P. S. Hertugen vil såvel af prinsens som af sin broder hr. Frans Carl af Sachsens skrivelse være underrettet om, at prinsen forlængst har haft de ham lovede 6 vognheste beredt og har afventet meddelelse om, hvor han ønskede at få dem. Men da prinsen hidtil ikke har fået nogen besked derom, skal han herved til overflod endnu engang meddele ham dette, og at han venter nærmere besked såsnart som muligt herom. T. K.

— (—). Pas for dr. Küster til Lund i Skåne og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K.

— (—). Passeddel for Mikkel Mortensen færgemand til Vordingborg, 1 vogn. Udt. i T. K.

10. okt. (—). Passeddel for Peter Bager til Nykøbing, 1 vogn. Udt. i T. K.

11. okt. (Nykøbing). Åb. brev, hvorved prinsen bevilger, at de supplicerende bønder, Bønnet og Hadslids

mænd¹, må fortinge plankegærdet, som supplikatsen formelder om, til hvem de vil, dog at gærdet bliver sat vel og ustraffeligt og udenpå graven. Om deler, søm og anden slig be- kostning vil prinsen resolve, når han igen kommer til sin residens². K.

14. okt. (Nykøbing). Miss. til hertug Johan Georg af Sachsen. Da prinsen erfarer, at hr. Frederik, hertug til Sles- vig, Holsten etc., vil sende nogle heste til den kursachsiske resi- dens, benytter han lejligheden til at medsende med følgende 2 tyrkiske heste med anmodning til ham om at tage til takke med disse, så gode som han har dem. T. K.

— (—). Miss. til hertug Frans Carl af Sachsen. Han vil sik- kert erindre, at prinsen for længe siden har lovet hans broder hr. Frans Albrecht, hertug af Sachsen-Engern-West- falen, 6 vognheste. Da prinsen nu agter at opfylde dette løfte, fremsender han ved denne sin enspænder Bastian Leder- man ovennævnte 6 vognheste med ønsket om, at de må komme ham ligeså vel i hænde, som de nu befinder sig, og med an- modning om snarest at ville sende dem videre til hertug Frans Albrecht. T. K.

— (**Kbhvn.**). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Jacob Madsen, borgemester på Christianshavn, har forstrakt prinsen med en god sum penge på det korn, som i år kan falde på Halsted kloster len. Da hans skibe nu er på rejsen for at afhente samme korn, skal adressaten med det første lade levere ham alt det byg, som er faldet eller kan falde dér i lenet. K.

¹ Der er formentlig tænkt på indbyggerne i Bønned og Hasselø i Falsters Søn- der herred (jvfr. H. Hjelholt om Haslingernes arbejdstjeneste til Nykøbing slot i Lolland-Falsters Aarvog XX (1932), s. 23 ff.). ² Brevet er udfærdiget som be- faling fra prinsen (H. f. n. . . er nådigst tilfreds. . .), men øjensynlig ikke under- skrevet af denne. Det samme er tilfældet med et par af de følgende breve, der er dateret Nykøbing, medens prinsen på det tidspunkt formentlig var i København, som dateringen af de øvrige breve viser. Brevene kan dog være udfærdigede i Nykøbing og sendt til København til underskrift.

14. okt. (Kbhvn.). Passeddel for Knud Bentsen til Helsingør og tilbage, 1 borgervogn. Udt. i T. K.

15. okt. (—). Passeddel for en stalddreng til Nykøbing, 2 heste, 1 vogn og frit foder og mål. Udt. i T. K.

16. okt. (—). Miss. til tolderne i Øresund Jonas Heinemark og Mads Mortensen. Af kongens befaling til dem har de set, hvad han har anordnet til underhold af prinsens hofstat såvel af vin, specerier, rede penge og andet, og at det skulle begynde fra Mikkelsdag år 1638. Det er klart, at den første leverance skulle begynde til Mikkelsdag 1638 og siden fortsættes fra den dag, og prinsen har da heller ikke fået nogen anden fortolkning hverken fra dem eller fra nogen anden af kongens tjenere, men går ud fra, at det, som kongen bevilger prinsen, med rimelighed bliver optaget i en god mening. Der- som der skulle blive gjort dem nogen vanskelighed derom, skal de forlige sig med deres forgængere om de første prinsen resterende leverancer, for at prinsen, når han gør videre anfordring, ikke alene uden vidtløftighed kan få, hvad han bør have, men at der også kan blive gjort ham god rigtighed med kvittanserne for alting hidtil, hvorfor de med denne lakaj skal sende prinsen kopier af alle kvittanserne. K.

19. okt. (—). Passeddel for Christian Skrædder til Nykøbing, 1 vogn. Udt. i T. K.

20. okt. (—). Pas for Henrik Lakaj til Gottorp og Nykøbing, 1 vogn. Udt. i T. K.

— (—). Passeddel for en kvinde til Næstved og Kalundborg, 1 vogn. Udt. i T. K.

21. okt. (—). Miss. til ærkebiskoppen af Bremen. Prinsen har vel modtaget hans venlige skrivelse og de dermed fremsendte unge frugttræer og takker for den derved udviste store venlighed. T. K.

— (—). Pas for hertug Frederik, ærkebiskop af Bremens kammerjunker til Haderslev, 1 vogn. Udt. i T. K.

23. okt. (Kbhvn.). Besked på Johan Frantzens supplikats contra Peder Helt. Prinsen går ikke med til nogen betaling, før den falske seddel er justificeret¹, hvorfor supplikanten skal søge Peder Helt »oc sig med hannem derom at tragis«. K.

25. okt. (—). Ordonnans til de kongelige rentemestre om at godtgøre Elias Fleischer, apoteker hersammesteds, 93 rdlr. 3 mark 12 sk. dansk på 3 regnskaber, som han for nogen tid siden har indleveret til prinsens rentekammer, da de deri specificerede medikamenter og andre sager mest er blevet leveret i tiden for prinsens bilager. K.

27. okt. (—). Pas for Lars Olufsen ligger til Korsør og tilbage, 1 vogn og fri mad og øl. Udt. i T. K.

30. okt. (—). Miss. til kansler Reventlow. Denne brevviser Christian Värenhaltz² har berettet, at han har tjent afdøde oberst Christian Ulrik Gyldenløve som regimentssekretær. Ved tabet af sin herre er han blevet berøvet håbet om en god fremtid og har mistet sin tjeneste, og han har derfor ladet prinsen bede om af hensyn til hans forrige tjeneste at anbefale ham til kansleren. Prinsen beder denne om, såfremt der i dag eller i morgen skulle blive noget ledigt, da at være ham behjælpelig med at opnå denne stilling, såfremt han befindes dygtig dertil. T. K.

— (—). Miss. til kannikerne i Roskilde. Af indesluttede supplikats fra Maren Christens, enke efter m. Johan Frederiks, i Roskilde kan de se, hvad hun har ansøgt prinsen om. Prinsen anmoder dem om at lade hende nyde godt af hans anbefaling, så at hun efter hendes rimelige tilbud efter sin lejlighed endnu en tid må bo i samme hus og ikke fordrives derfra. K.

— (—). Miss. til Herman Holst og Gødert Braem. Prinsen havde håbet, at de efter hans sidste skrivelse havde talt med

¹ Derefter har K. haft: og man kan vide, hvem den forfalsket haver. Dette er atter slettet. ² Måske er ment: Varenholz?

de nyforordnede kongelige toldere angående hans deputat og havde forliget sig med dem derom, men erfarer nu af toldernes svar, at alting endnu står hen. Da prinsen, inden han rejser herfra, vil have endelig rigtighed om sit deputat, befales det dem førstkommande mandag, som er den 1. november, at give møde for prinsens hofmarskal Johan Christof von Körbitz, fremlægge alle de af prinsen modtagne kvittanser og påhøre, hvad prinsen ydermere vil lade dem vide gennem ham. K.

30. okt. (Kbhvn.). Miss. til borgemestre og råd i staden Hamburg. Hvad Johan Wilders, indvåner i Helsingør, har opgivet imod deres medborger Heinrich Cremer som hans kurator, og hvad han har klaget mod ham, kan de se af vedlagte bønsskrift. Skønt det påhviler enhver øvrighed snarest at hjælpe den klagende part til sin ret, har prinsen dog, for at fremskynde hans ret, ikke villet lade supplikanten uden svar og beder derfor adressaterne om at yde supplikanten Johan Wilders al mulig fremme i den hos dem anlagte retssag og lade ham vederfares, hvad der med rette tilkommer ham, uden vidtløftighed, hindringer eller skadelige omkostninger. T. K.

31. okt. (—). Miss. til ærkebiskoppen af Bremen. Af hans skrivelse af 2. okt. har prinsen set, at forhandlingerne mellem kongen og de forenede nederlandske provinsers generalstater ved ærkebiskoppens mellemkomst nu er ført til en lykkelig ende, idet det meste er bragt i overensstemmelse, og det øvrige let kan bilægges og føres til enighed. Prinsen har med glæde hørt dette, tilmed da der nu så godt som på alle ender og kanter hverken findes ro eller fred, og det så meget mere, som det værk er fremmet ved hans, ærkebiskoppens, ivrige medvirken, og der derved er lagt en ny god grund til godt, fortroligt naboskab, og hæderen herfor er hans. Hvad ærkebiskoppen har anmodet om vedrørende sin hofmarskal Claus Sehested, har prinsen taget sig af, såvidt det var ham muligt, og han mener, at hofmarskallen vil få sit ønske opfyldt. T. K.

31. okt. (Kbhvn.). Miss. til Otto Blome til Neuenhofe¹. Gennem prinsessens hofmarskal Heinrich von Taube har prinsen fået hans henvendelse om den jagtret, som han har på Lolland. Da denne jagtret ikke strækker sig vidt, og da prinsen tidligere, da hr. Palle Rosenkrantz til Krenkerup ejede de af ham nævnte adelige godser, ikke har ladet levere mere end 3 stkr. vildt årligt for den, henstiller prinsen til Otto Blome, om han vil nøjes dermed eller selv vil bruge sin jagtret. I sidstnævnte tilfælde må han indskærpe sine skytter, at de ikke må lade sig påtræffe med bøsser udenfor vildtbanen, og at de ikke mod de kongelige forbud må understå sig at skyde på de kongelige godser, hvis de ikke vil risikere, at prinsens folk skal fratage dem bøsser og heste, og de selv skal stå til regnskab derfor. T. K.

8. nov. (Nykøbing). Pas for Iver Pedersen til København, 1 vogn, for at bringe 3 heste over, frit foder og mål. Udt. i T. K.

— (—). Pas for Mads Portholder til Sorø og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K.

9. nov. (—). Pas for Lavrids Pedersen, skibsskriver, til København, 1 vogn. Udt. i T. K.

10. nov. (—). Miss. til markgreve Ernst til Jägerndorf. Prinsen takker for hans skrivelse med forespørgsel om hans befindende, som er godt. Hvad han ellers har anmodet prinsen om, har denne, som sagens vigtighed krævede det, forebragt for kongen, som ganske vist gerne ville have vist sig imødekommende mod ham, men da hans skrivelse er indløbet netop på den tid, da den afholdte rigsdag er løbet til ende, og tiden har været for kort til de nødvendige instruktioner og andre ting, som udkrævedes, har kongen også måttet lade denne sag bero. Prinsen er dog overbevist om, at kongen vil stille sig velvilligt til en ny henvendelse, som prinsen ikke vil undlade at støtte efter evne. T. K.

¹ Deutsch-Nienhof.

11. nov. (Nykøbing). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz [Ålholm] og Jost Frederik von Pappenheim [Halsted kloster]. Da der på grund af den store misvækst forleden sommer er stor mangel på hø her, så prinsen i god tid må træffe foranstaltninger til forsyning dermed, anmoder han dem om i deres len at lægge vind på, at alt det hø, som er at få dér, bliver indkøbt til prinsens behov og ved første lejlighed sendes herover. K.

— (—). Miss. til tolderne i Øresund Jonas Heinemark og Mads Mortensen. Hofmarskal Johan Christof von Körbitz har meddelt prinsen deres svar angående det for prinsen forordnede deputat i Øresund¹, og skønt prinsen havde ventet noget andet end en sådan undskyldning efter deres første svar til prinsens kammerskriver, må han dog lade det bero derved. Men da det, som er dem og de forrige toldere imellem, ikke må eller skal komme ham til skade, og prinsen heller ikke kan opgive det, som han mener tilkommer ham, skal de straks ved nærværende prinsens bud fremsende en rigtig fortegnelse over, hvad det af kongen forordnede årsdeputat kan beløbe sig til i rede penge, og samtidig opgive ham tid og time, da prinsen kan få samme penge. Prinsen tilbyder ikke alene at lade dem få en skadesløshedsforskrivning, sådan som de selv kan begære, men også enten straks, eller nårsomhelst deres regnskaber skal indleveres i det kongelige renteri, at meddele dem en skrivelse til rentemestrene, så at de ikke skal blive molesteret for denne post på deres regnskaber eller få den ført til mangel og heller ikke skal behøve at nære frygt i nogen måde. Imidlertid behøver de ikke at kommunikere med nogen anden om denne sag, men skal hemmeligholde den som en sag vedrørende prinsens underhold. Prinsen forventer deres svar herom. K.

12. nov. (—). Ordonnans til prinsens rentekammer om, at prinsen har bevilget sin mundkok Mikkel Lefverling

¹ 3: fra Øresundstolden.

en årlig løn af 100 rdlr. foruden hans hofklædning, fra næstforleden Mikkelsdag i indeværende år at regne, hvilket hans kammerskriver skal føre til regnskab. K.

12. nov. (Nykøbing). Bevilling for Peder Mortensen, ridefoged i Ålholms len, til at få 3 sk. dansk i brændepenge af hvert svin, der på kronens skove dér i lenet i indeværende år bliver indbrændt til olden¹. K.

13. nov. (—). Befaling til kongens lensmand over Halsted kloster len Jost Frederik von Pappenheim om til prinsens behov at lade brænde... »køler«² og med første lejlighed sende dem til Nykøbing. K.

— (—). Befaling til samme om med det første og til højst mulige pris at sælge alle de ærter, der findes ud over det, der behøves til prinsens hofholdning. K.

— (—). Pas for Morten Berider til Gottorp og tilbage, i riget 2 vogne. Udt. i T. K.

— (—). Pas³ for Jacob Pømmer med 1 stalddreng og 7 heste, på henvæjen frit foder og mål, 2 vogne frem og tilbage. Udt. i T. K.

14. nov. (—). Pas for Hilarius Gartner til Vordingborg len for at grave træer⁴, 1 vogn hen og efter nødtørft tilbage. Udt. i T. K.

15. nov. (—). Miss. til hertugen af Holsten. Da prinsen har erfaret, at hans heste i år er blevet ramt af flere ulykker, og derfor formoder, at han har lidt tab på disse, har prinsen, for at erstatte ham dem, sendt denne sin berider Martin Kreutz med 3 gamle og 1 ung ridehest til ham i håb om, at han må synes om dem og deri se et bevis på prinsens vilje til at glæde ham. T. K.

---

¹ K. har derefter haft: ligesom vores ridefoged her til Nykøbing slot bekommer, og som brugeligt haver været her i landet. Dette er atter slettet. ² Åben plads foran ordet køler, formodentlig til angivelse af mål. Det ses ikke, hvad der er ment med køler (trækul? Fordanskning af tysk: Kohlen?). ³ Der nævnes ikke, hvortil. ⁴ Der står formentlig: Bouwme.

P. S.¹ Prinsen har fået at vide, at hertugen agter at sende nogle heste til den kursachsiske residens, og beder derfor om at tillade ham at lade medfølgende 2 heste (som prinsen vil forære hertug Johan Georg af Sachsen) gå med hertugens ovennævnte heste. T. K.

17. nov. (Nykøbing). Pas for Augustinus Italiener² til København, 2 vogne. Udt. i T. K.

18. nov. (—). Miss. til de kongl. rentemestre Jørgen Vind, Sten Beck og Melchior Oldeland. Denne kongens altist Augustino³ har berettet prinsen om sin tilstand, og at han til sit ægteskabs begrundelse og til sine andre behov skal bruge nogle penge, og har anmodet prinsen om ved en skrivelse til dem at være ham behjælpelig med at få et forskud på 300 rdlr. af kongens renteri på sin løn, idet han tilbyder at lade beløbet afdrage med 50 rdlr. hvert halvår. Prinsen anmoder dem om at være ham behjælpelig hermed. K.

— (—). Pas for Bastian Lederman til København, Frederiksborg og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K.

22. nov. (—). Miss. til landgreve Georg af Hessen. Af hans skrivelse har prinsen erfaret, at hans gemalinde, fru Sophie Eleonora, født hertuginde af Sachsen, er nedkommet med en velskabt lille datter⁴. Prinsen lykønsker ham derfor og udtaler gode ønsker for moder og barn. T. K.

— (—). Miss. til hr. Christian Thomesen, kansler. Da de to kommissarier⁵ nu har gjort det mageskifte færdigt, om hvilket hr. Palle Rosenkrantz til Krenkerup har berettet ham, og som prinsen har begæret, anmoder prinsen ham om

¹ Efterskriften, der er skrevet på et særligt blad, er på bagsiden dateret 11. nov., men må høre til skrivelser af 15. nov. ² Formentlig falsetsangeren Agostino Fontana, der omtales i det følgende miss. af 18. nov. ³ Agostino Fontana. ⁴ Henrica Dorothea, f. 14/10 1641. ⁵ Efter mageskiftet 26. april 1643 Iver Vind til Nørholm og Keld Krag til Trudsholm, kancellisekretærer (jvfr. Kronens Skøder I, s. 536 f.).

at få skøderne og mageskiftet ført til ende. Og da hr. Palle Rosenkrantz og fru Anne Sparre er blevet prinsen¹ noget skyldig derpå, har de tilbudt til gengæld derfor at udlægge en gård i Sjælland, som er mere værd. Prinsen anmoder ham om også at fremme denne sag og om, at kongen for nævnte gård vil lade prinsen få en ligeså god gård i Falster, hvorfor der skal gøres særskilt regnskab i kongens renteri, som det videre kan erfares af hr. Palle Rosenkrantz. K.

(Bilag:) Beretning om besigtelsen til ovennævnte mageskifte, hvorpå Palle Rosenkrantz og fru Anne Sparre bliver skyldig $6\frac{1}{2}$ tdr. hart landgildekorn, hvorimod de tilbyder at udlægge 1 gård i Terslev by i Sjælland, som årlig skylder 1 pd. byg, 2 tdr. havre, 1 fjerd. smør og 1 fodernød. Gårdens landgilde er $8\frac{1}{2}$ tdr. hart landgildekorn. Denne gård kunne kongen beholde og derimod give prinsen 1 gård i Falster, der årlig skylder 3 pd. byg. Er 12 tdr. hartkorn. Desuden et gadehus, som giver $1\frac{1}{2}$ mark.

22. nov. (Nykøbing). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Da det berettes, at der findes spredt ved strandsiden omtrent ved og fra Bandholm havn og til Oreby havn og deromkring adskilligt drivtømmer, hvoraf en del skal være ført dertil i dronningens² tid, og at en del deraf forrykkes, en del rådner og en del driver bort og synker i stranden, som det allerede skal være sket med det meste, skal han lade samme drivtømmer registrere, vurdere og sælge til bedste for prinsen og føre det til regnskab. K.

23. nov. (—). Miss. til Sten Beck, kongl. rentemester. Denne unge karl, ved navn Iver Jensen, er blevet anbefalet prinsen ikke alene for hans levned, men også for hans skikkelighed i pennen, så at han skulle være egnet til at forestå en skrivertjeneste på kongens rentekammer. Prinsen beder adressaten med det allerførste forfremme ham til renteskrivert. K.

---

¹ På kronens vegne. ² Dronning Sophie.

26. nov. (Nykøbing). Miss. til Christoffer Schwenke, kongl. tøjmester. Prinsens kammerskriver Søren Jensen har en levering af krudt til kongens behov, og da prinsens anliggender ikke tåler, at kammerskriveren opholder sig længe i København, beder han tøjmesteren om ikke at opholde ham med samme leverance, men hjælpe ham, så at han ufor-sømmelig, så vidt det er muligt og ret, kan befordres, så at prinsens ærinder ikke forsømmes. K.

— (—). Miss. til Hans Lindenov den unge. Det berettes, at Dorotee, enke efter Joachim Brun¹, er på sit sidste. Kongen har bevilget, at en af hendes sønner efter hendes død må få alle de tiender, gårde, øer og holme, som hun hidtil har haft i brug. Prinsen tvivler ikke på, at adressaten vil efterkomme kongens brev og ikke vil gøre hendes søn nogen forfang, men da han er blevet anmodet om at minde denne derom, og da kongen er fraværende, anmoder han Hans Lindenov om ikke alene at opretholde forbemeldte Dorotee Bruns søn, ved navn Jens Brun, ved kongens koncession og ved det, som kongen har bevilget ham, men også ellers lade ham være sig anbefalet. K.

29. nov. (—). Åb. brev om, at prinsen har modereret hosfølgende dom, såvidt angår Søren Jørgensen², således at han benådes på livet, dog at han på livstid skal gå i jern på Bremerholm. Betjentene på Holmen skal modtage ham og rette sig herefter. K.

30. nov. (—). Miss. til de kongelige toldere i Øresund Jonas Heinemark og Mads Mortensen. Prinsen har modtaget deres skrivelse med vedlagte overslag over hans årsdeputat og deres erklæring om betalingen deraf. Da han ydermere formoder, at de efter deres sidste tilbud nu må have samlet noget til prinsens behov, har han afsendt denne

---

¹ Dorte Hansdatter, enke efter Jacob (Joachim) Brun, foged på Samsø. Om bevillingerne på Søllemarksgård, se K. Brb. ¹⁹/₁₀ 1629 og ¹⁰/₄ 1631. ² Formentlig prinsens forrige livknægt, se 22. dec. ndfr.

sin kammerskriver Søren Jensen til dem og anmoder dem om at lade ham få alt, hvad de nu har i forråd, og læmpe det således, at prinsen fra nu og til jul i det mindste kan få 8000 rdlr., da han endelig skal betale dem på tilkommende Kieler omslag. Resten kan henstå til påske 1642. Han har befalet kammerskriveren at give dem tilbørlig kvittering på det, han modtager af dem, men hvis de ikke vil nøjes dermed, skal de lade ham det vide, for at de efter deres egen begæring kan få kvittering af prinsen selv. K.

30. nov. (Nykøbing). Pas for Henrik Langemack til København og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K.

— (—). Passeddel for en ligger til København med Søren Livknægt, 2 vogne. Udt. i T. K.

2. dec. (—). Miss. til ærkebiskoppen af Bremen. Prinsen har modtaget hans brev af 14. afvigte måned og takker for hans fortrolige meddelelse deri. Prinsen fremsender vedlagte scriptum, som er blevet tilsendt ham for nogle uger siden, og som af samme parti kaldes fundamentalskriftet (for det tilfælde, at det ikke allerede er meddelt ham ad anden vej), og beder ham om, såfremt sådanne i fremtiden tilsendes ham, da at meddele dem til prinsen, der tilbyder at gøre gengæld. T. K.

— (—). Miss. til hertug Frans Albrecht af Sachsen. Prinsen har flere gange meddelt ham, at han havde ved hånden de 6 vognheste, som han i sin tid lovede hertugen, men han har ikke fået nogen besked på, hvor han kunne sende dem hen, og prinsen har derfor fået den tanke, at hans breve ikke er kommet hertugen i hænde. Prinsen sender derfor atter denne meddelelse og beder ham opgive, til hvilket sted, ligegyldigt hvor i Tyskland, han ønsker at få de 6 vognheste sendt. T. K.

— (—). Miss. til hr. Frederik Reedtz. Da prinsen har affærdiget denne mårfanger for at fange nogle måre til prinsens behov i Vordingborg len, skal han ikke blot tillade denne at fange måre på de steder, hvor han kan få dem, men

også snarest sende dem, som han fanger, og som han leverer til adressaten, over til prinsen. K.

2. dec. (Nykøbing). Meddelelse om, at prinsen har bevilget sin violist Augustus Klepper¹ 6 kurantdlr. om måneden i kostpenge og 100 rdlr. om året til underholdning, at betale af kammerskriveren. K.

— (—). Fribrev for Christen Clemensen som skrædder i Nykøbing, når han har betalt skrædderlavet i Nykøbing, hvad der er fastsat i den kongelige forordning derom. K.

3. dec. (—). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz om snarest at lade forfærdige et mandtal over bønderne i det ham betroede Ålholm len, med særlig specifikation over de jordegne bønder, lejegårdene, hele og halve, ugedagsbønderne, de gårde, der ikke er besat af bønder, og ellers de gårde, der for armods skyld er slettet i landgilden og blevet øde, og, når som helst dette mandtal er færdigt, da straks og uden forsømmelse indlevere det i prinsens rentekammer eller kancelli. K.

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til Jost Frederik v. Pappenheim om Halsted kloster og Rafstrup² len. K.

4. dec. (—). Passeddel for Lavrids Pedersen til København, 1 vogn. Udt. i T. K.

5. dec. (—). Passeddel for Peter Bager til Nakskov, 1 vogn hen og de nødtørftige tilbage. Udt. i T. K.

11. dec. (—). Pas for Niels Hansen, rævefanger, til Sjælland og tilbage, 1 vogn. Udt. i T. K.

12. dec. (—). Miss. til hertug Adolf Frederik af Mecklenburg, hvori prinsen kondolerer i anledning af, at hertugens i indeværende år fødte søn Bernhard Sigismund er død. T. K.

---

¹ Han kaldes såvel af Angul Hammerich: Musikken ved Chr. IV.s Hof, som af C. Thrane: Fra Hofviolonernes Tid: August Klöpfer. ² D. v. s.: Ravensborg.

14. dec. (Nykøbing). Befaling til Jost Frederik von Pappenheim til Søholt, lensmand på Halsted kloster, om til prinsens lysthave at lade hugge 2000 hasseltræer, levere dem til prinsens portholder¹ og skaffe ham heste og de nødvendige vogne til at fremføre dem. K.

— (—). Befaling til Hans Jensen ridefoged om til denne prinsens remsnider Hans Roy at udvise 60 læs brændevod for sædvanlig betaling og lade det hugge og hjemføre på hans egen bekostning, uden skovskade. K.

— (—). Pas for Frederik Jacobsen til København og tilbage, 2 vogne. Udt. i T. K.

16. dec. (—). Miss. til bispens i Fyen. Da rektoren ved skolen i Nykøbing er død, har den yngste hører ved samme skole, ved navn Aksel Bredal, ansøgt om samme tjeneste. Da det berettes, at han er en dygtig person, så at han vel kunne forestå skolen, og da bispens selv kender hans studier, skal han, når som helst han befinder ham dygtig dertil, lade ham fremfor nogen anden få samme tjeneste. K.

— (—). Miss. til Henrik Ramel, hofmester på Sorø. Kammerjunker Abraham Jacob von Plato har berettet, at denne Albrecht Høndorf er i slægt med ham, og da han gerne så, at denne i sin ungdom lærte noget, som i fremtiden kunne komme ham til nytte, men han ikke har midler dertil, har Plato bedt prinsen hjælpe ham til at blive optaget i Sorø akademi ligesom andre adelige. Prinsen anmoder derfor Henrik Ramel om at optage ham i Sorø akademi og lade ham få samme kost og undervisning som andre hans lige og holde god tilsyn med ham. K.

22. dec. (—). Miss. til Wenzel Rothkirck. Denne Catrine N. N. har berettet om hendes mands ringe stilling og har ansøgt om, da der nu i adressatens len [Korsør og Antvorskov] bliver kornmåleri og andet ledigt, at prinsen ville

¹ K. har først haft: Urtegårdsmand.

anbefale ham til en af disse ledige bestillinger, for at han ikke skal forkomme helt. Prinsen beder Rothkirck om at tildele hendes mand en af de nævnte stillinger. K.

22. dec. (Nykøbing). Miss. til Knud Stensen. Af vedlagte supplikats fra Christian Christoffersen kan han se, hvad denne andrager om. På grund af sagens forhold og andres forbøn beder prinsen ham for hans gode forholds skyld lade ham få sin forrige stilling tilbage. K.

— (—). Miss. til Ernst Normand. Da prinsens forrige livknægt Søren Jørgensen af hans gårdsret for utroskab er dømt fra livet og hans gods til at hjemfalde til prinsen, og da det berettes, at han er barnefødt i adressatens len [Koldinghus], og at det meste af hans gods findes dér, skal han straks lade ransage efter det, lade det beskrive, hvor det findes, overtage det og lade det stå i god forvaring så længe, til prinsen har resolveret på hans beretning derom. K.

— (—). Pas for hr. Palle Rosenkrantz's tjener til Ribe, 1 vogn hen, tilbage vogne efter nødtørft, også fri mad og drikke. Udt. i T. K.

— (—). Pas for hofjunker Rosenkrantz til Jylland, frem og tilbage 4 vogne. Udt. i T. K.

23. dec. (—). Passedel for Jørgen Bud til Korsør, frem og tilbage 1 vogn. Udt. i T. K.

24. dec. (—). Miss. til hertugen af Gottorp. Prinsen har ved sin beriders tilbagekomst modtaget beretning om hertugens og hans kæres gode befindende og har erfaret, at han på grund af andre forhold har måttet opgive fremsendelsen af nogle heste til Dresden, og at prinsens to heste, som han ville have sendt videre sammen med dem, derfor har måttet blive sammen med hertugens. Skønt prinsen ikke gerne vil falde ham til besvær, kan han dog ikke i den nuværende ubekvemme vintertid sende hestene frem og tilbage og må derfor med tak tage imod hans hjælpsomhed og lade hestene stå under hans tilsyn, indtil hertugens hofmester Albrecht v.

Günterroth kan fortsætte sin rejse til Dresden, eller der viser sig en anden lejlighed. T. K.

24. dec. (Nykøbing). Miss. til hertug Frans Albrecht. Prinsen har for få dage siden modtaget hans skrivelse, dateret hovedkvarteret Sonnenfelde den ¹⁶/₂₈ nov. d. å., om fremsendelsen af de 6 vognheste, som prinsen har lovet ham, og underretter ham herved om, at han, så snart der indtræder passende rejsevejr, vil fremsende disse heste til det opgivne sted. T. K.

26. dec. (—). Befaling om, at da oldfruen på slottet, ved navn Catrine Meins, har trolovet sig med Jørgen Reuter, vinskænk i Nykøbing, og de for andre forholds skyld ikke fortsat kan bo på slottet, skal provsten og sognepræsten i Nykøbing mag. Laurentius Petræi¹ vi fornævnte to personer ved højmessen i morgen. K.

31. dec. (—). Miss. til bispem i Odense. Da prinsen daglig erfarer, hvilke ulæmper der følger ved Nykøbings skole, når som helst en eller anden af samme skoles hørere befordres til det ledige rektorat, har prinsen bestemt, at »een tertius oc graduirte persohn« skal sættes til samme rektorat. Han skal derfor se sig om efter en lærd og dygtig person, som er magister promotus, og med det allerførste sende ham til Nykøbing til introduktion, for at skolen desto bedre kan forfremmes af en sådan person, og al tvist mellem hørerne kan blive standset ved hans anseelse. K.

1642

2. jan. (Nykøbing). Befaling til Jost Frederik von Pappenheim, lensmand på Halsted kloster, om at lade den brøstfældighed, der findes på taget af den store kornlade sammesteds, snarest fly og forfærdige af den langhalm, som bønderne efter jordebogen skal yde. Såfremt denne langhalm

¹ Mag. Lavrids Pedersen.

ikke slår til, skal han meddele prinsen, hvor meget der yderligere behøves dertil. K.¹

3. jan. (Nykøbing). Miss. til den kgl. hofzalmester og omslagsforvalter Hans Boysen. Prinsen skylder i henhold til en obligation Zimbert Jenisch i Hamburg 1000 rdlr. in specie. Da denne nu, tilmed temmelig sent, kræver disse penge, og prinsen i hastværket [ikke kan finde nogen midler dertil og]² desuden ikke skal betale andre penge på forestående Kieler omslag, anmoder han adressaten om enten af kongens eller af sine egne penge at betale ovennævnte 1000 rdlr. in specie til nævnte Zimbert Jenisch med et års rente, nemlig 60 specierrdlr., og derimod overtage prinsens til Jenisch udstedte obligation. Så snart han igen kommer til København og anmoder derom, vil prinsen betale ham disse 1060 rdlr. T. K.

4. jan. (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Prinsen har modtaget hans skrivelse af 1. dec., hvori han meddeler fru Hedvig, født af Danmark, kurfyrstinde og hertuginde af Sachsens hurtige død. Prinsen takker for notifikationen og kondolerer. T. K.

8. jan. (—). Miss. til kansler Ditlev Reventlow. Ved sit ordnære bud, som i dag er ankommet til Nykøbing, har prinsen og hans gemalinde modtaget forskellige skrivelser fra kurfyrsten af Brandenburg, hvori han indbyder dem ikke blot til sin faders³, men også til afdøde markgreve Sigmunds⁴ ligbegængelse i begyndelsen af marts måned.

---

¹ Koncepterne i denne årgang er angrebet af fugt og tildels ret medtaget. ² De indklammede ord har først stået i K., men er slettet uden senere at blive erstattet. Ordene »in der eill« skulle også være slettet. ³ Ved skrivelse, dat. Königsberg den 1. dec. 14. dec. (ny stil), hvori meddeles, at kurfyrste Georg Vilhelm var død $\frac{1. \text{ dec.}}{21. \text{ nov.}}$ 1641, og at bisættelsen var fastsat til den $\frac{11}{1}$ marts 1642 i Königsberg. ⁴ Ligeledes dat. Königsberg den 14. dec., hvori meddeles, at markgreve Sigismund var død 30./20. april 1640 i Kleve, og at liget, der fra Kleve var overført til Königsberg, ville blive bisat her den 12./2. marts s. å. (Chr. (V)s arkiv. Breve fra medlemmer af udenlandske fyrstehuse).

Utvivlsomt er der indgået en lignende indbydelse til kongen. Da prinsen ikke kan undvære nogen, der kunne sendes dertil, og da omkostningerne herved heller ikke ville falde helt lette, anmoder prinsen ham om på sine vegne at henstille til kongen at lade hans gesandter repræsentere også prinsen og hans gemalinde ved denne lejlighed og snarest underrette prinsen om, hvem han vil bestemme til dette hverv, samt hvornår og hvorfra han vil afrejse dertil, for at prinsen i tide kan forsyne ham med kredentiale.

P. S. Prinsens felttrompet og kammermusikant Gabriel Voigtländer har med prinsens samtykke besluttet sig til at lade en del af de hidtil af ham forfærdigede sange udgå i trykken, men da han befrygter, at den bogtrykker i København, hvem han har tænkt på at give dem til, skal lide skade ved eftertryk, har han bedt om et kongeligt privilegium på, at nævnte sange hverken må eftertrykkes i riget eller i fyrstendømmerne. Adressaten skal se at skaffe ham et sådant hos kongen. T. K.

13. jan. (Nykøbing). Passus securitatis for Eiler Bülow, som har meddelt prinsen, at han i sine anliggender ønsker at gøre en rejse til fyrstendømmet Mecklenburg og derfor som dette riges undersåt har ansøgt om prinsens pas. T. K.

— (—). Miss. til kurfyrste Frederik Vilhelm, markgreve af Brandenburg. Prinsen har modtaget hans brev fra slutningen af sidste år¹, takker for de deri fremsatte gode ønsker og fremsender gode ønsker for det nye år, især at hans land må blive bevaret for krigsuroligheder. T. K.

17. jan. (—). Miss. til hr. Henrik Rantzau til Schmool. Mikkell Pedersen har berettet prinsen, at han har været Henrik Rantzaus betjent på dennes herværende gård Høbygård², og at han har afgivet tilbørligt regnskab for denne

¹ Dat. Königsberg, des ausgehenden 1641ten Jahres, d. v. s.: 31. dec. 1641.

² Høbygård, Fuglse h.

sin tjeneste til Henrik Rantzau, der også har modtaget det, men at han indtil dato ikke har kunnet få nogen rigtig afsked fra ham. Da han ikke til sin skade kan opholdes i dette tjenesteforhold og har aflagt tilbørligt regnskab, anmoder prinsen adressaten om (da Mikkell Pedersen af den kgl. lensmand her er forordnet til foged i Rødby), såfremt der ikke findes nogen anden vigtig indvending derimod, uden ophold at lade ham få sin rigtige afsked. T. K.

17. jan. (Nykøbing). Miss. til Hans Ulrik Gyldenløve. Da prinsen til dette forår har ladet bestille noget øl, frugttær og andet fra England og venter det altsammen med de første skibe i Øresund, anmoder prinsen ham om med det allerførste ved et pålideligt bud at fremsende alt det, som hr. Palle Rosenkrantz til Krenkerup eller Henrik Friis, borger i København, på hans vegne giver ham underretning om. K.

— (—). Bevis for Daniel Jensen på Fæmø, som atter grovelig har forset sig med lejermål, så han efter loven skulle straffes, på at prinsen endnu denne gang har ladet ham komme til nåde, mod at han har aftinget med 500 sletdlr. Prinsen meddeler ham efter hans begæring dette bevis på, at samme sag er såvidt forligt. K.

18. jan. (—). Miss. til kurfyrsten af Brandenburg. Prinsen har modtaget hans brev af 14. dec. f. å., hvori han indbyder ham til at deltage i ligbegængelsen af markgreve Sigismund af Brandenburg den 12./2. marts i Königsberg. Da prinsen desværre ved forskellige vanskeligheder er forhindret i selv at give møde, beder han ham modtage kongens gesandt til ham, von Woldau, også som repræsentant for prinsen ved ligceremonierne. T. K.¹

— (—). Befaling til Gotfred Mikkelsen, kongens materialskriver. Da Peter Gagelman af kongens materialskriver Gotfred Mikkelsen har modtaget 200 tylter fyrredeler,

¹ K. er på bagsiden dateret: 18. jan. 1641.

som kongen har bevilget prinsen, og da Peter Gagelman igen har leveret disse 200 tylder fyrredeler til prinsen, skal Gotfred Mikkelsen give Gagelman den af ham på nævnte deler udstedte seddel tilbage og føre dette bevis til regnskab. K.

22. jan. (Nykøbing). Miss. til enkedronningen af Sverrig. Prinsen har modtaget hendes skrivelse i anledning af årsskiftet med tak og gengælder hendes gode ønsker. T. K.

— (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Prinsen har modtaget hans brev af 31. dec., mindes deres korrespondance i årets løb, som han vil fortsætte, lykønsker til det nye år og ønsker især, at det må bringe den gyldne fredstid tilbage og ved at styre fjendtlighederne bringe det sørgelige minde om de nuværende trængsler i forglemmelse. T. K.

23. jan. (—). Befaling fra hofmarskal Körbitz til prinsens gehejme kammersekretær om snarest gennem kancelliet at udfærdige følgende skrivelser:

1. Ordre til husfogden om til istandsættelse af gårdene om Skørringe, Korselitse og ladegårdene i den nærliggende enemærkeskov at lade hugge 300 egestolper, dog uden skade for de unge træer.

2. Skrivelse til hr. Tage Thott Andersen [Sølvitsborg len] om til de afsendte skibe at levere de for 3 år siden bestilte 60,000 enebærstager. Skrivelsen skal udfærdiges af husfogden.

3. Befaling til Palle Rosenkrantz [Nykøbing og Ålholm len] om snarest at lade skære 20 egeplanker, hver 12 alen lange og 4 tommer tykke, og 50 egeplanker, så lange, som de kan blive, og hver 5 tommer tykke, og sende dem til Nykøbing.

4. Befaling til Jost Frederik von Pappenheim [Halsted kloster] om i sit len at lade skære 17 egeplanker, hver 12 alen lange og 4 tommer tykke, og 34 egeplanker, hver 8 alen lange og 4 tommer tykke, og sende dem til Nykøbing¹.

¹ De nævnte skrivelser blev udfærdiget under 25. og 26. jan., se ndfr.

Dog skal der i begge disse skrivelser tilføjes: såfremt det kan ske uden skade for skoven. T. K.

24. jan. (Nykøbing). Miss. til frøknerne Antonia, Anna Johanna og Sybilla af Würtemberg. Prinsen har modtaget deres skrivelse med lykønskninger til årsskiftet med tak og ønsker dem alt muligt godt i det nye år. T. K.

25. jan. (—). Befaling til Christoffer Krämer, husfoged på Nykøbing slot, om til forbedring af gærderne såvel ved ladegården her som til Korselitse og Skørringe, der er noget beskadigede, med det første at lade hugge 300 egestolper i de dertil liggende enemærker, dog uden skade for skoven, og om at lade gærderne istandsætte med dem. K.

26. jan. (—). Miss. til hr. Tage Thott Andersen [Sølvitsborg len]. Han vil erindre, at prinsen ved en skrivelse til ham for nogle år siden har anmodet ham om at lade hugge 60,000 enebærstager til prinsens behov. Da disse stager på grund af mangel på skuder og andet forfald hidtil ikke er blevet afhentet, har prinsen affærdiget disse 3 skippere, nemlig Jens Hansen fra Fejø, Johan Jensen fra Fæmø og Jørgen Jepsen fra Askø, med deres skuder til ham for at laste ovennævnte 60,000 enebærstager og snarest føre dem herover. Han anmodes om ikke alene at lade dem denne gang få så mange enebærstager, som de kan føre, men også hjælpe dem på det bedste, så at de ikke opholdes længe, men befordres med det første, og fremsende en fortegnelse over, hvad enebærstager de denne gang får. K.

, (Vedlagt en seddel med følgende udskrift og tekst:) Jhm. Fortegnelse på de skippere, som skal føre enebærstager hid fra øerne. Dateret den 23. februar 1642. Jhm. Skippere: Feøe: Jens Hansen, 1 skude, Femøe: Johan Jensen, 1 skude, Askøe: Jørgen Jepsen, 1 skude. Hver skude kan føre tie tusind stager, er første rejse — 30,000 enebærstager. Hvorpå vil ordinans forskaffes til lensmanden udi Blegind.

— (—). Miss. til hr. Palle Rosenkrantz. Da der her ved slottet [Nykøbing] skal bruges nogle egeplanker, skal han i sit len

[Nykøbing og Ålholm] med det allerførste og uden skade for skoven lade hugge så mange træer, som der behøves til 70 egeplanker, og lade dem skære således, at der først deraf fås 20 egeplanker, hver 12 alen lange og 4 tommer tykke¹, og 50 planker, de længst mulige, der kan falde, og 5 tommer tykke, og når de er færdige, med det allerførste sende dem til Nykøbing. K.

26. jan. (Nykøbing). Lignende miss. til Jost Frederik von Pappenheim om at lade hugge så mange træer [i hans len Halsted kloster], som der behøves til 51 egeplanker, og siden ufortøvet lade dem skære således, at der deraf fås 17 egeplanker, hver 12 alen lange og 4 tommer tykke, og 34 egeplanker, hver 8 alen lange og 4 tommer tykke. Udt. i K.²

— (—). Miss. til Ernst Normand [Koldinghus]. Prinsen har modtaget hans erklæring som svar på prinsens skrivelse til ham om Søren Jørgensens gods, der er forfaldet til prinsen. Da endvidere Steffen Jørgensens gods er forfaldet til denne, anmoder han Ernst Normand om ligeledes at lade ransage efter samme gods og lade det beskrive og registrere. Af det, der er befundet i Søren Jørgensens gods, skal alle specificerede pas indsendes til prinsens kancelli for at kasseres. Han skal lade rentepengene indkræve og alt det andet gods i prinsens liberikappe sælge og siden sende kappen med pengene i en hob til Nykøbing og indlevere dem i prinsens kammer med en rigtig specifikation. Ligesådan skal han også forholde sig med Steffen Jørgensens gods. K.

29. jan. (—). Miss. til markgreve Ernst af Brandenburg. Prinsen takker for hans brev af 31. dec. f. å. med de gode ønsker for det nye år, som han gengælder for dette og de kommende år, og navnlig ønsker han, at der må blive fred. T. K.

— (—). Miss. til hertug August af Sachsen. Prinsen har med tak modtaget hans brev med lykønskningerne til det nye

¹ K. har den forvanskede germanisme: fyre tolle dygge. ² Skrevet på samme blad som det foregående miss.

år og sender ham til gengæld de bedste ønsker for det nye år, navnlig om en varig fred. T. K.

29. jan. (Nykøbing). Miss. til hertugen af Holsten. Prinsen takker for hans brev af 27. dec. f. å. med nytårsønskerne og gengælder dem med ønsket om fremgang for ham og hans fyrstendømme i det kommende år. T. K.

— (—). Miss. til hertugen af Mecklenburg. Som svar på hans brev af 31. dec. udtaler prinsen ønsket om fremgang i det nye år og om beskyttelse mod alt ondt, navnlig om fred for hele kristenheden. T. K.

1. febr. (—). Befaling til prinsens slotsskriver Peter Helt og fodermarskal Hans Brun. Da prinsen har overdraget¹ til sin lystgartner Hilarius Heine herefter at fly og pleje hans her ved [Nykøbing] kloster liggende køkkenhave, kaldet Klosterhaven, skal de straks sammen med fornævnte lystgartner begive sig til nævnte have, nøje besigte den, affatte en skriftlig erklæring om dens nuværende tilstand, indvise ham i den, overlevere alt det derværende haveredskab til ham, forfatte et register derover og indlevere det sammen med deres syn over haven til prinsens kancelli. K.

3. febr. (—). Mageskiftebrev, hvorved hr. Palle Rosenkrantz til Krenkerup til prinsen på kronens vegne afstår sin part i Lille Vantore sø og Markesø ved Ålholm slot med alt fiskeris og søers rettighed og herlighed i højeste flodemål, dog uden skade for hans bønders ager og eng, hvørimod prinsen til ham afstår kronens part i Gårsøe og de små kær og mosedamme i Herridslev marker, hvori der er eller kan blive noget fiskeri, både udfor kronens, præstens og degnens jorder og grunde, som kronen nu har eller kunne få, med alt fiskeri og vandenes rettighed og herlighed i højeste flodemål med fri pladser at fiske på og fri gang og fart frem og tilbage, dog uden skade for agrene og engene. For præ-

¹ Se bestalling af 4. febr. ndfr.

stens påløb på nogle af samme mosedamme kan der udlægges ham fyldest i en mosedam i Stubberup mark. K.

3. febr. (Nykøbing). Åb. brev, hvorved prinsen bevilger, at hr. Palle Rosenkrantz til Krenkerup for sædvanligt rimeligt fæste og årlig landgilde må få alle de kirkejorder og øde jorder, som ligger i Lille Sædinge marker, når de falder og bliver ledige, eller må få samme jorder til mageskifte for andre jorder i andre bymarker efter 8 mænds mål og rebling, hvorefter han siden må nyde samme jorder ligeledes for sædvanlig rimeligt fæste og årlig landgilde, dog uden skade for kronen, prinsen og kirken på fæste, landgilde og indkomst. K.¹

4. febr. (—). Bestalling for prinsens lystgartner Hilaris Hayne² til tillige at være gartner for den i Nykøbing liggende køkkenhave, kaldet Klosterhaven, og for de i Korselitse og andetsteds liggende haver, med hvilke hans forgænger Asmus Pryss har haft opsyn. Han skal med flid dyrke, tilså og beplante haverne og levere, hvad der dyrkes deri, såsom frugt, urter, kål, roer, rødder, løg og andet mere, til hove i alle køkkener nødtørftigt, ret og sparsommeligt, sylte agurker, urter, og hvad der ellers er nødvendigt af den slags, i rette tid, gøre sig al flid ved fremstillingen af most for at forhindre fordærvelse. Han skal optage dette og alt andet med al flid og bringe det hen, hvor det befales ham, og lade det forvare godt, og han må ikke lade det mindste af det, der dyrkes i prinsens have (hvad det så end kaldes), føre til fremmede steder til egen nytte eller bruge og anvende det uden prinsens vidende og vilje. Af ovennævnte køkkensager skal han lade noget stå af hver slags og mindst være forsynet således dermed, at der ikke behøves at købes nyt frø dertil. Træerne skal han passe godt og ikke fælde nogen uden befaling. Alle skovle, spader, hakker og deslige redskaber, som allerede er overleveret ham efter inventarium eller fremtidig laves dertil, skal han omgås

¹ Dette og det foregående brev er skrevet på samme ark med fælles påskrift.

² I teksten kaldes han: Heine, men han underskriver sig Hayne.

troligt med, altid gøre rigtigt regnskab for dem og i det hele opføre sig således, som det anstår en tro og flittig gartner, så at han ikke med grund kan blive beskyldt eller tiltalt. For dette hans arbejde bevilges der ham årlig 48 kurantdlr. i kostpenge og 35 kurantdlr. i løn. Om sommeren skal der godtgøres ham 12 kurantdaler i løn og 48 kurantdlr. i kostpenge til 2 svende og 3 kurantdlr. i løn og 18 kurantdlr. i kostpenge til en dreng, men om vinteren har prinsen bevilget ham 6 kurantdlr. i løn og 36 kurantdlr. i kostpenge til 2 drenge samt 30 læs tørv årlig. Sommeren skal regnes fra 1. april i indeværende år (fra hvilken dag også denne bestalling skal begynde), medens vinteren skal regnes fra 1. oktbr., og lønningerne og kostpengene skal betales ham af amtsskriveren i Nykøbing, hvorefter den over dette amt udnævnte ridefoged vil have at rette sig. (På bagsiden): Kvittering, udstedt af Hilarius Hayne, dat. Nykøbing slot den 24. decbr. 1643, til slotsskriver på Nykøbing slot Peder Heldt på et halvt års løn og kostpenge fra påske 1643 til Mikkelsdag næst efter for ialt 122¹/₂ kurantdlr. T. orig. i orig. breve, åb. og lukkede, 1626—47.

4. febr. (Nykøbing). Dansk pas for prinsens hof- og lystgartner Hilarius Heine, som prinsen har affærdiget fra Nykøbing til Holland for der at hente nogle frugttræer til prinsens behov. Der skal skaffes ham en vogn på henrejsen her i landet og på tilbagerejsen de nødtørftige vogne med tilhørende gode heste samt fri færge over alle færgesteder, så han kan blive vel befordret med samme træer. K.

— (—). Tysk pas for prinsens lystgartner Hilarius Heine fra Nykøbing til Ostfriesland og videre til Holland for at købe alle slags frugttræer¹ til prinsens behov og snarest begive sig hertil dermed. Passet gælder for ham personlig og for de sager, som han medfører, til lands og til vands, frem og tilbage. T. K.

¹ K. har: Frucht u. Obstbäume. I miss. nedenfor til Didrik Klöcker tales der om frø og træer.

4. febr. (Nykøbing). Miss. til Didrik Klöcker [prinsens faktor i Flensborg]. Da prinsen har afsendt sin hof- og lystgartner Hilarius Heine fra Nykøbing, først til Aurich i Ostfriesland for at købe forskellige træer og frø til prinsen og, såfremt det bliver nødvendigt, videre derfra til Amsterdam, skal adressaten straks forstrække ham med 40 rdlr. til rejseomkostninger mod tilbørlig kvittering og endvidere forsyne ham med en veksler på 150 rdlr. til Aurich og yderligere med en ordre om, at hvis han ikke skal bruge hele beløbet dér, men rejser videre til Holland, skal restbeløbet efter hans ønske ved veksler tilstilles ham dér. Han skal også anbefale ham i Aurich og i Holland til sine korrespondenter, så at det gøres muligt for ham bekvemt at komme tilbage med de af ham til prinsen indkøbte sager, og således at han befordres på det bedste. Kvittanserne for ovennævnte forskud vil, når de fremsendes, blive betalt i prinsens kammer. T. K.

6. febr. (—). Miss. til ærkebiskoppen af Bremen. Prinsen har glædet sig ved modtagelsen af hans brev af 29. dec. f. å., takker for hans gode ønsker til det nye år og udtaler sine venligste ønsker for det kommende og et stort antal efterfølgende år. T. K.

— (—). Miss. til hertug Joachim af Plöen. Prinsen har den 2. ds. modtaget hans skrivelse af 30. dec. f. å. og takker for de deri udtalte venlige følelser. Ligesom han deraf ser, at det forløbne år er gået lykkelig og vel for ham, således ønsker han, at de følgende år må bringe en fortsættelse heraf og godt helbred for ham. T. K.

7. febr. (—). Miss. til hertug Frederik af Braunschweig. Prinsen takker for hans skrivelse, af hvilken han ser, at hertugen trods de mange vanskelige og svære forhold er kommet gennem det svundne år med godt helbred, og at Gud, skønt han har pålagt ham svære ting, dog ikke har vendt sin nåde helt bort fra ham, men endnu i nogen måde har ladet ham se denne. Prinsen ønsker, at den barmhjertige Gud i det nu påbegyndte år vil afvende krigens farer fra ham og hans

folk og under sin beskyttelse lade dem nyde sikker fred og ro. T. K.

7. febr. (Nykøbing). Miss. til hertug Christian Ludvig af Braunschweig. Prinsen har desværre, mere end det var ham kært, hørt om de store ødelæggelser og trængsler, som Gud hidtil har ladet komme over hertugens land og folk, men har af hans lykønskningsskrivelse i anledning af årsskiftet også set, at hertugen er ved godt helbred og er blevet bevaret for det endelige fordærv. Prinsen beder Gud om med det gamle år at opgive sin vrede mod hertugen og hele det tyske rige og med det nye år lade sin barmhjertighed råde over hertugens land og med sin mægtige kraft beskytte det mod alt fordærv og bevare hertugens sundhed i dette og mange følgende år. T. K.

— (—). Miss. til markgreve Christian af Brandenburg. Prinsen takker for hans skrivelse ved årsskiftet med hans gode ønsker og ønsker af hjertet ham og hele kristenheden den almindelige fred, som så mange tusind betrængte sjæle ønsker, for at guds frygt og kristelig vandel atter må blive indført under sikre, rolige forhold og blive ført videre til efterkommerne, samt at han i sundhed og velbefindende endnu må opleve mange år. T. K.

9. febr. (—). Miss. til enkedronningen af Sverrig. Af hendes skrivelse af 8. dec. sidstforleden har prinsen set, at Christen Matsen har henvendt sig til hende med supplik for sin halvbroder, prinsens tidligere livknægt, og at hun har ladet sig bevæge til intercession for ham hos prinsen. Skønt denne ellers gerne, så vidt muligt, vil imødekomme hendes ønsker, ser han sig ikke i stand dertil i dette tilfælde på grund af hans forrige livknægts mange forbrydelser, og fordi også andre ved sådan straf kan blive mindet om at gøre, hvad der er deres skyldighed, og holde fast ved deres tilbørlige troskab, hvilket denne gang forhindrer prinsen i at resolve efter hendes ønske. T. K.

— (—). Miss. til landgreve Georg af Hessen. Prinsen har for få dage siden modtaget hans brev af 18. dec. f. å. med lyk-

ønskning i anledning af årsskiftet og gode ønsker for det nye år, som han gengælder. T. K.

9. febr. (Nykøbing). Miss. til hertug Eberhart af Württemberg. Prinsen har modtaget hans brev af 15. dec. f. å. med hans ønsker i anledning af årsskiftet. Han takker for det og ønsker ham et godt nytår og mange gode efterfølgende år. T. K.

— (—). Miss. til hertuginde af Croy. Prinsen takker for hendes nytårønsker og ønsker hende til gengæld sundhed og lykke i dette og mange kommende år. T. K.

— (—). Befaling til Jost Frederik von Pappenheim, befalingsmand på Halsted klostres len. Da prinsen har overdraget denne sin skytte Marcus Lemke at dressere to af prinsens heste til skytteriet, skal adressaten lade den ene røgte og fodre af foledrenge på Halsted kloster og til den anden skaffe skytten, så længe han dresserer den, hver uge $\frac{1}{2}$ td. havre, nødtørftigt hør samt frit beslag til begge hestene. Det skal siden altsammen blive ham godtgjort i hans regnskab. K.

11. febr. (—). Befaling til rentemestrene. Denne Helle Tømmermand har i Nykøbing forfærdiget adskilligt arbejde, særlig på den nye vandkilde, som løber til slotet. Såvel efter kongens takst som efter den af prinsen underskrevne seddel beløber betalingen herfor både for arbejdsløn og i omkostninger sig til 60 rdlr. De skal med det første betale disse 60 rdlr. K.

— (—). Befaling til borgemestre og råd samt byfogden i Nykøbing om med det allerførste at dømme i sagen mellem kgl. oberstløjtnant og prinsens hofjunker Gabriel Rensbergs tjener Peder Pedersen og Christian Bastian, for at sagen ikke skal blive opholdt og forhindret ved, at han skal rejse i kongens eller hans husbonds ærinde, hvilket kan ske nårsomhelst. K.

13. febr. (—). Miss. til Henrik Thott, lensmand over Bergen i Norge. Slotsskriver over Nykøbing Peter Helt har berettet, at

en af hans slægtninge, denne Nicolas Wrangel af Sønderborg, er så erfaren såvel i krig som i pennen, at han nok kan forestå en bestilling, og har derfor ansøgt prinsen om en anbefalingssskrivelse fra prinsen til Henrik Thott, så han kunne blive optaget i dennes tjeneste eller forfremmes til en anden god lejlighed i hans len. Prinsen anmoder Henrik Thott om at lade ham være sig anbefalet og med det første hjælpe ham til en eller anden god lejlighed. K.

13. febr. (Nykøbing). Miss. til superintendenten i Fyen [dr.] Hans Mikkelsen. Prinsens skytte Henrik Hartvig har berettet, at hans svoger Peder Ibsen¹ i forrige tider har begivet sig til bogen, men at han ikke har midler til at fortsætte sine studier, hvorfor han må søge sit livsophold på anden måde, og skytten har derfor ansøgt prinsen om at hjælpe ham til et godt degnekald under Fyens stift, navnlig enten Tryggelev kald på Langeland eller Gudbjærg kald i Fyen. Prinsen beder derfor adressaten hjælpe forskrevne Peder Ibsen til bemeldte eller et andet kald, da prinsen gerne vil vise sig nådig mod skytten for hans gamle og tro tjenestes skyld. K. og orig. i landsark. i Odense.

14. febr. (—). Åbent lejde- og anbefalingsbrev for Johannes Mullerus, studiosus juris, som har opholdt sig nogle år her i riget og undervist forskellige unge adelsmænd, men som nu agter at søge sin lykke i andre, højere stillinger ved kancellier eller lignende, så at han i disse vanskelige tider overalt sikkert kan komme frem uden mistanke og desto bedre opnå sin hensigt om forfremmelse. T. K.

— (—). Passus securitatis for prinsens enspænder Bastian Ledermann med 2 stalddrenge og 6 vognheste til Schiöningen for dér at aflevere hestene til fru Anna Sophie, født til Brandenburg, hertuginde af Braunschweig-Lüneburg, og tilbage med de 2 stalddrenge. T. K.

¹ I orig. kaldes han: Peder Ebbesen.

14. febr. (Nykøbing). Miss. til hertuginde Anna Sophie af Braunschweig. Prinsen har for nogen tid siden lovet hr. Frans Albrecht, hertug til Sachsen, Engern og Westfalen, at forære ham 6 vognheste, og hertugen har nu anmodet prinsen om at sende dem til hendes residens Schöningen, som om de tilhørte hende, hvorefter han, når han får meddelelse om deres ankomst, snarest vil lade dem afhente. Prinsen har rettet sig efter hans ønske, og hestene er undervejs og vil snart ankomme hos hende, og han anmoder hende derfor om at beholde dem så længe i sin residens, som hertugen af Sachsen har bedt om, og ikke optage prinsen hans handlemåde ilde. T. K.

— (—). Miss. til samme. Da prinsen nu har fremskaffet de 6 vognheste, som han har omtalt i sin sidste skrivelse til hende, fremsender han dem efter sit løfte til hende ved sin enspænder Bastian Ledermann og ønsker, at de må ankomme vel dertil, og at hun må synes om dem. T. K.

22. febr. (—). Miss. til hertug Hans af Eutin. Prinsen takker for hans brev af 12. f. m. i anledning af årsskiftet og ønsker ham fremdeles sundhed og fred. T. K.

— (—). Miss. til hertug Hans af Eutins gemalinde¹. Prinsen takker for hendes forespørgsel til hans helbred og hendes gode ønsker for det nye år og beder Gud om sundhed og vel for hende på sjæl og legeme i dette og mange følgende år. T. K.

23. febr. (—). Miss. til Henrik Ramel, hofmester på Sorø. Denne Martin Hoffmann, som tidligere har tjent prinsen som lakaj, blev siden efter prinsens anbefaling af den afdøde kurfyrste af Brandenburg antaget som boldmester og beklædte denne stilling så længe, til han, ved nødværge, som han selv siger, kom i stor ulykke. Da han nu er uden tjeneste, har han bedt prinsen om en skrivelse til Henrik Ramel med anbefaling til at blive ansat som boldmester på Sorø

¹ Julia Felicitas af Württemberg og Teck.

akademi. Da han har forholdt sig ærlig og vel i prinsens tjeneste, og der, såvidt ham vitterligt, ikke på akademiet er nogen, der informerer ungdommen i samme exercitium, anmoder prinsen Henrik Ramel om at være Martin Hoffmann behjælpelig med at få boldmesters bestilling dér på akademiet. Det vil være akademiet til desto større renommé og ungdommen til bedre legemlig øvelse¹. T. K.

23. febr. (Nykøbing). Åb. brev om, at da det berettes, at Maribos borgere og bymænd understår sig at fiske i Maribo sø, som prinsen har forpagtet, og i særdeleshed i den tid, da fisken leger, til stor ødelæggelse for fiskeriet, bestemmer prinsen herved, at ingen herefter, hvem det end måtte være, må fordriste sig til, med hvad instrumenter det end kan være, at fiske i samme sø, medmindre de vil straffes tilbørlig derfor. Denne befaling skal provsten i Maribo åbenbarlig lade læse fra prædikestolen til hver mands efterretning. »Oc det mener wi alluorligen«. K.

24. febr. (—). Åb. brev, hvorved prinsen bevilger, at denne hans savskærer Peder Hansen Kylling, som bor i Claugskouf², på livstid fritages for indebud og hoveri. K.

— (—). Kvittans for Gotfred Mikkelsen, kgl. materialskriver, på 200 tylter fyrredeler. Da Peter Gagelman forrige år, førend prinsen havde udstedt sin kvittans, dateret Nykøbing den 18. jan. 1642, til kongens materialskriver Gotfred Mikkelsen, af samme materialskriver har modtaget andre 200 tylter fyrredeler, som han har sendt videre til Nykøbing og rigtig leveret dér, skal fornævnte materialskriver Gotfred Mikkelsen føre sig til regnskab de forrige 200 tylter, som er forbrugt til Nykøbing slot og ladegård og kvittere Peter Gagelman derfor. Rentemestrene skal godtgøre Gotfred Mikkelsen dem i hans regnskab. K.

¹ K. har: »till bedrer løffliger øffning« (tysk: leiblicher Uebung). ² På bagsiden: Claugskovf. Der må være ment: Klodskov, Ønslev s., Falsters Nørre h.

25. febr. (Nykøbing). Åb. brev om, at følgende menige Torkildstrup mænd, nemlig Jørgen Rasmussen, Niels Christensen, Hans Boesen, Lars Rasmussen og Rasmus Povlsen, efter ansøgning om forskånsel på deres landgilde får bevilling på, at hvis de nu straks yder den af den forrige lensmand hr. Palle Rosenkrantz med dem aftalte del af den gamle landgilde, nemlig Jørgen Rasmussen 4¹/₂ tdr. byg og 3 rmark og 2 sk. penge, Niels Christensen 2 pd. byg og 13 skpr. havre, Hans Boesen 3 tdr. byg, Lars Rasmussen 4 tdr. byg og Rasmus Povlsen 3 tdr. byg, skal resten af den gamle landgilde eftergives dem, hvilket slotsskriveren over Nykøbing har at føre til regnskab. K.

28. febr. (—). Miss. til frøkerne Antonia, Anna Johanna og Sybilla af Württemberg. Af deres skrivelse af 9. jan. har prinsen erfaret, at Hedvig¹, kurfyrstinde af Sachsen, af den kgl. danske stamme, er afgået ved døden. Han udtaler sin medfølelse i den anledning. T. K.

— (—). Miss. til grev Vilhelm Frederik af Nassau. Af hans brev af 17. jan. har prinsen erfaret, at fru Sophie Hedvig², født hertuginde af Braunschweig-Lüneburg, grevinde af Nassau, er afgået ved døden. Prinsen kondolerer ham i den anledning. T. K.

— (—). Passus securitatis for denne brevviser Albrecht von Güntherroth³, som prinsen har affærdiget til den kur-sachsiske residens med nogle heste, som han skal præsentere og aflevere dér, for ham selv, heste, tjenerskab og bagage, frem og tilbage. T. K.

3. marts (—). Miss. til Hans Vilhelm von Harstall. Prinsens broder Frederik, udvalgt ærkebiskop og biskop over

¹ Hedvig, datter af kong Frederik II af Danmark, g. m. kurfyrste Christian II af Sachsen († 1611); hun døde 26. nov. 1641. ² Sophie Hedvig af Braunschweig-Wolfenbüttel, enke efter greve Ernst Casimir af Nassau († 1632), var moder til ovennævnte grev Vilhelm Frederik. ³ Han kaldes: Bedienter. I 1641 var han holsten-gottorpsk hofjunker.

Bremen og Verden stift, har anbefalet denne brevviser Salomon Gutfeldt, en søn af kongens livbarber, til prinsen og bedt denne hjælpe ham til at blive uddannet i rytteriet. Prinsen overdrager dette til adressaten og beder ham vel modtage den unge Salomon Gutfeldt og lade ham uddanne i ridning, og hvad der ellers kan være til gavn for ham. T. K.

3. marts (Nykøbing). Befaling til Jost Frederik von Pappenheim. Da Mikkel Pedersen, der er blevet afsat så længe fra hans tjeneste, til han kunne få sin rigtige afsked af hans forrige husbonde, nu for prinsen har forevist bevis og pas fra hans fornævnte husbonde, skal, eftersom Ålholms len er ledigt¹, Jost Frederik von Pappenheim til Søholt, befalingsmand på Halsted kloster, fuldkomment igen indsætte forskrevne Mikkel Pedersen i hans gamle bestillinger, som han tilforn har forvaltet, og afskedige dem, der er antaget i hans sted. K.

— (—). Miss. til hr. Frederik Reedtz, [lensmand over Vordingborg len]. Vedlagte supplikats viser, hvorom Jep Ibsen i Kindvig har suppliceret. Da prinsen ikke vil lade ham være hjælpeløs, navnlig hvis det forholder sig, som han beretter, stoler prinsen på, at Frederik Reedtz vil hjælpe ham til, hvad der er skel og ret, så han kan blive ved gården. K.

5. marts (—). Miss. til Caspar von Bonickow, kursachsisk kammerråd. Som han vil vide, er fru Hedvig, født af den kgl. stamme af Danmark, kurfyrstinde af Sachsen, afgået ved døden, og nu har kongen af Danmark, prinsens fader, skriftlig ladet indbyde såvel prinsen som dennes gemalinde, fru Magdalena Sybilla, prinsesse af Danmark, til hendes ligbegængelse den 25. april i enkekurfyrstindens residens i Lichtenburg. Ganske vist ville intet være prinsen og hans gemalinde kærere end at vise den afdøde den sidste ære og per-

¹ Palle Rosenkrantz Akselsen til Krenkerup døde 22. febr. 1642, og Jost Frederik von Pappenheim, lensmand på Halsted kloster, blev hans efterfølger på Ålholm.

sonlig følge hende til hendes sidste hvilested, men på grund af de farlige tidsforhold o. a. m. er de forhindrede heri, og prinsen anmoder derfor adressaten om ved ovennævnte ligbegængelse at repræsentere prinsen og hans gemalinde og give møde på begges vegne til ovennævnte tid og sted, tilbørligt varetage deres pladser og foretage, hvad der er at forrette ved slige ceremonier. T. K.

5. marts (Nykøbing). Befaling til Jost Frederik von Pappenheim, lensmand på Halsted kloster, om af al den havre, der findes i hans len, at beholde 1000 tdr. havre og sælge resten ved første lejlighed til bedste for prinsen, om muligt hver tønde til 6 mark dansk. Af rugen skal han forvare 30 tdr. til prinsens behov og sælge, hvad der så findes, for 10 mark dansk i det højeste, og føre det alt til regnskab. K.

7. marts (—). Tysk søpas for det borgemester Lars Martensen i Nykøbing tilhørende skib under købmand og skipper Salomon Abrahamsen fra Nykøbing til Norge, til Nordmøer og Bergen, og tilbage. T. K.

— (—). Tysk søpas for det borgemester Jacob Christensen i Nykøbing tilhørende skib, som han med Frederik Iversen som købmand og Michael Skytte som skipper vil sende på købmandskab til Norge, til Sundmøer, Rombsdal og Bergen, fra Nykøbing dertil og tilbage. T. K.

— (—). Befaling til prinsens kammerskriver Søren Jensen om personlig at være til stede, når Jacob Christensen, borgemester i Nykøbing, til Peter Helt overleverer de beviser, der hører til hans regnskab, beregnet fra 1. maj 1639 til årsdagen 1640, og ikke alene være med til at gennemse dem, men også påse, at de bliver rigtig registreret og nummereret tilbørlig, så at deri hverken sker ham til vilje eller skade i nogen måde. K.

8. marts (—). Befaling til Morten Mikkelsen, kgl. proviantskriver. Da prinsens arkitekt og hofmaler Morten Steenwinckel nu ikke længer kan opholde sig hos prinsen,

har prinsen, i stedet for hans fri underhold ved prinsens hofstat, lovet ham følgende fetalje årlig: 4 pd. rug, 8 pd. malt, 40 skpr. humle, 15 tdr. byg, 1 td. boghvedegryn, 1 td. byggryn, 1 td. ærter, 1 td. hvedemel, 50 tdr. havre, 2 tdr. smør, 1 td. talg, 4 lispd. gult voks, 10 lispd. bergfisk, 2 tdr. saltede torsk, 2 tdr. saltede sild, 6 vorder¹ rokker, 2000 flyndere, 2000 hvillinger, 1 td. småt salt, 3 tdr. groft salt, 2 par øksne, 10 svin, 16 lam, 20 gæs, 1 td. saltede laks og $\frac{1}{2}$ td. saltede ål. Proviantskriveren Morten Mikkelsen anmodes om fra majdag 1642 og herefter hvert år, så længe han ikke får nogen anden ordinans derom, at levere forbemeldte Morten Steenwinckel forskrevne fetalje og føre den til regnskab; den skal siden blive ham godtgjort. K.

8. marts (Nykøbing). Morten Steenwinckel er begærende efterskrevne fetalje årlig: [Derefter følger fortegnelsen, enslydende med den i befalingen til kgl. proviantskriver Morten Mikkelsen opførte.] Beløber sig så udi 3 år, beregnet fra anno 1639 til anno 1642, som efterfølger: [Derefter følger fortegnelsen, indeholdende de samme poster som ovfr., men tredoblet]. Fortegnelse blandt koncepterne.

— (—). Kvittans til Godfred² Mikkelsen. Da prinsen, dengang hans arkitekt og hofmaler Morten Steenwinckel blev optaget i prinsens bestilling, lovede ham frit underhold ved sin hofstat eller, når han ville opholde sig i København, visse fetaljer i stedet, og da han nu i 3 år, regnet fra 1. maj 1639 til samme tid 1642 af kongens proviantskriver Morten Mikkelsen har modtaget efterskrevne fetalje, nemlig: [Derefter følger fortegnelsen over den 3-doblede fetalje, enslydende med den i den foregående skrivelse opførte, nemlig 3 gange hans årlige fetalje], giver prinsen herved forbemeldte kgl. proviantskriver Morten Mikkelsen kvittans for fornævnte

¹ Vord(e) = 10 stkr. (om fisk). ² Fejlskrift for Morten Mikkelsen, som teksten har. Godfred Mikkelsen var Holmens skriver og, fra 1635, tillige tømmerskriver.

leverance til Morten Steenwinckel med anmodning til kongens rentemestre om at lade den specificerede fetalje passere i hans regnskab og godtgøre ham den. K.

8. marts (Nykøbing). Befaling til prinsens rentekammer. Da prinsen har bevilget sin arkitekt og hofmaler Morten Steenwinckel frit underhold for sig og sine folk, når han ikke længer opholder sig ved prinsens hofstat, og for fetaljens vedkommende har meddelt ham befaling til kongens proviantskriver Morten Mikkelsen, har han for alt det øvrige, som han behøver dertil af vin, specerier, hvede og hvad det ellers kan være, bevilget ham 260 rdlr. i rede penge årlig, fra førstkommende 1. maj at regne, at betale årlig af prinsens rentekammer. K.

10. marts (—). Miss. til greve Frederik Vilhelm af Nassau, statholder i Friesland. Prinsen har den 5. marts gl. stil modtaget hans skrivelse af $\frac{2}{12}$ febr., ved hvilken han indbyder prinsen til ligbegængelsen af afdøde fyrstinde fru Sophie Hedvig, født hertuginde af Braunschweig og Lüneburg, grevinde af Nassau etc., den $\frac{10}{20}$ marts. Hvor gerne end prinsen ville vise den afdøde den sidste ære, så vil greven uden vanskelighed kunne se, at den dertil fastsatte termin er for kort til endog at sende nogen til at repræsentere prinsen. Han stoler derfor på, at greven ikke vil optage hans udeblivelse ilde. T. K.

15. marts (—)¹. Åb. brev om, at prinsen på supplikats fra Peder Madsen på Hasslø² om forskånsel på hans

¹ Dette og det følgende brev er skrevet på samme blad, der på bagsiden bærer påtegningen: Forskånselse på landgilde, Nykøbing 15. martii a^o. 1641«. Sammen med dette ligger et andet blad med nøjagtig samme påtegning, på hvilket der findes skrevet koncepter til 5 breve, hvoraf de to under teksten er dateret 30. marts 1642. Ved ordningen har man derfor været i tvivl om dateringen, og bladet med de første 2 koncepter har fået blyantspåtegningen: 1642? $\frac{15}{3}$, bladet med de 5 koncepter påtegningen: 1642 $\frac{30}{3}$ (1641 $\frac{15}{3}$?). Dateringen 1641 må imidlertid betragtes som meget usikker, thi hvis året 1641 i de to første koncepter var rigtigt, ville det være påfaldende, om der blev eftergivet restancer for et år, der endnu ikke var udløbet. Imod året 1641 taler også, at prinsen i marts 1641 var på Haderslevhus, ikke i Nykøbing. Alle 7 breve er derfor her opført under 1642, de fem sidste under 30. marts. ² Hasselø eller Hasslø i Veggerløse s., Falster Sønder h., var dengang endnu en ø.

landgilde har bevilget, at nårsomhelst han med det første yder $1\frac{1}{2}$ otting smør, skal den resterende landgilde være ham eftergivet, hvorefter slotsskriveren skal rette sig. K.

15. marts (Nykøbing). Åb. brev om, at Tjæreby mænd har tilkendegivet, at de ikke længer kan yde den landgilde, som de hidtil har ydet af en jord, som fordum lå til Sønder Ladegård, da noget deraf var indtaget til prinsens enemærke, noget lagt til skoven, og da daleren fra den tid, da de fæstede jorden, og til nu er blevet forhøjet med 2 mark dansk. Prinsen bevilger derfor, at de herefter fra 1. maj 1642 og til videre i landgilde skal give 40 kurantdlr., hver kurantdlr. beregnet til 5 mark dansk. Hverken lensmanden, skriveren eller nogen anden må videre besvære forbemeldte Tjæreby mænd eller gøre dem forfang mod denne benådning. K.

16. marts (—). Tysk søpas for Anders Jespersen, borger i Nykøbing, og for denne hans skude på en rejse, som han for sine forretningers og sit erhvervs skyld vil foretage til den trøndhjemske skærgård og de der liggende frie havne, med tilhørende bådsfolk og lastede varer frem og tilbage, hvorved han skal have ret til fri og uhindret handel, være forskånet for usædvanlige krav og modtage bistand, både til at indkræve sine fordringer, og hvis han lider skade som følge af uvej. T. K.

19. marts (—). Miss. til Henrik Ramel, hofmester på Sorø. Prinsens broder hertug Frederik, ærkebiskop i Bremen, har anbefalet denne dreng Salomon Gutfelt til prinsen til undervisning i ridning. Da prinsen ikke kender nogen bedre lejlighed, hvormed han kunne være tjent, end på Sorø akademi, beder han Henrik Ramel lade bemeldte dreng nyde undervisning hos berideren på Sorø Steffen Schmaltz, anbefale ham på det bedste til denne og lade ham forsyne med nødtørftig mad og øl. K.

— (—). Kontrakt, afsluttet ved prinsens hofmarskal med Andres Kårer, graver, gående ud på: 1. Andres Graver skal nu straks med sine egne folk og redskaber og på egen kost grave en grøft omkring prinsens nye dyrehave i Lol-

land, begyndende fra stranden og indtil Torby by, som det nærmere skal udvises ham af ridefogden på Ålholm slot. 2. Samme grøft skal foroven være 5¹ sjællandske alen bred, 3 alen dyb skråt og 5 kvarter² bred på bunden. 3. Den jord, der kommer deraf, skal han udkaste smukt jævnet på samme plads, 1 alen fra foden, så at man siden kan sætte et gærde derpå, og grøn tørv, som afstikkes, sættes på kanten, så at arbejdet bliver gjort godt og ustraffeligt. Til gengæld herfor vil prinsen for hver rode, som forfærdiges på fornævnte måde, beregnet til en længde af 8 alen, efterhånden som arbejdet går frem, af sit rentekammer betale ham 3 mark³ dansk og på hver hundrede roder 2 skpr.⁴ rug eller byg, hvorefter kammerskriveren skal rette sig med betalingen og slotsskriveren på Ålholm med kornet og føre det til regnskab. K.⁵

19. marts (Nykøbing). Åb. brev, hvorved prinsen bevilger, at hans berider Martin Kreutz indtil videre må bruge al den jord, der ligger til prinsens nuværende livmedikus dr. Henrik Küsters hus og Servatii bod, så at han må pløje, tilså og høste samme ager og gøre sig den nyttig. K.

22. marts (—). Åb. brev, hvorved prinsen bevilger, at hr. Peder Andersen Bredal, sognepræst i Kettinge, på grund af sin ringe avling og sine sognemænds godvillighed mod ham, ved 8 eller flere lovfaste dannemænd af Kettinge sogn på hele sognets vegne til sin præstegård må få udvist en græshave på Kettinge sognefang næst østen for Kettinge studehave og sønden for Frejlev mark, som præsten i Kettinge selv har lod og del i, til græsning for 4 unge nød og et par heste om sommeren, da det er uden skade for skoven og sognemændene. K.

(Vedlagt:) Et af 8 bomænd i Kettinge sogn, nemlig: Mogens Madsen, foged i Frejlev, Morten Mogensen, Povl Pedersen og Hans Suur, alle bomænd i Frejlev, Jens Pedersen og Rasmus Pedersen i Kettinge, Hans Olufsen og Jens Kamper i Rågelunde

¹ K. har først haft: Fire. ² K. har først haft: En alen. ³ K. har først haft: Thou marck. ⁴ K. har først haft: Een. ⁵ Som K. er benyttet en af prinsen underskrevet renskrift, i hvilken tallene er rettet.

som tilbetroet på menige Kettinge sognemænds vegne udstedt brev, dateret Kettinge den 10. jan. 1642 og beseglet med 5 påtrykte segl med bomærker og 3 skrevne bomærker. De udtaler heri, at det er dem vitterligt, at deres sognepræst m. Peder Andersen storligen har fornøden en græshave til 3 eller 4 stkr. ungvæg og et par heste, som kan græsse dér nogen tid om sommeren, da hans avling er meget ringe og høbunden ringere, så at han ikke, som andre præster, har midler til at holde heste på stalden, men tidlig på året må udslå heste og unge kalve på det vide skovfang, mangel gang til stor skade for ham. Derfor har nogle af dem sammen med ham været hos deres lensmand, hr. Palle Rosenkrantz, for rum tid siden og samtykt i, at der af deres fælles overdrev, som han selv har lod i, nemlig østen for Kettinge studehave og sønden for Frejlev mark, indtages samme græshave, som er lukket på de to sider, og som han selv har pil at hegne med uden skade for skoven. Lensmanden bevilgede ham det sammen med de 8 mænd, men da præsten endnu ikke har lukket pladsen, har han påny forhørt, om de ville tillade det. De vidner herved, at de gerne samtykker i, at deres sognepræst indtager samme have, og beder prinsen tillade ham samme lille lejlighed, da det ikke er dem til nogen skade, og de »haffue græsgang och heignet runderlig derfor uden«.

22. marts (Nykøbing). Åb. brev, hvorved menige Frejlev mænd for dette år får bevilling til at indtage noget af deres jord til ærtevænge, dog at den jord, der tilhører de to mænd, som vil hindre dem og er imod det, bliver fri og udelukket, og at det sker uden skade for jorden og for skoven. K.

23. marts (—). Befaling til skriveren på Ålholm slot Hans Hansen om til 8 savskærere i Lolland, som har skåret nogle egeplanker til prinsens behov i Sosmark skov, som den af fogden dér udstedte seddel formelder, at betale deres arbejds løn efter dagløn på 1 rigsmark til hver person, eller hvad der hidtil har været sædvane, kontant, hvilket skal godtgøres ham i hans regnskab. K.

(Vedlagt to sedler:) 1, uden datering, om at 8 savskærere i Lolland har skåret egeplanker på Sosmark skov i 16 dage og i den tid skåret 67 egebrædder, hvoraf de korteste er 10 alen lange og de andre længere, og at der med dem er betinget i arbejdsløn i penge 1 rigsmark om dagen på hver person¹. 2, om at de 8 karle har skåret planker på Sosmark skov for prinsen i 16 søgnedage, som Lavrids Jensen, foged i Sosmark, hjemler dem. Datum Sosmark den 18. marts 1642. (Bomærke).

26. marts (Nykøbing). Åb. brev, hvorved prinsen bevilger supplikanten Niels Christensen, herredsfoged i Musse herred, at den gård, som han nu bebor i Herridslev, fra majdag 1642 til årsdagen 1643 skal være fri for landgilde, så længe han enten bor deri, eller der bliver udvist ham en anden gård for hans umag². K.

30. marts (—). Åb. brev, om at prinsen på supplikats fra Hans Lavridsen i Skelby³ om forskånsel på hans landgilde fra året 1640 til 1641 har bevilget, at når han nu straks yder $\frac{1}{2}$ pd. byg og $1\frac{1}{2}$ dlr. i penge, skal resten af samme års landgilde være ham eftergivet, hvorefter slotsskriveren skal rette sig. K.⁴

— (—). Åb. brev om, at prinsen på supplikats fra Anders Olufsen og Peder Olufsen i Brusrup om nogen forskånsel på deres gamle landgilde fra året 1640—41 har bevilget, at når Anders Olufsen nu straks yder $2\frac{1}{2}$ td. byg og Peder Olufsen 5 tdr. byg og 3 skpr. havre, skal resten af deres landgilde eftergives dem, hvorefter slotsskriveren skal rette sig. K.

¹ På bagsiden af seddel nr. 1 er i udtog skrevet en bevilling til Askø mænd, se ndfr. [30. marts]. ² Derefter har der stået: som andre herredsfogder. Meningen er, at den af ham beboede gård skal være fri for landgilde fra ovennævnte år, og så længe han som herredsfoged bebor en gård. ³ K. har først haft: Hans Laurisen og Jens... begge Skelby mænd. Dette er rettet til ovenstående tekst. ⁴ Om dette og de følgende 4 breve om forskånsel på landgilde se noten ovfr. til 15. marts.

30. marts (Nykøbing). Åb. brev om, at prinsen på supplikats fra Peder Olufsen i Sønder Tasterup¹ om nogen forskånsel på den landgilde, som han resterer med til 1. maj 1642, får eftergivet 5 skpr. rug, 5 skpr. byg og 5 skpr. havre, dog således, at han med det første yder alt det andet, som han resterer med, hvorefter slotsskriveren skal rette sig. K.

— (—). Åb. brev om, at prinsen på supplikats fra Oluf Rasmussen i Tårup² om nogen forskånsel på hans gamle landgilde fra år 1640 til 1641 har bevilget, at når han nu straks yder 1½ td. byg, skal siden resten af samme landgilde eftergives ham, hvorefter slotsskriveren skal rette sig. K.

— (—). Åb. brev om, at prinsen på supplikats fra Schøring³ mænd om nogen forskånsel på deres landgilde fra året 1640 til 1641 har bevilget dem alle, at når hver af dem nu straks yder hælften af den gamle landgilde, skal resten være dem foræret og eftergivet, hvorefter slotsskriveren skal rette sig. K.

[— (—)]⁴. Åb. brev om, at prinsen desuden har nedsat Askø mænds smørlandgilde fra år 1641 til 1642 såvidt, at når hver af dem yder 1 otting smør, skal resten eftergives dem, »dog at de ingen rettighed deraf gøre«. Udt. på seddel af 23. marts.

— (—). Ordre til ridefoged Hans Jensen, af hvem Rasmus Bremers bo i Tingsted, som en manddrabers gods, er blevet beskrevet. Da Oluf Thøgersen, sogneprest til Tingsted kirke, har ladet tilkendegive, at Rasmus Bremer er præstegårdens fribonde, må ridefogden, hvis det forholder sig således, ingen forfang gøre ham, så

¹ Sønder Tostrup, Idestrup s., Falsters Sønder h. ² Formentlig Tårup, Tor-kildstrup s., Falsters Nørre h. ³ I en tilsvarende bevilling af 1/6 s. å. ndfr. kaldes det Schøring og Skiiring. Der må være ment Skørringe, Falkerslev s., Falsters Sønder h. ⁴ Brevet er i et uddrag skrevet på bagsiden af arbejdsseddel nr. 1 for 8 savskærere af 23. marts ovfr. Da nolitsen ikke er dateret, er dateringen usikker, men må vel omtrent falde sammen med dateringen for de øvrige tilsvarende breve, altså 15. eller, da sedlen hører til 23. marts, 30. marts. Desuden står der på bagsiden: Bona ecclesiastica.

vidt han er berettiget efter ordinansen, men meget mere lade hans frihed og rettighed uforkrænket. K.

30. marts (Nykøbing). Åb. brev om, at prinsen har bevilget, at skipper Jens Pedersen af Gedesby må udføre til Tyskland 2 gamle køer, dog mod at han betaler den sædvanlige told derfor. K.

— (—). Miss. til hertugen af Holsten. Af hans brev af 17. ds. har prinsen set, at fru Maria Elisabeth lykkelig er nedkommet med en velskabt søn¹, og at moder og søn befinder sig ret godt. Prinsen beder særlig om, at Gud vil give hans nyfødte søn kraft og styrke, så at han må nå til den hellige dåb og derefter stadig tiltage i sundhed og år. T. K.

31. marts (—). Passus securitatis for prinsens gemalindes lakaj Henrik Rosendal fra Nykøbing til den grevelige residens Oldenburg, hvorfra han skal medbringe nogle personer, frit og uhindret for ham dertil og for ham og nævnte personer tilbage igen. T. K.

— (—). Miss. til hofmesteren på Sorø Henrik Ramel. Prinsen har bevilget sin felttrompeter Gabriel Voigtländer, at han må trykke nogle af sine viser, dog ikke i den hensigt, at de skal publiceres, men prinsen vil beholde dem for sig alene og for dem, hvem han vil unde dem. Da det berettes, at bogtrykkeren på Sorø endelig vil beholde 25 eksemplarer som del af hans trykkerløn, beder prinsen Henrik Ramel om at tilholde bogtrykkeren med det første at rentrykke viserne og ikke lade ét eksemplar forkomme eller beholde noget for sig eller andre, men såsnart de er færdige, skal han levere dem allesammen trolig fra sig. K.

[U. d.] **marts (—).** Passus securitatis for prinsens liv- og hofapoteker Christoffer Herfort, som prinsen har af-færdiget til Holland for dér at indkøbe forskellige materialia og specerier til prinsens hofapotek og snarest bringe dem

¹ Gustav Ulrik, f. 16. marts, † 23. aug. 1642.

til Nykøbing, for ham selv til Holland og tilbage igen med de indkøbte materialier og specerier. T. K.

5. april (Nykøbing). Oprejsningsbrev for denne Rasmus Sørensen, prinsens hovsmed, som forleden år af prinsens gårdsret er dømt som meneder. Han har ansøgt prinsen om at lade ham komme til nåde igen, da han for sin straf har givet prinsen sin tilbørlige forpligt. Prinsen tilgiver ham, hvad der er sket, så at nævnte gårdsdom ikke skal skade ham, hans børn, venner og slægt på deres ære og heller ikke med ord eller gerning må bebrejdes dem, men at det skal stå ham ligesom andre godtfolk frit at deltage i lag, bryllupper, barsler, tinge og alle andre retslige handlinger og bestillinger, dog på betingelse af, at han i fremtiden fuldkomment efterkommer sin forpligt, og at den forskrevne gårdsdom ikke hermed anses for uret, eller dommeren i nogen måde forkrænket, men at prinsen af synderlig mildhed og nåde har bevilget denne oprejsning. K.

— (—). Miss. til Wenzel Rothkirck. Da prinsen på anbefaling har bevilget, at denne dreng Niels Mortensen må lære noget i rytteri, og eragter det for bedst for ham at lære det på Antvorskov, anmoder han Wenzel Rothkirck om at anbefale ham til Ejler Berider og lade ham få samme traktement som andre stalddrenge, da han skal udføre det samme arbejde. K.

— (—). Miss. til den kongelige generalvagtmeester N. Bauwer. Kurfyrste Johan Jørgen af Sachsen har til prinsen anbefalet denne brevviser Hans Dietrich von Haubitz til opvartning ved prinsens hof. Da prinsen for tiden er tilstrækkelig forsynet med sådan opvartning, og da han anser det for tjenligt for nævnte von Haubitz at lære krigsvæsen, skal han hermed anbefale ham til adressaten og bede denne antage ham til sin opvartning og i fremtiden lade ham få stilling som fændrik eller en anden charge. T. K.

6. april (—). Miss. til fru Lisbeth Lunge, hr. Palle Rosenkrantz's enke. Da Philippi Jacobi dag [1. maj] nu snart er for-

hånden, til hvilken tid regnskabet af Ålholm len for dets visse og uvisse indtægter bør klareres, anmodes hun om ikke alene at fremsende regnskabet i betimelig tid, men også at erlægge de penge, der resterer på de efterstående regnskaber, være sig for bortsolgt korn eller af de uvisse og andre lensindkomster, inden den tid. K.

6. april (Nykøbing). Åb. brev om, at prinsen for nogle år siden har bevilget sin skytte Marcus Lemke Melftofte gård i Halsted sogn, men da det nu berettes, at han har tilsat sin meste formue på samme gårds bygning, og at hans vilkår også ellers kun er ringe, bevilger prinsen, at han yderligere herefter, fra tilkommende 1. maj at regne, under samme gårds avl og brug må indtage 3 gadehuse, som ligger på samme Melftofte gårds grund og fortov, dog at han årlig til klosteret [Halsted] yder al den afgift, som de 3 gadehuse efter jordebogen hidtil har givet, påtager sig arbejdet, der gøres heraf, og vedligeholder husene. Lensmanden på Halsted kloster Erik Rosenkrantz skal lade Marcus Lemke indskrive i jordebogen for forskrevne 3 gadehuse. K.

9. april¹ (—). Skøde² til kongens øversteløjtnant og prinsens hofjunker Gabriel Rensberg på den gård, grund og ejendom (hvori han nu selv efter prinsens bevilling bor), som ligger i Nykøbing på den vestre side tværs overfor hofapoteket, næst sønden op til Steffan Kok og norden op til prinsens høgård, med alt hvad der er nagelfast og grundfast, med al sin længde, vidde og bredde, op og ned, med gårds- og staldrum, ligesom afdøde Joachim Barnewitz har haft den i brug, med part i skov og mark, ager og enge, ris og rod, vådt og tørt, intet undtagen, til ham og hans arvinger, kvit, frit og angerløst til evindelig ejendom, dog skal prinsen, så længe han residerer her, nyde og bruge jorden og ageren, der ligger til samme gård, til sit behov. Til desto tryggere stad-

¹ Brevet er bagpå dateret 10. maj. Under teksten har det været dateret 11. (10.?) maj, hvilket er rettet til 9. april. ² Kaldes bagpå: Husbrev. I brevet bruges udtrykkene: foræret, opladt og aldeles overgivet.

fæstelse og forsikring har prinsen ladet levere ham de gamle skøder og breve, der er forefundet på samme gård, medens de andre, som ikke kan findes, hermed kasseres. K.

9. april¹ (Nykøbing). Åb. brev om, at prinsen har bevilget Gabriel von Rensberg 60 tdr. havre om året til underholdning af 2 heste, til årsløn for en dreng 24 kurantdlr. og til kostpenge 4 kurantdlr. om måneden. Havren skal leveres ham af slotsskriveren og års- og kostpengene af prinsens betjente i renteriet, alt fra denne bevillings dato at regne. Hvad han således får af den ene eller den anden, skal siden godtgøres dem i deres regnskab. K.

— (—). Befaling til prinsens ridefoged Hans Jensen om med det første at opkræve 8 dannemænd til i den nye strandmark at afsyne og vurdere et stykke jord til 62 sk., give det beskrevet og indsende beskrivelsen til prinsens kancelli til dennes nærmere ordonnans. K.

—² (—). Åb. brev³ om, at prinsen med sin bestaltede tømmermand Jobst Zauge har afsluttet aftale om, at han ved den her ved prinsens slot [Nykøbing] liggende mølle skal opsætte og tømre et nyt slagtehus, som skal være 2 etager højt og 11 fag bredt. Han skal forfærdige dette slagtehus med sine egne folk og på sin egen bekostning og så velforbundet og godt, at der ikke kan rejses nogen anke over mangler derved. For dette arbejde har prinsen en gang for alle bevilget ham 60 rdlr. à 96 sk. d. Når der til fundamentet for nævnte hus skal rammes pæle ned, og huset skal rejses, skal husfogden skaffe ham de nødvendige bønder dertil, hvorfor der hermed gives befaling til husfogden herom og til kammer-skriveren om ved betalingen, alt eftersom arbejdet skrider frem, at rette sig herefter og ved den endelige betaling at forlange denne kontrakt tilbage og kassere den. K.

¹ K. har først haft: Nykøbing udi påsken [o: 10. april], dette er rettet til: 9. april. Årstallet er rettet fra 1640 til 1642. ² Brevet har først været dateret: 5. april, hvilket er rettet til: 9. april. ³ Brevet har form som et åbent brev, men kaldes på bagsiden: Contract.

9. april (Nykøbing). Åb. brev om, at prinsens mundskænk Knud Bentsen har berettet, at der er opstået trætte mellem ham og Hans Schnebach om nogle regnskaber vedrørende hans stiftsøn Oluf Olufsen, og at såvel borgemestre og råd her som overformynderen og byfogden, som også er en af formynderne, er interesseret i den, hvorfor de ikke kan dømme i den. Han har derfor ansøgt prinsen om at bevilge, at der i byfogdens sted må blive forordnet en anden uvildig dannemand, som kunne kende parterne imellem om, hvad der er lovlig og ret, og hvad tiltale prinsens mundskænk har til Hans Schnebach. Prinsen forordner Jens Nielsen, borger i Nykøbing, til i byfogdens sted at kende i samme sag. Han skal med det første efter parternes lejlighed foretage sagen og domme i den. K.

— (—). Åb. brev om, at prinsen på supplikats af Rasmus Olufsen i Brenningen¹ om forskånsel for hans resterende landgilde fra år 1640 til 1641 har eftergivet ham 4 tdr. havre, dog således at han nu straks betaler det, hvormed han resterer i penge. Slotsskriveren skal føre det til regnskab. K.

(Vedlagt:) Ansøgning, dateret Brenninge den 5. april, fra Rasmus Olufsen (med hans karmærke), om at få eftergivet 4 tdr. havrelandgilde, som han skulle have udgivet i året 1641, men som han på grund af sygdom og anden stor »strang«² ikke kan afstedkomme. (Påskrift på bagsiden:) Bevilliget.

— (—). Åb. brev om, at prinsen på supplikats af nedenævnte 7 personer i Gedesby om forskånsel på deres resterende landgilde fra år 1640 til 1641 har eftergivet dem resten af deres landgilde, når de nu straks yder efterskrevne landgilde, nemlig Peder Jespersen og Jens Madsen hver 1 td. byg, Peder Hansen Juul $1\frac{1}{2}$ pd. og 1 skp. byg, $3\frac{1}{2}$ skp. havre og $7\frac{1}{2}$ rigsort, Jens Frises kvinde 1 pd. byg og $3\frac{1}{2}$ sletdlr. i penge, Peder Hansen Lollik $4\frac{1}{2}$ td. 2 skpr. byg, $1\frac{1}{2}$ skp. havre og

¹ Formentlig: Bregninge, Musse h. ² Formentlig fejlskrift for trang, idet der foran i brevet henvises til hans »store nød og trang«.

5 rigsmark 15 sk. d. i penge, Peder Knudsen 1 pd. og 1 skp. byg og Hans Knudsen 1 td. byg, hvorefter slotsskriveren skal rette sig. K.

18. april (Kbhvn.)¹. Miss. til den regerende hertug af Holsten. Prinsen har modtaget hans påmindelse om den hest, som han tidligere har lovet hertugen. Prinsen har straks givet ordre til, at hesten ufortøvet skal tilsendes ham, og ønsker, at den må falde i hans smag. T. K.

21. april (—). Miss. til Niels Krabbe til Skellinge, befalingsmand på Halmstad. Hr. Ture Pøvsen, sognepræst i Halmstad, som med det første agter at gøre sin datters bryllup, har bedt prinsen om ved en skrivelse til Niels Krabbe at få tilladt nogle friheder, hvilket prinsen også mener godt kan bevilges ham, da han både er slottets og de dér liggende soldaters prædikant, og bruden er hans eneste datter. Prinsen anmoder derfor Niels Krabbe om at tillade præsten at gøre sin datters bryllup efter sin egen gode vilje og mening i alle måder og ikke gøre ham nogen forfang eller hindring deri. K.

— (—). Miss. til hertug Joachim Ernst af Plöen. Prinsen har ved hans notifikationsskrivelse modtaget meddelelsen om, at han har fået en velskabt lille søn, og udtaler sine gode ønsker for ham. T. K.

— (Nykøbing)². Miss. til hertugen af Gottorp. Af hans notifikationsskrivelse har prinsen erfaret om nedkomsten³ af fru Maria Elisabeth, født af den kurfyrstelig-sachsiske stamme, hertuginde af Slesvig, Holsten etc., og ved hans skrivelse af 6. ds., at han indbyder prinsen til dåben og dåbsfestlighederne den 15. maj på hans residens Gottorp og tillige

¹ K. er skrevet med en anden hånd, ikke af Christof Lebzelter. ² Formentlig fejlskrift for Khvn. Det foregående brev har ligeledes været dateret Nykøbing, men dette er rettet til Khvn. Koncepterne er vel skrevet i Nykøbing, men først underskrevet i København. ³ Med sønnen Gustav Ulrik, f. 16/3 1642, † 23/8 s. å.

til at bivåne hans jægermesters bryllup¹. Omend prinsen gerne ville efterkomme denne indbydelse, som han takker for, så vil hertugen dog forstå, at han ikke er i stand dertil, da han bærer sorg for sin slægtning fru Hedvig, født af den kgl. stamme Danmark, kurfyrstinde af Sachsen, som er afgået ved døden, men hvis bisættelse endnu ikke har fundet sted. K.

25. april (Kbhvn.). »Geenderte Quittants auf 300 tyl fyrredeller pro Peter Gagelman«. Påtegning på ellers tomt blad. Teksten findes ikke.

— (—). Miss. til dr. Jesper Brochmand [biskop over Sjællands stift]. Skønt kongen allerede har udstedt befaling til Hans Ulrik Gyldenløve, befalingsmand over Kronborg og Frederiksborglen, om at forfremme Hans Albretsen fremfor nogen anden til det ledige Karlebo² sogn i Kronborg len efter ordinansen, ønsker prinsen alligevel at være ham behjælpelig, da han er kommet af godtfolk og skal være vel uddannet i studierne. Prinsen beder ham derfor ikke alene tilstede Hans Albretsen at lade sig høre i Karlebo sogn, men såfremt han kan blive kaldet dertil efter ordinansen, være ham til hjælp på det bedste dertil fremfor nogen anden. K.

26. april (—). Miss. til Hans Ulrik Gyldenløve. Skønt prinsen ikke tvivler på, at han vil rette sig efter kongens befaling vedrørende forfremmelsen af Hans Albretsen til Karlebo sogn efter ordinansen, vil prinsen alligevel være denne behjælpelig med denne skrivelse. Prinsen beder adressaten om

---

¹ I en skrivelse, dat. Gottorp den 7. april, modtaget i København den 20. s. m., indbyder holsten-gottorpsk jægermester Christof Lowzow prinsen til sit bryllup med hertuginde Marie Elisabeths kammerjomfru, datter af Lütke Levetzau til Scharstorf [Elisabet Levetzau], og meddeler, at hertugen og hertuginde har fastsat brylluppet til en dag i dåbsfestlighederne på Gottorp. Indk. breve fra ikke-fyrstelige personer. ² I Kanc. Brevb. findes et miss. af 25/10 1640 til Frederik Urne, lensmand over Kronborg len, om at tillade Hans Albretsen at lade sig høre i Karlebo sogn, som berettes at blive ledig. Kaldet blev først ledigt 1642, da præsten Jacob Sommer blev afsat, men Hans Albretsen fik ikke kaldet. Nogen befaling til Hans Ulrik Gyldenløve ses ikke at være indført i Kanc. Brevb.

at hjælpe ham til dette kald fremfor nogen anden, såfremt han ellers befindes dygtig dertil. K.

26. april (Kbhvn.). Bevilling for Peter Gagelman til efter sin første lejlighed at holde sin eneste datters bryllup her i København med én dags mad, med at skænke vin og indbyde flere personer end fastsat i ordinansen og ellers andre friheder. K.

29. april (—). Miss. til hertugen af Holsten. Prinsen har ikke glemt sit løfte om at skaffe hertugen et bekvemt, matematisk instrument. Da han nu har ladet det forfærdige af denne brevviser, har han ikke villet opsætte afsendelsen af det til hertugen og beder ham modtage nævnte instrument, som han beder ham tage til takke med. T. K.

3. maj (—)¹. Miss. til Erik Krabbe. Denne Claus Johansen har i nogen tid tjent prinsen flittig og vel i dennes rentekammer, så at prinsen ønsker ham al god befordring. Da han erfarer, at Erik Krabbe af kongen er blevet forlenet med Stjernholms len, har prinsen på Claus Johansens begæring villet komme ham til hjælp med denne intercessionskrivelse, hvormed prinsen anbefaler ham på det bedste og beder Erik Krabbe forfremme ham enten til ridefoged eller til skriver i Stjernholms len. For det tilfælde, at han skulle nære nogen tvivl om Claus Johansens troskab og flid, har han tilbudt at skaffe ham forlover for det første år og dag. K.

— (—). Miss.² til [Jost] Frederik von Pappenheim. Peder Mortensen, forrige ridefoged på Ålholms slot, har [berettet], at der... [desværre] i forskrevne len er..., og at jorden til gårdene endnu... med prinsens befaling til adressaten om straks at lade undersøge, hvor mange øde gårde det kunne være, og af prinsens kornforråd på Ålholm slot levere så meget korn til sognefogderne, som behoves

¹ K. har først været dateret Nykøbing. ² Dette blad er meget stærkt medtaget af svamp, så at det er gået midt over, og store dele af teksten mangler.

til samme godses part. Hvad sognefogderne således modtager, skal han igen skaffe og tilstille kornmåleren og siden føre alting rigtig til regnskab, så at prinsens landgilde ikke forkortes.

Postscriptum: Det berettes, at der i Nysted opholder sig en karl, ved navn Mads Pedersen, som udgiver sig for prokurator imod kgl. forordning og på borgernes vegne tribulerer prinsens og kronens bønder og hidser mange op i trætte mod hverandre. Adressaten skal på prinsens vegne alvorlig påbyde byfogden sammesteds og herredsfogderne og andre, som har fået betroet dommeres sæde, ikke alene, at det ikke må tilstedes forberemte karl at svare eller gå i rette i nogen sager, som angår prinsens bønder, grund eller ejendom, men også, at de tilbørlig skal straffe ham og vise ham bort. K.

4. maj (Nykøbing). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim til Søholt, lensmand over Ålholm og Nykøbing len, hvorved det befales ham at skaffe fru Lisbet, enke efter hr. Palle Rosenkrantz, nødtørftige vogne med tilhørende heste til at age hendes korn, som endnu findes på Ålholm slot, ned til Nysted skibsbro, så hun bliver vel befordret deri. K.

10. maj (—). Se 9. april.

11. maj (—). Miss. til Aksel Ugerup. Henrik Brockdorff til Hemmelmark har indbudt¹ prinsen og hans gemalinde til sin nyfødte søns dåb den 23. ds. i Eckernførde. Da nu såvel prinsen som hans gemalinde agter at modtage denne indbydelse og at lade sig repræsentere ved adressaten, anmodes han om at give møde til nævnte tid og sted, repræsentere prinsen og hans gemalinde ved dåbshandlingen, overrække den gave, som prinsens faktor Zimbert Jenisch vil tilsende ham fra Hamburg, som faddergave og iøvrigt forrette det tilbørlige herved. T. K.

¹ Ved brev, dat. Hemmelmark den 25. april s. å., se Indk. breve fra ikke-fyrstelige personer etc.

11. maj (Nykøbing). Miss. til Zimbert Jenisch. Da såvel prinsen som hans gemalinde af Henrik Brockdorff til Hemmelmark er indbudt til at stå fadder den 23. maj i Eckernførde til hans lille søn, anmoder prinsen ham om at fremskaffe et sølvforyldt håndbækken med tilhørende vandkande til samme pris, som prinsen for nogen tid siden har foræret den fyrstelig holstenske hofmarskal og staldmester i faddergave, og hurtigst muligt sende det til den kgl. kommandant i Kristianspris Aksel Ugerup. Han vil få betaling efter anmodning. T. K.

12. maj (Nykøbing). Besked på fru Lisbet sal. hr. Palle Rosenkrantz's supplikats. Prinsen har bevilget, at d'hr. kommissarier skal rette sig efter det inventarium, som er dateret 1639 og undertegnet med prinsens egen hånd. Om de gamle vil prinsen yderligere erklære sig mod fru Lisbet sal. hr. Palle Rosenkrantz's, når de bliver indsendt. K.

— (—). Tysk søpas for et Lars Knudsen, borger i København, tilhørende, i København hjemmehørende skib på omtrent 70 læster, som han haf ladet laste med havre i Ystad i Skåne, og på hvilket Peter Petersen, borger i København, er forordnet til skipper. Denne skal losse skibet i London og derfra sejle til Newcastle, eller hvilket andet sted der måtte være belejligt, laste kul dér og begive sig tilbage til København. Passet gælder for skipper Peter Petersen, hans skib, de dertil hørende bådsfolk og de indlastede varer. T. K.¹

14. maj (Nykøbing). Miss. til Albert Dionys. Da prinsen skal bruge en sum på 20,000 rdlr., som han vil betale tilbage efter lejlighed, dog uden rente, anmoder han ham om at henvende sig til formuende handelsfolk i Hamburg om nævnte sum og, når han har fået den, kvittere tilbørlig

¹ På bagsiden af brevet, som er meget angrebet af svamp og gået i flere stykker, står: »Seepass auff Peter Hansøn Cammertieners als mitreders schiff pr. Engeland«.

for den. Prinsen lover herved at holde ham og alle heri interesserede tilbørlig skadesløse. T. K.

16. maj (Nykøbing). Åb. brev om, at prinsen på supplikats af 6 mænd i Lillebrænde om forskånsel på deres resterende landgilde fra året 1640 til 1641 har eftergivet Hans Borres $\frac{1}{2}$ pd. byg og 1 skp. ærter, Søren Boesen $2\frac{1}{2}$ td. byg og 1 skp. ærter, Hans Jensen $1\frac{1}{2}$ td. byg, 1 skp. ærter og 2 rigsmark 12 sk. d., Oluf Hansens kvinde $6\frac{1}{2}$ td. byg, $\frac{1}{2}$ td. havre og 1 rigsdrl., Niels Hansen $2\frac{1}{2}$ td. byg og $1\frac{1}{2}$ skp. havre, Søren Davidsen $3\frac{1}{2}$ td. byg, 2 skpr. havre og 1 rdlr. 1 rigsmark, alt dog på betingelse af, at de nu straks yder resten til slotsskriveren, som skal føre det til regnskab. K.

20. maj (—). Miss. til fyrst Christian af Anhalt. Af hans brev af 18. f. m. har prinsen set, at fru Eleonore Sophie, fyrstinde til Anhalt, født hertuginde til Slesvig, Holsten etc., er blevet forløst med en velskabt lille søn¹. Prinsen takker for notifikationen, gratulerer og ønsker ham et langt og lykkeligt liv. T. K.

21. maj (—). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Hoslagt fremsendes Gregers Krabbes erklæring om det bevidste mageskifte i Lolland, og da prinsen ikke kan vide, om det af ham begærede gods kan bortskiftes fra kronen, skal adressaten undersøge sagen og indsende sin skriftlige resolution, for at prinsen kan erklære sig derom. K.²

— (—). Miss. til samme. Da det berettes, at Ålholms slotsbro er såre skrøbelig, skal han lade den istandsætte fra ny igen. Det tømmer, som behøves dertil, skal prinsens skovrider udvise, og den øvrige bekostning skal betales af lenets indkomst, føres til regnskab og siden efter billighed godtgøres i hans regnskab. K.³

¹ Carolus Ursinus, f. $\frac{18}{4}$ 1642. ² Dette og de følgende koncepter indtil 1. juni er ikke skrevet af Christof Lebzelter, men af en anden hånd. ³ Hele dette læg koncepter, fra jan.—juni 1642 incl., er medtaget af fugt og svamp, men de sidste, fra 23. maj af, er så ødelagte, at de er gået i flere stykker, og dele af randen og folderne mangler.

21. maj (Nykøbing). Kontrakt med Claus Hesse von der Luckenborg om at rydde Bandsbro for den hassel og el, som findes dér, hvortil pladsen i samme bro er afmålt og beløber sig til 542 roder i længden og bredden. Han skal forfærdige arbejdet ustraffelig på sin egen bekostning og med sine egne folk og må ikke befatte sig med den hassel og el, som afryddes, men skal lade dem ligge til prinsens behov. Prinsen bevilger ham herfor 8 sk. dansk for hver rode, og for de andre, som står udenfor og ikke kan afmåles i roden, bevilges der ham 1 td. rug, 1 td. malt og 1 side flæsk, hvilket alt skal betales ham, efterhånden som arbejdet går frem, af prinsens kammer-skriver og slotsskriver og godtgøres dem i deres regnskab. K.

(På en vedlagt seddel:) Anno 1642 den 19. maj er afmålt i Bandsbro, som skal afryddes, hessel og elle, som beløber sig udi længden og bredden 542 roder, til arbejds løn for hver rode 8 sk. d. Er og beløber sig udi en summa pendinge 67 sldr. 3 m. (egenhændig underskrift:) Claus Hesse von der Luckenborch. (Nedenunder er skrevet på dansk:) På sin egen bekostning og egne folk, (og på tysk:) De hasler og elle, som han rydder op, hvorledes skal der forholdes med dem: forbliver prinsens¹. Hvor meget skal han have i flæskesider og rug: En td. rug, 1 td. malt, 1 flæskeside skal gives ham for de buske, som står udivendig², og [sættes?] i regnskab(?)³.

23. maj (—). Bevilling for... Bülow til at udføre til Rostock 1 stud og 1 gammel ko, mod at betale den gamle told, hvorefter toldereren på Gissøer⁴ sig haver at agte. K.

— (—).⁵ Bevilling for Henrik Boyesen af Lolland til frit at udføre til Rostock 5 gamle køer, dog at toldereren på G[iss]øer⁶ tager den nye sædvanlige told derfor.

— (—). Miss. til Sivert Urne. Da prinsen højlig behøver 12 læster ulæsket kalk, skal han gøre sit bedste for, at prinsen

¹ Denne og den følgende resolution er tilskrevet med blyant. ² D. v. s.: Udenfor det afmålte stykke. ³ En del af papiret med skriften er fortæret af svamp. ⁴ Gedser. ⁵ På samme blad som den foregående bevilling, kun adskilt ved en strek. ⁶ Kanten af papiret med noget af skriften er fortæret af svamp.

kan få samme 12 læster fra Faxø¹, og desuden skaffe bønder til straks at age denne kalk ned til stranden, da prinsens skude allerede er på henrejsen. Hvad kalken koster, vil prinsen straks lade betale i sit rentekammer. K.

26. maj (Nykøbing). Miss. til de kgl. toldere i Øresund. De vil erindre deres løfte og ellers deres skyldighed om den bevidste sum penge. Da prinsen behøver disse penge før sin afrejse herfra og endelig senest 14 dage fra denne dato, skal de med det allerførste lade hans kammer-skriver Søren Jensen få samme penge, så at prinsen kan være sikker på at få dem henimod den omtalte tid. K.

1. juni (—). Åb. brev om, at prinsen på supplikats af denne Søren Rasmussen om forskånsel for hans landgilde, fordi han i året 1641 er blevet nødet til en øde gård i Schør-inge², har bevilget, at når han yder 1 pd. 4 skpr. byg og 1 dlr. penge, skal hele resten af samme års landgilde eftergives ham. Slotsskriveren skal føre det til regnskab. K.

— (—). Åb. brev, hvorved prinsen med sin bestaltede tømmermand Jobst Zauge har ladet akkordere og slutte om, at han inde i den ved slottet her liggende stald-gård skal anlægge og forfærdige en stald til 16 heste med et tilhørende kammer, hvorved også forstås, at han skal lægge brædderne og forfærdige spiltov, krybber, og hvad der ellers mere hører til en stald, alt i overensstemmelse med den ham af prinsens arkitekt Morten Steenwinckel overleverede tegning. Som betaling for dette arbejde, for tømrer- og arbejds-løn og med egne folk, har prinsen alt i alt lovet ham 50 rdlr., der skal blive betalt ham af prinsens kammerskriver til enhver tid, alt eftersom arbejdet skrider frem. Ved den sidste afregning skal tegningen afkræves ham og forvares. T. K.

2. juni (—). Miss. til Erik Rosenkrantz. Prinsen har af hans indesluttede memorial ladet sig berette om forbedringen af

---

¹ Fakse, der lå i Sivert Urnes len Tryggevælde. ² Kaldes på bagsiden Skiiring. Ment er Skørninge, Falkerslev s., Falsters Sønder h. Jvfr. 30. marts ovfr.

Nakskovs kornhus og har, da han finder samme reparation nødvendig, bevilget den. Han vil, at adressaten med det første lader forskaffe materialerne dertil og i god tid flyr dem til nævnte hus. Den medgåede bekostning skal han føre sig til regnskab og siden efter billighed have godtgjort. K.

3. juni (Nykøbing). Miss. til Jost Frederik von Pappenheim. Af indelukte...¹ kan han se, hvilket mageskifte prinsen har afsluttet med afdøde hr. Palle Rosenkrantz om noget fiskeri, og da efter nævnte prinsens skøde præsten skal fyldestgøres for hans påløb i Stubberup mark, skal adressaten med det første give præsten vederlag i en mose på nævnte sted, så at alting kommer i rigtighed efter prinsens bevilling. K.

— (—). Befaling til tolderen i Nykøbing. Niels Jensen, kaptejn, har i forrige tider indført 2 hopper, som en tid lang har stået på foder i Lolland. Da han nu agter at udføre dem til Tyskland, har prinsen ikke blot bevilget ham dette, men også, at han må udføre de 2 hopper toldfrit, hvorefter tolderen her i byen har at rette sig. K.

— (—). Miss. til de kgl. rentemestre, hvori prinsen anmoder dem om at betale denne [Christ]ian² Aldenbrecht for et jernsengsted, som han har lavet til prinsens behov, 70 rdlr. og føre det til regnskab. K.

7. juni (—). Miss. til kansler Ditlev Reventlow. Denne brev viser Oluf Hansen Valles, som nu i 10 år har tjent ved prinsens hofstat, først under den forrige køkkenskriver og dernæst under den forrige slotsfoged, og som, efter hvad der oplyses, har tjent godt og ærligt, søger nu ved forbedring af sin stilling andetsteds at blive sin egen. Da han tidligere har fået lovning på stillingen som ridefoged i Rangstrup herred, som en slægtning af ham tidligere har beklædt, har han nu ansøgt prinsen om en anbefalingskrivelse til adressaten.

¹ Et stykke af brevet er borte som følge af svamp. ² Papiret ødelagt af svamp og smuldreret bort. Alle de følgende koncepter for juni måned er ligeledes meget medtaget og delvis ødelagt af svamp.

Prinsen anbefaler ham under henvisning til hans gode tjeneste og beder adressaten forfremme ham til nævnte stilling. T. K.

8. juni (Nykøbing). Miss. til hertugen af Mecklenburg. Af vedlagte indlæg vil han se, hvad prinsens bestaltede slotsfoged Christoffer Kremer har ansøgt om vedrørende nogle i adressatens hertugdømme udestående, ham tilkommende gældsfordringer. Da han ved sit daglige arbejde her er forhindret i personlig at indkræve dem, har prinsen givet ham denne promotorialskrivelse og beder hertugen være prinsens husfogeds fuldmægtig behjælpelig med hurtigt at få betalingen. T. K.

— (—). Åb. brev om, at prinsen har bevilget, at denne Oluf Pedersen i Maglebrænde, såfremt han nu straks yder $2\frac{1}{2}$ td. byg, må få eftergivet resten af hans resterende landgilde fra år 1640 til 1641, hvorefter slotsskriveren sammesteds skal rette sig. K.

— (—). Lignende åb. brev om, at Marten Hansen sammesteds får eftergivet resten af hans resterende landgilde, såfremt han nu straks yder $1\frac{1}{2}$ td. byg. K.

— (—). Lignende åb. brev om, at Hans Rasmussen i Fiendstrup får eftergivet sin resterende landgilde, såfremt han nu straks yder $1\frac{1}{2}$ td. byg. K.

— (—). Lignende åb. brev om, at Peder Jørgensen i Barup¹ får eftergivet sin resterende landgilde, såfremt han nu straks yder 3 tdr. byg og 3 skpr. havre. K.²

— (—). Miss. til Hans Lindenov den unge. Prinsen har erfaret om [den trætte, der er] opstået om nogle tiender, med hvilke såvel kongens ridefoged på Samsø Jens Brun som andre sammesteds er blevet forlenet ved kongelige breve. Da prinsen ikke tvivler på, at kongen, når han får ret underretning, vil lade kassere sine forskellige kon-

¹ Formentlig Barup, Lillebrænde s., Falsters Nørre h. ² De sidste 4 breve er skrevet på samme blad, til dels i udtog.

firmatser for Dorthe Bruns ene søn og i særdeleshed for for-
bemeldte Jens Brun, anmoder han adressaten om at lade det
bero med videre håndfæstning af fornævnte tiender, indtil
prinsen med det første kommer til Holsten og har talt med
kongen derom¹. K.

8. juni (Nykøbing). Befaling til Jost Frederik von Pappen-
heim om, at prinsen har bevilget, at Lars Jensen, by- og
toldskriver i Nysted, igen må få tjenesten som forstan-
der ved hospitalet her², dog at han stiller nøjagtig kavtion
og forlovere for, at han vil forestå sit embede trolig og vel, hvor-
efter lensmanden over Nykøbing len Jost Frederik von Pap-
penheim skal rette sig og med det første installere ham i for-
bemeldte tjeneste. K.

— (—). Miss. til borgemestre og råd i Greifswald.
Hvad den herværende stadsorganist Samuel Nummius
har berettet om en ham i deres by tilkommende gælds-
fordring og om støtte til bedre at få den betalt, kan de se af
vedlagte bilag. Prinsen anmoder dem om at være ham behjælpe-
lig ved hans på klart brev og segl beroende fordring, så at han
uden vidtløftighed og uden unødigt spild af omkostninger sna-
rest kan få sit tilgodehavende. T. K.

13. juni (—). Miss. til amtmanden³ på Nykøbing og Ålholm
Jost Frederik von Pappenheim til Søholt og prinsens hofmar-
skal Johan Christoff von Körbitz til Schmiedeberg. Af bilaget
kan de se, hvad amtsskriveren her Peter Helt har berettet
om fejltagelser og urigtigheder, der skal findes ved
den herværende amtsstue. Da det er prinsens hensigt først
at lade forholdene undersøge og dernæst søge dem tilbørlig af-
hjulpet, har prinsen udvalgt adressaterne og kommitterer dem
til i denne uge her at komme overens om bestemt tid og sted,
underrette parterne⁴ herom, gennemgå de af amtsskriveren⁵

¹ K. er vanskelig at læse, da papiret er stærkt smuldret. ² Formentlig i Nykø-
bing. ³ D. v. s.: Lensmanden. Amtsstuen ndfr. er lensmandens skriverstue. Be-
tegelserne skyldes, at teksten er på tysk. ⁴ Udskriften lyder: Commission in
Sachen Peter Helts cont. Bürgerm. Jacob Christenson. ⁵ Han var slotsskriver.

angivne punkter nøje og snarest indsende relation derom til prinsen, for at denne kan bestemme, hvad de videre skal gøre for at tilvejebringe rigtighed, få ophævet alle fejltagelser og tilendebringe alle stridigheder. T. K.

14. juni (Nykøbing). Åb. brev om, at prinsen har bevilget, at denne Peder Pedersen i Stauffby¹, såfremt han nu straks yder 4¹/₂ td. byg og 2 rigsmark i penge, må få eftergivet resten af hans resterende landgilde fra år 1640 til 1641, hvorefter slotsskriveren skal rette sig. K.

15. juni (—)². [Pas for... H]ans Dietrichsen, ...smusen, Johan ... [at de m]å udskibe til Tyd[skland]... [dog at] de skal betale den sædvanlige t[old]. K.

1. juli (—). Bestalling for Albert Denis³ som prinsens tjener [faktor og korrespondent] i Hamburg. Han skal flittigt indhente efterretning om, hvad der passerer af nyt og foregår i de forskellige kongeriger og provinser, og hvad han således erfarer, skal han hver uge ufortrødent uden hensyn til person eller sag ufortøvet underrette prinsen om og, uden at beregne nogen budløn, tilsende denne og i ikke mindre grad underrette ham om, hvad staden Hamburg muligvis foretager, og hvorledes den er intentioneret mod prinsen eller andre, og lade sig være magtpåliggende at bevare staden i devotion mod prinsen. Ligeledes skal han også til enhver tid flittigt og velforvaret sende hertil, hvad denne muligvis måtte forskrive hos ham fra Hamburg af skønne spanske frugter, som til bekvem tid måtte ankomme dertil, til prinsens behov (dog mod rimelig betaling og erstatning af de påløbne omkostninger), og iøvrigt altid tro og ufravigeligt efterkomme og forrette, hvad prinsen ellers mere ved indtræffende lejligheder anbefaler ham, samt opføre sig således, at han derved håber at vinde yderligere nåde hos prin-

¹ Formentlig et nu forsvundet Stovby i Idestrup s., Falsters Sønder h. ² K., der er så ødelagt af svamp, at det er umuligt at rekonstruere teksten, han først været dateret [København]s slot den 2. octobris 1641, hvilket er rettet til: Nykøbings slot, den 15. juni 1642. Det meste af brevet med adressaten mangler.

³ Albert Dionys, prinsens faktor i Hamburg. Han kaldes som regel Denis.

sen. Til gengæld for denne hans tro tjenesteydelse vil prinsen, så længe han bliver i denne stilling, lade betale ham 200 rdlr: årlig af sit rentekammer, fra dette bestillingsbrevs datum at regne. T. K. 1645¹.

3. juli (Glücksborg). Miss. til ærkebiskoppen af Bremen. Efter at prinsen for få dage siden er ankommet til dette sted og er kommet ham så meget nærmere, har han ikke villet undlade at sende ham denne brevhilsen i håb om, at han må befinde sig ved god sundhed og velgående. Da prinsen gerne vil høre det af ham selv personlig, beder han ham, såfremt hans regeringsforretninger tillader det, ulejlige sig hertil og forunde prinsen sin personlige nærværelse og broderlige samtaler i nogle dage, hvilket vil være prinsen særdeles kært. T. K.

4. juli (—). Miss. til borgemestre og råd i Hamburg. Prinsen tvivler ikke på, at de under de mellem kongen og dem endnu rådende uoverensstemmelser af prinsens aktioner har mærket hans nådige affektion til dem og hele borgerskabet i Hamburg og hans gode hensigt om at få bilagt disse uoverensstemmelser. Skønt der i den forløbne tid er foregået meget, hvorved prinsen kunne være blevet bevæget til andet, så har han dog hidtil uafsladigt fastholdt denne indstilling, fordi de uden ophør så højt har bedyret deres fredskærlighed, og prinsen derfor fattede tillid til, at de dog tilsidst ville lade det være sig magtpåliggende også i gerningen at vise den. Men ved sin tilstedeværelse her hører prinsen, at de ikke alene kun i ringe grad har gjort sig beredt hertil, men at de dag for dag mere og mere lægger deres utilbøjelighed for dagen og med synderlig flid bestræber sig for ved andre at lade iværksætte, hvad de ikke formår at gøre ved egne kræfter, idet de, som det troværdigt er blevet berettet prin-

¹ Den med prinsens underskrift forsynede bestalling er med nogle ændringer benyttet som koncept til en bestalling af 1. jan. 1645 for Samuel de Lima som prinsens korrespondent i Hamburg, med udeladelse af afsnittet om de spanske frugter. Se denne.

sen, skal have bevæget grev von der Lippe til at rejse krav på grevskabet Pinneberg, som er blevet ledigt for det fyrstelige hus Holsten, og til at anlægge en proces mod kongen derom, idet de til fortsættelse af processen har ladet udbetale en betydelig pengesum, 12,000 rdlr. Ganske vist har man her kun i ringe grad bekymret sig om nævnte greves optræden i betragtning af, at hans handling er åbenbart vrøvl, men alligevel vil de, hvis det skulle forholde sig således, let kunne regne ud, at en sådan handlemåde, da den i sig selv er højlig strafbar, hverken ville eller kunne gå ustraffet hen. Det kunne næsten se ud, som om de med magt ville trænge sig ind på kongen og helt bryde den store tålmodighed, som han hidtil har vist overfor dem. Sikkert ville det falde tungt på dem at få hele kongerigers magt at føle, og de ville vanskeligt overfor Gud og de stakkels uskyldige borgere kunne forsvare den ulykke og den skade, som ville opstå deraf. Men prinsen vil endnu ikke helt opgive den tillid, som han har sat til dem, men giver dem herved dette at forstå, for at de herpå kan berette ham, hvorledes det forholder sig med disse påstande, så at han, hvis det ikke forholder sig således, kan have årsag til at forblive ved sin hidtidige nådigste intention, hvortil han af hjertet er tilbøjelig. T. kopi i R. A. M. S. Danm.-Norges alm. hist. nr. 105 og 95b.

4. juli (Glücksborg)¹. Miss. til borgerskabet i Hamburg i prinsens navn². Prinsen nærer ingen tvivl om, at de af de hele tiden og navnlig for nylig her og i Nykøbing af prinsen foretagne aktioner vedrørende de endnu uløste misforståelser mellem kongen af Danmark og deres overordnede³ tilfulde vil have mærket prinsens ven-

¹ K. er ikke skrevet af Christof Lebzelter, men med en anden hånd. ² in Ihr Prinzl. Durchl. nahmen. Prinsen har sikkert selv underskrevet det ligesom det foregående missive. ³ K. har først haft: euch, hvilket blev rettet til: Bürgermeister und Rat, der igen er rettet til: euren Obern, et udtryk, der stadig bruges i dette brev, og for hvilket der vanskelig lader sig finde et adækvat udtryk på dansk. På tysk svarer det nøje til prinsens hensigt at fremkalde en modsætning mellem borgerskabet på den ene side og borgemestre og råd, der betegnes som: eure Obern, på den anden side.

lige indstilling mod dem og samtlige deres borgere, og hvor stort prinsens ønske er om at få hævet de mellem kongen og staden Hamburg opståede misforståelser og få genoprettet det tidligere gensidige tillidsforhold. Skønt der i mellemtiden er foregået meget, og prinsen derfor havde god grund til at vise sig fra en anden side, har han alligevel fastholdt sin indstilling, ikke alene fordi deres overordnede uden ophør så stærkt har givet udtryk for deres fredskærlighed, og han derfor havde tillid til, at de også endelig ville lade det være sig magtpåliggende at bevise den i gerningen, men også fordi prinsen er af den opfattelse, at de og deres medborgere er uskyldige i alt, hvad der er foregået, og at det, der er sket, kun er iværksat og fortsat ved anmasset autoritet af nogle få, der har ledelsen i hænde, uden eller måske endog imod deres vidende og vilje. Men under sit ophold her har prinsen fået at vide, at deres overordnede indtil nu ikke alene har gjort mindre end intet for at tilvejebringe fred og enighed, men at de selv (som det nu kan ses) begynder at lægge deres hidtil dissimulerede utilbøjelighed for dagen og med synderlig flid bestræber sig for ved andre at iværksætte, hvad de ikke formår at gøre ved egne kræfter. Prinsen har nemlig fået pålidelig underretning om, at de og deres overordnede i henhold til en forudgående rådslagning og enstemmig taget beslutning har bevæget grev von der Lippe til at rejse krav på grevskabets Pinneberg, der er blevet ledigt for det fyrstelige hus Holsten, og til at anlægge proces mod hs. kgl. maj. derom, og at de til fortsættelse af denne har betalt en betydelig sum penge på vel 12,000 rdlr. Ganske vist bekymrer man sig her kun i ringe grad om nævnte greves handlemåde i betragtning af, at den er åbenbart vrøvl, men dersom det kom for dagen, at det alligevel forholdt sig således, at de er medskyldige i alt, hvad der hidtil fra deres side er foretaget mod kongen, vil de let kunne regne ud, at i så tilfælde en sådan handlemåde, der i sig selv er højst strafbar, ikke kunne gå upåtalte hen, hverken for deres eller deres overordnedes vedkommende. At behandle konger på den måde lader sig ikke gøre. Hidtil har kongen ikke villet skride ind for alvor mod de mangfoldige store op-

sætsigheder fra deres overordnedes side, fordi han mente, at borgerskabet ikke var enig med dem deri og tilsidst af sig selv ville søge at komme til en udsoning og betragte den af kongen hidtil udviste tålmodighed som en tilkendegivelse af kongelig nåde. Men dersom kongen¹ af så usømmelige procedurer skulle blive forårsaget endelig at vise alvor, ville de visselig hårdt komme til at føle, hvad det vil sige at irritere konger og kongeriger. Og de ville overfor Gud, den retfærdige dommer, komme til at stå alvorligt til regnskab for, at de for så lumpne penge af ren og skær hævnørrighed sælger deres stakkels uskyldige medborgeres sved og blod bag disses ryg. Men prinsen vil endnu håbe det bedste af dem og giver dem i den anledning dette til kende, for at de kan underrette ham om, hvorledes det forholder sig med den her meddelte beskyldning, så at han, hvis det ikke forholder sig således², kan have anledning til at forblive ved sin ovenfor omtalte hensigt, hvilket også er efter prinsens stadige ønske. T. K.

6. juli (Glücksborg). Miss. til de kgl. rentemestre. Da kongens bestaltede amtsskriver i Rendsborg Johannes Faber på prinsens rejse sammen med kongen til Glückstadt til befordring af prinsens hofstat fra Rendsborg til Itzehoe har fremskaffet 10 vogne og for hver vogn betalt 2 rdlr. og altså ialt 20 rdlr., skal de føre ham disse 20 rdlr. til regning og godtgøre ham dem. T. K.

— (—). Miss. til hertug Frederik af Holsten. Han vil erindre, at prinsen for nogen tid siden har anbefalet ham denne breviser Lütke Clausen, forrige ridefoged i Åbenrå, til forfremmelse andetsteds, og efter dennes beretning har han også fået svar og løfte fra hertugen, for hvilket prinsen takker. Men da han ikke hidtil har fået den ham af hertugen lovede forfremmelse, og da det, når han således er uden stilling, går mere og mere tilbage for ham, har han ansøgt prinsen

¹ K. har: sie. Meningen kræver: Sie, d. v. s.: Hs. kgl. maj. ² K. har derefter først haft: kan aflægge vidnesbyrd overfor kongen om deres uskyld og med held kan fortsætte sine gode officia til genoprettelse af den forrige gensidige tillid.

om en ny anbefalingsskrivelse til hertugen. Prinsen beder atter hertugen om på hans anbefaling ved første lejlighed at forfremme ham til en eller anden god stilling og dermed til et stykke brød. T. K.

8. juli (Glücksborg)¹. Bestalling for Joan da Rocha Pinto, indbygger² i Hamburg, som prinsens faktor. Han skal være prinsen tro, fremme, hvad der er tjenligt til hans ære og bedste, undgå og hjælpe med til at afvende, hvad der er til skade for ham, og lade sig finde villig til, hvad prinsen ellers vil bruge ham til i sin tjeneste. Til gengæld tager prinsen ham i sin beskyttelse og værn og opfordrer alle i og udenfor disse riger og fyrstendømmer og navnlig byen Hamburg til at respektere ham som prinsens tjener og ved alle lejligheder beskytte og håndhæve ham i alle de immuniteter og friheder, som tilkommer ham som sådan. T. K.

9. juli (—). Åb. brev om, at prinsen til forbedring af lønningen for sin berider Martin Kreutz har bevilget ham et årligt deputat af 3 pd. rug, 3 pd. malt, 6 svin og 1 stud samt, foruden det ham tidligere bevilgede ved, endnu 40 læs ved. Leverancen heraf skal begynde fra Mikkelsdag tilkommende og fortsættes indtil videre, hvorefter ridefogden, slotskriveren og køkkenskriveren skal rette sig og føre det til regnskab. K.

— (—). Miss. til fru Elisabeth Lunge, hr. Palle Rosenkrantz's enke. Det berettes, at der findes stor urigtighed i Falsters kirkeregnskaber og især, at Rasmus Steffensen, forrige ridefoged, skylder kirkerne i Falsters Sønder herred fra året 1618 af en kapital på 710 kurantdlr. 33 sk., og endvidere at Karen Abrahams i Nykøbing skylder Åstrup kirke en kapital på 50 rdlr. 33¹/₂ sk. fra året 1625 af. Da disse poster ikke er klareret i kirkebøgerne, skal adressaten med det første lade gøre rigtighed

¹ Bestallingen er dateret 8. juli 1641. Formentlig foreligger der en fejlskrift for 1642, idet prinsen i juli 1641 var på Nykøbing slot, men i 1642 på Glücksborg.

² K. har først haft: Borger og. Disse ord er slettet.

heri, så kirkerne kan blive uden skade og kirkebøgerne komme i rigtighed. K.

(Vedlagt en seddel med påskriften:) Anlangende landsbykirker i Falster. Memorial¹. (Teksten væsentlig enslydende med opgivelsen om kirkernes tilgodehavende i ovenstående miss.).

9. juli (Glücksborg). Miss. til byen Rostock. Kongens resident ved de forenede stater i Nederlandene og prinsens betjent Martin Tancke har berettet, at hans afdøde fader for lang tid siden har forstrakt deres by, Rostock, med en temmelig stor sum rede penge til låns, og at disse penge nu ved arv efter faderen er tilfaldet ham og hans svoger². Da han nu i mange år har opholdt sig i denne tjeneste, men hidtil ikke har kunnet få kapitalen med de påløbne renter, og da han igen skal rejse i kongens og prinsens forretninger og derved er forhindret i at rejse denne fordring hos dem, har han ansøgt prinsen om at støtte ham med en anbefalingskrivelse, for at han i alt fald snart kan få et tilbørligt afdrag på de forfaldne renter. Prinsen henstiller til dem at vise sig rimelige mod ham og betale hans befuldmægtigede og medinteressent Dietrich Wulfrhat disse renter snarest og uopholdeligt, for at han kan blive holdt skadesløs i ovennævnte forretninger. T. K.

12. juli (—). Indbydelsesskrivelser til kammerjuncker [Hans Vilhelm] Harstalls bryllup [med Sibylla Catharina Metzsch, datter af Henrik Sebastian von Metzsch, Dresden³] til⁴ Henrik Sebastian von Metzsch, kur-

¹ På bagsiden af dette blad har Christof Lebzeller skrevet en række uddrag af de politiske indberetninger fra faktor M. Tancke i 'sGravenhage til prinsen. (Se Indk. breve fra ikke-fyrstelige personer. . . 1631—43). ² K. har som tilføjelse i margenen: und seinen Schw. ³ Hans takkeskrivelse, dat. Dresden den 2. sept. 1642, modtaget i Nykøbing den 24. sept., findes i Indk. breve fra ikke-fyrstelige personer. ⁴ Listerne over de indbudte står dels på bagsiden af K., dels på et kvartfoliopapir, begge skrevet af Christof Lebzeller, og dels endelig på den anden side af sidstnævnte blad, der foroven er betegnet: 16. oct. Sidstnævnte der

hessisk kammerjunker, brudens fader, med frue, Dresden, Albrecht Vollrat von Rauchhaupt, hessisk oberstløjtnant under grev von Berstein¹, broder til brudens moder, med frue, Kassel, Herman Adolf² von Harstall, brudgommens broder, til Mühla, Kreitz Burg og Sreksbag³, med frue, Reinhart Wilhelm von Eschweg til Filkershausen, brudgommens svoger, med frue, Hartman Keittel til Swebt (uden frue)⁴, Hartwig Wilhelm von Eschweg til Rau, oberst, brudgommens nære fætter (uden frue)⁴ og Johan Sigismund von u. zue Fromling⁵. [Endvidere er der med Lebzelters hånd bagpå den sachsiske liste opført følgende med deres titulaturer:] 1. til Reventlow, ehrbar u. getr., 2. til Bertram Rantzau, ligeså, 3. til overskænk Bluem⁶, ligeså, og 4. ligeledes til den kgl. køgemester, 5. ligeså til Hans Rantzau, 6. oberstløjtnant Brockdorff, 7. Rudolf von Rauchhaupt, men til de efterfølgende: 8. marskal Günterroth⁷ og 9. Sehested⁸: ehrbar u. besond:

Da prinsens kammerjunker Hans Vilhelm von Harstall med prinsens og hans gemalindes samtykke har trolovet sig med dennes hofjomfru Sybilla Catrina von Metsch, har prinsen besluttet til ære for begges venner at lade dette kristelige værk fuldbyrde den 20. søndag efter trinitatis⁹, hvilket er den 23. oktober, på prinsens residens Nykøbing i Falster. Prinsen indbyder derfor ham [som brudens fader, som brudgommens — eller brudens — slægtning] dertil og anmoder ham [og hans kære husfrue] om at give møde dagen før for den næste dag at bivåne kopulationen og sammen med de andre hjælpe til at fuldbringe denne æres- og glædesfest.

---

efter sproget at dømme er skrevet af en sachsisk skriver (preitgam = Bräutigam, preitgams pruder = Bräutigams Bruder, prautmutter pruder o. s. v.) er øjensynlig forlæggert for de andre og er her benyttet som grundlag, suppleret fra de andre.

¹ Formentlig fejlskrift for Bernstein. ² I den sachsiske liste kaldes han Adloff.

³ Rigtigheden af disse og de efterfølgende navne har ikke kunnet kontrolleres.

⁴ Tilføjelse på Lebzelters liste. ⁵ Denne sidste findes kun på Lebzelters liste, ikke på den sachsiske. ⁶ Formentlig: Blome. ⁷ Christof Ernst v. Günterroth, hofmarskal og staldmester hos hertug Frederik af Gottorp. ⁸ Måske Claus Sehested, hofmarskal hos ærkebiskoppen af Bremen. ⁹ K. har først haft: 19. s. e. tr. og 16.

okt. (som den sachsiske liste), hvilket er rettet til: 20. s. e. tr. og 23. okt.

Nedenunder er skrevet en lignende indbydelse i kortere form. Under denne en påtegning vedrørende brevets stil: 3 mit Ihr, 6 mit Due. T. K.

13. juli (Glücksborg). Miss. til Hans Lindenov den unge. Kongens ridefoged på Samsø Jens Brun har i et andragende berettet kongen, hvorledes det forholder sig med de omtvistede kongetiender af Beldzer og Tranicker¹, men for at være så meget desto sikrere har kongen alligevel udsat sagen, indtil Hans Lindenov indsender sin beretning derom. Da prinsen ikke tvivler på, at der ikke kan gøres nogen anden beretning derom end det, som Jens Brun har fremført i sin supplikation, og der alene tvistes om, hvilke af kongens breve der skal blive ved magt, anmoder prinsen Hans Lindenov om at lade bemeldte Jens Brun nyde godt af prinsens forskellige anbefalinger og til bedste for ham henstille til kongen, at provsten og præsten, som ellers har gode midler, afvises med deres hemmelige ekspektancer, og tit bemeldte Jens Brun beskærmes ved adskillige kongelige konfirmationer og ikke tilintetgøres. Dette mener prinsen er ret og billigt. K.

14. juli (—). Miss. til hr. Gregers Krabbe. Af vedlagte supplikats kan han se, hvorom disse to mænd har ansøgt prinsen i kongens fraværelse. Da sagen i sig selv er rimelig, kan prinsen ikke afslå dem deres begæring og anmoder ham derfor om på det bedste at være disse to fattige mænd behjælpelig, så at der må ransages efter deres gods, og det straks må blive restitueret dem, hvor det måtte findes, for en rimelig bjærgeløn og uden vidtløftighed og ophold, så at de ikke kan have grund til yderligere at besvare sig. K.

26. juli (Bremerförde). Pas for denne brevviser, grev Anton Günther til Oldenburg og Delmenhorsts bestaltede felttrompeter N. N.², med hos sig havende 11 heste herfra til Heiligenhafen og videre til prinsens residens Nykøbing på Falster. Kongens amtmænd, skrivere og fogder skal ikke blot lade ham

---

¹ Fejlskrift for: Besser og Tranebjerg på Samsø. ² Åben plads til navnet.

passere med de 11 heste, men også forsyne ham med det nødvendige foder og mål og i hertugdømmerne med 5 vogne, men i riget med de nødvendige bønder til at føre hestene videre samt i Heiligenhafen skaffe ham en god, stærk færge, der kan føre ham til Dragsminde, for at han kan komme frem med nævnte heste uopholdelig og velbefordret. T. K.

26. juli (Nykøbing).¹ Åb. brev², hvorved prinsen bevilger, at hans kammerskriver Søren Jensen må bo og blive i Christianshavn, dog på betingelse af, at han, når prinsen befaler det, uforsømmeligt forføjer sig til Nykøbing og forretter sin bestilling, så at der ikke forsømmes noget derved. Da han således er³ i prinsens tjeneste og bestilling, har prinsen også bevilget, at han derfor må nyde befrielse og forskånsel for al borgerlig tyngde, skat og indkvartering, så længe som han er i prinsens tjeneste, og indtil denne forordner anderledes derom, ligesom prinsens andre høftjenere, hvorefter borgemestre og råd i Christianshavn har at rette sig og ikke besvære ham i nogen måde K⁴.

27. juli (I den ærkebiskoppelige residens Bremerförde). Miss. til statholderen hr. Corfits Ulfeldt. Denne polske greve Mattias Sigismundus af Schlackhoff har i lang tid⁵ været i eksil og i den tid, som også altid tilforn, opholdt sig i krigen, men nu forfølges han således, at han ikke længer trygt kan opholde sig i det romerske rige. Han har derfor henvendt sig til prinsen og bedt ham at anbefale sig til den moskovitiske gesandt, der nu opholder sig i København, så at han kan blive optaget ved storfyrstens hof eller i en anden krigsbestilling, idet han henviser til, at han har tjent såvel til lands som til vands mod tyrken og nu sidst under den weimarske armee og efter

---

¹ K. er skrevet med en anden hånd end Lebzelters. Prinsen var dengang endnu i Bremerförde. ² Kaldes på bagsiden: Privilegium. ³ K. har først haft: Efter som vi hannem således hafver taget udi voris tjeneste. . . ⁴ Påtegning fra nyere tid: »1642? 26/7 (lå under 1645)«. Årstallet i dateringen på bagsiden har først været 1645, men dette er rettet til 1642. ⁵ K. har først haft: formedelst religionens skyld hannem alt hans gods og herlighed. Dette er slettet.

hans testimonier altid har forholdt sig vel. Prinsen anmoder derfor adressaten om på prinsens vegne på det bedste at anbefale greven til nævnte moskovitiske gesandt, så at han efter sin begæring kan få al god satisfaktion. Prinsen tvivler ikke på, at storfyrsten vil være vel tjent med hans person. K.

27. juli (I den ærkebiskoppelige residens i Bremerförde). Pas for denne brevviser hr. Mattias Sigismundus greve von Schlackoff på rejse fra Bremerförde til København med tjenere og bagage til at passere frit og uhindret, i riget med 2 vogne og tilhørende heste og fri passage over færgestederne. T. K.

— (**Bremerförde**). Miss. til hertugen af Holsten. Da prinsen er på tilbagerejse til riget og på denne kommer meget tæt forbi hans residens Gottorp, vil han benytte lejligheden til med sin gemalinde at aflægge besøg hos hertugen. Han har indrettet sin rejse således, at de førstkommende...¹, som er den...¹ juli om aftenen, vil ankomme hos hertugen, hvilket han ikke vil undlade at meddele denne med vedlægelse af sin furerseddel. T. K.

6. aug. (Gottorp). Miss. fra prinsesse Magdalena Sibylla til den kongelige hofmarskal Knud Ulfeldt. Brevviseren Aleksander Herman Töpfer, af adelig slægt, er blevet anbefalet prinsessen, som er blevet bedt om at give ham en anbefaling, for at han kan komme til en anden gavnlig opvartning. Da prinsessen kender adressatens berømmelige optræden, mener hun ikke at kunne henvende sig bedre til nogen anden end til ham og anbefaler derfor nævnte Aleksander Herman Töpfer på det bedste til ham og beder ham antage ham som page til sin opvartning og lade ham nyde hans gode vilje og støtte i alt, hvad der kan bidrage til, at han i fremtiden kan få en god fremgang. T. K.

7. aug. (—). Miss. til hertug Hans af Eutin. Prinsen har af hans igår modtagne skrivelse af 28. juli set, at hans gemal-

¹ Tomme pladser.

inde fru Julia Felicitas, født hertuginde af Württemberg og Teck, er blevet forløst med en lille datter. Prinsen lykønsker og udtaler varme ønsker i den anledning. Da hertugen har indbudt prinsen til at stå fadder til hende, takker han og lover at gøre alt muligt for personlig at give møde ved dåben. Skulle han ikke være i stand dertil, beder han dog hertugen ikke optage det ilde, men tillade, at prinsen lader sig repræsentere på anden måde. T. K.

7. aug. (Gottorp). Befaling til den for Heilighafen liggende¹ kongelige kaptajn, som er affærdiget fra København til Christianspris for at føre prinsen og hans hofstat derfra over til Lolland, om straks at begive sig tilbage igen til København, da prinsen vil foretage sin hjemrejse anderledes. K.

— (—). Miss. til hr. kansler Reventlow. Ved sit sidste ophold i Glückstadt har prinsen henvendt sig til kongen om årligt underhold til major Gresen, og kongen lovede da at tage sagen under overvejelse og derefter resolve i den. Prinsen anmoder derfor kansleren om at bringe sagen i erindring hos kongen og på enhver mulig måde hjælpe major Gresen til at få en imødekommende resolution. T. K.

P. S. Prinsen husker, at han, som kansleren vil erindre, nylig i Glückstadt underskrev et brev til sin broder, ærkebiskop Frederik i Bremen, og senere lod det forsyne med sit segl. Da prinsen til yderligere underretning må have en kopi af dette brev, anmoder han kansleren om snarest at lade ham få en sådan. T. K.²

14. aug. (Nykøbing). Miss. til hr. Christoffer Ulfeldt. En af kongens skytter har fået befaling til at fange nogle levende agerhøns i Skåne til prinsens behov og med det første sende dem til Nykøbing. Da det ikke ret vel kan ske til lands, anmoder prinsen adressaten om, nårsomhelst skytten

¹ De 3 sidste ord står på bagsiden af K. som udskrift. ² Brevet og efterskriften er skrevet på hver sit blad.

henvender sig til ham hermed, da at lade ham få en stor båd eller en skude til desto bedre at bringe agerhønsene frem. K.

14. aug. (Nykøbing). Befaling til Jost Frederik von Pappenheim, lensmand over Ålholm len, om til prinsens behov at indkøbe 7 par gode slagteøksne og føre til regnskab, hvad han giver derfor, hvilket siden efter billighed skal godtgøres ham. K.

21. aug. (—). Kontrakt med Claus Hesse¹ om at rydde den prinsen tilhørende, ved Nykøbing ladegård liggende løkke, kaldet Rafuenstueb², for en del stubbe og buskværk, som det er blevet ham anvist af husfogden på Nykøbing slot, snarest muligt, hvilket han har lovet at udføre forsvarligt og ustraffeligt. Han må heller ikke begå nogen uredelighed med det, han således har ryddet op, men hvad han har ryddet, skal han overlevere til husfogden. Som betaling herfor lover prinsen ham for hvert hundrede, det være sig store eller små buske eller stubbe, 100 sletdr., dog at han hver aften holder afregning med husfogden over, hvor mange stubbe og buske han hver dag har gravet op, og for hvert hundrede, som han således ved husfogdens hjælp kan bevise at have gravet op, skal der i prinsens rentekammer af kammerskriveren betales ham tilbørligt. T. K.

— (—)³. Kontrakt med Anders Kaares, graver, hvor-
 efter denne 1. nu straks med sine egne folk og på egen kost skal grave en grøft omkring prinsens nye dyrehave på Lolland, begyndende fra Toreby og så langt, som det nu er udvist for ham eller herefter udvises for ham⁴. 2. Samme grøft skal foroven være 5 sjællandske alen bred⁵, 3 alen dybt

¹ Han kaldes i kontrakten af 21. maj s. å.: Claus Hesse von der Luckenborg.
² Måske: Ravnstrup? ³ K. har først været dateret den 19. marts 1642, hvilket er rettet til den 21. august 1642. Dateringsstedet Nykøbing er slettet, men derefter atter indsat på bagsiden. ⁴ K. har først haft: fra stranden og indtil Torebys by, som hannem ydermere af nuværende ridefoged på Ålholm skal blive udvist. ⁵ K. har først haft: fire.

skråt og 5 kvarter¹ på bunden. 3. Den jord, som kommer deraf, skal han kaste smukt jævnt ud på samme sted, 1 alen fra foden, så at man siden kan sætte et gærde derpå og sætte afstukken grøn tørv² på kanten, så dette arbejde bliver gjort ustraffeligt, og som han vil svare til. Til gengæld vil prinsen for hver rode, som forfærdiges på forskrevne måde, og som be- regnes til en længde af 8 alen, efterhånden som arbejdet skri- der frem, af prinsens rentekammer lade ham betale i arbejds- løn 4 mark dansk³ og på hver 100 roder 1 skp. rug eller byg, hvorhos prinsen forærer ham alt småt buskværk⁴, som kan falde i fornævnte grøfts linje, dog at han, hvis der findes et eller andet træ, giver lensmanden det til kende, hvorpå lensmanden skal forholde sig efter prinsens anordning. Pengene skal be- tales af prinsens kammerskriver, mens slotsskriveren på Ål- holm skal tage sig af kornet, og begge skal føre det til regn- skab. K.

21. aug. (Nykøbing). Miss. til Jost Frederik von Pappen- heim. Denne Anders Graver har beklaget sig over, at han og hans folk har meget besvær med at finde et samlet logement på de steder, hvor han nu skal arbejde for prinsen, til stor hindring for ham. Adressaten skal gøre den anordning, at graveren kan få et frit kammer⁵ hos bønderfogden og hans folk et bekvemt logement hos bønderne for betaling, så de ikke i nogen måde forhindres i deres arbejde. K.

22. aug. (—). Befaling til samme om i Ålholms len til Gabriel Rensberg at lade udvise to ege, som siden skal bruges til fiskerbåde. K.

26. aug. (Gedesby⁶). Befaling til samme. Da tagene såvel på ladegården ved Ålholm slot som også på slottets borgegårdshuse over kornlofterne er ganske brøst-

¹ K. har først haft: en alen. ² Græstørv. ³ K. har først haft: Toe mark, der er rettet til tre mark, der igen er rettet til fire mark. ⁴ K. har: Strug- oc busch- werck, strug = tysk: Strauch. ⁵ K. har først haft: få frit logement i et kammer. ⁶ K. har først haft: Nykøbing.

fældige, og der behøves adskillige deler til kornlofternes udbedring og tagsten til tagene, skal han nu straks lade nævnte tage og kornlofter istandsætte. Hvad der af kalk, sten eller deler og arbejdsløn nødvendigt betales og anvendes, skal godtgøres ham i hans regnskab, hvorefter kammerskriveren skal rette sig. K.

26. aug. (Gedesby). Befaling til samme. Da det berettes, at der er nogle, som i Ålholm len og andre steder hos bønderne opkøber og tilforhandler sig alle de får og lam, som bønderne har at afhænde, og igen udfører og sælger dem til Tyskland, hvorved prinsen selv kan komme til at mangle, hvad der behøves til hans hofholdning, pålægges det ham som lensmand over Ålholm og Nykøbing slotte herefter ikke at tilstede nogen således at opkøbe lam og får, men også på prinsens vegne strængt forbyde tolderne og tilholde dem ikke mere at lade får eller lam udføres på deres toldsteder. K.¹

27. aug. (Nykøbing). Miss. til hertug Frederik af Gottorp. Hertugen vil erindre, at prinsens kammerjunker Hans Vilhelm von Harstall med prinsens og hans gemalindes samtykke har trolovet sig med dennes jomfru Sybilla Catrina von Metsch. Da prinsen nu har bestemt at lade dette bryllup fuldbyrde ved den præstelige kopulation førstkommende 20. søndag efter trinitatis, som er den 23. okt., her i prinsens residens, har han besluttet til ære for brud og brudgom og deres adelige slægter at indbyde adressaten til denne bryllupsfestlighed. Han indbyder derfor hertugen til at komme hertil dagen før og den følgende dag pryde kopulationen med sin nærværelse, derefter tage til takke med beværtningen, som den efter tid og lejlighed kan blive, og sammen med prinsens indbudte nære slægtninge fejre denne glædes- og æresfest. T. K.

¹ Dette brev står på samme blad som det foregående.

27. aug. (Nykøbing). Lignende miss., mutatis mutandis, til ærkebiskoppen af Bremen. T. K.¹

— (—). Miss. til rigsråderne² med indbydelse til samme bryllup. [På dansk, men iøvrigt, mutatis mutandis, enslydende med de foregående indbydelser. Forskellen består væsentlig i titulaturerne og de dermed i forbindelse stående formalia]. K.³

29. aug. (—). Miss. til borgemestre og råd i Nykøbing. Prinsen har bevilget, at Henrik Gardener⁴, borger i Nykøbing, må få del i det vand, som prinsen forleden har bevilget må ledes fra slottet til byen. Borgemestre og råd skal tillade, at samme vand ledes ind i hans hus for samme pris og samme betingelser, som prinsen tilforn har fastsat. K.

31. aug. (—). Miss.⁵ til Jost Frederik von Pappenheim. Da prinsen nu selv vil lade drive avlingen til ladegården ved Ålholm slot og har forordnet, at der skal holdes folk og tjenere⁶ dertil sammesteds, men ikke vil fremsende sengeklæder til dem nu straks, skal adressaten på prinsens vegne anordne dér i lenet, ligesom det er sket i Halsted klostrens len, at kronens bønder skal udlåne og fremskaffe de nødtørftige senge til folkenes fornødenhed, dog således at hver 20 helgårde lægges i læg sammen og udreder en temmelig seng (6 mænd en underdyne, 5 mænd en dundyne, 4 mænd fire lagner, 3 mænd 2 puder og et sengeklæde og 2 mænd en tværdyne), som skal forblive dér på stedet i et årstid, derefter igen uforkortet tilbageleveres til bønderne, og andre igen indleveres i stedet derfor. Dette skal fortsættes i så måder årlig indtil videre. K.

1. sept. (—). Miss. til hertug Hans til Eutin. Skønt prinsen i henhold til hertugens indbydelse for nylig ikke kunne tænke sig noget kærere end sammen med sin gemalinde person-

¹ På samme ark findes K. til en lignende indbydelse til dronningen af Sverrig af 17. sept.; se ndfr. ² Der nævnes ikke navnene på de indbudte. ³ K. foreligger i 2 eksemplarer. ⁴ Formentlig: Henrik Gartner. ⁵ K. er ikke skrevet af Christof Lebzelter. ⁶ Tjenestefolk.

lig at begive sig til ham og selv være til stede som fadder, så er han ved andre gøremål forhindret deri og har derfor afsendt denne brevviser, hr. Caspar von Buchwald til Pronstorf, kgl. råd og amtmand på Segeberg etc., til hertugen, ikke blot for at fremføre prinsens undskyldning, men også for ved dåbsceremonierne at træde i stedet for prinsen og hans gemalinde. Prinsen beder derfor hertugen ikke blot påhøre, hvad han vil fremføre på prinsens og hans gemalindes vegne, men også lade ham få del i dåbsceremonierne på begge vegne. T. K.

1. sept. (Nykøbing). Miss. til Caspar von Buchwald om, at hr. Hans, udvalgt biskop til Lübeck, hertug af Slesvig, Holsten etc., har indbudt prinsen og hans gemalinde til at stå fadder ved dåbsceremonierne den... i Eutin. Ganske vist havde de begge haft til hensigt selv at møde til dåben, men de er forhindret deri ved visse forefaldende ting, som han må afvente af hensyn til hans fader kongen. Prinsen anmoder derfor adressaten om til den fastsatte tid at begive sig til Eutin, anmelde sig der med vedlagte kreditiv hos hertugen, fremføre prinsens undskyldninger på bedste måde, derefter give møde på begge vegne ved dåbsceremonierne, repræsentere begge, overrække de to faddeger på deres vegne og forrette, hvad der iøvrigt udkræves ved sådanne højtideligheder. T. K.

3. sept. (—). Miss. til Heinrich Wilhelmsen¹, kgl. agent ved det kgl. spanske hof. Af medfølgende ansøgning fra prinsens faktor i Hamburg Juan da Rocha Pinto kan han se, hvad denne har ansøgt prinsen om til ophævelse af den helt uden hans skyld i Madrid erklærede arrest over hans gods o. a. m. Da det nu både her og også ellers er tilstrækkelig kendt, at nævnte da Rocha Pinto for tiden ikke alene, som ovenfor sagt, er indvåner »i vor by« Hamburg, men også i henhold til

---

¹ Henrik Villumsen Rosenvinge.

de ham af prinsen tildelte patenter er dennes faktor, og da han også i denne korte tid, i hvilken han har boet i Hamburg, ved allehånde tro tjenester i ikke ringe grad har gjort sig fortjent til prinsens nåde, og prinsen derfor gerne vil bevise ham den, når det kan ske, og navnlig når han ansøger derom, anmoder prinsen adressaten om at sætte sig i forbindelse med de i supplikationen nævnte personer og fremme, hvad der kan bidrage til ophævelse af den omtalte arrest såvel i Madrid som andetsteds, samt anvende al sin flid på snarest at få frigivet hans med arrest belagte gods. T. K.

3. sept. (Nykøbing). Miss. til Martin Tancke, kgl. resident i Haag. Didrik Klöcker, prinsens faktor og borger i Flensborg, har berettet, at han under sit nuværende ophold i Holland både vil indkræve nogle udestående gældsfordringer og også har andre forretninger, hvorved han behøver god assistance, og har derfor ansøgt prinsen om hans anbefaling. Da han nu i 10 år har tjent tro som faktor, anmoder prinsen adressaten om at støtte ham, hvor han behøver hans hjælp, og navnlig overfor »Heeren Staaten generak« eller, hvor det ellers viser sig nødvendigt, lade ham nyde godt af prinsens anbefaling. T. K.

5. sept. (—). Miss. til kurfyrste Frederik Vilhelm af Brandenburg. Maren Stensen, enke efter Joachim Grabow, har berettet, at når Kühne Joachim Grabow¹ til Wütke² og Grabow³ engang dør, vil hendes to i ægteskabet med Joachim Grabow avlede sønner Hans⁴ og Vincents von Grabow være naturlige arvinger efter Kühne Joachim Grabow (da denne ikke har nogen børn selv) og som nærmeste arvinger på sværdsiden få ovennævnte godser Wütke og Grabow under forudsætning af kurfyrstens koncession. For at hun som

---

¹ Køn (Kuno) Joachim Grabow var farbroder til Joachim Grabow († 1634), g. m. Maren Stensen Hansdatter, søster til Køn Joachim Grabows hustru Anne Stensen Hansdatter. Køn Joachim Grabows ægteskab var barnløst. ² Wutike i Ost-Prignitz i Brandenburg. ³ Der findes en række godser af dette navn. ⁴ Han kaldes ellers: Hans Johan.

en omhyggelig moder ikke skal forsømme noget til sine sønners bedste, har hun til hensigt at ansøge kurfyrsten som den nuværende nye lensherre om den sædvanlige forlening til hendes to nævnte sønner og har, for så meget snarere at opnå den, ansøgt prinsen om hans intercessionsskrivelse til kurfyrsten, hvad prinsen hverken har kunnet eller villet nægte hende som dette riges undersåt. Prinsen beder derfor kurfyrsten om at lade ovennævnte Maren Stensen nyde godt af prinsens anbefaling og i henhold til hendes ansøgning lade ovennævnte sønner få lensretten til nævnte to godser Wütke og Grabow og, for at de kan være så meget mere sikre på den i tilfælde af nævnte dødsfald, forunde dem det i sådanne tilfælde sædvanlige bevis og attest derpå. T. K.

7. sept. (Nykøbing). Miss. til fru Barbara¹ sal. Christian Friis's. Da der til prinsens hofstat årlig skal bruges et stort forråd af ferske fisk, så at prinsens parker næppe nok er tilstrækkelige, men han er nødt til at leje fiskeri andetsteds, og da han erfarer, at hun udlejer den rettighed, som hun har i Maribo sø, til andre, beder prinsen hende om indtil videre at lade ham få hendes part i Maribo sø for en vis årlig afgift. Hvad han bliver enig med hende om, skal årlig blive betalt hende af hans rentekammer. Prinsen venter hendes svar herpå. K.

— (—). Miss. til byfogden i Nykøbing. Da der daglig berettes om ulydighed hos borgerskabet i Nykøbing, i særdeleshed efter den i nærværelse af lensmanden over Nykøbing len og prinsens hofmarskal udstedte forordning, idet de, som dengang blev optegnet, og som straks skulle forsyne deres kammerer med skorstene og deres gårdsrum med stalde, ikke har efterkommet denne forordning, er det prinsens alvorlige befaling til byfogden i Nykøbing, at han strængt tilholder

¹ Fru Barbara Wittrup, enke efter kongens kansler Christian Jørgensen Friis († 1/10 1639), modtog brevet 20. okt. og besvarede det 20. nov. Hun havde bortpågivet sin part i søen til Erik Markorsen i Maribo på 4 år fra Valborg dag 1641, men ville prøve på at få aftalen hævet. (Indk. breve fra ikke-fyrstelige personer):

alle dem, der findes på forskrevne fortegnelse, at de straks lader opsætte skorstene og forfærdige stalde. Men dersom de ikke vil det eller er forsømmelige dermed, skal han på sin egen bekostning lade skorstenene og staldene forfærdige og siden lade sig bekostningen derfor betale af hver enkelt af dem. K.

10. sept. (Nykøbing). Åb. brev¹ om, at prinsen har bevilget, at lensmanden på Ålholm slot Jost Frederik von Pappenheim ved strandsiden på kronens grund må lade opsamle så mange grå kampesten, som der behøves til at lade tilhugge til 200 alen. K.²

— (—). Miss. til kansler Reventlow. Prinsens tjener Albert Dionys³ har berettet, at der i en sag mellem ham og den kongelige møntmester i Glückstadt helt uformødet er afsagt dom, ved hvilken han mod sin vilje og evne ville blive ført ind i en vidtløftig appellationssag. Da det nu er umuligt for ham at føre en sådan uden at forsømme både prinsens og sine egne forretninger, for ikke at tale om retsomkostningerne, som ville blive forøget for ham ved hans opholdssteds fjerne beliggenhed, anmoder prinsen herved kansleren om selv at undersøge denne mellem de to parter verserende sag og bestræbe sig for at få den bilagt, således at nævnte prinsens tjener ikke med grund kan beklage sig, og iøvrigt yde ham al mulig assistance i prinsens faktor Juan de Rocha Pintos sager (i hvilke fornævnte Albert Dionys er interesseret) og hjælpe ham til rette. T. K.

16. sept. (—). Åb. brev⁴ om, at da prinsen eragter det for bedst, at hans bønder i stedet for, at de tit og ofte om ugen skal age prinsens urtegårdsmænd, hans folk og hans redskaber ud til Bønnedgård og siden igen til Nykøbing, årlig skal give ham noget vist til et par hestes underhold, skal ridefogden over Nykøbing len Hans Jensen samle de bønder, som ellers

---

¹ Det kaldes: Ordonnans til Jost Frederik von Pappenheim. ² K. er ikke skrevet af Christof Lebzelter. ³ Faktor i Hamburg. ⁴ Kaldes: Ordonnans til Hans Jensen ridefoged.

skal age prinsens urtegårdsmand, hans folk og hans redskaber, til tinge, meddele dem prinsens vilje og forordning og siden oprette en god ordinans blandt dem, så at der af dem i fællesskab, og når urtegårdsmanden begærer det, årlig leveres ham 50 tdr. havre, 12 læs hø, 4 læs strøelse og 6 »styge havreklipper«¹. Leverancen skal begynde fra St. Hansdag nu forleden og fortsætte indtil videre, hvorimod bønderne skal være fri for forskrevne ægter og være ubesværet af urtegårdsmanden eller hans folk. K.

16. sept. (Nykøbing). Miss. til fru Lisabeth² sal. hr. Palle Rosenkrantzes. Da det berettes, at hendes afdøde mands skriver hidtil ikke har indleveret noget regnskab vedrørende Ålholm len og andet i prinsens rentekammer, hvilket forårsager stor urigtighed, skal hun tilholde forbemeldte skriver med det allerførste at indlevere sit regnskab i prinsens rentekammer, for at alting kan komme i god rigtighed. K.

— (—). Åb. brev om, at da lensmanden over Nykøbing og Ålholm len Jost Frederik von Pappenheim til Søholt nu i prinsens rentekammer har klareret, hvad han skyldte prinsen af Halsted kloster lens visse og uvisse indkomst for 1. maj 1641 til 1642 efter hans sidst indleverede regnskaber, hvorimod han endnu har en anselig sum penge at fordre for forrige år både af den visse og den uvisse indkomst hos bønderne dér i lenet, som han hidtil ikke har villet indkræve med retten, befales det ridefogden, herreds- og birkefogderne, sognefogderne og hvem der ellers har befaling i lenet, når der sker henvendelse til dem hermed, da herefter ligesom tilforn at skaffe Jost Frederik von Pappenheims tjenere, som skal indkræve samme restancer, fri befordring dér i lenet, hvor og når det begæres og behøves, og dersom de er nødsaget til at søge noget af samme restance hos bønderne med rette,

¹ Det vil formentlig sige: 6 knipper havreneg, idet klippe bruges om et lille ikke aftærsket neg, medens stuge el. sty(g)e bl. a. bruges i betydn. neg, knippe.

² Fru Lisbeth Lunge, enke efter Palle Rosenkrantz Akselsen († 22/2 1642), lensmand på Ålholm og Nykøbing slotte.

enten ved nam eller på skifte efter bondens død, skal der først gøres dem fremfor nogen anden udlæg af de bedste varer, som bønderne ejer, efter rimelig taksering, og ingen må ved vurdering og indførsel få noget af bønderne, førend der først er gjort fuldt udlæg for samme restance, såfremt enhver, som dette vedkommer, og som heri findes modvillig og forsømmelig, ikke selv vil svare dertil og stå til rette for den skade, der kan forårsages derved. Erik Rosenkrantz, lensmand over Halsted klostres og Ravensborg len¹, skal fremme denne sag og tilholde enhver, hvem dette vedkommer, at rette sig herefter. K.

17. sept. (Nykøbing). Miss. til dronning Maria Eleonora af Sverrig med indbydelse til brylluppet mellem prinsens kammerjunker Hans Vilhelm von Harstall og prinsens jomfru Sybilla Catrina von Metsch den 23. okt. på prinsens residens på Nykøbing slot. [Enslydende, mutatis mutandis, med indbydelserne af 27. aug. til hertug Frederik af Gottorp og ærkebispem af Bremen og skrevet på samme blad]. T. K.

— (—). Miss. til Kaj Ahlefeldt. Christof von Offenberghar indbudt² prinsen og hans gemalinde til at stå fadder ved hans lille datters dåb førstkommende Mikkelsdag i Nordborg. Da prinsen og hans gemalinde vil imødekomme hans opfordring, anmoder han adressaten om til nævnte tid at begive sig til Nordborg, på prinsens og hans gemalindes vegne overvære dåben og overrække medfølgende fadder-gave på deres vegne. T. K.

— (—). Miss. til Anders Bille, rigens marsk. Denne Eller Bülow har berettet, at han har erfaret, at kongen har resolveret at antage flere officerer og kaptejner over landfolket. Han er fordrevet fra fyrstendømmet Mecklenburg og har i

¹ Han afløste Jost Frederik von Pappenheim som lensmand her den 1. maj 1642, da denne overtog Ålholm len efter afdøde Palle Rosenkrantz. Se også 5. apr. 1643 ndfr. ² Ved skrivelse, dat. Nordborg den 1. sept. 1642. (Se Indk. breve fra ikke-fyrstelige personer).

nogle år boet her på prinsens og kronens¹, men da han gerne vil forbedre sine vilkår, har han bedt prinsen om hans anbefaling til Anders Bille. Prinsen beder denne om at have ham i erindring fremfor nogen anden og lade ham få en kaptejnspost, da han tilforn har betjent denne charge og skal have vidnesbyrd at fremvise derom. K.

17. sept. (Nykøbing). Latinsk pas og anbefalingssskrivelse for den lærde Peter Povl Vinding, som for sine studiers skyld agter sig til Brabant. Lat. K.

24. sept. (—). Miss. til hr. kansler Reventlow. Af vedlagte originale skrivelse fra landgreve Georg af Hessen kan han se, hvad denne har anmodet prinsen om. Da prinsen ønsker, at han skal forelægge sagen for kongen, beder han ham om at foredrage landgrevens desiderium for kongen og snarest sende prinsen meddelelse om kongens svar samt tilbagesende originalskrivelsen². T. K.

— (—). Miss. til hr. Corfits Ulfeldt. Af hosfølgende supplikats kan han se, hvad såvel denne skibspræst, hr. Peder Christensen som hans slægt og venner har ansøgt. Da det er rimeligt at belønne langvarig god tjeneste og også ellers at forsørge Guds ords tjenere nødtørftigt, anmoder prinsen ham om at lade supplikanten få bevilget den begærede skippers kost, da efter hans beretning ringere tjenere til skibs end han plejer at få samme kost af kongelig mildhed. K.

— (—). Miss. til samme. Efter kongens befaling har kammer-skriver Søren Jensen i Kristianstads len ladet forfærdige over 100 centner kørnekrudt, tjenligt til musketter og stykker. Da han ikke uden den største fare kan holde det deroppe vinteren over, anmoder prinsen adressaten om at hjælpe ham, så at han endnu før vinteren kan få leveret

¹ Der synes at være faldet et ord ud. ² Med skrivelse af 13. okt. 1642 sendte Ditlev Reventlow denne skrivelse, som han havde modtaget den 12. okt., tilbage, da kongen allerede var afrejst til København. (Indk. br. fra ikke-fyrstelige personer).

dette krudt og få det betalt ved første lejlighed. Og da kammerkriveneren også nu til Mikkelsdag endelig skal betale nogle penge for varer, som han har købt til prinsens behov, anmoder prinsen ligeledes om, at han nu straks må få de penge, som resterer ham for forrige års leverancer, for at prinsen kan lade holde god rigtighed med sin tjener. K.

24. sept. (Nykøbing). Miss. til Gotfred Mikkelsen¹. Da prinsens kammer skriver Søren Jensen har en del egeplanker liggende i Christianshavn, som kan bruges i adskillige måder til prinsens behov såvel her som andetsteds, anmodes han om at hjælpe Søren Jensen til, at disse planker må blive leveret og overtaget til kongens behov og siden forbruges til prinsens og andet behov. K.

— (—). Befaling til tolderne i Øresund om fra den første hollandske flåde at lade prinsens mundskænk Knud Bentsen få så mange amer rhinskvin, som han mener er fornødne til prinsens tjeneste. Hvad tolderne i så måde betaler, skal siden blive kortet i den rhinskvin, som tilkommer prinsen til påske 1644. De skal føre det til regnskab. K.

— (—). Kommissorium til hr. mag. Laurentius Pe-træus og hr. Oluf Tøgersen, sogneprovster over Falsters Nørre og Sønder herred, i anledning af, at Peder Clemmensen, fuldmægtig for borgemestre og råd i Stubbe-købing, imod lensmandens befaling søger at føre hr. Jør-gen Lavridsen sammesteds i nyt klammeri og trætte. Da det ikke ville være skikkelig, at de, som forestår et prædike-embede, skal søge ting og ved verdslige sager skal hindres i deres hellige embede, ej heller kristeligt, at tilhørere skal føre unødigt klammeri med deres sjælesørger, hvoraf der ikke kan ventes andet end stor forargelse og Guds vrede, har prinsen besluttet i sin egenskab af øvrighed at lægge sig imellem. Det befales dem alvorligt med det allerførste at træde sammen, fore-stille supplikantens modpart hans usømmelighed, erindre dem²

¹ Tømmerskriver på Holmen. ² D. v. s.: Borgemestre og råd.

om deres skyldighed mod deres sjælesørger og bilægge og afskaffe al sådan unødigt trætte og klammeri helt. De skal indsende relation om forløbet af deres underhandlinger. K.

26. sept. (Nykøbing). Miss. til Zimbert Jenisch. Da kgl. oberstløjtnant Rudolf von Rauchhaupt har bedt prinsen om at stå fadder i Hamburg til hans lille datter, og da prinsen vil betænke ham med en faddergave, anmoder prinsen adressaten om at fremskaffe en sølvforgylt genstand¹ til en vægt af lidt over 100 lod og henimod den 13. okt. levere den til kgl. generalmajor Bauer, som skal repræsentere prinsen ved dåben. T. K.

— (—). Befaling til kgl. materialskriver Gotfred Mikelsen om til prinsens behov at skaffe og levere dennes slotsskriver Peder Helt 2 lange savblade, 2 jernbukke og 2 beslagne måletønder, som straks kan forfærdiges og oversendes til prinsen. Det skal blive ham godtgjort i hans regnskab. K.²

27. sept. (—). Befaling til kommissarierne i sagen mellem hr. Jørgen Lavridsen i Stubbekøbing og borgerne sammesteds. Da prinsen i den tvistige sag mellem herr Jørgen Lavridsen, kapellan i Stubbekøbing, og borgerne smstds. til kommissarier har forordnet m. Laurentius Petræus og herr Oluf Tøgersen, sogneprovster over Falsters Nørre og Sønder herred, til at forlige og bilægge sagen, skal disse kommissarier efter deres egen vilje udvælge nogle udvalgte dannemænd, enten gejstlige eller verdslige, som skal overvære samme forligelse, for at de, nårsomhelst der herefter gøres vidnesbyrd eller andet behov, da kan attestere og vidne om, hvad der er foregået ved forligelsen. Hvad hver af kommissarierne begærer eller beder om, dertil skal de lade sig finde villige og gerne. K.

¹ Geschirr, d. v. s.: Kar, bæger el. lign. ² Skrevet med en anden hånd. Den findes i 2 eksemplarer, af hvilke det nye vistnok først har været dateret 16. sept. Det ene har først været tænkt som renskrift, men der er atter rettet i denne.

1. okt. (Nykøbing). Miss. til hertug Jacob af Kurland. Af hans skrivelse fra Mytow¹ den 24. aug. har prinsen set, at Gud har bortkaldt² hertug Frederik af Lifland, Kurland og Semgallen. Prinsen kondolerer ham i den anledning. T. K.

— (—). Miss. til grev Frederik af Nassau, statholder i Friesland. Denne brevviser af gammel adelig slægt Caspar Kühn Rudolf von Körbitz, der i nogle år har tjent prinsen som page og har været i udlandet, har nu nået den alder, at prinsen erkender ham for værdig til kården og til med denne at søge sin lykke, men da han har foresat sig til en begyndelse og til videre befordring at opnå en anden opvartning, har prinsen efter hans ansøgning villet være ham behjælpelig og anmoder derfor greven om at støtte ham og, når han i dens tjeneste med opvartning har habiliteret sig til forfremmelse, da at benåde ham med videre avancement og hjælpe ham til en god modtagelse. T. K.

2. okt. (—). Befaling til Erik Rosenkrantz, [lensmand på Halsted kloster] om, at han af de 184 gamle og unge svin dér skal udsøge 40 af de bedste og største til opdræt. De øvrige skal han fede med ærter, nødder eller ringere korn og, så snart de er fede og tjenlige til køkkenet, ufortøvet lade sende til Nykøbing. T. K.

— (—). Miss. til samme om, at prinsen har bevilget, at taget på Halstedgård med det første skal istandsættes med kalk og store sten, og at de vinduer i samme gård, som er i stykker, må istandsættes, hvilket alt siden skal godtgøres i Halsted klostres regnskab. K.

Vedlagt et med en anden hånd skrevet tysk udkast til disse to »ordinanser«, af hvilke det første lyder på, at når svinene er fede, skal han indberette det til Nykøbing. Det andet siger, at taget på »Wohnhaus«, d. v. s.: Herskabsfløjen, må istand-

---

¹ Mitau. ² I hertug Jacobs skrivelse står: vor wenigen Tagen. (Indk. br. fra medl. af udenl. fyrstehuse).

sættes o. s. v. I den endelige form er det første skrevet på tysk, det andet på dansk.

2. okt. (Nykøbing). Åb. brev om, at prinsen har bevilget, at denne seddelviser Thomas Gassener af Mecklenburg her i landet må indkøbe 100 får og udskibe dem til Mecklenburg, dog at han betaler den forordnede kongelige told for dem. K.

3. okt. (—). Miss. til general Wolf Heinrich von Baudissin. Denne brevviser af adelig slægt, ved navn Achatus von Cristow, har i nogle år opvartet prinsen som kammerpage og er nu kommet til de år, da han for sit bedstes skyld skulle anvendes til andre ting. Prinsen har derfor forundt ham kården, og da han agter i generalens tjeneste at lære noget særligt til gavn for hans fremtidige optræden, anbefaler prinsen ham på det bedste og beder generalen i begyndelsen antage ham til sin opvartning og senere, når han ved en eller anden lejlighed befindes kvalificeret dertil, hjælpe ham til forfremmelse dertil. T. K.

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til oberstløjtnant Frederik Buchwald med anbefaling for prinsens page Augustus von Steding. T. K.

5. okt. (—). Åb. brev om, at Hans Bastian og Hans Olufsen, begge borgere i Nykøbing, såsnart denne prinsens befaling fremvises for dem, straks skal gå omkring og foretage syn på postene i byen, og hvor der findes mere end en hane, skal de straks tage den fra dem, lukke stedet¹ igen og skriftligt optegne, hvad unødigt spild der befindes med samme vand, og hvorledes de ellers har fundet vandbruget i hvert hus, underskrive det og ufortøvet indlevere det i prinsens kancelli. K.

7. okt. (—). Åb. brev, hvorved Anders Martensen i Ulslev af sin gamle landgilde fra året 1640 til 1641 får efter-

¹ K. har først haft: Hullerne.

givet 1 pd. byg, på betingelse af, at han straks klarerer, hvad han ellers måtte skyldte af forskrevne landgilde. Skriveren på Nykøbing slot skal føre det til regnskab. K.

7. okt. (Nykøbing). Åb. brev om, at da der ved prinsens hofstat skal bruges nogle kul, skal lensmanden på Halsted kloster Erik Rosenkrantz nu straks i sit len lade brænde 12 læs kul og med det første, det bedst mulige det kan ske, til lands eller til vands sende dem til Nykøbing. K.

9. okt. (—). Miss. til lensmanden på Halsted kloster og over Ravensborg len Erik Rosenkrantz om, at han til prinsens behov skal lade indkøbe 30 tdr. af den bedste hvede til det bedste køb, som han kan få det. Kammerskriveren skal godtgøre ham det i hans regnskab. K.

— (—). Befaling til den kongelige skovrider i Vordingborg len Carsten N. om til prinsens behov at skyde 10 rådyr og ufortøvet sende dem til Nykøbing, så at de endelig og sikkert den 19. okt. kan leveres til prinsens køkkenskriver. K.

— (—). Lignende befaling, mutatis mutandis, til skovrideren på Møen Niels Egeskov om til prinsens behov at fange 54¹ harer dér og levere dem [ufejlbarlig den 19. okt.] i Nykøbing. K.

Vedlagt et med en anden hånd på tysk skrevet, udateret udkast til de tre miss. af 9. okt., mærket 1, 2 og 3.

10. okt. (—). Miss.² til Erik Rosenkrantz [Halsted kloster], Jost Frederik von Pappenheim [Ålholm og Nykøbing] og Peder Helt [slotsskriver på Nykøbing]. Da prinsen har solgt og afhændet den landgildebyg, der bliver ydet af bønderne i Halsted kloster [Ålholm og Nykøbing] len, forsåvidt som det ikke bliver forbrugt her på slottet, til Jacob Madsen og hans medkonsorter i København, befales det lensmændene sammesteds og skriveren på Nykøbing slot Peder Helt at lade

¹ K. har: halvfiretredsindstyve. Det rigtige tal står i udkastet. ² Skrevet med en anden hånd.

forskrevne Jacob Madsen og hans medkonsorter eller deres fuldmægtig få al den landgildebyg, som ydes af bønderne i lenene på kornhuset i Ålholm [Nakskov], og som prinsen ikke selv har behov, efter landgildemål, dog at enten skriveren eller hans underskriver skal være til stede, så at bønderne ikke besværes og molesteres dermed over tilbørligt og sædvanligt brug, og prinsen får godt og rigtigt regnskab for, hvor mange læs de får. K.

10. okt. (Nykøbing). Befaling til Jost Frederik von Pappenheim. Da prinsen har bevilget Gabriel Rensberg 2 tdr. rug om året til en tjener, som skal have agt på fiskeriet i Lolland, skal lensmanden over Nykøbing og Ålholm slotte Jost Frederik von Pappenheim lade nævnte hofjunker Gabriel Rensberg årlig få disse 2 tdr. rug. Fra brevets datum og indtil videre skal der godtgøres ham i lensregnskabet, hvad han ved kvitancer fra nævnte Rensberg kan bevise at have leveret denne. K.

— (—). Befaling til sognefogderne i Falsters Sønder herred om, at de med denne urtegårdsmand eller hans svend, som han forordner dertil, skal gå omkring i landsbyerne og med en eller efter lejligheden to bønder skal lade opgrave, hvad der findes dér af peberrod, og lade urtegårdsmanden få det. K.

12. okt. (—). Åb. brev¹ om, at da prinsen for kort tid siden² til kommissarier til forligelse af sagen mellem borgemester og menigheden³ i Stubbekøbing og hr. Jørgen Lavridsen har forordnet m. Laurentius Petræus og herr Oluf Tøgersen, begge provster i Falsters Nørre og Sønder herred, og da fornævnte m. Laurentius Petræus har fået forfald, idet han skal rejse til København, har prinsen, for at denne forligelse ikke skal hindres ved hans fraværelse, i hans sted substitueret og forordnet herr Jens N. N.⁴, sognepræst i Veyerløs, til med det allerførste at slutte sig til forbemeldte herr Oluf Tøger-

¹ Substitutio commissarii. ² 24. septbr., jvfr. 27. sept. 1642. ³ D. v. s.: Borgerne. ⁴ Jens Sørensen Kock, præst i Veggerløse, Falsters Sønder h.

sen, i alle måder efterkomme prinsens kommission, moderere de af Stubbekøbings borgemester og menighed overgivne punkter om forligelse efter billighed og meddele prinsen de punkter, om hvilke de ikke kan forliges, for at denne videre kan forordne, hvad der synes ham nødvendigt i sagen. K.

17. okt. (Nykøbing). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Hvad kurfyrsten har anmodet prinsen om til fordel for brødrene Hartmann og Vilhelm Pistor contra prinsens kammer- og regeringssekretær Christof Lebzelter som en af de lebzelterske arvinger, og hvad de i anledning af den hos kurfyrsten rejste arrestklage har ansøgt om og begæret in subsidium juris, det har prinsen givet ham (Lebzelter) tilbørlig meddelelse om. Han har herpå erklæret, at han hidtil aldrig har anmasset sig arven efter sin fader, og da han, bortset fra sin mødrearv, som han har afstået til sin svoger Leonhard Schwendendorfer, heller ikke i fremtiden, på grund af allehånde vanskeligheder og hindringer, har tænkt at modtage den eller har lejlighed og formue dertil, hvorom hans særlige erklæring vil være fremsendt in termino, har han anmodet om, at der må blive givet befaling til, at denne hans erklæring må blive meddelt modparten, og at der på vedkommende steder må blive givet befaling til at registrere og optegne den, for at han i tilfælde af, at der skulle blive ansøgt om og udvirket flere af den slags citationer hos kurfyrsten mod ham, i fremtiden kan blive helt forskånet for og umolesteret af dem. Prinsen beder kurfyrsten om i fremtiden ikke at tilstede slige citationer. T. K.

18. okt. (—). Befaling til borgemestre og råd i Nykøbing om straks og inden få dage skriftlig at erklære overfor prinsen: først: På hvad tid og til hvem de 80 rdlr. er blevet betalt til prinsen for tilladelsen til at lade hovedrenden til byens vand lægge, dernæst: Når og hvem der har modtaget de 2 rdlr., som hver borger er pligtig at betale til prinsen som en kendelse. Endvidere skal de lade forfærdige en rigtig fortegnelse, hvori det for enhver særlig spe-

cificeres, hvad tid og på hvad måde han har forset sig mod det af prinsen til borgemestre og råd udstedte brev angående byens vand, og straks i rede penge indlevere de bøder¹, der kan tilkomme prinsen. Det forbydes alle, fra hvem hanerne er blevet borttaget, at åbne deres poste igen, førend prinsen har truffet anden forordning derom. K.

20. okt. (Nykøbing). Miss. til hertugen af Holsten. Af hans to på hinanden følgende breve har prinsen set, at han beklager ikke at kunne efterkomme prinsens indbydelse til at besøge denne. Intet ville have været prinsen kærere end at se hertugen hos sig til venskabelige adspredelser og derved befæste det gode, fortrolige venskab. Men da hertugen ved fortsatte hindringer bliver afholdt derfra, må prinsen bøje sig herfor, men må forbeholde sig at imødesee hertugens besøg en anden gang. Imidlertid takker prinsen ham for den ære, han vil vise dennes kammerjunker² på hans bryllupsdag, på hvilken der vil blive vist hertugens person³ alle tilbørlige hensyn. T. K.

22. okt. (—). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Af hans skrivelse, dateret Dresden den 24. sept., som den 15. okt. er blevet prinsen tilbørlig overrakt, har denne set, at han indbyder ham til den fyrstelige barnedåb⁴, som skal finde sted i hans residens Dresden den 26. okt. Intet ville have været prinsen kærere end at mødes med kurfyrsten efter indbydelsen, men da såvel tidens knaphed som de på den nuværende årstid ubekvemme, lange veje og andre forhold umuliggør dette, beder han kurfyrsten ikke optage det ilde, at han ikke kan møde personlig og heller ikke kan lade sig repræsentere ved et sendebud, men må afvente en anden belejlig tid til et møde. T. K.

---

¹ K. har, sikkert ved en fejlskrift: Brøde (og hvis brøde indtil hid os kan tilkomme). ² Hans Vilhelm von Harstall blev 23. okt. g. m. hofjomfru Sybille Catrine v. Metsch. ³ I hans repræsentant. ⁴ Prinsesse Sibylla Maria, f. 16/10 1642, † 27/2 1643.

22. okt. (Nykøbing). Miss. til den markgrevelig jægerndorf-ske enke Eva Christina¹. Hendes bedrøvede skrivelse af 26. sept., i hvilken hun meddeler, at hendes eneste søn Ernst, markgreve af Brandenburg, i Preussen, til Stettin etc., er afgået ved døden, har prinsen modtaget med sorg og udtaler sin medfølelse med hende. T. K.

— (—). Miss. til hertug Hans Georg af Sachsen. Af hans to breve af 17. og 21. sept., som prinsen har modtaget den 8. og 15. okt., har han set, dels at hans gemalinde fru Magdalena Sybilla, hertuginde af Sachsen etc., lykkelig er nedkommet med en lille velskabt frøken, dels at hertugen indbyder prinsen til at komme til stede ved dåben. Prinsen lykønsker ham og takker, fordi han har bedt prinsen og prinsessen² stå fadder, og for indbydelsen til dåben. De ville gerne have overtaget fadderskabet og ville gerne være kommet personlig, men på grund af tidens korthed og andre forhindringer er det dem ikke muligt, og prinsen har derfor anmodet ærkebiskoppelig magdeburgsk hofmester og gehejmeråd Kurt von Einsiedel om at overbringe ham deres undskyldning og på prinsens og prinsessens vegne overrække dåbsgaverne. T. K.

— (—). Miss. til Kurt von Einsiedel. Herr Hans Georg hertug af Sachsen har bedt prinsen og hans gemalinde stå fadder den 26. ds. i den kurfyrstelige residens Dresden til den unge frøken, med hvilken fru Magdalena Sybilla er nedkommet, men da det er umuligt for dem at efterkomme indbydelsen, da denne er kommet for sent frem, anmoder prinsen ham om overfor hertugen at frembære hans undskyldninger, udtale forsikringen om prinsens og hans gemalindes vedvarende hengivenhed og overrække fadderga-

---

¹ Eva Christina, datter af hertug Frederik af Württemberg, enke efter Johan Georg af Brandenburg-Jägerndorf. Sønnen Ernst († 24. sept. 1642) var det eneste levende af hendes 5 børn. ² Af det følgende brev fremgår det, at det her anvendte »uns« gælder både prinsen og prinsessen.

verne efter medfølgende fortegnelse. Prinsen vedlægger et kreditiv for ham. T. K.

27. okt. (Nykøbing). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Prinsen har efter hertug Morits af Sachsens lykkelige ankomst den 21. ds. modtaget kurfyrstens skrivelse, som han takker for. Han er prinsen hjærtelig velkommen, og denne vil vise ham alt muligt venskab. T. K.

— (—). Miss. til hertug Hans Georg af Sachsen. Ved hertug af Sachsen etc., herr Morits's lykkelige ankomst her har prinsen den 21. ds. modtaget hans skrivelse, for hvilken han takker. Prinsen udtaler sin glæde over hans ankomst og vil under hans ophold her bevise ham al mulig venlighed. T. K.

28. okt. (—). Miss. til Zimbert Jenisch. Vedlagt fremsendes en skrivelse til den ærkebiskoppelig magdeburgske hofmester og gehejmeråd Kurt von Einsiedel og de dermed følgende klenodier til faddergaver, som prinsen anmoder ham om at tilstille von Einsiedel så snart og sikkert som muligt. Dersom han nærer nogen mistro til, at de kommer ham sikkert i hænde, skal han forsikre dem, hvis værdi er 2000 rdlr., for en rimelig forsikring og ligeledes på prinsens vegne tilstille nævnte Einsiedel 200 rdlr. kontant ved en veksels, som denne skal anvende efter prinsens befaling. Prinsen vil yde adressaten rigtig betaling herfor. T. K.

U. d. okt. (—). Se 16. febr. 1643.

1. nov. (—). Miss. til greven af Oldenburg. Prinsen har for få dage siden modtaget hans skrivelse af 1. okt. og takker meget for de fremsendte 2 unge heste, som prinsen havde ønsket, og for hans forespørgsel til prinsens og hans gemalindes befindende, der for begges vedkommende er godt. Da prinsen ikke ved, hvad greven kunne ønske sig til gengæld, indskrænker han sig til at udtale sin tak og venlighed mod ham. T. K.

— (—). Befaling om, at da der i nogen tid har hersket stor

uorden og misbrug ved ferskvandet her, som prinsen har forundt borgerne i denne by [Nykøbing], har han til undgåelse af sådant, for upartiskhedens skyld, og for at fremtidigt alt skal fremgå af 4 mænds vidnesbyrd uden videre retsproces, bestemt, at der til de allerede på byens vegne anordnede to borgere, nemlig Hans Sebastian og Hans Olufsen, yderligere skal forordnes to af prinsens hof tjenerne, nemlig hofskomager Christian von Salingen og mester Jørgen Flaucher. De skal, ikke blot så snart den befaling kommer dem i hænde, men også i fremtiden, så tit det kræves, og det enten pålægges dem af prinsen eller begæres af andre interessenter, sammen med ovennævnte to borgere og uden persons anseelse nøje besigte postene og skriftligt afgive beretning om de mangler og misbrug, som de til enhver tid finder, således som de kan forsvare det overfor prinsen, og som de vil bekræfte deres udsagn med en ed. Prinsen imødeser deres første besigtelse og beretningen derom snarest og venter derefter deres erklæringer, eftersom det viser sig nødvendigt. T. K.

1. nov. (Nykøbing). Kontrakt mellem prins Christian V og hans bestaltede tømremester Jobst Zauge. Det bestemmes, at denne snarest foran Nykøbing slot skal tømre og lægge en bro således, at han først med sine egne folk skal trække de gamle pæle op og derimod, ligeledes med sine egne folk, skal anbringe de nye pæle i den højde, som det anvises ham af prinsens husfoged, og iøvrigt forfærdige broen og klappen således, som han vil forsvare det overfor enhver bygmester og enhver, der har forstand på dette værk. Derimod har prinsen i arbejds løn for hans møje og et og andet ellers engang for alle lovet ham 200 rdlr. i rede penge og af viktualier 1 pd. malt, 1 pd. rug og 4 sider flæsk. Han må ikke i ringeste måde anmasse sig det gamle træ fra den nuværende bro eller tilegne sig noget af det. Efter ovenstående skal såvel prinsens husfoged som hans kammer-, amts- og køkkenskriver rette sig med hensyn til betalingen for bygningen og leveringen af viktualierne og hver føre sig sin part til regnskab. T. K.

2. nov. (Vordingborg). Miss. til Lars Ebbesen. Denne Jacob Jensen, underskriver på Vordingborg slot, har ladet ansøge om en anbefalingssskrivelse fra prinsen til ham om en ridefogedbestilling, der bliver ledig i Skanderborg len. Da der her på slottet [Vordingborg] gives ham et godt vidnesbyrd, og han lover at vise al troskab og flid i denne bestilling, anmoder prinsen adressaten om at lade Jacob Jensen, nyde godt af prinsens anbefaling og forhjælpe og forfremme ham fremfor nogen anden til stillingen. K.

10. nov. (Kbhvn.). Miss. til hertugen af Holsten. Prinsen har erfaret, at hans yngste søn, hertug Gustav Ulrik¹, alt for tidligt er afgået ved døden, og forstår, at dette tab må gå ham til hjertet. Han kondolerer ham i den anledning. T. K.

12. nov. (—). Miss. til ærkebiskoppen af Bremen. Hvad han såvel skriftligt som mundtligt ved sin gehejmeråd og landdrost Caspar Schult har meddelt prinsen, har denne udførligt erfaret såvel af hans skrivelse som af nævnte hans råds udførlige relation. Prinsen har også derefter ikke alene hos kongen gjort sit efter den tillid, som adressaten nærer til prinsen, men har også vist sig så broderlig, som adressatens broderlige følelse kan slutte sig til, og han beder ham om en broderlig resolution snarest på det, som prinsen har overdraget gehejmeråden at forebringe for ærkebiskoppen. T. K.

14. nov. (—). Befaling til kongens forordnede tolder i København Henrik Møller om at lade prinsens arkitekt og hofmaler Morten Steenwinckel få sise frit 3 læster rostocker øl. K.

15. nov. (—). Miss. til Mogens Arenfeldt. Skriveren i Kristianstad N. N.² har berettet, at han en tid lang har tjent adressaten, og at der ikke er ham andet bevidst, end at han har tjent ham ærlig og tro, hvorfor det var rimeligt, at han fik rigtigt bevis og afsked. Han har derfor, da han hidtil ikke

¹ F. 1642 16/3, † 23/8 s. å.   ² Tom plads til navnet.

har kunnet få nogen rigtighed dermed, bedt prinsen om at være ham behjælpelig, og da prinsen eragter hans begæring for rimelig, begærer prinsen, at Mogens Arenfeldt (hvis han da ikke lovligt har noget at beskyldte ham for) lader ham få sin rigtige afsked og kundskab¹ uopholdelig, da det er rimeligt. K.

15. nov. (Kbhvn.). Kontrakt mellem prinsen og Johan Lorentz orgelbygger om forfærdigelse af et positiv på følgende betingelser: For det første skal kassen være af samme slags og skikkelse som den, han nu skal udarbejde og forfærdige til kongen. For det andet skal nævnte positiv bygges på følgende måde og være forsynet med efterskrevne stemmer og piber: En principal af 4 fods tone af godt tin, som skal stå forrest², medens de store piber skal stå midt i kassen; ligeledes en grov³ flojtte på 8 fods tonvidde. Fremdeles skal han bruge særlig godt blandet materiale til følgende stemmer: en gedackt på 4 fods tone, superoctaven på 2 fods tone, »Scherf« på 3 piber, endvidere et regal på 16 fods tone, og legemerne skal være af træ. I bassen skal der findes fis og dis, og i det hele skal værket være således beskaffent, som han vil kunne forsvare det overfor enhver kunstforstandig. For det på forskrevne måde forfærdigede positiv vil prinsen lade sit rentekammer betale ham 130 rdlr. kontant én gang for alle, ligesom prinsen vil lade udlevere til ham det positiv, som han benytter på sin residens Nykøbing. Hvorefter kammerskriveren skal rette sig. T. K.

(Vedlagt en seddel:) Verzeignus des positifs, das gemacht soll werden auf die Art undt Manier, wie Ihr. K. May. neulich verfertigen lassen . . . [af samme indhold som kontrakten].

17. nov. (—). Miss.⁴ til borgemestre og råd i København om, at prinsen har tilladt Margrete sal. Jacob Foucarts⁵ at skænke vin til sit bryllup. De skal lade hende umolesteret og utiltalt derfor. K.

¹ Attest. ² K. har: recht ins Gesicht, d. v. s. forrest, på forsiden. ³ Dyb.

⁴ Kaldes: Ordonnans. ⁵ Kgl. violist og dirigent Jacques Foucart.

17. nov. (Kbhvn.). Miss. til hr. Christoffer Ulfeldt. Han ved sikkert, at denne Joachim Casimir¹ i den tyske krig har opvartet prinsens broder, afdøde hertug Ulrik, og i dennes tjeneste har forholdt sig således, at prinsen gerne under ham al god forfremmelse og belønning. Og da prinsen erfarer, at han har fæstet en god vilje til fru Gertrud Grippe², og at han efter Guds og hendes slægts vilje håber at få hende til ægte, beder prinsen adressaten om for hans skyld efter sin bedste evne at være Joachim Casimir behjælpelig heri, så at han kan nå sit ønske. K.

— (—). Befaling til major Gresen. Da kongens statholder dér [i Norge] og det danske riges råd Hannibal Sehested har givet prinsen sin parole på, at han på den ham betroede fæstning og også ellers henimod næstkommende 1. maj vil lade major Gresen få godt avancement, skal denne snarest drage bort derhen for at modtage det lovede avancement. T. K.

— (—). Miss. til kurfyrsten af Brandenburg. Det vil være ham bekendt, hvilke vanskeligheder kongens bestattede råd Bernt³ von Waldow er kommet i som følge af nogle mod ham rejste grove beskyldninger. Da han nu har fået orlov til at begive sig til kurfyrsten for at rense sig for disse beskyldninger, beder prinsen kurfyrsten om ikke blot at lade nævnte von Waldow få lejlighed til at forsvare sig, men også at yde ham al retslig hjælp hertil og beskytte ham mod hans angivere. T. K.

— (—). Befaling⁴ til kongens proviantskriver om at skaffe denne snedker⁵ Mikkell Mortensen, så længe han

---

¹ Måske den samme som Johan Casimir, der ovfr. 1633 ¹⁹/₃ nævnes som en af hertug Ulriks officerer. ² Muligvis den Gertrud Grib, datter af Ulf Christoffersen Grib (Stråle) og Margrete Daa, som 1629 uden forældrenes vilje blev g. m. Lars Wivallius, skilt 1630, senere g. m. Hans Svave og 1649 m. Jørgen Galde. ³ K. har først haft: Henning. Dette er rettet til Bernt. ⁴ K. er skrevet på bagsiden af K. til det foregående brev til kurfyrsten af Brandenburg. ⁵ Christoff Lebzelter skriver germanismen: nerverende Tischer, solang hand o. s. v.

denne vinter har arbejde for prinsen, 14 store lys hver uge og føre det til regnskab. K.

25. nov. (Nykøbing). Miss. til Flemming Ulfeldt. Prinsen har nu nylig ladet Ålholm len overlevere til Jost Frederik von Pappenheim og har da ved otte mænd ladet tage syn over lenets skove, men omend samme syn befindes rigtigt, har han dog på begæring af fru Elisabeth sal. hr. Palle Rosenkrantz's¹ anordnet et andet syn, hvortil der i dag otte dage på hendes vegne møder hr. Frederik Reedtz og Niels Trolle, lensmænd på henholdsvis Vordingborg slot og Roskildegård. Da prinsen frygter for, at hans lensmand på Halsted kloster Erik Rosenkrantz (som ellers sammen med Rubierg Pors² er kommitteret på prinsens vegne) ikke skal være til stede, anmoder prinsen Flemming Ulfeldt om i hans fraværelse sammen med Rubierg Pors at begive sig til åstederne, undersøge alle forhold og give prinsen det beskrevet. K.

— (—). Miss. til landgreve Georg af Hessen. Prinsen har modtaget hans brev, dateret Giessen den 5. sept., om intercession hos kongen. Ligesom prinsen altid gerne vil imødekomme ham, således også ved denne lejlighed, idet han har udsat sagen, indtil han selv mundtlig kunne forelægge den, og for få dage siden har han forelagt den, men har (hvor tilbøjelig kongen end har været til at opfylde hans bøn) fået at vide, at udbetalingerne til forestående Kieler omslag allerede er fastsat og sluttet således, at det denne gang ikke har været muligt at ændre dem med en så forholdsvis temmelig stor post. Derimod har både kongen og prinsen anmodet dennes broder ærkebiskoppen i Bremen om, at han efter videre anmodning fra landgreven ikke skal lade sagen slippe ud af sine hænder, men vil være betænkt på at skaffe ham al mulig satisfaktion, hvilket prinsen hermed venligst skal meddele ham. T. K.

¹ Fru Lisbet Lunge, enke efter Palle Rosenkrantz Akselsen, † 1642 ²²/₂. ² Rudbek Pors Clausen til Skovgård på Langeland.

1. dec. (Nykøbing). Befaling til Jost Frederik von Pappenheim til Søholt, lensmand over Nykøbing len. Da en del af bønderne i Nykøbing len, som skal aftinge enten for lejermaal eller for andre forseelser, på grund af deres armød ikke er i stand til at yde fuldt sagefald efter bogstaven, bevilger prinsen, at lensmanden for denne gang og indtil videre, til prinsen siger til, skal lade bønderne i lenet aftinge og bøde for alle slige påkommende forseelser efter lejlighed, og som de er formuende til. Dog skal han heri det mest mulige vide og ramme prinsens gavn og bedste. Hvad der således indkommer, og han fører til regnskab, skal godtgøres ham i prinsens rentekammer, hvorefter lensmand og kammerskriver skal rette sig. K.

2. dec. (—). Befaling til Peder Hansen, kgl. byfoged og tolder i Nykøbing, om at lade prinsens mundskænk Knud Bentsen passere akcise frit med en læst rostøcker øl, som prinsen har bevilget ham. K.

3. dec. (—). Befaling til husfogden Christoffer Kremer. Da Rubierg Pors¹, som er kommitteret til sammen med andre forordnede kommissarier at optage syn på Ålholms skove, nu har undskyldt sig og ikke kan overvære samme syn, skal husfogden på Nykøbing slot Christoffer Kremer straks ufortøvet begive sig til Krenkerup og på prinsens vegne sammen med lensmanden på Halsted kloster Erik Rosenkrantz til Rosenholm (eller i hans fraværelse med Flemming Ulfeldt til Orebygård²) og de andre riddersmændsmænd, som er udpeget dertil på fru Elisabeth sal. hr. Palle Rosenkrantz's til Krenkerups vegne, begive sig til åstederne, undersøge alle forhold og sammen med de andre give synet beskrevet og indsende det. K.

5. dec. (—). Miss. til borgemester Jacob Madsen³. Da prinsen ikke alene efter kontrakten, men også efter hans egen yder-

¹ Rudbek Pors, se 25. nov. ovfr. ² K. har ved en fejlskrift: Orebygård.

³ Borgemester i Christianshavn.

ligere begæring har ladet samle alt landgildekorn på Falster, skal han straks ufortøvet komme herover og gøre rigtighed med prinsens betjente i det ene og det andet. K.

5. dec. (Nykøbing). Miss. til Mogens Arenfeldt. Det berettes, at der er opstået uenighed og trætte mellem ham og hans forrige skriver Peder Ibsen, og at dennes venner gerne så den bilagt, hvorfor de har bedt prinsen om en skrivelse til adressaten, for at skriveren kunne skilles vel fra ham. Prinsen anmoder ham om at lade denne trætte mod ham falde for denne gang og formedelst denne skrivelse lade ham få en venlig og god afsked. K.

— (—). Miss. til dr. Jesper¹, superintendent over Sjællands stift. Da denne Guds ords tjener i Maribo² i Lolland hr. Jacob Hansen kun har ringe lejlighed³ og gerne vil have et bedre kald under hans superintendentur i Sjælland, og da prinsen gerne undte ham det, anbefaler han ham herved og anmoder adressaten om, nårsomhelst der falder nogen god lejlighed enten i købstæderne eller på landet i hans stift, som han kan være dygtig til og tjent med, da med det første for prinsens anbefalings skyld at forfremme ham dertil. K.

8. dec. (—). Miss. til fru Elisabeth sal. hr. Palle Rosenkrantz's. Da der i prinsens rentekammer findes adskillige udgifter, som endelig skal betales straks, og der også ellers bør holdes god rigtighed ved forbermedte rentekammer⁴, skal hun nu straks og ufortøvet lade aflægge regnskab for og betale, hvad hun bliver skyldig på hendes afdøde husbondes regnskaber⁵, for at prinsen ikke skal blive forårsaget at lade beregne rente deraf fra den dag, da pengene skulle have været erlagt. K.

¹ Dr. theol. Jesper Brochmand, biskop over Sjællands stift. ² Han var 1633-68 sognekapellan i Maribo. ³ Indtægt, stilling. ⁴ K. har først haft: og ellers eder vil tilkomme at ved forbermedte vores rentekammer skal holdes [rigtighed]. ⁵ Som lensmand over Ålholm len.

11. dec. (Nykøbing). Miss. til Kaj Ahlefeldt. Da der er kommet adskillige udgifter til til forestående Kieler omslag, som prinsen absolut må betale til redning af kreditten for dem, som af en underdanigst vilje har tjent prinsen, og da prinsen nærer tillid til, at han vil undsætte prinsen og være ham behjælpelig, da han, prinsen, ikke så snart kan skaffe andre midler dertil, anmoder han adressaten om at ordne sin omslagsbetaling således, at der af hans folk erlægges og udbetales 10,000 rdlr. in specie i de forestående octavis¹ til prinsens dertil forordnede folk, som skal have befaling til at udlevere prinsens efter omslags manér stiliserede obligation. Og ligesom han ikke løber eller fremtidig skal løbe nogen risiko hos prinsen, således stoler prinsen så meget mere sikkert på ham. T. K.

— (—). Lignende miss., mutatis mutandis, til Christian Rantzau. K.

15 dec. (—). Miss. til Flemming Ulfeldt. Af hosføjede supplikats kan han se, hvad denne fremmede mand Ulrik Garstenbüttel fra Lübeck har andraget om. Skønt prinsen ikke tvivler på, at adressaten også uden denne skrivelse ville lade ansøgeren få, hvad der tilkommer ham, har prinsen dog villet bønføre ham, for at der her i riget må vederfares ham samme skel, som han ønsker må vederfares rigens undersåtter på fremmede steder. Han anmoder derfor adressaten om ikke alene at lade andrageren få, hvad han selv har i sit eget gemme² og i sin forvaring, men også hvad der kan angives og findes hos andre folk og betjente, uden vidtløftighed, så at han ikke kan have årsag til at beklage sig. K.

17. dec. (—). Instruktion for hofmarskal Johan Christof von Körbitz til Schmiedeberg, der er affærdiget til Kieler omslag 1643 for dér at optage penge til prinsen og atter betale samme. For det første skal han, så snart

¹ In octavis trium regum, da Kieler omslag afholdtes. ² Læsningen er ikke helt sikker, da der er hul i papiret.

han kommer dertil, se at træffe de kgl. amtmænd Kaj Ahlefeldt og Christian Rantzau, overbringe dem prinsens hilsen og minde dem om, hvad prinsen for kort tid siden har tilskrevet¹ hver af dem om et lån på 10,000 rdlr., og anmode dem om udbetaling af disse penge. Og skønt prinsen ikke nærer ringeste tvivl om, at de vil opfylde prinsens anmodning og yde ham lånet, skal hofmarskallen dog i det uventede tilfælde, at de skulle vægre sig derved, ikke aflade, men atter indstændigt anmode derom og ikke lade sig afvise i betragtning af, hvor vigtige disse penge er for prinsen, og hvor unådig prinsen ville optage en sådan vægning, tilmed da prinsen til enhver tid har betalt de holstenske råder, som hidtil har forstrakt prinsen med nogle pengesummer, såvel kapital som rente, og de også er uden risiko hos prinsen. Derefter og ved modtagelsen af de 20,000 rdlr. skal han til hver især overlevere prinsens 2 obligationer, nemlig en på 10,000 rdlr., lydende på Kaj Ahlefeldt, og en anden på 10,000 rdlr., lydende på Christian Rantzau, og derefter træffe aftale med dem om renterne og dernæst på prinsens vegne betale og afdrage følgende poster:

1. Til Didrik Klöcker og konsorter . . . 12,000 rdlr², hvorimod hofmarskallen af ham skal modtage attest og bevis under hans hånd og segl for, at prinsen hermed nu har gjort slut på regningen, har ladet betale ham 12,000 rdlr., med en kraftig erklæring om, at dersom den her omtalte regning ikke skulle beløbe sig til 12,000 rdlr., skal han efter prinsens tykke straks betale resten tilbage, og såfremt han yderligere skulle have nogle af prinsens obligationer i hænde, skal han udlevere dem eller kassere dem ved samme bevis.

[2.]³ Til Zimbert Jenisch . . . 3032 rdlr. 38 sk. lybsk, hvorimod hofmarskallen af ham skal modtage ikke alene prinsens obligation på 1079 rdlr. og prinsens og hans gemalindes derom til ham rettede skrivelser og andre dokumenter og navnlig den af Gabriel Vogt i Dresden udstedte kvittans, men hofmarskallen

¹ 11. dec. ovfr. ² Beløbet er skrevet med bogstaver, også i de følgende hovedposter. ³ Der er ingen nummerering ud over nr. 1.

skal også lade ham egenhændigt skrive på begge de fremsendte regninger og obligationer, at han har fået betaling for dem med rente, ligesom han skal forpligte sig til snarest at skaffe prinsen tilbørlig kvittans for de Kurt Einsiedel tilsendte 200 rdlr.

[3.] Til Henrik Langmack . . . 2000 rdlr., hvorimod han skal udstede et bevis på, at prinsen på det nuværende tidspunkt som afdrag på hans fordring på prinsen har betalt ham 2000 rdlr.

[4.] Til Hans Boysen, kgl. hofmønsterskriver og omslagsforvalter . . . 1120 rdlr., hvorimod han skal tilbagelevere den obligation, som prinsen for år siden har udstedt til Zimbert Jenisch, og som Hans Boysen på Kieler omslag år 1641 har indløst på prinsens vegne, hvorhos han skal tegne på den, at prinsen i omslaget har betalt ham den med tilbørlig rente.

[5.] Til m. Suhm eller hans fuldmægtig som formynder for Steffen Rodes arvinger . . . 1000 rdlr., hvorpå han skal udstede en tilbørlig attest om, at prinsen som afdrag på den obligation, som han har udstedt til Steffen Rodes arvinger, og som han har i hænde, har betalt 1000 rdlr., og at han forpligter sig til egenhændigt at afskrive disse 1000 rdlr. på prinsens obligation, idet prinsen vil lade forespørge, om det er sket således.

[6.] Til den kgl. resident i Haag Mattias Tancke . . . 100 rdlr., som betales til Zimbert Jenisch, for at han kan levere dem videre til Tancke, dog at han udsteder et bevis om, at han snarest vil fremskaffe kvittans fra denne derfor.

[7.] Til prinsens tjener Albert Dionys . . . 100 rdlr., hvorimod han skal give kvittering for, at han af prinsen er blevet rigtig betalt indtil omslaget år 1643 efter den af prinsen udstedte bestalling.

[8.] Til korrespondent David Ehrmann . . . 20 rdlr. Han skal ligeledes kvittere for, at han har fået betalt det ham af prinsen lovede og resterende halvårslige salarium indtil begyndelsen af året 1643.

[9.] Til postmester Didrik Gerbrant . . . 20 rdlr. Han skal kvittere for, at han har fået rigtig betaling for den årlige recompens fra jan. 1642 til begyndelsen af året 1643.

[10.] Til kollektorerne til den nye kirkebygning i Alkmaar . . . 150 rdlr., hvorfor de kun simpelthen skal kvittere for modtagelsen.

[11.] Til kollektorerne til udvidelsen af kirken i Haag . . . . 100 rdlr., for hvis modtagelse de ligeledes kun skal kvittere almindeligt.

Hvad der efter betalingen af disse poster bliver tilovers, skal hofmarskallen tage med sig tilbage og ved sin ankomst aflevere i prinsens eget kammer, men denne instruktion og de tilhørende dokumenter skal han aflevere i dennes rentekammer og modtage kvittering for denne omslagsforretning. T. K.

17. dec. (Nykøbing). Miss.¹ til Jost Frederik von Pappenheim. Det berettes, at den gamle sognedegn Niels Sørensen i Toreby sogn på grund af alderdom og svaghed ikke længer tilbørligt kan forestå sit degnekald, og da ungdommen forsømmes derved, og han kun skaffer sig selv mere besvær, tillader prinsen, at denne Peder Ebbesen Svendborg herefter må være substitut og undervise ungdommen dér i sognet, så længe fornævnte Niels Degn lever og kan forestå kirketjenesten. Siden, efter hans afgang (om han overlever ham og i sit kald og tjeneste forholder sig skikkelig, flittig og vel, som det sig bør, og han ellers befindes dygtig), skal han nyde og beholde samme degnekald efter ham, ligesom de forrige sognedegne hidtil har haft det før ham. Adressaten skal rette sig derefter og ordne det videre efter denne prinsens vilje. K.

— (Kbhvn.). Se 1642 u. d. (efter 31. dec.).

18. dec. (Nykøbing). Besked på Jacob Madsens erklæring vedrørende kornkontrakten. Da prinsen ikke kan erindre, at kontrakten med Jacob Madsen skulle være overtrådt, bestemmer han nu endelig, at forskrevne Jacob Madsen enten straks lader kornet modtage efter kontrakten med landgildemål eller også svarer prinsen til rette. K.

¹ K. er skrevet med en anden hånd med rettelser af Christof Lebzelter.

19. dec. (Nykøbing). Miss. til rigens marsk. Da prinsens kammerskriver Søren Jensen i Skåne har oprettet et temmelig godt værk til at lave krudt¹, og da prinsen mener, at det er billigt at fremme det, hvormed riget og dets indfødte undersætter kan være godt tjent, og især da prinsen heri og ellers gerne er sine tjenere behjælpelig til deres bedste, beder han adressaten efter hans eget tilbud til Søren Jensen (som prinsen med nåde erkender) om herefter at yde ham god bistand i dette hans værk og hjælpe ham til, at han fremfor nogen anden og fremfor fremmede må levere, hvad krudt eller munitio og gevær der behøves her i riget, og siden få betaling derfor, hvilket prinsen eragter billigt. K.

20. dec. (Kbhvn.). Miss.² til ærkebiskoppen af Bremen. Efter at denne brevviser m. Mathias Geyger en tidlang har tjent kongen som ingeniør og nu i nåde er afskediget fra sin tjeneste, har han, da han ønsker at opvarte ærkebiskoppen, ladet prinsen bede om med denne skrivelse at åbne ham adgang til adressaten. Da prinsen ikke vil afslå ham dette, beder han ærkebiskoppen om at lade nævnte ingeniør være sig anbefalet for prinsens skyld og, hvis hans metode og art tiltaler ham, forunde ham nogen bestalling eller underhold. T. K.

24. dec. (—). Miss. til landgreve Georg af Hessen. Af hans skrivelse af 24. novbr., som prinsen har modtaget for få dage siden, har prinsen med glæde erfaret, at Gud atter har velsignet hans gemalinde med en velskabt søn³. Prinsen udtaler de bedste ønsker for barnets fremtid. T. K.

30. dec. (—). Miss. til grev Pentz. Det berettes, at prinsens tjener Albert Dionys nu i sin ret høje alder er gerådet i ikke ringe nød og fattigdom, ikke alene fordi kongens nåde er blevet ham meget fravendt, men også fordi han ikke kan få betalt sine udestående, rimelige fordringer,

¹ Formentlig den Søren Jensen, der 24. okt. 1640 fik bevilling på kronens krudtmølle i Liungsoe i Kristianstads len i Skåne i forpagtning i 3 år; se K. Brevb.

² Skrevet med en anden hånd. ³ I Hübners genealogiske stamtavler opgives her: Johanne, f. 1642 (ingen dag).

men da han --- og prinsen ved endnu for tiden ikke andet --- altid med troskab har søgt at fremme Glückstadts opgang og tilmed ikke uden betydeligt tab og skade for sig, har prinsen tænkt ikke lidet over denne tro tjeners nød, tvivler heller ikke på, at adressaten overvejer sagen ved sig selv og vil vise sig så meget mere ydende overfor ham, som prinsen også gerne, såvidt det står til ham, vil komme ham til hjælp. Prinsen beder derfor grev Pentz om efter tilbørlig ansøgning fremtidig at yde ham en virkelig gunst til genopnåelse af kongens nåde, som er fravendt ham, for det, som han tilforn har vist sig imødekommende med overfor greven, og navnlig ved for sin part at hjælpe ham i hans trang til forestående omslag, for at andre, som er i stand og tilbøjelige til at fortsætte den kongelige intentions fremgang i fæstningen Glückstadt, ikke ved modvilligt traktement og tilkendegivelser skal bringes til frafald¹, men meget mere ved alle tilbørlige vidnesbyrd skal blive inciteret og forårsaget dertil, og prinsen tvivler ikke om, at hans tjener atter vil vise sin tro tjeneste mod greven. Prinsen for sit vedkommende vil med al nåde gengælde greven, hvad han i henhold til denne skrivelse gør for ovennævnte. T. K.

31. dec. (Kbhvn.). Miss. til kurfyrsten af Sachsen. Da man nu atter ved Guds nåde er ved afslutningen af et år og i så sørgelige tider har stor føje og årsag til i anledning af det forestående nye år og de følgende tider med sine ønsker at bede Gud om alt godt for hinanden, så har prinsen, ikke af vane, men mere for at kontestere sin sønlige affektion, villet fremkomme med sit tro velmenende votum for kurfyrsten, idet han af hjertet beder den almægtige, at han, ligesom han i det forløbne år forhåbentlig har bevaret kurfyrsten ved god legemskonstitution, således også herefter i det kommende og alle følgende år vil lade denne vedvare bestandigt og længe, og at han med afslutningen af dette år også vil lade alle landsfordærlige fjendtligheder få en ende og derimod med det nu følgende år vil lade en gavnlig vækst i velsignet fred og ro tage sin be-

¹ Abwendig gemacht. K. har først haft: erschrocken.

gyndelse og nådig fortsættes i mangfoldige følgende. Gid den almægtige mildt vil stadfæste dette for kurfyrsten, hvem prinsen befaler i hans sikre beskyttelse og beskærmelse. T. K.

U. d. og st. Påtegning på et sammenfoldet omslag: Ved udgangen af året 1642 har prinsen kasseret denne vedlagte seddel og derimod udstedt en ordonnans til den kgl. bygningsskriver David Klages om nogle ris¹ skifersten i stedet for betalingen.

(I omslaget ligger koncept til befaling, dat. 10. juli 1641, fra prinsen til rentemestrene, jvfr. denne dato ovfr., samt følgende:) Kvittering, udstedt 17. sept. 1642 af Gert Gertensen for, at han af Peter Gagelman har fået betaling for 500 alen slebne og polerede fliser, som er blevet sendt til Nykøbing til prinsens behov. Han har for hver alen med slibning, polering og kantning fået betalt 20 l. sk. og takker for god betaling.

---

¹ Et ris som mål for skifer(sten) = 80 stkr.

DIS-Danmark

1 1 8 5 5 0